

1940-1942:
PERICADA
UNEI MARI
RESTRIȘTI

1940-1942

III 52

IZVOARE ȘI MĂRTURII REFERITOARE
LA EVREII DIN ROMÂNIA
(SERIE SPECIALĂ)

Colectivul de cercetare și selectare a documentelor:

Sergiu Stanciu

prof. dr. Ion Șerbănescu

Lya Benjamin

prof. Paula Litman

Carol Marcusohn

Leon Eșanu

Eugen Glück

Colectivul de documentare: dr. Julieta Alexandru

Emilia Brădățan

Ana Brumfeld

Dorina Herivan

Procesare pe calculator: Cristina Bontaș

Marius Geller

Coordonator științific: prof. dr. Ion Șerbănescu

FEDERAȚIA COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA
Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România

**EUREII DIN ROMÂNIA ÎNTRE ANII
1940-1944**

Vol. III

**1940-1942:
PERIOADA UNEI MARI RESTRIȘTI**

partea I-a

Cuvânt înainte: acad. prof. dr. NICOLAE CAJAL

EDITURA

HASEFER

București, 1997

Redactor: Sandu SINGER
Tehnoredactare computerizată: Marius GELLER

C.I. Inv. nr. 3194

Carte editată cu sprijinul Guvernului României
Departamentul pentru protecția Minorităților Naționale

Carte editată cu sprijinul Fundației Soros pentru o societate deschisă

ISBN 973-9235-32-8

ISBN 973-9235-33-6

SUMAR

- Cuvânt înainte - Acad. prof. dr. Nicolae CAJAL	VII
- Mărturii ale suferinței (Studiu introductiv) - Prof. dr. Ion ȘERBĂNESCU	XI
- Lista abrevierilor	XXXVI
- Surse documentare	XXXVIII
- Rezumatele documentelor	XXXIX

PARTEA I

Cap. I	MĂSURI DISCRIMINATORII ÎN PERIOADA 1 IANUARIE - 4 IULIE 1940 (doc. 1-5)	1
Cap. II	EVENIMENTE ÎN LEGĂTURĂ CU CEDAREA BASARABIEI, BUCOVINEI DE NORD ȘI ȚINUTULUI HERȚA. ACȚIUNI REPRESIVE ÎMPOTRIVA POPULAȚIEI EVREIEȘTI. POGROMUL DE LA DOROHOI (doc. 6-37).	9
Cap. III	MĂSURI DISCRIMINATORII ÎN PERIOADA GUVERNULUI ION GIGURTU. IULIE-SEPTEMBRIE 1940 (doc. 38-61)	60
Cap. IV	PROCLAMAREA STATULUI NAȚIONAL-LEGIONAR. INTENSIFICAREA REPRESIUNII ȘI TERORII ÎMPOTRIVA EVREILOR. ASASINATELE LEGIONARE (doc. 62-119)	97
Cap. V	MĂSURI DISCRIMINATORII ÎN PERIOADA 29 IANUARIE - 22 IUNIE 1941 (doc. 120-152)	180
Cap. VI	POGROMUL DE LA IAȘI ȘI „TRENURILE MORȚII”. 28 IUNIE - 7 IULIE 1941 (doc. 153-185)	221
Cap. VII	EVACUĂRI, GHETOURI ȘI ALTE MĂSURI DISCRIMINATORII ÎN VECHIUL REGAT, TRANSILVANIA DE SUD ȘI BANAT. IUNIE - AUGUST 1941 (doc. 186-230)	286
Cap. VIII	EVACUĂRI, MASACRE, GHETOURI ÎN BASARABIA ȘI BUCOVINA. IULIE - AUGUST 1941 (doc. 231-264)	336
Cap. IX	MĂSURI DE EXPROPRIERE ȘI RECHIZIȚIONARE A UNOR BUNURI EVREIEȘTI. IANUARIE - DECEMBRIE 1941 (doc. 265-283)	373
Cap. X	MUNCA OBLIGATORIE. IANUARIE - DECEMBRIE 1941 (doc. 284-310)	395
Cap. XI	EVACUĂRI, GHETOURI ȘI ALTE MĂSURI DISCRIMINATORII ÎN VECHIUL REGAT, TRANSILVANIA DE SUD ȘI BANAT. SEPTEMBRIE - DECEMBRIE 1941 (doc. 311-342)	424

PARTEA A II-a

Cap. XII	EVACUĂRI, DEPORTĂRI, MASACRE ÎN BASARABIA ȘI BUCOVINA. SEPTEMBRIE - DECEMBRIE 1941 (doc. 343-373)	6
Cap. XIII	TRANSNISTRIA. SEPTEMBRIE - DECEMBRIE 1941 (doc. 374-409)	53
Cap. XIV	ODESSA. OCTOMBRIE 1941 (doc. 410-423)	103
Cap. XV	MĂSURI DISCRIMINATORII ÎN VECHIUL REGAT, TRANSILVANIA DE SUD ȘI BANAT. IANUARIE - DECEMBRIE 1942 (doc. 424-475)	122
Cap. XVI	SITUAȚIA EVREILOR DIN BASARABIA ȘI BUCOVINA. IANUARIE - DECEMBRIE 1942 (doc. 476-489)	182
Cap. XVII	LAGĂRELE ȘI GHETOURILE DIN TRANSNISTRIA. PROIECT NAZIST DE DEPORTARE A EVREILOR ROMÂNI ÎN GUVERNĂMÂNTUL GENERAL. IANUARIE - DECEMBRIE 1942 (doc. 490-563)	202
Cap. XVIII	MĂSURI PENTRU ROMÂNIZAREA ȘI EXPROPRIEREA BUNURILOR EVREIEȘTI. IANUARIE - DECEMBRIE 1942 (doc. 564-577)	286
Cap. XIX	MUNCA OBLIGATORIE A EVREILOR. IANUARIE - DECEMBRIE 1942 (doc. 578-599)	305
Cap. XX	SITUAȚIA JURIDICĂ A EVREILOR CETĂȚENI ROMÂNI ÎN STRĂINĂTATE ȘI A EVREILOR CETĂȚENI STRĂINI ÎN ROMÂNIA. 1940-1942 (doc. 600-624)	347
Cap. XXI	PROPUNERI ȘI MĂSURI PRIVITOARE LA EMIGRAREA EVREILOR DIN ROMÂNIA. 1940-1942 (doc. 625-656)	377
- Addenda		417
- Indici de nume		451
- Bibliografie		477

Cuvânt înainte

Volumul al III-lea din ciclul *Evreii din România între anii 1940-1944*, elaborat de cercetătorii Centrului pentru Studierea Istoriei Evreilor, continuă, concomitent cu alți specialiști din țară și de peste hotare, efortul de a analiza, cât mai obiectiv posibil, soarta populației evreiești din România într-o perioadă dintre cele mai complexe și dificile.

Lucrările anterioare *Legislația antievreiască și Problema evreiască în stenogramele Consiliului de Miniștri* înfățișează amplu esența totalitar-antisemită, ca și bazele ideologice și juridice ale guvernelor ce s-au succedat între 1940-1944.

Prezentul volum aduce la lumină și oferă atât publicului larg, cât și specialiștilor un corpus de documente din anii 1940-1942, multe dintre ele purtând pecetea ineditului. Această segmentare istorică nu este aleatorie, ci reflectă faptul că în acest răstimp a fost transpusă în realitate, de către autoritățile centrale și locale, politica economică, juridică și punitivă cea mai represivă, în raport cu anii 1943-1944, când, din cauze diferite, politica discriminatorie a suferit unele inflexiuni, chiar un anumit recul.

În faza inițială, măsurile, prevalent juridice, au dus la eliminarea brutală din economie, instituții publice, școli și universități, barouri, asociații profesionale, din viața cultural-artistică a mii de oameni, printre care mulți de o deosebită valoare, înrăutățind astfel condițiile lor de existență, umilindu-i moral, transformându-i în „paria” ai societății.

După cum este cunoscut, cesiunile teritoriale din 1940 au generat stări de profundă nemulțumire în toate straturile societății românești, accentuând criza politică, fenomene ce-au dus la exacerbarea antisemitismului.

Aș vrea să-mi exprim prețuirea pentru modul convingător în care autorii volumului au abordat complexa problemă a comportamentului populației din teritoriile ocupate de Armata Roșie în vara anului 1940, odată cu cedarea Basarabiei, a Bucovinei de Nord și a ținutului Herța.

Propaganda antisemită a deschis calea asasinării în masă a evreilor, culpabilizați în totalitate ca responsabili pentru aceste evenimente tragice. Retragerea din teritoriile ocupate, însoțită de agresarea unor militari și reprezentanți ai autorităților civile, au prilejuit recrudescența unor vechi sloganuri antievreiești, care, timp de secole, au alimentat dezlănțuirea urii împotriva acestora.

Pe baza unor documente emise de autorități civile și militare sunt demontate afirmațiile conform cărora pentru actele reprobabile din acele zile ar fi responsabili „în special“, „mai ales“ sau „exclusiv“ evreii. Este neîndoielnic faptul că între cei care au agresat militari și funcționari români au fost și evrei, individual sau în grup. Asemenea comportamente au fost condamnate, la timpul lor, de reprezentanți ai comunităților evreiești. Dar tot atât de adevărat este, așa cum arată faptele consemnate în actele oficiale, că la asemenea acțiuni agresive au luat parte și alte grupuri naționale, inclusiv etnici români, printre care și funcționari de stat.

Consecința imediată a propagandei antievreiești a fost pogromul de la Dorohoi (iulie 1940), concomitent cu agresiunea și uciderea a zeci de evrei, aruncați din trenuri, fără altă vină decât aceea de a aparține „poporului ales“.

Din păcate, accentuarea numai a responsabilității evreilor în aceste evenimente dureroase continuă să aibă circulație și în actuala perioadă în unele lucrări, studii sau articole. După opinia mea, ar fi normal și conform exigențelor științifice ca istoriografia din țara noastră să abordeze nuanțat, în concordanță cu realitățile, evenimentele dureroase din acea perioadă, spre folosul adevărului, contribuind astfel la o conviețuire normală a diferitelor grupuri naționale.

Ca și în alte probleme, așa cum am subliniat adesea, cunoașterea reală apropiie oamenii, ascunderea sau distorsionarea adevărului, din interese de grup sau din alte considerente, viciază relațiile interetnice și duce la alimentarea exceselor extremist-naționaliste, străine spiritului democratic pe care dorim să-l consolidăm.

Istoria a pus în evidență pregnant cât de nefastă a fost propagarea xenofobiei în perioada statului național-legionar și a dictaturii antonesciene.

Sub impactul unor asemenea prejudecăți, a avut loc masacrarea a numeroși evrei în rebeliunea legionară din ianuarie 1941, urmată de pogromul de la Iași din 29 iunie - 7 iulie 1941, soldat cu uciderea a mii de oameni pe străzile și la Chestura orașului, ca și în sinistrele „trenuri ale morții“. Volumul include numeroase documente, unele inedite, atestând aceste realități, care s-au agravat odată cu intrarea trupelor române și germane în Basarabia și Bucovina după 22 iunie 1941.

Politica de „curățire a terenului“, de „purificare etnică“, proclamată de Ion Antonescu, a avut ca rezultat asasinarea unor întregi comunități evreiești, prin metode „tehnice“, care au deranjat chiar unitățile de comando naziste, urmată de deportarea masivă în Transnistria a zeci de mii de evrei, dintre care mulți și-au găsit moartea în lagăre și ghetouri.

Fără a intra în detalii asupra acestei perioade, nu putem să nu menționăm că, urmare a politicii regimului antonescian și a acceptării tezelor rasiste ale naziștilor, cca 150 000 de evrei au căzut pradă morții, alături de cei 135 000 asasinați de hitleriști cu concursul guvernanților fasciști maghiari.

Dezbaterile asupra acestor fenomene și asupra consecințelor lor sunt necesare, dată fiind și labilitatea științei istorice, recunoscută a avea o puternică pecete subiectivă. Respectarea anticului deziderat al lui Plutarh: „Sine ira et studio“ ar aduce, în opinia mea, o contribuție esențială la accentuarea obiectivității științifice în studiul istoriei.

Este un fapt că în țara noastră nu s-a aplicat „soluția finală” de tip nazist; după cum este o realitate că personalități politice și religioase române au luat atitudine împotriva măsurilor antisemite ale regimului antonescian. Totodată, sub presiunea evenimentelor politico-militare ce au ca punct inițial iarna 1942-1943, înșiși exponenți ai puterii de stat au căutat să atenueze și uneori chiar să repare consecințele politicii rasiale promovată până în octombrie 1942.

Volumul de față aduce noi elemente care evidențiază comportamentul umanitar, chiar în acei ani grei, al unor români, mai ales militari, care au căutat să ușureze situația disperată a evreilor aflați în deportare în Transnistria sau în detașamentele de muncă forțată. Se înmulțește numărul românilor gratificați cu titlul „Drept al Popoarelor”, acordat de Institutul „Yad Vashem” din Ierusalim celor ce-au ajutat la salvarea unor evrei în anii prigoanei. Nu ne îndoim că numărul acestor „oameni de omenie” este mai mare decât s-a putut afla până acum. Noi, cei care am fost contemporani cu multe din evenimentele tragice din anii 1940-1942 și am supraviețuit, știm că omenia este o trăsătură caracteristică pentru majoritatea poporului român. Toate acestea au avut ca rezultat salvarea a aproape jumătate din populația evreiască a României.

În același timp însă, nu putem accepta edulcorarea sau negarea faptelor al căror rezultat a fost sacrificiul a zeci, a sute de mii de oameni nevinovați. Merită salută poziția acelor istorici care caută să înlocuiască viziunea triumfalistă a evoluției în timp a unui popor cu analiza lucidă a momentelor de glorie, ca și a celor de suferință și eșec.

Lucrarea se constituie într-o contribuție la opera esențială de asumare a trecutului așa cum a fost el, cu luminile și întunecimile sale și ne bucurăm că istoricii români au purces și ei la o asemenea operă, care nu poate să însemne culpabilizarea nici a poporului român, nici a vreunei etnii în ansamblu. Să nu uităm că în pădurile falnice de stejari sau de brazi există și uscături. Mândri de frumusețea morală a unei colectivități umane - oricare ar fi aceasta -, avem obligația de a o curăți de ceea ce o poate macula.

De aceea, ni se par stranii, în afara realității istorice, tendințele de a ignora, diminua sau chiar contesta genocidul sau consecințele Holocaustului în România. Ele își găsesc expresia în negarea crimelor legionarilor, a politicii de exterminare din primii ani ai războiului, ceea ce nu face decât să alimenteze recrudescența extremismului xenofob, să pună piedici unei bune conviețuiri între toate naționalitățile și grupurile etnice din țara noastră.

Federația Comunităților Evreiești din România, promovând cu fermitate integrarea colectivității noastre în ansamblul vieții sociale, stimulează cercetarea trecutului populației evreiești în toată complexitatea sa, acționând pentru a pune în evidență aportul etniei noastre la dezvoltarea pe multiple planuri a societății românești.

Editarea ciclului de volume consacrate perioadei 1940-1944 este în strânsă conexiune cu volumele anterioare, care demonstrează existența îndelungată și contribuția populației evreiești pe aceste meleaguri, cu publicarea sau republicarea în Editura „Hasefer” a unor lucrări științifice, beletristice, filosofice menite a întregi tabloul unei colectivități doritoare a sluji nu numai interesele proprii, ci și ale tuturor cetățenilor României. De aceea, ni se par neavenite reproșurile că vorbim sau scriem

prea mult despre ceea ce a fost istoria dureroasă a etniei evreiești din România. Facem aceasta nu pentru a acuza sau din răzbunare, ci numai din necesitatea de a nu uita, de a învăța noi înșine și a ajuta și pe alții să înțeleagă că ura, de orice sorginte ar fi, are consecințe nefaste nu numai pentru cei care sunt victimele acesteia, dar și pentru purtătorii unei asemenea stări de spirit.

În încheierea acestui „Cuvânt înainte“, consider o datorie de suflet, a unui suflet dedicat, cât a existat și va exista, adevărului științific, să mulțumesc, cu admirație și responsabilitate, colectivului de autori și în special coordonatorului științific, dl Ion Șerbănescu și colaboratorilor săi valoroși, dnelor Lya Benjamin, Paula Litman, dr. Julieta Alexandru și dlor Carol Marcusohn, Eugen Glück și Leon Eșanu, pentru eforturile făcute, pentru această excelentă și obiectivă lucrare.

Acad. prof. dr. NICOLAE CAJAL

8.III.1997

Mărturii ale suferinței

În România, după apariția lucrării lui Matatias Carp *Cartea Neagră*¹, s-au publicat, în condițiile regimului totalitar comunist, puține studii științifice în măsură să contribuie la cunoașterea adevărului istoric despre soarta evreilor români între anii 1940-1944. Este, însă, un fapt că în arhivele diferitelor instituții de stat, centrale și locale, sunt consemnate mărturii elocvente care permit, printr-o studiere atentă și obiectivă, abordarea mai completă și mai complexă a împrejurărilor istorice care au determinat soarta populației evreiești din România în perioada celui de-al doilea război mondial.

Lipsa, până în 1989, a unor studii științifice consacrate acestei problematici, elaborate de istorici din România, a facilitat constituirea unor imagini unilaterale, uneori false, asupra factorilor interni și internaționali care au acționat asupra comportamentului statal și al unei părți a populației majoritare.

Astfel, au fost posibile negarea, diminuarea sau amplificarea nejustificată a unor fapte istorice, a efectelor actelor de guvernământ sau ale autorităților locale, a rolului unor oameni politici.

În ultimii ani, s-a desfășurat, prin Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România al Federației Comunităților Evreiești, o acțiune de acumulare și examinare a documentelor din arhive românești și unele arhive străine, al cărei prim rezultat îl reprezintă cele două volume: *Evreii din România între anii 1940-1944*², publicate până în prezent. Acestea dau posibilitatea de a cunoaște mai adecvat contextul social-politic și militar, ca și cadrul juridic în care s-a desfășurat viața evreilor români în perioada celui de al doilea război mondial.

Lucrarea de față propune specialiștilor și cercurilor largi ale opiniei publice un ansamblu de documente, care să se constituie într-o imagine cât mai veridică a situației populației evreiești în acei ani. Ele se referă la perioada 1 ianuarie 1940 - 31 decembrie 1942, în decursul căreia politica antisemită a statului român, exprimată în legi și alte acte de guvernământ încă de la începutul anului 1938, a continuat și s-a intensificat, având ca o consecință prigoana, urmată de exterminarea unei părți importante a populației evreiești.

Este evident că ciclul *Evreii din România între anii 1940-1944* va fi numai într-o anumită măsură capabil să elucideze toate nuanțele și meandrele acestui proces istoric complex, a cărui cunoaștere obiectivă este extrem de sensibilă la interese politice și factori emoționali.

În cele ce urmează, ne propunem să ne aplecăm cu mai multă atenție asupra unor momente esențiale ale istoriei populației evreiești în acei ani.

1940 - perioadă de radicalizare a politicii antisemite. Alinierea tot mai accentuată a orientării guvernelor României la politica Reich-ului hitlerist a implicat ruperea legăturilor externe tradiționale și acceptarea de a colabora cu o grupare de state revizioniste care punea în primejdie granițele firești ale țării. Aceasta a generat, atât în cercuri politice, cât și în opinia publică, puternice nemulțumiri, amplificate de raptul teritorial din vara anului 1940, care a lezat profund sentimentele naționale ale poporului român.

Pentru a atenua aceste stări de spirit și a oculta adevăratele cauze ale dezastrului național, a fost pusă în acțiune diversiunea xenofobă, rasială, stimulată și de faptul că strângerea relațiilor cu Germania hitleristă era condiționată de înfăptuirea unei politici antisemite, în concordanță cu practicile naziste, chiar dacă nu întrutotul convergente cu acestea. Totodată, aceasta implica și o accentuare a activității grupărilor extremiste având misiunea de a concretiza o asemenea orientare.

Acțiunea ideologică menită a pregăti terenul pentru traducerea în fapt a unei asemenea politici are o veche tradiție, întreținută de curente politice extremiste și de teoreticieni a acestora. Propaganda xenofobă a fost intensificată în anii 1939-1940, în perspectiva și în decursul evenimentelor ce erau de prevăzut după încheierea pactului Molotov-Ribbentrop, care a stimulat pretențiile revizioniste ale unor vecini ai României.

Ilustrativă pentru o asemenea orientare este elaborarea, la sfârșitul lui 1939 - începutul anului 1940, a unui amplu studiu statistico-politic despre minoritățile maghiară și evreiască din România, aflat în arhivele militare³. Alături de ample date despre istoria și situația economico-culturală ale acestor minorități, se pot regăsi în acest document vechi prejudecăți antisemite. Astfel, cu referire la evrei, se fac afirmații ce se întâlnesc în scrieri antisemite bine cunoscute: „Acest popor rădăcitor de aici înainte (căderea Ierusalimului sub ocupație romană - n.n.) a rămas cu o durere inconsolabilă, pricinuită de amintirea Ierusalimului pierdut și, în același timp, neliniștit și frământat de ascensiunea unei credințe triumfătoare, a creștinismului.

De aici pornește eternul conflict sufletec, ura sporită împotriva acelora în mijlocul cărora trebuie să trăiască și care păstrau în adorațiune religia lui Christos. Această ură devine mai înverșunată cu cât trebuie să o țină ascunsă (este greu de înțeles cum, acest sentiment fiind ascuns, i se poate cunoaște intensitatea - n.n.). Ca urmare de neînălțurat, formarea acestui caracter pe care îl vedem la rasa iudeilor, condamnarea la luptă perfidă, ascunsă, de disimulare, minciună și ipocrizie⁴.

Aceste teze, ca și altele care au stimulat în bună măsură persecuțiile evreilor timp de secole, mizând pe conștiința religioasă a unor straturi ale populației în diferite țări, erau acum folosite pentru a regenera sau alimenta mentalitățile xenofobe. Ele au constituit unul din fundamentele „principiale”. Iesne acceptabile de către unii militari, funcționari de stat, ca și de cercuri mai largi ale populației, ale actelor de violență față de evrei, ce s-au declanșat în vara lui 1940 și au continuat, cu consecințe grave, în perioada războiului. În numeroase documente oficiale, în presă, în lucrări mai ample,

este vehiculată cu perseverență teza „pericolului evreiesc“, a „iudeo-comunismului“ și altele asemenea.

O manifestare pregnantă a acestui comportament ghidat de antisemitism l-au constituit evenimentele din perioada cedării Basarabiei, Bucovinei de Nord și ținutului Herța, în urma ultimatumului sovietic din 26 iunie 1940⁵. Chiar înainte de ocuparea acestor teritorii, imediat după transmiterea ultimatumului sovietic, a intrat în acțiune prejudecata că vinovată de acest act dureros - sau l-ar sprijini - ar fi populația evreiască. Șef Rabinul Alex. Șafran relatează că, chiar în ziua de 26 iunie, Mihail Ghelmegeanu, pe atunci ministru de interne, „ne-a convocat de urgență în biroul său, pe mine și pe Filderman și ne-a primit imediat... Ne-a spus că s-a întors de la Palat, unde s-a ținut un Consiliu de Coroană prezidat de Rege. Fără a ne anunța limpede că românii se vor retrage din Basarabia și din Nordul Bucovinei - fie din motive de jenă, fie deoarece noutatea nu era încă oficială - el ne-a lăsat să înțelegem că acolo se vor produce mișcări de trupe [...]». «Vă avertizez, Domnule Șef Rabin și pe Dumneavoastră, Domnule Filderman, că aveți datoria să încunoștințați populația evreiască din aceste regiuni că nu trebuie să-i provoace pe oamenii noștri». «Ce înțelegeți prin aceasta mai precis?», l-am întrebat eu. «Evreii trebuie să se comporte ca buni patrioți», a răspuns el⁶. Nu dispunem de documente care să arate dacă și conducători laici și religioși ai altor minorități (ruși, ucraineni, bulgari etc.), locuind în Basarabia și chiar ai populației românești din aceste provincii au fost avertizați astfel. Documente, dintre care unele sunt incluse în acest volum, arată că suspiciunile de „neloialitate“ aveau ca adresă și alte minorități din Basarabia, precum și etnici români. Astfel, la sfârșitul anului 1939 - începutul lui 1940, M. St. M. cerea unităților militare să se informeze asupra stării de spirit a soldaților basarabeni, fără a se face delimitări pe criterii naționale⁷. Răspunsurile evidențiau o diversitate de mentalități și comportamente ale militarilor, inclusiv ale evreilor⁸. Nu este lipsit de interes să relevăm faptul că un ofițer român a combătut, în acea perioadă, acuzația de nelloialitate imputată unui soldat evreu⁹.

Stări de nemulțumire și, în consecință, suspiciuni de nelloialitate ale unor locuitori de diferite etnii, inclusiv români, din provinciile estice față de autoritățile locale ale statului român erau relevate și de documente ale unor organisme civile. Astfel, conducerea organizației județene Orhei a Partidului Națiunii, după ce descria nemulțumirile locuitorilor față de comportamentul autorităților civile și militare, conchidea: „Populația abia așteaptă să vină rușii“. Este simptomatic faptul că acest document, a cărui importanță este subliniată prin împrejurarea că a fost înaintat P.C.M., Casei Regale și altor foruri centrale, nu mai menționează concluzia de mai sus¹⁰.

Este un fapt istoric că, în cursul retragerii trupelor române, grupuri de locuitori sau indivizi de diferite naționalități, inclusiv etnici români din Basarabia și Bucovina de Nord, au comis acte reprobabile împotriva militarilor români, care se cereau condamnate fără nici o indulgență. Dar a pune pe seama unei singure minorități etnice aceste fapte dovedește o viziune unilaterală. Indiscutabil că la asemenea manifestări au luat parte și indivizi sau grupuri din rândurile populației evreiești. Dar a considera că „mai ales“, „în majoritate“ aceștia au fost evrei contravine realității, mai ales că, în

condițiile în care a avut loc retragerea militarilor și autorităților civile, era greu, dacă nu imposibil, de stabilit componența etnică a celor ce comiteau agresiunile.

Din păcate, asemenea aprecieri, scoase din unele documente elaborate la temperatura ridicată și în confuzia în care s-au desfășurat evenimentele dureroase din vara lui 1940, își mai găsesc și astăzi locul în unele studii, lucrări, articole din ziare și reviste¹¹. De aceea, considerăm necesar să insistăm asupra cauzelor care le-au generat și asupra factorilor care au dus la agresarea unor militari, funcționari publici și unor civili, în special în Basarabia.

Manifestările reprobabile față de militari și funcționarii de stat români își au, după opinia noastră, originea în:

a. nemulțumirea unor păături largi ale populației basarabene de diferite naționalități, inclusiv românii etnici, față de autorități civile și de unități militare care au comis abuzuri împotriva locuitorilor acestor provincii. Fenomenul, așa cum arată numeroase documente din acest volum, are rădăcini mai vechi. Încă în faza inițială a unirii acestor provincii cu Vechiul Regat, lideri basarabeni, ca Pan Halipa, Vladimir Cristi și alții, au relevat această stare de lucruri generatoare de nemulțumiri și fricțiuni. Este simptomatic în acest sens memoriul acestuia din urmă, fost guvernator al Basarabiei între 1917-1918, cunosător al stării de lucruri din această provincie. El arată că mulți „basarabeni creștini” au simpatizat cu puterea sovietică¹². Pan Halippa, care a participat la consfătuirea cu funcționarii ce urmau să fie deplasați în teritoriile eliberate, ce a avut loc la Consiliul de Miniștri în 8 iulie 1941, a fost atenționat de Mihai Antonescu, vicepreședintele C.M., pentru faptul că, încă în anii 1923-1924, el critica comportamentul autorităților românești față de populația Basarabiei¹³.

Retragerea precipitată a accentuat nemulțumirile populației și a înlesnit manifestările agresive împotriva unor unități militare.

Imaginea unilaterală asupra celor ce au comis acte condamnabile s-a constituit și cu contribuția unor organe administrative sau ale armatei române. Astfel, la 3 iulie 1940, M.U. Granița cerea rapoarte colectoare de informații despre actele de agresiune ale „evreo-comuniștilor”¹⁴. Pe un ordin către Armata a III-a din 4 iulie se poate citi rezoluția: „B.II. Urgent ordin M.U. ca să ceară declarații de la ofițeri, subofițeri și trupă care au fost molestați de jidani”¹⁵.

Pe o comunicare care relata despre unele acțiuni împotriva unor unități ale armatei, în unul din paragrafele documentului, după cuvântul „populația”, este supraadăugat cu creionul „evreiască”¹⁶.

Unilateralitatea acestor informații direcționate spre culpabilizarea unei singure etnii, în pofida unor documente care contrazic vina exclusivă a evreilor, este evidentă și din relatarea obiectivă făcută la 9 iulie 1940 de către gen. Glogojeanu I., căzut ulterior victimă atentatului de la Odessa, din 22 octombrie 1941. El comunica M.U. Granița: „Nu au întâmpinat dificultăți din partea evreilor comuniști sau armatei sovietice cu ocazia retragerii din Basarabia, trenul cartierului Tămăioasa, Brigada de artilerie, Compania de Transmisii și Compania de Poliție”¹⁷.

Într-un raport trimis de cpt. Gh. Făgărășanu de la unitatea militară OANCEA către Divizia 32 Inf. St. M., se arată că „starea trupelor în retragere era bună; trupele sovietice primite cu mici manifestări, discursuri ocazionale; soldații și refugiații au

avut de suferit din partea minoritarilor, chiar și populația românească s-a dat la asemenea acte de răzbunare împotriva ostașilor, care i-au amenințat, le-au luat caii, căruțele. Un maior a fost luat ca ostatec până vor fi date înapoi căruțele¹⁸. Declarații ale unor jandarmi ce s-au retras din Basarabia infirmă că ar fi fost agresați de populația evreiască¹⁹.

b. nerespectarea de către armata sovietică a ritmului și liniilor stabilite pentru ocuparea teritoriilor cedate. După opinia noastră, acest factor a fost sursa celor mai multe acte de agresiune, dată fiind forța militară de care dispunea armata invadatoare. Aceste manifestări au alarmat P.C.M., M.St.M., M.A.S., determinând transmiterea unor proteste diplomatice către Moscova, rămase însă fără nici un rezultat, cu toate asigurările date de către V. M. Molotov, președintele Consiliului Comisarilor Poporului, că asemenea fapte nu se vor mai repeta²⁰.

Într-o lucrare apărută în 1994, Mihai Pelin, pe baza unor documente de arhivă și a unor investigații personale, aduce argumente temeinice pentru a demonstra că nu întreaga populație evreiască poate fi învinuită de asemenea acte reprobabile. Totodată, el arată că multe relatări despre asemenea agresiuni nu rezistă unei confruntări cu realitatea, cu documente de arhivă sau memorii ale unor martori sau participanți la evenimente²¹.

Translarea de la individ sau grup la ansamblul unui grup etnic a avut ca rezultat imediat tensionarea extremă a relațiilor dintre evrei și români, a cărei consecință imediată a fost pogromul de la Dorohoi din 1 iulie 1940, soldat cu moartea a cel puțin 50 de evrei, de la copii de 1 an la bătrâni de 93 de ani²² și la alte acte agresive. Numeroși evrei regăteni care nu aveau nici o legătură cu evenimentele din teritoriile cedate, în afară de originea etnică, au căzut victime unor acte cauzatoare de moarte, în perioada 28 iunie - 10 iulie 1940. Documentele pe care le publicăm redau un tablou cât mai aproape de realitate al acestui fenomen²³.

Agresarea evreilor a căpătat o asemenea amploare, încât autoritățile militare și administrative au fost nevoite să ia măsuri pentru stăvilirea acestui fenomen, instituind gărzi militare în gări, în punctele de staționare a trupelor ce se retrăgeau, cerând evitarea trecerii unităților militare prin centre urbane ș.a. Aceste preocupări reflectau mai ales teama ca dezordinile create să nu dea pretext unităților militare sovietice să depășească linia de demarcație stabilită²⁴.

Factorii de răspundere din viața evreiască au luat atitudine, condamnăm, în măsura în care s-ar fi dovedit reale, comportamentele neloiale ale unor coreligionari, exprimându-și atașamentul față de patria lor, România, față de instituția regală, manifestându-și solidaritatea cu toți cetățenii acestei țări în fața tragicei situații ce s-a creat prin cedarea teritoriilor din est. Șef Rabinul Alex. Șafran a prezentat în acest sens o declarație în Senat, al cărui membru era, înfruntând ostilitatea unor parlamentari extrem-naționaliști²⁵.

În perioada 4 iulie - 4 septembrie 1940, s-a intensificat politica antievreiască a autorităților de stat. Această orientare și-a găsit expresia în Decretul-Lege cu privire la „Starea juridică a locuitorilor evrei din România“ din 8 august 1940²⁶. În raportul justificator al legii, I. V. Gruia, ministrul justiției, argumenta astfel „legitimitatea“ acestuia: „Pornind de la prevederea constituțională (se are în vedere Constituția

promulgată la 27 februarie 1938, marcând instituirea dictaturii lui Carol al II-lea - n.n.) că numai cetățenii români sunt accesibili în funcțiile și demnitățile publice civile și militare, ținându-se seamă de caracterul majoritar (n.n.) și creator de stat al națiunii române“, ceea ce ar însemna, după ministrul justiției, că „textul constituțional nu stabilește un drept egal pentru toți cetățenii români la ocuparea funcțiilor publice, ci, dimpotrivă, condiționează admisibilitatea cetățenilor români la ocuparea funcțiilor publice de „caracterul majoritar al națiunii române“. În concepția specialistului era „dreptul statului de a desemna fără control, pe temeiul acestui îndreptar, însăși drepturile cetățenilor români“²⁷. Aceste argumente, cristalizate într-o serie de discriminări cuprinse în lege, au deschis calea pentru variate, numeroase și sistematice discriminări pentru evrei, care au lovit un mare număr de persoane, în primul rând intelectuali, cu activitate ireproșabilă și de înaltă valoare. Au ajuns, astfel, într-o situație profund nedreaptă, umilitoare, cadre didactice și oameni de știință valoroși ca Ernest Abason, Isac Blum, A. Hollinger, Arthur Kreindler, Marcu Cajal, Maximilian Popper, Alex. Graur, J. Byck; scriitori ca I. Peltz, Mihail Sebastian, Ury Benador, Al. Dominic, Ion Călugăru ș.a. (în ce privește această categorie, au fost afișate în bibliotecii numele și titlurile lucrărilor lor, pentru a fi scoase din circuitul public); au fost obligați să părăsească scena românească sau formațiile muzicale actori ca Beate Fredanov, Leny Caler, Agnia Bogoslava, Lisette Vereea, Al. Ființi, W. Ronea, numeroși artiști instrumentiști, interpreți lirici. Creațiile literare și muzicale ale compozitorilor evrei au fost excluse din repertoriul orchestrelor sau al spectacolelor.

Lista celor excluși cuprinde sute de nume de ingineri, medici, juriști, funcționari publici și alte categorii profesionale²⁸.

Statul național-legionar și dictatura antonesciană, perioadă de intensificare extremă a prigoanei antisemite. Guvernarea Gigurtu și-a încheiat existența lăsând în urmă nu numai măsurile rasiale, dar și noi cesiuni teritoriale, în primul rând a nordului Ardealului. În asemenea condiții, la 4 septembrie 1940, generalul Ion Antonescu a preluat puterea, iar la 14 septembrie a fost proclamat statul național-legionar, care a avut ca rezultat promovarea în conducerea țării a unei grupări extremist-naționaliste, mișcarea legionară, cu caracter terorist, fidelă Reichului hitlerist.

Favorizată de accederea la guvernare, mișcarea legionară a dezlănțuit acțiuni agresive, criminale împotriva populației evreiești, ducând în același timp o luptă, când ocultă, când deschisă, pentru înlăturarea generalului Antonescu și preluarea întregii puteri în stat. Aceste acțiuni au căpătat expresia cea mai flagrantă și mai sângeroasă în rebeliunea legionară din 21-23 ianuarie 1941, soldată cu asasinarea a cel puțin 210 persoane (populație civilă și militari, dintre care 118 evrei), fiind punctul culminant al terorismului practicat de această mișcare²⁹. Documentele din acest volum prezintă consecințele grave ale actelor de vandalism din perioada 14 septembrie 1940 - 2 ianuarie 1941 și din zilele rebeliunii. Devastări de magazine și locuințe, arestări samavolnice de către „poliția legionară“, organism paralel cu poliția de stat, urmate de schingiuiri și asasinate, inclusiv ale unor personalități de seamă ale culturii și vieții politice românești, toate acestea se constituie într-o imagine elocventă a stării de haos și violență în care a fost aruncată România sub impactul acțiunilor teroriste ale

mișcării legionare. Această situație l-a edificat și pe generalul Antonescu asupra imaginii „aliaților” săi la conducerea statului și a scopurilor ce le urmăreau. Cercetătorul spaniol Francesco Veiga descrie astfel comportamentul legionar în cele 131 de zile de guvernare: „Beția (politică în urma ajungerii la guvernare - n.n.) a durat de la 14 septembrie 1940 la 23 ianuarie 1941, când legionarii au predat armele armatei; a fost, după cum, de altfel, o recunoștință, o perioadă de haos politic și social, din care nu s-a putut salva și care, prin ea însăși, a fost suficientă pentru a discredita Mișcarea ca opțiune generoasă”³⁰. După cum arată Veiga, „Chiar câțiva ani înainte, când trăia Codreanu, germanii se îndoiau de eficiența politică a Gărzii de Fier, în cazul în care ar fi ajuns la putere”³¹. Pericolul ce-l constituia anarhia legionară pentru stabilitatea României a accentuat atitudinea de neîncredere manifestată de unii factori de conducere ai Germaniei hitleriste. Dacă o perioadă, inclusiv după preluarea puterii de către Ion Antonescu, regimul hitlerist considera această mișcare drept un punct de sprijin în realizarea planurilor sale expansioniste, comportamentul anarhic al Gărzii de Fier devenea un pericol pentru pozițiile sale în România. Reich-ul avea nevoie de liniște și ordine în această zonă geo-strategică și de mare interes economic, ceea ce l-a determinat să se distanțeze de aliatul său firesc, preferându-l pe generalul Antonescu.

După cum arată istoricul militar german Klaus Schönherr, într-un studiu consacrat rolului Wehrmacht-ului în zilele rebeliunii, unitatea germană de instrucție R1 (denumire eufemistică, de camuflaj, dată forței militare germane de pe teritoriul țării noastre - n.n.) a primit consemnul de a-l sprijini pe generalul Antonescu împotriva mișcării legionare în încercarea acesteia de a prelua puterea. El scrie: „Prin sublinierea prezenței sale militare în puncte nevralgice, inclusiv în București, Wehrmacht-ul a contribuit la restabilirea ordinii și liniștii, ca și la normalizarea vieții publice în garnizoanele în care se aflau”³². Această atitudine a fost recomandată insistent în timpul rebeliunii legionare și ulterior, chiar dacă unii reprezentanți diplomatici nașiști au continuat să acorde protecție frunțașilor mișcării, facilitând unora fuga din România.

Desigur, rolul esențial în lichidarea rebeliunii l-a avut armata română, care a rămas cvasiunanim fidelă generalului Antonescu.

Intrarea României în război - factor de agravare a politicii rasiste, antievreiești a dictaturii antonesciene. După lichidarea „statului național-legionar” și înlăturarea acestei mișcări din structurile centrale și locale ale puterii, nu s-a produs, în fond, o schimbare esențială în ce privește ideologia regimului și comportamentul autorităților față de populația evreiască; stenogramele dezbaterilor din Consiliul de Miniștri, din alte organisme centrale, alte documente oficiale atestă concepțiile xenofobe, rasiale ale autorităților antonesciene³³. Pentru o scurtă perioadă (februarie - iunie 1941), comportamentele agresive, teroriste au fost înlăturate sau atenuate.

Au continuat însă promulgarea de legi discriminatorii, ca și procesul de expropriere și „românizare” a bunurilor imobiliare și a întreprinderilor economice aparținând evreilor, după cum pun în evidență numeroase documente.

În această perioadă, s-a ordonat evacuarea evreilor din localități rurale în centre urbane, internarea în lagăre, s-a introdus munca obligatorie (sub denumirea de „muncă de folos obștească”)³⁴.

Odată cu declanșarea operațiunilor militare pentru redobândirea teritoriilor din estul țării aflate sub ocupația sovietică, metodele de represiune brutală au devenit principala manifestare a politicii antisemite a dictaturii antonesciene. Un episod tragic pentru populația evreiască în faza inițială a războiului l-a constituit pogromul de la Iași dintre 28 iunie - 7 iulie 1941. Având ca stimulent politico-ideologic teza „iudeo-bolșevismului”, afirmată chiar de către generalul Antonescu, au fost arestați, torturați și masacrați mii de evrei, atât la Chestura Poliției din Iași, cât și în „trenurile morții”. Pretextul invocat, agresiunea evreilor împotriva militarilor români și germani sau semnălizarea unor obiective militare avioanelor sovietice, nu a fost nicicând confirmat. Autoritățile n-au putut stabili nici cine a tras, nici cu ce arme; iar numărul victimelor constatate în rândurile armatei s-a redus la un mort³⁵.

De altfel, gen. Em. Leoveanu, director general al Poliției și Siguranței Statului, trimis de generalul Antonescu să cerceteze la fața locului modul de desfășurare a evenimentelor, a scos din cauză în primul său raport implicarea evreilor³⁶.

Există și opinia că focurile de armă au fost opera unui grup de comando sovietic, lansat în spatele unităților militare ce înaintau spre răsărit, ajutat de rezidenți ai serviciilor de informații sovietice și de unii locuitori ai orașului Iași (cum spune un document: „cu puține elemente comuniste române” și unii simpatizanți din rândurile evreilor)³⁷.

Supoziția că trupele sovietice au avut un anumit rol în crearea unei stări de panică, menită a îngreuna înaintarea trupelor româno-germane, este avansată de lt. col. C. Chirilovici, chestor al Poliției, care consideră că focurile de armă ce se auzeau în oraș se datorau faptului că „parașutiștii inamici au fost lansați în cursul nopților precedente și aceștia împreună cu populația evrească trag asupra trupelor române și aliate ce treceau peste Prut.

Detalii nu se cunosc, operațiunea fiind în curs, aceste operațiuni (arestările - n.n.) se fac sub supravegherea domnului prim pretor al armatei; inspector de jandarmi și chestorul delegat al poliției Iași, lt. col. Chirilovici. Sunt puțini morți și răniți”³⁸.

În ce privește participanții la represalii - așa cum rezultă din documentele cuprinse în volum, aceștia au fost elemente ale armatei române și germane, polițiști și jandarmi, unii legionari și o parte a populației, individual sau în grup.

Elocvent pentru caracterul contradictoriu al constatărilor este același raport al generalului Leoveanu. În forma inițială, Leoveanu consideră că responsabilitatea masacrului din oraș revine armatei germane și legionarilor, care ar fi provocat diversiunea antisemită pentru asasinarea unci părți a evreimii. Leoveanu îi scoate din cauză pe evrei ca autori ai acțiunii diversioniste, ceca ce-l nemulțumește pe Ion Antonescu. Acesta a contestat rolul legionarilor și a vrut să păstreze discreție asupra responsabilității germane. Într-o altă variantă, Leoveanu acuză populația evreiască pentru focurile de armă înregistrate și menționează de astă dată participarea Poliției, a unităților militare române și germane³⁹.

Leoveanu afirmă, la procesul din 1948, că el a semnat, fără a citi, această ultimă formă a raportului său⁴⁰.

Fapt este că Antonescu, în continuare nemulțumit de prestația poliției și Siguranței Statului, l-a însărcinat pe Eugen Cristescu, șeful S.S.I., să facă o anchetă

asupra celor petrecute la Iași. Acesta neagă rolul organismului pe care-l conducea în evenimente⁴¹. Matatias Carp, avansând propria sa explicație, îl contrazice, implicit, pe Eugen Cristescu, susținând că „pregătirea și organizarea pogromului de la Iași au fost încredințate serviciilor de spionaj și poliției române și germane. Cu deosebire a fost socotită potrivită pentru îndeplinirea acestei sarcini rețeaua de iscoade și răufăcători ai S.S.I.”⁴². Traian Borcescu, fost funcționar superior al S.S.I., a declarat că, deși nu poate dovedi, implicarea lui Eugen Cristescu și a serviciului secret în evenimentele de la Iași este posibilă⁴³.

Cunoscutul istoriograf al Holocaustului R. Hilberg aduce propria sa descriere a evenimentelor: „În noaptea de 25 iunie 1941 (trei zile de la începerea războiului), cirula la Iași un zvon după care au aterizat parașutiști sovietici în apropierea orașului. Armata a ordonat imediat percheziționarea caselor evreiești. Atunci, dezertorii care se ascundeau la Iași au crezut că ei erau căutați. Ei au declanșat focul împotriva soldaților. S-a răspândit zvonul că evreii trăgeau asupra armatei, ceea ce a declanșat masacrul”⁴⁴.

În optica lui J. Ancel, „pogromul de la Iași a fost pregătit la București de către S.S.I. sub supervizarea lui Mihai Antonescu, în colaborare cu comandamentul Einsatzgruppe D., ambasada germană și armata germană staționată în România. Bazele pentru pogrom rezultau din directivele generale elaborate de Ion Antonescu în ajunul executării ordinului de «curățire a pământului» (românesc) în Basarabia și Bucovina. Cum numai unele autorități locale au fost ținute departe de acest secret, au fost trimise rapoarte contradictorii de la fața locului. Evenimentele au scăpat de sub control și au escaladat într-o mai amplă versiune a pogromului de la București”⁴⁵.

Istoricul israelian admite că dacă „implicarea S.S.I., a poliției române și a jandarmeriei în desfășurarea pogromului este de mult stabilită... chestiunea privind ordinea armatei și colaborarea dintre aceste instituții este mult mai greu de elucidat”⁴⁶.

Masacrul din oraș și din curtea Chesturii Poliției, căruia i-au căzut victime cca 3-4 000 de evrei, a fost urmat de deportarea cu „trenurile morții”, care a dus la moartea a încă aproximativ 3 000 de evrei. Documentele din volumul de față, ca și alte surse documentare, pun în evidență condițiile de infern dantesc în care s-au făcut aceste evacuări, despre care unii pretind că se dorea astfel „salvarea” evreilor din fața agresiunii organizației „Todt”. Asemenea explicații nu concordă cu realitatea, căci vagoanele cu evrei deportați au fost sigilate și însoțite de soldați germani, care asistau în unele stații C.F.R. și la evacuarea cadavrelor⁴⁷.

Cifra victimelor din zilele de 28 iunie - 7 iulie 1941 variază, în funcție de sursa emitentă a documentului. La 30 iunie 1941, prefectul județului indica 300 de morți și circa 100 de răniți la Iași⁴⁸. Killinger aprecia la 4 000 numărul victimelor, Ceaușescu avansa cifra de 2 000⁴⁹. Carp indică numărul de 8 000, cu care este de acord și Radu Ioanid, director la Muzeul Holocaustului, din Washington⁵⁰, iar în memoriile recent publicate ale lui Eugen Cristescu, se indică cca 13 000 de victime⁵¹. Dar nu doar cifrele sunt mai mult sau mai puțin acuzatoare, ci tragicul eveniment, de esență fascistă, care pune în evidență ura rasială a unei dictaturi xenofobe și a nazismului.

În contrast cu aceste acțiuni sângeroase, s-au manifestat sentimentele de omenie ale populației românești. Este bine cunoscut gestul Vioricăi Agarici în timpul

staționării „trenurilor morții” în gara Roman, care a organizat aprovizionarea cu apă și alimente a victimelor⁵². Comandantul militar al orașului Iași, col. C. Lupu, a căutat și el să vină în ajutorul evreilor, încercând să-i apere de măsurile represive ale organelor militare și polițienești. El a eliberat unele bilete de liberă circulație în oraș pentru a-i feri de eventuale agresii, ceea ce a contribuit, se pare, la destituirea sa, urmată de o anchetă și o sentință de condamnare⁵³. În acest context se impune relevarea unui fapt semnificativ: comportarea unor slujitori ai justiției din județele Iași și Roman în perioada imediat următoare pogromului - anii 1942-1943. La cererea familiilor unora dintre cei dispăruți, mai ales în trenurile morții, adresată acestor instanțe pentru a se stabili decesele, au fost pronunțate sentințe civile de atestare a morții și hotărâri pentru înscrierea în registrele de stare civilă. Este demnă de apreciat această demonstrație de obiectivitate a unor judecători, în condițiile unui regim totalitar și antisemit⁵⁴.

Execuțiile și deportările de pe teritoriul Basarabiei, Bucovinei și din ținutul Herța. Sunt puține documente emenate de la autoritățile române în perioada inițială a războiului, cu privire la asasinările împotriva evreilor în Basarabia și Bucovina. Lucrarea lui J. Ancețel *The Romanian Way to Solving the "Jewish Question" in Bessarabia and Bucovina* se bazează cu precădere pe mărturiile și declarațiile unor ofițeri și soldați judecați după 23 august 1944 și pe amintirile unor persoane care au trăit tragediile din acea perioadă⁵⁵.

Este neîndoielnic că, în vălmășagul înaintării armatelor române și germane din primele săptămâni ale ofensivei spre est, cei ce au ordonat sau au participat la aceste masacre nu au dorit sau nu au putut să consemneze proporțiile acestora. Matatias Carp, citând unele documente oficiale, prezintă date privind asasinarea evreilor în primele zile ale războiului. Astfel, au fost împușcați 311 evrei din Sculeni, la Stânca-Roznovanu, 800 la Noua Suliță, 180 la Ceplăuți, alții la Mărculești; la Storojineț 300 de evrei, la Cernăuți 2 000, la Chișinău circa 10 000 de evrei⁵⁶. Asemenea asasinări au fost în multe alte localități. Hitleriștii erau speriați mai mult de deficiențele de organizare a asasinatelor decât de acțiunile în sine, deoarece militarii români procedau fără plan, fără a îndepărta urmele asasinatelor în masă, ale omorurilor, fără a înmormânta cadavrele⁵⁷.

În acest fel au fost nimicite întregi comunități evreiești, în frunte cu conducătorii religioși și laici. Cifrele comparative între numărul de evrei existent în ianuarie 1941 și cel al deportaților din toamna aceluiași an arată că în acest episod tragic au murit câteva zeci de mii de evrei.

Într-un document al Oficiului pentru serviciile strategice al S.U.A. (O.S.C.), se apreciază că aproximativ 20 000 de oameni din Basarabia și 16 000 din Bucovina au fost executați de militari români și germani înainte sau în cursul deportărilor.

Acțiunile represive nu s-au oprit aici. Persecuțiile au continuat cu deportarea peste Nistru a 120 000 de persoane. S-au constituit, în condiții subumane, lagăre de „așteptare” în Vertujeni (22 969 de oameni), Edinița (11 762), Securenii (10 357), Răuțeni (3 253), Limbenii Noi (2 634), în total 54 208 evrei⁵⁸. În ghetoul din Chișinău erau concentrați 10 400 de oameni. În aceste împrejurări, mureau zilnic oameni, decesul cărora era raportat, de astă dată, cu meticulozitate de organele însărcinate cu paza și administrarea ghetourilor.

Trimiterea dincolo de Nistru, care a început încă din iulie 1941, a luat amploare în octombrie-decembrie, când nu mai putea crea dificultăți operațiunilor militare, așa cum s-au petrecut lucrurile la început, generând nemulțumiri din partea comandamentului hitlerist față de ritmul prea intens al acțiunii de „purificare etnică” întreprinsă de autoritățile militare române, ceea ce a dus, în iulie 1941, la retrimiteră la vest de Nistru a cca 15 000 de evrei⁵⁹.

Aprecieri diferite se întâlnesc în studiile unor istorici sau în documente ale autorităților române în legătură cu numărul celor deportați. O informare statistică a Inspectoratului de Jandarmi Transnistria din 9 septembrie 1942 relatează că în această provincie au fost evacuați din Basarabia, Bucovina de Nord, Dorohoi și alte localități 119 065 de evrei, iar la acea dată mai erau în viață 82 921, inclusiv evrei localnici. Alte surse indică 150 000 de deportați. R. Hilberg, referindu-se la un raport al inspectorului de jandarmi C. Tobescu, care arată că în vara lui 1942 mai erau în viață în Transnistria 50 641, consideră cifra ca realistă. El face următorul calcul: 25 000 de evrei asasinați înainte de a ajunge în ghetourile unde au fost deportați sau adunați pentru deportare; în septembrie 1941, 10 000 evrei au fost uciși de către hitleriști. Conchizând, istoriograful american arată că, între 1941-1942, au fost deportați cca 160 000 de evrei, dintre care mai puțin de o treime au rămas în viață⁶⁰.

Dr. Radu Ioanid consideră că din cei 123 000-130 000 de evrei deportați, mai erau în viață 50 471 în anul 1943⁶¹. Luând în considerare și evreii ucraineni uciși de unitățile militare române, numărul victimelor se ridică la 135 000. Ioanid apreciază: „Pentru o țară ca România, a treia ca mărime a populației evreiești, o țară aflată în orbita Germaniei naziste, un procent de supraviețuire de 50% (se are în vedere ansamblul teritoriului românesc - n.n.) este foarte mult. Chiar Transnistria, cu toate ororile ei, a avut un procent de supraviețuire mult mai ridicat decât zonele din Ucraina aflate sub control german”⁶². Desigur că acest carusel al cifrelor este sinistru în esența lui; totodată, este, însă, necesar pentru a da o replică aceluia care neagă existența victimelor sau contestă amploarea genocidului.

Salvarea unui număr relativ ridicat de evrei are mai multe determinante. Este necesar să fie luată în considerare evoluția evenimentelor militare atât în estul, cât și în vestul Europei, începând cu toamna anului 1942, ceea ce a făcut mai sensibile cercurile conducătoare din România la presiunile unor lideri politici români cu orientare democratică, conștienți de consecințele profund negative ale continuării deportării și exterminării evreilor români⁶³. Un rol important l-au avut demersurile unor diplomați străini acreditați la București, ale Nunțului Apostolic, ca și intervenția fermă a guvernului S.U.A. în perioada când se discuta posibilitatea aplicării „soluției finale” de tip nazist în Vechiul Regat. Se cere luată în considerare atitudinea unor militari și funcționari publici români, inclusiv din Transnistria, care a contribuit la ameliorarea, într-o anumită măsură, a condițiilor de viață ale celor deportați.

De mare însemnătate a fost acțiunea permanentă a unor personalități din rândurile evreilor (Șef-Rabinul Alex. Șafran, dr. W. Filderman, A. L. Zissu, Fred Șaraga, av. A. Schweffelberg, Fredy Froimovici și alții), care au depus mari eforturi, prin Comitetul Evreiesc clandestin, ca și prin Centrala Evreilor, pentru ajutorarea celor din Transnistria⁶⁴. Alături de acești factori, trebuie menționată acțiunea curajoasă,

plină de riscuri a unor conducători evrei din ghetourile și lagărele de peste Nistru, care au căutat să amelioreze condițiile extrem de grele de viață, să mențină moralul deportaților, să se împotrivescă, pe diferite căi, politici de exterminare ce se desfășura în acea zonă a morții.

În lumina realităților dureroase evidențiate de numeroasele documente ce le publicăm în volumul de față, apar cu totul nefondate unele afirmații care încearcă să ascundă adevărul.

Astfel, Ioan Silviu Nistor înfățișează apologetic, fără vreo referire critică impusă de realități, modul în care a fost organizat și condus Guvernământul Transnistriei în anii 1941-1944. „Vremurile erau grele, războiul degradând relațiile dintre oameni - scrie el -, ceea ce nu a împiedicat însă ca factorii investiți cu putere de decizie, care au fost chiar în aceste condiții exponenții spiritului românesc de echilibru și moderație, să aibă o conduită corespunzătoare. Mijloacele militare pe care le aveau la dispoziție au fost folosite cu reținere și discernământ, prevalând atitudinea de grijă și gospodărire, cu toate responsabilitățile ce le incumbă exercitarea atribuțiilor dregătoriei pe care au deținut-o. În mijlocul celor mai aberante atrocități pe care acest război le-a proliferat, autoritățile române, sub comanda supremă a mareșalului Ion Antonescu, au căutat să păstreze curat blazonul onoarei românești”⁶⁵.

O infirmare a acestor afirmații o constituie și controversa dintre autoritățile militare germane și administrația românească a Transnistriei în legătură cu deportarea a 70 000 de evrei de-a lungul Bugului, pentru a fi trimiși, când condițiile ar fi permis, pe malul estic al fluviului. Astfel, viceguvernatorul german al jud. Nicolaev - Schlutter - atrage atenția că evreii „au fost îngrămădiți în grajduri, cocine de porci, cotețe, magazii dezafectate sau lăsate pe câmp, fără a avea vreo evidență asupra lor, fără apă și fără hrană, în condițiile unei ierni a cărei asprime era un record în sec. XX”⁶⁶. Totodată, guvernatorul Ucrainei, Operman, s-a plâns că numeroși evrei care mureau în fiecare zi erau îngropați într-o manieră cu totul întâmplătoare. La acest demers autoritățile române au răspuns că vor căuta să-i incinereze pe cei morți. G. Alexianu, sesizat de această situație, a răspuns că retragerea evreilor în Transnistria interioară este, din motive tehnice, nerealizabilă⁶⁷.

În desfășurarea acțiunilor de exterminare a evreilor din sudul Ucrainei, aflat sub administrația autorităților române, un loc deosebit îl ocupă masacrul de la Odessa din octombrie 1941, căruia i-au căzut victime, în câteva zile, mii de civili, în imensa lor majoritate nevinovați. Dinamitarea și aruncarea în aer a clădirii care a fost sediul N.K.V.D., în care s-a instalat Comandamentul Militar Român, au fost rezultatul unui act terorist realizat de unități ale N.K.V.D. și partizani sovietici, printre care și evrei (cum se exprima dl col. Alex. Duțu, fără a enumera și alte etnii, într-o emisiune televizată din 22 iunie 1996, consacrată războiului de pe frontul de est). Comandamentul militar român, încă înainte de intrarea armatei în Odessa, a fost atenționat asupra minării clădirilor publice de către sovietici. La 22 septembrie 1941, Inspectoratul de Poliție Transnistria a prevenit autoritățile militare că „înainte de retragere, unitățile comuniste au minat anumite clădiri și localuri publice”. Nu dispunem până acum de un document explicit, care să arate, pe baze certe, cine au fost autorii atentatului. Primele telegrame care relatează despre explozie nu dau nici o

explicație în acest sens. Într-un raport al Armatei a IV-a către P.C.M., Cabinetul Militar, din 23 octombrie 1941, se arată: „S-a ordonat generalului Macici să ancheteze și să stabilească cine poartă vina acestui act criminal. Divizia a X-a raportează însă că înainte de instalarea comandamentului militar, clădirea a fost deminată de germani și apoi verificată amănunțit cu detectorul de mine de către un ofițer din batalionul de pionieri al diviziei”⁶⁸. Un raport al generalului Nicolae Macici, adresat generalului Iacobici, la 27 octombrie 1941, consemnează răspunderea ofițerilor superiori români pentru faptul că, deși au fost avizați asupra pericolului unei posibile explozii, nu au verificat suficient securitatea clădirii. Nu se face nici o referire la autorii posibili ai acestei explozii⁶⁹. Un document elaborat de Biroul de informații al forțelor armate germane din România, întocmit de Rödler la 4 noiembrie 1941, arată că: „Nu există nici urmă de îndoială că detonarea s-a făcut electric prin control de la distanță. În primele ore ale dimineții din 23 octombrie a fost descoperită în imediata vecinătate a clădirii distruse o centrală telefonică completă, plasată sub patul unui evreu, despre care se spune că era conectată cu oamenii N.K.V.D.-ului din catacombe. Evreul arestat a declarat că activitățile partizanilor erau conduse din catacombe”⁷⁰. Fără nici o dovadă certă, au început represaliile împotriva populației evreiești, acțiune aprobată prin ordinul telegrafic al mareșalului Antonescu, transmis de Cabinetul său militar, care cuprindea și indicația ca benzile să fie imediat arse⁷¹. Rezultatul a fost asasinarea brutală a mii de persoane, cea mai amplă acțiune de acest gen din Transnistria. Ca în orice asemenea evenimente, sursele documentare dau cifre variabile, greu de verificat. Tot Rödler făcea următorul bilanț: „Ca represalii pentru asasinatul comis, au avut loc execuții în masă în timpul nopții din 22 spre 23 octombrie. În timpul dimineții de 23 octombrie, aproximativ 19 000 de evrei au fost strânși în piața de lângă port, care era înconjurată cu un gard de lemn. Corpurile lor au fost stropite cu benzină și arse. Supraveghetorul sistemului telefonic român mi-a spus că alți 40 000 de evrei au fost duși din Odessa la Dalnic”⁷². Acolo, ei au fost puși în tranșeele pentru tancuri și împușcați. Alte surse relatează că, la 23 octombrie, aproximativ 5 000 de evrei au fost împușcați și apoi spânzurați pe străzile Odesei. În același timp, soldații români au încercuit zeci de mii de evrei. Un detașament al Regimentului 10 Artilerie a escortat 20 500 de evrei în afara orașului în direcția Dalnic. Cea mai mare parte a evreilor erau femei, copii și bătrâni, deoarece bărbații fuseseră recrutați de armata sovietică și au părăsit orașul. Aceia care nu puteau să țină pasul erau împușcați și drumul spre Dalnic era presărat cu cadavre. Evreii au fost legați câte 40-50, duși la șanțurile antitanc, săpate în zilele asediului Odesei și împușcați de soldați. Această metodă s-a dovedit ineficientă și, ca să se economisească muniția, s-a hotărât ca evreii să fie îngrămădiți în 4 magazine dezafectate, cu dimensiunile de 25 m lungime și 10-15 m lățime, în fiecare fiind îngrămădiți cca 5 000 de evrei. Soldații au deschis focul prin niște deschizături; dar cum nici această metodă nu a fost eficientă, orificiile au fost închise, clădirile stropite cu gazolină și cherosen și incendiate. Soldaților li s-a dat ordin să fie împușcat oricine ar încerca să sară afară din magazinele arzând⁷³.

Numărul victimelor din rândul militarilor români și germani a fost de 81 de oameni⁷⁴.

Ca și în alte asemenea momente de derută, a fost avansată aceeași „motivație“: vina „iudeo-comuniștilor“. Este posibil ca în grupul restrâns de participanți la organizarea și detonarea exploziei să fi fost și evrei, ca și ucrainenii, rușii și alții. Dar represiunea a lovit aproape exclusiv evreii. După ce a ordonat represalii severe împotriva acestora, stabilind proporția execuțiilor raportată la numărul de ofițeri și soldați morți în explozie, Ion Antonescu a hotărât ca toți evreii din Odessa să fie evacuați din oraș, ordin amânat pentru un timp prin intervenția dramatică a primarului general al Odesei, Gherasim Pântea, care, într-o scrisoare adresată conducătorului statului, la 5 decembrie 1941, arăta: „Desigur că organele militare v-au raportat despre cele petrecute în ziua de 22 octombrie în Odessa, dar, domnule Mareșal, cred de datoria mea de a vă relata și eu faptele așa cum s-au petrecut ele, poate sub alt aspect. În ziua de 21 octombrie pe la orele 11,00 subsemnatul, fiind în cabinet la domnul general Glogojanu, comandantul militar al Odesei, s-a anunțat o femeie bătrână rusă, care cu o înfățișare speriată a spus că vrea să comunice ceva urgent, personal, domnului gen. comandant... doamna a declarat d-lui general că știe precis că organele I.K.V. la plecare, au minat această clădire cu scopul de a fi aruncată în aer când se va crede necesar. Domnul general a mulțumit doamnei pentru informație și a dat ordin imediat d-lui col. Ionescu Mangu să ia măsuri pentru o nouă verificare a clădirii chemând pentru aceasta militari români și germani... Măsurile de control n-au fost concludente, iar gen. Glogojanu, deși a convenit să evacueze clădirea, explozia s-a produs înainte ca această măsură să aibă loc.

Nenorocirea s-a întâmplat în aceeași zi (22 oct.) la orele 7,00 seara... Am asistat până noaptea târziu la dezgroparea cadavrelor. Plecând spre casă și ațipind câteva clipe, m-am trezit dimineața având în față o scenă îngrozitoare și anume pe toate străzile principale și pe la colțuri stăteau spânzurați câte 4-5 oameni, iar populația înspăimântată fugea din oraș în toate părțile. Revoltat, am întrebat cine a făcut această barbarie, această rușine de care noi nu ne vom spăla niciodată în fața lumii civilizate⁷⁵. Luând cunoștință de comunicatul Comandamentului Militar ca toți evreii din Odessa să plece spre Dalnic în cursul zilei de 23 oct., Pântea a cerut aprobarea generalului Macici ca, pe cale administrativă, să ia măsuri pentru întoarcerea evreilor în oraș, ceea ce i s-a aprobat. Relatând despre felul în care au reacționat cei 50 000 de evrei care au rămas în oraș, Pântea scrie: „Au năvălit asupra noastră sărutându-ne mâinile, hainele, mașinile și strigând cu toții «Trăiască Mareșalul Antonescu», salvatorul lor. Era un act drept căci populația nu a avut nici un amestec în catastrofa de la 22 octombrie. Coloana înaintată de evacuați a fost însă reținută de organele militare. Mi s-a spus că aceștia vor fi executați ca represalii în urma ordinului dvs. Sunt convins, domnule mareșal, că dumneavoastră nu erați informat asupra situației și anume că populația nu a avut nici un amestec în actul de la 22 oct. totul fiind pregătit de organele I.K.V.; revocați ordinul de represalii și nu lăsați să fie pedepsiți oameni care nu aveau nici o vină (nu sunt apărătorul evreilor). Sunt convins, domnule mareșal, că măsurile acestea pripite și nedrepte, mai târziu, ne vor face mare rău⁷⁶.

Acest demers al lui Pântea, unul similar adresându-l guvernatorului Transnistriei, G. Alexianu, a avut ca efect doar amânarea deportărilor.

Antonescu nu a fost mulțumit de amploarea masacrului. La 13 noiembrie 1941, întrebându-l pe guvernatorul Alexianu dacă a luat măsuri suficient de severe după atentat, la răspunsul afirmativ al acestuia, mareșalul a replicat: „Ești prea bun. Ai să-ți pierzi capul la Odessa. Și eu sunt bun, dar eu apăr țara și pe voi toți”⁷⁷. El a ținut să adauge: „Ceea ce s-a întâmplat s-a întâmplat, să nu se mai întâmple. Du-i într-un loc sigur”. Această discuție dezmente afirmația făcută la procesul din 1946 că în Consiliul de Miniștri nu s-a discutat despre masacrul de la Odessa.

La 2 ianuarie 1942, Ion Antonescu dă ordin de evacuare a tuturor evreilor din Odessa, operație care a început la 12 ianuarie 1942, în plină iarnă rusească, cu consecințe dramatice pentru cei deportați⁷⁸.

După înfățișarea, chiar succintă, a represiunilor și a deportărilor, se impune o remarcă cu caracter mai larg: pe lângă legile și măsurile discriminatorii de ordin general ale regimului antonescian, principalele represalii masive împotriva populației evreiești au fost aprobate sau ordonate de mareșalul Antonescu, fie în plina lor desfășurare, fie în faza imediat ulterioară declanșării acestora.

„Românizarea” întreprinderilor economice ale evreilor. Aspectele legislative și punerea în practică a acestei politici au fost analizate amplu în volumele I și II ale ciclului *Evreii din România între anii 1940 - 1944*. Ceea ce vrem să menționăm aci este faptul că politica de „românizare”, așa cum s-a încercat să fie tradusă în fapt, mai întâi prin „comisarii de românizare” legionari, de Subsecretariatul de Stat al României, Inventarului și Refugiaților și de Centrul Național de Românizare a dus la consecințe negative asupra economiei și chiar a fundamentelor societății românești. Încă din faza inițială, când au dominat metodele brutale de înfăptuire a acestei politici, au apărut semnale de îngrijorare, care nu numai că nu au încetat, dar s-au amplificat după scoaterea legionarilor din guvern și după desființarea instituției „comisarilor de românizare”, la 17 ianuarie 1941. Aceste efecte negative au determinat M.St.M. ca, într-un studiu privind „Problema evreiască în România”, să facă observații critice la adresa modului în care se desfășoară această acțiune. Autorii argumentau împotriva grabei cu care se încearcă trecerea întreprinderilor evreiești în posesia altor proprietari, respectiv români. În Germania - arată autorii - această expropriere s-a realizat în decurs de 8 ani, iar în Ungaria horthystă acțiunea a fost oprită odată cu declanșarea războiului⁷⁹. Acest studiu, care analiza și alte aspecte ale problemei evreiești (cadru juridic, definirea calității de evreu, regimul muncii obligatorii), a fost trimis de către Mihai Antonescu la numeroase ministere, pentru a-și exprima opiniile. Cele mai multe critici erau adresate incompetenței celor ce luau în posesie sau administrau aceste bunuri. Sesizat de numeroasele disfuncționalități și consecințe negative, în domeniu, Ministerul Justiției înainta lui Ion Antonescu, în martie 1942, un document confidențial, în care, între altele, se arată: „Comerțiantul și industriașul nu pot fi creați în mod spontan; ei mai trebuie să conlucreze câțva timp cu evreul, patron de întreprindere... Singura modalitate de românizare efectivă este asocierea. Această asociere a întreprinzătorilor evrei cu români o concepem obligatoriu ca instituție, dar liberă sub aspectul alegerii persoanei”⁸⁰. În aceeași perioadă, Titus Dragoș, conducător al S.S.R.C.I., într-o declarație făcută presei, reluată pe larg de numeroase ziare, critica

starea nesatisfăcătoare a procesului de românizare, datorată mai ales grabei, lipsei de cadre pregătite, corupției⁸¹.

Adepții cei mai fervenți ai românizării, reluând tezele cunoscute privind „acapararea” economiei de către evrei, deși cereau eliminarea completă a acestora din toate sferele vieții economice, nu puteau, în același timp, să nu recunoască contribuția utilă a acestei populații în dezvoltarea comerțului, industriei, finanțelor. Astfel, Cristian Popescu, în teza de doctorat „Economia națională și problema evreiască”, susținută în anii războiului, după ce reiterează necesitatea românizării totale, scrie: „Evreii au adus, în adevăr, trei lucruri foarte necesare acestui început (dezvoltarea economiei moderne - n.n.):

- inițiativa care a stârnit activitatea în toate domeniile noastre economice;
- priceperea tehnică atât pe terenul industrial, cât și pe cel comercial;
- mijloace de finanțare proprii și străine activităților economice și întreprinderilor⁸².

Măsurile pripite de românizare au stârnit împotrivirea unor specialiști și a cercurilor comerciale și financiare române, fiind formulate critici la adresa acestei politici în congrese ale sfaturilor negustorești, în presă, precum și prin memoriile trimise instanțelor superioare. Astfel, în publicația „Pandectele românizării”, pe lângă articole apologetice față de politica regimului Antonescu în acest domeniu, se întâlnesc și unele critici, e drept timide, asupra felului în care se realizează acest deziderat. Magistratul dr. Constantin Gr. Zotta scrie: „În legătură cu criteriul etnic, aceiași capitaliști (care fructifică capitalul lor în țară - n.n.), preferă salariiași naționali, nepregătiți, în întreprinderile lor salariașilor străini mai capabili⁸³.

Încă de la primele măsuri, Sfaturile Negustorești din Oltenia atrăgeau atenția că românizarea nu trebuie să stânjenească operațiunile normale de producție, comerț și credit ale întreprinderilor. Concluziile erau că una din cauzele crizei economice, din toamna lui 1940, o constituie măsurile luate pentru românizarea vieții economice⁸⁴. Președintele Sfaturii Negustorești din Constanța declara, la 15 noiembrie 1941: „Pentru românizarea comerțului nu este suficient să se dea prăvălii pe mâna unor oameni lipsiți de experiență, fie ei înarmați cu diplome și cu planuri oricât de grandioase - români care ar fi dispuși la muncă ușoară și la pricopseală -, nu este suficient să li se acorde oricâte credite, dacă nu știi cum să câștige și cum să păstreze banul. Cu atari procedee, pentru cele mai multe cazuri se pierd și bani și valori comerciale, fără ca acțiunile de românizare să reușească, cel puțin nu așa repede cât s-ar sconta⁸⁵.

Totuși, procesul românizării, exproprierea unor magazine, fabrici și altor întreprinderi au continuat, deși într-un ritm mai lent, înregistrându-se chiar reculuri, soluții de compromis, pentru a nu afecta economia națională.

*

Procedeele și rezultatele politicii aplicate de autoritățile antonesciene în perioada 1 ianuarie 1940 - decembrie 1942, ritmul de realizare și inflexiunile acestora în unele momente și perioade, au creat pentru analiști dilema dacă și în România s-a pus în aplicare „soluția finală”, așa cum a fost formulată la conferința autorităților hitleriste de la Wansee, din ianuarie 1942.

Politica regimului dictatorial, de esență rasistă, al lui Ion Antonescu nu s-a calchiat pe deplin pe modelul hitlerist și nu a dus la exterminarea totală a populației evreiești. Încă de la începutul exercitării puterii, generalul Antonescu s-a pronunțat pentru emigrarea în masă a populației evreiești⁸⁶, ceea ce era, așa cum a arătat practica, o utopie. În primul rând, operațiunile militare desfășurate în anii războiului făceau imposibilă emigrarea a cca 700 000 de evrei, fără a mai lua în seamă mijloacele de transport cu totul insuficiente. Alt considerent îl constituia împotrivirea Angliei la intrarea în Palestina a sute de mii de evrei. Cartea Albă a guvernului englez, publicată în 1939, reglementa strict numărul emigranților admiși pe baza unor certificate emise de autoritățile britanice⁸⁷. Nici alte guverne occidentale nu și-au arătat disponibilitatea de a primi emigranți evrei. Consecințele s-au văzut. Între 1940-1944 au plecat din țară numai câteva mii de evrei, dintre care sute au pierit în adâncurile Mării Negre, cazurile cele mai evidente fiind acelea ale scufundării vasului „Struma” în 1942 și ulterior a vasului „Mefkure” în 1944⁸⁸.

Antonescu a recurs la deportări, lagăre de muncă, alte măsuri represive, care au avut ca rezultat, așa cum am arătat, distrugerea fizică a peste 100 000 de evrei. Mareșalul știa că drumul spre Transnistria și viața evreilor în această regiune au avut acest rezultat. Astfel, el declara: „Numai eu știu câți au murit pe drum”⁸⁹. Ceea ce nu l-a împiedicat să ordone continuarea deportărilor până în vara anului 1942, extinzând chiar aria celor susceptibili de a li se aplica această măsură (nesupunerea la munca obligatorie, delincvenți politici și de drept comun ș.a.). Mai mult chiar, sancțiunea se referea și la familiile unora dintre aceștia. La un moment dat, guvernul român a acceptat planul de deportare a evreilor din Vechiul Regat, Transilvania de Sud și Banat, la cererea autorităților naziste, plan ce nu a fost pus în aplicare. Cu toate meandrele și reculurile în politica față de evrei, concluzia este că genocidul unei părți a evreilor români se înscrie în „soluția finală” a problemei evreiești, dar cu alte metode decât cele naziste.

Această comportare sinuoasă, uneori confuză, cu privire la soarta populației evreiești a generat când laude, când suspiciuni din partea autorităților germane. Astfel, Göring a apreciat că, în ce privește rapiditatea măsurilor antievreiești, trebuie învățat de la români; alți demnitari hitleriști erau însă suspicioși față de „blândețea și încetineala” măsurilor antonesciene, reproșuri ce i-au determinat pe Ion și Mihai Antonescu să se grăbească să asigure Berlinul că ei aplică cu fidelitate politica rasistă preconizată de naziști⁹⁰.

În aprecierea măsurii în care „soluția finală” a acționat și în România se cere luat în considerare că aproximativ 370 000 de evrei au rămas în viață, că numeroși români, de la înalți funcționari de stat, oameni politici, clerici până la simpli cetățeni, au contribuit la salvarea unei părți din populația evreiască, inclusiv din teritoriile ocupate de fasciștii maghiari.

Dar, accentuând asupra unor poziții care vedeau o oarecare „indulgență” față de evrei, nu poate fi acceptată tendința unui segment al istoriografiei și publicisticii ante și postrevoluționare de contestare a Holocaustului. Pentru deceniile VIII - IX, avem în vedere, între altele, prefața lui N. Minei la studiul, meritoriu de altfel, al lui A. Karețki și M. Covaci despre masacrele de la Iași. N. Minei, punând în evidență salvarea a cca

300 000 de evrei români de posibilul genocid german sau român, contestă fenomenul Holocaustului în România. „În România, Holocaustul nu a avut loc tocmai pentru că, cu foarte puține și nesemnificative excepții, călăii cu svastică nu numai că nu s-au bucurat de concursuri binevoitoare, oferite din proprie inițiativă, dar s-au lovit de refuz în tentativele lor de a recruta complicități, cu caracter privat sau oficial, pentru organizarea deportărilor”⁹¹. Documentele din volumul acesta și cele precedente apărute în ultimii ani sub egida Centrului pentru Studiarea Istoriei Evreilor, ca și alte lucrări având ca temă Holocaustul contrazic categoric asemenea susțineri. Un alt procedeu este limitarea genocidului la nordul Transilvaniei, pus în practică de Eichmann și discipolii săi maghiari, în 1944-1945.

După decembrie 1989, contestarea directă ca ton și ca argumentare și-a asumat-o presa extremist-naționalistă, atât de evidentă, încât nu ne propunem s-o analizăm.

Nu putem trece însă cu vederea asemenea poziții ale unor cercetători în domeniul istoriei, publiciști și oameni politici care și-au făcut din contestarea asasinării premeditate a unei părți a evreimii din România unul din crezurile lor.

Astfel, generalul Ioan Dan, procuror cu înalte responsabilități în justiția militară, în încercarea de a explica geneza legilor și a altor măsuri rasiale din timpul regimului antonescian, după ce subliniază că poporul român nu a fost și nu este xenofob, scrie în continuare: „Există însă momente în istorie când interesele unui grup etnic vin în contradicție cu interesele naționalității majoritare și în mod fatal (subl. ns.) apar tensiuni și probleme.

Un asemenea moment istoric l-a constituit și anul 1940, când România a fost împinsă în mod inevitabil în alianța cu Germania fascistă. Aparent pentru evreii din România se întrevădeau vremuri grele. În aceste condiții nu este de mirare că mulți evrei simpatizau și erau dispuși să-i ajute pe inamicii României. Dacă avem în vedere și înclinațiile multor evrei spre comunism, ne dăm seama că între ei și conducerea statului român nu puteau exista relații cordiale”. Prizonier al unor vechi prejudecăți, care transferau la un întreg grup etnic unele comportamente individuale sau de grup, el scrie în continuare: „Mi se pare de neînțeles, neîntemeiat și profund nedrept ca Mareșalul Antonescu să fie etichetat drept antisemit și să fie condamnat la moarte pentru că i-ar fi persecutat și exterminat pe evrei. Este dovedit că dacă au avut loc pe teritoriile de sub jurisdicție românească acte reprobabile împotriva evreilor, ele nu au fost opera autorităților statului nostru și nici a mareșalului Antonescu”⁹². Asemenea susțineri contravin flagrant adevărului istoric (acuzățiile împotriva lui Ion Antonescu nu se limitează la dispozițiile împotriva populației evreiești) și realităților tragice din anii războiului, când politica evidentă de discriminare și de asasinare a zeci de mii de evrei a fost elaborată și patronată de Ion Antonescu.

Un alt autor, american de origine, Larry Watts, susține că Antonescu i-ar fi deportat pe evreii din Basarabia și Bucovina „la o lună după evenimentele de la Iași sub presiunea pretențiilor germane și din propria sa dorință de a evita pogromuri. Antonescu a autorizat (? - deci nu a ordonat, cum s-au petrecut lucrurile în realitate - n.n.) deportarea evreilor din Basarabia și Bucovina în Transnistria, unde au fost concentrați în lagăre și în sate aflate sub administrație românească”⁹³. Documentele publicate în volumele *Evreii din România între anii 1940-1944* pun în evidență că,

încă de la 21 iunie 1941, înainte de pogromul de la Iași, guvernul român avea în vedere „purificarea etnică” a teritoriilor din estul României, crearea de ghetouri și lagăre evreiești inclusiv în Vechiul Regat, expulzarea evreilor peste Nistru și chiar dincolo de Bug. Documente arată că Antonescu fusese informat de Hitler asupra „politicii evreiești” a regimului nazist încă de la 11 iunie 1941, fiind de acord cu aceasta. Este verosimilă această informație, fiind confirmată de atitudinea lui Antonescu în conflictul germano-român declanșat prin retrimiteră de către Comandamentul German la vest de Nistru a circa 15 000 de evrei deportați de autoritățile militare române. El îi reproșă lui Killinger, ambasadorul Germaniei la București, că această măsură luată de comandamentul hitlerist era „împotriva directivelor pe care Führer-ul le dăduse la München în legătură cu tratamentul evreilor din răsărit”⁹⁴.

Diplomatul german Ritter informa, la 27 august 1941, O.K.W. despre poziția lui Antonescu, adăugând: „am fost incapabil să descopăr ceva la Ministerul de Externe privind directivele date de Führer generalului Antonescu în legătură cu tratamentul evreilor din răsărit. Raportul oficial despre discuția între Führer și Antonescu nu cuprinde nimic în acest sens.

Totuși, fiindcă Führerul a discutat cu Antonescu la München și cu alte ocazii, este foarte posibil ca problema evreilor din răsărit să fi fost discutată acolo. În orice caz nu există motiv pentru a pune în dubiu declarația generalului Antonescu. Recomand așadar ca dorința generalului Antonescu să fie respectată și autoritățile militare germane să fie înștiințate să nu trimită evreei înapoi în Basarabia”⁹⁵.

Contestarea Holocaustului are la bază și încercarea de a defini motivația acestui fenomen prin considerente rasiale, și deci prin măsuri luate împotriva evreilor în sine, victimele fiind nevinovate, ceea ce nu ar fi cazul evreilor români, care ar fi avut răspunderea pentru unele acte reprobabile grave, în fapt multe din acuzații rezultând din teze xenofobe. Încercări de a contesta genocidul sau de a diminua amploarea fenomenului se întâlnesc și în alte lucrări.

Unii istorici, animați de un spirit științific obiectiv, ca și de considerente etice, combat asemenea tendințe naționalist-extremiste. Astfel, Neagu Djuvara scrie: „Deportarea masivă a evreilor din Basarabia și Bucovina în Transnistria, din cauza actelor dușmănoase ale unora sau ale unor grupuri din această minoritate, este o enormă pedeapsă colectivă pentru fapte individuale, crimă și pe plan juridic și pe plan moral. Și condițiile în care s-a făcut această izgonire sălbatecă aruncă o pată dezonorantă asupra întregii națiuni - care a ignorat în general această măsură - și este, astăzi, încă ținută în ignoranța acestui episod. Ca un popor să-și poată asuma viitorul, trebuie mai întâi să-și asume trecutul.

Dar neomeniei lui Antonescu nu i-au căzut victimă doar presupușii dușmani ai neamului, ci și cei mai lăudați fii, ostașii români”^{96,97}.

*

Tragedia evreilor din România a fost subsecventă și consonantă cu tragedia poporului român din perioada 1940-1944. Acești ani au fost marcați pentru țara noastră de mari seisme naționale și militare: prăbușirea granițelor istorice, instaurarea unei dictaturi totalitare extremiste, cu toată cohorta de acte teroriste care au lovit și în

rândurile unor reprezentanți de frunte ai poporului român, aderarea la o coaliție imperialistă, chiar dacă țelul național-eliberator era principalul scop al României, participarea la război, care a dus la mari pierderi umane. Paralel cu aceste procese dureroase, s-au produs și grelele suferințe ale populației evreiești și, ca într-o antică viziune, intensitatea lor a crescut până la proporții de catastrofă. Volumul de față este o mărturie în acest sens.

Lecțiile istoriei sunt dure, uneori peste puterea de înțelegere omenească. Dar ele trebuie cunoscute și însușite, în esența lor, pentru a nu se mai repeta.

Prof. dr. ION ȘERBĂNESCU

NOTE

1. Matatias Carp, *Cartea Neagră - Suferințele evreilor din România, 1940-1944*, București, Societatea Națională de Editură și Arte Grafice „Dacia Traiană”, vol. II-II, 1946-1947; ed. a II-a, 1996, București, Editura Diogene.
2. *Evreii din România între anii 1940-1944*. Vol. I. *Legislația antievreiască*, București, Ed. Hasefer, 1993; vol. II. *Problema evreiască în stenogramele Consiliului de Miniștri*, București, Editura Hasefer, 1996.
3. „România - Minoritățile Naționale”, A.M.St.M. R.S.E.M. 1175, C0004-C0404.
4. *Ibidem*, C0182.
5. Vezi doc. 9 din volum.
6. Alex. Șafran, *Un tăciune smuls flăcărilor*, București, Editura Hasefer, 1996, p. 50-53.
7. Vezi doc. 6-7 din volum.
8. *Ibidem*.
9. A.M.St.M. RF II 2653 C0655, C0661.
10. Vezi doc. 8 din volum.
11. Ion Scurtu, Constantin Hlihor, *Anul 1940. Drama românilor dintre Prut și Nistru*, Editura de Înalte Studii Militare, 1992; „Adevărul literar și artistic” din 21 mai și 25 iunie 1995; „Mareșalul României și războaiele de întregire”. Mărturii și documente coordonate și îngrijite de I. C. Drăgan. Centrul European de cercetări istorice, Veneția, 1992. Gh. Buzatu, *Mareșalul Antonescu și problema evreiască*, în „Revista de Istorie Militară”, nr. 6, p. 22-26, 1994.
12. A.M.St.M. R.S.E.M. 1179, C1443-1445.
13. A.S.R.I., F.P. 40010/vol. 65, f. 347.
14. Vezi doc. 12, 13, 15 din volum.
15. Vezi doc. 13, 18 din volum.
16. *Ibidem*.
17. A.M.St.M. RSEM. 1078, C0690.
18. *Ibidem*, C0695.
19. Vezi doc. 37 din volum.
20. Vezi doc. 14, 14n, 16 din volum.
21. Mihai Pelin, *Legendă și adevăr*, București, Ed. Edart, 1994.
22. Vezi doc. 21, 22, 31 din volum.
23. Vezi doc. 20, 23, 25-28, 32, 34 din volum.
24. Vezi doc. 26-30 din volum.

25. Alexandru Șafran, *ibidem*.
26. *E.R.*, vol. I, doc. 3.
27. *Op. cit.*, doc. 4, p. 53 din volum.
28. Vezi doc. 44, 45, 46, 48, 57, 66, 68, 70, 72, 73, 76, 82, 91, 102, 106, 107, 112 din volum și Addenda, doc. 1-19.
29. Vezi doc. 114, 116, 117 din volum și Addenda, doc. 20.
30. Francisco Veiga, *Istoria Gărzii de Fier, 1919-1941, Mistica ultranaționalismului*, București, Editura Humanitas, 1991, p. 279. Numeroase lucrări despre mișcarea legionară, istorie și orientare ideologică și politică, au apărut după 1989, care prezintă foarte diferite puncte de vedere - apologie nelimitată, justificarea politicii teroriste, xenofobe, încercări de critică etc. O parte din titlurile acestor lucrări a fost inclusă în bibliografia care însoțește acest volum.
31. F. Veiga, *ibidem*.
32. Klaus Schönherr, *Der Deutsche Lehrverband R.1 und der Legionärs Putsch in Rumänien* (Unitatea de instrucție germană R.1 și puciul legionar în România - ianuarie 1941), în „Militär geschichtliche Mitteilungen“, 53/1994/ Heft 2, Oldenburg, R.F.G., p. 428. Textul integral în limba germană ne-a fost pus la dispoziție prin bunăvoința redacției „Magazin istoric”.
33. Vezi *E.R.*, vol. II, cap. *Problema evreiască în stenograme ale Consiliului de Miniștri*, doc. 44-193, p. 129-578.
34. Vezi doc. 122, 125, 126, 129, 130, 134, 135, 140, 145, 150-152 din volum.
35. Vezi doc. 153-181 din volum.
36. Vezi doc. 168 din volum.
37. Vezi doc. 158 din volum.
38. *Ibidem*.
39. Vezi doc. 168 din volum. Într-un studiu publicat în 1987, J. Ancel nu relevă participarea unor elemente legionare la pogrom (vezi *The Yassov Syndrome*, în „Romanian Jewish Studies“, Spring 1987, nr. 1, p. 35-53). Totodată, el consideră că ar constitui un pretext argumentul că presupusele agresioni împotriva militarilor români și germani ar fi fost opera unui comando sovietic.
40. A.S.R.I., F.P. 108233, vol. 11, p. 10-12 și vol. 51, f. 40.
41. Cristian Troncotă, *Eugen Cristescu, asul serviciilor secrete românești*, Ed. Roza Vânturilor, București, 1994, p. 200-202.
42. M. Carp, *op. cit.*, vol. 2, ed. a II-a, p. 16.
43. *Ibidem*, p. 56.
44. Raul Hilberg, *La destruction des Juifs d'Europe*, Paris, Fayard, 1985, p. 663-664.
45. J. Ancel, *Antonescu and the Jews* (Antonescu și evreii), în *Y.V. Studies*, XXIII, Jerusalem, 1993, p. 268-269.
46. *Ibidem*.
47. Vezi doc. 181 din volum.
48. Vezi doc. 161 din volum.
49. Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, Ed. Politică, 1971, vol. 11, p. 570.

50. Radu Ioanid, *The Antonescu Era*, în *The Tragedy of Romanian Jewry*, edited by Randolph L. Braham, Columbia University Press NY, 1994, p. 143.
51. Eugen Cristescu, *op. cit.*, p. 117.
52. Marius Mircu, *Oameni de omenie în vremuri de neomenie*, București, Ed. Hasefer, p. 15-23.
53. La 25 iulie 1941, col. Lupu C., comandantul militar al garnizoanei Iași, își exprimă surprinderea față de generalul Antonescu pentru demiterea sa din funcție, deși, după cum arată el, a adus la îndeplinire ordinele Conducătorului Statului. (A.N., fond P.C.M., ds. 247, f. 9-10). Ulterior, el este dat în judecată pentru vina de a-i fi „favorizat” pe evrei în timpul pogromului. În ianuarie 1942, este condamnat de un tribunal militar, pentru abuz de putere. (A.S.R.I., F.P. 108233, vol. 28, f. 29).
54. Vezi doc. 185 din volum.
55. J. Ancel, *The Romanian Way to Solving the „Jewish Problem” in Bessarabia and Bucovina. June-July 1941* (Modalitatea românească de soluționare a „problemei evreiești” în Basarabia și Bucovina, iunie-iulie 1941) în *Y.V. Studies* XIX, 1988, Jerusalem. Fragmente ample din această lucrare au apărut în „Revista Culturii Mozaic”, nr. 705, dec. 1990, și 708-714, ian.-mai 1991. (În continuare *The Romanian Way...*).
56. M. Carp, *op. cit.*, vol. III, doc. 5, 10-11, 13-14, 17-24.
57. Sicherheits Dienst și Sicherheits Polizei trimiteau lui von Ribbentrop, ministrul de externe nazist, la 30 octombrie 1941, o informare, pe baza unor rapoarte ale Einsatzgruppen (formațiuni teroriste ale armatei germane), în care se arăta: „Modul în care românii procedează cu evreii este lipsit de metodă. Nu se pot ridica obiecții împotriva numeroaselor execuții ale evreilor, dar pregătirea tehnică și realizarea acestora sunt total neadecvate” („Nürnberg Documents”, nr. 2651).
58. Vezi doc. 231, 234, 244-247, 249-250, 254, 259, 263 din volum; vezi și M. Carp, *op. cit.*, vol. III, doc. 5-7, 9, 11, 15.
59. Vezi doc. 238-239, 241, 254 din volum.
60. Raul Hilberg, *op. cit.*, p. 689.
61. Radu Ioanid, *Soarta evreilor români sub regimul Antonescu: surse istorice și statistice. Concluzii preliminare*. Comunicare susținută la Simpozionul Internațional „Evreii în istoria României”, București, 30 sept. - 4 oct. 1996 (în curs de apariție).
62. „22”, an V, nr. 6 (209), 9-15 februarie 1994, p. 10-11.
63. Vezi doc. 536 din volum.
64. Alex. Șafran, *op. cit.*, p. 96.
65. Ion-Silviu Nistor, *Transnistria - pământ românesc*, Buc., Ed. Eminescu, 1995, p. 98-99.
66. „Documents on German Foreign Policy”, 1918-1945, Series D. (1937-1945), vol. XIII, The War Years, June 1 - December 11 - 1941 (D.G.F.P.), doc. 207, 316-318, 529. Apud J. Ancel, *The Romanian Way...*
67. *Ibidem*.
68. Vezi doc. 416 din volum.
69. Vezi doc. 420 din volum.
70. *Ibidem*.

71. Vezi doc. 413, 415, 417, 419 din volum.
72. Vezi doc. 420.
73. J. Ancel, *Antonescu and the Jews*, în Y.W. Studies, XXIII, Jerusalem, 1994, p. 249-250.
74. Vezi doc. 416 din volum.
75. Vezi doc. 423 din volum.
76. *Ibidem*.
77. A.S.R.I., F.P. 40010, vol. 28, f. 104.
78. Vezi doc. 490-492 din volum.
79. Vezi doc. 283 din volum.
80. A.N., fond M.F.Sj., ds. 154/1942, f. 1-2.
81. Vezi doc. 573 din volum.
82. Cristian Popescu, *Economia națională și problema evreiască*, București, Caietele ALACI, 1942, p. 7-8.
83. „Pandectele românizării“, an II, nr. 1-2, 1942, p. 8-9.
84. „Oltenia economică“, an XVIII, nr. 3, 27 ianuarie 1941.
85. „Dobrogea jună“, an XXVI, nr. 106, 26 octombrie 1941.
86. Vezi doc. 629-630, 638-639, 641, 644, 647, 650.
87. *White Paper of 1939* (Cartea Albă - 1939). Declarația Guvernului britanic din 17 mai 1939 limita la 15 000 numărul persoanelor ce puteau emigra în Palestina anual, pe o perioadă de 5 ani (*Encyclopedia of the Holocaust*, vol. IV, p. 1649, Israel Gutman, Editor Chief).
88. Vezi doc. 648-649 din volum.
89. Această afirmație a fost făcută de Ion Antonescu în ședința Consiliului de Miniștri din 13 noiembrie 1941. (A.S.R.I., F.P. 40010, vol. 11, p. 181-182).
90. Vezi doc. 556 din volum.
91. A. Karejki, M. Covaci, *Zile însângerate la Iași*, București, Ed. Politică, 1978, p. 20-22.
92. Dan Ioan, „Procesul“ mareșalului Antonescu, Ed. Tempus, 1993, p. 144-145.
93. Larry Watts, *O Cassandra a României. Ion Antonescu și lupta pentru reformă. 1916-1941*, Ed. Fundația Culturală Română, București, 1994, p. 408. După opinia acestuia, Antonescu nu făcea discriminări „după principiul trăsăturilor rasiale, etnice și religioase, ci mai degrabă ținea cont dacă un om se ține de cuvânt, este patriot, fie că este român sau nu“. (*Ibidem*, p. 315). Veracitatea unor asemenea afirmații și a altora de acest fel susținute de autor este infirmată de numeroase ordine, dispoziții și acțiuni ale fostului conducător al statului. O analiză mai amplă a acestei lucrări este întreprinsă de Radu Ioanid în revista „Realitatea Evreiască“, nr. 10 (810) din 31 august 1995.
94. „Documents on German Foreign Policy“, vol. 14, The War Years, June 1 - December 1941, doc. 207, 332.
95. *Ibidem*.
96. „Dilema“, nr. 165, an IV, 8-14 martie 1996, p. 6.

97. Istorical Mihnea Berindei, apreciind că Antonescu „a fost un dictator, dar nu de factură fascistă“, arată că măsurile de persecutare și exterminare a populației evreiești au fost ordonate de acesta pe baze rasiste. „Antonescu era profund antisemit. Mareșalul îi considera pe evrei în bloc ca o populație alogenă, străină de interesele poporului român. Antonescu, om al ordinii, era împotriva răzbunărilor individuale, a jafurilor, a pogromurilor. Dar fără să țină seama că responsabilitatea individuală nu trebuie să se răsfângă asupra întregii populații, fără să țină seama că mulți evrei fuseseră ei înșiși persecutați de ocupanții sovietici, Antonescu a hotărât aplicarea unei soluții globale“. („22“, an V, nr. 6 (209), 9-15 februarie 1994, p. 10).

LISTA ABREVIERILOR

A.AB.	ARHIVELE NAȚIONALE FILIALA ALBA
A.AR.	” ” ” ARAD
A.BC.	” ” ” BACĂU
A.BT.	” ” ” BOTOȘANI
A.BR.	” ” ” BRĂILA
A.BV.	” ” ” BRAȘOV
A.N.B.	” ” ” BUCUREȘTI
A.C.S.	” ” ” CARAȘ-SEVERIN
A.CJ.	” ” ” CLUJ
A.CT.	” ” ” CONSTANȚA
A.DB.	” ” ” DÂMBOVIȚA
A.DJ.	” ” ” DOLJ
A.GL.	” ” ” GALAȚI
A.IȘ.	” ” ” IAȘI
A.PN.	” ” ” P.-NEAMȚ
A.PH.	” ” ” PRAHOVA
A.SV.	” ” ” SUCEAVA
A.TM.	” ” ” TIMIȘOARA
A.TL.	” ” ” TULCEA
A.VN.	” ” ” VRANCEA
BAR, A.I.	Biblioteca Academiei Române, Arhiva Istorică
C.B.B.T.	CABINETUL PT. ADMINISTRAREA BASARABIEI, BUCOVINEI ȘI TRANSNISTRIEI.
C.F.R.	CĂILE FERATE ROMÂNE
C.C.I.	CAMERA DE COMERȚ ȘI INDUSTRIE
C.N.R.	CENTRUL NAȚIONAL DE ROMÂNIZARE
C.R.	CERCUL DE RECRUTARE
C.M.	CURTEA MARȚIALĂ
C.T.	CERCUL TERITORIAL
D.L.	DECRET LEGE
F.R.N.	FRONTUL RENAAȘTERII NAȚIONALE
I.D.R.	ÎNALTUL DECRET REGAL
I.G.J.	INSPECTORATUL GENERAL AL JANDARMERIEI
M.A.E. (M.A.S.)	MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE (STRĂINE)
M.A.I.	” ” INTERNE
M.Ag.	” AGRICULTURII
M.Ap.N.	” APĂRĂRII NAȚIONALE
M.C.A.	” CULTELOR ȘI ARTELOR (Instrucțiunii, Educației, Cultelor și Artelor)

M.C.G.	MARELE CARTIER GENERAL
M.C.N.C.	MINISTERUL CULTURII NAȚIONALE ȘI CULTELOR
M.Ec.N.	” ECONOMIEI NAȚIONALE
M.Ed.N.	” EDUCAȚIEI NAȚIONALE
M.J.	” JUSTIȚIEI
M.J.D.J.	” JUSTIȚIEI, Direcția Juridică
M.S.O.S.	” MUNCII, SĂNĂTĂȚII ȘI OCROTIRII SOCIALE
M.P.N.	” PROPAGANDEI NAȚIONALE
M.St.M.	MARELE STAT MAJOR
M.U.	MAREA UNITATE
O.P.M.	OFICIUL POȘTAL MILITAR
P.C.M.	PREȘEDINȚIA CONS. DE MINIȘTRI
R.K.K.S.	REICHSKREDIT KASSEN SCHEIN
Rgt.	REGIMENT
R.T.	REZIDENȚA ȚINUTULUI
S.A.R.	SOCIETATEA ANONIMĂ ROMÂNĂ
S.S.M.	SUBSECRETARIATUL DE STAT AL MARINEI
S.S.R.C.I.	” ” ” ” ROMÂNIZĂRII, COLONIZĂRII ȘI INVENTARULUI
U.E.R.	UNIUNEA EVREILOR ROMÂNI

SURSE DOCUMENTARE

- BAR, A.I. BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE - ARHIVA ISTORICĂ
C.G.G. CENTRUL GOLDSTEIN-GOREN PENTRU STUDIAREA
ISTORIEI EVREILOR DIN ROMÂNIA - UNIVERSITATEA
TEL-AVIV
- A.D.M.C. ARHIVA DIRECȚIEI MARINEI COMERCIALE
A.F.U.C.E.R. ” FEDERAȚIEI UNIUNILOR DE COMUNITĂȚI
EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA
- A.M.St.M. ARHIVA MARELUI STAT MAJOR
A.M.A.E. ” MINISTERULUI AFACERILOR STRĂINE (EXTERNE)
A.N. ARHIVELE NAȚIONALE
A.S.R.I. ARHIVA SERVICIULUI ROMÂN DE INFORMAȚII -
FOND PENAL, FOND DOCUMENTAR - FP, FD
- U.S.H.M.M.A. UNITED STATES HOLOCAUST MEMORIAL MUSEUM
ARCHIVES
- A.Y.V.I. ARHIVA „YAD VASHEM” - IERUSALIM

REZUMATELE DOCUMENTELOR

PARTEA I-A

I. MĂSURI DISCRIMINATORII ÎN PERIOADA 1 IANUARIE - 4 IULIE 1940

1. 1940, ianuarie 9, București. Ordin circular al M.A.I. prin care se interzic orice fel de colecte și acțiuni ale asociațiilor evreiești (sioniste).

2. 1940, ianuarie 27, București. Jurnalul nr. 250 al ședinței Consiliului de Miniștri prin care se retrag avantajele legii pentru încurajarea industriei naționale unor fabrici deținute de evrei..

3. 1940, ianuarie 29, Năsăud. Informare a Prefecturii județului Năsăud către M.A.I. privind starea de spirit a populației, inclusiv a minorităților (germani, unguri, evrei).

4. 1940, februarie 1, București. M.A.I. solicită M.A.S. verificarea, prin Legația României la Budapesta, a informației potrivit căreia Legația ungară din București are ordin să verifice situația supușilor unguri nearieni din România.

5. 1940, aprilie 2, Washington D.C. Legația României semnalează M.A.E. punctul de vedere al Societății „United Romanian Jews of America“ în apărarea drepturilor evreilor din România.

II. EVENIMENTE ÎN LEGĂTURĂ CU CEDAREA BASARABIEI, BUCOVINEI DE NORD ȘI ȚINUTULUI HERȚA. ACȚIUNI REPRESIVE ÎMPOTRIVA POPULAȚIEI EVREIEȘTI. POGROMUL DE LA DOROHOI

6. 1940, ianuarie 4, București. M.St.M. ordonă supravegherea soldaților basarabeni pentru a cunoaște atitudinea lor față de țară.

7. 1940, ianuarie 13, București. Ordin al Armatei a IV-a, Stat Major Secția a II-a, către Comandamentele Militare, pentru supravegherea militarilor minoritari, mai ales evrei, pe care „în general nu se poate conta“.

8. 1940, iunie 26, Orhei. Comandamentul Gărzii Naționale a județului Orhei semnalează starea de nemulțumire a populației ca urmare a comportamentului trupelor române.

9. 1940, iunie 26, 27, Moscova-București. Notele ultimative ale guvernului sovietic din 26 și 27 iunie 1940 și răspunsurile guvernului român.

10. **1940, iunie 28, Iași.** Biroul Statistic Militar Iași comunică criteriile după care se face trecerea populației din Basarabia peste Prut, printre care interdicția ca evreii să se refugieze în Vechiul Regat.
11. **1940, iunie 29, București.** M.St.M. comunică M.A.S. comportamentul trupelor sovietice, care nu respectă planul de evacuare a Basarabiei și nordului Bucovinei. În notă sunt semnalate acte agresive față de armata română.
12. **1940, iunie 30.** Organele Jandarmeriei C.F.R. informează despre unele manifestări ale populației în perioada intrării în sudul Basarabiei a armatelor sovietice.
13. **1940, iunie 30, București.** Buletin contrainformativ care semnalează manifestări ale populației și autorităților sovietice după ocuparea Basarabiei și Bucovinei de Nord.
14. **1940, iunie 30, București.** Raport al M.A.N. - M.St.M. către Președinția Consiliului de Miniștri, care semnalează efectele nerespectării de către trupele sovietice a convenției „politico-pacifice” pentru ocuparea Basarabiei și Bucovinei de Nord, ceea ce a generat incidente violente.
15. **1940, iulie 1.** Comandamentul 4 Teritorial raportează M.St.M., Secția a II-a Informații, cu privire la „busculade între populație, soldați și evrei”.
16. **1940, iulie 1, București.** Biroul Statistic Militar Iași informează despre incidente între militari români, sovietici și populație, cu prilejul retragerii din Basarabia și Nordul Bucovinei și masacrul de la Dorohoi.
17. **1940, iulie 1, București.** Informare a organelor militare române, care semnalează că printre cei care colaborează cu comuniștii, în teritoriile ocupate, sunt mulți din rândurile foștilor funcționari de stat.
18. **1940, iulie 1, Soroca.** Notă a M.St.M., Secția a II-a Informații, intitulată „Atitudinea evreilor în legătură cu evacuarea teritoriilor cedate”.
19. **1940, iulie 1.** Raport contrainformativ al unității „Granița” către M.St.M. cu propuneri ca soldații basarabeni să fie lăsați liberi dacă vor să plece la căminele lor, măsuri ce ar trebui extinse și la funcționari ai statului, originari din Basarabia.
20. **1940, iulie 2, Iași.** Raport al Prefectului județului Iași către M.A.I. despre incidente provocate de militari, soldate cu maltratări și uciderea unor evrei. În notă, ordinul M.A.I. ca răspuns la acest raport.
21. **1940, iulie 3, Dorohoi.** Proces-verbal de constatare încheiat de oficialități ale orașului Dorohoi, după masacrul ce a avut loc la cimitirul evreiesc, soldat cu moartea a 50 de evrei.
22. **1940, iulie, Dorohoi.** Raportul procurorului delegat cu cercetarea împrejurărilor în care au fost uciși 50 de evrei de către militari din grupul 3 Grăniceri și 8 Artilerie, în orașul Dorohoi.

23. **1940, iulie 3, Fălticeni.** Rezultatul anchetei în legătură cu 11 evrei morți prin aruncare din tren sau uciși de militari români în pădurea Probota.

24. **1940, iulie 3, București.** Secția a II-a. Informații a M.St.M. semnalează maltratarea și aruncarea din trenuri a numeroși evrei, de către civili și militari, acțiuni soldate cu numeroși morți.

25. **1940, iulie 4.** „Granița“ transmite M.St.M. că maltratarea și aruncarea din tren a evreilor și a minoritarilor ruși de către ostași români izolați continuă.

26. **1940, iulie 5, Iași.** Măsurile întreprinse pentru a preveni devastările și jafurile nu au dat rezultate; se solicită mobilizarea tuturor autorităților civile și militare în aceste acțiuni.

27. **1940, iulie 5, Iași.** Raportul prefectului județului Iași asupra stării de spirit a populației și cu privire la continuarea samavolnicilor împotriva evreilor.

28. **1940, iulie 7, București.** Secția a II-a Informații a M.St.M. sesizează abuzuri ale militarilor și populației împotriva cetățenilor evrei (loviri, aruncări din tren etc.). Ordinul M.A.I. cere autorităților din Moldova și Bucovina să ia măsurile necesare pentru a zădărnici orice incident.

29. **1940, iulie 8, Iași.** Raport al Rezidentului Regal al ținutului Prut privind situația din acest ținut, din punct de vedere al ordinii, siguranței, stării de spirit a populației etc.

30. **1940, iulie 11, București.** Raportul controlorului general de stat Eugen Sturza referitor la masacrarea unor evrei din orașul Dorohoi.

31. **1940, iulie 16, Iași.** Rezidența ținutului Prut semnalează cazuri de devastări de către militari români în retragere ale prăvăliilor unor evrei, precum și jafuri în dauna altor locuitori.

32. **1940, iulie 21, Iași.** Precizări ale M.St.M. cu privire la primirea repatriaților din Basarabia și Bucovina, care prevăd restricții pentru evrei și ruși.

33. **1940, iulie 24, Suceava.** Raport al Parchetului General al Curții de Apel Suceava către M.J. semnalând abuzuri comise de militari împotriva evreilor.

34. **1940, iulie 29, București.** Rezumatul unui articol din ziarul evreiesc „Haareț” - Tel-Aviv, semnat de dr. Mayer Ebner, fost deputat în Parlamentul român, care „regretă cedarea Bucovinei de Nord către Rusia Sovietică”.

35. **1940, iulie 31, Botoșani.** Declarații ale unor jandarmi în care se semnalează comportarea armatei sovietice și a populației minoritare, cu prilejul retragerii jandarmilor din Basarabia.

36. **1940, august 12, București.** Propuneri ale M.St.M. în legătură cu repatrierea populației rămase în Basarabia și Bucovina de Nord, după cedarea acestora către U.R.S.S., interzicând intrarea în țară a unor categorii de cetățeni, între care evrei.

III. MĂSURI DISCRIMINATORII ÎN PERIOADA GUVERNULUI ION GIGURTU (4 IULIE - 13 SEPTEMBRIE 1940)

37. 1940, iulie 7, București. Raport privind starea de spirit a populației evreiești, în urma măsurilor discriminatorii luate de Guvernul Gigurtu.

38. 1940, iulie 8, București. Interdicția pentru cetățenii evrei de a se înscrie în „Partidul Națiunii” chiar dacă sunt trecuți la creștinism. Persoanele creștine pot intra în partid dacă divorțează de soții lor evrei.

39. 1940, iulie 9, București. Ordinul Ministerului Cultelor și Artelor către conducerea Teatrului Național și a Operei Române din Cluj de a îndepărta din aceste instituții personalul evreiesc.

40. 1940, iulie 10, București. Declarație a lui Nichifor Crainic, ministrul propagandei naționale, privind interdicția pentru ziariștii evrei de a-și exercita profesiunea în presa românească.

41. 1940, iulie 12, București. Ordinul M.A.I. pentru licențierea tuturor funcționarilor evrei din toate unitățile administrative în subordine.

42. 1940, iulie 14, București. Sindicatul Artiștilor Dramatici și Lirici înaintază M.C.A. lista evreilor ce fac parte din trupele particulare românești.

43. 1940, iulie 15, Suceava. Notă informativă care semnalează exodul populației evreiești din localități ale județului (din cauza comportamentului trupelor în retragere și al unor localnici) la Suceava, unde sunt lipsiți de locuințe și de mijloace de trai.

44. 1940, iulie 22, București. M. Ed. N. solicită conducerilor instituțiilor de învățământ situația profesorilor, a elevilor și a personalului administrativ, pe naționalități, origine etnică și religie.

45. 1940, iulie 22, București. Demers al Politehniciei „Regele Carol II”-București către M. Ed. N., pentru a se preciza normele de stabilire a originii etnice evreiești a personalului didactic.

46. 1940, iulie 23, București. Tabel care indică originea evreiască a unor cadre didactice de la Facultatea de Medicină din București.

47. 1940, august 12, București. Memoriu al prof. Emil Alexandru Saniclevici, adresat M. Ed. N., în care își expune situația profesională, civică și personală, conform prevederilor D.L. privind situația juridică a evreilor.

48. 1940, august 12, București. Circulară a M. Ed. N., privind personalul didactic evreiesc din instituțiile de învățământ.

49. 1940, august 15, București. Protest publicat în ziarul „Universul” împotriva faptului că într-o sinagogă din Satu Mare s-a pus în vânzare carne de vită, tăiată după ritualul evreiesc (cașer).

50. 1940, august 20, București. În legătură cu cererile de repatriere din Basarabia, Direcția Poliției de Siguranță comunică M.A.S. „să nu se introducă în țară evrei și spioni sovietici“.

51. 1940, august 26, Londra. Protestul unei delegații a evreilor din Marea Britanie contra legilor antisemite din România.

52. 1940, august 28, București. Institutul Anglican „Speranța“ din București raportează M. Ed. N. situația a trei cadre didactice de origine evreiască.

53. 1940, august 29, Iași. Rezidența Regală interzice gazetarilor evrei accesul la serviciile primăriilor.

54. 1940, august 29, Timișoara. Librării din Timișoara propun interzicerea difuzării cărților școlare de către librăriile evreiești și de către evrei.

55. 1940, august 31, Piatra-Neamț. Comunitatea Israelită este somată să evacueze imediat refugiații din Spitalul Israelit, acesta fiind pus la dispoziția armatei.

56. 1940, septembrie 4, București. Circulară a M. J. - D. J., prin care se cere ca actele de vânzare de către evrei a proprietăților lor rurale să nu fie autentificat, transcris sau intabulat.

57. 1940, septembrie 7, București. Decizie de îndepărtare din Baroul Ilfov a avocaților evrei, cu excepția celor din categoria a II-a.

58. 1940, septembrie 9, București. Direcțiunea Generală a Teatrelor și Operelor Române interzice ca evreii să facă parte din orice formațiune artistică.

59. 1940, septembrie 12, București. Anchetă în cazul unui ofițer care a folosit ca ordonanță un evreu.

60. 1940, septembrie 12, București. Naționalizarea Operei Române și eliminarea tuturor evreilor din instituție.

61. 1940, septembrie 14, Iași. Serviciul Central al Cenzurii interzice „intrarea și răspândirea în țară a tuturor publicațiilor străine în limbile ebraică și idiș“.

IV. PROCLAMAREA STATULUI NAȚIONAL - LEGIONAR. INTENSIFICAREA REPRESIUNII ȘI TERORII ÎMPOTRIVA EVREILOR. ASASINATELE LEGIONARE

62. 1940, septembrie 14, București. Legea prin care este decretat Statul Național-Legionar.

63. 1940, septembrie 15, București. Ziarul „Universul“ informează despre condițiile impuse pentru „funcționarea caselor de rugăciuni evreiești“.

64. 1940, septembrie 18, București. Răspunsul generalului Ion Antonescu la memoriul conducerii F.U.C.E., care semnala acțiunii antievreiești ce au avut loc în diferite zone ale țării

65. **1940, septembrie 23, București.** Interdicție ca elevii să-și procure cărți școlare de la librăriile evreiești.

66. **1940, septembrie 27, Iași.** Curtea Marțială a Comandamentului 4 Teritorial a condamnat un ofițer român pentru confiscarea de bani și obiecte de valoare de la evreii basarabeni în gara Ungheni.

67. **1940, septembrie 27, Budapesta.** Ministrul României la Budapesta solicită măsuri severe pentru a opri rămânerea în România a evreilor originari din teritoriile ocupate sau venirea acestora în România, propunând instituirea unui control legionar pe lângă birourile de evidență a populației.

68. **1940, septembrie 30, București.** Ordin al M.A.I. care interzice artiștilor și muzicanților de origine etnică evreiască să-și exercite profesiunea în ansambluri sau individual.

69. **1940, septembrie 30, București.** Intervenție a Sindicatului artiștilor dramatici și lirici din România, de a se aproba artiștilor creștini să-și continue activitatea în cinematografe proprietate a evreilor. În facsimil, răspunsul M.C.A.

70. **1940, septembrie 30, București.** Articolul de presă „Naționalizarea Bursei de valori din București”, în care sunt enumerați evreii excluși de la activitatea acestei instituții financiare.

71. **1940, octombrie 1, Iași.** Precizări ale M. Ed. N. privind reglementarea căsătoriei membrilor corpului didactic de origine etnică diferită.

72. **1940, octombrie 1, București.** Ordin pentru stabilirea originii etnice a cadrelor militare active și de rezervă, precizându-se criteriile în această privință.

73. **1940, octombrie 3, București.** Excluderea evreilor din Sindicatul ziaristilor.

74. **1940, octombrie 10, București.** Precizări cu privire la preluarea de către stat a bunurilor rurale evreiești.

75. **1940, octombrie 13, București.** Hotărârea privind desființarea cimitirului evreiesc din strada Sevastopol.

76. **1940, octombrie 14, București.** Decizie a M. Ag. de îndepărtare a unor funcționari evrei din acel minister.

77. **1940, octombrie 14, București.** Interdicția de a se reprezenta piesa de teatru „Acceleratul 402”, având coautor pe evreul N. Stroc.

78. **1940, octombrie 17, București.** Interdicția ca editurile și librăriile evreiești să aibă firme cu caracter național românesc.

79. **1940, octombrie 17, București.** Rezoluția generalului Ion Antonescu pe memoriul F.U.C.E.R., privitor la evoluția stării de drept a evreilor de la 1938 până la 15 octombrie 1940.

80. **1940, octombrie 23, Iași.** Se interzice instrumentiștilor evrei să interpreteze în concertele lor piesa „Potpuriu românesc“, de Grigoraș Dinicu.
81. **1940, noiembrie 5, București.** Dr. C. Blum solicită dreptul de a funcționa la școlile secundare evreiești.
82. **1940, noiembrie 9, București.** Înlăturarea evreilor din asociațiile de turism.
83. **1940, noiembrie 10, Iași.** Ancheta care pune în evidență falsitatea unor afirmații ce învinuiesc un soldat evreu că ar fi insultat poporul român.
84. **1940, noiembrie 11, Timișoara.** Ordin privind întocmirea evidenței terenurilor expropriate de la evrei în județul Timiș.
85. **1940, noiembrie 13, București.** Elevilor evrei eliminați din liceele de stat, ca urmare a măsurilor rasiale, nu li se restituie taxele achitate pentru frecventarea cursurilor.
86. **1940, noiembrie 22, București.** Măsuri restrictive împotriva comercianților anticari evrei.
87. **1940, noiembrie 22, Suceava.** Se solicită exproprierea pentru utilitate publică a unor proprietăți evreiești.
88. **1940, noiembrie 23, București.** M. Ed. N. aprobă cererea lui Mihail Sebastian de a funcționa ca profesor la Liceul teoretic al Comunității Israelite din București.
89. **1940, noiembrie 25, București.** Românizarea întreprinderilor poligrafice și interzicerea imprimării tuturor scrierilor autorilor evrei.
90. **1940, noiembrie 26, București.** Anularea ordinului de afișare pe firmele comerciale evreiești a denumirii „Magazin jidovesc“.
91. **1940, decembrie 2, București.** Înlocuirea marinarilor evrei de pe vasele românești, fiind considerați supuși străini.
92. **1940, decembrie 5, București.** Scutirea de rechiziție a unor salariați evrei, solicitată de Uzinele române pentru reparațiuni de vagoane Ploiești.
93. **1940, decembrie 6, Londra.** Comentariul Postului de Radio Londra despre tratamentul inuman aplicat populației evreiești din România.
94. **1940, decembrie 11, București.** Interpretarea de către M.J. a legislației antievreiești privind profesiunea de avocat.
95. **1940, decembrie 12, București.** Referatul M.J. cu privire la reclamația Parohiei Călineștii lui Ianache, jud. Suceava, făcută împotriva singurului evreu rămas în comună.

96. **1940, decembrie 13, București.** Decizii ale Societății Arhitecților Români și Colegiului Medicilor de a elimina arhitecții evrei și, respectiv, de a interzice medicilor evrei să-și exercite profesiunea în mediu creștin.

97. **1940, decembrie 14, București.** Generalul Ion Antonescu răspunde la memoriul F.U.C.E. privind abuzurile legionarilor contra evreilor.

98. **1940, decembrie 17, București.** Rechiziționarea de către Primăria Municipiului București a școlii israelite „Instrucțiunea“.

99. **1940, decembrie 17, București.** Raportul Prefectului Poliției Capitalei, legionarul Radu Mironovici, despre acțiunile împotriva evreilor.

100. **1940, decembrie 18, București.** În urma rechiziționării localului Liceului teoretic evreiesc, cursurile fiind suspendate, s-a cerut aprobarea recuperării orelor în timpul vacanței de iarnă.

101. **1940, decembrie 20, București.** Asasinarea elevului Lucian Rosen, în cursul anchetei făcute de Poliția legionară.

102. **1940, decembrie 20, București.** Retragerea autorizației de funcționare a teatrului evreiesc din sala „Barașeum“-București.

103. **1940, decembrie 28, București.** Proces-verbal de constatare a modului în care au fost preluate instituții evreiești din București de către autoritățile legionare.

104. **1940, decembrie 31, Constanța.** Plângerile unor evrei din jud. Constanța împotriva abuzurilor săvârșite de elemente legionare, cercetate de Parchetul Tribunalului.

105. **1941, ianuarie 4, București.** Direcția Poliției de Siguranță semnalează Ministerului de Interne arestarea și uciderea de către Poliția legionară Prahova, în perioada 15-28 noiembrie 1940, a unor evrei din Ploiești.

106. **1941, ianuarie 8, București.** Măsuri restrictive privind eliberarea cărților de lucrător și meșter evreilor, precum și suspendarea înregistrării contractelor de ucenicie ale evreilor.

107. **1941, ianuarie 9, Timișoara.** Baroul Avocaților Timișoara informează despre radierea din barou a 119 avocați evrei și interzicerea liberei practici începând cu 9 februarie 1941.

108. **1941, ianuarie 9, București.** Inspectoratul General Sanitar din M.A.N. cere M. St. M. detalii privind utilizarea și regimul medicilor evrei care, în baza D.L. 3904/1940, au fost scoși din rândurile armatei.

109. **1941, ianuarie 10, București.** Raport al Prefecturii județului Ilfov despre rezultatul anchetei întreprinse împreună cu delegatul mișcării legionare asupra reclamațiilor făcute de evrei privind crime și abuzuri săvârșite de legionari.

110. **1941, ianuarie 10, Turda.** Instrucțiuni privind marcarea firmelor profesionale ale medicilor evrei cu inscripția „Medic evreu“.

111. **1941, ianuarie, Constanța.** Raport judiciar despre schingiuirea și legarea la „stâlpul infamiei“ a unor cetățeni de către legionari, în județul Constanța, soldată cu moartea evreului Alex. Spieghel, precum și notă despre alte samavolnicii săvârșite într-o serie de localități.

112. **1941, ianuarie 19, București.** Lista personalului artistic al „Companiei artiștilor evrei din România“ (care joacă în limba română), cu o notă a Sindicatului artiștilor dramatici și lirici, care confirmă că artiștii evrei nu mai fac parte din sindicat de la 1 septembrie 1940.

113. **1941, ianuarie, 21, București.** Manifestul semnat de Viorel Trifa, conducător legionar, care a marcat începutul rebeliunii legionare.

114. **1941, ianuarie 23, București.** Buletin informativ și tabele cu victimele rebeliunii legionare din 21-23 ianuarie 1941. Sunt menționați 98 de evrei din București împușcați de legionari pe șoseaua București-Giurgiu. Documentele sunt întocmite de Inspectoratul General al Jandarmeriei și Institutul Medico-Legal.

115. **1941, ianuarie 24.** Extrase din știrile transmise de agenții de presă străine privind distrugerile și crimele legionare din București.

116. **1941, ianuarie 26, București.** Articol din ziarul „Universul“ privind efectele rebeliunii legionare din 21-23 ianuarie 1941 și unele măsuri luate de autorități pentru limitarea jafurilor făcute de legionari.

117. **1941, ianuarie, București.** Document care prezintă un tablou al fărâdelegilor și samavolnicilor legionare.

118. **1941, februarie 1, Iași.** Situația automobilelor luate de la evrei de către legionari.

119. **1941, februarie 10, București.** Se cere verificarea prin Ministerul Justiției a persoanelor care au primit sume de bani de la Mișcarea Legionară (sume pe care nu le-au justificat), bănuite că le-au investit în achiziționarea de întreprinderi comerciale și industriale de la evrei.

V. MĂSURI DISCRIMINATORII ÎN PERIOADA 29 IANUARIE - 22 IUNIE 1941

120. **1941, ianuarie 29, București.** Precizări ale M.A.I. referitoare la formele de ajutor ce pot fi acceptate pentru sprijinirea și asigurarea dezvoltării instituțiilor de cult, cultură și asistență socială ale Comunităților Evreiești. Colectele și ajutoarele din străinătate sunt interzise.

121. **1941, februarie 1, București.** Indicații ale M.A.S. privind întocmirea corectă de către organele M.A.I. a tabelelor cu cei ce solicită repatrierea din Basarabia

și Bucovina și răspunsul Direcției Generale a Poliției - Dir. Siguranței, care precizează că „au fost respinși toți evreii identificați după nume”.

122. **1941, februarie 7, București.** Extras din stenograma ședinței Consiliului de Cabinet privind acțiunea pentru „purificarea atmosferei de elemente iudaice”.

123. **1941, februarie 7, București.** M.Ed.N. aprobă cererea lui Moritz Zalman, inginer diplomat al Universității din Grenoble, angajat al Comunității Israelite București, de a fi autorizat să funcționeze ca institutor pentru lucru manual la școala primară și complementară israelită.

124. **1941, februarie 8, București.** Anchetă privind ocuparea unor școli evreiești din București de către misiunea militară germană. Se propune autorizarea provizorie a unora dintre aceste rechiziții.

125. **1941, februarie 10, București.** La cererea Ministerului Justiției - Cabinet, Ministerul de Interne comunică două tabele cuprinzând 46 și, respectiv, 25 de persoane, funcționari ai M.A.I., căsătoriți cu evreice (inclusiv evrei botezați în religia creștină).

126. **1941, februarie 17.** Circulară a șefului Cenzurii Militare către prefectii de județ, prin care solicită o situație a tuturor publicațiilor cu capital și personal evreiesc și propuneri de suspendare a publicațiilor.

127. **1941, martie 3, București.** Hotărâri ale P.C.M. indicând M.J. să prezinte noi decrete-legi, corespunzătoare perioadei postlegionare.

128. **1941, martie 7, București.** Din ordinul generalului Ion Antonescu, M.A.S. cere ca la eliberarea pașapoartelor noi sau la viza celor vechi să se facă mențiunea „evreu - evreică”, în cazul cetățenilor români, evrei de origine.

129. **1941, martie 11, Galați.** Sancționarea medicului evreu Weinstock din Galați, pentru că a dat consultații mai multor pacienți creștini.

130. **1941, martie 17, București.** Jurnale ale C.M. privind retragerea avantajelor legii pentru încurajarea industriei naționale întreprinderilor deținute de evrei.

131. **1941, martie 17, București.** Generalul Ion Antonescu a decis amânarea deschiderii unui teatru evreiesc la București.

132. **1941, martie 20, București.** M. Ed. N. comunică M.J. că evreul Paul Schauer, fost profesor de limbă germană la liceul de băieți din Turnu-Severin, nu poate fi reintegrat în învățământ, deși este naturalizat.

133. **1941, martie 20, București.** Solicitarea profesorului Ernest Abason pentru aprobarea deschiderii unor cursuri și lucrări practice de pregătire a elevilor și studenților evrei eliminați din unitățile de învățământ este aprobată în anumite condiții.

134. **1941, martie 23, București.** Ordinul generalului Ion Antonescu de a se fixa tuturor evreilor din centrele urbane și rurale anumite cartiere unde să fie obligați a locui.

135. **1941, martie 26, Focșani.** Ordin ca Legiunea de Jandarmi, pretorii de plasă și polițiile din județul Putna să împiedice negustorii evrei de cereale să pătrundă în localitățile rurale și în oboarele de cereale.

136. **1941, martie 28, București.** Ordin al M.M.S.O.S. pentru anularea contractelor ucenicilor evrei angajați atât la patronii evrei, cât și la patronii creștini.

137. **1941, martie, București.** Propuneri de a se legifera măsuri drastice pentru acei evrei care nu se vor prezenta la recensământul populației de sânge evreiesc.

138. **1941, aprilie 2, Sibiu.** Protest al Episcopiei Ortodoxe Române de Alba-Iulia și Sibiu, în legătură cu interzicerea „trecerii și primirii jidanilor la alt cult”.

139. **1941, aprilie 10, Iași.** Schițele de plan ale municipiului Iași și localităților Tg. Frumos și Podul Iloaiei, cuprinzând numărul de evrei pe localități și delimitarea cartierelor destinate a fi locuite de evrei.

140. **1941, aprilie 12, București.** Precizări ale M.J. cu privire la D.L. care se referă la oprirea căsătoriilor între români de sânge și evrei.

141. **1941, aprilie 17, București.** Asasinii librarului evreu Max London au fost condamnați la moarte și executați.

142. **1941, aprilie 18, București.** M.Ed.C.A. avizează înființarea învățământului evreiesc, dar cu încadrarea unui director român la școlile primare și a unor profesori de istorie, geografie și limba română necreștine, la licee.

143. **1941, aprilie, Iași.** Capitolul „evreii” din darea de seamă asupra stării de spirit a populației din Iași.

144. **1941, mai 4, Focșani.** Dificultățile legate de evacuarea evreilor în localitățile urbane din jud. Putna, care implică schimbul de locuințe cu creștini.

145. **1941, mai 14, București.** M.P.N. solicită identificarea numelor reale a 10 scriitori evrei, în vederea alcătuirii unei „bibliografii a scriitorilor evrei”.

146. **1941, mai 27, București.** Evreii nu pot lua parte la licitațiile pentru vânzări de păduri foste în proprietatea evreilor.

147. **1941, mai 27, București.** Adnotări ale generalului Ion Antonescu pe un document al F.U.C.E. care evidențiază unele măsuri restrictive la adresa evreilor.

148. **1941, mai 30, București.** M.A.I. nu aprobă reîntoarcerea evreilor în orașul Panciu, „fiindcă acest domiciliu nu mai există pentru ei”.

149. **1941, iunie 5, București.** M.C.N.C. aprobă examene particulare elevilor care frecventează școlile F.U.C.E., adevărurile de verificare a cunoștințelor neavând însă valabilitatea certificatelor eliberate de școlile de stat.

150. **1941, iunie 10, Suceava.** Firmele evreiești din județ au fost radiate și, în consecință, nici un evreu nu poate să exercite activitate comercială.

151. **1941, iunie 20, București.** Ordinul generalului Ion Antonescu prin care se instituie măsuri restrictive împotriva populației evreiești: adunarea evreilor în cartiere speciale; interzicerea circulației între orele 20-7; luarea de ostateci dintre conducătorii comunităților.

152. **1941, iunie 22, București.** Ordinul generalului Ion Antonescu de evacuare în lagărul de la Tg.-Jiu a tuturor evreilor din satele dintre Siret și Prut, iar cei din satele din restul teritoriului să fie evacuați în comunele urbane.

VI. POGROMUL DE LA IAȘI ȘI „TRENURILE MORTII” 28 Iunie - 7 Iulie 1941

153. **1941, iunie 29, Iași.** Au fost arestați și împușcați numeroși evrei; „sunt temeri de dezordini grave”.

154. **1941, iunie 29, Iași.** Prefectura județului Iași raportează că sergentul major T.R. Manoliu Mircea a arestat și ucis prin împușcare șase evrei.

155. **1941, iunie 29, Iași.** Sub acuzația, nedovedită, că evrei au tras focuri de armă din case particulare, au început primele acțiuni de arestare și ucidere a acestora.

156. **1941, iunie 29, Iași.** Prefectul județului Iași raportează în continuare situația din Iași, unde evreii sunt arestați, maltratați și împușcați.

157. **1941, iunie 29, Iași.** Ordinul vicepreședintelui Consiliului de Miniștri de evacuare a populației evreiești din Iași.

158. **1941, iunie 30, București.** Ordinul generalului Ion Antonescu ca: „toți evreii comuniști din Iași, precum și cei asupra cărora s-au găsit steaguri roșii și arme să fie executați chiar în noaptea aceasta”.

159. **1941, iunie 30, Iași.** Garnizoana Iași este sesizată că pătrunderea în casele evreilor, pentru a fi arestați și jefuiți, continuă.

160. **1941, iunie 30, Iași.** Prefectura județului Iași confirmă că numărul evreilor morți prin asfixiere în trenul ajuns la Podul Iloaiei este de cca 1 000.

161. **1941, iunie 30, Iași.** Prefectura județului Iași raportează despre evacuarea a două transporturi cu evrei și că numărul evreilor împușcați în noaptea de 29/30 iunie se ridică la aproximativ 300.

162. **1941, iunie 30, Iași.** Biroul Siguranței din Chestura municipiului Iași raportează măsurile luate pentru evacuarea din zonă a evreilor și „suspecților indezirabili”.

163. **1941, iunie 30, Iași.** Procesul-verbal încheiat în gara Podul Iloaiei, unde, din trenul venit de la Iași, au fost găsiți 1 198 de evrei morți prin asfixiere.

164. 1941, iulie 1, București. M.A.I. solicită Marelui Cartier General ca misiunile de poliție și siguranță să fie executate numai de către autoritățile române și să fie retrași soldații germani din aceste misiuni.

165. 1941, iulie 1, Iași. Prefectura județului Iași solicită Inspecției Mișcare C.F.R. ca trenul cu evreii evacuați, aflat la Tg. Frumos, să fie trimis la Călărași-Ialomîța.

166. 1941, iulie 1, Iași. Hotărâri ale reprezentanților autorităților militare și civile în chestiunea menținerii ordinii în municipiul și județul Iași.

167. 1941, iulie 2, Iași. Declarația chestorului delegat al Poliției Iași, în legătură cu evenimentele ce au avut loc la Iași în zilele de 29/30 iunie 1941.

168. 1941, iulie 2, București. Rapoarte contradictorii ale generalului Emanoil Leoveanu privind ancheta sa asupra evenimentelor din 28-30 iunie 1941 de la Iași.

169. 1941, iulie 2, Iași. Raport confidențial al Prefecturii Iași, din care rezultă arestarea, jefuirea și împușcarea unor evrei.

170. 1941, iulie 2, București. Comunicatul guvernului Antonescu privind represaliile ordonate împotriva „iudeo-comuniștilor“ la Iași.

171. 1941, iulie 2, Iași. Declarația lui Gh. Leahu, fostul chestor al Poliției municipiului Iași, despre evenimentele din acest oraș.

172. 1941, iulie 2, Iași. Raport al Prefecturii județului Iași despre executarea, de către căpitanul Stihî, a 60 de evreii evacuați din Basarabia la Sculeni. Se menționează și alte execuții de evreii de către militari români.

173. 1941, iulie 3, București. Departamentul de Stat al S.U.A. este informat de conducătorul Legației americane de la București despre evreii uciși la Iași.

174. 1941, iulie 4, București. Ordin al generalului Ion Antonescu, din care reiese că militari români au atacat și ucis evreii la Iași, ceea ce „a pus armata și autoritățile într-o lumină cu totul nefavorabilă“.

175. 1941, iulie 6, Ploiești. Înhumarea, în apropierea stației C.F.R. Inotești, a 40 de evreii decedați în trenul plecat din Iași la 30 iunie 1941.

176. 1941, iulie 6, Călărași. Proces-verbal de identificare și constatare a morții evreilor debarcați din trenul cu care au fost evacuați la Călărași.

177. 1941, iulie 7, Călărași. 1 414 decedați și 69 de muribunzi scoși din „trenurile morții“ pe parcursul Iași-Călărași.

178. 1941, iulie 9, Iași. Raportul sublt. în rezervă Triandaf Aurel, însoțitorul trenului cu 2 530 de evreii, trimis din Iași spre Călărași, soldat cu moartea a numeroși evreii.

179. 1941, iulie 13, Iași. Cercetarea a opt evreii bănuți că au făcut semnale cu rachete în noaptea de 11/12 iulie și lăsați liberi, fiind găsiți nevinovați.

180. **1941, iulie.** Foi de parcurs ale „trenurilor morții” din Iași, în diverse stații, împrejurare în care mulți dintre evrei și-au găsit moartea.

181. **1941, iulie.** Extrase din declarațiile unor martori în fața instanțelor de anchetă în legătură cu evenimentele din zilele de 29 iunie-7 iulie 1941 de la Iași.

182. **1941, septembrie 4, Iași.** Populația evreiască din Iași este timorată de zvonuri că se vor repeta evenimentele din 28-29 iunie 1941.

183. **1941, octombrie 31, Chișinău.** Se solicită recuperarea unor fotografii făcute cu ocazia executării evreilor în timpul pogromului de la Iași.

184. **1941, noiembrie 10, București.** M.A.I. solicită relații asupra numărului evreilor rămași în Podul Iloaiei după evacuarea femeilor și copiilor și, totodată, dispune reîntoarcerea la Iași și folosirea lor la munca obligatorie.

185. **1942, februarie 7 - 1943, Iași - Roman.** Tabel cuprinzând hotărâri judecătorești privind evreii decedați ca urmare a pogromului din iunie-iulie 1941 de la Iași.

VII. EVACUĂRI, GHETOURI ȘI ALTE MĂSURI DISCRIMINATORII ÎN VECHIUL REGAT, TRANSILVANIA DE SUD ȘI BANAT. IUNIE - AUGUST 1941

186 **1941, iunie 23, Rădăuți.** Situația categoriilor de minoritari existenți în raza orașului Rădăuți.

187. **1941, iunie 24, București.** Demersuri ale unor întreprinderi din mediul rural pentru ca salariații evrei indispensabili să nu fie evacuați.

188. **1941, iunie 29, București.** Ordinul generalului Ion Antonescu de a se ridica aparatele de radio de la evrei, respectiv interzicerea folosirii posturilor de radiorecepție.

189. **1941, iunie 30.** Un ofițer din Regimentul 2 Artilerie grea este acuzat că, făcând din proprie inițiativă percheziții la magazine evreiești, și-a însușit sume de bani, bijuterii și obiecte de valoare.

190. **1941, iulie 1, Tecuci.** Ordonanța Prefecturii județului Tecuci pentru evacuarea în 72 de ore a tuturor evreilor într-un cartier special al orașului, introducerea unor restricții de circulație și luarea de ostateci.

191. **1941, iulie 1, București.** Direcțiunea Generală a C.F.R. cere permisiunea de a folosi personalul existent, chiar dacă este de origine etnică evreiască și chiar angajarea sau rechiziționarea altora, din rândul acestei minorități.

192. **1941, iulie 4-5, Herța.** Agresarea și masacrarea de către unități militare române a populației evreiești din Herța.

193. **1941, iulie 4, Craiova.** Instrucțiuni pentru menținerea ordinii în lagărul de evrei din Craiova.

194. **1941, iulie 6.** Măsuri restrictive impuse evreilor prin ordonanța nr. 1 a Comandamentului M.U., Of. Poștal Militar nr. 19.

195. **1941, iulie 9, Arad.** Organizația hitleristă „Todt” a lipit afișe antievreiești în orașele Timișoara și Lipova, ceea ce, după aprecierea poliției din Arad, ar putea genera incidente între populația evreiască și cea germană sau română.

196. **1941, iulie 9, comuna Lascăr-Rădăuți-Dorohoi.** Bunurile rămase de la evreii evacuați sunt supuse jafului și distrugerii din partea trupelor în trecere și a răufăcătorilor.

197. **1941, iulie 11, București.** M.A.I. dispune prefecturilor din țară să nu mai elibereze autorizații pentru vizitarea evacuaților aflați în diferite lagăre (Tg.-Jiu și lagăre de muncă).

198. **1941, iulie 16, București.** Propuneri privind organizarea lagărului de internați evrei de la Teiș-Dâmbovița.

199. **1941, august 18, Târgoviște.** Internați evrei din lagărul Teiș-Târgoviște solicită eliberarea lor și reîntoarcerea la Ploiești, de unde au fost evacuați.

200. **1941, octombrie 1, Teiș-Dâmbovița.** Proces-verbal al comisiei constituite din ordinul M.A.I. pentru verificarea internaților din lagărele Teiș-Dâmbovița și Găești.

201. **1941, noiembrie 18, București.** Măsuri cu privire la desființarea lagărului de evrei din Teiș-Dâmbovița și repartizarea lor în alte localități.

202. **1941, iulie 16, București.** Generalul Ion Antonescu ordonă dotarea spitalului militar Iași cu cele necesare prin rechiziții de la populația evreiască și folosirea la spălatul rufăriei și la curățenie a femeilor evreice.

203. **1941, iulie 17, București.** Conducătorii laici și religioși ai comunităților au fost luați ostateci, fiind persoane ce pot garanta liniștea publică.

204. **1941, iulie 18, Iași.** Ordinul M.A.I. pentru trimiterea a 829 de evrei basarabeni în Garnizoana Giurgiu.

205. **1941, iulie 19, Lugoj.** Propunere de măsuri restrictive împotriva populației evreiești care „continuă să se plimbe pe străzile principale ale orașului”.

206. **1941, iulie 20, Sculeni.** Raport al Reg. 6 Vânători privind executarea unor evrei în zona Sculeni.

207. **1941, iulie 22, Focșani.** Îndeplinirea ordinului de concentrare a 1150 de evrei în străzi care formează un circuit închis în cartierul locuit de evrei.

208. **1941, iulie 24, Dorohoi.** M.A.I. nu aprobă evreilor evacuați la Dorohoi din târgurile Mihăileni, Darabani și Rădăuți să se deplaseze în acele localități pentru a-și lua haine, lenjerie și bunuri casnice.

209. **1941, iulie 25, Dorohoi.** Referat al Marelui Pretor, generalul Topor, privind cercetarea făcută împotriva prefectului județului Dorohoi, colonelul Barcan, învinuit că a adus insulte armatei; în conținut, fapte sesizate de prefect despre abuzuri ale unor militari din Regimentul de Cavalerie și Regimentul 37 Infanterie.

210. **1941, iulie 27, Iași.** Ordinul Prefecturii județului Iași ca toate magazinele comercianților creștini să aibă un afiș cu inscripția „magazin românesc“, spre a se deosebi de acelea ale evreilor.

211. **1941, iulie 28, București.** Circulara M.A.I. care interzice orice deplasare a evreilor dintr-o localitate în alta. Prefectul județului Iași obține readucerea în oraș a 90 de femei cu copii, evacuați la Podul Iloaiei.

212. **1941, iulie 30, Iași.** Situația numerică a evreilor evacuați de pe teritoriul județului în orașul Iași sau din acest oraș în alte județe.

213. **1941, iulie 30, Rădăuți.** Prefectura județului Rădăuți raportează despre situația evreilor din plasa Zeletin evacuați în capitala județului, trimiși la Curtea Marțială sau evacuați peste Nistru.

214. **1941, iulie 31, București.** Ordin circular al M.A.I. către prefectii de județ, ca evreii să nu poarte semne distinctive, acestea putând da naștere la reacții nedorite.

215. **1941, august 1.** Corpul III Armată propune ca evreii din orașul Vaslui să fie internați în lagăre și întrebuințați la muncă obligatorie.

216. **1941, august 6, Iași.** Comandamentul Militar al municipiului Iași ordonă evacuarea evreilor din anumite cartiere ale orașului și preluarea imobilelor și a unor bunuri de către autoritățile militare.

217. **1941, august 6, Giurgiu.** Două persoane - neevrei - acuzate că au dus ajutoare evreilor din lagărul Giurgiu au fost înaintate Direcției Generale a Poliției București.

218. **1941, august 7, București.** Înlesniri pentru ostatecii evrei care au atribuții în colectarea fondurilor pentru Împrumutul Reîntregirii.

219. **1941, august 9, Buzău.** Situația celor 363 de evrei din orașul și județul Buzău internați în lagărul de la Liceul „Hașdeu“.

220. **1941, august 11, Iași.** Chestorul Poliției Iași solicită un gardian care să conducă zilnic, la Institutul Antirabic, pe un evreu mușcat de un câine turbat.

221. **1941, august 12, Bacău.** Comercianți creștini solicită să li se încredințeze prăvăliile și locuințele evreilor ce au fost evacuați din orașul Moinești.

222. **1941, august 12, Beiuș.** În mai multe comune din județul Bihor lipsesc farmaciști și medici, deoarece evreii au fost evacuați și Ministerul Sănătății nu i-a înlocuit cu specialiști creștini.

223. **1941, august 13, București.** Nemulțumirea Primăriei municipiului București în legătură cu prezența pe raza comunei Marele Voevod Mihai a circa 1 000 de evrei ridicați de la domiciliul lor.

224. **1941, august 13, București.** Amânarea aplicării ordinului dat de Mihai Antonescu ca toți evreii din țară să poarte un semn distinctiv.

225. **1941, august 19, București.** Aviz al M.J., Consiliul Superior al Avocaților Publici, privind limitarea dreptului inginerilor evrei de a profesa și de a menține unele categorii în Colegiul Inginerilor.

226. **1941, august 21, Iași.** Acte de violență armată ale unor soldați germani.

227. **1941, august 21, Slatina.** Situația grea a evreilor evacuați din Moldova și internați în lagărul Slatina, lipsiți de cele necesare hranei și de asistență medicală, ceea ce îi face inapți de muncă.

228. **1941, august 22, Brăila.** Comercianți evrei din orașul Brăila solicită autorizații de deplasare la furnizorii de mărfuri, pentru a asigura buna aprovizionare a populației și activitatea comercială normală.

229. **1941, august 25, Corp IV Teritorial.** Măsuri restrictive impuse evreilor din raza de activitate a Corpului IV Teritorial.

230. **1941, august 26, București.** Prin ordin al M.A.I., se interzice accesul evreilor la ștranduri.

VIII. EVACUĂRI, MASACRE, GHETOURI ÎN BASARABIA ȘI BUCOVINA. IULIE - AUGUST 1941

231. **1941, iulie 13, Chișinău.** Organele Jandarmeriei Chișinău informează despre reținerea, împușcarea și alte măsuri luate împotriva unor evrei, ca și a unor români, în localități din Basarabia.

232. **1941, iulie 17, Bălți.** Evreii concentrați în localități din județul Bălți să fie trimiși în interiorul țării pentru muncă.

233. **1941, iulie 18, Soroca.** Generalul Ioan Topor ordonă trimiterea a 69 de evrei peste Nistru și nu în interiorul țării.

234. **1941, iulie 20, Cernăuți.** Ordonanța Împuternicitului generalului Ion Antonescu pentru administrarea Bucovinei, care instituie măsuri restrictive împotriva evreilor.

235. **1941, iulie 25, București.** Ziarul „Popolo di Roma” publică constatările unui corespondent al său care a vizitat ghetoul din Hotin.

236. **1941, iulie 26, Iași.** Ordinul Poliției Iași de a se lua măsuri pentru ca evreii refugiați din teritoriul evacuat - Basarabia și Bucovina de Nord - originari din aceste provincii să părăsască țara în termen de cinci zile.

237. **1941, iulie 28.** Raport al Regimentului 6 Vânători P.A., despre acțiuni represive contra evreilor din județele Bălți, Iași și Soroca.

238. **1941, iulie 28.** Corpul de Munte raportează Armatei a III-a că 12 260 de evrei din Basarabia au fost predați plutonului de jandarmi din comuna Cozlov, fără nici o dispoziție privind situația lor.

239. **1941, iulie 28.** Sesizare a Companiei de Poliție nr. 11, prin care raportează că nu știe ce măsuri să ia privind pe cei 10 000 de evrei trimiși din Basarabia peste Nistru.

240. **1941, iulie 29, Cernăuți.** Împuternicitul generalului Ion Antonescu pentru administrarea Bucovinei dispune emiterea unei ordonanțe ca „toți evreii [...] să poarte obligatoriu și vizibil o brasardă de culoare albă, pe care să fie aplicată steaua evreiască, plină, în șase colțuri, în culoare neagră”.

241. **1941, iulie 30, Iampol.** Comandamentul Armatei a XI-a (germană) semnaleză aducerea a mii de evrei la Iampol, cu consecințe negative asupra frontului.

242. **1941, iulie 31, Chișinău.** Ordin al Armatei a IV-a pentru a interzice intrarea evreilor din Ucraina în Basarabia.

243. **1941, iulie, Orhei.** Extrase din declarațiile unor participanți la masacrele de la Orhei împotriva evreilor.

244. **1941, august 3, Soroca.** Consiliul Prefecturii Soroca hotărăște internarea evreilor în lagăre și organizarea muncii obligatorii.

245. **1941, august 5, Cernăuți.** Ordin pentru analiza situației convoaielor de evrei ce urmau a fi deportați în Transnistria, oprite temporar în lagărul de la Soroca.

246. **1941, august 9, Cetatea Albă.** Masacrarea a 451 de evrei din lagărul Tătărești, județul Cetatea Albă.

247. **1941, august 9, Hotin.** Aproximativ 10 000 de evrei, aflați în lagărul Edinița, județul Hotin, erau lipsiți de alimente, săpun ș.a. și erau bolnavi.

248. **1941, august 10, Chișinău.** Ordin al C.B.B.T. care dispune că se pot repatria în Vechiul Regat numai persoanele de origine etnică română sau germană, surprinse de ocupația rusească.

249. **1941, august 11, București.** În regiunea dintre Securenii - Hotin și Otaci - Soroca, se aflau circa 30 000 de evrei evacuați din județul Hotin.

250. **1941, august 11, Cernăuți.** Înființarea în comuna Securenii - Hotin a unui lagăr în care sunt internați 20 852 de evrei.

251. **1941, august 12.** Lagăr de internați evrei trimiși pentru munca agricolă la est de Nistru.

252. **1941, august 12, Soroca.** Instrucțiuni date de generalul Ion Antonescu autorităților administrative din județul Bălți.

253. 1941, august 12, Chișinău. Raport al Comandantului militar al municipiului Chișinău privind activitatea sa de la numirea în funcție.

254. 1941, august 13, Chișinău. La Atachi se află 10 500 de evrei proveniți din județele Dorohoi, Hotin, Storोजineț și Cernăuți, retrimiși la vest de Nistru de autoritățile germane.

255. 1941, august 13, Chișinău. Împușcarea a numeroși evrei în localități de pe raza Inspectoratului de Jandarmi Chișinău.

256. 1941, august 14, Chișinău. Ordinul Armatei a IV-a cu privire la evreii din Basarabia și românii basarabeni prizonieri.

257. 1941, august 17. Măsuri ale Armatei a III-a pentru paza și transportul peste Nistru a 13 000 de evrei în zona Cosăuți.

258. 1941, august 26, Chișinău. Propuneri pentru organizarea lagărului de la Onești Noi, din Basarabia, pentru cei care au colaborat cu autoritățile sovietice (români, ucraineni ș.a.).

259. 1941, august 27, București. 12 600 de evrei deportați la est de Nistru au fost trimiși înapoi de germani și cazați în lagărul Vertujeni.

260. 1941, august 30, Bălți. Ordin al Garnizoanei Bălți privind regimul evreilor din lagărele de muncă.

261. 1941, august 30, Tighina. Convenția încheiată între delegatul Comandamentului Suprem al armatei germane și cel al M.St.M. Român asupra „siguranței, administrației și exploatarei economice a teritoriilor dintre Nistru și Bug (Transnistria) și Bug-Nipru (regiunea Bug-Nipru)“.

262. 1941, august 31, Chișinău. Împuternicitul mareșalului Ion Antonescu pentru conducerea și administrarea Basarabiei atrage atenția „să nu se treacă la acte de barbarie nejustificate. Executările să nu se facă direct de posturile de jandarmi“.

263. 1941, august 31, Chișinău. Situația numerică a evreilor din raza Inspectoratului de Jandarmi Chișinău internați în lagăre.

264. 1941, august, Cernăuți. Propuneri de măsuri împotriva evreilor care poartă ascunsă „Steaua lui David“.

IX. MĂSURI DE EXPROPRIERE ȘI RECHIZIȚIONARE A UNOR BUNURI EVREIEȘTI. IANUARIE-DECEMBRIE 1941

265. 1941, ianuarie 8. Corpul 5 Armată solicită Prefecturii județului Putna să-și dea concursul trupelor germane la cantonarea în oraș, evitând ocuparea școlilor românești. Ocuparea școlii israelite „F. Klain“ din Bacău, pentru armată.

266. 1941, ianuarie 18, București. Subsecretariatul de Stat al Colonizării și Populației Evacuate atrage atenția asupra unor târăgănări în aplicarea D.L. privind trecerea proprietăților rurale evreiești în patrimoniul statului.

267. **1941, martie 27, București.** Declarațiile generalului Ion Antonescu la intrarea în vigoare a D.L. pentru trecerea proprietăților urbane evreiești în patrimoniul statului.

268. **1941, aprilie 8, București.** Ocuparea de către trupele germane a unor localuri de școală evreiești.

269. **1941, aprilie 18, Iași.** Primăria municipiului Iași este avertizată asupra insuficienței aplicării a legii românizării personalului în întreprinderi.

270. **1941, mai 31, Focșani.** Prefectura județului Putna solicită M.A.I. aprobarea ocupării a două imobile evreiești, pentru instalarea sediului Legiunii de Jandarmi.

271. **1941, iulie 15, București.** Consecințele dăunătoare ale evacuării evreilor ce conduc fabrica textilă din Ișalnița și fabrica de săpun din Deta.

272. **1941, iulie 28, Iași.** Prefectura județului Iași a întocmit, pe baza propunerilor preturilor, un tabel privind modul de folosire a imobilelor evreiești expropriate.

273. **1941, august 5, Dărăbani-jud. Dorohoi.** Primăria solicită aprobarea de a valorifica, prin Banca Populară „Tovărășia” din Dărăbani, bunurile rămase în urma evacuării populației evreiești.

274. **1941, august 7, București.** Mihai Antonescu îi cere lui Himmler revenirea în România a consilierului german Richter, care este competent în „reforme antisemite din România și problema evreiască în genere”.

275. **1941, septembrie 2, București.** Corespondență între Primăria București și Comunitatea Evreilor referitoare la situația imobilelor ce i-au aparținut acestora și care au trecut în proprietatea statului.

276. **1941, septembrie 2, Botoșani.** Raport cu privire la averile rurale evreiești preluate de autoritățile locale și solicitate parțial de M.A.N.

277. **1941, septembrie 2, București.** Cereri înaintate C.N.R. de către diferite autorități pentru atribuirea unor imobile expropriate de la evrei.

278. **1941, septembrie 8, București.** Comunicatul C.N.R. privind arendarea moșiilor expropriate de la evrei.

279. **1941, septembrie 18, București.** C.N.R. pune în vedere C.E.B. să predea în termen de trei zile unele imobile ce au fost expropriate.

280. **1941, septembrie 22, București.** Mihai Antonescu a aprobat valorificarea mărfurilor din magazinele evreilor din Moldova, închise odată cu evacuarea acestora.

281. **1941, septembrie 26, București.** Măsuri arbitrare de românizare pun în pericol producția pentru nevoile de război ale armatei.

282. **1941, septembrie 30, București.** P.C.M. autorizează rechiziționarea a șase imobile proprietate a unor evrei din București, pentru Subsecretariatul de Stat al Muncii.

283. **1941, decembrie 19, București.** Memoriu și propuneri în legătură cu neajunsuri în aplicarea legii de românizare a întreprinderilor evreiești.

X. MUNCA OBLIGATORIE. IANUARIE - DECEMBRIE 1941

284. **1941, iulie 9, București.** Toți evreii concentrați de M.St.M. pentru muncă obligatorie la diferite unități vor fi menținuți la lucru. Întoarcerea evreilor în Moldova este interzisă până la noi ordine.

285. **1941, iulie 18, București.** Generalul Ion Antonescu ordonă să fie puși la „muncă grea” evreii și prizonierii din lagărele de muncă; „dacă fug, se împușcă unul din zece”, „dacă nu muncesc cum trebuie, nu li se dă de mâncare...”.

286. **1941, iulie 23, București.** M.A.N. solicită M.A.I. o situație a croitorilor și cizmarilor evrei aflați în lagărele de internare, spre a se analiza posibilitatea punerii lor la dispoziția armatei, pentru muncă obligatorie.

287. **1941, iulie 29, București.** M.A.N. interzice tuturor militarilor să facă intervenții în favoarea ușurării situației evreilor din detașamentele de muncă obligatorie.

288. **1941, august 1, București.** Situația numerică a evreilor folosiți la muncă obligatorie, în detașamente ale C.F.R., cazarea acestora, organizare, pază etc.

289. **1941, august 2, București.** Stabilirea indemnizației de hrană și întreținere pentru evreii aflați la muncă obligatorie.

290. **1941, august 2, Focșani.** Evidența repartiției evreilor la muncile obligatorii se face numai prin cercurile de recrutare respective.

291. **1941, august 4, București.** Personalul evreiesc indispensabil întreprinderilor admise în planul de mobilizare industrială să fie rechiziționat pentru lucru, fiind scutit de munca obligatorie.

292. **1941, august 4, Chișinău.** Armata a IV-a transmite prefecturilor ordinul generalului Ion Antonescu de întrebuițare a tuturor evreilor la construirea șoselelor și la alte lucrări de interes general.

293. **1941, august 6, București.** Ordinul M.St.M. privind categoriile de evrei ce vor presta munca obligatorie și cei scutiți.

294. **1941, august 7, București.** Direcția Generală a C.F.R. cere înlesniri pentru procurarea alimentelor de bază (pâine, carne etc.) necesare șantierelor care folosesc evrei la munca obligatorie.

295. 1941, august 21, București. M.F. solicită scutirea de muncă obligatorie a membrilor și funcționarilor F.U.C.E. și a celor ce activează în comitetele formate pentru strângerea fondurilor necesare Împrumutului Reîntregirii.

296. 1941, septembrie 9, Timișoara. Se solicită aprobarea rechiziționării unui număr de șase medici veterinari evrei din județul Timiș-Torontal, pentru a-i suplini pe medicii veterinari creștini, mobilizați în cadrele armatei.

297. 1941, septembrie 10, București. Aprobare de a menține la lucru evreii din atelierile firmei „Carniol”, pentru a termina confecționarea unui lot de decorații „Ordinul Mihai Viteazul”.

298. 1941, septembrie 11, București. Evreii din tabere de muncă să se trateze cu medici locali, fără a fi internați în spitale.

299. 1941, septembrie 13, București. M.A.I. aprobă ca în zilele de sărbători mozaice să se officieze servicii religioase în sinagogi și chiar în case particulare, cu condiția de a se încunoștința în prealabil autoritățile administrative locale.

300. 1941, septembrie 20, București. Tabel cuprinzând constituirea detașamentelor de lucru C.F.R. alcătuite din evrei.

301. 1941, septembrie 21, București. Ordin al P.C.M. prin care se critică faptul că rechiziționarea în masă a evreilor afectează negativ industria și comerțul.

302. 1941, octombrie 13, București. Ordinul M.A.I. conform căruia femeile evreice să fie folosite la confecționarea de bunuri pentru armată.

303. 1941, octombrie 17, București. Evreii evacuați din Tg.-Bivolari-Iași în garnizoanele Bacău și Târgoviște să fie trimiși la Iași pentru a presta munca obligatorie.

304. 1941, octombrie 19, București. M.St.M. impune măsuri restrictive pentru evreii ce prestează muncă obligatorie, astfel încât să se asigure izolarea lor totală de populația localităților în care prestează această muncă.

305. 1941, noiembrie 1. Evreii din detașamentul de muncă obligatorie de la Ucea-Făgăraș nu pot fi schimbați, deoarece în timp de război această obligație este nelimitată în timp.

306. 1941, noiembrie 5, București. Ordinul M.C.G. al Armatei cu precizări privind tratamentul intelectualilor evrei (medici, avocați) folosiți la munca obligatorie.

307. 1941, noiembrie 7, București. Ordinul mareșalului Ion Antonescu de a se studia introducerea contribuției în bani în locul muncii obligatorii ce urmează a o presta evreii.

308. 1941, noiembrie 9, București. M.C.G. precizează că nu se mai repartizează evrei la muncă pentru misiunile militară și aeronautică germană.

309. **1941, noiembrie 20, București.** La 1 decembrie 1941 încetează munca obligatorie în detașamentele din afara localităților de origine ale evreilor.

310. **1941, noiembrie 23, Iași.** Dispozițiuni privind întoarcerea la Iași a evreilor evacuați la Podul Iloaiei.

XI. EVACUĂRI, GHETOURI ȘI ALTE MĂSURI DISCRIMINATORII ÎN VECHIUL REGAT, TRANSILVANIA DE SUD ȘI BANAT. SEPTEMBRIE - DECEMBRIE 1941

311. **1941, septembrie 2, Rădăuți.** Primăria Rădăuți cere M.A.I. plasarea în altă localitate a celor 1 200 de evrei evacuați din Siret, deoarece nu li se pot asigura condiții de aprovizionare.

312. **1941, septembrie 3, București.** Ordinul privind obligativitatea pentru toți evreii de a purta ca semn distinctiv „Steaua lui David”. La 9 septembrie 1941, acest ordin a fost anulat.

313. **1941, septembrie 3, București.** M.A.I. precizează că nu se aprobă călătoria evreilor bolnavi la București, aceștia urmând a se trata în localitatea unde se află.

314. **1941, septembrie 3, București.** Organele M.A.N. solicită F.U.C.E.R. rechiziționarea de la evrei a cazarmamentului pentru spitalele zonale.

315. **1941, septembrie 5, București.** Direcția Generală a Teatrelor sesizează Prefectura Poliției Capitalei că în trupa de revistă a cinematografului „Elysée” funcționează ilegal un actor evreu și solicită măsuri pentru înlăturarea lui.

316. **1941, septembrie 5, București.** F.U.C.E.R. este somată să procure 5 000 de rânduri de îmbrăcăminte și 500 de paturi complet echipate pentru prizonierii evrei din Basarabia aflați bolnavi în spitale.

317. **1941, septembrie 9, București.** Mareșalul Ion Antonescu anulează ordinul ca evreii să poarte semn distinctiv. Această dispoziție nu a fost respectată în toate județele.

318. **1941, septembrie 9, Tecuci.** Modul în care s-a făcut repartizarea evreilor evacuați din județ, în orașul Tecuci, generează boli contagioase.

319. **1941, septembrie 9, Iași.** Din cauza interzicerii deplasării evreilor din localitate, întreprinderi industriale și comerciale nu se pot aproviziona cu cele necesare.

320. **1941, septembrie 10, Tecuci.** Prefectura județului Tecuci solicită M.A.I. acordul ca evreii evacuați din mediul rural să se deplaseze la fostele domiciliu pentru a-și ridica unele bunuri de folosință personală abandonate în graba evacuării.

321. **1941, septembrie 17, București.** Situația evreilor din lagărul înființat în orașul Galați.

322. **1941, septembrie 20, București.** M.A.I. transmite protestul Comunității Evreilor din Darabani împotriva faptului că este scoasă la vânzare întreaga avere rămasă în acea localitate după evacuarea evreilor.
323. **1941, octombrie 1, Tg.-Ocna.** Memoriul semnat de 136 de comercianți, adresat M.A.I., prin care aceștia solicită să se împiedice reîntoarcerea în oraș a evreilor evacuați.
324. **1941, octombrie 5, Iași.** Evreii evacuați la Podul Iloaiei cer revenirea la Iași pentru soluționarea diferitelor situații (prezentare la instanțe judecătorești, tratament antirabic ș.a.).
325. **1941, octombrie 11, Tg. Frumos.** Contribuția unor evrei la Împrumutul Reîntregirii și angajamentul de a strânge de la Comunitatea Evreiască din Tg. Frumos 8 milioane de lei. Poliția dezmente afirmația că evreii s-ar opune Împrumutului.
326. **1941, octombrie 20, Iași.** Prefectura județului Iași solicită Corpului 4 Teritorial întărirea pazei evreilor evacuați la Podul Iloaiei.
327. **1941, octombrie 24, Brăila.** Situații numerice privind evreii internați în lagăre, penitenciare, puncte de lucru etc.
328. **1941, octombrie 30, Dorohoi.** Evreii evacuați în Dorohoi, cazați în număr prea mare în sinagogi, sunt lipsiți de căldura și lenjeria necesară, ceea ce creează pericolul epidemiei de tifos exantematic.
329. **1941, octombrie, București.** Studiu și propuneri asupra problemei evreiești în România, întocmit de M.St.M.
330. **1941, octombrie 1, București.** Grafic reprezentând folosirea evreilor la munca obligatorie.
331. **1941, noiembrie 4, Washington.** Legația României din Washington seizează M.A.E. despre apariția, într-o publicație din S.U.A., a unor fotografii și informații privind asasinatele din zilele rebeliunii legionare și despre evreice din Basarabia trimise în case de prostituție.
332. **1941, noiembrie 11, București.** Subsecretariatul de Stat al Muncii solicită P.C.M. aprobarea rechiziționării unui mare număr de imobile proprietatea evreilor.
333. **1941, noiembrie 11, Iași.** M.A.I. precizează că „în categoria evrei justițiabili, împricinați și martori“ intră și evreii a căror avere se vinde la licitație.
334. **1941, noiembrie 14, București.** S.A. Forestieră Moroeni solicită ca salariații evrei de la Uzina Gugești, evacuați la Rm. Sărat, să revină în localitatea de origine. Răspunsul M.A.I.
335. **1941, noiembrie 15, București.** Circulară a M.R.C.I. referitor la identificarea și inventarierea bunurilor rămase de la evrei.

336. **1941, noiembrie 19, Iași.** Respingerea cererii de scutire a evreilor din Iași lipsiți de mijloace financiare de a preda efectele la care erau obligați prin D.L. 936/1941.

337. **1941, noiembrie 21, București.** Circulară privind pierderea dreptului de publicitate al școlilor evreiești.

338. **1941, noiembrie 28, Iași.** Ordin de rechiziționare a localului fostului orfelinat evreiesc din Iași.

339. **1941, decembrie 1, București.** Măsuri de reorganizare a comerțului după evacuarea evreilor din Bucovina și Basarabia.

340. **1941, decembrie 3, Brăila.** Comandamentul german din Brăila solicită autorităților locale imediata marcare a magazinelor evreiești cu un semn discriminator.

341. **1941, decembrie 8, București.** M.C.G. dispune măsuri pentru accelerarea subscrierii contribuției evreiești la Împrumutul Reîntregirii.

342. **1941, decembrie 11.** Măsuri de revizuire a ostatecilor evrei din Moldova, indicându-se categoriile sociale și de vârstă din care să fie recrutați.

PARTEA A II-A

XII. EVACUĂRI, MASACRE, DEPORTAREA ÎN BASARABIA ȘI BUCOVINA. 1 SEPTEMBRIE - 31 DECEMBRIE 1941

343. **1941, septembrie 1, București.** Atitudinea guvernului Antonescu față de evreii din România, prezentată de Manfred von Killinger, ministrul Germaniei la București.

344. **1941, septembrie 4.** Ordonanța Comandamentului 4 Teritorial care prevede măsuri severe de limitare a legăturilor dintre evreii internați în lagăre și persoane din exterior.

345. **1941, septembrie 9, București.** Autorizarea Agenției B.N.R. din Soroca de a schimba rublele colectate de la evreii din lagărul Vertujeni.

346. **1941, septembrie 11, Cernăuți.** Situația grea a internaților evrei din cele două lagăre de pe teritoriul județului Hotin s-ar putea ameliora prin folosirea lor la lucrări de drumuri, creându-li-se astfel posibilități materiale de trai.

347. **1941, septembrie 11, Bălți.** Prefectura județului Bălți solicită Guvernământului Basarabiei soluționarea problemei evreilor din acest județ, unde este exclusă posibilitatea înființării unui ghetou.

348. **1941, septembrie 12, Hotin.** Propuneri privind ameliorarea condițiilor de viață ale evreilor internați în lagărele Secureni și Edinița.

349. **1941, septembrie 15, Chișinău.** Interdicția ieșirii evreilor din lagărele și ghetourile din Basarabia. Fac excepție cei ce merg la muncă și numai sub comanda militară.
350. **1941, septembrie 18, Chișinău.** Modul de organizare a pazii evreilor din ghetoul Chișinău și măsurile restrictive impuse acestora.
351. **1941, septembrie 22, București.** P.C.M. este de acord cu constituirea de comitete locale evreiești, controlate de stat, pentru a strânge ajutoare în sprijinul celor aflați în ghetouri.
352. **1941, septembrie 24, Ismail.** Situația lagărelor de muncă pentru evreii de pe raza județului Ismail.
353. **1941, septembrie, Vertujeni.** Situația pe profesioni a internaților evrei din acest lagăr.
354. **1941, octombrie 2, Chișinău.** Evidența evreilor decedați în perioada 4 septembrie - 2 octombrie 1941 în ghetoul din Chișinău.
355. **1941, octombrie 16, Cernăuți.** Instrucțiuni referitoare la strângerea întregii populații evreiești din Cernăuți într-un ghetou, în vederea evacuării din localitate.
356. **1941, octombrie 11, Cernăuți.** Programul elaborat de Guvernatorul Bucovinei, generalul Calotescu, pentru strângerea în ghetou a evreilor din Cernăuți.
357. **1941, octombrie 11, Cernăuți.** Ordonanță a Guvernatorului Bucovinei instituind măsuri represive pentru cei ce comit acte de dezordine, jafuri în locuințele părăsite de evrei.
358. **1941, octombrie 12, Cernăuți.** Buletin informativ privind aplicarea măsurilor de internare în ghetou a evreilor din Cernăuți.
359. **1941, octombrie 14, București.** Mihai Antonescu cere Legației României din Berlin să intervină pe lângă ministrul de externe german ca să trimită o delegație de informare în România, spre a se convinge că mareșalul Antonescu aplică cu consecvență măsuri antievreiești.
360. **1941, octombrie 14, București.** Guvernul Antonescu cere Legației Române din Washington să contracareze propaganda ungară care susține că în Moldova, Bucovina și Basarabia autoritățile române au săvârșit atrocități contra evreilor.
361. **1941, octombrie 25, Chișinău.** Situația numerică a evreilor din ghetourile Chișinău și Tarutino.
362. **1941, octombrie 25, Chișinău.** Ordin prin care se dispune ca organele subalterne germane să nu utilizeze evrei în raza Guvernământului Basarabiei.

363. **1941, octombrie 26, Chișinău.** Situația bunurilor materiale lăsate de evreii evacuați și aflate în depozitul ghetoului Chișinău.

364. **1941, octombrie 26, București.** Notă asupra convorbirii lui Mihai Antonescu cu reprezentanți ai Legației germane la București.

365. **1941, noiembrie 1, Soroca.** Legiunea de Jandarmi Soroca raportează situația lagărelor de evrei din oraș și județ.

366. **1941, decembrie 2, Chișinău.** Raport care înfățișează situația ghetoului Chișinău și măsuri pentru a asigura conducerea și paza evreilor din ghetou.

367. **1941, decembrie 2, Cernăuți.** Memoriu asupra procedurii de triere și evacuare a evreilor din municipiul Cernăuți.

368. **1941, decembrie 5, Chișinău.** Nemulțumirile autorităților civile ale Guvernământului Basarabiei față de lipsa de colaborare a armatei în acțiunea de preluare a bunurilor evreilor rămase în urma deportării.

369. **1941, decembrie 5, Chișinău.** Raportul Directoratului Românilizării, Colonizării și Inventarului către Guvernatorul Basarabiei în problema preluării bunurilor rămase de la evreii deportați din ghetoul Chișinău.

370. **1941, decembrie 10, București.** Ordin al P.C.M. de sistare temporară a deportării evreilor în Transnistria.

371. **1941, decembrie 17, Rădăuți.** Neconcordanțe juridice privind bunurile rămase prin deportarea evreilor, semnalate de Parchetul Tribunalului Rădăuți.

372. **1941, decembrie, Chișinău.** Raportul comisiei de anchetă pentru cercetarea neregulilor din ghetoul Chișinău.

373. **1941, decembrie, Chișinău.** Memoriu al Guvernământului Basarabiei privind situația ghetoului Chișinău.

XIII. TRANSNISTRIA. SEPTEMBRIE - DECEMBRIE 1941

374. **1941, septembrie, Chișinău.** Instrucțiuni cu privire la evacuarea evreilor din lagărul Vertujeni-Soroca.

375. **1941, octombrie 1, București.** Evacuarea lagărului Vertujeni, înființarea lagărului Mărculești și măsuri pentru transportul evreilor.

376. **1941, octombrie 6, București.** Ordinul mareșalului Ion Antonescu pentru internarea în lagărele de pe Bug a tuturor evreilor aflați în Transnistria, averile acestora urmând a fi preluate de autoritățile locale.

377. **1941, octombrie 8, Chișinău.** Ordinul mareșalului Ion Antonescu privind modalitatea de plată de către B.N.R. a bijuteriilor și metalelor prețioase luate de la evreii care se evacuează din Basarabia și Bucovina.

378. 1941, octombrie 10, Chișinău. Instrucțiuni referitoare la evacuarea peste Nistru a evreilor din ghetoul Chișinău și a celor din sudul Basarabiei.

379. 1941, octombrie 13, Chișinău. Ordinul Guvernământului Basarabiei de preluare de către Direcția Românizării a bunurilor evreiești din ghetoul Chișinău, în urma deportării proprietarilor.

380. 1941, octombrie 15, Chișinău. Ordin de „curățire totală” a teritoriului Basarabiei de evrei.

381. 1941, octombrie 15, Suceava. Prefectura județului Suceava raportează rezultatul evacuării evreilor și unele acte de jaf săvârșite de militari și civili, după deportarea populației evreiești.

382. 1941, octombrie 17, București. S.S.I. relevă acțiunea conducătorilor evrei în legătură cu deportarea coreligionarilor lor din Bucovina și Basarabia.

383. 1941, octombrie 19, București. Noi intervenții ale conducătorilor evrei pentru salvarea vieții celor deportați din Bucovina și Basarabia.

384. 1941, octombrie 19, București. Scrisoarea mareșalului Ion Antonescu adresată președintelui F.U.C.E., ca răspuns la intervențiile făcute împotriva deportărilor din Basarabia și Bucovina.

385. 1941, octombrie 21, București. Ordinul mareșalului Ion Antonescu de a fi informat asupra măsurilor luate pentru paza caselor și avutului evreilor deportați din Basarabia și Bucovina și dispoziția ca „puful și lâna din perne și saltele să fie strânse și folosite pentru armată”.

386. 1941, octombrie 23, Chișinău. Telegramă adresată mareșalului Ion Antonescu de „români creștini basarabeni” cu apelul de a nu li se „ridica tovarășele de viață născute din părinți evrei”.

387. 1941, octombrie 26, Soroca. Legiunea de jandarmi nu acceptă solicitarea Prefecturii județului Soroca de a retrage căruțele ce trebuiau să transporte „evreii neputincioși” în Ucraina.

388. 1941, octombrie 28, Cernăuți. Guvernământul provinciei Bucovina transmite Prefecturii județului Dorohoi criteriile pentru deportarea evreilor.

389. 1941, octombrie 29, Tighina. Comandantul Companiei 23 Poliție raportează evacuarea din ghetoul Chișinău a 1 004 evrei.

390. 1941, octombrie 31, Moghilău. Memoriul adresat mareșalului Ion Antonescu de un grup de evrei din comuna Burdujeni, deportați cu familiile lor în Transnistria.

391. 1941, noiembrie 2, București. Ministerul Justiției sesizează unele consecințe ale deportării evreilor din Basarabia și Bucovina.

392. **1941, noiembrie 2, Cercul de Recrutare** propune M.C.G. clasarea definitivă a lucrărilor privind evreii din raza C.R. Câmpulung, aceștia fiind deportați în totalitate din oraș.
393. **1941, noiembrie 4, București.** Legația Statelor Unite ale Americii la București sesizează acțiunile represive și masacrele la care sunt supuși evreii din România.
394. **1941, noiembrie 6, București.** Raportul guvernatorului Transnistriei privind modul în care au fost primite eșaloanele de evrei deportați peste Nistru.
395. **1941, noiembrie 10, Chișinău.** Situația epidemiei de tifos exantematic din lagărele de evrei deportați peste Nistru și măsurile de carantină luate.
396. **1941, noiembrie 12, Odessa.** Ordonanța numărul 23, emisă de guvernatorul Alexianu, privind regimul evreilor în Transnistria.
397. **1941, noiembrie 18, București.** Sinteza convorbirii avute de secretarul general al M.A.S. cu Mgr. Cassulo, Nunțul Apostolic, privind situația evreilor deportați.
398. **1941, noiembrie 22, Suceava.** Starea de spirit a populației creștine din Suceava după evacuarea evreilor.
399. **1941, noiembrie 22, Dorohoi.** Ancheta privind evacuarea populației evreiești din orașul și județul Dorohoi.
400. **1941, noiembrie 23, Tiraspol.** Ordinul Armatei a III-a de a expedia toți evreii din Tiraspol în lagărele de pe Bug.
401. **1941, noiembrie 26, Odessa.** Înființarea lagăreelor pentru evrei pe Bug.
402. **1941, noiembrie 26, Dorohoi.** 300 de evrei foști în detașamente de muncă obligatorie în alte localități, reîntorși în Dorohoi, solicită să li se readucă familiile deportate în lipsa lor sau să fie trimiși și ei alături de familii.
403. **1941, decembrie 9, Tiraspol.** Propuneri de internare într-un lagăr de pe Bug a 85 de evrei rămași încă în Tiraspol.
404. **1941, decembrie 10, București.** Ion Antonescu aprobă trimiterea de ajutoare în bani și medicamente evreilor deportați în Transnistria.
405. **1941, decembrie 15, Chișinău.** Numărul evreilor deportați din Basarabia în Transnistria.
406. **1941, decembrie 30, Dorohoi.** Raportul Prefecturii județului Dorohoi despre modul în care s-a desfășurat acțiunea de evacuare a evreilor din acest oraș.
407. **1941, decembrie, Transnistria.** Numărul persoanelor deportate, ucise sau decedate în ghetourile din Transnistria, majoritatea acestora fiind evrei.

408. 1941, decembrie, Moghilev. Situația evreilor deportați la Moghilev și în alte lagăre din Transnistria, consemnată într-un raport al comandantului Armatei a 3-a, pe luna decembrie 1941.

409. 1941, decembrie, București. Raport al P.C.M. referitor la eliberarea din lagărele din Transnistria a 23 de evrei din totalul de 200 de cereri supuse aprobării marelui Ion Antonescu și rezoluția acestuia.

XIV. ODESSA. OCTOMBRIE 1941

410. 1941, octombrie 22, Odessa. Telegrama generalului Trestioreanu, care anunța aruncarea în aer a clădirii în care a fost instalat Comandamentul Militar Român din Odessa.

411. 1941, octombrie 22, Odessa. Raport adresat P.C.M. în legătură cu explozia de la Odessa.

412. 1941, octombrie 23, Odessa. Text parțial al unei telegrame privind cauzele și consecințele exploziei, precum și represaliile împotriva populației.

413. 1941, octombrie 23, București. Ordinul de represalii al marelui Ion Antonescu în legătură cu explozia de la Odessa.

414. 1941, octombrie 23, Odessa. Armata a IV-a raportează executarea ordinului marelui Ion Antonescu.

415. 1941, octombrie 23, Odessa. Telegramă care confirmă ordinul de reprimare a celor circa 18 000 de evrei din ghetouri și spânzurarea în piețe publice a cel puțin 100 de evrei în fiecare sector al orașului.

416. 1941, octombrie 23, Odessa. Raportul comandantului Armatei a IV-a cu privire la explozia de la Comandamentul Militar Odessa și numărul morților și răniților.

417. 1941, octombrie 24, București. Ordinul marelui Ion Antonescu (cifrat) dispunând: „executarea tuturor evreilor din Basarabia refugiați la Odessa“; adunarea în barăci și apoi aruncarea în aer a celor închiși, conform ord. 3161; distrugerea ordinului după citirea lui.

418. 1941, octombrie 27. Armata a IV-a raportează P.C.M. „executarea întocmai a ordinului cifrat nr. 563/24.X.1941“.

419. 1941, octombrie 24, Odessa. Telegramă care confirmă primirea și distrugerea prin ardere a telegramei nr. 563.

420. 1941, octombrie 27, Odessa. Raportul generalului Nicolae Macici, despre evenimentele de la Odessa, adresat generalului Iacobici.

421. 1941, noiembrie 11, București. Măsurile Guvernământului Transnistriei și ale M.C.G. pentru internarea tuturor evreilor din Odessa într-un ghetou.

422. 1941, noiembrie 18, București. Telegramă cifrată adresată de Mihai Antonescu Legației României la Washington, prin care încearcă să diminueze semnificația măsurilor represive luate împotriva evreilor.

423. 1941, decembrie 5, Odessa. Scrisoarea lui Gherman Pânteș, fost primar general al orașului Odessa, adresat mareșalului Ion Antonescu, referitor la represaliile contra evreilor.

XV. MĂSURI DISCRIMINATORII ÎN VECHIUL REGAT, TRANSILVANIA DE SUD ȘI BANAT. IANUARIE - DECEMBRIE 1942

424. 1942, ianuarie 14, București. Precizări referitoare la aplicarea de către organele judecătorești a D.L. privitoare la exproprierea bunurilor mobile și imobile evreiești.

425. 1942, ianuarie 20, Rădăuți. Propunere ca evreii rechiziționați să fie scutiți de a plăti la lucru steaua galbenă. Pe document, rezoluția: „Aprob. Să se poarte în oraș”.

426. 1942, ianuarie 28, București. Deplasările evreilor dintr-o localitate în alta se pot face numai cu aprobări ale M.A.I. sau ale prefecturilor de județ, în cazuri deosebite.

427. 1942, ianuarie 31, Bucecea. Se propune folosirea cărămizilor din dărâmarea celor trei sinagogi din Bucecea, județul Botoșani, la construirea unei biserici.

428. 1942, februarie 6, București. Scrisoarea Conducătorului Statului adresată arhitectului Clejan (proiectantul vilei de la Predeal a lui Ion Antonescu).

429. 1942, februarie 6, București. M.St.M. dispune rechiziționarea și trecerea în proprietatea armatei a autovehiculelor proprietatea evreilor.

430. 1942, februarie 19, București. Jurnal al P.C.M. pentru rechiziționarea unui imobil al Comunității Evreiești din București pentru Curtea Marțială a Capitalei.

431. 1942, februarie 19, București. Aprobarea apariției ziarului „Gazeta Evreiască” și anularea autorizației de publicare a ziarului „Renașterea noastră”.

432. 1942, februarie 20, București. Internarea în lagăre nu se poate face de către prefecturi și primăriile municipiilor decât cu aprobarea M.A.I.

433. 1942, februarie 23, Iași. Se propune interzicerea frecventării zilnice de către populația evreiască a băii comunale, accesul fiind permis numai în dimineața zilei de sâmbătă.

434. 1942, martie 2, București. M.A.I. aprobă eliberarea autorizațiilor de călătorie pe C.F.R. delegaților Comunităților Evreiești pentru a depune la Comandamentele Teritoriale obiectele de îmbrăcăminte strânse de la evrei.

435. 1942, martie 6, București. Hotărârea Guvernului de a se lua ostateci dintre fruntașii evrei.

436. 1942, martie 7, Gura Humorului. Proces-verbal al Comisiei de verificare a cererilor pentru repartizarea prăvăliilor rămase de la evreii evacuați.

437. 1942, martie 15, Brașov. Comunicat al Prefecturii județului Brașov care anunță internarea în lagăr a evreilor care nu vor evacua până la 31 martie 1942 imobilele expropriate.

438. 1942, martie 16, București. Consilierul Curții de Apel Iași, Vasile Panu, evreu după mamă, refuză să se supună D.L. privitor la contribuția în obiecte de îmbrăcăminte și Legii recensământului celor de sânge evreiesc.

439. 1942, martie 16, București. Somație pentru evacuarea imobilului Școlii primare evreiești „Progresul Culturii“, rechiziționată de Ministrul Muncii.

440. 1942, martie 18, Fălticeni. Condamnarea unui evreu pauper din Fălticeni la 5 ani închisoare corecțională și 100 000 de lei amendă, pentru nerespectarea dispozițiilor privind predarea unor efecte de îmbrăcăminte, impusă evreilor.

441. 1942, martie 27, Bacău. Colegiul Medicilor - secția județeană Bacău - face cunoscut textul legii care interzice medicilor evrei a da îngrijiri și consultații creștinilor.

442. 1942, martie 29, Iași. Biroul Siguranței din Chestura Poliției Municipiului Iași relatează despre o percheziție efectuată de militari germani și civili la o sinagogă. Sunt informații că un grup de legionari intenționează să înceneze acțiuni împotriva evreilor.

443. 1942, martie 30, București. M.C.N. respinge cererea C.E.R. ca elevele Gimnaziului israelit de fete din Timișoara să poată urma, în anul 1942, cursurile clasei a V-a.

444. 1942, aprilie 6, Rădăuți. Raport al Prefecturii județului Rădăuți privind numărul evreilor evacuați din acest județ.

445. 1942, aprilie 8, Bacău. Peste 1 200 de imobile evreiești din Bacău au fost expropriate.

446. 1942, aprilie 10, Iași. Poliția Iași sesizează prefectura județului despre situația unui general român (căsătorit cu o evreică) și a unui moșier român (având bunică evreică).

447. 1942, aprilie 13, București. Comandamentul V Teritorial somează Cercul de Recrutare Bacău să colecteze de la evrei valoarea efectelor pe care sunt obligați să le predea.

448. 1942, aprilie 21, București. Tineri evrei, condamnați pentru activitate sionistă.

449. 1942, aprilie 26, New York. Cuvântarea lui Carol A. Davila, ținută la Convenția anuală a U.E.R. din America.
450. 1942, mai 4, București. Somație către C.E.R. de a strânge de la populația evreiască diferite obiecte pentru dotarea spitalelor.
451. 1942, mai 22, București. M.A.I. nu revine asupra măsurii de evacuare a evreilor din orașul Tg.-Ocna.
452. 1942, mai 27, București. Măsuri menite să-i împiedice pe evrei de a trece la alte culte.
453. 1942, iunie 16, București. Situația întocmită de C.R. București, privind numărul evreilor sancționați de C.M., precum și al celor urmăriți în justiție.
454. 1942, iunie 19, București. P.C.M. aprobă rechiziționarea în folosul armatei a două imobile ale Comunității Evreilor din Ploiești.
455. 1942, iulie 1, Dorohoi. Evreii nu pot participa la licitația pentru vânzarea unor bunuri rămase de la evreii evacuați.
456. 1942, iulie 10, București. Articol vehement antisemit apărut în ziarul „Universul” împotriva lucrărilor literare scrise de autori evrei.
457. 1942, iulie 18, Bacău. Primăria orașului Bacău interzice tăierea rituală a animalelor și păsărilor de curte.
458. 1942, iulie 22, București. Referat al Curții de Apel București în legătură cu activitatea folcloristului și istoricului literar M. Schwarzfeld.
459. 1942, iulie 25, București. Decizia S.S.R.C.I. privind exproprierea imobilelor aparținând comunităților evreiești.
460. 1942, august 18, București. Elevii aflați în detașamente de muncă obligatorie primesc aprobarea de a se prezenta la examenul de bacalaureat.
461. 1942, august 19, București. Lista imobilelor aparținând comunităților evreiești din țară, puse la dispoziția Ministerului Muncii de către P.C.M.
462. 1942, august 31, București. Document statistic privind starea demografică a populației evreiești din România. Adnotări ale mareșalului Ion Antonescu pe document.
463. 1942, septembrie 1, București. Dispoziție ca toți evreii veniți în București după 27 iunie 1940 să părăsească orașul.
464. 1942, septembrie 15, Iași. Evrei agresați de un soldat român, pe când se întorceau de la munca obligatorie. Un evreu ucis și altul rănit.
465. 1942, septembrie 20, București. Ordinul mareșalului Ion Antonescu prin care se interzice evreilor să angajeze personal casnic creștin.

466. 1942, **septembrie 29**, S.S.R.C.I. cere o informare asupra realizării programului de descongestionare a Capitalei, prin evacuarea sau deportarea evreilor.
467. 1942, **octombrie 1**, **București**. Opinia colonelului de poliție german Böhme în problema evreiască din România.
468. 1942, **octombrie 1**, **București**. M. St. M. solicită Cabinetului Militar al Conducătorului Statului dispoziții pentru trimiterea în localitatea de origine sau în Transnistria a evreilor stabiliți în București după 27 iunie 1940.
469. 1942, **octombrie 21**, **București**. Rezoluția mareșalului Ion Antonescu privind atitudinea sa față de evreii din România.
470. 1942, **octombrie 28**, **București**. Interdicția de a vinde cărți de autori evrei.
471. 1942, **noiembrie 13**, **București**. Ordinul mareșalului Ion Antonescu care interzice aprovizionarea populației evreiești de pe piața țărănească. Încălcarea acestor dispoziții este sancționată cu deportarea evreilor în Transnistria.
472. 1942, **noiembrie 23**, **București**. Stabilirea de către M.St.M. a condițiilor în care se pot trimite sume de bani evreilor din detașamentele de muncă obligatorie.
473. 1942, **decembrie 7**, **Iași**. Semnalarea unei acțiuni menite a provoca tulburări împotriva populației evreiești din Iași, similare celor din iunie 1941.
474. 1942, **decembrie 7**, **Arad**. Memoriu adresat Curții Regale de către Ecaterina Ardelean, etnică română, căsătorită cu un evreu, pentru ca să fie considerați creștini cei patru copii ai săi.
475. 1942, **decembrie 19**, **Iași**. Rezoluția mareșalului Ion Antonescu privind trimiterea în lagăr a persoanelor care „colportează propaganda anglo-saxonă și a evreilor“.

XVI. SITUAȚIA EVREILOR DIN BASARABIA ȘI BUCOVINA.

1 IANUARIE - 31 DECEMBRIE 1942

476. 1942, **ianuarie 1**, **București**. Evoluția situației numerice a evreilor din Basarabia, între 28 iunie 1940 - 1 ianuarie 1942.
477. 1942, **februarie 17**, **București**. Proces-verbal încheiat de Comisia de anchetă instituită de M.A.N. privind situația bunurilor rămase de la evreii deportați la Mărculești în noiembrie 1941 (fragmente).
478. 1942, **martie 11**, **Cernăuți**. Ordonanța Guvernământului Bucovinei pentru efectuarea recensământului cetățenilor având sânge evreiesc.
479. 1942, **mai 6**, **Chișinău**. Măsurile luate de Guvernământul Basarabiei în vederea deportării ultimilor evrei rămași în această provincie.
480. 1942, **iunie 13**, **București**. Dr. W. Filderman este avertizat de Radu Lecca să nu mai intervină pentru a opri deportarea evreilor „indezirabili“ din Bucovina.

481. 1942, **iulie 14, București**. Memoriul lui Traian Popovici, fost primar al municipiului Cernăuți, privind deportarea evreilor din Bucovina.

482. 1942, **august 17, București**. Evreii din Bucovina și Basarabia nedeportați nu pot trimite sau primi bani și pachete în afara provinciei în care sunt stabiliți.

483. 1942, **august 24, București**. Autorizațiile de călătorie pentru evrei în Basarabia și Bucovina se vor acorda numai cu aprobarea P.C.M.

484. 1942, **septembrie 2, București**. Se cere extinderea prevederilor D.L. 209/1941, care legiferează execuțiile ca „acte de guvernământ“ în Basarabia și Bucovina de Nord, absolvindu-i astfel de pedeapsă pe cei care au asasinat evrei fără sentințe judecătorești.

485. 1942, **septembrie 3, București**. Evreii din Cernăuți sunt obligați - fără excepție - să poarte „Steaua lui David“, la loc vizibil.

486. 1942, **septembrie 18, Cernăuți**. Guvernământul Bucovinei consideră ca ineficientă măsura de a lua ostateci evrei.

487. 1942, **septembrie 23, București**. Delimitări ale atribuțiilor organelor militare și de siguranță privind evreii de pe teritoriul Bucovinei.

488. 1942, **septembrie 28, Cernăuți**. Eliberarea de carnetे speciale de identitate pentru evrei, prevăzute „cu fotografie și cu semnul distinctiv «Steaua lui David»“.

489. 1942, **noiembrie 28, București**. Reglementarea raporturilor dintre Guvernământul Bucovinei și Comandamentul 4 Teritorial, cu privire la competența repartizării evreilor la munca obligatorie.

XVII. LAGĂRELE ȘI GHETOURILE DIN TRANSNISTRIA. PROIECT NAZIST DE DEPORTARE A EVREILOR ROMÂNI ÎN GUVERNĂMÂNTUL GENERAL. 1 IANUARIE - 31 DECEMBRIE 1942

490. 1942, **ianuarie 2, Tiraspol**. Ordonanța nr. 35 a Guvernământului Transnistriei de evacuare a evreilor din Odessa și împrejurimi, în zona Oceakov și Berezovka, conform ordinului lui Ion Antonescu.

491. 1942, **ianuarie 4, București**. Notă privind acțiunea de evacuare a evreilor din Transnistria la est de linia ferată Jmerinka-Odessa și situația numerică a acestora în județele respective.

492. 1942, **ianuarie 18, București**. Constatări ale delegatului M.St.M. privind evacuarea evreilor din Odessa.

493. 1942, **ianuarie 12, Cernăuți**. Raportul guvernatorului Bucovinei privind executarea ordinului de evacuare a evreilor în Transnistria.

494. **1942, ianuarie 22, București.** Autorizarea a cinci delegați ai C.E.R. de a se deplasa în Transnistria în vederea organizării asistenței evreilor deportați. (Ulterior s-a aprobat deplasarea numai a doi delegați).
495. **1942, ianuarie 23, București.** Sinteza informativă referitoare la numărul evreilor deportați în Transnistria și la epidemia de tifos exantematic.
496. **1942, ianuarie 26, București.** Stadiul evacuării pe Bug a evreilor din Odessa.
497. **1942, ianuarie 26, Tiraspol.** Ordinul de prezentare în ghetou a evreilor din Odessa a fost dat de armată și nu de Guvernământul General al Transnistriei.
498. **1942, ianuarie 28, București.** P.C.M. nu aprobă cererea Consulatului German din Cernăuți de a admite înapoierea din Transnistria a 35 de evrei, aceasta fiind de competența M.A.E.
499. **1942, ianuarie 31, București.** Între 15-24 ianuarie, 14 069 de evrei din Odessa au fost trimiși la Berezovka.
500. **1942, ianuarie, Berezovka.** Situația evreilor deportați din Odessa în direcția Berezovka, unde băntuie tifosul și evreii sunt jefuiți de către germani.
501. **1942, ianuarie, Moghilău.** Situația evreilor deportați în județul Moghilev. Sunt semnalate sute de morți de inaniție, ger și tifos.
502. **1942, februarie 4, Golta.** Aviz medical de examinare macroscopică a cinci cadavre, moartea fiind produsă prin împușcare.
503. **1942, februarie 5, Tiraspol.** Sumele de bani destinate evreilor deportați în Transnistria se vor expedia numai prin Banca Națională, iar medicamentele se vor trimite la prefectura județului Moghilev.
504. **1942, februarie 12, Transnistria.** Evacuarea evreilor din Odessa se va face fără nici o excepție.
505. **1942, februarie 26, Berezovka.** În raza Legiunii de Jandarmi Berezovka s-au fixat multe colonii evreiești, dar numărul evreilor s-a redus simțitor, din cauza decesului acestora.
506. **1942, februarie 27, București.** M.F. nu a aprobat cererea C.E.R. pentru scutirea de taxe a medicamentelor necesare deportaților evrei din Transnistria.
507. **1942, februarie, Golta.** Organele de poliție și jandarmerie semnalează că epidemia de boli contagioase se datora condițiilor de viață ale evreilor în această zonă.
508. **1942, februarie, Tiraspol.** Inspectoratul de Jandarmi Transnistria despre problema evreiască în Ucraina.
509. **1942, martie 2, București.** Arestarea de către grănicerii din Otaci a unei persoane care încerca să ducă evreilor din Moghilev bani și scrisori.

510. **1942, martie 12, Piatra-Neamț.** P.C.M. a respins cererea a doi evrei din Buhuși de readucere a mamei din deportare, cu indicația că, dacă vor să stea împreună, să plece și ei în Transnistria.
511. **1942, martie 13, Tiraspol.** Informarea Inspectoratului Jandarmeriei Transnistria privind evreii deportați pe Bug.
512. **1942, martie 13, București.** Legația germană din România sesizează că mii de evrei din Basarabia și Bucovina ar fi deportați peste Bug în mod neorganizat.
513. **1942, martie 17, Chișinău.** Ordin de evacuare peste Nistru a 425 de evrei rămași în Basarabia după deportările din toamna anului 1941.
514. **1942, martie 24, București.** Poliția de Siguranță din M.A.I. semnalează că un grup de evrei din Basarabia și Bucovina, deportați la Râbnița-Transnistria, circulă nestingheriți prin oraș.
515. **1942, martie 28, București.** Lege promulgată de mareșalul Ion Antonescu privitoare la „prohibirea poștei clandestine în Transnistria“.
516. **1942, martie 30, București.** Ordinul mareșalului Ion Antonescu privind rechiziționarea medicilor evrei din țară pentru a fi trimiși la spitalele civile din Transnistria.
517. **1942, martie, Golta.** Inspectoratul de Jandarmi Transnistria despre situația evreilor din raza județului Golta.
518. **1942, mai 12, București.** Asasinarea de către poliția germană a 4 047 de evrei, internați în lagărele din județul Berezovka.
519. **1942, mai 4, București.** Înaintarea spre judecata Curții Marțiale Cernăuți a unor evrei și militari români care au încercat să transporte alimente evreilor deportați și trimiterea în Transnistria a unor evrei bănuși a fi complici ai acestora.
520. **1942, mai 7, București.** B.N.R. solicită precizări în legătură cu sumele de bani primite pentru a fi trimise evreilor din Transnistria, operațiune interzisă de P.C.M. - C.B.B.T.
521. **1942, mai 22, București.** Principiile fixate de mareșalul Ion Antonescu pentru exceptarea internării evreilor în lagăre.
522. **1942, iunie 2, Cernăuți.** Un grup de 20 de evrei din Rădăuți vor fi internați în lagărul Sadagura, pentru a fi ulterior deportați în Transnistria.
523. **1942, iunie 5, Dorohoi.** La cererea unui evreu, veteran de război, de a i se readuce familia deportată în Transnistria, se pune rezoluția: „Să-și urmeze soția“.
524. **1942, iunie 7, Golta.** Situația evreilor strânsi în ghetouri, la Akmecetka.
525. **1942, iunie 7, București.** Memoriul dr. N. Lupu în favoarea evreilor aflați în deportare la Moghilău și pentru oprirea altor deportări.

526. **1942, iunie 12, Tiraspol.** Instituirea pedepsei cu împușcarea pentru evreii care părăsesc, fără autorizație, lagărele și ghetourile unde au fost internați.

527. **1942, iunie 16, Tiraspol.** Executarea prin împușcare, de către Poliția SS, a 1 200 de evrei din localitatea Suha-Verba (județul Berezovka).

528. **1942, iunie 18, București.** Nota P.C.M., C.B.B.T. privind deportarea unor evrei din Bucovina în Transnistria.

529. **1942, iunie 20, București.** M.St.M. solicită relații asupra locului și condițiilor existente în vederea trimerterii în Transnistria a evreilor care se sustrag de la munca obligatorie.

530. **1942, iulie 5, Moghilev.** Măsuri severe pentru a înlocui evreii din raza județului Moghilev cu ucraineni, în întreaga activitate economică.

531. **1942, iulie 11, București.** Evreii refugiați din Ungaria și Cehoslovacia și stabiliți clandestin la Constanța vor fi deportați în Transnistria.

532. **1942, iulie 17, Brailov.** Masacrul de la Brailov, în care au fost asasinați 247 de evrei.

533. **1942, iulie 18, București.** Ordin al lui Ion Antonescu de a fi deportați pe Bug evreii presupuși a fi comis infracțiuni economice.

534. **1942, iulie 21, Chișinău.** Raport asupra situației evreilor din Basarabia și Bucovina deportați în Transnistria.

535. **1942, iulie 28.** Starea morală a evreilor din detașamentul de lucru Tg.-Neamț, ale căror familii au fost deportate în Transnistria, din Dorohoi.

536. **1942, iulie 29, Tiraspol.** C.E.R. a depus la B.N.R. suma de 7 146 000 de lei pentru ajutorarea evreilor evacuați în județele Moghilev și Balta.

537. **1942, iulie 30, Tiraspol.** Ordonanța nr. 69 pentru interzicerea circulației leilor în Transnistria, acolo fiind valabilă numai marca RKKS.

538. **1942, august 21, Cernăuți.** Propuneri privind deportarea în continuare a evreilor din Cernăuți și Dorohoi.

539. **august 29, Moghilev.** Distribuirea vaccinurilor antitific și antidizenteric trimise de C.E.R. pentru evreii din lagărele Transnistriei.

540. **1942, septembrie 4, București.** Corespondența dintre evreii deportați și cei din țară era permisă numai prin oficiile C.E.R., pe table colective.

541. **1942, septembrie 9, București.** Aprobarea deschiderii cursurilor libere de școală primară pentru copiii evreilor deportați.

542. **1942, septembrie 15, București.** Studiu al lui G. Richter privind deportarea tuturor evreilor din Vechiul Regat, Transilvania de Sud și Banat.

543. **1942, septembrie 23, București.** Informare a Direcției Generale a C.F.R. privind conferința ce va avea loc la Berlin pentru elaborarea planului de deportare a evreilor din Vechiul Regat, Transilvania de Sud și Banat.
544. **1942, septembrie 24, București.** Mareșalul Ion Antonescu, răspunzând acestui demers al Direcției Generale a C.F.R., a ordonat: „evacuarea evreilor din Țară se pregătește în cele mai mici amănunte de Ministerul Afacerilor Interne, pe baza indicațiilor date de domnul Mihai Antonescu“.
545. **1942, septembrie 25, Arad.** Parchetul General din Arad relatează despre consecințele în rândurile populației ale zvonului despre eventuala deportare a evreilor din Transilvania în Polonia. Reacția lui Mihai Antonescu.
546. **1942, octombrie 1, Berezovka.** Dare de seamă asupra stării sanitare din județul Berezovka (fragmente).
547. **1942, octombrie 3, București.** Ordin de deportare a unor evrei în Transnistria.
548. **1942, octombrie 7, București.** Convorbirea ministrului german la București cu Mihai Antonescu, asupra „problemei evreiești“.
549. **1942, octombrie 22, Chișinău.** Situația numerică a evreilor evacuați din Basarabia.
550. **1942, octombrie 29, București.** Notă a S.S.I. cu privire la atrocitățile săvârșite în Transnistria asupra evreilor deportați.
551. **1942, noiembrie 2, București.** Trimiterea în Transnistria a unor patroni evrei, acuzați de „sabotarea acțiunii de românizare“.
552. **1942, noiembrie 4, Odessa.** Peste 12 000 de evrei evacuați din țară erau utilizați în șantiere și ateliere din Transnistria.
553. **1942, noiembrie 5, București.** Suspendarea deportării evreilor în Transnistria nu se aplică celor condamnați pentru delictive privind munca obligatorie.
554. **1942, noiembrie 6, București.** Anchetă privind situația unor bunuri rămase în urma deportării evreilor din Vatra Dornei.
555. **1942, noiembrie 9, Odessa.** Cererea guvernatorului civil al Transnistriei pentru descongestionarea lagărului de la Vapniarka și îmbunătățirea condițiilor de detenție.
556. **1942, noiembrie 11, București.** Notă asupra convorbirii avute în ziua de 11 noiembrie 1942 de M. Antonescu, vicepreședintele Consiliului, cu G. Richter, la Președinția Consiliului de Miniștri.
557. **1942, noiembrie 17, București.** Cererea Crucii Roșii Române de a se aproba distribuirea de ajutoare, din partea evreilor suedezi, deportaților în Transnistria.

558. 1942, noiembrie 30, Câmpulung Moldovenesc. Toți meseriașii evrei aparținând C.R. din acest oraș au fost evacuați în Transnistria.

559. 1942, decembrie 1, București. Scutirea de taxe pentru coletele cu îmbrăcăminte uzată destinată celor internați în lagărul de la Vapniarka.

560. 1942, decembrie 7, Odessa. Decizia Guvernământului Transnistriei cu privire la modalitățile de utilizare a forței de muncă evreiești.

561. 1942, decembrie 23, București. Numărul evreilor din Moldova evacuați în Transnistria.

562. 1942, decembrie, Odessa. Decizii ale Guvernământului Transnistriei privind regimul deținuților de la Vapniarka și modul de folosire a acestora la munca obligatorie.

563. 1942, decembrie, Moghilău. Numărul evreilor deportați din județul Moghilău.

XVIII. MĂSURI PENTRU ROMÂNIZAREA ȘI EXPROPRIEREA BUNURILOR EVREIEȘTI. IANUARIE - DECEMBRIE 1942

564. 1942, ianuarie 27, București. Farmaciștii evrei solicită să fie scutiți de rigorile D.L. nr. 3275 privind anularea concesiunilor deținute de această categorie profesională.

565. 1942, februarie 1, București. Consilierul german Richter analizează stadiul problemei evreiești din România.

566. 1942, martie 14, București. Sinteză statistică privind acțiunea de înlocuire a salariaților evrei din întreprinderi.

567. 1942, martie 23, București. Notă a M.Ec.N. despre situația întreprinderilor din județul Bacău supuse românilizării.

568. 1942, mai 7, București. Răspuns al S.S.R.C.I. la sesizarea C.E.R. asupra naționalizării unor bunuri ale instituțiilor comunitare evreiești.

569. 1942, iunie 5, București. Rezultatul procesului de românilizare a întreprinderilor în perioada 1940-1941.

570. 1942, iunie 9, București. C.N.R. scoate la licitație fabricile de cherestea expropriate de la evrei, în vederea arendării. Evreii nu pot participa la aceste licitații.

571. 1942, iunie 19, București. M.F. solicită P.C.M. aprobarea unui împrumut de un miliard de lei, rambursabil din vânzarea imobilelor evreiești urbane și rurale expropriate.

572. 1942, iulie, București. Opiniile ministrului justiției privind românilizarea vieții economice; între altele, se cere legiferarea „cu multă prudență și fără a se voi ca operațiunea să fie efectuată într-un termen prea scurt“.

573. **1942, august 19, București.** Propunerile lui Titus Dragoș în vederea adoptării unor noi măsuri pentru realizarea românizării întreprinderilor.

574. **1942, septembrie 10, Iași.** Completări, propuneri și măsuri privind acțiunea de românizare în județul Iași.

575. **1942, octombrie 2, București.** Noi măsuri privind procesul de „românizare”.

576. **1942, noiembrie 9, București.** Propuneri aprobate de mareșalul Ion Antonescu, pentru deportarea în Transnistria a unor evrei învinuiți că ar sabota „sistematic opera de românizare”.

577. **1942, decembrie 9, București.** Consilierul pentru problemele evreiești, G. Richter, îl sesizează pe Radu Lecca asupra unor pretinse tănuiri ale bunurilor evreiești de către un român din Ploiești.

XIX. MUNCA OBLIGATORIE A EVREILOR. IANUARIE - DECEMBRIE 1942

578. **1942, ianuarie 12, București.** Ordin al M.A.I. referitor la organizarea muncii obligatorii a evreilor.

579. **1942, ianuarie 20, București.** Comunicat care obligă fiecare evreu să presteze cinci zile de muncă la curățatul zăpezii. În cazul neprezentării la muncă, evreii vor fi deportați în Transnistria.

580. **1942, februarie 5, București.** Instrucțiuni ale M.St.M. în legătură cu revizuirea evreilor scutiți de muncă obligatorie în anul 1941.

581. **1942, martie 31, București.** Este aprobată utilizarea (concentrarea) intelectualilor evrei la Institutul Central de Statistică.

582. **1942, aprilie 12, București.** Instrucțiuni pentru achitarea de către evrei a sumelor pe care le datorează pentru scutirea de a presta munca la zăpadă.

583. **1942, mai 12, Timișoara.** Condițiile în care vor presta munca obligatorie evreii din raza C.R. Timiș-Torontal.

584. **1942, mai 29.** Situația meseriașilor evrei din raza de activitate a C. IV A. utilizați la diferite munci.

585. **1942, iunie 27, București.** Instrucțiunile generale ale M.St.M. privitoare la munca obligatorie a evreilor. Se introduce termenul „muncă obligatorie a evreilor”.

586. **1942, iulie 9, București.** Măsuri pentru transportul în Transnistria al evreilor neprezentați la munca obligatorie.

587. **1942, august 21, București.** Cererea unor legații străine de a-i scuti de muncă obligatorie pe evreii solicitați pentru unele servicii.

588. 1942, **august 31, București**. M.St.M. cere C.E.R. să ia măsuri pentru ameliorarea condițiilor de viață ale evreilor din detașamentele de muncă.
589. 1942, **septembrie 14, București**. Lămuriri și completări la instrucțiunile generale ale M.St.M. privitoare la munca obligatorie emise la 27 iunie 1942.
590. 1942, **septembrie 17, București**. Ordin pentru deportarea în Transnistria a familiilor evreilor ce se sustrag de la munca obligatorie.
591. 1942, **octombrie 8, București**. Restricții la trimiterea de colete, bani și scrisori pentru evreii din detașamentele de muncă obligatorie.
592. 1942, **octombrie 10, București**. Norme privind activitatea Comisiei pentru acordarea scutirilor de muncă obligatorie.
593. 1942, **octombrie 13, Brăila**. Dispoziții ale lui Ion Antonescu pentru controlul strict al evreilor aflați la munca obligatorie.
594. 1942, **octombrie 16, Chișinău**. Măsuri severe împotriva evreilor din detașamentele de muncă obligatorie din Basarabia, inclusiv deportarea în Transnistria.
595. 1942, **octombrie 24, București**. Lucrări pregătitoare pentru acțiunea de revizuire a scutirii evreilor de munca obligatorie.
596. 1942, **noiembrie 6, București**. Radu Lecca dispune retragerea carnetelor de scutire de la munca obligatorie a tuturor hahamilor din țară.
597. 1942, **noiembrie 24, București**. Modalități de acordare a scutirii evreilor de munca obligatorie și a autorizațiilor pentru exercitarea profesiei.
598. 1942, **decembrie 11, București**. Propunere neacceptată de deportare în Transnistria a unor evrei din detașamentul de muncă obligatorie din Tg.-Neamț, argumentându-se că „Transnistria urmează a fi evacuată de evrei“.
599. 1942, **decembrie, București**. Rezultatele activității detașamentelor C.F., inclusiv evrei, în perioada aprilie - decembrie 1942.

XX. SITUAȚIA JURIDICĂ A EVREILOR CETĂȚENI ROMÂNI ÎN STRĂINĂTATE ȘI A EVREILOR CETĂȚENI STRĂINI ÎN ROMÂNIA. 1940 - 1942

600. 1940, **octombrie 19, București**. Legația Spaniei solicită menținerea drepturilor cetățenești pentru evreii spanioli (sefarzi) din România.
601. 1940, **noiembrie 1, București**. Precizări ale M.A.S. privind legislația României pentru cetățenii străini de origine evreiască, ca răspuns la un demers al Legației Elveției la București.
602. 1941, **ianuarie 21, Atena**. Legația României la Atena se arată intrigată de faptul că se prelungesc și se extind pașapoartele evreilor din România aflați în Grecia și pentru alte țări, propunând să fie „rechemați în țară pentru a răspunde acolo de infama lor activitate“.

603. 1941, februarie 12, București. Ministerul Afacerilor Străine prezintă lui Ion Antonescu problema situației cetățenilor străini (inclusiv evrei) aflați în România, Avizul Consiliului Juridic și rezoluția generalului Antonescu pe document, în care cere ca evreii, indiferent cărui stat aparțin, să aibă același regim cu evreii din România.

604. 1941, mai 16, București. Precizări ale M.J. referitor la aplicarea D.L. privind proprietățile urbane aparținând cetățenilor străini, evrei de origine.

605. 1942, februarie 10, Paris. Cererea de eliberare a unui student evreu cetățean român, arestat de autoritățile germane și internat în lagăr în Franța.

606. 1942, martie 26, Berlin. Măsurile restrictive luate de autoritățile germane împotriva evreilor cetățeni români din Germania.

607. 1942, aprilie 3, București. Grănicerii unguri au trecut în România 36 de evrei români.

608. 1942, aprilie 12, București. Bunurile evreilor foști cetățeni germani aflați în România sunt lăsate guvernului român.

609. 1942, iunie 9, Berlin. M.A.S. comunică reprezentanțelor diplomatice române din Berlin și Paris dezacordul guvernului român față de măsura autorităților hitleriste din teritoriile ocupate de a aplica măsuri discriminatorii față de evreii cetățeni români.

610. 1942, iunie 9, Paris. Consulul general al României la Paris transmite Ambasadei germane opinia guvernului român în ce privește tratamentul evreilor cetățeni români în Franța.

611. 1942, iunie 10, București. Poziția Guvernului României privind aplicarea legilor discriminatorii față de evreii supuși ai statelor cu care există obligații de reciprocitate.

612. 1942, iunie 20, Viena. Legația României la Viena informează M.A.S. despre măsurile discriminatorii, inclusiv deportarea în Polonia, luate față de evreii cetățeni români aflați în Austria.

613. 1942, iulie 9, Berlin. Adolf Eichmann, împluternicitul nazist cu înfăptuirea „soluției finale”, solicită punctul de vedere al guvernului german privind situația evreilor din țările ocupate de hitleriști, meniți a fi deportați și expropriați.

614. 1942, iulie 10, București. Informare privind numirea de comisari garanți români în întreprinderile franceze aparținând evreilor români.

615. 1942, iulie 19, Berlin. Dispută între autoritățile germane și reprezentanții diplomați ai României, privind atitudinea față de evreii cetățeni români din străinătate și străini aflați în România.

616. 1942, august 21, București. Telegrama M.A.S. privind revocarea unor ordine și circulare ale mareșalului Ion Antonescu și ale Guvernului român, prin care se

protesta împotriva regimului impus evreilor cetățeni români în Germania și în teritoriile ocupate de Germania.

617. 1942, august 24, București. Retrimiterea peste graniță a evreilor refugiați din Slovacia.

618. 1942, septembrie 14, Berlin. Evreii cetățeni străini aflați în Germania sunt supuși aceluiași măsuri restrictive ca și evreii din Reich.

619. 1942, septembrie 26, București. Convorbirea dintre Gh. Davidescu, secretar general al M.A.S. și G. Richter, privind bunurile proprietate evreiască din România și din Germania.

620. 1942, octombrie 7, Paris. Evrei cetățeni români aflați în Franța au fost internați în lagărul de la Drancy.

621. 1942, octombrie 12, București. Instrucțiuni ale M.A.S. cu privire la evreii ce dețin pașapoarte românești expirate.

622. 1942, octombrie 15, București. Evreii cetățeni români aflați la Praga au fost deportați.

623. 1942, octombrie 15, Tiraspol. O cetățeană franceză, aflată în vizită la rude la Cernăuți, a fost deportată în Transnistria.

624. 1942, decembrie 23, București. M.A.I. propune M.A.S. ca Guvernul român să facă demersuri pentru a intra în posesia averilor evreilor cetățeni români de pe teritoriul Reichului.

XXI. PROPUNERI ȘI MĂSURI PRIVITOARE LA EMIGRAREA EVREILOR DIN ROMÂNIA. 1940 - 1942

625. 1940, ianuarie 28, Sulina. Raport al Căpitaniei portului Sulina, cu privire la situația emigranților evrei dirijați prin portul Sulina.

626. 1940, iulie 4, București. Direcția Marinei Comerciale interzice vaselor sub pavilion român să îmbarce emigranți evrei sau să remorcheze vase străine cu emigranți evrei.

627. 1940, octombrie 26, Galați. Condițiile impuse vaselor ce transportau emigranți evrei și care intrau „în apele Dunării Maritime ale României”.

628. 1940, decembrie 4, București. Situația vasului „Darien II”, sub pavilion panamez, sosit în portul Sulina pentru a îmbarca emigranți evrei.

629. 1940, decembrie 31, București. Propunerea de înființare pe lângă M.A.I. a unei Direcțiuni a emigrărilor.

630. 1941, ianuarie 5, București. Poziția lui Ion Antonescu față de înlesnirea emigrării evreilor din România.

631. **1941, februarie 11, București.** Declarația ziaristului G. Coandă asupra diferitelor faze prin care a trecut chestiunea emigrării evreiești.
632. **1941, februarie 17, Constanța.** Telegrama șefului Comisariatului Portului în legătură cu cauzele întârzierii plecării vasului „Darien 2“, având la bord 342 de evrei.
633. **1941, februarie 21, București.** Referat privind dreptul evreilor ce emigrează de a scoate din țară obiecte de uz personal.
634. **1941, februarie 24, București.** Situația unui vas suedez aflat la Constanța și destinat transportului de emigranți evrei.
635. **1941, martie 22, București.** Raport al Inspectoratului de Poliție București cu constatări referitoare la tendința evreilor de a emigra și propaganda sionistă în acest sens.
636. **1941, aprilie 1, București.** Direcțiunea Poliției de Siguranță din M.A.I. solicită relații despre evreii aflați în căminul de tranzit Constanța.
637. **1941, aprilie 10, București.** Raport al S.S. al Marinei privind pregătirea pentru plecare a unor vase cu emigranți evrei, ele neîntrunind calitățile cerute pentru a fi întrebuințate în scop militar.
638. **1941, mai 27, București.** M.A.I. aprobă condiționat pregătirea și sprijinirea emigrării evreilor.
639. **1941, noiembrie 15.** Cabinetul Militar al Conducătorului Statului solicită avizul M.A.S. în problema acceptării de către România a emigrării evreilor în Palestina.
640. **1941, noiembrie 18, București.** Starea de spirit a evreilor în legătură cu emigrările.
641. **1941, noiembrie 24, București.** Ordinul lui Ion Antonescu în legătură cu emigrarea evreilor din România.
642. **1941, decembrie 13, București.** Avantajele materiale ce puteau reveni statului român prin înlesnirea emigrării evreilor.
643. **1941, decembrie 24, Constanța.** Interzicerea pentru emigranții evrei de pe vasul „Struma“ de a-și păstra colacii de salvare proprietate personală.
644. **1941, decembrie, București.** Memoriu asupra problemei emigrării evreilor din România.
645. **1942, ianuarie 13, București.** Telegrama Legației române din Ankara anunțând sosirea la Istanbul a vasului „Struma“ cu emigranți evrei.
646. **1942, ianuarie 17, Ankara.** Legația română din Ankara informează despre evreii sosiți la Istanbul cu vasul „Struma“.

647. **1942, februarie 17, Constanța.** Tabel privind vasele cu emigranți evrei ce au plecat din portul Constanța în anii 1940-1941.

648. **1942, februarie 24, Ankara.** Agenția de știri „Anatolia“ anunță scufundarea vasului „Struma“, soldată cu moartea a 769 de evrei din România.

649. **1942, februarie 26, Istanbul.** Relatarea consulului român din Istanbul despre scufundarea vasului „Struma“.

650. **1942, februarie 26, București.** Ion Antonescu decide ca operațiunea de emigrare a evreilor să se facă prin înțelegere între M.F., M.A.I. și M.J.

651. **1942, martie 5, București.** Consilierul german Richter comunică președintelui Organizației Sioniste din România că Germania este de acord cu emigrarea evreilor, însă nu în Palestina.

652. **1942, iunie 22, București.** Proiect de decret-lege pentru reglementarea emigrării evreilor, prezentat mareșalului Ion Antonescu.

653. **1942, iulie 10, București.** Acordarea autorizației de funcționare „Noii Organizații Sioniste“, în 31 de localități, având ca scop pregătirea pentru emigrare.

654. **1942, septembrie 11, București.** Radu Lecca cere aprobarea ca două vapoare să transporte 132 de emigranți evrei în Palestina.

655. **1942, decembrie 14, Cernăuți.** Guvernatorul provinciei Bucovina solicită P.C.M. dispoziții în legătură cu emigrarea a 500 de evrei din Cernăuți.

656. **1942, decembrie 31, București.** Tranzitarea prin România a 500 de evrei, majoritatea copii, din Budapesta spre Palestina.

PARTEA I-A

I. MĂSURI DISCRIMINATORII ÎN PERIOADA 1 IANUARIE - 4 IULIE 1940

1

1940, ianuarie 9, București. Ordin circular al M.A.I. prin care se interzic orice fel de colecte și acțiuni ale asociațiilor evreiești (sioniste).

MINISTERUL DE INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A POLIȚIEI

Nr. 1975 - 9 ianuarie 1940

DOMNILOR REZIDENȚI REGALI, DOMNULUI PREFECT AL POLIȚIEI
CAPITALEI, DOMNULUI COMANDANT AL CORPULUI DE JANDARMI
DOMNILOR INSPECTORI REGIONALI DE POLIȚIE, DOMNILOR
PREFECȚI DE JUDEȚ, DOMNILOR CHESTORI ȘI ȘEFI DE POLIȚII AI
ORAȘELOR, REȘEDINȚE ȘI NEREȘEDINȚE

Vă rugăm să binevoiți a lua măsuri pentru interzicerea cu desăvârșire a tuturor colectelor publice de bani, lansate de asociațiunile evreiești cunoscute sub numele de „Organizația sionistă din România“ sau „Noua organizație sionistă“, fie prin centralele lor, fie prin filialele din țară.

Materialul de propagandă, ce se folosește în acest scop, ca: broșuri, timbre, chitanțe, manifeste, cutii cu lumânările etc., se va confisca și distruge.

Toate autorizațiunile anterioare, prin care se lăsau libere asemenea colecte, date de Ministerul Muncii și Sănătății sau de Ministerul de Interne, rămân anulate.

În consecință, nu se va mai permite în viitor nici o propagandă în scopul de a se colecta bani, din partea organizațiilor evreiești, fie pentru fondul „Reclădirii Palestinei“, fie pentru pregătirea emigrărilor în acea țară.

Celor ce vor contraveni acestor dispozițiuni, li se vor dresa acte și vor fi deferiți instanțelor judecătorești, pentru a li se aplica sancțiunile legii pentru reglementarea apelului la contribuția benevolă a publicului.

MINISTRU DE INTERNE
(ss) Mihail Ghelmegeanu

A.S. TM., Fond Pref. jud. Timiș-Torontal, ds. 7/940, f. 168 f/v

1940, ianuarie 27, București. Jurnalul nr. 250 al ședinței Consiliului de Miniștri prin care se retrag avantajele legii pentru încurajarea industriei naționale unor fabrici deținute de evrei.

Nr. 250 ședința de la 27 ianuarie/1940.

Domnilor MINIȘTRI,

Fabricile menționate în alăturatul jurnal fiind desființate, încetează de a se mai bucura de avantajile legii pentru încurajarea industriei naționale¹.

Având în vedere avizele Comisiunii Industriale, cum și dispozițiunile legii pentru încurajarea industriei naționale.

Avem onoare a vă ruga, Domnilor Miniștri, să binevoiți a semna alăturatul jurnal.

MINISTRUL
ECONOMIEI NAȚIONALE
(ss) Constantin Angelescu

105167/ 20 Ian.1940

JURNAL Nr. 250
CONSILIUL MINIȘTRILOR

În ședința sa de astăzi 27 Ianuarie 1940.

Luând în deliberare referatul Domnului Ministru al Economiei Naționale, înreg. sub Nr. 105167/20 Ianuarie 1940 prin care propune a se retrage avantajile legii pentru încurajarea industriei naționale fabricilor mai jos notate:

Având în vedere avizele Comisiunii Industriale date pe referatele Direcțiunii Dezvoltării Producțiunii Industriale.

DECIDE:

Art.I. Încetează de a se mai bucura de avantajile legii pentru încurajarea industriei naționale, acordate prin:

1/. - JCM Nr. 1234/1926 - fabrica de mobile „Asociația Industriașilor de Mobile” din Arad, Str. Gral Berthelot Nr. 6;

2/. - JCM Nr. 615/1926 - fabrica de cherestea „Max Haimovici” din comuna Roznov, jud. Neamț;

3/. - JCM Nr. 3776/1926 - fabrica de caiete și articole confecționate din hârtie „Frații Isac și Israel Wolman” din comuna Bălți, jud. Bălți;

4/. - JCM Nr. 2225/1927 - fabrica „Astra” industrie textilă pentru țesături și tricotațe a Dlui Abraham Lapp din București, Str. Vaselor Nr. 20;

5/. - JCM Nr. 1440/1935 - fabrica „Prima fabrică de Mătase Românească“ din comuna Corabia, Strada Mahalaua Dasova, proprietatea Dlui Ioan D. Ianculescu fiind desființate.

Art. II. Domnul Ministru al Economiei Naționale este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispozițiilor din prezentul Jurnal.

ss. Gh. Tătărescu, C. Angelescu, M. Constantinescu, S. Dragomir, Al. Radian, P. Andrei, Dr. Hortolomei, I. Nistor, Gl. Ilcușu, G.I. Sisești, Traian Pop²

A.N., Fond P.C.M. Jurnale, ds. 521, f. 302-303

¹ Legea pentru încurajarea industriei naționale adoptată de Parlamentul României și promulgată prin Decret-Regal nr. 711 din 13 februarie 1912, fiind publicată în Monitorul Oficial nr. 249/1912.

Legea a suferit modificări succesive în 16 septembrie 1919, 10 septembrie 1921 și 1 aprilie 1937. Această lege acorda o serie de înlesniri pentru dezvoltarea industriei, aplicarea acesteia contribuind la ritmul intens de creștere a acestei ramuri a economiei românești în perioada interbelică.

² Decizii similare au fost adoptate de Consiliul de Miniștri în tot cursul anului 1940.

Astfel, la 20 februarie 1940 decădeau din prevederile acestei legi Fabrica de Mobile Radna - Lipovana Vili Singer din comuna Lipova - Timiș; Fabrica de Cherestea Israel Wagner din com. Floceni, jud. C. Lung; fabrica de cherestea Porosz Armin et CO. din comuna Plopiș, jud. Satu Mare; fabrica de cherestea Iacob Roosz din Lugoj „fiind desființate“ (*Ibidem, ds. 523, f. 116*).

Aceste jurnale au fost semnate de Gh. Tătărescu, prim ministru și C. Angelescu, M. Constantinescu, ing. I. Gigurtu, Victor Slăvescu, Ion Christu, M. Ghelmegeanu, I. Nistor, Traian Pop, dr. Hortolomei, Radu Portocală, membri ai guvernului.

Jurnalele din 13 august 1940, nr. 2012, 2014, semnate de ing. I. Gigurtu - prim ministru, dr. Gh. Leon, Stan Ghițescu, Nichifor Crainic, contraamiral adj. Păiș, dr. V. Gomoiu, Ioan V. Gruia, gral Niculescu, M. Priboianu, se refereau la fabrica de săpun „Moldova“ din Galați, Fabrica de marmeladă din Timișoara proprietatea lui Frantz Theiss, Fabrica „Ancora“ curățitor de mazăre și fabrică de arpacaș, proprietatea lui I. Margulius din Brăila, Tipografia și legătoria „Rapid“ D. Klein și S. Grumberg din Vaslui, Fabrica de plăpumi Z. L. Oringher din Bacău, fabrica de pălării „Speranța“ a lui Emanoil Weinberg și Herman Golden din București (*Ibidem, ds. 537/1940, f. 42, 30, 38*).

1940, ianuarie 29, Năsăud. Informare a Prefecturii județului Năsăud către M.A.I. privind starea de spirit a populației, inclusiv a minorităților (germani, unguri, evrei).

Prefectura județului Năsăud
Cabinet
Nr.351/1940 conf.

DOMNULE MINISTRU,

La ordinul D-voastră nr. 290 A. din 13 ianuarie 1940, II, cu onoare raportăm următoarele:

Starea de spirit a populației românești din județul nostru este liniștită.

Membrii fostelor partide politice disolvate nu mai acționează.

La minoritari și în special la minoritatea germană se observă o atitudine de perfectă loialitate față de Țară și nevoile ei, în ascuns însă lucrează cu toții sub oblăduirea Autorităților lor politice și bisericești la confecționarea de articole de îmbrăcăminte, precum și la colectarea de fonduri ce urmează a fi trimise în Germania.

Minoritatea maghiară din județul nostru este foarte mică și în sânul ei nu se observă nici o mișcare.

Minoritatea evreiască din județul nostru este pașnică, loială și face impresia că dacă ar fi ea încadrată în F.R.N., nu s-ar slmți pe un plan de inferioritate din punct de vedere național cu celelalte minorități și ar fi și cu credință încadrată năzuințelor naționale. Mai mult, în acest chip ar putea fi controlată și mai bine în toate mișcărilor ei.

Bistrița, la 29 ianuarie 1940

PREFECTURA JUDEȚULUI NĂSĂUD
(ss) Colonel r. Al. Cristescu

Ibidem, Fond M.A.I., ds. 174/1940, f. 5

1940, februarie 1, București. M.A.I. solicită M.A.S. verificarea, prin Legația României la Budapesta, a informației potrivit căreia Legația ungară din București are ordin să verifice situația supușilor unguri nearieni din România.

MINISTERUL DE INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A POLIȚIEI
DIRECȚIUNEA POLIȚIEI DE SIGURANȚĂ
Serviciul de informațiuni

Nr. 08394 - 1 FEB 1940

DOMNULUI
MINISTRU AL AFACERILOR STRĂINE

Personal-Confidențial

În Ungaria au apărut la 3 Decembrie 1939 și 5 Ianuarie 1940, decretele referitoare la evrei, cari prevăd retragerea imediată a cetățeniei ungară evreilor cari nu pot face dovadă cu acte, că aparțin națiunii ungare de cel puțin trei generații, că sunt folositori statului și că au contribuit la sprijinirea și ajutorarea Ungariei.

În acest sens, Legațiunea ungară din București ar fi primit, de la Budapesta, ordinul să verifice situația tuturor supușilor unguri de origină neariană din România.

Cum în România există un număr însemnat de persoane aflate în această categorie și cari până în prezent au fost tolerați pe baza legăturilor normale dintre noi și Ungaria, cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune verificarea celor arătate - prin Legațiunea noastră din Budapesta - pentru ca în cazul când informațiunea de mai sus, corespunde realității, să se poată interveni din timp, cu scopul repatrierii în Ungaria, a tuturor evreilor unguri aflați în România, spre a nu ne găsi la un moment dat în situația de a nu mai putea evacua din țară aceste elemente indezirabile și să mărim astfel numărul evreilor ce n-au nimic comun cu țara noastră¹.

/MINISTRU

DIRECTOR GENERAL

General (ss) Gh. Liteanu

(ss) N. Ștefănescu

A.M.A.S., *Fond Ungaria (General)*, vol. 64, p. 61, f/v

¹ Ca răspuns la această adresă, Legația regală a României din Budapesta comunică, la 14 iunie 1940, că „din legea evreiască în vigoare al cărui text îl trimit aci alăturat, ca și din decretele privitoare la evrei, nu rezultă retragerea imediată a cetățeniei ungare persoanelor cari nu pot face dovadă că aparțin națiunii ungare de cel puțin trei generații.

Rezultă deci că pe baza legilor în vigoare Guvernul maghiar nu ar fi putut da Legațiunii Ungariei din București instrucțiuni în scopul retragerii cetățeniei evreilor supuși maghiari. Instrucțiunile ce ar fi primit totuși Legațiunea ungară pentru verificarea situațiunii tuturor supușilor unguri de origină neariană din România ar putea avea alte scopuri, ca, de pildă: aplicarea legii pentru recrutare, stabilirea în diverse camere profesionale, obținerea brevetelor industriale pentru exercitarea profesiunii la întoarcerea în Ungaria etc. “ (*Ibidem*, p. 65).

5

1940, aprilie 2, Washington D.C. Legația României semnalează M.A.E. punctul de vedere al Societății „United Romanian Jews of America” în apărarea drepturilor evreilor din România.

ROYAL LEGATION OF ROMANIA
WASHINGTON D.C.

Nr. 998/P-40

2 aprilie 1940

Domnule Ministru,

După cum vă este bine cunoscut, evreii din America sunt organizați în două mari societăți: The American Jewish Congress, în fruntea căruia se află ca președinte Rabinul Stephen S. Wise și American Jewish Committee, în fruntea căruia se află Dr. Cyrus Adler. Aceste două organizațiuni cu toate că urmăresc același scop, adică promovarea intereselor evreilor de orice categorie atât în America cât și în lumea întreagă, diferă însă în metodele lor de acțiune. Organizația Rabinului Wise, care este un individ foarte dinamic și un remarcabil orator, este întotdeauna antrenată de către dânsul în adoptarea de metode aproape violente pentru atingerea scopurilor ce urmăresc.

Acest lucru s-a manifestat și acum cu ocazia evenimentelor ce s-au produs la noi în țară și care au dus la acțiunea de pacificare internă în ceea ce privește Garda de Fier. Alăturez două copii foto statice de pe scrisoarea ce am primit, cu data de 21 martie 1940, de la Rabinul Wise. Veți putea constata că D-sa nu ezită de a se amesteca în treburile noastre interne și discută probleme care în orice caz ne privesc exclusiv.

Nu am dat nici un răspuns Rabinului Wise, căci ar fi profitat de acest lucru pentru a da publicității corespondența între D-Sa și subsemnatul și este bine știut că într-o controversă publică cu D-sa în presa americană, armele între noi ar fi fost cu totul inegale.

Am onoarea de asemenea a aduce la cunoștința Excelenței Voastre că în ziua de Duminică, 31 Martie, a avut la New York adunarea generală a Societății United Romanian Jews of America. Această societate, care are ca președinte onorar pe Dl. Leo Wolfson, este organizațiune afiliată, o celulă din American Jewish Congress, prezidat de Rabinul Wise.

În decursul timpului de când sunt la Washington, United Romanian Jews of America a reluat cu Legațiunea relațiuni amicale. Fusesem deci invitat să iau parte la 31 Martie la adunarea lor generală. Fiind împiedicat de un angajament anterior, delegasem pe Dl. George Boncescu să ne reprezinte. Cum însă am primit scrisoarea Rabinului Wise înainte ca această adunare generală să aibe loc, nici Dl. Boncescu nici Consulul nostru General din New York, care fusese și dânsul invitat, nu au mai luat parte.

În presa de luni, 1 Aprilie, au apărut dări de seamă despre adunarea generală a Societății United Romanian Jews of America în care se arăta că adunarea a adoptat o rezoluțiune prin care se cerea dreptate pentru cei 225.000 evrei din România¹, care ar fi fost răpiți de drepturile lor în urma ultimei revizuii care a avut loc.

Primiți, vă rog, Domnule Ministru, asigurarea înaltei considerațiuni.

MINISTRU,
(ss) Radu Irimescu

Excelenței sale Domnului Grigore Gafencu, Ministrul Afacerilor Străine
A.M.A.E., Probl. 33, vol. 10, f. 14

¹ Rezoluția la care se referă documentul, adoptată la New York la 31 martie 1940, cerea, printre altele: „... rugăm cu respect pe M.S. Regele Carol II al României să ia măsuri și să facă legile necesare pentru a îndrepta mizeria economică a evreilor români, provocată de revizuire, în așa fel ca locuitorii evrei, privați de drepturi, să poată aduce autorităților românești dovezi privind nașterea și domiciliul în țară și să aibă în rând cu ceilalți drepturi politice, civile și privilegii și libertăți egale“. (*A.N., fond M.A.S., ds. 670/1938-1940, f. 29*).

Documentele de mai sus se referă la Decretul-Lege nr. 169 din 21 ianuarie 1938, privind revizuirea cetățeniei evreilor din România. (Vezi *Evreii din România*, volum alcătuit de Lya Benjamin, coordonator științific Sergiu Stanciu, Editura „Hasefer“, București, 1993, vol. I, doc. 1).

II. EVENIMENTE ÎN LEGĂTURĂ CU CEDAREA BASARABIEI, BUCOVINEI DE NORD ȘI ȚINUTULUI HERȚA. ACȚIUNI REPRESIVE ÎMPOTRIVA POPULAȚIEI EVREIEȘTI. POGROMUL DE LA DOROHOI

6

1940, ianuarie 4, București. M. St. M. ordonă supravegherea soldaților basarabeni pentru a cunoaște atitudinea lor față de țară.

MARELE STAT MAJOR
Secția II-a

Nr. 206.300 din 4 ianuarie 1940
MARELE STAT MAJOR
Secția II-a

Către
ARMATA IV-a
Stat Major

Am onoare a trimite alăturat Nota Informativă, pentru verificarea și luarea măsurilor ce decurg, raportând și Marelui Stat Major rezultatul¹.

p. ȘEFUL MARELUI STAT MAJOR
General (ss) Indescifrabil

Șeful Secției II - a
Colonelul (ss) I. Cretzulescu

A.M.St.M., R.S.E.M. 1078, C0001

Pe document, rezoluția:

„Ordin M.U. ca să supravegheze discret soldații basarabeni dacă au sentimente potrivnice țării, raportând cdtului D.21 pentru informația dată“.

¹ La 7 februarie 1940, Grupul de armate Marele Stat Major secția a II-a a trimis către Armata a IV-a Stat Major ordinul 2541, prin care dispunea „să se urmărească chestiunea raportând când va fi cazul D.O. Șeful de Stat Major General E. Tătăranu“. Pe acest document, rezoluțiile:

a) „s-au făcut investigații în acest sens, conform Ordinului Marelui Stat Major. Se va raporta odată cu rezultatul ce se va cunoaște. M.U. “.

b) „S-a cerut M.U. să verifice aceste informațiuni prin Ord. nr. 23.476 din 13 ianuarie 1940“. (*Ibidem*, C0080).

7

1940, ianuarie 13, București. Ordin al Armatei a IV-a Stat Major, Secția a II-a, către Comandamentele Militare, pentru supravegherea militarilor minoritari, mai ales evrei, pe care „în general nu se poate conta“.

Armata IV-a Stat Major,
Secția II-a

Nr. 23.476 din 13 Ianuarie 1940

ARMATA IV - a
Stat Major

Către

C.3 A. 1. 12. 15. 21, 33, 1. D. 9 C.

C. 4 A B. 4 T

Cu onoare se face cunoscut următoarele:

Marele Stat Major este informat că s-ar fi constatat cu ocazia concentrărilor că gradații și soldați basarabeni, pe lângă faptul că nu sunt însuflețiți de nici un sentiment patriotic, dar chiar fraternizează cu aceia care răspândesc șvonuri că Basarabia va fi în curând ocupată de ruși.

Într-un regiment din Basarabia există numeroși soldați, cari ar fi hotărât că, în caz de conflict armat cu URSS și la o eventuală retragere a armatei române din Basarabia, ca să nu lupte ci să se predea în masă rușilor.

De asemenea, se afirmă că soldați de origină basarabeană care fac patulări pe frontiera Nistrului intră în discuție pe sub ascuns cu grănicerii sovietici, cu cari întrețin convorbiri în limba rusă.

Mulți dintre aceștia ar fi în slujba serviciului de spionaj sovietic, iar prin contactul luat se transmit diferite informațiuni.

Avându-se în vedere cele expuse mai sus, cu onoare vă rugăm a dispune următoarele:

1) Comandanții de unități să verifice și să urmărească cu toată seriozitatea toate manifestările ostașilor basarabeni, mai ales în ceia ce privește sentimentele lor naționale, disciplină și conștiinciozitate în serviciu.

Aceasta să se facă cu tot tactul necesar, pentru a nu le da impresia că sunt suspecți și că nu li se acordă încrederea cuvenită oricăror ostași români.

În acest scop se vor folosi agenți de încredere și instruiți în acest sens, care prin discuțiuni angajate în particular cu aceștia, se vor putea obține informațiuni prețioase.

2) În interiorul unităților, va căuta prin toate mijloacele, în special prin ședințe de educație să se redeștepte în mintea și sufletul acestor ostași sentimentul de român și datoria sacră de a-și apăra pământul strămoșesc, insistându-se asupra diferenței dintre regimul sovietic și cel de la noi.

3) Se va evita întrebuințarea acestor ostași în serviciul de patrulare pe frontieră, precum și în servicii care cer încredere și devotament, în special acolo unde nu există posibilitatea de a fi controlați sau urmăriți.

Este necesar ca toți comandanții de la mai mic până la cel mai mare, să acorde toată atențiunea acestei chestiuni atât de arzătoare pentru oștire^{1,2}.....

Ibidem, C0006

¹ Aceste instrucțiuni aveau la bază un document al M. St. M., S.II, din 5 ianuarie 1940, transmis Marilor unități. Vezi doc. 6 din volum.

² Într-o analiză a stării de spirit, trimisă de Divizia 15, Corp. III Armată Stat Major, Biroul II, din 9 februarie 1940, se scrie că „minoritarii de orice categorie din Basarabia se arată în serviciu disciplinați și execută ordinele primite fără a face anumite obiecțiuni.

Totuși pe aceștia în general nu se poate conta și mai ales pe evrei, care din cauza faptului că în Rusia au ajuns la situații de conducere se pare că ar dori ca Basarabia să fie anexată la URSS, dar nu se manifestă pe față.

În concluzie minoritarii trebuiesc supravegheați și nu se poate pune prea multă bază pe sentimentele lor”. (*Ibidem, Fond F. 2611. Comandamentul Corpului IV Armată, Divizia 15, C0127*).

1940, iunie 26, Orhei. Comandamentul Gărzii Naționale a județului Orhei semnaleză starea de nemulțumire a populației ca urmare a comportamentului trupelor române.

NOTĂ
26 Iunie 1940

Comandamentul Gărzii Naționale trimite următoarea notă informativă, semnată de Lt. Colonel Constantin Rouso - fost comandant al Gărzii Naționale a județului Orhei.

„În regiunea comunei Săseni unde locuiesc și am moșia sunt unitățile Diviziei 26-a.

Aceste unități ocupă satele : Ghetlova, Valea Popii, Săseni, Bravicea și se întind înspre Tibirica și Meleseni.

1) Starea morală a trupei este foarte rea. Ei sunt foarte nemulțumiți pentru felul cum sunt cantonați și în fața populației au declarat în mai multe rânduri că nu vor lupta pentru Basarabia căci ei sunt ardeleni.

2) Populația de asemenea este foarte nemulțumită de situația actuală din regiune căci:

- Sunt luați pentru transporturile militare, neținându-se seama de nevoile lor.
- Deseori nu sunt plătiți pentru transporturile efectuate.
- Sunt luați la săpatul tranșeelor, cu toate că au de făcut muncile pe câmp.
- Tranșeele au fost trasate în unele părți greșit și după ce s-au săpat au fost astupate, iar semănăturile nu mai pot învia.
- Caii armatei au invadat toate izlazurile și șesurile, călcând și stricând iarba.

Aceasta fără mare folos pentru armată și cu mari pierderi pentru populație ale căror vite vor rămâne la iarnă fără hrană.

În general populația este nemulțumită de felul cum trupa se comportă cu ea și în nenumărate rânduri s-a plâns mie despre aceasta.

A fost un caz extrem de grav, când văduva locuitorului Sidor Baicu, din comuna Săseni a trimis la moară 2 saci cu grâu și porumb. În drum căruța a fost oprită de 2 ostași. Sacul cu grâu a fost luat din căruța femeii.

Femeia a reclamat cazul la primărie, iar eu am adus cazul la cunoștința Colonelului Grosu Comandantul Regt. 61 Inf. și a Comandantului Batalionului de mitraliere Diviziei 26.

În general populația este extrem de nemulțumită și toți așteaptă cu nerăbdare venirea rușilor^{ce1}.

Ibidem, 1058, C0606 - 607

Pe document, rezoluția:

„26.VI.1940)

Ordin DV. 26 - pt. măsuri să se oprească abuzurile și pt. starea disciplinară și morală a trupei“.

¹ În legătură cu modul abuziv de expropriere a terenurilor agricole, F.R.N. Ținutul Nistru - Comandamentul Garnizoanei Chișinău se adresa Comandamentului General al Gărzii Naționale la 18 iunie 1940, arătând: „am găsit femeile plângând că mor de foame și pe bună dreptate, fiindcă pe terenul ce li s-a luat aveau culturi, nu li s-au spus că se vor despăgubi cu teren, împroprietărindu-se în altă parte, că li se va da hrană pe care o avea din teren pentru ei și animale. Populația satelor este scoasă la săpături, nu li se plătește nimic, nu li se dă nici mâncare. Se hrănesc la acea muncă grea numai cu mămăligă și ceapă. Acolo unde trebuie a se plăti, nu se plătește peste tot. Din acea cauză populația din regiunea frontului este foarte alarmată și deznădăjduită...“.

„Ordinele Ministerului de Interne sunt a se plăti și ordinele Ministerului Apărării Naționale pe care le deține (prefectura - n.n.) de la diferiți comandanți, a nu se plăti decât transporturile“.

„Sunt informații că și acel transport în unele părți se plătesc, în altele nu“.

Nota este semnată de Comandantul Gărzii Naționale F.R.N. a Ținutului Nistru, general Costescu. (*Ibidem*, C0603).

1940, iunie 26, 27, Moscova - București. Notele ultimative ale guvernului sovietic din 26 și 27 iunie 1940 și răspunsurile guvernului român.

a) Nota ultimativă a guvernului sovietic, din 26 iunie 1940.

În anul 1918, România, folosindu-se de slăbiciunea militară a Rusiei, a desfăcut de la Uniunea Sovietică (Rusia) o parte din teritoriul ei. Basarabia, călcând prin aceasta unitatea seculară a Basarabiei, populată în principal cu ucrainieni, cu Republica Sovietică Ucrainiană.

Uniunea Sovietică nu s-a împăcat niciodată cu faptul luării cu forța a Basarabiei, ceea ce guvernul sovietic a declarat nu o dată și deschis în fața întregii lumi. Acum, când slăbiciunea militară a U.R.S.S. a trecut în domeniul trecutului, iar situația internațională care s-a creat cere rezolvarea rapidă a chestiunilor moștenite din trecut pentru a pune în fine bazele unei păci solide între țări, U.R.S.S. consideră necesar și oportun ca în interesele restabilirii adevărului să pășească împreună cu România la rezolvarea imediată a chestiunii înapoierii Basarabiei Uniunii Sovietice.

Guvernul sovietic consideră că chestiunea întoarcerii Basarabiei este legată în mod organic de chestiunea transmiterii către U.R.S.S. a acelei părți a Bucovinei a cărei populațiune este legată în mare majoritate de Ucraina Sovietică prin comunitatea soartei istorice, cât și prin comunitatea de limbă și compozițiune națională. Un astfel de act ar fi cu atât mai just cu cât transmiterea părții de nord a Bucovinei către U.R.S.S. ar reprezenta, este drept că numai într-o măsură neînsemnată, un mijloc de despăgubire a acelei mari pierderi care a fost pricinuită U.R.S.S. și populației Basarabiei prin dominația de 22 de ani a României în Basarabia.

Guvernul U.R.S.S. propune guvernului regal al României:

1. Să înapoieze cu orice preț Uniunii Sovietice Basarabia;

2. Să transmită Uniunii Sovietice partea de nord a Bucovinei cu frontierele sale potrivit cu harta alăturată.

Guvernul sovietic își exprimă speranța că guvernul român va primi propunerile de față ale U.R.S.S. și că aceasta va da posibilitatea de a se rezolva pe cale pașnică conflictul prelungit dintre U.R.S.S. și România.

Guvernul sovietic așteaptă răspunsul guvernului regal al României în decursul zilei de 27 iunie curent.

b) Răspunsul guvernului român, din ziua de 27 iunie 1940.

Guvernul U.R.S.S. a adresat guvernului român o notă care a fost remisă la 26 iunie 1940, la ora 10 seara, de către excelența sa d-l Molotov, președintele Comisarilor Poporului al Uniunii Sovietice, comisar al poporului pentru afacerile străine, excelenței sa d-lui Davidescu, ministrul României la Moscova.

Fiind însuflețit de aceeași dorință ca și guvernul sovietic de a vedea rezolvate prin mijloace pacifice toate chestiunile care ar putea să producă o neînțelegere între U.R.S.S. și România, guvernul regal declară că este gata să procedeze imediat și în

spiritul cel mai larg la discuțiunea amicală și de comun acord a tuturor problemelor emanând de la guvernul sovietic.

În consecință, guvernul român cere guvernului sovietic să binevoiască a indica locul și data ce dorește să fixeze în acest scop.

De îndată ce va fi primit un răspuns din partea guvernului sovietic, guvernul român își va desemna delegații și nădăjduiește că conversațiunile cu reprezentanții guvernului sovietic vor avea ca rezultat să creeze relațiuni trainice de bună înțelegere între U.R.S.S. și România.

c) Nota ultimativă adresată de guvernul sovietic în noaptea de 27 iunie 1940.

Guvernul U.R.S.S. consideră răspunsul guvernului regal al României din 27 iunie ca imprecis, deoarece în răspuns nu se spune direct că el primește propunerea guvernului sovietic de a-i restitui neîntârziat Basarabia și partea de nord a Bucovinei. Însă cum ministrul României la Moscova, d. Davidescu, a explicat că răspunsul menționat al guvernului regal al României însemnează acedarea la propunerea guvernului sovietic, guvernul sovietic, primind această explicație a d-lui Davidescu, propune:

1. În decurs de patru zile, începând de la ora 14, după ora Moscovei, la 28 iunie să evacueze teritoriul Basarabiei și Bucovinei de trupele românești.

2. Trupele sovietice în același timp să ocupe teritoriul Basarabiei și partea de nord a Bucovinei.

3. În decursul zilei de 28 iunie trupele sovietice să ocupe următoarele puncte: Cernăuți, Chișinău, Cetatea Albă.

4. Guvernul regal al României să ia asupra sa răspunderea în ceea ce privește păstrarea și nedeteriorarea căilor ferate, parcurilor de locomotive și vagoane, podurilor, depozitelor, aerodromurilor, întreprinderilor industriale, uzinelor electrice, telegrafului.

5. Să se numească o comisiune alcătuită din reprezentanți ai guvernului român și U.R.S.S., câte doi din fiecare parte, pentru lichidarea chestiunilor în litigiu în legătură cu evacuarea armatei române și instituțiilor din Basarabia și partea de nord a Bucovinei.

Guvernul sovietic insistă cu guvernul regal al României să răspundă la propunerile sus-menționate nu mai târziu de 28 iunie ora 12 ziua (ora Moscovei).

d) Răspunsul guvernului român, din ziua de 28 iunie 1940.

Guvernul român, pentru a evita gravele urmări pe care le-ar avea recurgerea la forță și deschiderea ostilităților în această parte a Europei, se vede silit să accepte condițiile de evacuare specificate în răspunsul sovietic.

Guvernul român ar dori totuși ca termenele de la punctele unu și doi să fie prelungite, deoarece evacuarea teritoriilor ar fi foarte greu de dus la îndeplinire în patru zile din pricina ploilor și inundațiilor care au stricat căile de comunicație.

Comisia mixtă instituită la punctul 5 ar putea discuta și rezolva această chestiune.

Numele reprezentanților români din această comisiune vor fi comunicate în cursul zilei¹.

Ziarul „Universul”, 4 iulie 1940

¹ Nota lui Joachim von Ribbentrop către Viaceslav Molotov privitoare la problema Basarabiei:

..(25 iunie 1940)

1. Germania este fidelă acordurilor de la Moscova. Ea este deci dezinteresată de problema Basarabiei. În această regiune trăiesc aproximativ 100 000 de germani etnici. Germania este bineînțeles interesată de soarta acestor germani etnici și așteaptă ca viitorul acestor germani să fie asigurat. Conducerea Reichului ține ca, la timpul potrivit, să facă anumite propuneri conducerii sovietice pentru problema repatrierii acestor germani, analog cu germanii etnici din Volhinia.

2. Pretenția guvernului sovietic asupra Bucovinei este nouă, Bucovina a fost mai înainte provincia Coroanei austriece. De aceea, Germania este, în special, interesată de soarta acestor germani etnici.

3. În restul teritoriului român, Germania are puternice interese economice. Acestea cuprind atât zonele petroliere, cât și pământul agrar. Germania este interesată, așa cum a explicat în repetate rânduri guvernului sovietic, ca aceste regiuni să nu devină teatru de război.

4. Pentru o rezolvare a problemei Basarabiei, conducerea Reichului este de părere ca, pe tărâmul înțelegerii din partea Uniunii Sovietice, să se facă totul pentru o rezolvare pașnică cu conducerea română în problema Basarabiei. Conducerea Reichului ar fi pregătită, în spiritul înțelegerii de la Moscova, să stătuiască conducerea română pentru o clarificare pașnică a problemei Basarabiei, în sensul rusesc. (23 August 1944. Documente 1939 - 1941, vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984, p. 80 - 81).

10

1940, iunie 28, Iași. Biroul Statistic Militar Iași comunică criteriile după care se face trecerea populației din Basarabia peste Prut, printre care interdicția ca evreii să se refugieze în Vechiul Regat.

NOTĂ TELEFONICĂ

de la Nr. 21263 40. Iunie 28

BIROUL STATISTIC MILITAR IAȘI

A se lua măsuri la punctele de trecere peste Prut pentru trierea populației ce vine din Basarabia.

Se permite în primul rând trecerea populației de origine română din Vechiul Regat, apoi populația română din Basarabia, apoi minoritarilor.

Nu se permite trecerea nici unui evreu¹.

Atenție deosebită la punctele de trecere ca să nu se strecoare nici un agent străin.

ȘEFUL BIROULUI STATISTIC MILITAR

Lt. Colonel Palade

28.VI.1940 ora 11

A. M. St. M., R.S.E.M. 1078, C0572

¹ Această notă telefonică are la bază adresa Ministerului Afacerilor Interne către Ministerul Afacerilor Străine cu nr. 2436/28 iunie 1940, care, printre altele, referindu-se la evacuarea populației civile din Basarabia și Bucovina precizează: „pentru populația civilă, nu pot pleca decât cetățenii de origine română, cu prioritate asupra celor minoritari. Românii aparținând populației civile pot fi evacuați de la început, împreună cu autoritățile, în așa fel încât să nu împiedice evacuarea acestora”.

Această telegramă cifrată este semnată de ministrul internelor Mihail Ghelmegeanu și a fost trimisă rezidenților regali ai ținuturilor Nistru, Suceava, Prut și Dunărea de jos, prefectului județului Cetatea Albă, Insp. Reg. de Siguranță și comandanților Regiunilor de Jandarmi din ținuturile mai sus menționate. (*A.M.A.E., Fond 71/1939, vol. 205 [E9.X1.3], p. 130*).

11

1940, iunie 29, București. M. St. M. comunică M.A.S. comportamentul trupelor sovietice, care nu respectă planul de evacuare a Basarabiei și nordului Bucovinei. În notă sunt semnalate acte agresive față de armata română.

MARELE STAT MAJOR
Secția Operațiilor

Nr. 5900/C din 29 iunie 1940

MARELE STAT MAJOR

Am onoarea a vă aduce la cunoștință că din rapoartele unităților noastre rezultă că deși au executat cu strictețe ritmul ordonat al evacuărilor, unitățile mecanizate sovietice au depășit dispozitivul nostru dând naștere la situațiuni foarte regretabile.

Profitând de faptul că trupele noastre au respectat riguros ordinul de a evita incidentele, unitățile sovietice au procedat la acte de ostilitate ca oprirea transporturilor de evacuare, dezarmări, debarcări de parașutiști în spatele dispozitivului, etc. ...

Deși s-a stabilit ca evacuarea Basarabiei și a Nordului Bucovinei să fie efectuată în 4 zile, în unele sectoare unitățile mecanizate sovietice au atins obiectivul final chiar în cursul acestei dimineți, spunând că au primit acest ordin de la Comandamentul sovietic.

Pentru a nu se ajunge la incidente care ar putea fi foarte grave, cu onoare vă rog să binevoiți a interveni pe lângă Guvernul din Moscova pentru a interzice trupelor sovietice actele de ostilitate și a le da ordin să respecte condițiunile convenite pe cale pacinică¹.

MINISTRUL APĂRĂRII NAȚIONALE
GENERAL DE CORP DE ARMATĂ
(ss) I. Ilcușu

ȘEFUL MARELUI STAT MAJOR GENERAL
DE CORP DE ARMATĂ ADJ.
(ss) Florea Țenescu

A.M.A.E., Fond 71/1939, vol. 205, XI, 31, p. 150

¹ În aceeași zi, Șeful Statului Major, general de corp de armată adjutant Florea Țenescu înaintează, cu nr. 5923, un document mai detaliat asupra consecințelor nerespectării de către Armata Roșie a planului de retragere a armatelor române și de înaintare a trupelor de ocupație. Cităm din acest document: „La Ialoveni, în ziua de 29.VI. ora 10 trupele sovietice au oprit și dezarmat unități române”. (*Ibidem*, p. 143).

Într-un memoriu al moșierilor de la Herța prezentat Ministerului Afacerilor Externe, se relatează următoarele: „Aflând de avansarea tancurilor rusești, colonelul (Carcalețeanu - n.n.) s-a retras pe drumuri vicinale spre Buda-Mihăileni, batalioanele fiind dezarmate de ruși, iar tancurile și-au continuat drumul pe șoseaua națională 16 km., pe teritoriul Vechiului Regat (jud. Dorohoi) ajungând la Herța, unde găsind o baterie de artilerie (16 Artilerie) comandată de căpitanul Boros care nici nu a fost prevenit prin telefon de trupe de infanterie de la Mamornița, a fost omorât împreună cu sublocotenentul Dragomir și patru servanți, bateria fiind apoi dezarmată”. (*Ibidem*, vol. 202 E 9XII, p. 27/verso).

Această relatare este cuprinsă și într-un referat de sinteză elaborat de M.A.S., secțiunea politică, privind „atitudinea agresivă a Rusiei după ultimatumul Molotov și ocuparea Basarabiei și Bucovinei”. „Astfel la 29 iunie trupe sovietice motorizate au pătruns în Herța unde au ucis pe un căpitan, un sublocotenent și mai multe persoane”. Acest document relatează multe alte ciocniri între trupele rusești și cele române, soldate cu victime din rândul armatei române. (*Ibidem*, p. 410-413).

Într-o notă informativă din 30 iunie 1940, se arată că „în după amiaza zilei de 29 iunie a.c. la ora 17 în orașul Bolgrad, un detașament înaintat sovietic a dezarmat un escadron de cavalerie, căruia i s-a luat tot echipamentul, arnamentul și caii, iar soldații și ofițerii au fost lăsați să meargă liberi.

În aceeași după-amiază a fost oprit un automobil de turism în care se afla un general român. Soldații sovietici au rechiziționat mașina și l-au dat jos pe general”. (*A.M.St.M., R.S.E.M. 1058 C0446*).

Într-o altă notă din 30 iunie 1940, se arată că „în Cobeni au fost împușcați un locotenent și un sublocotenent români de către trupele sovietice. În comunele: Veisel, Băneasa, Burgari și Isioglu populația civilă a atacat unitățile române în retragere, a dezarmat jandarmii și au împușcat pe plutonierul major Ghiul.

Informațiile de mai sus au fost obținute de la Căpitanul Tașcă Dumitru”. (*Ibidem*, C0615).

1940, iunie 30. Organele Jandarmeriei C.F.R. informează despre unele manifestări ale populației în perioada intrării în sudul Basarabiei a armatelor sovietice.

NOTĂ INFORMATIVĂ Nr. 181
din 30.6.1940 ora 11

Organele noastre de informare și investigațiuni comunică:

Din cercurile românilor refugiați din Sudul Basarabiei se află că eri după masă la Bolgrad au aterizat câteva zeci de parașutiști sovietici care au fost un prilej de manifestație din partea populației locale pentru regimul comunist.

*

Între Bolgrad și Etulia cca 500 răsculați din sânul populației bulgărești au înconjurat un tren militar cu scop de a-l împiedica să se retragă.

S-au tras focuri de armă cu care ocazie s-a rănit numai mecanicul la mână și maxilarul inferior.

Deși rănilile au provocat emoragie, totuși mecanicul a condus trenul mai departe reușind să-l treacă pe teritoriu românesc.

*

Puțin mai târziu a fost atacat un alt tren militar care avea și refugiați.

Se crede că atacul s-ar fi executat de către ostași sovietici îmbrăcați în hainele populației locale.

S-a tras cu mitraliera. Rezultatul s-ar fi soldat cu mai mulți răniți și chiar morți.

*

Gara Reni a fost înconjurată de trupe românești cu scop de a înlătura cetele răsculate, care cătau să împiedice retragerea trenurilor.

*

În general s-a înregistrat cu ocazia tristului eveniment o ură fără margini împotriva elementului și mai ales a autorității românești.

Examinează cauzele, lasă să se înțeleagă că numai regimul greutăților din ultimul an și mai ales modul nedrept în care s-au făcut rechizițiile și concentrările, au provocat acea ură care a determinat triste manifestări.

Deținem informațiunea de la Dl. Consilier de Curte Dardan Constantin, Slt. concentrat în Div. 21, care a avut însărcinarea să primească la Nistru și să însoțească la Chișinău un general sovietic, că pe parcurs, cu acest general, populația băștinașe ar fi eșit înaintea generalului sovietic care înainta într-un automobil blindat, reclamându-i în grup că sunt istoviți și nu au cu ce trăi din cauza „șperțului” și a impozitelor supra puterilor lor.

Se spune că generalul sovietic se adresa pe loc Comisiei militare române cc-1 însoțea între care era și Slt. Dardan,- și cu un aer de mare satisfacție îi făcea atenți asupra celor ce auzea.

M.St.M., R.S.E.M. 1058, C 0495

13

1940, iunie 30, București. Buletin contrainformativ care semnalează manifestări ale populației și autorităților sovietice după ocuparea Basarabiei și Bucovinei de Nord.

COMANDAMENTUL CORPULUI DE JANDARMI
Serviciul Jandarmeriei
STRICT - SECRET
MARELE STAT MAJOR - CABINET

Comunicat: Președinția Consiliului de Miniștri, Domnul Ministru al Casei Regale, Domnul Ministru de Interne, Domnul Ministru Vântu, Marele Stat Major - Cabinet, Marele Stat Major - Secția II-a, Direcțiunea Generală a Poliției, Prefectura Poliției Capitalei.

BULETIN CONTRAINFORMATIV Nr. 364
din 30 iunie 1940

Regimentul 3 Jandarmi Dunărea de Jos, raportează telefonic următoarele:

- Vaporul trimis de Administrația Pescăriilor Statului la Vâlcov, pentru a ridica 10 vagoane de vite, s-a înapoiat gol, Sovietele nepermițând încărcarea.
 - La Vâlcov populația s-a dedat la devastări în stil mare.
 - Hotelul turistic a fost complet devastat. Camerista Hotelului a ținut discursuri comuniste, îndemnând la dezordine.
 - Un evreu cu restaurant a fost numit comisar al poporului.
 - În orașul Ismail s-au petrecut mari dezordini. Populația a devastat magazinele. Steagul roșu flutură deasupra primăriei.
 - S-au schimbat focuri numeroase între populația rusă și evreiască și echipagiile marinei române, care a tras cu mitralierele și tunul.
- Populația evreiască a împiedicat evacuarea autopompelor Primăriei. Ofițerul comandant a fost omorât.
- Populația minoritară rusă și evreiască, în stare de beție, a brutalizat pe refugiați, căutând să-i linșeze.

* Cuvântul „evreiască” a fost adăugat cu creionul pe forma originală a documentului.

- Circa 300 soldați minoritari din Cercul Recrutare și părțile sedentare din Ismail au dezertat cu arme și echipament.
- Agenții de pescărie de origină rusă și evrei n-au voit să se evacueze.
- Catedrala din Ismail a fost devastată.
- Din informații de la jandarmii refugiați, sosiți azi dimineață, se confirmă că deasupra Bolgradului au sburat circa 60 avioane, care au lansat parașutiști.
- În orașul Reni, partea către Chișmichioi, un escadron din Regimentul 4 Călărași a fost oprit de o unitate rusă, reușind să se retragă.

Concomitent, ofițerul rus comandant a pus în vedere Jand. Plut. Major Naciu Constantin, din Legiunea Jandarmi Ismail, care se refugia cu căruțe, ca după ajungerea la Galați, să lase liberi pe căruțași să se înapoieze.

Tot acest jand. Plut. Major a fost ajuns de două camioane cu soldați români, care i-au declarat că au fost dezarmați de ruși la Bolgrad.

- Se confirmă atitudinea ostilă și actele de violență săvârșite de ruși și evrei contra trupelor în retragere și convoaielor de refugiați.

- Stația Bolgrad este blocată cu numeroase trenuri cu materiale militare sechestrate de parașutiștii ruși, ajutați de populația minoritară rusă, evreiască și funcționarii C.F.R. de origine etnică rusă, care sabotează transporturile trenurilor.

- Jand. Plut. Doboși din Leg. Jandarmi Tighina, refugiat, raportează azi dimineață din gara Reni, că la Bolgrad ar fi fost dezarmată o companie de jandarmi.

- Azi la ora 5, Generalul Atanasescu de Cavalerie a plecat către Bolgrad cu trupe de ajutor, pentru a debloca trenurile.

- În noaptea de 28-29 Iunie, în orașul Reni, au avut loc numeroase incidente sângeroase. Sunt morți și răniți.

- În gara Galați a sosit un tren cu basarabeni ce urmează a fi trecuți peste frontieră.

2. Regimentul 10 Jandarmi raportează:

Legiunea Jandarmi Cernăuți, care a fost evacuată la Rădăuți, are următoarele pierderi: Jand. Plut. Iacob, șeful postului Jandarmi Borăuți-Cernăuți, omorât de evrei, 11 jandarmi în termen dispăruți:

- Legiunea Jandarmi Rădăuți: 9 posturi din secțiile Seletin și Vicov evacuate la Dornești cu următoarele pierderi: șeful postului Iablonița, mort în luptă cu evreii comuniști; 1 jandarm soldat dat dispărut.

- Tot personalul stațiilor de pe linia C.F.R. Basarabasca-Reni, fiind minoritar, sabotează bunul mers al trenurilor.

- În Galați se află aproximativ un număr de 1 000 evrei basarabeni, pus sub pază și care urmează a fi trecuți în Basarabia...

Ibidem, CO483

1940, iunie 30, București. Raport al M.A.N. - M.St.M. către Președinția Consiliului de Miniștri, care semnalează efectele nerespectării de către trupele sovietice a convenției „politico-pacifice” pentru ocuparea Basarabiei și Bucovinei de Nord, ceea ce a generat incidente violente.

MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE
MARELE STAT MAJOR
Secția Operațiilor Nr. 5.989/C din 30.VI.1940

Către
DOMNUL PREȘEDINTE AL CONSILIULUI DE MINIȘTRI

Am onoare a vă aduce la cunoștință că rapoartele primite la Marele Stat Major arată că rușii încearcă să împiedice trecerea trupelor noastre peste Prut, la Leușeni-Albița, care constituie trecerea principală din Basarabia în Moldova, precum și la podul de la Bădrăgi.

Trupele roșii de parașutiști din zona Bolgrad încearcă să împiedice trecerea la Reni și au somat unitățile noastre să predea orașul până la 30.VI, ora 8.

Trupele roșii motorizate înaintază cu cea mai mare rapiditate fără a ține seama de etapele stabilite, astfel că deși trebuiau să ajungă pe linia de fund numai în ziua de 3 iulie ora 13, au atins-o în realitate încă din ziua de 29.VI (în Nordul Bucovinei și în unele puncte pe Prut).

Atitudinea ostilă a trupelor sovietice, care au produs acte de ostilități neconforme cu acordul încheiat - Basarabia fiind cedată pe baza unui act politic-pacific - a dus la următoarele fapte:

- s-a deschis focul; s-au făcut prizonieri ofițeri și trupă; s-au dezarmat trupe; s-a capturat material de război; s-au sechestrat trenuri de evacuare.

Față de cele expuse mai sus cu onoare vă rog să binevoiți a dispune să se facă intervenții energice, pentru respectarea condițiilor fixate și lăsarea liberă a evacuării trupelor și trenurilor, precum și pentru restituirea armamentului și materialelor capturate¹.

MINISTRUL APĂRĂRII NAȚIONALE
GENERAL DE CORP DE ARMATĂ
(ss) I. Ilcușu

ȘEFUL MARELUI STAT MAJOR
GENERAL DE CORP DE ARMATĂ ADJUTANT
(ss) F. Țenescu

A.M.A.E., Fond 71/1939, vol. 205 (E.9.3), p. 167, 168

¹ Un document mai detaliat a fost trimis de către Marele Stat Major, către M.A.S., la 29 iunie 1940.

Pe baza acestor comunicări, a fost transmisă, în aceeași zi, o telegramă cifrată telefonată, Legației României de la Moscova, „prin Legația Berlin”, după cum se menționează în documentul aflat la Arhiva M.A.E. Acest demers confirmă repetatele rapoarte ale comandanților militari români din această zonă privind autorii unor acte de agresiune împotriva trupelor române. Astfel, rezidentul din Reni al S.S.I. informa, la 30 iunie 1940, că „În Pădurea Cotenii au fost împușcați un locotenent și un sublocotenent români de către trupele sovietice”. Totodată, se relatează că „în Comunele Veisel, Băneasa, Bugoci și Ișioghim, populația civilă a atacat unitățile române în retragere, au dezarmat jandarmi și au împușcat pe plutonierul Major Ghine. Informațiile de mai sus au fost obținute de la Căpitanul Tașcă Dumitru”. (*A.M.St.M., R.S.E.M. 1058, C0615*).

Într-un document al reprezentanților Guvernului român în comisiunea Odessa (care discuta cu partea sovietică problemele apărute ca urmare a ocupării Basarabiei și Bucovinei de Nord în iunie 1940), din 4 septembrie 1940, adresat către delegația U.R.S.S. în această comisie, se arată:

„Afirmatiunea că armata română ar fi jefuit populația civilă și ar fi evacuat populația și animalele ei, nu era decât un pretext pentru ocuparea grăbită a provinciilor cedate. Pretinsul abuz ar fi fost înlăturat ușor dacă s-ar fi lăsat armatei române timpul necesar evacuării și dacă la trecerile peste Prut s-ar fi exercitat un control riguros de comisii mixte. Nelăsându-se timp pentru evacuare, armata română era forțată să uzeze de rechiziții pentru transportul materialelor și depozitelor sale până la Prut, unde toate căruțele cu cai au fost lăsate libere și plătite pentru serviciul prestat.

Înaintarea grăbită a Armatei Roșii a dezorganizat retragerea armatei române, deoarece avangărzile roșii compuse din unități blindate au oprit coloanele, au izolat pe ofițeri de trupă, au impus soldaților basarabeni să iasă din front și să plece acasă cu cai, harnașament, armament și efecte și au oprit căruțele și trăsurile regulamentare cu munițiuni, armament, materiale și hrană, sub pretextul că trăsurile și caii ar fi din Basarabia și Bucovina.

În felul acesta tunurile au rămas de-a lungul drumurilor, armamentul s-a înstrăinat sau a rămas în câmp, iar depozitele armatei au rămas neevacuate.

Ofițerii care au protestat au plătit cu viața acest lucru. Alți ofițeri activi, în număr de peste una sută, au fost arestați, conduși între baionete, expuși batjocurii populației civile cvreești, care în văzul armatei sovietice le-a rupt galoanele și i-a scuipat și batjocorit”. (*A.M.A.E., Fond 71/1939, vol. 206, E 9.XI.3, p. 90*).

1940, iulie 1. Comandamentul 4 Teritorial raportează M. St. M., Secția a II-a Informații, cu privire la „busculade între populație, soldați și evrei”.

TELEGRAMĂ

Comandamentul 4 Teritorial

Către

MARELE STAT MAJOR. SECȚIA II-a INFORMAȚII

Raportez că în trenurile în circulație de pe teritoriul Comandamentului au avut loc busculade între populație, soldați și evrei.

Ni s-au raportat chiar și crime.

Rog ordonați Corpului de Jandarmi să intensifice paza în trenuri cu jandarmi C.F.R. cât mai mulți.

Noi am dat Ordinul Nr. 4903 din I.VII. de a se face gărzi în toate gările de către cercurile de recrutare.

În partea de Nord a Moldovei, spiritele sunt agitate, în urma celor ce au pățit de la evreii din Basarabia.

Comandamentul Teritoriului C 4 A

(ss) General Dragomirescu

A.M.St.M., R.S.E.M. 1058, C0541

1940, iulie 1, București. Biroul Statistic Militar Iași informează despre incidente între militari români, sovietici și populație, cu prilejul retragerii din Basarabia și Nordul Bucovinei, și despre masacrul de la Dorohoi.

RAPORT INFORMATIV Nr. 1783 din I.VII.1940MARELE STAT MAJOR SECȚIA II-a

Brumar. 64-400 I.7.: 20/45.

I. Prin punctul Ștefănești-Botoșani nu s-a putut refugia decât un număr mic de funcționari, deoarece trupele sovietice nu permit refugiarea populației civile și a funcționarilor: astăzi acest punct de trecere a fost închis.

2. Caporalul Parfenie Tinofeiu, Caporal Plăcintă Emilian și Frunțaș Balutzel Vasile, toți din garda A.A.A. a podului de vase de la Grădintzi-Roman, și-au manifestat bucuria cedării Basarabiei. Caporalul Parfenie a amenințat pe Frunțașul Ravaru Roman că-l va împușca dacă va trage în avioanele sovietice; sunt în cercetarea Legiunei de Jandarmi Roman.

3. Soldat Diaconu Ioan din Reg. 29 Inf. s-a îmbrăcat civil dezertând și asociindu-se bandelor comuniste din Ismail, a fost împușcat în picior, se găsește internat în spitalul comunal Brăila.

4. Legiunea de Jandarmi Dorohoi raportează că astăzi s-au produs agresioni contra evreilor trăgându-se și focuri de armă de către soldații ce au debarcat în Dorohoi; nu se cunoaște dacă sunt victime¹.

5. La Botoșani cu ocazia agresionilor ce au avut loc astăzi de dimineață, raportate cu Nr. 1779 din 1.7.1940, nu au fost victime, s-a devastat câteva magazine evrești din împrejurimile gărei.

6. În satul Buhăceni, soldații în trecere au devastat o prăvălie de manufactură.

7. La spitalul militar Iași a fost adus cadavrul plutonierului de jandarmi Sofciuc Spiridon din Leg. Jand. Orhei. Din informațiuni a fost omorât în Ungheni de comuniști în timpul evacuării.

8. Doi soldați din Regimentul 6 Roșiori declară că trupele sovietice au dezarmat escadronul greu din acest regiment luând cu ei pe Căpitanul Ștefănescu, Sublt. Ionescu Radu și Pascali și alți doi ofițeri.

9. Manifestații contra evreilor, izolate, au avut loc și la Iași.

10. Populația românească din Iași adânc impresionată și revoltată de atitudinea evreilor cu ocazia evacuării Basarabiei și actelor de teroare și banditism la care s-au dat, este agitată și nu este exclusă o reacțiune contra evreilor pentru preîntâmpinarea de dezordini.

S-au luat măsuri de siguranță prin patrulări, atât ziua cât și noaptea.

ȘEFUL BIROULUI STATISTIC MILITAR Iași,

Lt. Colonel (ss) I. Palade

Ibidem, C0465-466

¹ Într-un document al Marelui Stat Major din 1 iulie 1940, se arată, printre altele, că organele jandarmeriei și Curtea Marțială a Diviziei 6 Infanterie au constatat că devastările diverselor prăvălii și locuințe din Dorohoi, la 1 iulie, au fost săvârșite de soldații din Legiunea de Jandarmi Ilotin și din Regimentul 3 Grăniceri, pe tot axul șoselei ce traversează localitatea. Focurile au fost trase de soldați români. Au rezultat 43 de morți (cifra exactă este de 50 de morți - n.n.; vezi doc. 21 și 22 din prezentul volum), din care 7 militari. Cei mai mulți au căzut în zona cimitirului evreiesc, la ieșirea sud-est Dorohoi. Majoritatea victimelor au fost evrei. (*A. M. St. M., Jurnalul de operațiuni al Marelui Stat Major, Frontul de Est, însemnările de la 1 iulie 1940*).

1940, iulie 1, București. Informare a organelor militare române, care semnaleză că printre cei care colaborează cu comuniștii, în teritoriile ocupate, sunt mulți din rândurile foștilor funcționari de stat.

Refugiații sosiți ieri 30 iunie a.c., în Gara de Nord venind din Chișinău afirmă că printre cei care militează astăzi în rândurile comuniștilor sunt foarte mulți și din rândurile foștilor funcționari de stat.

Secretarul general al primăriei din Chișinău Alexa Drugan își păstrează și astăzi postul încredințat de comuniști.

Acesta încasase suma de 200 000. Iefurile funcționarilor din Primărie pe care trebuia să le achite înainte de intrarea rușilor în Chișinău, dar funcționarii au fost amânați până în ziua invaziei când funcționarii au trebuit să fugă fără a-și mai încasa salariile.

Au fost asasinați de evrei în stradă comisarii Pascal A., Mateescu Constantin, Severin și Stol.

Se semnalează nenumărate acte de teroare, care în haosul ce a dăinuit nu au putut fi verificate și care urmează a se stabili ulterior.

Nu avem încă informațiuni complete asupra celor petrecute în Tighina.

În ansamblu, acțiunea teroriștilor, care a fost bănuită încă de mult, s-a afirmat în tot spatele frontului, evacuat, normal situându-se desigur mai puternic în zona ocupată de trupele sovietice.

Prin surprinderea produsă de ordinul de evacuare s-a neglijat măsurile de siguranță pe care trupele trebuiau să le ia în spate, în special în noduri de comunicație, orașe etc.

Astfel au fost lăsate pradă bandelor de teroriști familiile funcționarilor și militarilor. Ce este mai grav, unitățile militare au suferit și ele banditismul populației, care la Bălți, de exemplu, a colaborat cu unitățile sovietice la dezarmarea trupelor noastre imbarcate în tren.

Din observațiunile făcute, se pare că organizarea terorismului nu era complet pusă la punct și acțiunea a fost improvizată. Dacă aceasta s-ar fi prezentat complet organizată, haosul celor două zile de evacuare s-ar fi transformat într-un dezastru...

5. Manifestări ostile țării din partea unor funcționari sau conducători politici români:

a) Subinspector Poliție BEREZOVSKI chestorul din Tighina a fost văzut pe Strada Gogol, colț cu Alexandru cel Bun, în fruntea unui grup de indivizi, cei mai mulți evrei, cu un steag roșu în mână strigând: „Bine că am scăpat de jugul român pe care îl purtăm de 22 ani și ne ajunge”.

b) Judecătorii Dușoreanu, Cuciuș și Popislavchi din Chișinău și-au afișat sentimentele filo-sovietice rămânând în Basarabia.

c) Agenții de la Percepția fiscală din Călărași-Târg au pus mâna pe case de bani, care le-au fost luate cu forța de jandarmi.

d) Șeful Detașamentului de poliție Comisar Ionescu Virgil din Călărași-Târg, a fost amenințat cu moartea de cei 10 gardieni publici ai săi.

e) Doctorul primar din Cahul a refuzat evacuarea spitalului.

f) Institutatorul Lupașcu Gheorghe, fost prefect de județ la Soroca, fost deputat, membru în Sfatul orășenesc F.R.N., a prezidat imediat o adunare comunistă în Soroca, în prezența soldaților sovietici.

- Petre Sfeclă, președintele F.R.N. Soroca, împreună cu inspectorul școlar primar Alexandru Anop și institutorul Cutubar Ion au întâmpinat trupele sovietice cu steag roșu arborând Steagul Sovietic pe Casa Corpului Didactic.

- Avocatul Petre Hrișcu, fost președinte al F.R.N. și Teodor Rusnac, secretarul F.R.N., au declarat că nu au de ce pleca din Basarabia.

Profesorul Marcu, directorul Liceului agricol Soroca, suspectat de noi pentru sentimente comuniste, nu a vrut să se refugieze.

g) Impiegații de mișcare din Lipnic au primit trupele sovietice cu steagul roșu.

h) Doctorul Rabinovici, medic primar la Chilia Nouă, a luat președinția Comitetului local de comuniști.

I) Impiegatul Dăcuță Serghei din stația Pârlița este considerat ca autor al ciocnirii din această stație, care a avut ca urmare rămânerea în Basarabia a câtorva trenuri de muniții (declarația mecanicului trenului)¹.

Ibidem, C0733, 809, 810

¹ În acest sens, după cum informa Prefectura Poliției București la 30 iunie 1940, refugiații din Bălți relatau că, încă înainte de ocuparea orașului, cei ce s-au dat la acte de teroare au fost chiar funcționarii statului, care s-au instalat prin forță în fruntea instituțiilor.

Sunt citate numele fostului perceptor al orașului, Baranovski, al șefului biroului populației, Leucuța, ca primar al orașului și alții.

Această informație a fost transmisă P.C.M., generalilor Argeșeanu, Bengliu, Liteanu, Biroului St. Major etc. (*Ibidem, C0522*).

O analiză a situației complexe și dificile ce s-a creat în Basarabia și Bucovina de Nord ca urmare a ultimatumului sovietic din 26 iunie 1940 este făcută de C. I. Kirîțescu, în vol. I al lucrării *România în cel de al doilea război mondial*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1995, apărută sub îngrijirea lui Gh. Buzatu, p. 116-129.

1940, iulie 1, Soroca. Notă a M. St. M. - Secția a II-a Informații, intitulată: „Atitudinea evreilor în legătură cu evacuarea teritoriilor cedate”.

NOTĂ

1 iulie 1940

Atitudinea evreilor în legătură cu evacuarea teritoriilor cedate

Soroca

1. În ziua de 28 iunie a.c., ora 16.30-17.00 comuniștii evrei din oraș au ocupat Poliția și Primăria, unde au făcut percheziții.

La Poliție a vorbit avocatul evreu Michel Flexor, comunist care a defăimat autoritățile și administrația română.

În acest timp a apărut comisarul ajutor Murafa Vladimir și agentul Eustațiu Gabriel, care nu avuseseră timp să se refugieze.

Aceștia au fost mai întâi percheziționați și apoi puși cu mâinile în sus în Piața Unirii, la statuia Generalului Poetaș, unde au fost împușcați de Michel Flexor.

2. La ora 17 un autocamion cu tezaurul Administrației Financiare Soroca, în valoare de 15-18.000.000 lei, a plecat de la Cercul de Recrutare spre Piața Unirii, spre a se aproviziona cu benzină, urmând ca apoi să ia pe administratorul financiar Ion Gheorghiu și Cpt. Georgescu de la același Cerc de Recrutare, care urmau să conducă transportul.

În Piața Unirii însă, autocamionul în care se aflau Locot. Pavelescu Gheorghe, mai mulți subofițeri, Vartolomei, dirigintele Oficiului Poștal și avocatul Gheorghe Stănescu, a fost oprit de evrei, care au rupt galoanele locotinentului Pavelescu și ale subofițerilor, în asistența soldaților sovietici.

În fața acestei situații, locot. Pavelescu și Vartolomei au dat 50-60.000 lei, la doi evrei, care i-au scos din mulțime.

Subofițerul Ene fugind, a fost împușcat pe la spate. Avocatul Stănescu a fost dat jos din mașină de către avocatul evreu Pisarevski Alexandru și din informațiuni reiese că a fost executat.

Autocamionul cu tezaurul a rămas în mâinile bandelor de evrei.

3. Din informațiuni rezultă că au fost asasinați ulterior de evrei administratorul financiar Gheorghe Ion și Cpt. Georgescu, de la Cercul de Recrutare.

4. Maiorul Vartic Gheorghe, comandantul Legiunii de Jandarmi Soroca și căpitanul Ramadan, tot de la acea legiune, însoțiți de un număr de subofițeri, și căutând să se refugieze cu o mașină, au fost opriți de evrei, care le-au rupt galoanele, dându-le apoi drumul¹.

5. După toate acestea, a urmat o ședință a bandelor teroriste de evrei, la Prefectura de județ, în asistența trupelor de ocupație, la care a luat cuvântul învățătorul Lupașcu Gheorghe, fost prefect de județ, fost deputat, membru în Sfatul Orășenesc al Organizației F.R.N.

6. Prooții care voiau să se refugieze au fost opriți de evrei și întorși în oraș.

7. Petre Sfeclă, președintele F.R.N. pentru județul Soroca, și institutorii Anop Alexandru și Cutubar Ioan au ieșit cu drapelul roșu în întâmpinarea soldaților sovietici și au arborat un drapel mare sovietic la Casa Corpului Didactic.

8. Cu circa jumătate de oră înainte de intrarea trupelor sovietice în Soroca, Florentin Cernăianu, șeful poliției, întâlnind pe stradă pe avocatul Petre Hritscu, fost președintele F.R.N. Soroca, Alexandru Anop, institutor și inspector școlar primar, Teodor Rusnac, secretar la F.R.N., județul Soroca, și întrebându-i dacă sunt gata de plecare, aceștia au răspuns că „nu au de ce pleca”.

Bălți

1. În stația Bălți a fost împușcat, în ziua de 28 iunie a.c., un individ de către o persoană necunoscută.

Cadavrul lui a fost expus pe peron, spunându-se că a fost împușcat de soldații români, cu scopul de a provoca reacția bandelor de comuniști evrei împotriva populației românești.

2. În timp ce în stația Bălți se aflau două garnituri cu trupe românești și funcționari, evrei în grupuri se strecurau printre cei aflați în garnituri, sfătuind pe soldați să depună armele și să rămână în Basarabia.

Văzând că metoda persuasiunii nu reușește, a venit un ofițer sovietic însoțit de trei soldați, care amenințând cu revolverele, au somat pe ofițerii și soldații români să depună armele, declarând că în caz contrariu vor fi împușcați.

Un evreu a anunțat cu glas tare că cei originari din Basarabia nu au voie să părăsească localitatea.

Majoritatea celor prezenți, în special funcționarii basarabeni ce se evacua, și-au distrus pe loc toate actele și numai în acest mod au putut să scape de la controlul individual ce li s-a făcut ulterior.

În urma somațiilor ofițerului sovietic, soldații români au depus armele după care au fost scoși din tren cei identificați ca basarabeni și opriți pe loc.

Ofițerii și subofițerii români au fost suiți din nou în tren urmând a fi percheziționați de o comisiune care nu a mai venit.

Ulterior li s-a permis să plece din Bălți, la intervenția generalilor Manafu și Pleniceanu.

În stația Bălți au rămas armele acestor trupe și vagoane de muniție de artilerie.

Chișinău

1. În ziua de 29 iunie a.c., la ora 16, a aterizat la Chișinău un grup de 25-30 avioane sovietice.

Imediat evreii din Chișinău au arborat drapelele roșii, pornind manifestațiuni de stradă la care se adaugă deținuții comuniști eliberați din penitenciarul local.

Manifestanții au barat străzile nepermițând accesul spre gară a populației ce se evacua.

Pe tot parcursul, manifestații evrei și comuniști strigau „Jos Carol”, „Jos Armata Română”, „Trăiască Stalin și Armata Sovietică”.

Polițiștii care au vrut să facă ordine, pentru ca populația ce se evacua să se poată scurge spre gară, au fost prinși, iar comisarii Pascar Nicolae, Mateescu Constantin, Severin și Stol au fost executați de evrei în stradă prin împușcare.

2. Pe strada Alexandru Cel Bun (Alexandrovskaia) funcționarii români care voiau să meargă spre gară au fost împiedicați de o masă compactă de evrei și ruși care ocupau trotuarele țipând, amenințând cu pietre.

Românești (Lăpușna)

La primirea știrii că Sovietele vor ocupa Basarabia, elevii - în majoritate evrei - și părinții lor care se aflau la un examen de fine de an, au devenit provocatori, bruscând pe profesori.

Reni

În oraș au fost incidente grave între evrei și autoritățile militare.

Evreii au ieșit cu benzi roșii în mână.

A fost 15-20 de morți.

Tighina

Evreii comuniști din Tighina au dezarmat și dezbrăcat pe jandarmi, cărora luându-le uniformele s-au erijat în organe de ordine și pază, oprind pe cetățeni să părăsească orașul.

Cernăuți

1. Încă înainte de intrarea trupelor sovietice, populația evreiască a devastat bisericile și a împușcat pe mulți dintre capii autorităților.

Printre cei uciși sunt șeful gării, un locotenent-colonel comandant de regiment probabil primarul orașului și foarte mulți polițiști, precum și gardieni publici.

Deținuții din închisori au fost eliberați de către evreii și comuniștii locali și se găseau în fruntea bandelor teroriste.

2. Evreii comuniști între 15-16 ani au comis acte de barbarie, dezarmând pe soldații români, pe ofițeri și pe polițiști, înfigându-le propriile lor baionete și arme.

La gară forțau sub amenințări pe soldați să rămână să ia parte la def.re și să nu plece în România.

Vijnița

1. Întreaga dezordine a fost provocată de evreii comuniști și ucrainieni.

Doctorul evreu Wiener, șeful sanatoriului din Vijnița, nu a dat voie personalului român să părăsească sanatoriul, a rupt steagul românesc, din care a oprit numai fâșia roșie cu care s-a încins peste piept, strigând că a sosit ceasul evreilor.

2. În ziua de 28 iunie a.c., ora 11, când trupele sovietice au intrat în oraș, au fost întâmpinate la podul de peste Ceremuș de către primarul orașului, evreul Satran, înconjurat de populația evreiască, făcând odată cu actul de supunere și o manifestare de simpatie trupelor ruse. De pe drapelurile românești au fost rupte culorile galben și albastru și au lăsat numai culoarea roșie.

3. O bandă în frunte cu avocatul Raufarger au atacat pe perceptor și pe pretor, obligându-i să-i predea banii din casa percepției

Galați

Un grup de 2 000 basarabeni dintre care 90% evrei, care așteptau în gară, sub pază militară, să fie îmbarcați spre a pleca, după dorința lor, în Basarabia, s-au revoltat că nu li se formează garnitura mai repede și o parte din ei au încercat să fugă de sub pază.

Somați să stea, aceștia au răspuns cu focuri de armă.

Soldații au tras în plin, omorând circa 10-12 persoane și rănind circa 40.

Au fost arestați 80 dintre ei de organele Chesturii de Poliție Galați.

Ibidem, Secția 2 Informații, ds. 941, f. 55-60

¹ Într-o telegramă cifrată telefonată prin Legația Română din Berlin pentru Legația din Moscova, semnată de ministrul de externe C. Argetoianu, se arată că „Maiorul de jandarmi

Vartic și Căpitanul Ramadan, împreună cu jandarmii care-i însoțeau au fost dezarmați și arestați la Soroca în timp ce se retrăgeau de către trupele sovietice. Rog a interveni imediat pentru eliberarea lor, cerând în același timp să se dea instrucțiunile convenite pentru ca asemenea incidente să fie evitate în viitor”. (A.M.A.E., Fond 71 România, vol. 127, p. 355).

În legătură cu veridicitatea unor afirmații privind comportamentul populației evreiești în cursul evacuării Basarabiei și Bucovinei de Nord și a ținutului Herța, dl M. Pelin face o analiză amplă a neconcordanței între unele fapte imputate acestei populații și realitate, în lucrarea *Legendă și Adevăr*, 1994, Ed. „EDART” - București.

19

1940, iulie 1. Raport contrainformativ al unității „Granița” către M. St. M., cu propuneri ca soldații basarabeni să fie lăsați liberi dacă vor să plece la căminele lor, măsuri ce ar trebui extinse și la funcționari ai statului, originari din Basarabia.

GRANIȚA către M. St. M

Raport contrainformativ din 1 iulie 1940.

Soldații basarabeni să fie lăsați liberi dacă vor să plece la căminele lor.

Apreciem că pentru aceleași considerațiuni este necesar să se extindă măsura și la ceilalți angajați ai Statului, comunali, regii autonome etc. originari din Basarabia și care au fost mutați în Vechiul Regat tocmai pentru a-i scoate din mediul minoritar respectiv, unde se complăceau ca străini de tot ce este românesc și care în ultimele zile grele pe care le trăim (din informațiuni sigure) au atitudini care nu concordă cu starea generală de spirit a Românilor. Sunt veseli, pasivi în serviciul pe care-l îndeplinesc, ba de multe ori chiar sabotează etc.

Sunt unii dintre ei, români de origină etnică, (subl. în text - n.n.) însă dacă ar fi întrebați, poate și-ar exprima dorința să se înapoieze în Basarabia între ai lor și unde vom avea nevoie de ei pentru orice împrejurare.

Ibidem, 1058 - C0479

1940, iulie 2, Iași. Raport al prefectului județului Iași, către M.A.I. despre incidente provocate de militari, soldați cu maltratări și uciderea unor evrei. În notă, ordinul M.A.I. ca răspuns la acest raport.

/ Iași. 1940, iulie 2 /

D-lui Ministru de Interne București

La ordinul telegrafic cifrat 150 din 2 iulie raportăm:

1. În gara Belcești s-a ivit un incident între militari și evreul Michel Gotleib care a fost împușcat mortal.

Agresori neidentificați.

2. În gara Sârca a fost aruncat din tren, de către călători, un evreu care a fost grav lovit din care cauză a decedat.

Alți 14 evrei grav bătuți au fost coborâți din tren și actualmente sunt liberi.

3. Între stațiile Podul Iloaiei - Sârca, au fost dați jos din tren mai mulți evrei militari. Santinelele C.F.R. somându-i să se oprească, aceștia au fugit mai tare, s-a tras asupra acestora. Un evreu împușcat mortal, iar doi menținuți arestați.

4. La secția jandarmi Podul Iloaiei a fost adus un evreu grav bătut de necunoscuți. Victima Lauster Rozen.

5. În gara Cucuteni - Lețcani, evrei militari și civili grav bătuți, au fost coborâți din tren. Abramovici Bernard grav rănit cu focuri de revolver și a decedat. Agresori neidentificați¹.

A. IȘ., Fond Pref. jud. Iași, ds. 1/1940, f. 165

¹ Au fost semnalate, de asemenea, devastări ale unor magazine proprietate evreiască. (*Ibidem*, Fond Chestura de Poliție, f. 160 f.v).

În fața acestor acte de agresiune, ministrul de interne, Mihail Ghelmegeanu, trimitea următoarele: „D-lui Prefect al Județului Iași: Rog luați măsuri să ni se semnaleze de îndată toate cazurile de agresiune împotriva evreilor pentru ca ministrul să fie în orice moment orientat asupra situației și să avizeze la măsuri”. (*Ibidem*, Fond Pref. jud. Iași, ds. 1, f. 5).

Manifestările agresive față de populația evreiască au continuat, cum rezultă și din rapoartele telegrafice ale Prefecturii Iași din 13 și 14 iulie 1940, către M.A.I. (*Ibidem*, f. 5).

Această situație a determinat Comandamentul Corpului II Armată să emită un ordin care cerea: „La ședințele de educație militară se va insista ca militarii să se abțină de la orice manifestație și sub orice formă față de evrei. S-a luat contactul cu autoritățile civile ca să se semnaleze cu date precise abaterile săvârșite de către ostași sau populația civilă contra evreilor și s-a dat ordin unităților ca asemenea acte să fie deferite Curții Marțiale... Se va evita cantonarea trupelor în localități cu populație evreiască numeroasă”. (*A.M.St.M., Jurnalul de operațiuni al Corpului II Armată, însemnările din 19 iulie 1940*).

1940, iulie 3, Dorohoi. Proces-verbal de constatare încheiat de oficialități ale orașului, după masacrul ce a avut loc la cimitirul evreiesc, soldat cu moartea a 50 de evrei.

MEDICUL ORAȘULUI

Nr. 462

4 iulie 1940

PROCES - VERBAL

Astăzi 3 iulie 1940, orele 10, noi Procurorul Militar de pe lângă Curtea Marțială a Comandamentului „Garoafa”, căpitan de rezervă Duca I. Mihail, în asistența d-lor Colonel medic C. Enăchescu, medicul orașului Dorohoi, sublt. Darabană Mihai, grefierul Curții Marțiale și Primăria urbei Dorohoi, reprezentată prin ing. Pascu, ajutor de primar, am procedat la identificarea cadavrelor găsite în vecinătatea cimitirului israelit și în diferite puncte ale orașului, cadavre ce se găsesc acum în casa cimitirului și o parte în fața acestei case.

Totalul cadavrelor este de 50¹ din care 11 femei, 34 bărbați și 5 copii. Printre cadavre se găsește și sergentul T.R. Bercovici Emil din Reg. 29, precum și 6 soldați evrei, dintre care am putut identifica, după spusele populației, pe soldatul Broinștein din Reg. 6 Vânători și alt soldat din Regimentul 16 Artilerie, după cum arată semnul matricol de la betelia pantalonilor.

În ceea ce privește numele și unitatea precisă a celor șase soldați evrei arătați mai sus, nu s-au putut face constatări precise, deși aceste cadavre au fost examinate cu de-amănuntul.

Soldații aveau îmbrăcămintea ruptă, murdară și infiltrată cu sânge.

Am ridicat de la cadavrele soldaților una pereche cizme și 2 perechi bocanci cât s-a găsit asupra lor, pentru a se vărsa locului în drept.

Din examinarea cadavrelor, am putut constata că moartea tuturor a fost provocată prin plăgi produse de armă de foc asupra craniului, toracelui și abdomenului afară de un singur bătrân, care avea fracturată baza craniului printr-o lovitură puternică.

Numele indivizilor de mai sus decedați:

1. Bercu Aclipei, str. Regele Ferdinand, vârsta 35 ani;
2. Leibș Blonder, str. Traian, vârsta 60 ani;
3. Idel Bercovici, str. I. C. Brătianu, vârsta 50 ani;
4. Frochi, azil evreiesc, vârsta 60 ani;
5. Leiba Zeingher, str. Tăutu, vârsta 58 ani;
6. Senlo Rotaru, str. Miron Costin, vârsta 1-2 ani;
7. Avram Calmanovici, str. Ștefan cel Mare, vârsta 50 ani;
8. Necunoscut civil, aproximativ 35 ani;
9. Soldat necunoscut, aproximativ 26 ani, dinți platin în față;
10. Soldat necunoscut apr. 27 ani, 2 dinți îmbrăcați, găsit ceas;
11. Ițcu Abramovici, str. Spital, apr. 5 ani;

12. Soldat necunoscut, apr. 24 ani, 3 dinți jos îmbrăcați;
13. Soldat necunoscut, apr. 25 ani, găsit monogramă pe betelia pantalonilor 16 Art.;
14. Zindel Fonea, Vf. Câmpului, apr. 41 ani;
15. Femeia lui Eli Rizel, apr. 60 ani;
16. Eli Rizel, 75 ani;
17. Șloim Ceaușu, azil evreiesc, 30 ani;
18. Leia Zina, str. Muzelor, 55 ani;
19. Un necunoscut, apr. 45 ani;
20. Idelovici Calman, Iași, 24 ani;
21. Schmil Groparu, str. Dorobanților, apr. 54 ani;
22. Calman Croitoru, str. Regina Maria, apr. 36 ani;
23. Meier Moscovici, str. Regina Maria, apr. 41 ani;
24. Emil Bercovici, str. Gr. Ghica, 25 ani, Sg. T.R.;
25. Rifca Croitoru, str. C. Stroici, 60 ani;
26. Aron Elie Iosub, 43 ani apr.;
27. Marcu Volf Croitoru zis Gotesman, 59 ani apr.;
28. Mina Davidovici, 40 ani;
29. Steina Leibovici, str. Regina Maria, 50 ani;
30. Broinstein, str. Col. Vasiliu, 25 ani, Reg. Vtori.;
31. Ehelber Hună, Iași, 26 ani;
32. Herșcu Ionaș, 94 ani;
33. Aizic I. Aizic, 43 ani;
34. Rosa Kaufman, str. Mare, 35 ani, Săveni;
35. Un necunoscut, 36 ani apr.;
36. Iosub Gherbiș, str. Tăutu nr. 33, 80 ani;
37. Ghizela Cohn, str. Regina Maria, 45 ani apr.;
38. Moise Croici, com. Darabani, 43 ani apr.;
39. Iosub Gherber, azil evreiesc, 66 ani;
40. Freida Rudik, str. Regina Maria, 7 ani;
41. Toni Rudik, str. Regina Maria, 6 ani;
42. Moise Rudik, str. Regina Maria, 2 ani;
43. Iacob Rudik, str. Regina Maria, 38 ani;
44. Ciaușu Malca, str. Regina Maria, 35 ani;
45. Marcu Gusan, str. Tăutu, 18 ani;
46. Elias Aronovici, str. Spital, 30 ani;
47. Herșcu Mendelovici, str. Miron Costin 75 ani;
48. Chana Petrar, str. Reg. Ferdinand, 21 ani;
49. Sin Ișic Leib, str. Vântului, 50 ani;
50. Simon Cohn, fiul lui Ișic Herș Solomon, str. Regina Maria, 2 ani.

Noi procurorul militar căpitan în rezervă Duca I. Mihail, pe baza delegațiunii date nouă de către domnul Prim Procuror Militar maior magistrat I. Tințu, constatând cauza morții acestor indivizi, după cum s-a specificat mai sus, am dispus înmormântarea lor, dând autorizațiunea de înmormântare d-lui ajutor de primar Ing. Pascu.

Pentru a împiedica completa descompunere a cadavrelor și a accelera înmormântarea lor, am cerut și ni s-a trimis de la regimentul 29 P.S. din compania garnizoanei, un detașament de 72 soldați sub comanda sublt. Bălan Savel.

Parchetul Tribunalului Dorohoi a fost reprezentat prin d-l comisar ajutor Mercur Constantin de la Poliția Dorohoi.

Drept pentru care s-a încheiat prezentul proces-verbal în 4 exemplare din care s-a dat: unul Primăriei Dorohoi, prin d-l ajutor de primar ing. Pascu, unul garnizoanei Dorohoi, unul serviciului sanitar al orașului prin d-l colonel medic C. Enăchescu, iar altul s-a reținut de noi.

Procuror Militar
Cpt. rezervă Duca Mihail
Ajutor de primar
Ing. Ioan Pascu

Col. Medic Rezervă
Dr. C. Enăchescu
Grefier
Sublt. rezervă Darabană

M. Carp, Cartea Neagră, vol. III, ed. a II-a, îngrijită de Lya Benjamin, București, Ed. Diogene, 1996, p. 46-48

¹ Cifra se confirmă și prin procesul-verbal nr. 67 al ședinței Reprezentanței Comunității din 28 iulie 1940 ora 5 p.m.

Membrii prezenți: d-nii dr. Axler I., Herșcu Făgădău, Mihăilișteanu Leon, Marcu Craft Bălan, Aron Sapira, Aron Aizic, Leon Herovitz, Moise Z. Ciubotaru, Iosif Cornișteanu și Saia Cartenberg

Consiliul fiind în majoritate se declară ședința deschisă:

Prezidează d-l dr. I. Axler, președintele Comunității

Decizii

Reprezentanța ia act că s-au scos de la Oficiul Stării Civile 50 autorizații de înmormântare pentru care d-l secretar a achitat o taxă de 600 lei.

Secția Sacra va verifica autorizațiile de înmormântare și va taxa acolo unde este cazul.
(A.F.C.E.R., *Mapa: Comunitatea din Dorohoi*).

22

1940, iulie^{*}, Dorohoi. Raportul procurorului delegat cu cercetarea împrejurărilor în care au fost uciși 50 de evrei de către militari din grupul 3 Grăniceri și 8 Artilerie, în orașul Dorohoi.

CONFIDENȚIAL

DOMNULUI PROCUROR GENERAL

La ordinul Domniei voastre nr.93/1940, am onoarea a vă raporta următoarele în legătură cu evenimentele de la 1 iulie 1940.

Din investigațiile făcute de mine personal, precum și din informațiile primite de la Garnizoană și din registrele Stării Civile, rezultă că în ziua de 1 iulie 1940 au fost împușcați 52 de evrei.

* Probabil, primele zile ale lunii iulie.

Faptul s-a petrecut în împrejurările următoare:

În ziua de 1 iulie 1940 se făcea la cimitirul creștinesc înmormântarea rămășițelor pământești ale căpitanului Boroș, iar evreii erau la cimitirul lor și înmormântau pe un osfaș evreu.

La un moment dat s-a auzit o detunătură de armă, urmată de o salvă. Asistența, fiind la înmormântarea unui ofițer, a crezut că este salva de onoare dată ofițerului căzut la datorie: dar focurile începuse să se înmulțească și atunci dându-se seama că nu e o simplă salvă, s-a produs o panică de nedescris, lumea crezând că au venit rușii.

Nimeni, atât ofițerii, cât și civilii nu cunoștea motivul acestei acțiuni, deoarece unii, speriați de primele detunături, trăgeau în vânt, pentru intimidare, crezând că celelalte împușcături vin de la ruși.

Toată lumea s-a împrăștiat, lăsând sarcofagul în mijlocul cimitirului. Mai târziu s-a observat că în realitate focul fusese deschis de niște soldați din grupul 3 Grăniceri și 8 Artilerie, care se retrăgeau din regiunea Herței, umiliți și batjocoriți de evreii din Herța și ca răzbunare au început să tragă în evreii de la cimitirul evreiesc.

Probabil că fusese oarecare înțelegere între soldați, deoarece focul s-a întins imediat la periferia de N.V. a orașului, soldații pătrunzând prin casele evreiești și împușcând tot ce erau prin ele.

Semnificativ este faptul că unele case creștinești aveau în geamuri icoane creștine sau aveau pe pereți cruci făcute de diferite boicli, acestea ca indiciu că acolo locuiesc creștini și în consecință să nu tragă. Probabil că au venit înainte vreo câțiva soldați și au anunțat ce se vor întâmpla. Ne lipsesc date precise pentru această împrejurare, deoarece primele cercetări au fost făcute de către Comandamentul Militar prin Președintele Curții Marțiale, care a fost însoțit la această cercetare numai de către Domnul Procuror Alexandru Scripcă și organele Poliției.

În urma acestei cercetări, constatându-se că învinuții erau militari, cercetările au rămas în sarcina organelor militare.

S-au identificat de către această Comisie vreo 47 cadavre și câțiva răniți.

Cadavrele erau răspândite vreo 15 la cimitirul evreiesc, iar mai sus de cimitir, spre barieră un grup de 5 militari evrei, restul răspândiți prin case și pe străzi.

Înhumarea cadavrelor s-a făcut în ziua de 3 iulie a.c.

La ofițerul Stării Civile, am găsit înregistrat un număr de decedați, dintre care 6 soldați neidentificați.

Actele în cauză au fost încheiate de către organele militare.

Aducându-vă la cunoștință Domniei-Voastre, cele de mai sus, cu onoare vă rog să binevoiți a dispune cele legale¹.

Procuror Delegat

(ss) Filaret Săhleanu

Secretar

(ss) Constantin Grigorescu

M. Mircu, Pogromurile din Bucovina și Dorohoi, București, Editura „Glob”, 1945, p. 133-135. Vezi și Martiriul evreilor din România, Editura „Hasefer”, 1991, p. 25-26.

¹ La data de 26.X.1940, Curtea Marțială Roman, Parchetul Militar, trimite către Curtea Marțială M.U. Oficiul Poștal 140 „un tabel de corpurile delictive ce au fost adunate cu ocazia incidentului de la Dorohoi, în ziua de 1 iulie 1940...”, precizându-se că dosarul cu incidentul de la Dorohoi se află la această instanță, pentru a dispune cele legale.

23

1940, iulie 3, Fălticeni. Rezultatul anchetei în legătură cu 11 evrei morți prin aruncare din tren sau uciși de militari români în pădurea Probota.

Parchetul Trib. Baia

Confidențial

Fălticeni

Nr. 7585 1940 luna iulie în 3

Domnule Ministru,

Ca urmare la raportul nostru telegrafic cifrat nr. * din 3 iulie avem onoarea a vă raporta următoarele:

Fiind informați de către Poliția Pașcani, Pretura Lespezi și șeful secției de jandarmi Lespezi, că în cursul zilei de 1 iulie a.c. au fost dați jos din trenuri în stația Lespezi și Pașcani evrei maltratați de călătorii și soldații din trenuri, iar în cursul zilei de 2 iulie au fost aruncați din trenuri pe linie între stațiile Pașcani Lespezi mai mulți evrei. în timpul mersului trenului, în dimineața zilei de astăzi 3 iulie a.c. însoțit fiind de d-l Comandant al Legiunii de Jandarmi, ne-am deplasat în stațiile Dolhasca Lespezi și Pașcani, precum și satul Probota com. Tătăruși, unde am constatat următoarele:

Din trenul rapid care venea în ziua de 2 iulie de la București spre Dornești, au fost aruncați pe la orele 16. în timpul mersului pe linia ferată doi evrei înainte de intrarea în stația Lespezi și doi evrei după ieșirea din stația Lespezi, din care cauză aceștia și-au găsit moartea, iar cinci evrei au fost aruncați pe aceeași distanță, alegându-se cu răni grave, care au necesitat internarea lor în Spitalul din Lespezi.

Cadavrele celor patru evrei au fost descoperite pe linie de patrula militară care făcea paza liniei.

Aceasta a anunțat pe șeful stației Lespezi, care la rândul său a anunțat Postul de jandarnii, încât abia după două-trei ore s-a descoperit acest fapt de șeful postului Lespezi.

Trenul rapid trecând de stația Lespezi, iar șeful stației neanunțând imediat gărilor prin care trecea acest tren, autorii faptului nu au putut fi descoperiți și prinși.

Am dispus ridicarea cadavrelor, care au fost duse într-un vagon liber garat în stația Lespezi unde urmează să li se facă autopsia.

Am delegat pe șeful postului Lespezi cu facerea cercetărilor, după care ne-am deplasat în stația Pașcani, unde șeful Poliției ne-a raportat că sunt internați în spitalul Pașcani un număr de opt evrei maltratați și dați jos din tren.

* Lipsește în documentul original.

Din Pașcani ne-am deplasat în satul Probota comuna Tătărăuși unde am fost informați că s-ar afla într-o pădure un număr de șapte evrei împușcați.

În pădurea de lângă satul Probota, lângă pârâul numit Isaia, în apropierea liniei ferate Dolhasca-Pașcani, am găsit cadavrele a șapte evrei împușcați.

În legătură cu acest fapt am stabilit următoarele:

În ziua de luni pe la orele 18, au fost văzuți pornind din stația Dolhasca, pe linia ferată, un număr de șapte evrei escortați de doi soldați cu arme și conduși de un ofițer sublocotenent, care au mers pe linie până în dreptul pădurei arătată mai sus, unde au intrat și i-au împușcat, după care soldații și ofițerul au plecat fără a se putea ști unde și identifica cine au fost.

Intrucât acest fapt a fost comis de militari tot astăzi anunțăm Parchetul Militar Iași, pentru a dispune cele legale. Cadavrele au fost lăsate la fața locului sub pază, iar cu primele cercetări au fost însărcinați șeful stației Lespezi și șeful postului Tătărăuși.

Urmează a stabili ulterior dacă împușcarea acestor evrei a fost ordonată sau nu.

Pentru a se preveni asemenea fapte și pentru a se reprima am luat următoarele măsuri:

Încă din scara zilei de 2 iulie a.c. împreună cu d-l Prefect al județului, am intervenit pe lângă d-l Comandant al Armatei cu sediul în Fălticeni, spre a se lua măsuri ca trenurile să fie însoțite de gărzi militare.

În stațiile Pașcani, Lespezi și Dolhasca în legătură cu șefii Stațiilor respective, cu Comandantul Gărzii militare și șeful Poliției Pașcani, am hotărât: Să se înființeze câte o echipă în aceste stații formată din militarii gărzii, din jandarmi și un funcționar c.f.r. care la sosirea în stație a trenurilor, să cerceteze și să întrebe în fiecare vagon ce incidente s-au întâmplat.

Autorii acestor incidente imediat ce vor fi descoperiți să fie reținuți și înaintați organelor competente.

Dacă aceste incidente vor fi descoperite după plecarea trenului din stație, șeful stației să anunțe imediat stațiile dinaintea trenului pentru ca trenul să fie oprit iar organele arătate mai sus să facă cercetări pentru descoperirea autorilor.

Aceste fapte grave au fost provocate de militari, soldați care călătoreau în trenuri și în mai mică parte de civili.

Este de relevat faptul din informațiile care le avem, că d-nii ofițeri care se află în trenuri și sunt față la aceste incidente nu iau nici o măsură, ci trec cu vederea.

De asemenea personalul trenurilor care are datoria să semnaleze la ajungerea în stații aceste fapte, nu au făcut-o tolerând în trenuri comiterea lor.

Pentru evitarea acestor fapte dăunătoare ordinii și siguranței statului credem că ar fi necesar ca trenurile să fie în permanență însoțite de gărzi militare, iar Direcția G-lă C.F.R. să dea dispozițiuni și să ia măsuri împotriva personalului C.F.R. care nu-și face datoria.

PROCUROR,
(ss) Virgil Iordăchescu

Domnii-salc Domnului Ministru a Justiției-București

A.N., Fond M.J.D.J., ds. 22/1940, f. 516-517 f/v

1940, iulie 3, București. Secția a II-a Informații a M. St. M. semnaleză maltratarea și aruncarea din trenuri a numeroși evrei, de către civili și militari, acțiuni soldate cu numeroși morți.

De la Secția II Informații a Marelui Stat Major*

- Iancu Weisman, comerciant din Iași, a venit cu un automotor C.F.R. la Vaslui ca să plece la Huși. Într-un compartiment de clasa a III-a au sărit pe el 6 militari. A fost bătut, i s-au luat banii și diverse obiecte. A fost aruncat pe fereastra trenului, între Munteni și Crasna, la cantonul 221. A suferit fractura piciorului stâng și leziuni la cap. A fost găsit de o patrulă militară, care l-a dus la spitalul din Vaslui.

- La Târgu Frumos, serviciul de poliție militară din stație l-a dus la spitalul local pe Heim Ițic Landau din Piatra Neamț. Bătut în trenul ce venea de la Pașcani, a fost lovit la baza craniului și ulterior a decedat în spital.

- În urma faptului că pe linia Lespezi-Paşcani au fost găsiți trei evrei în gară, aruncați din trenuri, garniturile de cale ferată încep să fie însoțite de patrule militare conduse de ofițeri.

- În trenul Iași - București, la Piatra Seacă, evrei molestați de 16 militari.

- Între Vaslui-Grajduri-Bârnova, 80 evrei care mergeau în Basarabia au fost molestați în tren.

- La 17,23 cu trenul 7001, pleacă spre Galați din Gara de Nord 600 basarabeni și evrei care voiau să ajungă în Basarabia.

- La orele 17, pe stânga căii ferate, în Comuna Fântânele-Bacău, lângă podul C.F.R. peste Bistrița, au fost aruncați din tren Iacob Poltrajan din Chișinău, desconcentrat din Regimentul 6 Grăniceri, Avram Sigler din Chișinău și Ichil Guraliuc, blănar din Chișinău, desconcentrați din Regimentul 16 Artilerie, și Leib Sirchis, ceaprazar din Chișinău. Au fost internați cu leziuni grave în spitalul „Pavel și Ana Cristea” din Bacău.

- Din trenul accelerat 503 București-Doronești, lângă podul C.F.R. peste râul Corneț, a fost aruncat evreul Samuel Moscovici, funcționar comercial din Dorohoi, domiciliat în București, str. Orzari. Internat în comă în spitalul Bacău.

- Între Valea Seacă și Bacău, din trenul accelerat 505, au fost aruncați un bărbat și o femeie, evrei**.

- Într-un tren rapid, pe linia Iași-Vaslui, Planciu Beiumin, soldat concentrat la Regimentul 1 C.F.R. și Leon Margulis din București au fost forțați de doi ceferiști și de un jandarm să le dea banii. De frică, s-au dat jos la Vaslui. În același tren, Iosif Davidovici, comerciant din Iași, Bdul. Ferdinand, a fost jefuit de însoțitorul vagonului

* Text prescurtat.

** Într-un document al Chesturii Bacău, din 4 iulie 1940, se precizează numele lor (Bereș Mendel și Bereș Reghina), arătându-se că în tren le-au rămas trei copii. (A.IȘ., Fond Rezidența Prut, ds. 2/1940, f. 395).

Nr. 1. un soldat și un jandarm. Lovit și aruncat între Munteni și Crasna a fost internat în spitalul evreiesc din Vaslui.

- Leon Segal, soldat concentrat, bătut în trenul 6010, între Munteni și Crasna, și internat în spital la Bârlad.

- Dintr-un raport militar secret: „Evreii, din spirit de prudență, călătoresc numai în trenuri rapide și într-un număr mic, iar în timpul călătoriei încearcă să treacă cât mai neobservați, evitând orice conversație sau provocare”.

- La Vaslui, în trenul 6001, a fost atașat un vagon cu evrei care plecau în Basarabia. Soldații din garda gării au scris pe vagon: „Evrei! Aveți grijă de ei”. Pe drum, mai mulți ostași din primul vagon al trenului au tras în vagonul evreilor. La Iași au fost găsiți în acest vagon 2 morți, 6 răniți grav și 2 răniți ușor.

- În stația Bârnova, 2 locotenenți și un plutonier au dat jos din trenul rapid 71 un evreu pe care l-au bătut până când l-au omorât.

- În gara Bacău, din trenul 503, au fost aruncați pe geamuri 4 evrei.

- La Cernăuți, avocatului comunist dr. Hitzig și soției sale nu li s-a mai permis să promoveze diverși evrei în conducerea autorităților locale, acest privilegiu revenind ucrainenilor.

- În apropiere de Joița, a fost aruncat din trenul 505 evreul Iosif Meerar, soldat din Regimentul 16 Infanterie.

Grav rănit, internat în spitalul Râmnicu Sărat. Din același tren au fost aruncați între cantoanele 105 și 106 evreii Suher Meir, care mergea în Basarabia cu familia sa de 6 persoane și Morii Abramovici, croitor, ambii din București. Agresori civili.

- Lângă stația Joița, a fost bătut, dezbrăcat și aruncat din trenul personal București-Cernăuți medicul Solomon Simon, iar rabinul Seifer Bernard din Piatra Neamț a fost bătut și dat jos din același tren în stația Boboc, împreună cu copilul său de 7 ani. Fiind urcat în trenul 503 pentru Bacău, a fost iar aruncat din mers, între cantoanele 105 și 106, fiind ușor rănit. Agresori civili.

Aproape de miezul nopții. Pais Moise, funcționar particular din Brăila, a fost bătut în trenul 503 între stațiile Buzău și Râul, sărind din tren. Agresori civili.

- Costache N. Constantin din Focșani, plecând la Râșnov și având aparență de evreu, a fost bătut în trenul 502. Agresori civili.

- La frâna trenului de marfă 856 Buzău - Focșani se afla și soldatul concentrat Gherș Ihtelman. La ieșirea din stația Gugești Râmnicu Sărat, frânarul Slecă Mititelu i-a luat un cufăr și un portmoneu cu 500 lei și l-a aruncat jos din tren. Frânarul a fost înaintat la Focșani Parchetului Tribunalului Putna.

- La ora 13,10 a fost coborât în stația Mărășești Iosif Rabinovici din Comuna Răducăneni, Fălciu, bătut de militari în trenul 602, între stațiile Bârlad-Tecuci, între Tecuci și Cornești fiind aruncat din mersul trenului. Internat în spitalul Mărășești.

- Morii Ismailov, din București, str. Sf. Apostoli 14, a fost bătut de militari în rapidul 52, între Bacău și Adjud.

- Comandamentul Condor către Marele Stat Major, secția Informații: în județele Constanța și Caliacra mai există 422 refugiați evrei polonezi. În garnizoana Constanța sunt 94 evrei refugiați cu 26 femei și 31 copii, din diferite țări. În garnizoana Balcic sunt 122 refugiați polonezi în majoritate evrei. Se propune „o grabnică deplasare a lor în alte regiuni ale țării”.

- La orele 15, în gara Scânteia, doi soldați evrei au fost bătuți de militari și aruncați din tren.

- Însoșitorii unui convoi de 30-40 căruțe ale Regimentului 3 Grăniceri trecând prin satul Stăuceni-Botoșani au căutat evreii din sat ca să-i molesteze. Jandarmii au liniștit lucrurile.

- La 1 și 2 iulie, pe distanța Verești-Pășcani, au fost aruncați din diverse trenuri 14 evrei.

- Un vagon cu evrei sosește de la Galați la Iași la orele 16. Evreii din el strigă că au fost bătuți de civili între Vaslui-Grajduri-Bărnova, creind alarmă.

- Andrei Berezovschi, fiul compozitorului Mihail Berezovschi din Chișinău, s-a refugiat din Basarabia pe linia Basarabasca-Zorleni. Avea trăsături semite și nici nu vorbea bine românește. Luând apărarea unor evreice, a fost aruncat din tren de soldați, pe raza județului Tutova. A decedat¹.

A.M.St.M., Fond Secția II Informații, ds. 938 și 940

¹ Într-o sinteză informativă a Secției a II-a a Marelui Stat Major din 3 iulie 1941, sunt relatate și alte cazuri de agresiune față de evrei. Astfel, în trenul Cernăuți-București, între stațiile Pașcani și Adjud, au fost aruncați din mers prin ferestrele vagoanelor 20 de evrei, de către elevii școlii militare care se refugiau de la Cernăuți. Soldații români au bătut cca 47 de evrei în gara Verești.

- În trenul Botoșani - Iași, oprit prin tragerea semnalului de alarmă în stația Cucuteni, în seara de 30 iunie, 10 oameni au fost coborâți din vagoane și molestați, iar doi dintre ei împușcați și aruncați într-o mlaștină. (*Ibidem*, ds. 941, f. 410-421).

- La 2 iulie, evreul Luhar Pascal, fr. T.R. din Regimentul 12 Dorobanți „surprins pe când căuta să culegă informații asupra mișcărilor de trupe” (după cum declara soldatul Catinca Alex.) a fost împușcat de el.

- Ofițerii și soldații români care veneau din Bucovina și se aflau în trenul Teiuș-Arad au aruncat pe fereastră trei călători evrei (*A.M.St. M., Fond Secția II Informații, ds. 941, f. 41*). De asemenea pe linia ferată de la Tîbeni, au fost găsiți grav răniți soldații evrei Ițic Kupfersvelt (Rădăuți) și Marcu Solomon (Ploiești). Plecau în concediu când au fost aruncați din tren. Internati în spitalul din Rădăuți. Extras din Buletinul de evenimente nr. 48 al Legiunii de Jandarmi Cernăuți. (*A.S.V., Fond Prefectura jud. Rădăuți, ds. 13/1940, f. 42*).

Într-un raport al Prefecturii Vaslui, din 4 iulie 1940, adresat Rezydentului Regal al ținutului Prut, se relatează asemenea cazuri de agresiune împotriva evreilor. Cităm din document: „În ziua de 3 iulie a fost aruncat din trenul accelerat Iași-București, între stația Rebricea și Halta Rateșul Cuzei evreul Goldștein Leib zis Zeilig. În cădere a fost grav rănit, în nesimțire a fost găsit de soldații patrulei mobile instalată în Rateșul Cuzei, care i-a înfîpt baionetele în piept omorându-l”. (*A.I.Ș., Fond Rezența Ținutului Prut, ds. 9/1940, f. 397*).

1940, iulie 4. „Granița” transmite M. St. M. că maltratarea și aruncarea din tren a evreilor și a minoritarilor ruși de către ostași români izolați continuă.

TELEGRAMĂ

GRANIȚA

C ă t r e

MARELE STAT MAJOR

Nr. 484 din 4. VII. 1940, orele 21,35.

1. În trenuri evreii și minoritarii ruși continuă a fi maltratați de către ostașii ce călătoreau izolați. Pe podul de la Cosmești în noaptea de 2/3 au fost aruncați din tren patru evrei. Între Nidușeni și Berbeci au fost aruncați din tren soldatul Popa Mihail de origine etnică rusă din Reg. 23 Artilerie și sergentul Segal Pentel din Reg. 68 Infanterie.

2. Plutonerul Doja Iosif din Regimentul 5 Artilerie a fost aruncat din tren în apropiere de Cosmești. Cazul se cercetează de Legiune.

Ibidem, Direcția operațiilor, ds. 2/1940-1941, f. 167

1940, iulie 5, Iași. Măsurile întreprinse pentru a preveni devastările și jafurile nu au dat rezultate; se solicită mobilizarea tuturor autorităților civile și militare în aceste acțiuni.

COMANDAMENTUL 4 TERITORIAL

STATUL MAJOR

Nr. 384 din 5.07.1940

C ă t r e

PREFECTURA JUDEȚULUI IAȘI

Cu toate ordinele ce s-au dat și cu toate gărzile înființate în orașul Iași și la periferii, devastările și jafurile nu au încetat.

Cei însărcinați cu această misiune nu au fost în stare să stăvilească debandada. Această însărcinare am dat-o colonelului Rădulescu Dumitru de la acest comandament

care are ordinul de a proceda cu toată energia la încetarea jafului. Toate autoritățile civile și militare îi vor da concursul pentru această misiune¹.

Singurul regiment care este răspunzător de ordine în garnizoană este Reg. 74 Inf. pus la dispoziția Comand. 4 Teritorial în acest scop. Domnul colonel Rădulescu va lua contact cu organele respective și jandarmerești și va organiza acest serviciu².

Am dat ordin ca toți cei ce se dedau la jafuri să fie imediat arestați și apoi judecați de Curtea Marțială.

COMAND. TERIT. C.4 A.

General

(ss) H. Dragomirescu

A.IȘ., Fond Trib. Mil., ds. 3/1940, f. 318

¹ Faptul este confirmat prin adresa nr. 13 din 10 iulie a colonelului D. Rădulescu trimisă acestei chesturi (Iași):

„Cu ord. nr. 383 și 384 din 5 iulie 1940 al Comand. 4 Teritorial, am primit însărcinarea de a restabili ordinea în Municipiul Iași și în special cu supravegherea trupelor ce trec prin garnizoana Iași și care au început a devasta magazinele evreiești...”. (*Ibidem, Fond Circ. III Poliție, ds. 17/1940, f. 351*).

² În legătură cu îndeplinirea acestei misiuni, la 10 iulie 1940, col. D. Rădulescu trimitea Chesturii din Iași următoarea adresă: „Datorită colaborării camaraderești ce mi-ați dat personal și cu unitățile dvs., mi-am îndeplinit însărcinarea repede și prompt...”.

27

1940, iulie 5, Iași. Raportul prefectului jud. Iași asupra stării de spirit a populației și cu privire la continuarea samavolnicilor împotriva evreilor.

Cabinetul Prefectului
1940

Nr. 223/5 Iulie

Către
MINISTERUL DE INTERNE
- Cabinetul Domnului Ministru -
BUCUREȘTI

La ordinele Domniei Voastre Nr. 141 din 28 Iunie și 150 din 2 Iulie și ca urmare raportului nostru telegrafic Nr. 223 din 5 Iulie a.c. am onoare a raporta următoarele detalii:

I. Starea de spirit

- Starea de spirit este în general liniștită.
- Populația de la oraș își continuă cu calm activitatea zilnică, iar populația rurală își vede de muncile câmpului care îi preocupă în special.

Actuala schimbare de Guvern, precum și încadrarea politice externe a României în cadrul axei Roma-Berlin¹, este primită cu bucurie de populația română și cu mare îngrijorare pentru soarta ei, de către populația evreiască.

- Printre români circulă tot mai mult deviza că „România trebuie să fie a românilor“.

II. Acte de violență

- Măsurile de ordine luate de către autoritățile superioare militare cât și civile fiind de dată prea recentă, încă nu au fost simțite de acei cari produc dezordine și incidente, din care cauză s-au mai produs unele incidente și însușiri de bunuri particulare și anume:

1). Un grup de soldați din Regimentul 75 Infanterie a încălcat via proprietatea evreului loil Bonfel, de unde au luat mai mult vin.

Aceeași soldați, pretind de la locuitori fân fără bani sau bon de rechiziție.

2). Soldați aparținând Regimentului 3 Roșiori s-au introdus în curtea și casa lui Hermes Copol, de unde au luat fân, găini și o bicicletă și niște roți de la o căruță.

- Șeful postului de jandarmi respectiv, voind să facă cercetări pentru stabilirea vinovaților, a fost oprit și amenințat de către un ofițer Locotenent.

- În noaptea de 4-5 Iulie, precum și în dimineața următoare mai mulți soldați din Regimentul 67 Artilerie, au luat în mod samavolnic tot fânul aparținând D-lui Maior Ghika, de pe o suprafață de 4 Ha.

Unii dintre soldați erau înarmați.

Intervenția șefului de post a fost fără rezultat, întrucât soldații au arătat că au ordine superioare.

4). În ziua de 4 Iulie un grup de ofițeri și trupă din Regimentul 6 Pioneri, cari erau în trecere, au intrat în prăvălia negustorului Benea Solomon din Comuna Poeni și i-au sustras o mare cantitate de alimente și coloniale.

5). Soldați ai trupelor în trecere cât și ai acelora staționate în ziua de 4 Iulie, în grupuri de câte 8-25 soldați, au atacat următoarele proprietăți:

- Adolf Trahtemberg, Carol Calmanovici, Schwartz Lazăr, M. Ficler, Moritz Talbert, F. Rabinovici, I. Waisburg, Mendel Fleter, Ing. Wansel, Portweis Wolman, Drucman Milu, Pincu Vardru, Marcu Fante precum via G-ral. Pârvolescu.

Cu această ocazie s-au comis distrugerii de localuri și mobilier, luându-se obiecte de îmbrăcăminte, arme de pază și chiar bani, iar personalul respectiv a fost terorizat și lovit.

- Cercetările au fost făcute de către șefii posturilor de jandarmi respective și au fost arestați un grup de șase militari din Reg. 1 Pioneri și 74 Infanterie, cari au fost înaintați Tribunalului Militar al Corpului 4 Armată.

6). În cartierul Copou-Iași, a fost devastată complect proprietatea Dr. Brenner.

Devastarea a fost săvârșită de către locuitorii cartierelor Brenner, P. Bogdan și Păcurari.

Cercetările se fac de către Prefectul Județului, Comandantul Legiunei Jandarmi Județ și Poliție.

7). În dimineața zilei de 4 Iulie, din trenul Iași-București au fost aruncați un număr de șase evrei.

8). În orașul Iași, în zilele de 3 și 4 iulie, au fost forțate și s-au luat alimente și băuturi de la următoarele băcării și cârciumi - proprietatea negustorilor: Nuhâm Moise, Avram Hascal, Moscovici Leib, Oișe Leib Luzer, Strul Moscovici, Iancu

Mendel, Iosub Herșcovici, Fobia Leibovici, Ana Proboi, Constantin Moțoc. Saia Abramovici, Ion Mărgărit, Grabois, Idel Luzer și Isac Eizac.

Întrucât unii dintre aceștia au fost grav bătuți, a necesitat internarea lor în spital.

PREFECTUL JUDEȚULUI IAȘI,

Colonel, (ss) C. Carp

Ibidem, Fond Prefectura județului Iași, ds. 1/1940, f. 121 f/v

¹ La 4 iulie 1940, a fost instaurat de către Carol al II-lea cel dintâi guvern de orientare progermană. Prim ministru a fost ing. Ion Gigurtu și, pentru foarte scurt timp, Horia Sima, conducătorul mișcării legionare, a deținut funcția de ministru al cultelor.

Constantin Kirițescu îl numește „Guvernul groparilor țării”. „Guvernul Gigurtu avea un colorit pronunțat germanofil. Manoilescu la Externe, D. Caracostea la Instrucție, câteva epave gogiste ca electorul teleormănean Stan Ghițescu și arhitectul I. D. Enescu și o serie de nume necunoscute, ca: dr. V. Noveanu, M. Priboianu, Petre Logadi, Petre Nemoianu, Augustin Bideanu, probabil dintre foștii legionari* scăpați neimpușcați, botezați proaspăt în Iordanul noului partid regalist”. (*Constantin I. Kirițescu, op. cit., vol. I, p. 134*).

* Îngrijitorul ediției, Gh. Buzatu, face următoarea adnotare: „Dintre legionari Radu Budișteanu (Culte și Arte), Dr. Vasile Noveanu (Inventarul Avuției Publice), Augustin Bidian (Subsecretar de Stat la Finanțe)” (*vezi op. cit., nota 161, la p. 319*).

28

1940, iulie 7, București. Secția a II-a Informații a M. St. M. sesizează abuzuri ale militarilor și populației împotriva cetățenilor evrei (loviri, aruncări din tren etc.). Ordinul M.A.I. cere autorităților din Moldova și Bucovina să ia măsurile necesare pentru a zădărnici orice incident.

NOTĂ

Secția II Informații, Marele Stat Major

- REACȚIUNEA POPULAȚIEI ROMÂNEȘTI*

- În ziua de I. iulie a.c., în trenul rapid nr. 52 însoțitorul trenului și soldatul Popa au bătut pe evreul Max Mendel din București, str. Mihai Vodă 5.

- În același timp mai mulți soldați au bătut în apropierea stației Mărășești pe evreii Weiss Lupu din comuna Dej, Burăh Gross din Galați și Burcomin Gutman din Piatra Neamț.

* Fragmente.

- În ziua de 2 iulie a.c., din trenul nr. 8006 Galați-Buzău evreul Horenstein Simion din București a fost dezbrăcat și lăsat în pielea goală, după care a fost aruncat jos în stația Făurei. Numitul a declarat că a fost dezbrăcat de mai mulți soldați. Comandamentul Militar al stației Buzău a comunicat că autorii n-au fost identificați, iar personalul trenului pretinde a nu fi văzut faptul.

- În aceeași noapte a fost bătut de militari, în trenul 503 pe distanța Ploiești-Râmnicu Sărat, evreul Groper Simion din Focșani: coborând în stația Râmnicu Sărat pentru a reclama, a fost din nou bătut, de un aviator.

- În ziua de 4 iulie a.c., a fost adus din stația Bodulești la Brăila cu trenul nr. 805 Buzău-Galați evreul botezat Holiab Panait, licențiat al Academiei Comerciale, funcționar la Societatea de Gaz și Electricitate din București, grav rănit la cap. Numitul a declarat că, venind de la București la Brăila, a fost insultat de mai mulți călători din tren, apoi aruncat jos. Nu cunoaște pe agresori, însă crede că unul ar fi polițist, iar altul artist la Teatrul Muncă și Voe Bună.

- Din trenul rapid nr.51 au fost aruncați din tren între stațiile Monteoru-Buzău, evreii Iancu Moise din Roman, covrigar, și Iosif Marcu din Opanic-Slănic, premilitar, care a fost tăiat de tren.

Din același tren, între stațiile Bobocu și Joița au mai fost aruncați indivizii Schechter Izrail din București str. Carol nr. 1, soldat cu ordinul de chemare al unui regiment de aviație, care în stare gravă a fost transportat la spitalul militar din Buzău și Emanoil Rigler de 37 ani, funcționar comercial din comuna Budești-Ilfov.

- Între stațiile Vintileanca și Ulmeni au fost aruncați din tren trei indivizi, fiind accidentați mortal. Până în prezent nu au fost identificați.

- Cu trenul personal nr. 508 a fost adus în stația Buzău din gara Joița locotenentul Dorgler Edmund, originar din Hudușul de Mureș-Turda, din compania II-a fortificații Râmnicu Sărat, aruncat din trenul rapid nr. 51. Fiind rănit la cap, a fost internat în spitalul militar din Buzău.

- În ziua de 5 iulie a.c. cu trenul motor nr. 83 București-Galați, la ora 11,04 a fost adus în gara Buzău din stația Vintileanca fruntașul T.R. Leib Idel din Reg. 29 Infanterie, domiciliat în București, Cal. Văcărești nr. 20, contabil, găsit pe linia ferată, rănit grav la cap și la umeri. I s-au dat primele ajutoare, apoi a fost transportat la spitalul din Buzău¹.

A.M.A.N., M.St.M., Fond M.St.M., Secția II informații, ds. 941, f. 558-556

¹ Asemenea evenimente au fost semnalate și de Chestura Poliției Bacău, Biroul de Siguranță, într-un raport înaintat Rezydentului Regal al ținutului Prut. Astfel:

„În ziua de 1 iulie a.c., evreul Segal Ițic, de 40 de ani, comerciant, născut în Botoșani în anul 1900, domiciliat în București, str. Basarab nr. 45, venind de la București la Botoșani și înainte de a ajunge cu trenul la Pașcani, a fost maltratat în tren de către un civil pe care nu-l cunoaște; în gara Pașcani, dându-se jos din tren, s-a înapoiat cu primul tren la Bacău, unde a fost internat în spitalul Șuler și pansat la cap.

Evreul Hausfater Iancu Zelic, de ani 26, născut și domiciliat în Bacău, str. Leca nr. 197, de profesiune funcționar comercial, în ziua de 1 iulie a.c., venind de la Iași spre Bacău, între stațiile Iași și Podul Iloaiei, a fost bătut de un grup de militari și civili, apoi, luându-i-se suma

de lei 2800, a fost aruncat din tren. Din cauza leziunilor căpătate, a fost internat în spitalul Șuler din acest oraș.

Evreul Faibiș Moise de ani 31, de profesiune funcționar comercial, născut și domiciliat în Piatra-Neamț, str. Carol nr. 96, desconcentrat din Regimentul 41 Artilerie Brașov, în ziua de 1 iulie a.c. a fost lovit în tren și aruncat jos între stațiile Sascut și Negri, de către soldații din tren pe care nu-i cunoaște și care i-au luat din buzunar suma de lei 500; fiind lovit la cap, a fost adus cu o mașină la Bacău și internat în spitalul Șuler.

Evreul Golder Iacob, de ani 41, născut în Chișinău, domiciliat în Bacău, str. Regina Maria nr. 2, soldat regimentul 16 Artilerie, în ziua de 1 iulie a.c. plecând la Iași, în apropiere de stația Podul Iloaiei, a fost lovit în tren de mai mulți militari, față de ofițeri; totodată i s-a luat suma de lei 3 000, un ceas și pălăria, la gara Iași a fost dat jos și dus la poliție, unde făcându-se cercetări, nu s-a putut descoperi autorii. În ziua de 2 iulie a.c., s-a întors la Iași pe o locomotivă, până la Roman. De la Roman s-a urcat într-un tren personal clasa a 2-a și l-au dus într-un vagon clasa a III-a unde l-au bătut, provocându-i leziuni la ochiul stâng și obraz, spate și prin coaste; ajungând la Bacău a fost internat la spitalul Șuler.

Evreul Moise Israel de ani 30, din Botoșani, venind de la Regimentul 2 Vânători Gardă nr. 9 București, având concediu medical de 18 zile, la plecare din stația Negri a fost dus în băți prin 4 vagoane și apoi, în timpul mersului trenului, a fost aruncat de către militarii din tren; în prezent se află internat în spitalul Șuler din Bacău.

Evreul Hieser Israel de 33 ani, născut la Burdujeni, comerciant, domiciliat în București, str. Mircea Vodă nr. 38, în ziua de 1 iulie a.c., în tren între stațiile Roman și Pașcani a fost maltratată de un grup de militari pe care nu-i cunoaște; reîntorcându-se la Bacău, a fost internat în spitalul Șuler.

Evreul Iosef Meldelsohn, de ani 56, chelner, născut la Ploiești, domiciliat în Bacău, str. Miron Costin nr. 52, în ziua de 1 iulie a.c. venind de la București și ajungând în gara Bacău, a fost lovit de un grup de civili, pe care nu-i cunoaște, după care a fost internat în spitalul Șuler din Bacău.

În ziua de 2 iulie a.c., evreul Iacob Volf Landag, de ani 41, născut în Botoșani, comerciant, domiciliat în București, str. Cămpodeni nr. 41, venind cu trenul de la București, la Botoșani și înainte de a ajunge la Pașcani a fost lovit și aruncat din tren de un grup de militari și civili pe care nu-i cunoaște. Reîntorcându-se cu un tren de marfă la Bacău a fost internat în spitalul Șuler“. (*A.IȘ., Fond Rezidența Ținutului Prut, ds. 2/1940, f. 394 f/v și 395*).

Și Prefectura jud. Vaslui raportează aceluiași for administrativ că: „În ziua de 2 iulie, din trenul rapid Iași-București, între stațiile Rebricea și Buhăești, au fost aruncați din mersul trenului evreii Iacob Benerman și Bucinschi ambii suferind leziuni grave în cădere“. (*Ibidem, ds. 9/1940, f. 397*).

Într-un raport al Procurorului General de pe lângă Curtea de Apel Galați, adresat Ministerului Justiției la 16 iulie 1940, se arăta:

„În ziua de 2 iulie a.c. la orele 16,30, în trenul Galați-Bârlad la cantonul nr. 20 C.F.R. între stațiile Fulgerești și Moscu, un evreu necunoscut a fost împușcat mortal de un jandarm pe motiv că a vrut să-l dezarmeze.

În aceeași zi evreul Talic Talic din Brăila, după spusele sale, în gara Tecuci a fost bătut de mai mulți indivizi civili. Continuându-și drumul cu trenul spre Galați între stațiunile Piscu și Independența a fost svârlit din tren de mai mulți civili fără a i se întâmpla ceva, decât că și-a rupt pantalonii și rănit la cap. Nu s-a putut identifica nici unul din cei care l-au zvârlit din tren întrucât au plecat cu trenul mai departe. Cazul s-a cercetat de către șeful de post dresându-se acte fără ca autorii să fie identificați.

La 3 iulie a.c. între stația Sivița și Frumușița s-a găsit cadavrul individului Aizic Stoir, originar din Berești Covurlui. Din primele cercetări rezultă că numitul ar fi căzut din tren.

În aceeași zi Sinca Sinca, originar din Galați, pe când călătorea cu trenul din Galați la Foltești, între stația Foltești-Frumușița a fost aruncat din tren de către civili, alegându-se cu răni pe corp. Indivizii nu s-au putut identifica, prin faptul că au plecat cu trenul mai departe.

În aceeași zi evreul Eting Moise, originar din Soroca, pe când călătorea cu trenul de la Galați la Huși între stațiile Foltești și Frumușița a fost dezbrăcat în tren de către civili și apoi a fost aruncat de către aceștia din tren, s-a ales cu răni pe corp. Indivizii nu s-au putut identifica prin faptul că au plecat cu trenul mai departe². (*A.N., Fond M.J.D.J., ds. 22/1940, f. 519, 520, f/v.*)

² Ca urmare a acestor informații, Ministerul de Interne, Direcțiunea Administrației de Stat, comunică organelor locale administrative și polițienești: „Pentru a zădărnici orice incidente și a preveni stări de lucruri în totul dăunătoare în situația actuală, Marele Stat Major a dat ordin autorităților militare din Moldova și Bucovina să procedeze de îndată la complectarea măsurilor deja luate, întărind sancțiunile pentru diferitele abateri.

Pentru atingerea acestui scop, vă rugăm să dați de urgență dispozițiuni tuturor organelor de poliție și jandarmeriei ca să colaboreze strâns cu Marile Unități din zonă, în special la executarea controlului și menținerea ordinii în trenuri, în gări și în localități, cum și la împiedicarea actelor de alarmism la care încă mulți interesați se dedau.

Dispozițiunile ce veți da, cum și rezultatul acestora, vă rog a le comunica Ministerului“.

MINISTRU,
(ss) Indescifrabil

DIRECTOR,
(ss) Indescifrabil

Acest ordin s-a transmis D-lor Reziidenți Regali, D-lor Prefecți de Județe, Prefecturii Poliției Capitalei, Comandantului Corpului de Jandarmi. (*A.T.M., Fond Pref. Jud. Timiș-Torontal, ds. 7/1940, f. 237.*)

29

1940, iulie 8, Iași. Raport al Reziidentului Regal al ținutului Prut privind situația din acest ținut, din punct de vedere al ordinii, siguranței, stării de spirit a populației etc.

Cabinetul Reziidentului Regal

8 iulie 1940

General I. Mihail
Vicepreședinte al Consiliului de Miniștri

General David Popescu
MINISTRU DE INTERNE

Avem onoarea a vă relata, în cele ce urmează, situația Ținutului Prut din punct de vedere al stării de spirit, al ordinii și siguranței, apoi măsurile luate în chestiunea refugiaților basarabeni și bucovineni... începând de la 27.VI.1940.

Starea de spirit a populației a fost cu începere de la 27 iunie și până la terminarea evacuării Basarabiei și Bucovinei, foarte alarmată...

Totodată, unele personalități locale și-au evacuat, de asemenea, familiile și aceasta a fost de natură să accentueze alarma.

În urma măsurilor luate se pare că spiritul de pribegie de care era animată populația locală, s-a mai temperat. Totuși continuu se primesc numeroase reclamații, în care ni se citează cazuri de evacuare de militari sau personalități.

Ordine și siguranță.

Am reușit să stăpânim și stăpânesc complect populația civilă, neavând nici un caz de dezordine provocată de vreun civil. N-a fost în puterea mea să pot stăvilii din primul moment omorurile de evrei în trenuri, gări și localități.

Tot așa devastările, jafurile, bătăile și abuzurile săvârșite de către soldații trupelor ce s-au evacuat din Basarabia. Desigur aceste trupe, în timpul evacuării, au avut de suferit diverse jigniri și excese, săvârșite asupra lor și asupra populației civile de către bandele de evrei, care căpătaseră curaj în prezența tancurilor sovietice.

Se explică astfel tendința aceasta de răzbunare împotriva evreilor din Regat. Dar explicația nu este și o justificare. Ordinea trebuiește menținută cu orice preț și în fața acestei necesități faptele individuale de răzbunare, trebuie să se înfrâneze singure. Când am văzut că devastările și jafurile comise de militari, în genere de coloane compuse din soldați fără ofițeri sau când am fost informați că chiar unii ofițeri și unele gărzii din gări îndeamnă la asemenea fapte și când am mai știut că asemenea soldați au devastat și unele proprietăți ale creștinilor de pe moșii și ogoare fărănești mi-am dat seama că unele trupe nu mai sunt ținute în mână de ofițerii lor și că trebuie luate grabnice măsuri în consecință.

Am cerut Ministerului de Interne sporirea numărului de jandarmi, intensificarea patulărilor de zi și noapte în orașe, întărirea pazei în trenuri și gări; am cerut tot Ministerului de Interne să facă cele necesare pentru a duce trupele retrase din Basarabia în centre curat românești și a le înlocui cu trupe proaspete de regăteni care n-au participat la evacuarea Basarabiei. Totodată, cred că e necesar ca trupele evacuate din Basarabia, care s-ar disloca din regiunea noastră, să evite a se cantona sau deplasa pe lângă centrele cu populație evreiască.

Am sfătuit apoi pe conducătorii evrei să facă cele necesare, pentru ca, în aceste zile de congestie, coreligionarii lor să stea cât mai nevăzuți, renunțând de a mai circula pentru afacerile lor obișnuite.

Domnul Ministru de Interne m-a autorizat ca, în numele D-sale, cât și în numele D-lui Ministru al Apărării Naționale și al D-lui General Șef al Marelui Stat Major, să comunic tuturor D-lor Comandanți de unități că sunt făcuți personal răspunzători de disciplina trupelor și că menținerea ordinii, cu orice preț este imperativul momentului de față. Este ceea ce am și făcut în cursul conferinței ce a avut loc în seara zilei de 5 iulie, care a durat de la orele 22-24.

Am arătat D-lor comandanți marele pericol în fața căruia ne găsim, întrucât unii soldați au trecut de la jefuirea bunurilor evreiești la jefuirea bunurilor creștinilor și le-am amintit că, tot astfel, au început lucrurile în timpul dezordinilor de la 1907. Le-am arătat că e mult mai important de a preveni, decât de a reprima. Este indispensabil ca să se dea ordine de către Ministerul Apărării Naționale și Marele Stat Major, tuturor unităților operative ca acestea să ia absolut toate măsurile pentru reintronarea celei mai perfecte discipline între ostași.

Ar fi util să se evite localitățile și târgurile populate cu evrei și periferiile orașelor. Să se curme situația de a vedea coloane de militari, numai cu soldați și fără ofițeri.

În urma tuturor acestor măsuri, am putut observa de la zi la zi o scădere în intensitatea și în gravitatea dezordinilor ce săvârșeau, astfel încât astăzi lucrurile se prezintă apropiate de normal.

Cred însă necesar ca toate măsurile de mai sus să se aplice cu strictețe și mai departe, spre a nu se da prilej de recidivă. Cred că ar fi cazul ca Onoratul Guvern să reflecteze asupra organizării mijloacelor de despăgubire a acelor care au avut de suferit pagube în averea lor (casă, vii, vite, căruțe, ogoare, recolte, grâu, porumb, vin etc.) de pe urma devastărilor și jafurilor făcute de soldați.

Subsemnatul a și dat dispozițiuni Prefecturilor pentru a încheia situații exacte și obiective a acestor pagube spre a fi în măsură, atunci când această chestiune se va rezolva să avem datele necesare.

Credem util a propune să se săvârșească o anchetă printre toți funcționarii noștri, civili și militari, care s-au evacuat și se află printre noi, spre a obține toate datele necesare, pentru condamnarea în lipsă a tuturor funcționarilor ce i-am avut în Basarabia care în bună parte au rămas acolo și care s-au opus, ba chiar au sabotat evacuarea averii Statului Român, ori a autorităților românești sau a populației civile.

Județele Soroca și Bălți au trecut la Ruși de la finele lunii iunie 1940. Ele au fost pierdute pentru Rezidența Prut.

Potrivit adresei Ministerului Propagandei Naționale nr. 2286 din 5 iulie a.c. care, de acord cu Ministerul de Interne, a hotărât a se constitui pe lângă Rezidențele Regale, Comitete de Presă și Propagandă, la 8 iulie Rezidența Prut a convocat pentru constituire pe lângă această Rezidență a Comitetului Presei și Propagandei persoanele indicate în sus-menționata adresă. Credem că este neapărată nevoie să dispuneți majorarea efectivelor de jandarni, cu elemente regățene, iar nu basarabeni, pe care acum nu se mai poate conta, precum și o sporire a personalului polițienesc.

Rezident Regal, (ss) Traian Ionașcu

A.IȘ., Fond Rezidența Prut, ds. 9/1940, f. 143-159

30

1940, iulie 11, București. Raportul controlorului general de stat Eugen Sturdza referitor la masacrarea unor evrei din orașul Dorohoi.

Președinția Consiliului de Miniștri
Corpul Superior de Control
Nr. 537, 11 Iulie 1940

Domnule prim ministru,

Avem onoarea a vă înainta raportul domnului controlor general de stat Eugen Sturdza referitor la situațiunea creată în urma retragerii din Bucovina și Basarabia, rugându-vă să binevoiți a dispune.

RAPORT¹

În zilele de 2 și 3 Iulie m-am deplasat în Regiunea Dorohoi pentru a examina situațiunea creată în urma retragerii din Basarabia și Bucovina.

Cu această ocaziune am făcut constatările următoare:

Începând de la Roman în sus trenurile și gările sunt pline de militari. Parte din ei merg spre unitățile lor, iar cea mai mare parte stau fără nici un rost și fără nici o conducere. Aceeași situațiune prin satele și toate drumurile din județul Dorohoi.

Aceștia formează elementul de dezordine, care se dedau la tot felul de manifestațiuni, terorizând călătorii și populația locală.

În trenuri jidanii sunt svârliți pe fereastră, ceea ce prezintă un spectacol urât și periculos producând panică între cetățeni.

În apropierea gării Liteni era să fie svârlită din tren o nenorocită femeie din Bucovina, care era catolică. Până ce s-a stabilit acest lucru femeia a mâncat bătaie și i s-au aruncat lucrurile care le avea cu ea, pe fereastră.

Aceste dezordini, cari fac să dispară și orice urmă de disciplină printre soldați, sunt susținute de corpul ofițeresc.

În orașul Dorohoi cu o zi înainte de sosirea mea, adică luni 1 Iulie a.c., trupe răzlețe din Divizia a 8-a în retragere au instalat o mitralieră în mijlocul orașului Dorohoi și au tras în populația ovreiască care lua parte la înmormântarea unui soldat evreu căzut împușcat de ruși cu ocazia ocupării târgului Herța.

Este adevărat că toate aceste mișcări antisemite pornesc dintr-un sentiment de răzbunare pentru ororile comise de populația ovreiască din teritoriile părăsite, asupra armatei române.

Față însă de situațiunea în care ne găsim nu este mai puțin adevărat că asemenea manifestațiuni sunt periculoase, fiindcă asemenea porniri odată dezlănțuite nu putem ști unde vor ajunge și mai cu seamă asemenea dezordini vor da vecinilor prilejul să spună că sunt obligați să intervină pentru a face ordine în țara noastră.

În acest scop în toată regiunea de nord mișună străini și agenți bolșevici în rândurile soldaților noștri cari intenționat caută să provoace asemenea manifestațiuni.

De asemenea am observat că ofițerii noștri nu-și dau seama de gravitatea lucrurilor, deoarece încurajează asemenea mișcări, în loc să caute a arăta soldaților necesitatea de a avea, în aceste momente grele, cea mai perfectă liniște în interior.

.....
Se impune imediat să fie luate următoarele măsuri:

a. Este necesar ca în gări, în trenuri și pe drumuri să se instaleze posturi sub conducerea unui ofițer cu răspundere, care să facă poliție și să îndrumeze pe fiecare la unitatea lui.

.....
Controlor general de stat (ss) Sturdza

A.N., Fond P.C.M., ds. 482/1940, f. 18

Pe document, adnotarea:

„25 Iulie 1940. Un asemenea raport l-am trimis Ministerului Apărării Naționale pentru cercetare și sancțiuni. (ss) General Mihail“.

¹ Vezi și doc. 21 și 22 din volum.

1940, iulie 16, Iași. Rezidența ținutului Prut semnalează cazuri de devastări de către militari români în retragere ale prăvăliilor unor evrei, precum și jafuri în dauna altor locuitori.

REZIDENȚA ȚINUTULUI PRUT
16 iulie 1940

Personal - confidențial
La cabinet

DOMNULUI MINISTRU DE INTERNE
BUCUREȘTI

Avem onoarea a vă înainta copia de pe rapoartele nr. 4784 și 4006 din 15 iulie a.c. ale Regimentului 4 Jandarmi Prut, prin care ni se semnalează mai multe cazuri de devastări comise de soldați din Reg. 8 Dorobanți și 7 Artilerie la prăvăliile mai multor negustori evrei luând, în retragere din direcția Săveni-Dorohoi, mai multe căruțe cu cai de la locuitori fără plată.

Se afirmă că soldații ar fi comis aceste fapte, îndrumați fiind de gradați sau chiar de ofițeri¹.

Rezid. Regal
Tr. Ionașcu

Director
Fl. Roiu

A.IȘ., Fond Rezidența Prut, ds. 9/1940, f. 326, 327

¹ Un raport similar a fost trimis către Curtea Marțială a Corpului 4 Armată și Biroului Statistic Militar al Corpului 4 Armată. Raportul este întocmit în baza informațiilor primite de Rezidența Prut-Iași, de la Reg. 4 Jandarmi Prut, din care rezultă că:

a. În ziua de 5 iulie, în timpul retragerii din direcția Săveni spre Botoșani a Reg. 8 Dorobanți și Reg. 7 Artilerie, soldați - îndemnați de gradați și chiar ofițeri - au început să devasteze prăvălii evreiești, au luat cu forța căruțe cu cai, fără să dea vreun ban și lovind locuitori sau femeile concentrațiilor care se opuneau.

Au fost identificați caporalul Gheorghe Constantin din Corpul 16, Bat. 8 Dorobanți și serg. Voiculescu din Reg. 7 art. Bat. 6, care au declarat că au fost trimiși de Maiorul Teodorescu din Reg. 8 Dorobanți. Cazul s-a petrecut pe raza postului Ungureni.

b. La 6 iulie, un grup de soldați din Reg. 8 Dorobanți sub comanda unui plut. maj. au înconjurat conacul unei moșii administrate de evreul Sorin Semilovici, ridicând însemnate cantități de cereale, brânză de oi ș.a. La intervenția jandarmilor plut. maj. l-a amenințat cu arme. (*Ibidem*, f. 321).

c. În ziua de 10 iulie un grup de soldați din Reg. 8 Dorobanți conduși de Lt. Marinescu s-au dus la conacul evreului Abraham Fischer devastând mobila, luând haine și obiecte diferite, au spart ușa cramei de unde au luat un butoi cu vin.

- Plut. rez. Știrbu Mihai din Reg. 3 Grăniceri însoțiți de un soldat, au luat sub amenințare cu pistolul suma de 8 000 lei de la evreul lăncu Leib din satul Văratec.

În noaptea de 10 iulie, mai mulți militari din unități de cavalerie, au intrat în prăvălia evreului Ștrul Cojocaru din comuna Trifești, furând obiecte de îmbrăcăminte și suma de 25 000 lei. (*Ibidem*, f. 321 v).

d. La 12 iulie, orele 21,30, evreul Sulim Argintaru din com. Bădeni-Iași a fost jefuit de către un ofițer și 2 soldați, de suma de 400 000 lei. Acest ofițer s-a introdus în locuință sub pretextul de a face percheziție din ordinul Diviziei, a sechestrat întreaga familie și simulând percheziția a dat ordin pentru deschiderea casei de bani, luând conținutul, după care a dispărut. (*Ibidem*, f. 329).

În același sens, Prefectura județului Iași, cu adresa nr. 238 din 9/7/1940 trimisă Comandamentului Diviziei a 27-a, Legiunea de jandarmi, semnalează: „devastările săvârșite de către soldați aparținând Reg. 75 Inf. la proprietățile Alter Manase și Iosif Barthfeld, ambele de pe teritoriul Miroslava. Vă rugăm a dispune cele convenite contra celor găsiți vinovați”. (*Ibidem*, Fond Tribunalul Militar, ds. 3, f. 324).

Și alte autorități locale semnalează cazuri de samavolnicii săvârșite împotriva populației evreiești. Relatăm cele raportate de Legiunea Jandarmi Iași în raportul adresat Rezidenței Regale a Ținutului Prut.

„... 7. Numitul Elie Gram domiciliat în comuna Lețcani, județul Iași a reclamat Legiunii Jandarmi Iași că în ziua de 3 iulie 1940, un grup de soldați din Regimentul 3 Roșiori, au pătruns în proprietatea sa de unde i-au furat alimente, o cantitate însemnată de lână, un armăsar, un docar etc. S-a luat măsuri pentru cercetarea cazului reclamat prin Secția de Jandarmi Podul Iloaiei.

8. Locuitorul H. B. Spodheim, proprietar, domiciliat în Comuna Bucium, Județul Iași, a reclamat Legiunii că în ziua de 3 iulie 1940, orele 16, au pătruns în proprietatea sa un grup de 20 soldați din Regimentul 7 Vânători, care i-au distrus proprietatea fărândeind hainele, lenjeria și alte obiecte. Au mai spart ușa beciului de unde au furat vin, bătând personalul de serviciu. S-a luat măsuri pentru cercetarea cazului de către Secția de Jandarmi Bucium.

9. Pe raza orașului Iași, au avut loc diferite incidente între trupele cari se retrag din Basarabia și populația evreiască; incidente datorite stării de surescitare ce domnește între ostași față de atitudinea ce au avut-o evreii din Basarabia cu ocazia retragerii trupelor noastre. Acestea sunt următoarele:

- În ziua de 1 iulie 1940, au fost devastate de către soldați localul de cârciumă a lui Leon Steimberg, din Șos. Nicolina nr. 1931, băcănia lui Moise Lupu din Șos. Nicolina nr. 10, băcănia lui Kalman Moscu din str. Nicolina nr. 50, precum și cârciuma lui Marcu Wexler din Șos. Socola nr. 40.

- În ziua de 2 iulie 1940, 4 soldați au intrat în localul de cârciumă «Hună» din str. I. C. Brătianu nr. 120, unde după ce au consumat o cantitate de vin, au refuzat să o plătească. Din această cauză, a început scandal care nu a putut fi aplanat decât la intervenția Poliției.

10. În Piața Sturzoaiei nr. 8, la cârciuma «Dura» un grup de soldați au cerut de băut și apoi au refuzat să plătească provocând scandal public.

- În raza Comisariatului Circ. 1 Poliție Iași, unde este cantonat Regimentul 2 Roșiori, grupe mici de soldați intră prin localuri și consumă refuzând apoi să plătească.

- În localul «Baltag» din Șos. Păcurari nr. 38, au intrat un grup de 10 soldați cari au luat cantitatea de 60 kg. caș, pe care au refuzat apoi să-l plătească”. (*Ibidem*, Fond Prefectura Jud. Iași, Cabinetul Prefectului, f. 142-144).

1940, iulie 21, Iași. Precizări ale M. St. M. cu privire la primirea repatriaților din Basarabia și Bucovina care prevăd restricții pentru evrei și ruși.

Nr. 1722

Copie Telegramă

Către AVÂNTUL
Vornic nr. 866/21.VII.1940
ora 12,30

Conform Ordinului Nr. 208711 din 20 iulie 1940 al Marelui Stat Major, Secția II-a nu se primesc în țară evreii și rușii din Basarabia și Bucovina.

În cazul că organele sovietice nu vor opri repatrierile din teritoriile ocupate, se vor primi și aceștia însă vor fi imediat adunați, izolați și trimiși imediat acestui Comandament.

Cei 10 (zece) evrei trecuți în ziua de 19.VII să fie și aceștia trimiși acestui Comandament.

Rog dați ordine Comisiei de la Ungheni în acest sens și Serviciului Pretoral pentru a organiza paza acestora.

C.35, Z.L. Nr. 48148 din 21 iulie 1940

Pt. conformitate, p. Șeful Biroului 2 (ss) Lt. Emanoil C.

Ibidem, Fond Pref. Jud. Iași, ds. 230/1940, f. 182

1940, iulie 24, Suceava. Raport al Parchetului General al Curții de Apel Suceava către M. J. semnalând abuzuri comise de militari împotriva evreilor.

ROMÂNIA

PARCHETUL GENERAL AL CURȚII
DE APEL DIN SUCEAVA

Nr. 74 1940, luna 7, ziua 24

Strict confidențial, Personal

DOMNULE MINISTRU,

Am onoarea a vă raporta următoarele:

* Text prescurtat.

În Circumscripția Curții de Apel Cernăuți cu sediul provizoriu în Suceava, în ultimul timp organele de subordine ne-au semnalat mai multe abuzuri comise de către armată și în multe cazuri conduse de ofițeri. Printre cele semnalate menționez următoarele:

4. Parchetul Rădăuți ne informează că în primele zile ale retragerii un sublocotenent a escortat 23 evrei printre care și marele comerciant de scânduri Kisbünner din Cernăuți, cu ordinul de a fi trecuți peste frontieră în Rusia Sovietică, la Legiunea de Jandarmi Rădăuți, lăsând a se înțelege oral că are ordin să-i facă scăpați, evrei care la interogatoriul luat de comandamentul legiunei a declarat că un domn ofițer superior care i-a cercetat și din ordinul căruia au fost înaintați, le-a oprit circa 7 milioane plus bijuterii și cari au fost înaintate, odată cu numiții evrei la Legiunea Rădăuți.

Comisariatul de Poliție Siret cu raportul nr. 5869 din 3/VI 1940, ne comunică devastările făcute de Reg. 77 Infanterie, indicându-ne următoarele:

Bucșenspaner Herman, prăvălie de coloniale, s-au luat diferite mărfuri de valoare de 200 000 lei.

Garfunkel Moritz, cu prăvălie de haine gata, galanterie și ghete s-au ridicat diferite mărfuri de valoare de 300 000 lei și diferite lucruri casnice în valoare de 20 000 lei.

Katz Iosef, cu prăvălie de galanterie și haine gata s-au ridicat diferite mărfuri între care una mașină de cusut și una mașină de tricotaj în valoare totală de 167 600 lei.

Berger Wilhelm, cu prăvălie, s-a ridicat marfă în valoare de 500 000 lei.

Comercianta Katz Pesi cu prăvălie de băcănie și cârciumă i s-au ridicat marfă și băuturi spirtoase în valoare de 200 000 lei, cu care ocazie s-a devastat prăvălia și locuința.

Tomașec Gusta, cu atelier de lăcătușerie, i s-a ridicat din atelier de către soldații Regt. 77 Infanterie toate sculele și diferite mașini de atelier în valoare de 100 000 lei.

Parchetul Rădăuți, cu Nr. 6040 din 19 Iulie, raportează că soldați necunoscuți au împușcat pe Wassermann Heissing, Wasserman Bubi și Loker Alter, din Siret, le-a bătut soțiile și le-a prădat gospodăriile.

Poliția de reședință Rădăuți cu Nr. 14048 din 19 Iulie 1940 ne raportează următoarele:

În noaptea 3 spre 4 Iulie a.c., armata fiind în retragere și staționând în centrul orașului un timp mai îndelungat, o echipă de soldați au spart ușile a 14 magazine și ateliere din halele pieței furând legume, cântare, alimente și scule ale meseriașilor cismari și curelari. Dintre păgubași 10 sunt creștini, iar 4 evrei.

Interesant este cazul de relevat că Șeful secției de Gardieni publici, Ștefan Carol, i-a surprins pe soldați asupra faptului de furt prin spargere și anunțând cazul unui căpitan de la unitatea respectivă, rugându-l să ia măsuri, acesta l-a amenințat pe șeful de secție să-și vadă de treabă¹.

La 4 Iulie a.c., Adela Budic din Volovăț prezentându-se la Poliție, a reclamat că în seara de 1/7 a.c., armata fiind în retragere, a prădat mai multe case evreiești,

inclusiv pe a ei, nelăsându-i nimic în casă. Fiind chemată la Postul de Jandarmi pentru a reclama, unde s-a și prezentat. Când s-a reîntors acasă, a constatat că un sublocotenent i-a omorât pe soacra ei Malca Budic de 78 ani.

Raportez totodată că am dat ordin polițiilor, jandarmeriilor și Parchetului ca toate abuzurile săvârșite de militari să fie urgent cercetate și actele dresate în două exemplare, unul să fie trimis justiției militare, iar altul Parchetului General pentru a putea la timp să vă raporteze mersul evenimentelor².

Procuror General.
(ss) Indescifrabil

D-sale

DOMNULUI MINISTRU AL JUSTIȚIEI
BUCUREȘTI

A.N., Fond M.J.D.J., ds. 22/1940, f. 737 - 740 f/v

¹ La sfârșitul lunii iulie 1940, prefectul județului Rădăuți afirmă, în legătură cu aceste evenimente, că s-au făcut excese nepermise contra evreilor și recomanda comandanților militari din județ să-și țină trupele în mână. (A.S.V., Fond Pref. Jud. Rădăuți, ds. 13/1940, f. 58).

² La 28 iulie 1940, pretorul M.U. Of. A.M.52 comunică Prefecturii Suceava că „în zona acestei unități s-au întâmplat nouă crime împotriva evreilor”. (Ibidem, ds. 96/1940, f. 4 f/v).

34

1940, iulie 29, București. Rezumatul unui articol din ziarul evreiesc „Haareț” - Tel-Aviv, semnat de dr. Mayer Ebner, fost deputat în Parlamentul român, care „regretă cedarea Bucovinei de Nord către Rusia Sovietică”.

REFERAT

Ziarul evreiesc HAAREȚ din Tel-Aviv (Palestina), cu data de 7 iulie crt. publică un articol semnat de fostul deputat în parlamentul român d. dr. Mayer Ebner, în care regretă cedarea Bucovinei de Nord către Rusia Sovietică.

„De la începutul alipirei Bucovinei la Țara-mumă, relațiunile între români și evrei n-au lăsat nimic de dorit. Spre cinstea românilor trebuie să amintesc atitudinea civilizată a oștirea române în timpul cuceririi, apărând pe evrei de pogromuri. În chestiuni de învățământ evreii au păstrat deplină libertate. A fost înființat chiar un liceu evreiesc cu limba de predare ebraică, un liceu care a fost statornicit de sfatul național evreiesc.

Evreii din Bucovina, scrie mai departe dr. Ebner, au continuat politica lor națională împotriva voinei conducătorilor evrei din Regat cari au cerut participarea

tuturor coreligionarilor evrei alături de partidele politice românești. Guvernul român a recunoscut partidul evreiesc și a sprijinit formarea lui.

Trebuie să mărturisesc că toate guvernele române au sprijinit totdeauna mișcarea sionistă pentru emigrarea evreilor din țară.

Nordul Bucovinei - termină articolul sus-menționat - a fost ocupat de Rusia Sovietică. Nu se știe dacă această ocupație va fi de lungă durată, căci Bucovina n-a aparținut niciodată Rusiei. Este foarte posibil ca în curând acest colț de pământ să fie eliberat iar de sub stăpânirea bolșevicilor“.

29.VII./1940

REFERENT

(ss) dr. Reicher Boris

Ibidem, Fond M.P.N., Informații, ds. 316/1940, f. 119

35

1940, iulie 31, Botoșani. Declarații ale unor jandarmi în care se semnalează comportarea armatei sovietice și a populației minoritare, cu prilejul retragerii jandarmilor din Basarabia.

În fața noastră

Șeful Poliției Județului Botoșani

(ss) Indescifrabil

DECLARAȚIE¹

Subsemnatul Jandarm Fruntaș concentrat Amariei Toader de la postul jandarmi cordon Sânta Maria din Legiunea Botoșani, refugiat de la reședința Legiunei Jandarmi Bălți, declar:

În ziua de 29 Iunie 1940 m-am refugiat din Basarabia, cu trenul, sub comanda Domnului Comandant al Legiunei Jandarmi Bălți venind în județul Botoșani. Evacuarea a decurs în ordine.

- Nu cunosc și nici nu știu dacă toți jandarmii de la reședința Legiunei Jandarmi Bălți, s-au refugiat sau au rămas parte din ei acolo.

- Nu s-au săvârșit de către nimeni acte de violență împotriva noastră.

- Nu mi-a rămas nici un fel de avere în Basarabia.

- Am observat că evreii din orașul Bălți, cum și populația minoritară, erau foarte mulțumiți când au auzit că vin rușii.

- Eu nu am întâlnit și nici nu am văzut trupele sovietice.

Aceasta declar, susțin și semnez propriu.

Jandarm Fruntaș

(ss) Amariei Th.

Ibidem, Fond M.I., ds. 178/1940, f. 15

¹ Declarații asemănătoare, pe baza unui chestionar privind evenimentele din Basarabia cu prilejul retragerii trupelor române în iunie 1940, au fost date în fața șefului Poliției Botoșani, de către mai mulți jandarmi din Legiunea Jandarmi Bălți. Redăm unele fragmente:

a. „Nu mi s-a întâmplat nimica și nici nu am văzut nimica să fi făcut populația civilă sau armata rusă (serg. Bunduc Ioan)“. (*Ibidem*, f. 2).

b. „În ziua de 29 Iunie 1940, pe când mă aflam la reședința Legiunii Jandarmi Bălți, am primit ordin de la D-1 Comandant al Legiunii, pentru a ne îmbarca la tren cu toți jandarmii și toată averea Legiunii, cu direcția Iași - Botoșani; în tot timpul mersului, până la Legiunea Jandarmi Botoșani nu am întâmpinat greutăți (Jand. Frunțaș Blaga Constantin, postul de jandarmi Ilișeni)“. (*Ibidem*, f. 9).

c. „Nu s-au săvârșit de către nimeni acte de violență sau ofensă împotriva mea. Nu mi-a rămas nici un fel de avere în Basarabia.

Am observat că jidanii și minoritarii din orașul Bălți erau foarte veseli când au auzit că vin rușii. Populația română era extrem de îngrijorată. (Jandarm caporal Nesteriuc Ghe., de la postul Sânta Maria, din Legiunea Jand. Botoșani)“. (*Ibidem*, f. 17).

d. „Nu au fost agresiuni contra ofițerilor și subofițerilor și nici morți și răniți (Jandarm soldat Irlovici Zoltan, postul jandarmi Răchiți)“. (*Ibidem*, f. 20).

e. Declarații mai fac și: frunțaș Bordeianu Gh., frunțaș Laslău Gh., jandarm t.r. Moise Alecu, frunțaș Pavel Gh. (*Ibidem*, f. 3, 10, 18, 19).

36

1940, august 12, București. Propuneri ale M. St. M. în legătură cu repatrierea populației rămase în Basarabia și Bucovina de Nord, după cedarea acestora către U.R.S.S., interzicând intrarea în țară a unor categorii de cetățeni, între care și evrei.

NOTĂ

Nr. 13/VIII 1940

De propuneri în legătură cu repatrierea populației rămase în Bucovina și Basarabia.

Marele Stat Major propune: A) Să fie respinsă intrarea în țară a următoarelor categorii:

1) Toți suspecții din tabelele S.1 (calificați prin fapte săvârșite) și S.2 (suspecții), mai puțin cei de origină etnică română trecuți prin activitatea legionară.

2) Toți supușii străini din tabelele S.3 mai puțin Germanii și Italienii.

3) Toți funcționarii de stat, județ sau comună de origine Evrei indiferent de unde sunt originari.

4) Toți funcționarii de stat, ținut, județ, comună minoritari, original(?) din teritoriile ocupate, mai puțin Germanii și Italienii.

5) Toți cetățenii minoritari creștini, originari din teritoriile ocupate, cum și evreii indiferent locul de origină (subl. doc.).

Sunt exceptați Germanii și Italienii:

B) Să fie admiși a veni în țară

1). Cetățenii Români.....2).....3). Cetățenii români minoritari creștini originari din alte regiuni ale țării exceptându-se evreii (subl. doc.)¹.

Pentru conformitate

Maior (ss) Indescifrabil

Luni 12 August 1940

A.IȘ., Fond Pref. Jud. Iași, ds. 230/1940, f. 152 bis. Ordine superioare.

¹ Problema persoanelor originare din Basarabia și Bucovina care au dreptul de a se repatria în Vechiul Regat este abordată de Consiliul Juridic al M.A.S., care, între altele, într-un aviz înaintat la 19 iulie 1940, opinează că naționalitatea română o pot păstra „numai acei locuitori ai Basarabiei și Bucovinei de Nord, cari sunt de origine etnică română”. (A.M.A.S., Fond 71/1939, E 9, vol. 205 (E 9 XI 3), p. 283-294).

Același Consiliu Juridic emite avizul nr. 101 din 13 august 1940, în care spune între altele: „Pentru lămurirea situației locuitorilor din Basarabia și Nordul Bucovinei, sub raportul naționalității, trebuie să intervină o Lege sau un Decret-Lege care să stabilească că numai cei de origine etnică română se pot bucura mai departe de vechea cetățenie”. (Ibidem, p. 384).

III. MĂSURI DISCRIMINATORII ÎN PERIOADA GUVERNULUI ION GIGURTU. 4 IULIE - 13 SEPTEMBRIE 1940

37

1940, iulie 7, București. Raport privind starea de spirit a populației evreiești, în urma măsurilor discriminatorii luate de Guvernul Gigurtu.

Marele Stat Major Secția II Informații

Acțiunea evreiască

.....
.....
În puține împrejurări, ca acele prin care trece azi, populația evreiască din țara noastră a reacționat atât de uniform evreii părăsind pe cât posibil contactul cu populația autohtonă.

Încetându-și activitatea retrăgându-se în cadrul strict al grupărilor lor, evreii studiază modalitatea preîntâmpinării oricăror măsuri menite să le aducă o constrângere a libertății de acțiune și să-i deposeze de bunuri.

În acest cadru de „solidaritate frățească“, directivele conducătorilor lor își găsesc executarea cu cea mai desăvârșită promptitudine.

Conștienți de rolul ce dețin în viața economică și comercială a țării noastre, iar pe de altă parte încredințați de avantajii ce decurg pentru ei în actuala situație politică internă din puternica lor solidaritate de rasă, evreii și-au regăsit în parte echilibrul moral și în așteptarea evenimentelor se mențin într-o strictă rezervă.

Încercând totuși o ameliorare a situației coreligionarilor lor, fruntașii evrei intenționează să publice o „declarație de desolidarizare“ a evreilor din Vechiul Regat de acțiunea criminală a consângenilor lor din provinciile ocupate¹.

Pe de altă parte, fruntașii evrei, considerând că noul regim constituie începutul unei epoci critice pentru populația minoritară evreiască, studiază modalitatea unor intervenții pe lângă autoritățile în drept pentru aplicarea măsurilor antisemite în raport cu situația și drepturile câștigate în România în decursul timpului de către diferite categorii de evrei, astfel ca să se asigure evreilor originari din Vechiul Regat posibilitatea, până la rezolvarea definitivă a problemei evreiești, a procurării mijloacelor de existență.

În ce privește pe liberii profesioniști se intenționează să se solicite ca aceștia să-și poată exercita profesiunile exclusiv în folosul coreligionarilor lor.

În viața comercială se constată din partea comercianților evrei o tendință de a lichida sau cel puțin micșora extensiunea afacerilor, întreprinderilor, în scopul de a-și procura valori în numerar care se speră că vor fi mai ușor de transportat peste graniță în eventualitatea când vor fi nevoiți să recurgă la o emigrare grăbită.

Aceeași tendință se observă și la evreii deținători de diverse valori, bonuri, acțiuni și obligațiuni ale diferitelor societăți anonime din țară.

.....
...Diferitele organizații sioniste care se ocupă cu emigrarea sunt continuu vizitate de către numeroși evrei, solicitând sprijinul acestora pentru emigrare.

Cererile acestora nu pot fi încă satisfăcute decât în parte, întrucât organizațiile sioniste nu dispun de certificate suficiente de emigrare.

În ce privește situația viitoare a mișcării sioniste, cercurile evreiești consideră că activitatea acestora nu va fi stânjenită întrucât mobilul său corespunde în totul nevoilor superioare ale statului și anume: emigrarea evreilor din România.

Cât privește însă acțiunea de colectare a fondurilor, cercurile conducătorilor sioniști manifestă temerea că aceasta va fi interzisă, autoritățile nemaipermițând trimiterea de valori în Palestina.

.....
A.M.A.N., M.St.M., Fond Secția II Informații, ds. 941, f. 559-566

¹ Șef Rabinul Alex. Șafran, dr. W. Filderman și dr. I. Brucăr, în numele F.U.C.E., au publicat o declarație în care se arată, printre altele: „Cu tot ce sunt și cu tot ce au evreii români sunt gata la orice jertfă pentru îndeplinirea datoriei față de Tron și Țară.

Rechemăm în binecuvântata pomenire generațiile care odihnesc în pământul sfânt al Țării și ingenuchem smeriți la mormintele eroilor, care fără deosebire de credință religioasă, și-au dat viața pentru ridicarea și propășirea României.

Cu nestrămutată hotărâre și cu oțelită voință evreii români se simt uniți cu poporul român, în solidaritate și disciplină națională, în profundă credință patriotică și adânc devotament față de Rege și Țară“. („Curierul Israelit“ nr. 22, 10 iulie 1940).

Rabinul Șef Alex. Șafran, senator de drept, a făcut o declarație în această problemă în fața înaltului for al Statului Român. În memoriile sale *Un tăciune smuls flăcărilor*, Ed. „Hasefer“, 1996, București, p. 53-54, relatează atmosfera ostilă din Senat față de reprezentantul populației evreiești.

W. Filderman s-a adresat și președintelui Uniunii Evreilor Români din S.U.A., C. Sonnenreich, arătând că antisemiții lansează zvonuri alarmiste cu privire la atitudinea evreilor din teritoriile cedate în iunie 1940 față de armata și autoritățile române, incitând astfel la acte de agresiune împotriva evreilor. (*YVA.P-6/15, apud J.Ancel, op.cit., vol. I, p. 419*).

1940, iulie 8, București. Interdicția pentru cetățenii evrei de a se înscrie în „Partidul Națiunii” chiar dacă sunt trecuți la creștinism. Persoanele creștine pot intra în partid dacă divorțează de soții lor evrei.

„PARTIDUL NAȚIUNII”
Secretariatul General
Nr. 306

Domnilor conducători de ținuturi, județe
și municipii

CIRCULARA Nr. 7

Având în vedere dese reclamațiuni, care se fac la aceste secretariate și a preîntâmpina unele nemulțumiri privitoare la funcționarea birourilor de înscriere în Partidul Națiunii, avem onoarea a vă ruga să binevoiți a lua urgente dispoziții pentru aplicarea următoarelor norme generale:

1. Birourile de înscriere să se deschidă la orele fixate: dimineața la 8, iar după amiaza la 4; funcționarii să aibă formulare suficiente pentru ca înscrierile să se facă normal, iar cetățenii să nu aștepte sau să fie amânați pe a doua zi.

2. Să se facă un control cât mai riguros și mai des birourilor de înscriere pentru a se constata cum decurg operațiunile de înscriere.

3. Să se afișeze în fiecare zi, la circumscripțiile respective, listă de toți cetățenii care au cerut înscrierea, pentru a putea fi verificate. Aceasta pentru motivul că printre cei înscriși se găsesc și evrei botezați cu nume curat românești, care după hotărârile date de Conducerea Partidului nu au voie să se înscrie.

4. Funcționarii care fac înscrierea să fie cât mai atenți și mai scrupuloși în îndeplinirea datoriilor, cerând actele de legitimație. Astfel, vor fi feriți de a fi induși în eroare, de sonoritatea plăcută și măgulitoare a unui nume românesc, purtat de un evreu. (subl. ns.)

5. Controlul actelor de identitate în vederea stabilirii originii etnice se va face, în mod riguros, la prezentarea cererii de înscriere.

6. Pentru persoanele dubioase se va pretinde acte autentice de botez și naștere, din care se va constata religia părinților.

7. Evreii, botezați sau cei care poartă nume românești, soțiile creștine ale evreilor sau evreicele soții de români, chiar dacă sunt botezate, nu se vor înscrie sub nici un motiv.

8. Să se aducă din nou la cunoștință, prin ziare și afișaj, locul unde se fac înscrierile¹.

Sănătate !

ŞEF DE STAT MAJOR AL
„PARTIDULUI NAŢIUNII“
(ss) Ing. Ion I. Gigurtu

SECRETAR GENERAL AL
„PARTIDULUI NAŢIUNII“
(ss) Victor Moldovan

A.N., Fond F.R.N., ds. 8/1940, f. 17

¹ În legătură cu această situație, Societatea Surdo-Mușilor din România adresează șefului M. St. M. al P.N. întrebarea dacă cei 18 membri ai Societății trebuie îndepărtați. (*Ibidem, f. 41*).

Ca răspuns, Secretarul General al Partidului Națiunii comunica Societății Surdo-Mușilor că evreii pot face parte ca membri... însă nu vor putea fi aleși în Comitetul de Conducere. (*Ibidem, f. 42*).

Demersuri în legătură cu neadmiterea evreilor în Partidul Națiunii și deci decăderea din dreptul de a ocupa funcții publice a făcut Ștefania Mihail, funcționară la Ministerul de Finanțe, care a divorțat de soțul ei evreu. Persoana respectivă, fiind admisă în Partidul Națiunii în mod provizoriu, cere să se comunice această decizie Direcției Personalului din Ministerul de Finanțe. (*Ibidem, f. 26*).

Această Direcție se adresează președintelui Consiliului de Miniștri, la 5 octombrie 1940, cerând clarificări asupra posibilității menținerii în serviciu a femeilor căsătorite cu evrei, care n-au fost primite în Partidul Națiunii. (*Ibidem, Fond M.J.D.J., ds. 104, vol. II, f. 63*).

1940, iulie 9, București. Ordinul Ministerului Cultelor și Artelor către conducerea Teatrului Național și a Operei Române din Cluj de a îndepărta din aceste instituții personalul evreiesc.

ROMÂNIA

MINISTERUL CULTELOR ȘI ARTELOR

DIRECȚIA CONTABILITĂȚII, CONTROLULUI FINANCIAR ȘI PERSONALULUI

Adresa poștală: Strada General Berthelot Nr. 28, s.II.

Direcțiunea Generală a Teatrelor și Operelor române

Ds.ul și Nr. nostru 31793/1940

Domnule Director,

Avem onoarea a vă încunoștința că potrivit dispozițiilor I.D.R., pentru înființarea „Partidului Națiunii“, cari prevăd că orice funcționar public sau asimilat, trebuie să se înscrie ca membru al Partidului și că evreii nu se pot înscrie în Partidul Națiunii, Ministerul a hotărât îndepărtarea imediată a personalului evreesc din serviciile sale și ale instituțiilor pendinte.

În consecință, vă rugăm a lua de urgență măsuri pentru facerea formelor de îndepărtare din serviciile Teatrului Național și Operei Române în Cluj a personalului evreesc, pe care l-ați arătat în adresa Nr. 6.202 din 6 Iulie 1940, raportând de executare.

MINISTRU,

(ss) Indescifrabil

DIRECTOR,

(ss) Indescifrabil

Ibidem., Fond M.C.A., ds. 64/1940, f. 58 f/v

Pe document, rezoluția:

„10.VII.1940. Se va executa deîndată

(ss) Indescifrabil“

¹ Radu Budișteanu, ministrul cultelor și artelor, și-a prezentat programul său cu privire la activitatea teatrală din România: „În primul rând voi lua cele mai desăvârșite măsuri, prin toate mijloacele pe care le voi găsi de cuviință, ca scena românească să fie restituită în întregime nației românești. Teatrul e imaginea vieții și nu concep imagine deformată a vieții românești pe scena românească.

Am auzit ani de-a rândul pe unele scene o limbă scâlciată, aproximativ românească. Acest lucru nu se mai poate tolera, cu atât mai mult cu cât astăzi toate compartimentele de viață și de creație ale Statului sunt animate de acea forță irezistibilă a naționalismului regenerador. Teatrul Național, această instituție de educație, trebuie să fie fără abatere pe linia de creație românească. Nimeni dintre Români conștienți de împrejurările grele prin care trece Țara nu mai poate concepe continuarea acelei perioade de ușuratică desfătări necontrolate, în domeniul creației spirituale... În ceea ce privește activitatea trupelor particulare, subvenționate sau nu și

aceasta trebuie să se desfășoare numai în cadrul principiilor de etică națională. Și aici trebuie să-și manifeste puterea de creație numai elemente autohtone. Pentru îndeplinirea acestui gând am hotărât: toate autorizațiile de exercitare a profesiei, date actorilor, se anulează pe data de azi urmând să se acorde noi autorizații numai actorilor români. Comandamentul național impune ca toți cei străini de neamul nostru să fie eliminați din cuprinsul nației. Trebuie să dăm o nouă viață tradițiilor. Aceasta pornind de la linia vestimentară și până la punctul cel mai înalt al creației artistice“ (Ziarul „Universul“, nr. 227, 19 august 1940).

40

1940, iulie 10, București. Declarație a lui Nichifor Crainic, ministrul propagandei naționale, privind interdicția pentru ziaristii evrei de a-și exercita profesiunea în presa românească.

„ZIARELE ROMÂNEȘTI NU POT FI CONDUSE DE EVREI, IAR LA ZIARELE CONDUSE DE ROMÂNI EVREII NU POT COLABORA“

Declarațiile d-lui ministru al propagandei naționale Nichifor Crainic la constătuirea de ieri cu directorii ziarelor din Capitală.

... Cu acest prilej, d. Nichifor Crainic, ministrul propagandei naționale, a rostit următoarele:

Am bucuria să vă salut la această primă reuniune a noastră, în calitatea mea temporară de șef al propagandei naționale și în calitatea mea permanentă de publicist. Amândouă mă leagă în feluri deosebite de nobila breaslă pe care o reprezentați. Căci nu există, într-adevăr, o mai nobilă și folositoare îndeletnicire decât aceea de a comunica zilnic mulțimii, marile idei călăuzitoare și puternicele sentimente ce alcătuiesc cheagul patriei.

Ziaristul e un mucenic

Ziaristul e un mucenic neconținut, care sacrifică pâinea gândului și vinul inimii sale pentru ca viața neamului să sporească.

Această concepție despre presa națională, pe care am practicat-o o viață întreagă, am bucuria să vă comunic că este tot una cu aceea a guvernului naționalist din care fac parte.

În noul regim, pe care Majestatea Sa Regele l-a așezat, dreptul de a vorbi zilnic neamului românesc aparține românilor neaoși. Naționalitatea e o fatalitate a sângelui și un străin se exprimă pe sine însuși chiar atunci când utilizează graiul nostru. O lungă și dureroasă experiență ne-a învățat că presa scrisă de evrei nu izbuteste să se integreze niciodată în idealurile românismului, ci sub masca graiului de împrumut nu exprimă decât idealuri firești ale rasei respective, din nenorocire disolvante pentru nația

* Fragmente.

noastră. Regimul defunct al democrației a fost dominat de o presă evreiască și ultimele lui consecințe le trăim astăzi cu o profundă desamăgire. Regimul naționalismului integral sau totalitar al Partidului Națiunii și al guvernului, care îl reprezintă, nu poate fi slujit decât de o presă națională, celelalte neamuri conlocuitoare urmând să-și aibă ziarele în limba lor, armonizate în principiile și în interesele superioare ale Statului, ceea ce și fac de mult, spre cinstea lor, minoritățile creștine din țară.

În consecință, guvernul aduce la cunoștință că ziarele românești nu pot fi conduse de evrei, iar în ziarele conduse de români, colaboratorii evrei nu sunt la locul lor.

Presa națională e ridicată la rangul de colaboratoare efectivă

Pe lângă acest punct de program, ce privește puritatea și sănătatea hranei spirituale, ce trebuie s-o dăm sufletului acestui popor, presa națională, în raportul ei cu autoritatea de stat, suferă de oarecare neajunsuri, de care ne dăm foarte bine seama. Unul e cenzura, celalt e regimul publicității. În împrejurările din urmă, specific vieții europene și țării noastre, cenzura e necesară ca o disciplinare a tranziției de la liberalismul democratic la regimul naționalismului totalitar. O adaptare sinceră și perfectă la noul regim o va face de prisos. Știm cu toții că regimul totalitar nu mai vorbește țării prin demagogia electorală. Și în acest caz, presa națională, mai mult decât până eri, e ridicată la rangul de colaboratoare efectivă a lui și de tâlmăcitoare inteligentă a doctrinei unitare de stat și a acțiunii guvernului. Aceasta este concepția noului regim al Partidului Națiunii.

În îndoita sa calitate de șef de stat major al Partidului și de șef al guvernului, d. Ioan Gigurtu înțelege această strânsă colaborare cu presa sub două laturi: una este aceea a principiilor de stat pe cari ziarele le tâlmăcesc publicului orientându-l și instruindu-l; cealaltă este aceea a îndemnului la acțiune și a criticei constructive, pe care le așteptăm de la dv. Știm perfect că, după marea restriște românească, la care ne-a adus vechea politică democratică, psihologia vremii cere răcnitul durerii și fierul roșu al acuzației. Și totuși împrejurările din afară, de cari cu toții ne dăm seama, ne interzic răfuiala internă în interesul superior al statului¹.

Ziarul „Universul”, nr. 187, 10 iulie 1940

¹ În sprijinul declarațiilor lui Crainic, ziarul „Universul” publică la 12 iulie 1940 articolul „Românizarea presei”, care spune, între altele: „Dorim să credem că, într-adevăr de aci înainte, cum a spus d-l ministru Nichifor Crainic, dreptul de a vorbi zilnic neamului românesc aparține românilor neaoși. Vrem să avem încredințarea că, într-adevăr, conducătorii s-au convins, după o lungă și dureroasă experiență, că Presa scrisă de evrei n-a izbutit niciodată să se integreze în idealurile românismului, ci sub masca graiului de împrumut nu exprima decât ideile firești ale rasei respective, din nenorocire dizolvante pentru nația noastră”.

...„Pentru românism nu poate fi satisfacție mai mare decât repunerea sa în drepturile firești de stăpân în casa lui, făcută fără întârziere, fără tolerarea camuflării, cu sinceritate desăvârșită, calm, legal, fără excepții și fără fățarnicii”.

1940, iulie 12, București. Ordinul M.A.I. pentru licențierea tuturor funcționarilor evrei din toate unitățile administrative în subordine.

MINISTERUL INTERNELOR
DIRECȚIUNEA AD-ȚIEI LOCALE

Pe temeiul Decretului-Lege pentru apărarea ordinii politice unice și totalitare a Statului Român, luați urgente măsuri pentru licențierea tuturor funcționarilor de origine evrei, din toate unitățile administrațiilor în subordine.

Vor fi licențiați și toți funcționarii evrei botezați sau care poartă nume românești, soțiile creștine ale evreilor sau evreicilor soții de români, chiar dacă sunt botezate.

Deciziunile de revocare vor fi date de șeful administrației respective.

Veți raporta telegrafic Ministerului, executarea acestor dispozițiuni¹.

MINISTRUL INTERNELOR,
(ss) General David Popescu

A.N., Fond M.I., ds. 592/1940, f. 66

¹ Telegrama de mai sus a fost adresată: rezidenților regali ai ținuturilor, prefecților de județe, primarilor de municipii, orașe reședință și nereședință din țară. Pe baza răspunsurilor sosite de la primărie, s-a alcătuit un tabel centralizat, din care rezultă că la Ploiești s-a revocat un doctor, un conductor și o femeie de serviciu, la Turnu-Măgurele o salariată de la întreprinderile comunale, la Salonta medicul veterinar al Primăriei și un funcționar de la întreprinderile comunale, la Sighet a fost licențiat un funcționar de la întreprinderile comunale, la Rădăuți s-au revocat funcționari de la întreprinderile comunale, la Arad a fost licențiat un impiegat, la Teiuș 6 funcționari, la Lugoj 3 funcționari de la întreprinderile comunale, la Brăila un măturător, la Râmnicu Sărat avocatul primăriei, la Deva un inginer, la Hațeg un șef serviciu clasa I, la Craiova 2 funcționari. (*Ibidem*, f. 68 f/v - 69).

Pe baza prevederilor aceluiași D.L., Primăria municipiului Iași licențiază din serviciu un șofer; Întreprinderile Comunale Roman revocă din post un electrician de la Uzina Electrică din oraș. (*A.IȘ., Fond Reziđența Regală, ds. 9/1940, f. 272, 273 bis*).

La 19 iulie, Ținutul Bucegi decide revocarea din funcție a 9 salariați angajați la diferite instituții de stat și comunale. (*Ziarul „Universul” nr. 196, 19 iulie 1940*).

O statistică pe perioada 9 august-30 septembrie 1940 arată numărul de funcționari concediați din diferite departamente guvernamentale: Ministerul Agriculturii, 43; Ministerul Educației Naționale, 99; Ministerul Economiei Naționale, 6; Ministerul Sănătății, 40 de medici;

^{*} Se are în vedere Decretul-Lege nr. 2057, din 21 iunie 1940, apărut în M.O. nr. 142, din 21 iunie 1940, p. 122.

Ministerul Muncii, 35; Ministerul Lucrărilor Publice și Comunicațiilor, 305; Ministerul Cultelor și Artelor, 35; Ministerul Finanțelor, 96; Ministerul Justiției, 1; Ministerul de Externe, 7. Total 609 funcționari evrei concediați (*Jean Ancel, D.C.F.R.J., vol. I, p. 535*).

42

1940, iulie 14, București. Sindicatul Artiștilor Dramatici și Lirici înaintează M.C.A. lista evreilor ce fac parte din trupele particulare românești.

SINDICATUL ARTIȘTILOR DRAMATICI ȘI LIRICI DIN ROMÂNIA
STRADA BREZOIANU 55

Asociație Profesională, recunoscută persoană morală și juridică.
TELEFON 4.52.74

Scutit de timbru de Ministerul de Finanțe
cu Nr. 28332/927, conform art. 22, paragraful 23 din Legea timbrului
Nr.1381

DOMNULE MINISTRU,

Avem onoarea a vă alătura un tablou referitor la componența trupelor particulare românești, arătând numărul evreilor participanți, fie la direcție, în administrație, în personalul artistic, în personalul tehnic sau în acel de serviciu¹.
Sănătate,

PREȘEDINTE
(ss) Indescifrabil

SECRETAR GENERAL
(ss) Indescifrabil

Domniei Sale
Domnului Ministru al Cultelor și Artelor

Ibidem, Fond M.C.A., ds. 40/1940, f. 61 f/v., 62

¹ În continuare, publicăm tabelul înaintat de sindicat privind evreii din componența trupelor particulare românești din București.

A. Compania Bulandra

1. Fintî Alexandru (artist)
2. Mozes Hedviga (Milian Angela) (artistă)
3. Braun Alexandru (regizor)

B. Compania Alhambra Izbânda

4. Ion Golea (director)
5. Iosef Kauflinan (George Val)
6. Saranga Albert (Giovani Alex) (artist)
7. Ianchelevici Beniamin (artist)
8. Kaner Nicu (autor și artist)
9. Magda Burg (artist)
10. Friedman Rudy (artist)
11. Goldenberg Willy (electrician)
12. Ioșca Sperber (mașinist)
13. Elly Gion
14. Avram Amudayi
15. Sevila Mitrany (casierită)
16. Gy Schwartz
17. Elly Roman (șef de orchestră)
18. Dauber Adolf (orchestră)
19. Kofler Harry (orchestră)
20. Alexandru Zisman (orchestră)
21. Froichi Stanislav (plasator)

C. Teatrul Comedia

22. Bereșteanu (director)
23. Bereșteanu Tina Radu (artistă)
24. Lenny Caller (artistă)
25. Aronovici Villy Ronea (artist)
26. Preissman René Preseanu (artistă)
27. Tuți Orștein Oroveanu (artistă)
28. Bebe Godeanu (sufleur)
29. Einhorn M. Mișu (sufleur)
30. Titi Acs (administrație)
31. Rica Halter Blum (casierită)

D. Teatrul Muncă și Voc Bună

32. Maria Sandu (artistă)
33. Victor Godeanu (sufleur)
34. Bercovici Marcel (sufleur)

E. Teatrul Birlic Volta Buzești

35. Steinbach Heinerich (director)
36. Romeo Lăzărescu (artist)
37. Fedora Gamberto (artistă)

F. Teatrul Savoy

38. N. Stroc (Ștrul Nacht) (conducător-artist)
39. Bulstein Maer (Nicu Bulș) - electrician

G. Teatrul Colos

40. Bereșteanu (director)
41. Lisetta Vereea Wexler (artistă)
42. Vexler Vereea (artist)
43. Hilda Halter - Eug. Lăzărescu (casierită)
44. Schmil Leiba (electrician)

H. Teatrul Cinema Marconi

45. Cassvan M. D'Aiol (cond. artist)
46. I. Kracover (Jean Revo) (artist)

L. Teatrul Cinema Mama

47. Victor Klein (sufleur)

1940, iulie 15, Suceava. Notă informativă care semnalează exodul populației evreiești din localități ale județului (din cauza comportamentului trupelor în retragere și al unor localnici) la Suceava, unde sunt lipsiți de locuințe și de mijloace de trai.

Notă informativă

Din cauza reacțiunii trupelor în retragere și a unei părți dintre săteni împotriva populației evreiești de la țară, aproape toți locuitorii evrei s-au refugiat în oraș, înmulțind astfel nr. populației existente și agravând atât problema aprovizionării cât și starea de spirit revoltată a românilor.

Din județul Rădăuți au fost evacuați și duși de trupă în localitate un nr. de 172 evrei care, în lipsă de locuințe, au fost cazați la templul evreiesc. Aceștia au fost puși sub paza jandarmilor și ajutați și de asistența comunității evreiești, care a mai cerut ajutoare și președintelui Federației Uniunii Comunităților Evreiești din București.

Suntem informați că președintele Comunității evreiești din Suceava s-a plâns printr-un memoriu D-lui Rezydent Regal al Ținutului asupra deținerii și situației în care se găsesc acești evacuați, iar printr-un alt memoriu ar fi arătat această situație și Președintelui Federației Uniunii Evreiești din întreaga țară pentru a aduce la cunoștință cazul D-lui Ministru al Internelor. Mulți dintre acești evrei n-au avut timp să-și ia actele personale și nici bagaj, arătând că înainte de evacuare au fost deposedați de către soldații în retragere, de tot avutul lor.

De asemenea se arată că în urma omorârei unor evrei din comunele Comănești, Serbăuți și Costâna, restul câți au mai rămas au fost și ei aduși la Suceava. Toți aceștia, în număr de cam 100 au venit fără nici o avere, îngrijirea lor căzând la fel în seama comunității. În memoriu se arată mai departe că acești evrei au pierdut averi importante, gospodării, mori, fabrici de cherestea etc. rămânând în prezent pe drumuri.

Alții au fost crunt bătuți, internați în spital sau dați în îngrijirea medicilor particulari. Cei care au fost chemați la unități erau maltratați și aruncați din trenuri. Memoriul urma să fie trimis la București printr-un curier special spre a ajunge în mâinile Președintelui Federației.

Informațiune sigură.

A.IȘ., Fond Pref. Jud. Iași, ds. 3/1940, f. 391

1940, iulie 22, București. M. Ed. N. solicită conducerilor instituțiilor de învățământ situația profesorilor, a elevilor și a personalului administrativ, pe naționalități, origine etnică și religie.

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
DIRECȚIUNEA ÎNV. PARTICULAR ȘI CONFESIONAL
Nr. 113693/1940

DOMNUL DIRECTOR¹,

Ministerul având nevoie urgentă de situația profesorilor și a elevilor de la școala ce conduceți din punct de vedere al naționalității, a originii etnice și a religiei, vă punem în vedere ca în termen de cel mult trei zile de la primirea prezentului ordin să înaintați Direcțiunii Învățământului Particular și Confesional următoarele:

1/ - Un tablou nominal al profesorilor și al personalului administrativ de la acea școală, arătându-se în dreptul fiecăruia: a/ - naționalitatea; b/ - religia; c/ - originea etnică.

2/ - Un tablou statistic al elevilor, arătând pentru fiecare clasă, numărul elevilor înscriși după naționalitate, religie și origine etnică.

Pentru înaintarea în termenul fixat și pentru exactitatea tablourilor cerute sunteți personal răspunzător².

MINISTRU
(ss) N. N. Crețu

DIRECTOR
(ss) Călugăru

A.N., Fond M. Ed. N., Direcția Învățământului Particular și Confesional, ds. 1339/1940, f. 6

¹ O adresă similară a fost trimisă de Direcția Învățământului Superior, cu nr. 113353/1940, institutelor în subordine. În legătură cu aceasta a se vedea doc. 46 din volum.

² La data de 20.VII.1940, Direcțiunea Generală pentru ocrotirea și ajutorarea personalului C.F.R. comunică: „De la liceul de fete «Aurel Vlaicu» nu ni s-a înaintat încă tabloul profesoarelor de origină evreiască, deoarece dnl. profesoare Teodosia Graur și Elena Gusti n-au prezentat Direcțiunii școlii declarațiile cerute în termenul fixat“. (*Ibidem, mapa 54, fascic. 2 - 755, f. 90*).

1940, iulie 22, București. Demers al Politehnicii „Regele Carol II” - București către M. Ed. N., pentru a i se preciza normele de stabilire a originii etnice evreiești a personalului didactic.

MINISTERUL EDUCAȚIUNII NAȚIONALE
POLITEHNICA REGELE CAROL II - BUCUREȘTI

Adresa poștală: Biroul Personalului
Calea Griviței Nr.132, S.II
3.94.40

DOMNIEI-SALE
DOMNULUI MINISTRU AL EDUCAȚIUNII NAȚIONALE
DIRECȚIUNEA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR

DOMNULE MINISTRU

În referire la adresa Domniei-Voastre No. 113353/940, avem onoarea a Vă comunica că în termenul de 5 zile nu vom putea stabili originea etnică a întregului personal al Politehnicii, deoarece în actele, eliberate de Oficiile Stărei Civile, spre exemplu din București, nu este trecută nici origina, nici confesiunea, iar în alte regiuni se arată numai confesiunea părinților: același lucru nu se constată nici din certificatele de naționalitate, iar certificatele și adevărurile de origină etnică nu sunt precise. Astfel, o persoană născută româncă, a fost ulterior recunoscută de un evreu.

În consecință, avem onoare a Vă ruga, Domnule Ministru, să binevoiți a dispune să ni se comunice care sunt normele pentru stabilirea originii etnice evreiești.

N-am putut stabili exact origina etnică evreiască decât pentru:

1) Dl. Ernest Abason, de confesiune mozaică, Profesor definitiv la catedra de Geometrie descriptivă și cinematică, numit prin I.D.R. No. 1713/934.

A fost numit: Asistent suplinator prin D.M. No. 1235/922, asistent provizoriu prin I.D.R. No. 388/923, asistent definitiv prin I.D.R. No. 3422/926, Conferențiar suplinator prin D.M. No. 22509/924, conferențiar provizoriu prin I.D.R. No. 1332/928, conferențiar definitiv prin I.D.R. No.1876/931.

Adăogăm că Dl. Abason este un Profesor eminent, care a adus și aduce prețioase servicii Politehnicii.

2) Dl. Dr. Ing. Blum L. Isac, de confesiune mozaică, Șeful secției de combustibil și uleiuri minerale.

A fost numit: Asistent de secție prin D.M. No.16079/921, Șef de secție definitiv prin I.D.R. No. 2087/932.

Odată cu aceasta avem onoare a Vă înainta un memoriu personal și memoriu de titluri și activitatea didactică a D-lui Prof. Abason, precum și un asemenea memoriu a D-lui I. Blum.

Primiți Vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni¹.

RECTOR

(ss) Indescifrabil

SECRETAR

(ss) Cazacu

Ibidem, mapa 64, ds. 1011/1940, f. 125, 127 - 131

¹ În continuare, documente care pun în evidență studiile, activitatea cetățenească, didactică și științifică a prof. Ernest Abason:

DECLARAȚIE

Numele și Pronumele - Ernest Abason

Funcțiunea - Profesor titular de Geom. Descriptivă

Naționalitatea - Română

Religie - Liber cugetător*

Originea etnică - Română*

Originea etnică a părinților

tata - născut în 1860 în Roman, dec. în Constanța 1932

mama - născută în 1870 în Buc., dec. în 1922 în Buc.

Declar cele de mai sus pe propria mea răspundere.

Semnătura, (ss) E. Abason

Data 30.VII.940

* Aceasta am declarat în toate fișele anterioare, cerute de către școală, în decursul anilor.

ERNEST ABASON

Profesor titular de „Geometrie descriptivă, Cinematică și Aplicațiuni” la Școala Politehnică Regele Carol II. din București*

3) Școala Națională de Poduri și Șosele din București (1915-1921). Fost șef de promoție (în primii doi ani). Medie de diplomă 18.67.

4) Licențiat în Matematici. Facultatea de Științe București (1920).

5) Examenul de capacitate pentru profesoratul secundar, clasificat întâiul (1924). Președinte al Comisiunei: Prof. Traian Lalcescu.

6) Doctoratul în Matematici, specialitatea Analiză matematică (1926); mențiunea „foarte bine”.

Serviciul militar. În Noiembrie 1916 (la 19 ani), fără a fi fost recrutat, am plecat singur din București în Moldova. Recrutat la Miroslava (Iași) și repartizat la Cavalerie (1917).

* Fragmente.

Am cerut să fiu primit voluntar în Aviație. Comandantul Centrului Iași: Maior Adamovici.

Absolvent al Școlii Militare de Geniu (1 Aprilie 1917 - 1 Aprilie 1918), cu gradul de plutonier. (Comandantul Școlii : General Barbu Alinescu. Ajutor de Comandant: Colonel Dum. Eftimescu). Stagiul de plutonier în Bat. I. Pioneri. (Comand. Batal.: Col. Mântulescu).

Sublocotenent pe ziua de 1 Iunie 1918 (Decret Regal Nr. 3997, Monitorul Oficial Nr. 120 din 16.IX.1919).

Naționalitatea: Română (ordon. de încetățenire, din 18.III.1919 a Trib. Ilfov S.II Com. pe baza Decret Lege Nr.3902/1918).

După terminarea studiilor.

1) Înginer în Min. de Lucrări Publice.

a) În Dir. de Studii și Construcții (1921-1924). Proiectele podurilor de șosea dintre Comarnic și Sinaia, proiecte și conducerea lucrărilor unor clădiri la Școala Politehnică din București, sub direcția d-lui Ing. Mircea Radu și apoi singur.

b) În Dir. Generală a Apelor (1924-1930) unde am condus Serviciul hidrografic.

2) Subdirector al Școlii Politehnice de la 1 Februarie 1930 (Decret Regal Nr. 664/1930).

Înaintat de la Ing. ordinar cl. III, la Ing. Șef cl I-a, numai la alegere.

Propus în Dec. 1937, la gradul de inginer Inspector General cl. II.

3) Dela 1931-1934, am trecut prin toate gradele de învățământ în Școala Politehnică: Activitate didactică în afara însărcinărilor oficiale dela Școala Politehnică.

a) Profesor de Matematici la Liceul Cantemir Vodă (1921-1924).

b) Asistent și colaborator al lui Traian Lalescu (La Fac. de Științe din București).

c) Asistent și colaborator al dlui. Prof. D. Pompeiu (la Fac. de Științe și la Secțiunea Pedagogică Universitară) etc.

d) Însărcinat cu verificarea proiectelor de poduri, de dl. Prof. Ion Ionescu, la Școala Politehnică.

Activitatea tehnică diversă: Fost membru referendar al Comisiunii pentru studiul îndiguirii terenurilor inundabile (1929).

Decoratii: 1) Crucea Comemorativă a Războiului (1916-1918), Nr. 19829/IX/939.

2) Decorat de Majestatea Sa Regele cu „Coroana României“ în gradul de ofițer, la 7 Mai 1931, cu ocazia aniversării Școlii Politehnice (Decret Regal Nr. 1661/15.VI.1931).

FOAIE CALIFICATIVĂ PENTRU AVANSAREA D-LUI INGINER ȘEF CL. I. ERNEST ABASON LA GRADUL DE INGINER INSPECTOR GENERAL CL. II.

„Inginer de mare cultură tehnică și științifică.

În calitate de Subdirector de Studii al Școlii Politehnice din București, a adus eminente servicii Școlii.

Foarte muncitor, cu desăvârșire devotat serviciului, merită cu prisosință înaintarea“.

Decembrie 1937

RECTOR, (ss) N. Vasilescu Karpen

1940, iulie 23, București. Tabel care indică originea evreiască a unor cadre didactice de la Facultatea de Medicină din București.

Facultatea de Medicină nr. 3940/25 iulie 1940

Domniei Sale
Domnului Rector al Universității București

Ca urmare la adresa D-voastră nr. 4745/1940, avem onoare a vă aduce la cunoștință că, din relațiunile date de Clinici și Laboratoare, am fost puși în curent cu informațiunile despre existența următorului personal didactic și ajutător de origină etnică evreiască, pe care l-am trecut în alăturatul tablou întocmit după dispozițiunile date de Ministerul Educațiunii Naționale prin adresa nr. 113353/1940.

Vă rugăm să binevoiți a dispune cele de cuviință¹.

DECAN,
(ss) D. Mezincescu
25 iulie 1940

Secretar,
(ss) Ion Cucoaneș

pentru conformitate:
secretar (ss) Ștef. Stoenescu

¹ Membrii corpului didactic, ajutător și de serviciu de origine etnică evreiască

Nr. crt.	Numele și pronumele	Gradul	Titlul	Orig. etnică	Religia	Catedra sau serv. de care depinde postul	Nr. ordinului de numire
1	Dr. Popper Maximilian	conf.	proviz.	evreu	mozaic	Clin. II Med. (Semiol.)	Adr. M.E.N. 219267/1933
2	Dr. Radovici Anghel	conf.	proviz.	evreu	mozaic	Clin. I Medic.	Adr. M.E.N. 219/1933
3	Dr. Menkeș Benedict	asist.	proviz.	evreu	mozaic	Anat. Umană	Adr. M.E.N. 196486/1932
4	Dr. Mark Max	asist.	definitiv	evreu	mozaic	Medic. Experim. și Pat. Gen.	I.D.R. 148/1931
5	Dr. Magheru Alice	asist.	proviz.	evreu	creșt. ort.	Idem	Adr. M.E.N. 11592/1932
6	Dr. Isac Sigmund	asist.	proviz.	evreu	mozaic	Igienă și Med. Prev.	Adr. M.E.N. 27578/1931
7	Dr. Kaufman Karla	asist.	definitiv	evreu	mozaic	Farmacologie	I.D.R. 1153/1931
8	Dr. Marcu Ion	asist.	definitiv	evreu	creșt. ort.	Farmacologie	I.D.R. 896/931 născut E. Marcu și Zinca-Dresche

Nr. crt.	Numele și pronumele	Gradul	Titlul	Orig. etnică	Religia	Catedra sau serv. de care depinde postul	Nr. ordinului de numire
9	Dr. Brauner Rudolf	asist.	provi-zoriu	evreu	mozaic	Clinica II Med. (Semiol.)	Adr. M.E.N. 48911/1931
10	Dr. Teitel Bernard	asist.	definitiv	evreu	mozaic	Idem	I.D.R. 1780/1930
11	Dr. Cuper Darius	asist.	provi-zoriu	evreu	mozaic	Clin. Chir. și Ortop.	Adr. M.E.N. 36163/1928
12	Dr. Blumental Mauriciu	asist.	definitiv	evreu	mozaic	Clin. Der.-Sifilografică	I.D.R. 404/1930
13	Dr. Sager O.	șef. lucr.	provi-zoriu	evreu	mozaic	Clin. Neuro-Endoc.	Adr. M.E.N. 14915/1933
14	Dr. Kraindler Artur	asist.	provi-zoriu	evreu	mozaic	Idem	Idem
15	Dr. Sandel Emanoil	asist.	provi-zoriu	evreu	mozaic	Clin. Oftalmologică	Adr. M.E.N. 4256/1924
16	Dr. Gingold Nandor	prep.	definitiv	evreu	mozaic	Clin. I Medicală	Adr. M.E.N. 179288/1938
17	Dr. Werner Gerta	prep.	suplin.	evreu	mozaic	Clin. Neuro-Endoc.	Adr. M.E.N. 82158/1931

Decan
(ss) D. Mezincescu
Ibidem, f. 28-29

Întocmit astăzi 23 Iulie 1940

Secretar
(ss) Ion Cuconaș

47

1940, august 12, București. Memoriu al prof. Emil Alexandru Sanielevici, adresat M. Ed. N., în care își expune situația profesională, civică și personală, conform prevederilor D.L. privind situația juridică a evreilor.

Domnule Ministru

Prin Decretul-lege publicat în Monitorul Oficial, cu privire la Situația juridică a evreilor¹, îndrăznesc să supun atențiunii Domniei Voastre următoarele:

a) Învățământ

Bursier al Universității din București între anii 1912-1915, regretatul rector I. Athanasiu mi-a acordat bursă și pe anii de război 1916-1918.

Licențiat în Științe Naturale cu mențiunea „foarte bine”.

La examenul de Capacitate din 1920 am fost clasificat I-ul la Șt. Naturale cu media 9,17 și la Fizico-Chimice, secundar, tot I-ul cu media 8,67.

Profesor definitiv la Liceul C.F.R. „Aurel Vlaicu“ din București.

Director - liceul particular cu drept de publicitate „Barbu Delavrancea“, unde urmează ca bursieri și semibursieri 200 elevi, fii ai populației C.F.R.

Autor de manuale didactice, bine apreciate, în colaborare cu D-na C. Vernescu, profesoară la Liceul „Carmen Sylva“.

b) Starea civilă

În ziua de 1 Iulie 1916 absolvind școala Militară de Infanterie din București promoția 1915-1916, sunt trimise și vărsate în ziua de 15 August 1916 la partea activă a regimentului 40 Infanterie cu sediul în Bazargic. Imediat regimentul mă trimite la compania a 8-a aflată în comuna Opancea, situată la granița româno-bulgară. Iau comanda plutonului 3 Regimentul 40, împreună cu 9 Vânători, care a format brigada XII-divizia a XIX-a.

Am luat parte pe linia de foc la următoarele bătălii:

(A se consulta „Istoria războiului pentru întregirea României“ de Const. Kirițescu):

- Bătălia de la Balagea din 2 Septembrie 1916
- Bătălia de la Bazargic din 3, 4, 5, 6, Septembrie
- Bătălia de la Caraomer din 14 Septembrie
- Bătăliile de pe linia Rosova-Cobadin-Tusla, dintre 16-21 Septembrie
- Bătălia de la Amzacea, unde am fost rănit, cu ocazia cuceririi liniilor dușmane, pe ziua de 20 Septembrie 1916.

Inoculat cu ser antitific în dimineața zilei de 21 Septembrie 1916, sunt trimis la București la Spitalul Femeilor Ortodoxe din strada Principatelor Unite.

Îștit din spital pentru convalescență în 11 Noiembrie 1916, sunt dat la partea sedentară, în concediu de convalescență.

Îmbarcat într-un tren sanitar în ziua de 24 Noiembrie, acest tren a fost capturat cu ocazia luptelor din jurul Bucureștiului.

În campania de la Tisa din 1918, am fost mobilizat pe loc de către Marele Stat Major.

Primiți, vă rog, Domnule Ministru, asigurarea profundului meu respect.

Emil Alexandru Sanielevici

Prof. sec. def. la Liceul C.F.R. „Aurel Vlaicu“,
director la Liceul particular „Barbu Delavrancea“.

Dsale

DOMNULUI MINISTRU AL EDUCAȚIEI NAȚIONALE - DIRECȚIA
ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SECUNDAR

Ibidem, ds. 757/1940, f. 1 f/v

¹ Documentul se referă la Decretul Lege nr. 2650 din 8 august 1940, privitor la starea juridică a locuitorilor evrei, care împărțea evreei, din punctul de vedere al dobândirii cetățeniei române, în trei categorii. Cei aparținând categoriilor I și a III-a erau lipsiți de o serie de drepturi civice,

economice sociale. Chiar și evreii considerați de acest D. L. ca aparținând categoriei a II-a erau supuși la unele discriminări. (*E.R., 1940-1944, vol. I, doc. 3*).

Demersuri similare au făcut și alte cadre didactice. Astfel, dr. Max Marbe, care, la 14 august 1940, adresa un memoriu Facultății de Medicină din București, în care arăta, între altele:

„I. Sunt născut în țară, din părinți născuți în țară

... II. Cu Mesajul Regal nr. 837 din 11 Martie 1916, am fost propus pentru împământanire. Această cerere a fost admisă cu unanimitate de către Comisia de Indigenare, iar proiectul de lege nu s-a votat, pentru că s-a închis Parlamentul (Proiectul de lege al Adunării Deputaților).

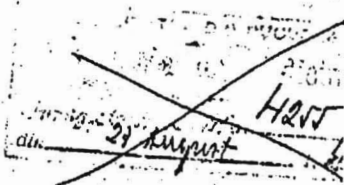
Am fost încetățenit cu Ordonanța nr. 578 din 4 Februarie 1919, dată de Tribunalul Iași, Secția III și investită cu formula executorie Nr. 41.

Am făcut campania din 1916, cu partea activă a Reg. 8 vânători, luând parte la toate luptele și recunoașterile importante ale Bat. I din acest Regiment (Dovada D.lui Lt. Colonel Rasescu, fostul Comandant al Bat. I). Pentru felul cum m-am comportat pe front (în scurtul timp de la 21 Octombrie 1916 la 28 Ianuarie 1917), am fost propus în trei rânduri pentru avansare și decorare. În partea a doua a Campaniei, am fost detașat la Spitalul de Contagioși din Huși, în combaterea epidemiilor de tifos exantematic, febră recurentă, febră tifoidă etc. Campania din 1919 am făcut-o în Spitalul de Contagioși Nr. 4.

Cu I.D.R. Nr. 3609 am fost decorat cu: ordinul Coroana României cu spade în gradul de Cavaler“. (*A.N., ds. 1011, f. 44 f/v.*)

Publicăm alăturat manuscrisul memoriului lui Maximilian Popper, ca răspuns la chestionarul trimis în facsimil de Facultatea de Medicină din București.

[București, 1940, august

(11)

Declarațiune

Subsemnatul D. Mexichian Papp
rețut la Facultatea de medicina
București, am moare a rășpunde la
nume trimis, având actele în op
afirmațiilor mele.

1) Sunt născut în țară, din părinți și
în țară, cari în tot timpul vieții lor au
în țară, neavând altă nașteră decât
română - având acte dovezilor,
actul meu de naștere N° 2, actul de na
șterii tatălui meu, N° 3 actul de căsătorie
părinților mei -

2) Certificat legalizat dela Ministeru
oficial prin care se certifică publi
c în N° 248 din 10/23 Februarie 1906. s

in încetățenire totală men în 1906, am beneficiat
fără drept de cetățenie națională, am fost grăbit?
dispensa de vârstă și am obținut licența
de Bacarel, am făcut armata ca voluntar
am fost încetățenit sublocotenent în anul 1917
timpul campaniei

În ca în actele de stare civilă ce există se
arată că tatăl meu a fost înțeles pe numele de
amnat Papper iar nu pe acel de Adolphe
pe care realmente s'a schimbat în data
de Ordonanța din Trib. R. R. N°: 11140 data
lecl. 11 cc. cuprinsă în o serie de acte legale
am prezentat în spiritul cererii mele, prin
ce constată fără nici o posibilitate de îndreptare?
subsemnatul Maximilian Papper, sunt fiul
născut al lui Adolphe Papper, care a fost
păstrător prin lege individuală publicată
Măntuitorul oficial N°: 248 din 10 Februarie 1906
(acte N°: 5-11)

în plus, după campania 1916-1918 am
obținut și Ordonanța individuală de
cetățenie N°: 300, conform decretului lege

1) Subsemnatul am fost mobilizat în campaniile
 1916 - 1918 și 1919, îndeplinind serviciile ce
 mi-au fost atribuite, ca student în medicină,
 prezent la început de sanităru auxiliar
 clasa I și de medic mlădățat, în
 formații spitalicești, la spitale de contagioși
 la ambulanța divizei X, iar în campania
 1919, ca medic de batalion la regimentul
 10 infanterie lăstrea.

(Am fost certificat al creșterii de recutare
 în an. din 1927, cuprinsă în participarea la
 campaniile 1916 - 1918 și 1922 / N° 13..

Stropper

Confesiuni la Facultatea de
 medicină din Brașov

jun. 1940.

1940, august 12, București. Circulară a M. Ed. N.,
privind personalul didactic evreiesc din
instituțiile de învățământ.

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
Nr. 137123/1940

DOMNULE DIRECTOR,

Prin Decretul-Lege Nr. 2650/1940, publicat în Monitorul Oficial nr. 183 din 9 august 1940, stabilindu-se în mod precis acei cari sunt socotiți evrei precum și clasarea acestora în 3 categorii corespunzătoare unor anumite drepturi, avem onoare a vă comunica cele ce urmează ca o completare a ordinelor noastre anterioare Nr. 106944/940.

I. Veți trece sau menține pe tabloul cuprinzând personalul evreesc (didactic, administrativ și de serviciu) numai pe acei cari se găsesc într-una din următoarele situațiuni:

1. Acei cari la data de 9 August 1940 erau de religie mozaică;
2. Acei cari deși la data de mai sus se găseau creștini sunt totuși născuți din părinți de religie mozaică;
3. Creștini născuți din părinți de religie mozaică, chiar în cazul când părinții s-au botezat în religie creștină ulterior nașterii copiilor;
4. Creștinii născuți din mamă creștină și tată de religie mozaică, chiar dacă tatăl s-ar fi botezat ulterior nașterii copiilor creștini;
5. Acei născuți din mamă de religie mozaică, afară din căsătorie, chiar dacă mama s-ar fi creștinat ulterior nașterii copiilor;
6. Femeile intrând în punctele 1-5 (inclusiv) de mai sus, căsătorite cu creștini, dacă ele au trecut la creștinism după data de 22 iunie 1939 (un an înainte de înființarea Partidului Națiunii). În cazul când acestea s-au creștinat înainte de 22 Iunie 1939, nu vor fi considerate evreice;
7. Evreii de sânge atei sunt socotiți evrei.
8. Acei cari la data de 9 August 1940, făceau parte din comunitățile religioase evreiești.

II. Persoanele cari s-ar găsi în vreuna din situațiile arătate la punctul I de mai sus și care ca atare sunt considerate „evrei”, urmează a fi grupate într-una din cele 3 categorii prevăzute de art. 3 - 6 din Decretul Lege respectiv.

Ca urmare, veți cere de îndată acestora ca în termen de 7 zile să vă dea câte o declarație cuprinzând următoarele date, sprijinite pe acte:

1. Dacă se găsesc stabiliți în România în actualele ei frontiere înainte sau după data de 30 Decemvrie 1918.
2. Când au căpătat cetățenia (naturalizarea) română și în ce mod.
În această privință vor indica, prezentând și dovada respectivă:
- a) Dacă ei sau ascendenții lor au căpătat naturalizarea prin lege individuală sau dispozițiune legală individuală până la data de 30 Decemvrie 1918;

b) Dacă ei sau ascendenții lor au dobândit naturalizarea în mod colectiv, în temeiul art. 7, paragr. 2 lit. c. din Constituția modificată la 1879, servind țara sub drapel, în timpul războiului pentru independență;

c) Dacă ei sau ascendenții lor au dobândit naturalizarea în temeiul art.133 adițional al Constituției din 1879, al art. 4 al legii din 9 Martie 1880, sau în temeiul legilor din 19 Aprilie 1909, din 14 Aprilie 1910 și 3 Martie 1912, ca locuitori ai Dobrogei.

3. Dacă ei sau ascendenții lor au luptat în linia de foc în vreunul din războaiele României (1877, 1913 și 1916-1919), pentru România, dacă au căzut prizonieri la inamic și în ce mod (individual sau cu unitatea), dacă au fost dați ca dispăruți sau au rămas în teritoriul ocupat de inamic.

În această privință, dovada se va face cu certificate (adeverințe) liberate de unitatea în care au figurat sau de Ministerul Apărării Naționale. În certificate se va specifica dacă au fost la partea sedentară sau în zona de operațiuni și anume dacă au fost la servicii sau combatanți pe linia de foc.

4. Dacă ei sau ascendenții lor au fost răniți, decorați, citați cu ordin de zi pentru acte de bravură în timpul războiului.

III. Ne veți înainta cel mai târziu în 10 zile de la primirea prezentului ordin, tabloul arătat la punctul I de mai sus, împreună cu declarațiile și actele indicate la punctul II¹.

Vi se atrage atenția asupra penalităților prevăzute de art. 21 din Decretul Lege privitor la situația juridică a evreilor aplicabile atât celor care ar face declarații necomplete sau nesincere, precum și celor care le înlesnesc eludarea legii.

/MINISTRU
(ss) N. Crețu

Ibidem, Dir. Învățământului particular, ds. 1339/1940, f. 69, 70

¹ Ca urmare a acestui ordin, instituțiile de învățământ mediu și superior au înaintat tabele de personal didactic indicând naționalitatea, religia și originea etnică.

Dintre aceste unități școlare menționăm: Liceul „Nicolae Bălcescu” din Brăila, indicând un singur profesor evreu - Kreindler Oscar - din 31 cadre didactice; Liceul de băieți „Mihail Kogălniceanu” din Vaslui, cu doi profesori evrei din 16 cadre didactice; Liceul de băieți „Roman Vodă”, indicând doi profesori evrei: Holinger Abraham și Koenig Iacob, din 17 cadre didactice; Gimnaziul de băieți „I. H. Rădulescu”, din București - un profesor evreu (Jacques Byck) din 10 cadre didactice. (*Ibidem, ds. 1340/1940, f. 214/ 215; Mapa 54/1940, fasc. 2 - 755, f. 136, 54, 10*). Cererea profesorului David Herșcovici, de la Liceul „V. Alecsandri” din Galați, de a i se aproba să funcționeze în continuare este respinsă. Publicăm în continuare facsimilul adresei M. Ed. N. privind pe profesorul mai sus citat.

MINISTERUL EDUCAȚIUNII NAȚIONALE
DIRECȚIUNEA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SECUNDAR

(1940, 11)

Adresa și numele
Mădăraș 1, Școala No. 1, Horia, No. 13

Telefon
4.21 DC

*Sărbuț Mihail
Prof. de Matematică*

5 SEP 1940

nr. 153.273/1.940

Dosarul nr. D. Data ar. Decizia nr. Data

Vă facem cunoscut că, având în vedere Decretul
Lege nr. 2650 publicat în Monitorul Oficial nr. 183
din 9 august 1940, prin decizia nr. 153.273/940, aji
fost revocat dela catedra Dv. pe ziua de 1 Septem-
vrie 1940.-

MINISTRU,

I. Bratu

DIRECTOR,

H. J. J.

A.F.C.E.R., Fond IV, ds. 168, f. 26

1940, august 15, București. Protest publicat în ziarul „Universul” împotriva faptului că într-o sinagogă din Satu Mare s-a pus în vânzare carne de vită, tăiată după ritualul evreiesc (cașer).

O SINAGOGĂ TRANSFORMATĂ ÎN MĂCELĂRIE RITUALĂ CLANDESTINĂ

Satu Mare, 11 August

În localul sinagogii din localitate str. Frații Golescu No. 1 (măcelăria Roth Adolf) s-a pus în vânzare carne de vițel, tăiată în afară de abator.

În urma cercetărilor, s-a stabilit, că acea carne a fost tăiată după ritul evreesc - prin chinuire - de către hahamul Genuth Strul Iancu, angajatul comunității evreiești respective și pusă în vânzare în mod clandestin în localul sinogogei.

O parte din carne care s-a găsit nestampilată cu sigiliul „Cușer” a fost dusă la măcelăria lui Ludovic Kato din str. Micu Klein 15.

Carnea a fost confiscată, vinovații urmând să fie dați judecăței.

Ziarul „Universul”, nr. 224, 15 august 1940

1940, august 20, București. În legătură cu cererile de repatriere din Basarabia, Direcția Poliției de Siguranță comunică M.A.S. „să nu se introducă în țară evrei și spioni sovietici”.

DIRECȚIUNEA GENERALĂ A POLIȚIEI
DIRECȚIUNEA POLIȚIEI DE SIGURANȚĂ
Secția II-a.
58380 S20. Aug. 1940

Personal-Confidențial

DOMNULUI
MINISTRU AL AFACERILOR STRĂINE

Avem onoarea a vă face cunoscut, că față de numeroasele cereri de repatriere din Basarabia, pentru cari acel Departament urmează a face demersurile diplomatice necesare Ministerul de Interne examinând problema din punct de vedere al securității intereselor vitale ale Statului, are a face următoarele sugestii:

Din datele pe cari le deținem rezultă că deși evacuarea acestei provincii s-a făcut într-un timp foarte scurt și în mod neregulat, totuși populația din Basarabia cu sentimente curat românești a avut posibilitatea să plece.

Cei cari solicită astăzi revenirea în România sunt în mare parte elemente oportuniste ale căror sentimente pentru Statul Român și-au dovedit superficialitatea cu ocazia acestui trist eveniment, așteptând să vadă în ce măsură le poate fi favorabil regimul sovietic pentru ca numai după aceasta să opteze pentru regimul cel mai convenabil.

Situația actuală a Statului Român și mai ales situația de viitor, când va fi nevoie de o perfectă unitate de gândire și de acțiune, impune să avem cât mai puțin posibil atari elemente, cari vor constitui la un moment dat cadrele, din cari vor fi inițiate acțiunile de dezordine.

Față de aceste considerațiuni o verificare serioasă a cererilor de repatriere, se impune în mod categoric.

Fără îndoială că cetățenilor de bună credință, cari din motive legitime au fost împiedicați să părăsească Basarabia nu trebuie să li se facă nici-o dificultate.

Trebuie depusă însă toată vigilența, examinându-se în amănunțime cererea fiecăruia, spre a nu se introduce în țară evrei și spioni sovietici sau altfel de elemente străine de aspirațiunile neamului românesc.

Fiecare caz în parte, urmează a fi cercetat și studiat, pentru ca avizul de repatriere să fie dat în deplină concordanță cu realitatea.

În consecință vă rugăm să binevoiți a dispune ca intervențiile ce se vor face pentru repatriere din Basarabia, să fie făcute numai pentru cazurile pentru, cari într-adevăr sunt justificări serioase, asupra imposibilității retragerii la timp.

MINISTRU,
(ss) Indescifrabil

DIRECTOR GENERAL
(ss) Indescifrabil

A.M.A.E., Fond 71/1939 E9, vol. 208 (E9XI7), f. 140

Pe document, rezoluția:

„Interne (Siguranța). Suntem perfect de acord. De aceia transmitem, toate cererile Com. Sp. În cazuri f. rare în nota de transmitere se va adăoga o formulă ca aceasta «Vă rugăm în mod stăruitor».

22.VIII.40
(ss) Indescifrabil

1940, august 26, Londra. Protestul unei delegații a evreilor din Marea Britanie contra legilor antisemite din România.

MINISTERUL REGAL AL AFACERILOR STRĂINE
DIRECȚIA CABINETULUI ȘI A CIFRULUI
TELEGRAMĂ DESCIFRATĂ
De la LEGAȚIUNEA DIN LONDRA
Nr. 922 Data 26/VIII.1940

EXTERNE - BUCUREȘTI

O delegațiune a evreilor din Marea Britanie a venit la Legațiune să protesteze contra legilor antisemite din România.

Am început prin a atrage atențiunea acestor domni că pretenția lor de a reprezenta pe toți evreii din Marea Britanie nu poate fi fundată fiind personal destul de bun cunoscător al chestiunilor evreești pentru a ști că există tot felul de organizațiuni evreești rivale.

La critica lor că nu permitem evreilor să fie admiși în administrațiile publice, le-am arătat că aceasta nu-i afectează deoarece n-au fost admiși în administrațiile publice niciodată în trecut¹.

În ce privește administrația înaltă a țării, elementul evreesc care este la noi în țară complet apolitic, ar fi pornit la exagerări și la întreprinderi disproporționate, deci nu are ce căuta.

Mi-au vorbit de o lege de exproprierea averilor evreești la care am răspuns că nu am nici o informațiune în această privință dar din câte știu Lebensraum-ul (spațiul vital - n.n.) economic evreesc înăuntrul României și înăuntrul economiei este proporțional destul de mare ca orice măsuri restrictive în achiziția de proprietăți să nu-i afecteze prea mult.

Am adăugat că sunt convins că evreii nu vor fi excluși din funcțiunile comerciale unde activitatea lor de intermediari a fost întotdeauna prețuită. Le-am atras atenția că firea poporului român este tolerantă în ce privește existența vecinului și că niciodată nu am persecutat religiunile sau rasele dintr-un sentiment de exclusivism sectar.

Când mi-au pomenit de restricțiunile de a servi în armată, le-am arătat că armata este prin excelență o funcțiune de stat română, deci lipsa de serviciu militar pentru evrei nu poate afecta demnitatea lor omenească.

Vorbind de lipsa de demnitate omenească, delegații mi-au spus că tocmai acesta este punctul tragic al întregii mișcări antisemite actuale și de care ei suferă cel mai mult. Le-am răspuns că vanitatea evrească este câteodată prea susceptibilă și că la baza mișcării antisemite există o neînțelegere fundamentală. Antisemitismul în istoria contemporană este diferit de cel din trecut. El este bazat pe ideia segregățiunilor naționale într-un secol care este acel al separățiunilor și înfăptuirilor naționale. Evreii, ca rasă și națiune, nu pot fi scutiți de asemenea separație.

La plecare nu au părut supărați când le-am spus că multe din aceste din urmă neînțelegeri asupra adevăratului sens al mișcării antisemite rămân a fi elucidate. Ceea ce am omis a le spune este că la baza antisemitismului actual există o altă neînțelegere, care dacă ar fi explicată ar înlătura o neînțelegere reciprocă între punctul de vedere al Guvernului german și cel anglo-saxono-american în războiul actual.

Germania oficială de azi consideră pe evrei drept adevărați deținători ai puterii în statele anglo-saxone, ceea ce după părerea mea nu este adevărat.

Adevărul mi se pare a fi că Marea Britanie și toată lumea anglo-saxonă izvorăte din rădăcina instituțiilor britanice, se consideră ca moștenitoarea tradițiilor creștine și ebraice, așa cum sunt formulate în Vechiul și Noul Testament. Până și regalitatea britanică este considerată ca derivând din regalitatea biblică a Vechiului Testament. Evreii propriu-zis aflați aici sunt considerați în lumea anglo-saxonă ca niște... (lipsă în text - n.n.) în parte talentați, în parte degenerați și de clasa doua câteodată, pe când anglo-saxonii se consideră adevărații purtători ai civilizației creștine. Absorbțiunea evreilor în mediul anglo-saxon se face în mod întâmplător și pentru elemente de elită.

Socotind că este o mare parte de înverșunare pro și antisemită în baza conflictului actual, nu m-ar mira dacă o lămurire a chestiunii evreești ar aduce cu sine pregătirea unui teren de împăciuire.

Florescu
922

Ibidem, Probl. 33, vol. 10, p. 44-47

¹ Vezi doc. 41 din volum.

52

1940, august 28, București. Institutul Anglican „Speranța” din București raportează M. Ed. N. situația a trei cadre didactice de origine evreiască.

INSTITUTUL ANGLICAN „SPERANȚA”
BUCUREȘTI NEGUSTORI 6-a

BUCUREȘTI, 28 august 1940

Cu drept de publicitate conform Autorizației
Ministerului Instrucțiunii curs primar Nr. 789 din
22 martie 1932 curs gimnazial nr. 825 din 1 septembrie 1932
Nr. 271, cu 3 anexe

Domnule Ministru,

La ord. dvs. 137123/1940 avem onoarea a vă înainta un tablou cu personalul didactic și administrativ de origină evreiască care a funcționat în anul școlar 1939-1940 la Institutul nostru.

Alăturat vă înaintăm 3 declarații împreună cu actele în copie dovedind originea etnică, naționalitatea și confesiunea.

Primiți, Domnule Ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Director,
(ss) Eug. Drăgănescu

D-sale D-lui Ministru al Educației Naționale.

Direcțiunea învățământului Particular și Confesional

A.N., M. Ed. N., Dir. Învățământului Particular, ds. 1340/1940, f. 214-215

Pe document, rezoluția:

„31.VIII.1940

A. Săvulescu, în cat. II, în urma căsătoriei și creștinării în anul 1938. D-na Lack Rosa, fiind încetățenită în... (lipsă din text - n.n.) intră în categoria III.

Rabinovici Agripina, nedovedită cetățenia română, intră în categ. III.

(ss) Indescifrabil“

53

1940, august 29, Iași. Rezidența Regală interzice gazetarilor evrei accesul la serviciile primăriilor.

D-lui

Primar al orașului Fălticeni

strict-confidențial-personal

Avem onoarea a vă ruga a lua măsurile necesare pentru a se interzice accesul gazetarilor evrei la serviciile Primăriei, date fiind împrejurările actuale, când sentimentele evreilor - în genere - s-au dovedit ostile intereselor noastre superioare de Stat.

Pentru publicațiunile Primăriei sau orice alte informațiuni, vă recomandăm a utiliza pe corespondentul local al ziarului „Universul“.

Rezident Regal,

(ss) Tr. Ionașcu

Director,

(ss) Fl. Roiu

A.IȘ., Fond Rezidența Prut, ds. 3/1940, f. 374

1940, august 29, Timișoara. Librari din Timișoara propun interzicerea difuzării cărților școlare de către librăriile evreiești și de către evrei.

ROMÂNIA
Ținutul TIMIȘ
Serviciul Cultural Adm. Gen. și de Stat

DOMNULE MINISTRU,

Avem onoarea a Vă înainta, aci alăturat, cererea librăriilor „Globul” și „Naționala” din Timișoara, prin care solicită ca librăriilor evreiești și vânzătorilor de librărie evrei prevăzuți în categoria I și III ale Decretului Lege privitor la starea juridică a evreilor, publicat în Monitorul Oficial Nr. 183 din 9 August 1940, să li se interzică, începând cu 1 Septembrie a.c., desfacerea cărților și rechizitelor școlare, cu rugămintea să binevoiți a dispune¹.

REZIDENT REGAL
(ss) Indescifrabil

ȘEFUL SERVICIULUI
(ss) Indescifrabil

Către,
MINISTERUL JUSTIȚIEI BUCUREȘTI

A.N., Fond M.J.D.J., ds. 104/vol. I, f. 279

Pe document, rezoluția:

„La ds., nu se poate trece peste termenele fixate de lege.

(ss) Indescifrabil”

¹ Cu începere de la data de 17 septembrie 1940, Ministerul Educației Naționale interzice Departamentului său și tuturor instituțiilor pendinte să-și procure furnituri de orice fel de la întreprinderile și firmele evreiești, decizând totodată anularea contractelor în curs cu aceste firme.

Același minister a interzis, la 21 septembrie 1940, elevilor din școlile de toate gradele să-și procure manuale didactice și rechizite de la magazinele evreiești.

În unele localități magazinele evreiești au fost silit să aplice în vitrinele lor - sub amenințarea de a li se devasta magazinul - următorul alîș:

„LIBRĂRIE JIDOVEASCĂ

Profesori, părinți și elevi! Cumpărarea cărților și rechizitelor școlare INTERZISĂ”.
(*Ibidem, Fond M. Ed. N., mapa 34, fișa 1/1940, f. 38 f/v., 47*).

1940, august 31, Piatra-Neamț. Comunitatea Israelită este somată să evacueze imediat refugiații din Spitalul Israelit, acesta fiind pus la dispoziția armatei.

MINISTERUL SĂNĂTĂȚII ȘI ASISTENȚEI SOCIALE
SECRET

Serviciul Sanitar Jud. Neamț
Biroul Mobilizări
Nr. 992, 1940 luna aug. ziua 31

Comunitatea Israelită
Piatra N.

La N. 206 din 30 august 1940.

Avem onoarea a vă ruga să binevoiți a evacua chiar astăzi refugiații din Spitalul Israelit, deoarece spitalul este pus la dispoziție armatei și să-l amenajați pentru spital.

Medic Primar Jud. Neamț

Șef Bir. Mobilizării

(ss) Gh. Bociarov

(ss) Cpt. rez. M. Ungureanu

A.F.C.E.R., Fond Com. P.-Neamț, ds. 13/1940, f. 68

Pe document, rezoluția:

„Se va răspunde că s-a intervenit la Poliția Piatra N., spre a se cartirui în oraș refugiații internați în spital.

d.o. Indescifrabil“.

1940, septembrie 4, București. Circulară a M.J.D.J. prin care se cere ca actele de vânzare de către evrei a proprietăților lor rurale să nu fie autentificat, transcris sau intabulat.

ROMÂNIA
MINISTERUL JUSTIȚIEI, SECȚIUNEA JURIDICĂ
Nr. 119827 - 4 septembrie 1940.

Domnule...

Potrivit prevederilor art. 11 al. 2 partea ultimă din decretul-lege privitor la starea juridică a locuitorilor evrei din România, publicat în Monitorul Oficial nr. 183 din 9 august a.c. Ministerul Agriculturii și Domeniilor are drept de preempțiune asupra tuturor proprietăților evreiești oferite spre vânzare¹.

Cum această dispozițiune ar putea fi eludată și deci să nu-și ajungă scopul, vă rog a refuza autentificarea, transcrierea sau intabularea oricărui act de acest fel ce vi s-ar prezenta în acel scop, când privește proprietățile evreiești, fără a avea în prealabil autorizațiunea scrisă a Ministerului Agriculturii și Domeniilor, Direcțiunea geniului rural, în care scop urmează ca vânzătorii să fie îndrumați de dvs., să aducă la cunoștința acelu Minister intențiunea lor de a vinde proprietățile lor rurale.

MINISTRU,
(ss) Indescifrabil

DIRECTOR,
(ss) N. Dumitrescu

A.N., Fond M.J., ds. 104/1940, vol. II, f. 12

¹ Dispoziția legislativă care prevede posibilitatea ca evreii să poată vinde proprietățile rurale cade în desuetudine, deoarece la data de 4 octombrie 1940, când a fost publicat Decretul-Lege pentru trecerea proprietăților rurale evreiești în patrimoniul statului, semnat de general Ion Antonescu, la art. 1 se stipulează:

„Evreii nu pot stăpâni, dobândi sau deține proprietăți rurale în România, sub nici un titlu și nici o calitate, precum proprietari, uzufructuari, asociați, administratori etc. etc.“. (*Vezi E.R., vol. I, doc. 12*).

57

1940, septembrie 7, București. Decizie de îndepărtare din Baroul Ilfov a avocaților evrei, cu excepția celor din categoria a II-a.

Comisiunea interimară a „Baroului de Ilfov“, în ședința din 23 august 1940 sub președenția lui Constantin Stoicescu, (în acel timp decanul Baroului și ulterior ministru în guvernul Antonescu - n.n.) adoptă decizia de a îndepărta avocații evrei (de recentă proveniență în țară) din baroul român.

Publicăm mai jos această Deciziune apărută în ziarul „Universul“ din 30 august 1940:

Având în vedere dispozițiunile înaltului Decret Regal cu putere de lege nr. 2650, din 9 august 1940 privitor la situațiunea juridică a evreilor din România, după care nu mai pot exercita profesiunea de avocat decât avocați de categoria II-a.

Având în vedere că pentru a da posibilitatea avocaților evrei înscriși în Baroul de Ilfov, cari fac parte din această categorie să producă dovezile necesare stabilirii situațiunei lor juridice, acest consiliu prin deciziunea nr. 88 din 14 august 1940, le-a acordat termen până la 27 august 1940.

Considerând că cei care până la expirarea acestui termen nu au produs dovezile din care să rezulte că fac parte din categoria II-a trebuiesc considerați că au recunoscut în mod tacit că sunt evrei ce intră în categoria I-a sau a III-a și că, deci, prin efectul legii, au pierdut exercițiul dreptului de a fi avocați;

Că, examinând ds. [dosarele] de înscriere ale tuturor avocaților evrei înscriși în Baroul de Ilfov, care până la 27 august a.c. n-au pretins că fac parte din categoria II-a

și constatând că nici unul dintre ei n-a dobândit naturalizarea prin lege sau prin unul din modurile indicate de alineatele a, b, c ale art. (neclar în text - n.n.) ale suszisiului Decret cu putere de Lege. Consiliul în virtutea art. 15, 12 și 19 din Decretul cu putere de lege nr. 2650 din 9 august 1940, decide:

Art. 1 - Constatând că au pierdut exercițiul profesiei din momentul pronunțării acestei decizii, următorii avocați definitiv și stagiați¹.

Ziarul „Universul”, nr. 246, 7 sept. 1940

¹ Ulterior, la 7 și 11 septembrie 1940, au fost excluse alte loturi de avocați evrei.

Lista nominală este publicată în Addenda.

58

1940, septembrie 9, București. Direcțiunea Generală a Teatrelor și Operelor Române interzice ca evreii să facă parte din orice formațiune artistică.

ROMÂNIA

MINISTERUL CULTELOR ȘI ARTELOR
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A TEATRELOR

ȘI OPERELOR ROMÂNE

BUCUREȘTI, str. Câmpineanu nr. 3

DIRECȚIA FILARMONICII

Avem onoarea a vă aduce la cunoștință că în conformitate cu dispozițiile art. 149 din Legea teatrelor și a spectacolelor din Martie 1937, nimeni nu are dreptul să exercite profesiunea de muzicant - de orice categorie - fără autorizație scrisă din partea acestui Minister.

În consecință toți membrii orchestrei dvs. trebuie ca cel mai târziu până la 14 septembrie crt. să îndeplinească formele pentru obținerea de autorizații individuale, care se eliberează, pe bază de petiții și acte, de către Direcția Generală a Teatrelor și Operelor.

Totodată vă aducem la cunoștință că în conformitate cu dispozițiile Legii teatrelor și spectacolelor, și a Deciziilor Ministeriale din 15 august și 8 septembrie 1940, tot personalul evreiesc de la orice formațiuni sau înjghebări cu caracter artistic, fie subvenționate - sau nu - de către Stat urmează să fie interzis, de îndată, în exercitarea profesiei.

Întrucât Ministerul nu mai acordă autorizații muzicanților care sunt de origine etnică evrei, vă rugăm să binevoiți a lua măsuri în consecință¹.

/Ministru

/Director General

A.N., Fond M.C.A., ds. 16/1940, f. 125

¹ Notificări asemănătoare au fost comunicate teatrelor „Colos 3 Comedia“, „Muncă și Voie Bună“, „Savoy“, „Cinema Mercur“ ș.a. (*Ibidem*, f. 124). La 10 septembrie 1940, Prefectura Poliției Capitalei, Serviciul de Siguranță, se adresează Comisariatului 1 Poliție București și, pe baza adresei 8005/940 a Direcțiunii Generale a Teatrelor și Operelor Române, cere să se înceteze exercitarea profesiei unor artiști de origine etnică evreiască menționați în tabelul trimis de Sindicatul Artiștilor Dramatici și Lirici din România la 14 iulie 1940. (Vezi doc. 43 din volum). (*A.V.B.*, ds. 95/1940, f. 3).

La 25 septembrie 1940, Direcția Generală a Teatrelor și Operelor Române propune între altele: „în ceea ce privește pe muzicanții evrei, cred că urmează să fie supuși la același regim fiind autorizați numai în formații pur evreiești și cu specificarea localurilor pentru care se dau aprobările. Aceste localuri trebuie să aibă o emblemă «local evreiesc». În cazuri de schimbare de localuri, autorizațiile muzicanților să fie preschimbate cu mențiunea valabilității pentru noul local, care trebuie să îndeplinească aceleași condițiuni.

Totodată vă rog să binevoiți a aprecia dacă și repertoriile orchestrelor evreiești trebuiesc limitate“. (*A.N.*, *Fond M.C.A.*, ds. 63/1940, f. 19).

59

1940, septembrie 12, București. Anchetă în cazul unui ofițer care a folosit ca ordonanță un evreu.

Formele aberante pe care le-a îmbrăcat în această perioadă iudeofobia sunt evidențiate și de următoarea anchetă ordonată de M. St. M.

Un locotenent, Trofimov Vasile, a avut în august 1940, ca ordonanță un evreu. Această „situație“ este raportată M. St. M., care cere Diviziei a 14-a să anchezeze faptele: aceasta dă ordin ca ordonanța să fie imediat înlocuită și să se comunice:

- a) Data de la care are ca ordonanță pe acest soldat.
- b) Motivele pentru care a avut ordonanță un evreu și nu un român.
- c) Ordinul de zi prin care s-a lăsat la vatră sau p.s.

Reg. 39 inf., căruia îi aparținea ofițerul, raporta la 15 septembrie:

„1. Slt. Trofimov T. Vladimir din acest regiment a fost trimis cu plutonul său la detașamentul de lucru Blăgești, între 1 - 20 august. Ca ordonanță personală a avut pe sold. Ivan Trandafir Nicolae, ctg. 1940. Acesta fiind basarabean, a plecat pe data de 11 august la regiment pentru a se repatria. Slt. Trofimov a folosit atunci ca ordonanță pe sold. Oișie Solomon, din plutonul său, ca pe unul care nu putea să lucreze prea bine, fiind suferind.

2. Acest soldat a îndeplinit funcția de ordonanță 7 zile, de la 12 august la 18 august și numai câte 3 ore pe zi. Restul timpului stătea în cantonament în grup.

Ordin de zi ca ordonanță nu are.

3. Slt. rez. Trofimov declară că nu a cunoscut Ordinul M.U. nr. 55224/1940. De altfel este avansat Slt. la 8.VI.1940.

4. Sold. Oișie Solomon a intrat în infirmeria Diviziei pe data de 17 august, iar la 24 august a fost lăsat la vatră, odată cu toți evreii“.

Semnează Col. Aurel Constantinescu

Concluzia anchetei: „A se raporta Grupului de Armate nr. 1 că sublocotenentul a întreținut acest soldat evreu nu ca ordonanță, ci ca înlocuitor timp de 7 zile“.

A.M.St.M., R.S.E.M. 1098, C0476-480

60

1940, septembrie 12, București. Naționalizarea Operei Române și eliminarea tuturor evreilor din instituție.

„Naționalizarea Operei Române“

D-l Ministru al cultelor și artelor, Radu Budișteanu, a inspectat ieri Opera Română.

D-sa a adus la cunoștință personalului artistic măsurile luate pentru completa naționalizare a acestei instituții. Noi elemente românești, de talent vor fi angajate.

Se vor organiza turnee de operă pentru ca provincia să se bucure de astfel de spectacole¹.

Ziarul „Universul“, nr. 261, 21 septembrie 1940

¹ La 21 septembrie, același ziar, sub titlul „Evreii au fost integral excluși de la Opera Română“, scrie:

„Naționalizarea «Operei Române» a fost dusă la bun sfârșit, eliminându-se din posturile pe care le ocupau toți evreii, fără excepție.

Iată lista completă a acestora:

Soliștii: Dora Massini, Lydia Hinculov (Babici), Eugenia Babad-Cioculescu, Elena Steiner-Basarab (creștină, soție de evreu), Lucian della Pergola (Nanu), Isac Leibovici (Ion Manolescu), Ritta Elensohn.

Corepetitori: Isac Bein și Iosef Rosensteck.

Coriști: Eugenia Moscovici (Popescu), Bernard Mărculescu, Ilie Goldner, Haim Fuchs, Rosa Banfal (Marinescu), Dobra Schwarzmann, Revicka Reistentuhl, Rebeca Almosinno, Malca Schlit.

Din balet: Mina Wechsler.

Din personalul de alte categorii: Ițic Frenckel, mașinist; L. Bernea, medic; Leib Weissman, om de serviciu“.

1940, septembrie 14, Iași. Serviciul Central al Cenzurii interzice „intrarea și răspândirea în țară a tuturor publicațiilor străine în limbile ebraică și idiș“.

Curtea Marțială a Comand. M.U.

Către Parchetul Militar al Curții

Copie spre știință și executare când va fi cazul.

Președ. Curții Marțiale Colonel Magistrat ss (indescifrabil)

Copie de pe Ord. M. St. M. nr. 60931/8 din 14 septembrie 1940

Șeful de Stat Major

Șeful Secției a 2-a

Colonel Eugen Dumitrescu

Maior N. Stănescu

Serviciul central al Cenzurii a interzis intrarea și răspândirea în țară a tuturor publicațiilor străine în limbile ebraică și idiș (ziare, reviste, broșuri etc.).

D.O. pt. șeful secției a 2-a Lt. Col. Dinulescu

A.IȘ., Fond Trib. Militar, ds. 33/1940-41, f. 626 f/v

IV. PROCLAMAREA STATULUI NAȚIONAL- LEGIONAR. INTENSIFICAREA REPRESIUNII ȘI TERORII ÎMPOTRIVA EVREILOR. ASASINATELE LEGIONARE

62

1940, septembrie 14, București. Legea prin care este decretat Statul Național-Legionar.

PREȘEDINȚIA CONSILIULUI DE MINIȘTRI

Legea Nr. 550 prin care Statul Român devine Stat Național-Legionar

Decretul regal Nr. 3.151 din 14 Septemvrie 1940.

Monitorul Oficial Nr. 214 bis din 14 Septemvrie 1940.

1. Statul Român devine Stat Național-Legionar.
2. Mișcarea Legionară este singura mișcare recunoscută în noul Stat, având ca țel ridicarea morală și materială a poporului Român și dezvoltarea puterilor lui creatoare.
3. D-l General Ion Antonescu este Conducătorul Statului Legionar și șeful Regimului Legionar.
4. D-l Horia Sima este Conducătorul Mișcării Legionare.
5. Cu începere de la data acestui înalt Decret orice luptă între frați încetează.

Colecția de legi și regulamente, Tomul XVIII, Legi 5-30 septembrie 1940, Legi 550-603, Imprimeria Centrală București, 1940, f. 1798

1940, septembrie 15, București. Ziarul „Universul” informează despre condițiile impuse pentru „funcționarea caselor de rugăciuni evreiești”.

IMPORTANTE DECIZII ALE MINISTERULUI CULTELOR

Noua reglementare a funcționării caselor de rugăciuni evreiești

Ce condițiuni se cer pentru obținerea autorizației de funcționare a unor astfel de case:

ART. I. - Confesiunea mozaică din România, având o existență de fapt, poate să se manifeste în conformitate cu doctrina, ritualul și regulile prevăzute în statutele organice respective, dacă acestea nu contravin principiilor de bază ale actualei așezări a Statului.

ART. II. - Toate sinagogile (temple, case de rugăciuni) existente la data semnării acestei decizii nu mai pot funcționa decât pe baza unei noi încuviințări a Ministerului Cultelor și Artelor, exponentul Statului pentru chestiunile religioase.

ART. III. - Pentru obținerea încuviințării arătată în art. precedent, este necesar ca să se înainteze acestui Departament de către Prefectura județului respectiv, o cerere din partea comunității evreiești locale, prin care să se ceară menținerea caselor de rugăciuni indispensabile nevoilor confesionale ale membrilor organizațiunii din localitate.

ART. IV. - Pentru menținerea unei case de rugăciuni trebuie să se constate de către organele administrative și de poliție respective că o astfel de casă deservește nevoile religioase ale unui număr de 400 familii evreiești, în comunele urbane și suburbane și 200 în comunele rurale.

Condițiunea de număr impusă în alineatul precedent urmează a fi constatată și verificată de către primăriile respective, care vor atesta pe proprie răspundere numărul exact al familiilor evreiești stabilite în localitate.

Prefecturile în drept vor înainta Ministerului Cultelor și Artelor toate cererile, referitoare la aprobarea funcționării sinagogilor (temple, case de rugăciuni) anexând și atestarea primăriei în ceea ce privește numărul credincioșilor, cari se vor folosi de localul cuvenit.

Prefecturile sunt datoare a da Ministerului Cultelor și Artelor cu acest prilej orice lămuriri vor crede de cuviință în această privință indicând și apropierea casei de rugăciuni mozaice față de bisericile celorlalte culte din localitate.

Încuviințarea Ministerului se comunică Prefecturii județului, care va face cunoscut organelor în subordine situația sinagogilor din județul respectiv, care vor rămânea definitiv închise, precum și a acelor care pot funcționa, conform normelor fixate prin prezenta decizie.

ART. V. - Se va interveni la Ministerul de Interne în vederea luării măsurilor de rigoare, pentru închiderea imediată a caselor de rugăciuni evreiești, care în mod indiscutabil nu satisfac condiția numărului prevăzută la art. precedent.

ART. VI. - Toate organizațiile locale mozaice, existând actualmente sub denumirea de comunități sau sub o alta și în cuprinsul cărora nu va fi menținută nici o sinagogă, potrivit prevederilor acestei deciziuni, urmează să-și înceteze imediat orice activitate de ordin administrativ, juridic și religios.

ART. VII. - Toate imobilele, care au servit drept case de rugăciuni și cari nu mai pot fi atribuite organizațiilor locale, ca efect al desființării acestora, conform art. VI, vor trece fără nici o formalitate în patrimoniul Statului, care va fixa destinația lor în scopul de a se ajuta nevoile cultelor creștine din localitate.

ART. VIII. - Slujitorii cultelor creștine, care vor tolera sau vor ascunde pe toți aceia care înfrâng dispozițiile acestei deciziuni, vor fi de îndată destituiți din funcțiune, întrucât s-au făcut astfel vinovați de încălcarea îndatoririlor elementare inerente calității și misiunii lor.

ART. IX. și ultim - Domnul Director al Cultelor din Minister este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a deciziunii de față.

Ziarul „Universul”, nr. 250, 11 septembrie 1940

1940, septembrie 18, București. Răspunsul generalului Ion Antonescu la memoriul conducerii F.U.C.E., care semnală acțiuni antievreiești ce au avut loc în diferite zone ale țării.

C.C./940

Domnule Filderman¹

„Domnul Filderman este rugat să fie înțelegător și să facă pe coreligionarii săi din toată țara să înțeleagă că Generalul Antonescu nu putea într-o săptămână de guvernare să facă minuni. A găsit țara anarhizată și aruncată în haos în toate direcțiile și pe toate planurile. A fost și săptămâna entuziasmului romantic. O generație care a fost chinuită, lovită, urmărită, omorâtă, avea dreptul să facă explozie când a fost descătușată.

A intrat în 10 zile în ordine și pe zi ce trece va intra din ce în ce mai mult într-o disciplină de Stat².

Asigur pe d-l Filderman de acest lucru și îl mai asigurăm că dacă coreligionarii D-sale nu vor sabota pe față și din culise regimul, nici pe planul politic, nici pe planul economic, populația evreiască nu va avea nimic de suferit.

Cuvântul Generalului Antonescu este cuvânt.

Dar populația evreiască trebuie să renunțe, și-i atrag serios atențiunea fără nici o amenințare, că trebuie să părăsească sistemele pe care le-a întrebuițat până acum, fiindcă așa erau regimurile politice, de încătușare economică, de slăbire politică și morală a rezistenței noastre naționale și de exploatarea sărăciei noastre“.

ss. General Antonescu

Primiți, domnule Filderman, încredințarea considerației mele.

secretar general: O. Vlădescu

Domniei Sale Domnului Dr. Filderman, Președintele Federației Uniunilor
Comunităților Evreiești din Țară

J. Ancel, op. cit., vol. I, p. 495

¹ La data de 16 septembrie 1940, dr. W. Filderman, președinte și dr. I. Brucăr, secretar general, în numele F.U.C.E., se adresează președintelui Consiliului de Miniștri, generalul Ion Antonescu, cu următoarele:

„Avem onoare a aduce la cunoștință Domniei Voastre că la Călărași (jud. Ialomița) din ziua de marți 10 a.c. s-au lipit afișe pe toate zidurile orașului cu mențiunea:

Nu cumpărați de la jidani

și că în pragul magazinelor evreiești s-au postat indivizi care împiedică pe cumpărători să intre.

Afacerile stagnează complet și astfel se sabotează finanțele Țării și se seamănă panică“.
(*Ibidem*, f. 491).

² Rezoluția generalului Antonescu pe memoriul dr. W. Filderman.

² Dintr-un memoriu al F.U.C.E. din 16 octombrie 1940 rezultă că abuzurile și actele de violență față de populația evreiască nu au încetat. Se citează numeroase cazuri, dintre care reproducem: „În jud. Câmpulung numeroase familii evreești au fost izgonite dintr-o serie de localități, fiind obligate să-și abandoneze magazinele, atelierile și alte bunuri; la Câmpulung, de Iom-Kipur, cea mai mare sărbătoare evreiască, un rabin a fost înhămat la o căruță cu alimente. Sute de evrei au fost arestați.

În Muntenia și Oltenia comercianții evrei au fost obligați în continuare să afișeze inscripția «Magazin jidovesc». Au avut loc arestări și percheziții în numeroase localități, evreii au fost obligați să subscrie la «Ajutorul legionar», iar la Piatra-Neamț, înmormântările nu se pot face decât plătind o sumă organizației legionare³. (*Ibidem*, p. 556-557).

65

1940, septembrie 23, București. Interdicție ca elevii să-și procure cărți școlare de la librăriile evreiești.

SE INTERZICE ELEVILOR DE A-ȘI PROCURA CĂRȚI DE LA LIBRĂRIILE EVREIEȘTI.

D. prof. Traian Brăileanu, ministrul educației naționale, cultelor și artelor, a luat dispozițiunea de a se interzice elevilor și elevelor din școlile de toate gradele de a-și procura manuale didactice și rechizitele școlare de la magazinele evreești sau furnizate prin intermediari tot de la astfel de magazine: ■

Direcțiile de școli sunt obligate să întocmească tablouri de magazinele evreești din orașul respectiv, pentru ușurința orientării elevilor.

În localitățile unde nu există librării creștine, directorii de școli sunt obligați să se aprovizioneze cu manuale și rechizite din alte orașe¹.

Ziarul „Universul”, nr. 262, 23 septembrie 1940

¹ Pentru aplicarea acestor măsuri discriminatorii, în unele localități librăriile deținute de evrei au fost obligate să afișeze în vitrină inscripția „LIBRĂRIE JIDOVEASCĂ”.

Profesori, părinți, elevi! Cumpărarea cărților și rechizitelor școlare INTERZISĂ“. (*A.N., Fond M. Ed. N., Mapa 34, ds. 1940, f. 47*).

Luând cunoștință de aceste dispoziții, o serie de directori de școală s-au adresat Ministerului Educației Naționale și Cultelor cerând lămuriri. Astfel, Institutul de băieți „Thierin” din București solicita, la 12 octombrie 1940, Ministerului să îi indice cum să procedeze, dat fiind că „școala s-a început la 1 octombrie, când s-a dat și lista cărților conformându-ne Ord. 171.833/1940, indicând elevilor de la ce librării să-și cumpere cărți și rechizite, excluzând bineînțeles pe cele evreești.

În ordinul de mai sus nu se face mențiune și de editurile evreești, așa că elevii și-au procurat cărți de autori creștini de la librării românești care le-au vândut și cărți din edituri evreești.

Cum părinții n-ar putea procura un alt stoc de cărți și pentru a nu cădea școala în vină, cu onoare vă rugăm a ne comunica cum să procedeze elevii cu cărțile cumpărate care emană din edituri evreești.

Director (ss) Indescifrabil“. (*Ibidem*, ds. 1285/1940, f. 263)².

² A se vedea și doc. 54 din volum.

66

1940, septembrie 27, Iași. Curtea Marțială a Comandamentului 4 Teritorial a condamnat un ofițer român pentru confiscarea de bani și obiecte de valoare de la evreii basarabeni în gara Ungheni.

Nr. 7873 din 27.IX.1940

CURTEA MARȚIALĂ A COMANDAMENTULUI 4 TERITORIAL

Către

MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE
Direcția Justiției Militare BUCUREȘTI

La Ordinul Dv. nr. 9.195 din 21 septembrie 1940, avem onoarea a vă raporta că Sublt. de rezervă Lupu Gheorghe din Regimentul 14 Inf. a fost conndamnat prin Sentința nr. 244 din 30 iulie 1940 la 1 an închisoare corecțională și 5 000 lei amendă pentru faptul de „Nedrepte luări“ prevăzute și pedepsite de articolul 238 C.P. prin aceea că în ziua de 13 iulie 1940, în calitatea sa de comandant al unei gărzi compusă dintr-un sergent și 4 soldați care excortau un detașament de basarabeni până la gara Ungheni, de unde urmau să fie repatriați în Basarabia. Ofițerul în Gara Iași cu bună știință a admis ca sergentul de sub ordinele sale să percheziționeze oamenii din detașament și în special pe evrei, de la care a confiscat diferite sume de bani, precum și diferite obiecte ca: ceasornice, stilouri, briceaguri etc., pe care și le-au însușit pe nedrept.

Președintele Curții Marțiale, Comandamentul 4 Teritorial
(ss) Lt. Col. Magistrat Burada Alexandru

A.IȘ., Fond Tribunalul Militar Iași, ds. 3/1940

1940, septembrie 27, Budapesta. Ministrul României la Budapesta solicită măsuri severe pentru a opri rămânerea în România a evreilor originari din teritoriile ocupate sau venirea acestora în România, propunând instituirea unui control legionar pe lângă birourile de evidență a populației.

TELEGRAMĂ DESCIFRATĂ

Ministru V. Pop... din Budapesta, prin telefon.....

...163..... Data: ... 27 Septembrie, ora 14,30.....1940

E x t e r n e

B u c u r e ș t i

Informații de intențiuă multora de a opta pentru România sau a rămâne fără îndrituire în țară, propun ca Guvernul român să ia întinse și severe măsuri pentru ca nici un evreu din teritoriul ocupat să nu poată veni în România și toți evreii originari din acele teritorii și aflați vremelnice în România să fie ținuți în evidență și apoi trecuți peste frontieră îndată ce împrejurările o vor permite.

Pentru a împiedica o schimbare frauduloasă a actualei situațiuni juridice a acestor categorii de evrei datorită corupțiunii notorii practicate de elementele semite, socotesc că este indispensabil instituirea imediată a unui control legal legionar pe lângă birourile populațiunii din România. Binevoii a mă informa de măsurile luate¹.

Valer Pop
163

A.M.A.S., Fond Ungaria (Telegrame), vol. 3, p. 331

¹ În legătură cu această comunicare, M.A.I. - D.G.P. - trimite tuturor Prefecturilor ordinul nr. 73309 din 10 oct. 1940: „Pentru a se putea face un control serios al tuturor evreilor din această categorie și a împiedica eventualele schimbări frauduloase a situațiunii lor actuale juridice, avem onoare a vă ruga, ca, de acord cu Comandamentul Legiunii, să ne propuneți pentru fiecare birou de populație de la Oficiile polițienești din raza județului D-Voastră, legionari care să aibă rolul de controlor la aceste birouri“. (*A.T.M., Fond Pref. Jud. Timiș-Torontal, ds. 7/1940, f. 290*).

În aplicarea acestei dispozițiuni, Primăria Municipiului Bacău comunică Prefecturii județului, la 22 oct. 1940, că „s-a delegat Comandantul legionar T. Pânzaru, pentru a fi controlor la Biroul de Populație, în vederea stabilirii situațiunii actuale juridice a evreilor din Bacău“. (*A.B.C., Fond Primăria Bacău, ds. 7/1940, f. 240*).

1940, septembrie 30, București. Ordin al M.A.I. care interzice artiștilor și muzicanților de origine etnică evrei să-și exercite profesiunea în ansambluri sau individual.

ROMÂNIA
 MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
 DIRECȚIUNEA ADMINISTRAȚIEI DE STAT
 Nr. 15488 din 30 Septembrie 1940

DOMNULE PREFECT,

Ca urmare la ordinele noastre circulare nr. 14675 și 14704 din 1940, avem onoarea a vă trimite, alăturat, trei tabele de artiști și muzicanți de origine etnică evrei cărora Ministerul Cultelor și Artelor le-a refuzat acordarea autorizațiilor necesare, cu rugămintea să binevoiți a da dispozițiuni organelor în subordine, să le interzică exercitarea profesiunii, atât în ansambluri, cât și individual¹.

În aceste tabele figurează și artiștii evrei care au făcut parte din Teatrele Naționale și Operele de Stat, precum și muzicanții evrei din Orchestra Filarmoniceii.

p. MINISTRU,
 (ss) Eug. Cristescu

DIRECTOR
 (ss) I. Dornescu

A.B.R., Fond Pref., ds. 17, f. 66-78/1940

¹ La 8 septembrie 1940, a fost adoptată decizia ministrului secretar de stat la Departamentul Cultelor și Artelor, care, la art. I, stipula concedierea întregului personal evreiesc de la teatrele naționale, operele române și teatrele particulare. (*Vezi E.R., vol. I, doc. 6 și 10*).

În listele întocmite conform prevederilor deciziei au fost incluși 1 715 actori, compozitori, artiști lirici și dramatici din întreaga țară. (Aceste liste se publică în *Addenda*).

² Ulterior, la 21 septembrie, o altă decizie ministerială stipula:

Artiștii evrei vor putea însă să joace pe scenele trupelor particulare evreiești, autorizate să funcționeze, în conformitate cu prevederile art. 153 din legea pentru organizarea Teatrelor Naționale, Operele Române și spectacolelor.

De asemenea la teatrele particulare evreiești, autorizate de Ministerul Educației Naționale, Cultelor și Artelor, prin Direcția generală a teatrelor, „evreii vor putea fi angajați ca funcționari de birou, făcând parte din personalul administrativ al acestor teatre.

Teatrele și trupele de teatru evreiești vor fi însă obligate să menționeze pe firmele lor și în toate foile de publicitate specificația «Teatru evreiesc».

Pe scenele acestor teatre, se vor putea prezenta piese în limba română, cu condițiunea ca să nu fie vorba de opere ale autorilor sau compozitorilor români, precum și ca piesele jucate să nu aibe tendințe antinaționaliste sau antiromânești.

Nerespectarea condițiilor imperative, prevăzute în alineatele precedente ale acestui articol, atrage drept sancțiune imediată, retragerea definitivă a autorizației de funcționare, atât a teatrului sau trupei evrești, cât și a personalului artistic respectiv“. (*Ibidem*).

69

1940, septembrie 30, București. Intervenție a Sindicatului artiștilor dramatici și lirici din România, de a se aproba artiștilor creștini să-și continue activitatea în cinematografe proprietate a evreilor. În facsimil, răspunsul M.C.A.

SINDICATUL ARTIȘTILOR DRAMATICI
ȘI LIRICI DIN ROMÂNIA

Str. Brezoianu nr. 55

Asociația Profesională

Recunoscută persoană morală și juridică

Nr. 1858

BUCUREȘTI
30 Septembrie 1940

DOMNULE DIRECTOR GENERAL *

.....
4/ Trupele cari joacă în cinematografe și-au sistat activitatea lor din cauză că proprietari sau antreprenori sunt evrei.

Din această cauză o sumă de artiști români nu mai au unde juca.

Vă rugăm ca până la naționalizarea acestor conduceri, să li se permită artiștilor creștini să-și continue reprezentațiile, pentru a nu fi expuși la somaj¹.

5/ Potrivit deciziei Ministerului Artelor prin care li se îngăduie unor artiști evrei să joace în evreește sau chiar în românește anunțând condiționat și obligator pe afiș: „Teatru evreesc“², potrivit cu deciziunea de mai sus, vă rugăm să binevoiți a ne da indicații care va fi situația acestor evrei în Sindicat, pentru a ști cum să-i controlăm și ce adeverințe să le dăm.

6/ Vă rugăm să binevoiți a ne comunica punctul Dvs. de vedere asupra artiștilor creștini căsătoriți cu evreice sau artistelor creștine căsătorite cu evrei sau a copiilor cu unul din părinți evreu.

Mulțumindu-vă, Domnule Director General, pentru concursul ce ni-l veți da, vă asigurăm că Sindicatul ca auxiliar al Direcțiunii Generale, în calitate de organ de calificare și control, vă stă în totul la dispoziție pentru desăvârșirea operei ce întreprindeți.

PREȘEDINTE
(ss) Indescifrabil

SECRETAR GENERAL
(ss) Indescifrabil

* Extrase.

¹ Rezoluția Ministerului a fost următoarea (reprodusă în facsimil).

24.X.1940.

Conform dispozițiilor
luate de către
S. Leontar, sucul
și înființarea
pelor românești
în țara și în
în salile de teatru
sau explorarea
de lucru - actuală
de proiect, care
va dura până
la expirarea ter-
minului de 6
luni - acordat
de către administra-
ția statului de
stat al poporului
și, conform
Legei nr. 9
Anul 1940 -
Trupele, care co-
astor țării sunt
de frică a pre-

putea săvârși
ca nu există în
localitate săli
apartenanți ro-
manilor p. care
să îndeplinească
Trupele tehnice
necesare în ac-
tivitate.

V. Rădulescu

² Vezi doc. 72 din volum.

1940, septembrie 30, București. Articolul de presă „Naționalizarea Bursei de Valori din București”, în care sunt enumerați evreii excluși de la activitatea acestei instituții financiare.

NAȚIONALIZAREA BURSEI DE VALORI DIN BUCUREȘTI

În ședința ținută sâmbătă după amiază de comitetul Bursei de Efecte, acțiuni și schimb din București, sub președenția d-lui Adrian Oțoiu, asistat de d. prof. dr. N. N. Stoica, comisar al guvernului, d. Sever Dan, sindicul Bursei și d. Pandelescu Economu, secretar general al Bursei, s-a pășit de îndată la ștergerea din cadrul remizierilor a 60 evrei. (Tabelul nominal se publică în Addenda volumului - n.n.).

Situația celorlalți remizieri evrei rămâne în cercetare urmând ca până la 9 noiembrie a.c. să li se clarifice situația conform decretului întocmit de Ministerul Economiei Naționale.

Deasemeni cei trei suplinitori evrei Roth Emil, Segall Herman și Profeta Samson au demisionat.

În ce privește situația agenților oficiali evrei în număr de 5: Cociu Eschenazi, S. Wexler, S. Schumann. I. Focșaner și Achil Saraga, întrucât aceștia au fost numiți prin decret regal. actele respective au fost înaintate Ministerului Economiei Naționale spre a soluționa situația acestora.

Au fost considerați deasemenea demisionați din funcțiunea de arbitri de pe lângă Camera Arbitrală, d.nii: I. Cornea și Kaufman Gustav.

În vederea pregătirii elementelor de origină etnică [română] s-a hotărât ca să înceapă cursurile la școala pregătitoare de remizieri și funcționari de Bursă pe ziua de 7 octombrie a.c.

Ziarul „Acțiunea”, anul I, nr. 22, 30 septembrie 1940

1940, octombrie 1, Iași. Precizări ale M. Ed. N. privind
reglementarea căsătoriei membrilor corpului
didactic de origine etnică diferită.

ROMÂNIA
MINISTERUL EDUCAȚIUNII NAȚIONALE
INSPECTORATUL ȘCOLAR AL ȚINUTULUI
PRUT - IAȘI

Către

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
DIRECȚIA CONTABILITĂȚII BUCUREȘTI
No. 24465/1940 1 octombrie 1940

Referindu-ne la ordinul Dvs. No. 108384 din 13 iulie 1940, prin care ni s-au comunicat dispozițiunile luate cu privire la punerea în aplicare a art. 43 din Codul Funcționarilor Publici, avem onoarea a face cunoscut că, printre actele ce se cer solicitanților, în vederea obținerii autorizațiunii de căsătorie, la punctul 2, se menționează că trebuie să prezinte și un certificat de origină etnică.

Cum unii membri ai corpului didactic, care solicită autorizațiune de căsătorie, prezintă certificate de origină etnică numai pentru viitoarea soție, iar pentru dânsii certificat de naționalitate neavând posibilitatea să prezinte certificat de origină etnică, vă rugăm să binevoiți a dispune să ni se comunice, dacă în asemenea cazuri se poate elibera autorizațiunea de căsătorie.

Deasemenea, vă rugăm să binevoiți a hotărî, cum trebuie să procedăm în cazurile când membrii corpului didactic ce solicită autorizațiunea de căsătorie au cetățenie română, fiind de altă origină etnică.

INSPECTOR GENERAL ȘEF
(ss) indescifrabil

ȘEFUL SECȚIEI
(ss) ind.

A.N., Fond M. Ed. N., ds. 1408/1940, f. 296 f/v

Pe document, rezoluția:

„1. Se va cere certif. de orig. etnică și prof.

2. Sunt oprite numai căsăt. dintre evrei și creștini. ss T.H. (Traian Herseni)“.

1940, octombrie 1, București. Ordin pentru stabilirea originii etnice a cadrelor militare active și de rezervă, precizându-se criteriile în această privință.

MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE
Direcția Personalului Biroul Studii

F. Urgent
CONFIDENȚIAL

ORDIN GENERAL
Nr. 114 din 1 octombrie 1940

Pentru stabilirea definitivă a personalului activ de origine evreu (ofițerii activi, subofițerii activi, maștrii și submaștrii militari activi, gagiștii militari, funcționarii civili și personalul de serviciu din serviciul armatei, ofițerii de rezervă chemați temporar în activitate, precum și personalul angajat sub orice formă de către Ministerul Apărării Naționale sau organele sale), se dispune următoarele:

I. Se vor socoti evrei cei care au ambii părinți sau numai unul din părinți evrei.

Faptul că vreunul din părinți a trecut prin botez la religia creștină nu-i schimbă origina de evreu.

De asemenea adopțiunile evreilor de către români nu le schimbă originea, chiar dacă sunt botezați.

Se va da cea mai mare atenție schimbărilor de nume prin care s-a căutat a se ascunde adevărata origină a celor interesați.

II. La primirea prezentului ordin, comandamentele, trupele și serviciile vor cere ofițerilor, subofițerilor și funcționarilor civili în subordine să dea câte o declarație scrisă, în care să arate pe cuvânt de onoare:

1. Numele și pronumele tatălui și originea sa etnică.

2. Numele și pronumele mamei și origina sa etnică înainte de căsătorie.

Pentru cei care și-au schimbat numele sau pronumele va arăta și vechiul nume (prenume) ce a avut înainte de schimbare.

Li se va atrage atenția că cei dovediți că au dat declarațiuni mincinoase vor suferi cele mai grave consecințe.

Toate aceste declarațiuni semnate pentru vedere de către comandanți vor fi constituite în un dosar special, care se va păstra în arhiva unității respective.

III. Pe baza declarațiilor de la Cap. II se vor întocmi tabele nominale pe arme și pe categorii (ofițeri, subofițeri, funcționari civili) de personalul evreu aflat în cadrele active ale armatei, după modelul de pe verso.

Aceste tabele se vor centraliza pe divizii (brigăzi mixte) și similarele lor și înaintate M.A.N., Subsecretariatului de Stat pentru armata de uscat, Direcția Personalului până la 20 octombrie a.c.¹

Nu se acordă sub nici un motiv prelungirea datei de mai sus.

Pentru ofițerii aflați în străinătate, rezultatul se va primi până la 5 noiembrie a.c.

Comunicat - Subsecret. Stat al Aer și Marină: știință,
- Subsecret. Stat al Înzestr. M. St. M., tuturor comandamentelor
armatei de uscaț până la divizie, brigadă mixtă (inclusiv).

A.IȘ., Fond Tribunalul Militar Iași, ds. 3/1940 f.n.

¹ Publicăm mai jos acest formular.

Divizie
(similare)

Anexa.....

Categoria.....

Comandantul.....

Nr. Crt.	Numele și prenumele	Gradul	Unitatea din care face parte	Stabilirea originii „Evreu”		
				I	II	III
				Ambii părinți evrei (numele și prenumele)	Tatăl evreu (numele și prenumele)	Mama evreică (numele și prenumele)

Comandantul

(Ibidem)

73

**1940, octombrie 3, București. Excluderea evreilor din
Sindicatul ziaristilor.**

EXCLUDEREA EVREILOR DIN SINDICATUL ZIARIȘTILOR

Sindicatul ziaristilor din București a publicat următorul comunicat:

„Sindicatul ziaristilor din București, care s-a considerat totdeauna exponentul drepturilor și intereselor legitime ale presei ca instituție spirituală și națională de prim ordin, înțelegând să se integreze deplin în ritmul de viață nouă, care însuflețește azi conștiințele românești și orientarea statului pe linia dreaptă a destinelor naționaliste apreciind că astăzi în statul național-legionar renăscut la vechile tradiții ale poporului român, nu poate funcționa rodnic decât o presă de caracter exclusiv și curat românesc

și creștin, a hotărât, în ședința comitetului de luni 23 septembrie 1940, cu unanimitate, excluderea tuturor membrilor săi de origine etnică iudaică, primenind cadrele sale, astfel încât această asociație de presă, cu o vechime de 42 ani, să devie real și pentru totdeauna Sindicatul Ziariștilor din București.

* *

Începând de miercuri, 25 septembrie până la 5 octombrie 1940, membrii Sindicatului ziariștilor din București au fost rugați să depună sau să prezinte, la sediul Sindicatului ziariștilor din București, actele doveditoare ale originii lor etnice. Biroul secretariatului general funcționează în fiecare zi între orele 18-19 în acest scop¹.

Ziarul „Curierul Israelit”, 3 octombrie 1940

¹ Vezi și doc. 40 din volum.

74

1940, octombrie 10, București. Precizări cu privire la preluarea de către stat a bunurilor rurale evreiești.

Preluarea de către Stat a bunurilor rurale evreiești O circulară a Subsecretariatului colonizărilor

În ziua de 7 octombrie s-a executat în toată țara preluarea de către Stat a bunurilor rurale evreiești expropriate prin recentul Decret de expropriere. S-au luat măsurile ca aceste operațiuni să decurgă în cea mai perfectă ordine.

Autoritățile județene și polițiile legionare au concurat la buna reușită a acestei vaste lucrări.

D. Corneliu Georgescu, Subsecretar de stat al colonizării și populației evacuate, a dat toate instrucțiunile organelor în subordine.

Cu privire cu ordinea și disciplina care trebuie să însoțească acțiunea de preluare, Subsecretariatul colonizărilor a comunicat într-o circulară adresată prefectilor următoarele:

Împreună cu organele Dvs. administrative, polițienești și jandarmerești și cu concursul poliției legionare, veți lua toate măsurile ca populația să nu se agite pe chestiunea exproprierei acestor bunuri, să nu caute să pună stăpânire pe ele sau să se atingă de persoana proprietarilor expropriați. Măsura luării în posesie trebuie executată cu multă energie, dar și cu multă demnitate. Să demonstrăm că Statul Legionar își ia în primire, ca stăpân, drepturile cari i-au fost furate, deci cei cari procedează la luarea în primire să fie pătrunși de gravitatea și solemnitatea clipei. În această zi de 7 Octombrie, pornim cu pași hotărâți spre realizarea unei frânturi din visul Căpitanului.

* Această circulară este urmare la D.L. din 4 octombrie 1940 (vezi E.R., vol. I, doc.12).

Glia românească robită, adăpată din plin cu sânge legionar, tresaltă de bucurie. Se scutură de jugul asupritorului străin. Fiți mândri deci, și gravi!

Cei însărcinați cu luarea în primire să muncească cu sârg, ca albina, ajutați de autorități. Legionarii să serbeze acest început de biruință cântând, încolonați, în aspră disciplină, gata de a interveni deândată față de oricine ar căuta să turbure solemnitatea clipei.

Să știe toți, și legionari și nelegionari, că bunurile expropriate sunt proprietatea Statului. A te atinge de ele înseamnă a jefui Statul legionar de drepturile lui. Statul va avea grije ca să distribue, după planul stabilit, aceste bunuri, celor pe cari îi va afla mai îndreptățiți.

Contractele de arendare către evrei a terenurilor proprietatea neevreilor, s-au anulat prin efectul legii. Proprietarii să procedeze de urgență la luarea în primire și la efectuarea lucrărilor agricole necesare, altfel se vor expune să fie scoși din posesiunea bunurilor pe cari până acum le-au lăsat pe mâini străine, iar acum le-ar lăsa în nelucrare, păgubind economia națională.

În statul legionar, nimeni nu are dreptul la existență decât acel care muncește și nimeni nu are dreptul la posesie, decât acel care produce.

Atragem serios atenția asupra consecințelor grave pe care le-ar avea lipsa de activitate în acest domeniu, care interesează așa de profund economia națională.

Toate terenurile rurale evrești au fost lovite de indisponibilitate prin art. 11 din Legea publicată în Monitorul Oficial No. 103 din 9 August 1940. Înstrăinarea acestor bunuri nu s-a putut face în mod valabil decât prin exercitarea dreptului de preemțiune al ministerului agriculturii. Orice înstrăinare făcută împotriva dispozițiilor legii de mai sus, cât și împotriva legii pentru exproprierea bunurilor rurale, este nulă.

Toți românii sunt rugați să semnaleze Prefecturilor de județe sau Subsecretariatului de stat al colonizării și populației evacuate, ori ce abatere sau scăpări din vedere cari, împotriva dispozițiilor Decretului pentru expropriere, ar fi dus la neluarea de către organele însărcinate de noi, a vreunei proprietăți evrești. Ni se vor arăta în aceste cazuri: numele proprietarului, locul și suprafața terenului nepreluat¹.

Ziarul „Universul”, nr. 279, 10 octombrie 1940

¹ În aplicarea acestui D.L., organele locale ale administrației de stat au trecut la măsuri de punere sub pază. Astfel Prefectura jud. Tecuci, sub semnătura comandantului legionar Ion Dobre, cere primarilor, șefilor de secție și de post ale jandarmeriei să pună „pază sigură la toate proprietățile evrești din județ, afară de industriași, spre a nu se înstrăina nimic din inventarul viu sau mort până la noi dispoziții.

Paza va fi dublă formată din jandarmi și legionari“. (*AGL., Fond Primăria Tecuci, ds. 18/940, f. 11*).

De asemenea, Prefectura jud. Iași comunica organelor subordonate, la 22.X.1940, următoarele: „Fiind sesizați că proprietarii de păduri evrei le vând mai ales sătenilor, care nu cunosc dispozițiile legii, actele lor de vânzare fiind nule, rog dați ordin organelor dvs. în subordine urgent de a pune în vedere locuitorilor pentru ca ei să fie apărați de pagubele ce s-ar cauza, prin anularea actelor încheiate“. (*A.I.Ș., Fond Comisariatul 5 Poliție Iași, ds. 2/40, f. 383*).

1940, octombrie 13, București. Hotărârea privind
desființarea cimitirului evreiesc din strada
Sevastopol.

Cimitirul evreiesc
din str. Sevastopol va fi desființat

El va servi pentru construcții particulare și instituții.

Cam toate cimitirele din Capitală se găsesc plasate - cum se și obișnuiește
pretutindeni - cât mai la marginea orașului.

Unul singur însă - desigur că multă lume nici nu știe - se află în centru, pe str.
Sevastopol.

Este un cimitir evreesc, vechi și părăsit, care ocupă un teren central în suprafață
de 10 000 metri pătrați.

Conducerile municipale de sub vechiul regim îl hărăziseră - prin planul de
sistemizare - astăzi suspendat - a servi ca zonă verde a Capitalei.

Noua comisie care lucrează în prezent la planul de sistemizare al Capitalei,
luând în cercetare problema cimitirului evreesc, din str. Sevastopol, a hotărât să scoată
din zona verde a orașului cea mai mare parte din terenul cimitirului.

Acest teren va fi trecut în zona specială pentru instituții publice.

Iar restul - latura de vest a cimitirului - va fi destinat pentru construcții,
conform unui plan întocmit de direcția planului și sistemizării.

D. primar general Ion Vântu dându-și avizul favorabil la propunerea
comitetului de sistemizare, la primărie au și fost întocmite formele pentru noua
destinație a terenului din str. Sevastopol, forme care au și fost înaintate ministerului de
interne pentru aprobare.

Prin această hotărâre, Bucureștii vor scăpa de inestetica priveriște a existenței
unui cimitir în mijlocul orașului.

Și încă a unui cimitir evreesc!

Pe lângă aceasta, fiind părăsit, cimitirul nu mai avea nici un rost, nici o
utilitate.

El va putea însă - prin noua destinație - fi utilizat cu folos, servind la
construirea de instituții publice și imobile particulare.

Iar vecinii locatarii străzii Sevastopol vor scăpa de inevitabilele desagramele ce
le oferă vecinătatea unui teren viran, care servise cândva de cimitir, dar de care acum
nu se mai ocupa nimeni.

Ibidem, nr. 281, 13 octombrie 1940

1940, octombrie 14, București. Decizie a M. Ag. de îndepărtare a unor funcționari evrei din acel minister.

Alți funcționari evrei îndepărtați din Ministerul Agriculturii și Domeniilor

Prin decizia nr. 28894 din 10 oct. a.c. a d-lui ing. N. Mareș, ministrul agriculturii, a fost îndepărtat pe data de 10 Octombrie 1940, din funcțiunile publice, pe care le ocupă contrar prevederilor decretului lege, privitor la starea juridică a locuitorilor evrei din România, următorul personal evreu aflat în serviciul Ministerului Agriculturii și al instituțiilor pendinte de acest departament:

Virgil Economu, inspector general la oficiul central pentru valorificarea grâului; Alice Săvulescu, șefă de lucrări la institutul de cercetări agronomice al României; Beatrice Politzer, subșefă de birou la direcția silvică și Carol Cornișteanu, arhitect la direcția geniului rural.

Ibidem, nr.283, 14 octombrie 1940

1940, octombrie 14, București. Interdicția de a se reprezenta piesa de teatru „Acceleratul 402”, având coautor pe evreul N. Stroe.

ROMÂNIA
MINISTERUL CULTELOR ȘI ARTELOR
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A
TEATRELOR ȘI OPERELOR ROMÂNE

BUCUREȘTI, str. Câmpineanu nr. 3
Nr. 9559 14 octombrie 1940

REFERAT

Domnule Director General,

Trupa Timică-Vasilii Birlic întreprinde actualmente în toată țara un turneu cu piesa „Acceleratul 402” de d-nii Stroe, Vasilache și Cristodulo.

Cum primul dintre cei trei autori este evreu și cum, conform dispozițiilor în vigoare, nu este îngăduit trupelor românești să reprezinte opere ale autorilor evrei, am

onoarea a opina că este cazul de a se interzice această piesă și a se lua măsuri împotriva conducătorilor acestui turneu, care au jucat piesa de mai sus fără a arăta numele unuia dintre autori, mistificând astfel publicul și autoritățile de resort¹.

Inspector al Teatrelor
(ss) I. Maican

A.N., Fond M.C.A., ds. 16/1940, f. 166

Pe document, rezoluția: „15 octombrie 1940.

Se va interzice telegrafic reprezentarea acestei piese, opera unui evreu Stroe. Imediat se va cere intervenția Siguranței și Polițiilor pt. aplicarea măsurii. (ss) R. Gyr“.

¹ La 30 decembrie 1940, M.C.A. comunica Direcției Generale a Teatrelor „să se retragă imediat de pe afiș comedia «Fritz și Frantz» fiind scrisă de un autor jidan. Să fie admonestat Inspectorul care a dat aprobare“. Același Radu Gyr pune rezoluția: „30.XII.1940 reprezentarea piesei «Fritz și Frantz» este îngăduit numai până la 15 ianuarie 1941. De la această dată va fi cu desăvârșire interzisă. Va fi anunțată Dir. T. Sărindar pentru a dispune din timp punerea în scenă a unei alte piese. Din ordinul Dl. Secretar General, piesa «Fritz și Frantz» nu se mai poate relua, sub nici un cuvânt, atât în Capitală, cât și în provincie” (*Ibidem*, f. 267).

78

1940, octombrie 17, București. Interdicția ca editurile și librăriile evreiești să aibă firme cu caracter național românesc.

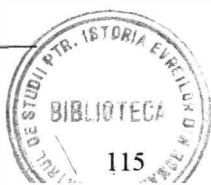
Editurile și librăriile evreiești n-au voie să aibe firme cu caracter național

Dl. prof. Traian Brăileanu, ministrul educației naționale, cultelor și artelor, a adus la cunoștința ministerului economiei naționale că unele librării, papetării și edituri evreiești, prin firmele cu caracter național ce arborează (de ex.: Cultura Românească, Cultura Națională, Școlarul Român, Mihail Eminescu etc.), induc în eroare publicul și lumea școlară asupra originii etnice a patronilor acestor magazine, îngreunându-se astfel executarea deciziunilor ministerului educației de a se interzice cumpărarea de cărți și rechizite școlare de la magazinele evreiești¹.

În consecință, ministrul educației a rugat ministrul economiei naționale să dispună ca, de urgență, să se ordone schimbarea acestor firme, menținându-se la proprietarii evrei doar numele lor și genul comercial al magazinului.

Ziarul „Universul”, nr. 286, 17 octombrie 1940

¹ Vezi doc. 40 și 65 din volum.

1940, octombrie 17, București. Rezoluția generalului Ion Antonescu pe memoriul F.U.C.E.R., privitor la evoluția stării de drept a evreilor de la 1938 până la 15 octombrie 1940.

Rezoluția generalului Ion Antonescu pe memoriul F.U.C.E.R. privind starea juridică a evreilor.

„22.X.1940

Se va discuta problema în Consiliul de Stat care va face un statut inspirat din nevoia de a repune, cu mijloace legale și umane, însă repede, majoritatea românească în drepturile de viață și de proprietate pe care i le-a sustras cu abilitate, cu corupție și cu concursul elementelor românești vinovate, minoritatea evrească (sublinierile în text - n.n.)

I. Ant. (gen. Ion Antonescu)¹

A.S.R.I., Fd. 7635/vol. 1, f. 88

¹ Situația evreilor de la 1 ianuarie 1938 - 15 octombrie 1940

Guvernul Goga

Guvernul Gigurtu

Guvernul general Antonescu

I

Corpul didactic

1. Se decide a se modifica legea învățământului secundar în sensul de a nu se mai admite în viitor decât candidați de origine etnică română la examenul de capacitate pentru limba, literatura și istoria românilor, deci toți profesorii evrei aflați în învățământ sunt lăsați mai departe profesori la Stat la toate materiile inclusiv cele naționale, iar pentru viitor vor putea fi admiși evrei la toate materiile, cu excluderea materiilor naționale și dirigințiilor. Legea n-a fost însă modificată.

1. Decretul lege din 9 august 1940 interzice numai evreilor din categoriile I-a și a III-a de a mai fi funcționari publici - adică profesori la Stat - deci elimină din învățământul de stat pe toți evreii aparținând acestor două categorii.

1. Au fost excluși din învățământul de Stat toți profesorii evrei, adică și acei din categoria a II-a și invalizii, decorații, etc.

2. În școlile evreești dascălii români pot profesa mai departe.

2. Școlile evreești nu mai sunt obligate a angaja dascălii creștini la materiile naționale și au facultatea de a-i angaja și la orice alte materii.

2. Se interzice școlilor evreești a mai angaja dascăli creștini.

Elevii

3. Accesul elevilor și studenților evrei în învățământul de Stat primar, secundar teoretic și practic și superior de toate gradele n-a fost îngrădit.

3. Decretul Lege din 9 August decide că dispozițiunile legale speciale vor reglementa regimul învățământului primar, secundar, profesional și superior al evreilor, dar în limitele art. 10 din Constituție care le garantează libertatea învățământului și a art. 21 care le garantează obligativitatea și gratuitatea învățământului primar, iar printr-o decizie ministerială s-a redus la 6% accesul evreilor în învățământul de Stat, de toate gradele și categoriile.

3. Toți elevii evrei sunt excluși din învățământul de Stat cu mici rezerve în favoarea invalizilor, unora dintre decorați, iar orfanilor numai dacă sunt creștini. Obligativitatea și gratuitatea învățământului este deci retrasă evreilor.

Cum în foarte numeroase localități nu există un număr suficient de elevi pentru a li se putea deschide o școală evreească, copiii sunt condamnați la analfabetism și la moarte prin foame, căci pentru a deveni ucenic sau a îmbrățișa orice carieră este necesar certificatul de absolvire al învățământului primar.

Evreii cari au absolvit 6-7 clase de liceu își pierd tot viitorul, căci în cele mai multe orașe neputându-se înființa un liceu evreesc, ei nu mai pot termina cursul secundar.

Studenții evrei nu se mai pot înscrie în școlile superioare. Cei ce au urmat anul școlar expirat sunt admiși numai să-și treacă un examen de lichidare, adică de absolvire a anului școlar expirat, fără dreptul de a urma restul anilor pentru a-și lua diploma, chiar dacă sunt în penultimul an de studii.

Nu s-a rezolvat încă problema subvenției de Stat - căci evreii plătesc impozitele pentru învățământ - și le va fi cu neputință, dată fiind pauperizarea continuă și masivă, să poată plăti aceleași impozite de două ori, așa că școlile înființate nu se știe cât timp vor putea rezista.

Dreptul de publicitate

4. Dreptul de publicitate al școlilor evreești este respectat.

4. Dreptul de publicitate al școlilor evreești este respectat.

4. Dreptul de publicitate a fost anulat tuturor școalelor evreești, așa că elevii cari urmează în școlile evreești n-au încă certitudinea că vor putea obține un certificat valabil care să le dea dreptul de a îmbrățișa vreo carieră.

Examenе în particular

5. Dreptul elevilor pregătiți în familie a rămas neatins.

5. S-a redus la 6% dreptul de a se prezenta la examenul de învățământ în particular.

5. Regimul acestora n-a fost legiferat, așa că nu se știe dacă copiii din localitățile unde nu se pot înființa școli evreești vor fi admiși la examenul particular.

Autori și editori de manuale didactice

6. Evreii pot fi autori și editori de cărți didactice românești.

6. Decretul Lege din 9 August 1940 interzice numai evreilor din categoriile întâia și a treia să alcătuiască și să editeze manuale didactice.

6. Se interzice tuturor evreilor, deci și evreilor din categoria a doua de a fi autori sau editori de manuale didactice.

Comerțul cu cărți didactice și rechizite școlare

7. Comerțul cu cărți didactice și rechizite școlare este liber pentru evrei.

7. Decretul Lege din 9 August 1940 interzice numai evreilor din categoria I-a și a III-a de a fi colportori de imprimate românești, acordându-li-se un termen de 6 luni pentru lichidare, cu alte cuvinte cei din categoria a II-a pot vinde și cărți și rechizite școlare, iar cei din categoriile I-a și a III-a

7. Se interzice tuturor evreilor inclusiv celor din categoria a II-a, atât dreptul de a fi colportori de imprimate, dreptul de a vinde cărți didactice, cât și dreptul de a vinde rechizite școlare și fără măcar a li se respecta termenul de 6 luni pentru lichidare.

numai rechizite școlare având totuși 6 luni pentru a desfășura cărțile școlare cumpărate.

Mai mult, s-a intervenit la Ministerul Economiei Naționale ca să se ordone schimbarea firmelor societăților de persoane sau anonime cari se ocupă cu edituri sau cu comerțul de librărie, în sensul ca să nu se menționeze în firmă decât numele și genul comercial al magazinului.

Furnituri la Ministere

8. Firmele evreești pot continua să furnizeze Ministerului Educației și instituțiilor dependente.

8. Decretul Lege din 9 August 1940 permite evreilor din toate categoriile să furnizeze Ministerului și instituțiilor dependente.

8. Se interzice Ministerului Educației Naționale și instituțiilor dependente să se aprovizioneze de la comercianți evrei. Mai mult încă, contracte legal încheiate pentru cari furnizorii au plătit taxele, au făcut la rândul lor comenzi investind capitaluri, se anulează pur și simplu.

II

CULTE ȘI ARTE

1. Culte

Starea de drept

1. Cultul mozaic este neatins bucurându-se nestingherit de drepturile ce îi conferă Constituția și Legea pentru regimul Cultelor.

1. Decretul Lege din 9 August 1940 dispune că regimul Cultului mozaic rămâne sub protecția normelor constituționale și de aplicare, adică i se menține starea de drept, libertatea și egalitatea.

1. Cultul mozaic este scos și de sub protecția normelor constituționale și a Legii pentru regimul general al Cultelor, și pare a deveni o stare de fapt în locul unei stări de drept.

O nouă lege n-a fost încă promulgată.

Respectul religiei

2. Nici o restricție.

2. Se interzice închiderea magazinelor evreești în ziua de Sâmbătă, dar într-o audiență acordată Domnului Șef rabin s-a făgăduit a se reveni la 15 Septembrie 1940.

2. Nu s-a revenit asupra interzicerii închiderii magazinelor evreești în ziua de Sâmbătă, dimpotrivă, sub amenințări de devastare etc., s-a interzis închiderea și în zilele celor mai mari sărbători evreești, cari au avut loc anul acesta în primele zile din Octombrie.

3. Primăria Vaslui interzice vânzarea la creștini a cărnii tăiate ritual, deci se respectă tăerea rituală pentru evrei în toată țara și nu se oprește vânzarea cărnii tăiate ritual nici creștinilor în restul țării.

4. Cimitirele sunt neatînse.

3. Se interzice tăerea rituală.

4. Cimitirele sunt neatînse.

3. Se menține interzicerea tăerii rituale.

4. În numeroase orașe din țară și chiar în București se iau măsuri pentru închiderea cimitirelor existente, deși se mențin neatînse cimitirele tuturor celorlalte culte.

În orașe nu se permit cimitire; iar la țară terenul se expropriează.

Subvenția Cultului

5. Subvenția Cultului mozaic se achită conform bugetului.

5. O Decizie ministerială a suprimat subvenția Cultului.

5. Se menține suprimarea subvenției cultului. Cum însă peste două treimi din bugetul Comunității se alimenta din impozite indirecte provenite din tăerea rituală și din cimitire, interzicerea tăerii și închiderea cimitirelor din orașe vor ruina Comunitățile, cari nu-și vor mai putea întreține așezămintele de cult, cultură și asistență.

Comerțul cu obiecte de cult

6. Comerțul cu obiecte bisericești este neatînș.

6. Decretul Lege din 9 August 1940 nu interzice evreilor vânzarea de obiecte de cult, dar o Decizie ministerială a interzis evreilor vânzarea acestora.

6. Se interzice comercianților evrei vânzarea obiectelor de cult.

2. Arte

Artiști

1. Nu se răpește nici un drept artiștilor evrei.

1. Decretul Lege din 9 August 1940 nu interzice evreilor de a fi artiști, cu excepția acelor cari fiind funcționari publici (Teatrul Național, etc.) trebuie

1. Se îndepărtează toți artiștii și chiar și cei din categoria a II-a - și nu numai din teatrele de Stat, dar și din cele subvenționate, și mai mult

- din această cauză - să fie concediați, adică numai acelor din categoria I-a și a III-a.

chiar, și din teatrele particulare nesubvenționate, neîngăduindu-li-se să joace decât în teatre cu firma „teatru evreesc“.

Se elimină nu numai artiștii vocali, dar și cei instrumentali și de varieteu și cărora nu li se permite să cânte decât în localuri cu firma „local evreesc“.

Așadar, țiganii au dreptul să cânte într-un restaurant evreesc, dar evreii n-au acest drept, decât dacă restaurantul se decide să pună firma „local evreesc“.

Societăți

2. Evreii rămân membri în Societățile Scriitorilor Români, în societățile compozitorilor și în Sindicatul artiștilor.

2. Evreii rămân membri în toate societățile.

2. Evreii și românii de obârșie evreească sunt excluși din Societatea Scriitorilor Români, din Societatea compozitorilor și din sindicatul artiștilor.

III

AGRICULTURA

1. Decretul Lege din 9 August 1940 decide că evreii nu pot deține imobile rurale, dar autoriză vânzarea lor către români după normele legale în vigoare, rezervând Statului dreptul de preempțiune al Statului - exproprierea - cu respectul art. 16 și 27 din Constituție și normelor legale în vigoare, adică se oferă același preț și condițiuni, și să plătească prețul în numerar, înainte de a lua proprietatea în stăpânire.

2. Decretul Lege din 5 Octombrie 1940 modifică definiția evreului din D. L. din 9 August 1940; interzice vânzarea către români; ordonă exproprierea imediată a terenurilor și a averii mobile și chiar a recoltelor neculese, cari potrivit legilor aparțin expropriatului - din care cauză viile rămân neculese, astfel încât, după ce recolta anului acesta este redusă cu 80%, și puținul cât s-a mai produs se va irosi, căci dacă culesul nu se termină până la finele lunii, recolta se distruge -; suprimă toate

Recolta, potrivit art. 26 și 33 din Legea agrară, aparține proprietarului expropriat, ca și inventarul etc., cari deci nu se puteau expropria.

garanțiile legale cunoscute până astăzi atât în ceea ce privește evaluarea cât și judecarea fondului dreptului; introduce o clauză de pierdere a dreptului la indemnizații, dacă în 30 zile expropriatul n-a depus acte; anulează contractele de arendă, de asociație, de uzufruct, etc.; nu plătește prețul în numerar, ci în obligații blocate, cu o dobândă de 3%, cuantum necunoscut până astăzi la hârțiile de Stat.

Prin abuz, evreii au fost alungați - fără a li se permite să-și ridice fructele și produsele recoltelor anterioare, la cari se plătiseră la timp taxe și impozite, nici recoltele culese, aflate în magazii, deși nu sunt necesare exploatării fondului; s-au expropriat cimitire, deși potrivit Legii Cultelor și Codului Civil, ele nefiind bunuri în comerț, ele nu se pot expropria.

S-au confiscat vite ai căror proprietari nu posedau terenuri rurale, ci se ocupau numai cu creșterea lor, vitele păscând pe islazul comunal; s-au declarat expropriate locuri de casă cari se aflau în orașe etc.

IV

COMERȚ ȘI INDUSTRIE

1. D. L. din 9 August 1940 interzice evreilor din categoria I-a următoarele:

- a. de a fi membri în consilii de administrație;
- b. de a face comerț în comunele rurale;

1. Se interzice și evreilor din categoria a II-a să fie agenți oficiali de bursă.

2. Se interzice evreilor din toate categoriile să fie remizieri la bursă.

c. a face comerț de băuturi alcoolice și a fi deținători de monopoli cu orice titlu;

d. de a fi exploatare sau închirietori de cinematografe, editori de cărți, ziare și reviste românești, colportori de imprimate românești și deținătorii oricăror mijloace de propagandă românească.

Prin efectul aplicării acestor măsuri, circa 80 000 suflete rămân muritoare de foame, din cari 46 000 evrei agricultori și comercianți rurali, circa 12 000 prin eliminarea avocaților, etc.

Pentru a evita consecințele unei asemenea catastrofe pentru economia generală, D.L. a autorizat Consiliul de Miniștri să amâne aplicarea unora dintre măsurile prevăzute de lege.

2. Se interzice evreilor de a mai ține oficii de cântărire publică.

3. În numeroase localități, comerțul este virtual desființat, comercianții evrei fiind obligați a lipi afișe „magazin jidovesc“, intrarea românilor este riguros oprită, iar evreii nu îndrăznesc să intre; mai mult, dacă se constată că un român a cumpărat, comerciantul este obligat să restituie prețul, dar marfa nu i se restituie, ci i se confiscă.

4. Se numesc comisari de românizare și diferiți alți comisari pe lângă comercianții și industriașii evrei cu dreptul de a aproba în prealabil și nemotivat toate actele de dispoziție ale întreprinderii, transferul și gajarea de acțiuni și de a controla și supraveghea toate actele de administrație.

6. Evreii nu mai pot avea compartimente în hale.

7. La interdicțiile mai sus menționate urmează a se adăoga cele hotărâte de celelalte departamente.

Prin aplicarea tuturor acestor măsuri, numărul șomerilor evrei va atinge 100 000 până la 9 Februarie 1941, iar Guvernul nu va mai putea întârzia aplicarea, căci toți vor fi fost dinainte distruși, termenul de lichidare, care e de 6 luni, fiind aproape pretutindeni nerespectat.

8. Se interzice evreilor din toate categoriile să fie furnizori ai Casei Regale.

MUNCĂ ȘI SĂNĂTATE

1. S-au înlocuit circa una sută medici de la Asigurările Sociale.

1. D.L. din 9 August 1940 interzice evreilor din categoriile I-a și a III-a de a fi funcționari publici, implicit toți medicii evrei funcționari la Stat urmează a fi concediați.

2. Se interzice evreilor să angajeze personal casnic feminin sub vârsta de 40 ani.

1. Se concediază tot personalul evreesc, inclusiv cel ce intră în categoria a II-a.

2. Se interzice arendarea farmaciilor către evrei, se desființează contractele de arendă existente; se interzice întrebuințarea farmaciștilor evrei în farmaciile evrești și se ordonă înlocuirea în termen de o lună a evreilor diriginți și asistenți de farmacie.

3. S-au retras concesiunile unor proprietari de farmacie evrei.

4. Medicii evrei au fost invitați să nu asiste la instalarea noului comitet de conducere al colegiului, iar Adunarea generală a propus eliminarea medicilor din profesie.

5. Medicii evrei au fost excluși din Asociația medicilor stomatologi, otorino-laringologi și urologi.

6. Unii comisari au impus licențierea masivă a personalului evreesc, așa că mii de oameni rămân muritori de foame, deși potrivit legii au dreptul să lucreze.

7. La cursurile de ucenici nu se primesc decât ucenici creștini.

VI
JUSTIȚIE
Personal

Nici o măsură.

1. D.L. interzice evreilor din categoriile I-a și a III-a de a fi funcționari publici, deci funcționari judecătorești.

1. Sunt eliminați din toate funcțiunile toți evreii inclusiv cei din categoria a II-a.

Avocați

1. D.L. interzice exercițiul profesiei, avocaților din categoriile I-a și a III-a, cu dreptul de a-și lichida afacerile în termen de 6 luni.

1. Fără respectarea dreptului de lichidare, se interzice exercițiul profesiei tuturor avocaților din categoriile I-a și a III-a.

2. Se interzice și avocaților din categoria a II-a de a pleda, a da consultații și a redacta acte pentru alții decât pentru evreii persoane fizice, cu puține excepții în favoarea invalizilor, orfanilor de război și unora dintre decorați.

Toți avocații evrei din categoria a II-a sunt deci virtual eliminați din profesie.

VII
APĂRAREA NAȚIONALĂ

D.L. a eliminat pe evrei din categoriile I-a și a III-a, din armată, înlocuind serviciul militar cu o obligație fiscală sau de muncă, după capacitatea sau situația fiecăruia.

Evreii au fost îndepărtați din armată, dar contrariu D.L. au fost supuși la munci fără nici o deosebire, atât în ceea ce privește capacitatea cât și în ceea ce privește situația fiecăruia.

VIII
FINANȚE

Se retrage evreilor dreptul de a vinde băuturi spirtoase.

S-a urmat cu aplicarea aceleiași măsuri, numai la evreii din categoriile I-a și a III-a.

1. S-au retras brevetele văduvelor de război, orfanilor și invalizilor și nu numai pentru băuturi spirtoase, dar pentru toate produsele monopolizate: tutun, sare, etc.
2. Importatorii evrei nu mai pot pătrunde în birourile vămilor spre a-și vâmui marfă.

3. Autorizația de funcționare a unor birouri de vămuire evrești au fost retrase.

IX

LUCRĂRI PUBLICE ȘI COMUNICAȚII

S-au eliminat funcționarii evrei de categoriile I-a și a III-a.

1. S-au concediat și funcționarii evrei din categoria a II-a.

2. S-a ordonat Societății de Telefoane să concedieze personalul evreesc de toate categoriile, deși potrivit statutului, toți evreii erau în drept să rămână la Societatea de Telefoane, ea fiind o societate particulară, guvernată de dreptul privat.

3. A.G.I.R.-ul elimină pe toți inginerii evrei, Asociația instalatorilor și Asociația întreprinzătorilor de lucrări publice exclud pe membrii evrei.

Ibidem, f. 88-93.

80

1940, octombrie 23, Iași. Se interzice instrumentiștilor evrei să interpreteze în concertele lor piesa „Potpuriu românesc”, de Grigoraș Dinicu.

DIRECȚIUNEA GENERALĂ A TETRELOR ȘI OPERELOR

Inspectoratul Spectacolelor pentru Moldova, Basarabia și Bucovina

Nr. 126 - 23 octombrie 1940

Domnule Director General (al teatrelor și operelor române București)

Ca urmare a adresei d-voastre Nr. 9556 din 16 octombrie a.c. cu privire la cererea unui grup de muzicanți evrei sub conducerea violonistului B. Segall, de a li se elibera o autorizație pentru un concert evreiesc în sala Comunității Israelite din Iași, - am onoarea a vă înainta programul concertului, care mi-a fost înaintat astăzi.

Din acest program cred că trebuie înlăturat Potpuriul românesc al lui Dinicu.

Cererea muzicanților a fost înaintată Direcțiunii Generale a Teatrelor cu raportul Nr. 123 din 13 octombrie.

Inspector:
(ss) Otilia Cazimir

A.N., Fond M.C.A., ds. 3/1940, f. 86 și 86 bis

Pe document, referatul:

„Se poate acorda autorizație pentru concertul solicitat la 17 noiembrie, în condițiile Deciziei Minist. Nr. 44400/1940 și cu alăturatul program din care s-a șters punctul 5.

(ss) Indescifrabil“.

Ca urmare a acestui referat, s-a pus rezoluția:

„Se autorizează; se va înlătura însă din program „Potpuriul Românesc de Dinicu“.

7.XI.940 R. G(yr)“.

Pe baza acestei rezoluții, s-a transmis următoarele:

„10183/1940 Dlui Segal. Se va înainta prin Inspectoratul Iași. Vă facem cunoscut că Direcția Generală a Teatrelor și Operelor vă acordă autorizația de a organiza un concert evreesc, în ziua de 17 noiembrie a.c. cu programul arătat pe verso și cu obligațiunea de a se respecta legile și regulamentele în vigoare.

Menționăm că publicațiile și aișele să aibă titlatură de „Concert Evreesc“.

Prezenta autorizație nu este valabilă fără viza Comandamentului Militar din Iași. În afară de bucățile specificate pe verso, nu aveți dreptul să executați Potpuriul Românesc de Dinicu și nici vreo altă bucată românească, oricare ar fi.

(ss) Indescifrabil“.

81

1940, noiembrie 5, București. Dr. C. Blum solicită dreptul de a funcționa la școlile secundare evreiești.

DOMNULE MINISTRU,

Subsemnatul C. Blum, dr. în filologia clasică și licențiat în drept, fost profesor la liceul „Mircea cel Bătrân“ din Constanța, fiind revocat din învățământul public pe ziua de 1 Septembrie 1940, am onoarea a vă ruga să binevoiți a-mi acorda autorizația de a funcționa la școlile secundare înființate de Comunitatea Israelită din localitate.

Primiți, Vă rog, Domnule Ministru, asigurarea profundului meu respect.

Dr. C. Blum,
prof. la liceul „Cultura“
str. Mircea Vodă

Ibidem, Fond M. Ed. N., ds. 1297/1940, f. 15

Pe document, rezoluția:

„5.11. Se aprobă p. 1940/41

(ss) Indescifrabil“.

82

1940, noiembrie 9, București. Înlăturarea evreilor din asociațiile de turism.

Subsecretariatul de Stat al Presei și Propagandei a adresat prin Direcția Oficiului Național de Turism o circulară privitoare la naționalizarea inițiativei particulare în turism, circulară care a fost trimisă asociațiilor turistice din țară, cuprinzând în rezumat următoarele:

Inițiativa particulară are desigur un rol precumpănitor în promovarea turismului, iar asociațiile turistice trebuie să se bucure de tot sprijinul statului.

Turismul prezintă însă și un vast domeniu de activitate națională în ordinea spirituală, precum și în ordinea economică.

De aceea el va trebui să se așeze sub semnul principiului etnic, servind la potențarea virtualităților sufletului național prin contactul intim cu pământul românesc; iar contactul acesta nu este fecund și nu se poate statornici decât prin cei ce sunt fiii acestui pământ.

Prin urmare în Statul Național Legionar, asociațiile de turism trebuie să se încadreze acestui fel de a concepe turismul și să îndepărteze elementele străine și indezirabile și în special pe acele de origine evreiască. (subl. ns.)

Circulara a fost trimisă tuturor asociațiilor de turism, acestea urmând să procedeze la o revizuire a cadrelor, eliminând toate elementele străine care pătrunseseră foarte adesea pe căi lăturalnice în mijlocul lor¹.

Ibidem, M.P.N., Presa internă, ds. 465/1940, f. 125-126; ziarul „Curentul”, 9 noiembrie 1940

¹ La 19 noiembrie 1940, este promulgat D.L. nr. 3850 pentru românizarea caselor de filme, sălilor de cinematograful și birourile de voiaj și turism. (Vezi E.R., vol. I, doc. 1, ds. 22).

1940, noiembrie 10, Iași. Ancheta care pune în evidență falsitatea unor afirmații ce învinuiesc un soldat evreu că ar fi insultat poporul român.

Nr. 228 din 10 noiembrie 1940
REGIMENTUL 13 DOROBANȚI

Către

COMANDAMENTUL IV TERITORIAL
Stat Major

La ordinul Nr. 1901 din 31 octombrie 1940;

Am onoarea a raporta că din cercetările făcute rezultă următoarele:

1. Nu se poate dovedi cele afirmate de sold. Cățel Ioan că evreul Katz Chiva ar fi exprimat cuvinte injurioase în limba evreiască la adresa unor oameni chemați de la vatră pentru concentrare și când intrau pe poarta cazarmei în seara de 2 sau 3 octombrie 1940, deoarece nu există nici un martor care să confirme cele relatate de soldatul Cățel Ioan.

2. Individul Katz Chiva nu recunoaște că ar fi încercat să mituiască cu suma de 40 lei pe soldatul Cățel Ioan și nici din declarația sa nu rezultă acest lucru.

3. Nu este adevărat că Sublocotenentul Socolescu Vladimir, șeful Biroului Adjutantului de la P.S., ar fi primit vreo sumă de bani de la individul Katz Chiva pentru a-l pune în libertate.

Aceasta rezultă atât din declarația soldatului Cățel Ioan, cât și din a evreului Katz Chiva.

4. Soldatul Cățel Ioan este un element care nu inspiră încredere.

COMAND. REGT. 13 DOROBANȚI
Colonel D. Captaru¹

COMISAR SPECIAL
Locot. Teodorescu I.

A.M.St.M., R.F. II 2653, C0661

¹ Colonelul C. Captaru a fost prefectul județului Iași în perioada pogromului din 29-30 iunie 1941. Vezi cap. VI din volum.

1940, noiembrie 11, Timișoara. Ordin privind
întocmirea evidenței terenurilor expropriate
de la evrei în județul Timiș.

PREFECTURA JUDEȚULUI TIMIȘ -TORONTAL

Nr. 29335/1940

Privește terenurile expropriate de la evrei

Către
Sediul Legionar Timișoara

Bazați pe ordinul telegrafic al Subsecretariatului de Stat al Colonizării Nr. 1359/1940, cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune ca să se întocmească și să ni se înainteze până în ziua de 16 noiembrie a.c. un tablou centralizat pe județ despre terenurile expropriate de la evrei.

Tabloul va cuprinde următoarele rubrici: 1. Teren arabil.....h. 2. Vii.....h. 3. Livezi.....h. 4. Pășuni.....h.

Totodată cu onoare vă rugăm a ne înainta și procesele verbale dresate cu ocaziunea exproprierii și cari nu ne-au fost încă înaintate, fiindu-ne și ele cerute prin ordinul sus-menționat¹.

Timișoara, la 11 noiembrie 1940.

Prefect,

șeful serviciului,
(ss) Indescifrabil

A. TM., Fond Leg. Jand. Jud. Timiș-Torontal, ds. 10/1940, f. 18

¹ Ca urmare a acestei adrese, Prefectura a primit un număr de 162 de procese-verbale „de inventariere a averii mobile și imobile a proprietarilor evrei” din comunele rurale ale județului, inclusiv proprietăți ale unor comunități, pe care le-a înaintat camerei de agricultură. (*Ibidem*, f. 5-6).

Ulterior, la 22 noiembrie 1940, a fost trimisă o nouă listă cu 10 procese verbale de expropriere a bunurilor comunitare și personale evreiești. (*Ibidem*, f. 1).

1940, noiembrie 13, București. Elevilor evrei eliminați din liceele de stat, ca urmare a măsurilor rasiale, nu li se restituie taxele achitate pentru frecventarea cursurilor.

DOMNULE MINISTRU

Subsemnatul Dichmanu Iuliu, domiciliat în București, Str. Căpt. Preoțescu 24, în calitate de părinte al elevului Dichmanu Tiberiu Calman, înscriind pe fiul meu elev în clasa VII la liceul Barbu Delavrancea pentru anul școlar 1940/41 și fiind obligat a depune prima rată din taxa de frecvență pe anul școlar în curs în sumă de lei 3500 și am executat în termen depunând odată cu înscrierea și taxa cerută.

Ulterior intervenind dispoziția onor Ministerului Educației Naționale că elevii de origine etnică neariană să fie eliminați de la cursuri, am solicitat verbal Direcțiunei școlai să-mi restituie taxa depusă de subsemnatul.

Cum până în prezent această sumă nu mi-a fost restituită, respectuos vă rog să binevoiți a dispune și totodată a interveni din oficiu pe lângă Direcțiunea școlai să-mi restituie această sumă¹.

Cu toată stima,

(ss) Iuliu Dichmanu

București, 10 Noiembrie 1940

A.N., Fond M. Ed. N., ds. 1285/1940, f. 131

Pe document, rezoluția:

„17 martie 1941

Ca răspuns la cererea Dvs. vă facem cunoscut că în conformitate cu angajamentul ce l-ați făcut cu școala nu se poate restitui taxa. Indescifrabil“.

¹ O astfel de cerere adresează și Iosefina Streitman, cerând restituirea taxei plătita pentru fiul ei, „care a fost exclus din școală din cauza originii etnice“. (*Ibidem*, f. 128).

1940, noiembrie 22, București. Măsuri restrictive
împotriva comercianților anticari evrei.

MINISTERUL PROPAGANDEI
NAȚIONALE

Nr. 11111 - 22 Nov. 1940

Domnule,

Vă facem cunoscut următoarele:

În urma cercetărilor noastre și a raportului înaintat Președenției Consiliului de Miniștri, binevoiiți a cunoaște:

1) Din Ordinul D-lui General Antonescu, Conducătorul Statului Român și Președintele Consiliului de Miniștri, sunteți autorizată a continua și pe viitor comerțul de anticărie cu următoarele restricțiuni, după cum urmează:

a) Vă este interzis a face comerț cu cărți școlare românești de curs primar și liceal, înțelegându-se prin acestea manualele curente aflate încă în uzul programelor învățământului nostru primar și secundar.

b) Vă este interzis a face comerț cu obiecte bisericești sau de cult creștin; din acestea se înțelege orice lucrare cu caracter religios pentru învățământ sau suflet, precum și icoane, cruci, candelă, vestminte sau orice ar avea legătură cu biserica și cultul creștin.

c) În exercitarea comerțului Dvs. de anticărie sunteți obligat ca pe viitor să sesizați Academia Română ori de câte ori veți descoperi personal sau ori de câte ori vi se va prezenta (spre cumpărare - n.n.) de prin biblioteci particulare diverse hrisoave, stampe, documente, adrese și altele, piese ce interesează trecutul istoric al neamului român sau ar contribui la îmbogățirea colecțiilor Academiei Române.

d) Stocul de cărți școlare prevăzute la pct. a și pe care le posedați în prezent, le veți oferi spre cumpărare anticarilor camarazi legionari stabiliți în fosta „Casă a Anticarilor”, autorizați a face acest comerț.

e) Stocul de cărți școlare ce va mai rămâne după realizarea de la pct. d) îl veți păstra la dispoziția camarazilor anticari legionari; le puteți vinde cărțile de școală de care au nevoie și depune în consignație la ei contra chitanță.

Termenul depunerii cărților școlare este până la 9 februarie 1941, aceasta în conformitate cu D.L. nr. 650 din 9.VIII.1940, publicată în M. Of. 183, privitor la starea juridică a locuitorilor evrei din România.

f) Sunteți obligat ca la fiecare sfârșit de lună să raportați scris acestui Departament asupra pct. e) din prezenta comunicare atunci când sunt cazuri.

g) Prezenta autorizare de funcționare a comerțului de anticărie cu prescripțiunile indicate s-a comunicat spre știință D-lui Primar al Municipiului și Camerei de Comerț.

h) Veți confirma primirea acestei adrese.

MINISTRU SUBSECRETAR DE STAT
(ss) Indescifrabil

Domnului GHERNER HAIM
A.M. St. M., R.S.E.M. 891, C0173

1940, noiembrie 22, Suceava. Se solicită exproprierea pentru utilitate publică a unor proprietăți evreiești.

Inspectoratul Reg. de Poliție Suceava
Nr. 17.157/22 noiembrie 1940

Domnule Prefect,

Urmare convorbirii avută cu Dvs. în mod confidențial, am onoare a vă înainta extrasul fonciar anexat, binevoind a cunoaște că, în urma informațiilor obținute în mod verbal de la Ministerul de Interne/Serviciul contencios/exproprierea pentru utilitate publică poate fi făcută pe bază de lege. în urma unui raport bine întemeiat și înaintat de Dvs. Ministerului de Interne.

După declararea prin lege că imobilul este expropriat, urmează formalitățile întocmite de contenciosul ministerului, printr-un avocat al statului.

Cunoscând imobilul în situația lui reală, pot afirma că, făcându-se unele adaptări necesare, este un local foarte potrivit pentru adăpostirea Poliției și eventual a Inspectoratului Regional de Poliție Suceava.

Inspector Regional,
(ss) V. Bolocan

D-sale

Domnului Prefect al Județului SUCEAVA

A.SV., Fond Pref. Jud. Suceava, ds. 70/1940, f. 1

Pe document, rezoluțiile:

„27.XI.1940, Dlui. Subprefect spre studiu și executare urgentă“,

„S.A. 29.XI. Se cedează Primăriei locale cu instrucțiuni asupra formelor legale ce ni se vor înainta spre a le remite M.I.“.

1940, noiembrie 23, București. M. Ed. N. aprobă cererea lui Mihail Sebastian de a funcționa ca profesor la Liceul Teoretic al Comunității Israelite din București.

Domnule Ministru,

Subscrisul Mihail Sebastian Iosif, domiciliat în București, Calea Victoriei nr. 95, licențiat în drept al Facultății din București, doctor în drept de la Universitatea din Paris, fiind angajat - sub rezerva aprobării acestui onorat Minister - ca profesor de drept și suplinitor de limbă română la Liceul Teoretic al Comunității Israelite din București, str. Mircea Vodă nr. 28, vă rog să binevoiți a-mi acorda încuviințarea de a funcționa în acest post.

Primiți, vă rog, Domnule Ministru, asigurarea profunde mele stime.

(ss) Mihail Sebastian Iosif
Calea Victoriei 95, Loco

Domniei Sale

D.lui MINISTRU AL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

A.N., Fond M.Ed.N., ds. 1285/1940, f. 337

Pe document, rezoluțiile:

„23.XI.1940. Din moment ce școala îl angajează Ministerul aprobă. (ss) Herseni“.

„5 Dec.1940. Ca urmare cererii dvs.vă facem cunoscut că M. vă acordă autorizația de funcționare ca profesor de drept și limbă română, pe anul școlar 1940/1941, la liceul teoretic evreesc din București, str. Mircea Vodă 28.

5.DEC.1940

Inspector școlar București
(ss) Indescifrabil“

1940, noiembrie 25, București. Românizarea întreprinderilor poligrafice și interzicerea imprimării tuturor scrierilor autorilor evrei.

Problema naționalizării imprimaturii

Subsecretariatul de stat al presei și propagandei comunică:

Potrivit cu comunicatele anterioare, se reamintește tuturor editorilor și tipografilor români că, în interesul Statului și al culturii românești, toate

întreprinderile sau instituțiile în legătură cu cartea și tiparul, sunt rugate să dea întregul lor concurs problemei naționalizării imprimatului (carte, broșură, revistă, almanahuri, calendare, etc.). În acest sens și în ordinea noii orientări a culturii noastre, înlăturarea din folosința publică a lucrărilor scrise de evrei, trebuie socotită ca o grabnică nevoie de reînviere în duh românesc a tiparului, la a cărei realizare, alături de scriitori sunt chemați să lucreze toți acei cu care scriitorii și Statul colaborează, în acest domeniu.

În această linie, până la reglementarea definitivă a problemei imprimatului românesc de orice fel și spre a se evita sporirea cărților datorite autorilor evrei, d-nii editori și tipografi români sunt ținuți să nu se abată de la cele de mai sus. De altfel, în chiar interesul propriilor întreprinderi: tipărirea oricărui manuscris, imprimarea ori reimprimarea lucrărilor scrise sau traduse de evrei, din autori evrei sau neevrei, până la legiferarea definitivă a imprimatului românesc, - se face pe riscul exclusiv al întreprinderilor care execută atari lucrări.

Considerând această problemă românească ca o acțiune la care d-nii editori și tipografi români s-au și alăturat, fără rezervă, Subsecretariatul de Stat al Presei și Propagandei își exprimă nădejdea că ei vor veghea, cu toată grija, spre a se evita, în același timp, orice încercări de camuflare ale autorilor și traducătorilor evrei, fie prin folosirea pseudonimului, fie a altor procedee menite să înșele controlul.

Ziarul „Universul”, nr. 325, 25 noiembrie 1940

90

1940, noiembrie 26, București. Anularea ordinului de afișare pe firmele comerciale evreiești a denumirii „Magazin Jidovesc”.

Vi se trimite în copie (de Chestura Poliției Municipiului Iași) Ordinul 4654 din 26/XI/1940 al Ministerului Afac. Int. spre executare.

Chester D. Iancu

șeful Bir. Sig.
Cezar Ambrozie

Copie

Rog luați măsuri ca pe viitor la magazinele jidănești să nu mai fie lipite placarde cu diferite inscripțiuni de exemplu: „Magazin jidănesc”, „Nu cumpărați de la jidani” etc. De asemenea să nu se mai posteze gârzi în fața acestor magazine pentru a împiedica publicul să intre.

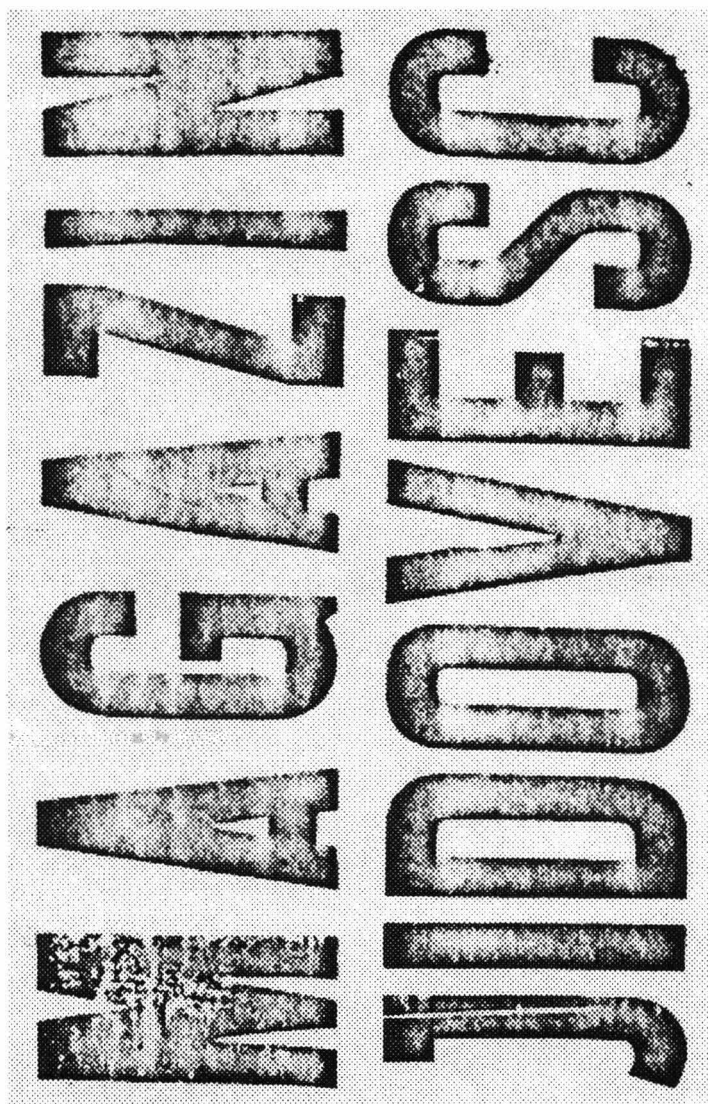
Asigurați ca ordinea și liniștea cea mai perfectă să domnească în județul dumneavoastră.

Min. Af. Interne
General Petrovicescu

A.IȘ., Fond Comisariatul 5 Poliție Iași, ds. 2/1940, f. 487

¹ Poliția Rădăuți, cu adresa nr. 26564, din 6 decembrie 1940, comunică: „... în raza poliției noastre n-au fost puse la prăvăliile jidovești placarde cu inscripția: Nu cumpărați de la jidani sau Prăvălie jidovească și nici publicul n-a fost împiedicat să cumpere marfă din prăvăliile evreiești“. (A.S.V., Fond Pref. Rădăuți, ds. 96/1940, f. 10).

Urmează facsimilul unei asemenea inscripții discriminatorii.

1940, decembrie 2, București. Înlocuirea marinarilor evrei de pe vasele românești, fiind considerați supuși străini.

Ordinul circular No. 15810 din 2 Decembrie 1940 al Direcțiunii Marinei Comerciale

Urmare la ordinul circular No. 15565 din 27 Noiembrie 1940, se face cunoscut următoarele:

1. Printre marinarii străini care urmează să fie înlocuiți cu cetățeni români, intră și acei supuși greci care au făcut războiul nostru din 1916-1918 și care, pe bază de aprobări date de Ministerul Aerului și Marinei de la caz la caz, li s-a admis ambarcarea pe vase sub pavilion român fără să intre în proporția de 10% acordată de lege străinilor.

2. Marinarii evrei supuși români vor fi considerați ca și supuși străini, urmând să fie debarcați de pe vasele naționale și înlocuiți cu marinari cetățeni români, indiferent de origina etnică.

DIRECTORUL MARINEI COMERCIALE

Șeful Serviciului

C. Amiral Adjutant (ss) N. Păiș

(ss) C. Lascăr

A.N., Fond M.A.I., ds. 423/1941, f. 153

1940, decembrie 5, București. Scutirea de rechiziție a unor salariați evrei, solicitată de Uzinele române pentru reparațiuni de vagoane Ploiești.

UZINELE ROMÂNE PENTRU
REPARAȚIUNI DE VAGOANE
SOCIETATE ANONIMĂ
BIROUL CENTRAL BUCUREȘTI
Str. C. A. Rosetti 24
UZINELE LA PLOIEȘTI
Str. Gării no. 17
Nr. 6171/R.M.

București I. 5 Decembrie 1940

DOMNULE CHESTOR

În conformitate cu ordonanța Onor Prefecturei Jud. Prahova, prin care a dispus ca toți locuitorii evrei să fie rechiziționați pentru lucru, cu excepția acelor ce au

minimum 6 ore de serviciu, cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune scutirea de rechiziție a salariaților mai jos notați cari ne sunt strict necesari pentru bunul mers al fabricei și instituției noastre.

Având în vedere că fabrica noastră se ocupă cu reparațiuni de vagoane C.F.R., reparațiuni de autobuze C.F.R., precum și întreținerea întregului parc de vagoane germane și italiene ce se încărcău cu produse petrolifere pentru aceste țări, personalul arătat este întrebuințat special pentru acest scop, ca serviciul să se facă în bune condițiuni în actuala situație excepțională.

În afară de acestea avem de executat și o comandă pentru Ministerul Înzestrării Armatei.

Pentru orientarea Dvs., vă rugăm să binevoiți a lua notă și de atribuțiunile fiecărui salariat pentru care cerem scutirea de rechiziție.

1. Domnul Iosef Weiss, cu domiciliul în Ploiești, str. Mihai Bravu 15, este conducătorul fabricei și șeful întreținerii și urmăririi vagoanelor cisterne ce se încărcău cu produse petrolifere pentru Germania și Italia. D-sa este obligat a verifica până la Stațiile de frontieră buna executare a întreținerii și urmăririi.

2. Mendel Roth, cu domiciliul în Ploiești, str. C. A. Rosetti nr. 51, este casierul și ad-torul fabricei, ocupându-se cu plățile generale de taxe, expediție, furnizori materiale, verificarea ștatelor de plată și toate chestiunile administrative, în legătură cu întreținerea vagoanelor cisterne Germane și Italiene.

3. Friederich Schwartz, cu domiciliul în Ploiești, str. Gării nr. 41, este expeditorul vagoanelor cisterne ce intră și ies din reparații, întocmirea documentelor pentru vagoanele cisterne ce ies cu produse petrolifere pentru Germania și Italia. Dirijarea cazanelor pentru transbordări. Dirijarea cazanelor la atelier. Verificarea pe teren a expedițiilor de la rafinării pentru Germania și Italia, precum și toate chestiunile în legătură cu expediția acestor cazane.

4. Isidor Goldstein, cu domiciliul în Ploiești, str. Romană nr. 54, este funcționar însărcinat special cu întocmirea devizelor la reparațiuni ce se execută la autobuzele C.F.R., verificarea mânei de lucru, a materialelor pentru comandă, precum și prezentarea lor la verificare la Serviciul autobuzelor C.F.R. Prezența sa la serviciu este neapărată întrucât aceste operațiuni se fac zilnic.

5. Domnul Albert Goldstein, cu domiciliul în Ploiești, str. Gării nr. 41, este diurnist până la angajarea unui titular și se ocupă cu întocmirea listelor de plată ale personalului ce numără cca 200 persoane și care liste se fac săptămânal. Întrucât numitul funcționar are experiența lucrului, avem neapărată nevoie de serviciile d-sale, ca plata personalului din fabrică să se facă la timp.

În afară de aceasta întocmește și actele pentru recepția vagoanelor cisterne C.F.R.

Față de cele expuse, vă rugăm să binevoiți a da convenita aprobare pentru scutire. Primiți, vă rugăm, asigurarea deosebitului nostru respect.

UZINELE ROMÂNE PENTRU REPARAȚIUNI
DE VAGOANE Soc. Anon.
(ss) Bârzotescu

DOMNIEI SALE
DOMNULUI CHESTOR AL POLIȚIEI MUNICIPIULUI PLOIEȘTI

A.P.H., Fond Chestura Poliției Ploiești, ds. 584/1940, f. 80 f/v

Pe document, rezoluția:

„D-l Comisar Pascu

În conformitate cu disp. art. 2 din ordonanța Nr. 17578/1940, se scutesc de lucru persoanele din prezenta. 5.XII.1940 (ss) Indescifrabil“.

93

1940, decembrie 6, Londra. Comentariul Postului de Radio Londra despre tratamentul inuman aplicat populației evreiești.

Postul Londra - ora 22,40

Printre neajunsurile pe care le îndură poporul român de la cotropitorii săi, mai este și ura provocată în străinătate de amănunțele date la iveală asupra barbariilor și torturii la care este supusă populația evreiască din România.

Ziarul „Times“, într-un articol intitulat „Degradarea României“, se ocupă pe larg de această deplorabilă stare de lucruri, citând un exemplu de bestialitate: un rabin bătrân înhămat la un car și fiul său obligat să-l lovească cu biciul. De aceea - scrie ziarul - nu este de mirare că Marea Britanie s-a legat să scape odată omenirea de aceste brutalități care n-au ce căuta într-o lume civilizată.

A.N., Fond M.P.N., Centrul de radio-ascultare al Statului, ds. 64, f. 150

94

1940, decembrie 11, București. Interpretarea de către M.J. a legislației antievreiești privind profesiunea de avocat.

MINISTERUL JUSTIȚIEI

REFERAT

Prin raportul cu No. Pres. I. A. 58/1940, dl. judecător al judecătoriei mixte Petroșani din Județul Hunedoara, pune o scrie de întrebări în legătură cu aplicarea decretului lege No. 2650/940 privitor la starea juridică a locuitorilor evrei din România, și mai ales în legătură cu aplicarea art. 16 punct. b. din citatul decret lege. care prevede că „cei ce - la data publicării decretului - exercită activități reglementate

de decret sunt îndatorați, în termen de 6 luni, să lichideze lucrările și drepturile lor, respectându-se contractele în curs”.

Astfel, dl. judecător întreabă dacă avocații evrei - care au fost șterși din barou în baza citatului decret lege - au dreptul, în acest interval de 6 luni, să continue cauzele pe care le aveau introduse înainte de 9 August 1940, data apariției decretului, sau pot numai să-și aranjeze și lichideze creanțele lor personale față de clientela lor existentă la această dată.

Ce se întâmplă cu cauzele începute la data apariției decretului? Cum trebuie încunoștințat justițiabilul care a avut ca reprezentant un avocat evreu, despre încetarea procurii? Din oficiu, sau este obligat avocatul să depue timbrele pentru citarea clientului său spre a i se pune în vedere să-și angajeze un alt reprezentant?

Ce se întâmplă cu contractele cari poartă o dată anterioară apariției decretului, dar cari au fost înaintate pentru intabulare după această dată?

Ibidem, Fond M.J.D.J., ds. 104/1940, vol. II, f. 208 f/v

Pe document, rezoluția:

„10.XII.1940

D-l Diaconescu va formula răspunsul în sensul prezentului referat. (ss) Indescifrabil”.

Răspuns:

„În ce privește prima întrebare, răspunsul este că avocații evrei, din momentul în care au fost șterși din barou, nu mai au calitatea de avocat și deci nu mai pot să-și continue cauzele pe cari le aveau introduse înainte de data apariției legii care le-a interzis dreptul de a pleda, deoarece însăși legea Corpului de Avocați, din 5 septembrie 1940, prevede prin art. 145 pct. «e) că profesiunea de avocat încetează prin efectul unei deciziuni de excludere din Corp, ceea ce este cazul în speță.

Avocații evrei excluși din Corp pe baza legii din 9 august 1940, vor putea numai, după cum această lege o spune categoric prin art. 16 punctul «b)», să lichideze, în termen de 6 luni, lucrările și drepturile lor, ceea ce însemnează că ei vor proceda în această situație astfel cum se procedează ori de câte ori intervine un caz de încetarea exercițiului profesiei prevăzută de legea Corpului de avocați.

În nici un caz însă, justițiabilul nu va fi încunoștințat din oficiu de către instanță despre încetarea profesiei avocatului său evreu.

În ce privește lichidarea drepturilor lor, foștii avocați evrei vor urma deasemeni procedura pe care o vor găsi mai nimerită, ei nemaiputând pleda.

Cât despre contractele redactate de foștii avocați evrei, acestea vor fi încredințate fie părților interesate pentru a îngriji de perfectarea lor, fie avocaților care au primit procură de la părți pentru continuarea lucrărilor de perfectare”.

1940, decembrie 12, București. Referatul M.J. cu privire la reclamația Parohiei Călineștii lui Ienache, jud. Suceava, făcută împotriva singurului evreu rămas în comună.

TFM 45055/940

Dos. 305/940

MINISTERUL JUSTIȚIEI

REFERAT

12 Decembrie 1940

Obiect: Parohia Călinești lui Ienache, Județul Suceava arată că în satul acela mai domiciliază încă un proprietar evreu care prin fel de fel de afaceri „boicotează“ regimul național-legionar „spionând“ chiar mișcarea legionară.

Cere: 1) Să se abroge dispozițiunile art. 5 alin. B din decretul lege Nr. 3347/940, M. Of. Nr. 233/940, privitor la trecerea în patrimoniul Statului a proprietăților rurale evreești și

2) să fie îndepărtat din comună proprietarul evreu Ștrul Gutstein.

1) Într-adevăr art. 5 alin b. din decretul lege din 4 Octombrie 1940 pentru trecerea proprietăților rurale evreești în patrimoniul Statului, statuează că „nu intră în prevederile prezentei legi... b) terenul din jurul locuințelor evreești, situate în vetrele satelor și târgurilor în întindere de cel mult 2000 m.p.“.

Se vede dar că legiuitorul a înțeles să lase o parte din proprietățile evreești neexpropriate, spre a li se asigura acestora un cămin, îndepărtându-i în schimb din comerțul cu băuturi spirtoase, tutun și diferite profesii libere. Aceasta a fost voința Guvernului dictată de interesele neamului.

Că un singur evreu este indezirabil într-un sat, aceasta nu poate constitui un motiv de modificare a decretului-lege amintit când toată economia lui este dictată de interese generale, iar un caz izolat nu poate modifica structura politico-socială a neamului.

2) În ceea ce privește îndepărtarea din comună a evreului, aceasta nu cade în competența Ministerului Justiției.

De altfel motivele invocate „că spionează mișcarea legionară“ că „locuind vis-à-vis de primărie, unde se țin întrunirile legionare, știe tot ce se discută în întruniri“, că „face fel de fel de afaceri prin sat“, că „boicotează regimul“ etc., nu par serioase, și trebuiesc îndepărtate, dat fiind că un singur om nu poate boicota un sat întreg, că, dacă face afaceri, s-ar putea ca satul să nu le facă cu el etc., iar organizația mișcării legionare din comună poate lua măsuri ca să se asigure secretul celor hotărâte în adunări.

șef de birou
(ss) Indescifrabil

Ibidem, f. 204 f/v

1940, decembrie 13, București. Decizii ale Societății Arhitecților Români și Colegiului Medicilor de a elimina arhitectii evrei și, respectiv, de a interzice medicilor evrei să-și exercite profesiunea în mediul creștin.

Românizarea profesiei de arhitect

Hotărârea Soc. Arhitecților Români

Consiliul Societății Arhitecților Români a ținut joi seară ședință la sediul societății din str. Episcopiei 2, punând la punct programul jubileului de 50 de ani de existență a societății.

Luând în cercetare rezultatul acțiunii de românizare a societății prin eliminările arhitecților evrei din ultimii doi ani, a hotărât și eliminarea celor câțiva arhitecți evrei ce mai rămăseseră în societate¹.

Ziarul „Universul”, nr. 343, 13 decembrie 1940

¹ În același număr al ziarului, se publică decizia Colegiului medicilor din România, conform căreia: „În ceea ce privește tratamentele speciale începute înainte de 10 decembrie a.c. de către medicii evrei, la bolnavi creștini, pot fi continuate dându-li-se ca ultim și irevocabil termen 31 decembrie 1940.

Acest lucru s-a comunicat prin circulară tuturor Secțiunilor județene ale Colegiului Medicilor”.

În continuare se arată că: „În urma punerii în aplicare a D.L. privitor la interzicerea practicii medicilor evrei în mediul creștin, se găsesc numeroase comune rămase fără medici creștini în județele: Arad, Botoșani, Neamț și C. Lung Bucovina”.

1940, decembrie 14, București. Generalul Ion Antonescu
răspunde la memoriul F.U.C.E. privind
abuzurile legionarilor contra evreilor.

ROMÂNIA
PREȘEDENȚIA CONSILIULUI DE MINIȘTRI
Nr. 3608 cc 940

DOMNULE MINISTRU,

Alăturat avem onoarea a vă trimite adresa cu nr. 549 din 9 decembrie 1940 a
Federației Uniunilor de Comunități Evreiești din țară, cu rezoluția Domnului General
Antonescu¹.

Primiți, vă rugăm, asigurarea distinsei noastre considerațiuni.

SECRETAR GENERAL
(ss) O. Vlădescu

DIRECTOR,
(ss) Dr. Aurel Gociman

Domniei Sale

DOMNULUI MINISTRU AL AFACERILOR INTERNE

REZOLUȚIA GENERALULUI ANTONESCU
PE MEMORIUL F.U.C.E. Nr. 549 din 9 decembrie 1940:

Ministerul de Interne împreună cu un legionar din forul legionar, desemnat de
d-l. Sima, vor cerceta urgent toate aceste cazuri. Constatările vor fi consemnate într-un
act care îmi va fi prezentat în cel mai scurt timp cu putință.

În măsura în care se va constata exactitatea plângerilor, va lua dispozițiuni
direct și pe propria răspundere ca tot ce m-am angajat față de cetățenii acestei țări că
voi respecta și tot ce s-a angajat legiunea față de mine este o realitate, iar nu simple
vorbe. Dacă astfel de acte continuă, eu nu pot tolera la infinit dezordinele, care dau
peste cap țara.

D-l Ministru de Interne mă asigură zilnic că este liniște, și nu se petrece nimic.

Eu nu protejez pe jidanii care sunt vinovați în mare parte de nenorocirile care
s-au abătut asupra acestei țări.

Dar nu pot să tolerez ca șef al guvernului, acte care compromit acțiunea de
redresare prin liniște și prin ordine, pe care o duc și care este zilnic contracarată de

¹ În transcrierea rezoluției lui I. Antonescu cuvântul act devine articol, expresie lipsită de sens în
contextul respectiv și infirmată de însăși rezoluția manuscrisă a cărei fotocopie o reproducem în
continuare. Atât în vol. II din *Pe marginea prăpastiei*, Editura „Scripta“ 1992, pag. 126, cât și
culegerea J. Ancel, *D.C.F.R.J.*, vol. II, p. 47, se menține cuvântul „articol“, ceea ce nu ar fi putut
fi în intenția generalului Antonescu; de aceea am făcut corectura - n. red.

acte uşuratrice a unor oameni care nu-şi dau seama cât rău fac şi ţării şi Mişcării Legionare. Atrag o ultimă oară atenţia tuturor ca să facă pe legionari - unii prin autoritatea pe care trebuie s-o aibe în cadrul Legiunii şi altora (Ministerul de Interne) prin răspunderea pe care o are în stat - să renunţe la aceste sisteme, care compromit totul şi nu dau nimic.

Domnul General Petrovicescu îmi va comunica astăzi în scris că a luat act de acest ordin şi măsura pe care a luat-o de executarea lui imediată². (Subliniere în text).

A.N., Fond M.A.I., ds. 2/1940, f. 29-33 f/v, 34 f/v

¹ La data de 9 decembrie 1940, F.U.C.E. a înaintat generalului Antonescu un amplu memoriu de 37 de pagini, în care se arăta, între altele:

„În diferite oraşe din ţară se face cu neputinţă funcţionarea comunităţilor evreieşti, adică se surpă toată baza organizării religioase, şcolare şi de asistenţă socială a populaţiei evreieşti din România. În memoriu sunt prezentate arestări şi asasinări de persoane, temple dărâmate sau ocupate, şcoli şi instituţii obşteşti sechestrate, evacuări din localităţi şi locuinţe, suprimarea presei evreieşti, rechiziţii pentru muncă, confiscări de avere etc. Documentul redă un palid rezumat al celor petrecute în 39 de localităţi din ţară. Zicem «palid rezumat», fiindcă posedăm amănunte:

a. Nici din localităţile de unde întreaga populaţie a fost evacuată după ce i s-au răpit bunurile.

b. Nici din alte localităţi unde conducerea Comunităţilor a fost arestată şi maltrată, sau de unde nimeni nu poate părăsi oraşul fără învoială scrisă aşa că cei ce vin ne povestesc lucruri zguduitoare, dar ne imploră să nu le comunicăm căci riscă să fie asasinaţi.

c. Nici din localităţile mai mari şi nici chiar din Bucureşti, unde cei ce au suferit sau căroră li s-au luat bunuri, bani sau bijuterii, însumând zeci de milioane, ne imploră să nu le spunem numele căci se tem de represalii.

Un comunicat oficial publicat la 24 octombrie a.c. prin care se declară inexacte trei din cele circa 30 de fapte enumerate în memoriul nostru No. 333 din 16 octombrie 1940, a avut darul să încurajeze pe agresori şi să înspăimânte victimele. Cu titlu de exemplu precizăm că locuitorii (evrei - n.n.) din oraşul Orăştie au fost convocaţi de d-l Prefect al judeţului, care le-a cerut să comunice numele celor ce s-au adresat nouă cu reclamaţii, şi le-a cerut să declare în scris că nu s-au plâns de nimic.

De asemenea, la Piatra-Neamţ, unde Domnul Prefect a tolerat faptele reclamate a trimis pe avocatul Fischer însoţit de un comisar să ceară evreilor declaraţii de... mulţumire. Unii, de frică au dat declaraţii. Alţii au refuzat². (*J. Ancel, op. cit., vol. II, p. 48*).

² Ca urmare a acestei rezoluţii, Ministerul de Interne a trimis prefectilor de judeţe un ordin circular privind cercetarea urgentă a cazurilor semnalate în memoriul F.U.C.E.

1940, decembrie 17, București. Rechiziționarea de către
Primăria Municipiului București a școlii
israelite „Instrucțiunea“.

PREFECTURA POLIȚIEI MUNICIPIULUI BUCUREȘTI
Serviciul Central al Controlului Populației

Nr. Referat
17 Decembrie 1940
Nr. 11177

DOMNIEI SALE
DOMNULUI PREFECT AL POLIȚIEI CAPITALEI

Acest raport aprobat de Domnul Ministru Subsecretar de Stat Rioșanu, a fost prezentat acestui serviciu. Noi în baza acelei aprobări și în conformitate cu jurnalul Consiliului de Miniștri Nr. 2301 din 12 Noiembrie și Decretul-Lege Nr. 3899 din 20 Octombrie 1940, am dat ordinul de rechiziție Nr. 11006 din 11 Noiembrie 1940, către Comisariatul Circ. 13 de Poliție, care încunoștințând proprietarul, a pus la dispoziție Liceului Militar Muzical, imobilul rechiziționat.

Localul rechiziționat se compune din două corpuri de casă, parter și etaj, cu un total de 32 săli de clasă. Într-un hol este improvizată o sinagogă.

În art. 19 din Decretul-Lege asupra rechizițiilor publicat în Monitorul Oficial din 27 Februarie 1940, se menționează că sunt scutite de rechiziție edificiile de instrucțiune publică, numai părțile strict necesare funcționării.

În speță Școala jidovească se poate restrânge, urmând ca toate secțiunile arătate, să funcționeze prin rotație în câteva săli¹.

ȘEFUL SERVICIULUI
(ss) Chestor, Emil Iagolnița

Ibidem, f. 67

¹ La 11 decembrie 1940, conducerea U.C.E. din Vechiul Regat se adresa generalului Antonescu, arătând că școala „Instrucțiunea - Goldfarb“ a fost rechiziționată pe baza ordinului Ministerului de Interne și al Oficiului de închiriere de pe lângă Primăria Municipiului București, în folosul Liceului Militar Muzical. În memoriul U.C.E.R. se arată că acest local „are o vechime de 40 de ani, adăpostind o școală primară cu 12 clase, un gimnaziu comercial de fete, un gimnaziu teoretic de fete, frecventate toate de 1 300 copii din cea mai săracă pătură a populației evreiești din Capitală.

Pe lângă școală funcționează o cantină înzestrată pentru a hrăni zilnic 400 copii, precum și laboratoare și alte săli auxiliare unei instituții școlare complexe.

Holl-ul mare al școlii servește de sinagogă“. (*Ibidem*, f. 15). Pe acest demers al conducerii U.C.E., rezoluția:

„14.XII.1940. Cab. A se va vedea dacă nu am primit și noi direct o asemenea reclamație. Dacă nu, se va da curs la Pref. Poliției Capitalei. (ss) Indescrifrabil“. La 9 decembrie 1940, pe un memoriu semnat W. Filderman care sesiza actele de agresiune și confiscare comise de poliția legionară, generalul Antonescu a pus o amplă rezoluție, care cerea Ministerului de Interne să cerceteze cele reclamate. Vezi doc. 97 din volum.

99

1940, decembrie 17, București. Raportul Prefectului
Poliției Capitalei, legionarul Radu
Mironovici, despre acțiunile împotriva
evreilor.

ROMÂNIA
MINISTERUL INTERNELOR
PREFECTURA POLIȚIEI CAPITALEI
SERVICIUL DE SIGURANȚĂ

17 Decembrie 1940

f. urgent

247784 x 28 DEC.1940

DOMNULE MINISTRU,

La ordinul Dv. cu No. 5300 din 12 decembrie a.c., și ca urmare la raportul nostru cu No. 232927/940 în legătură cu reclamațiunea „Uniunii Comunităților Evrești“ avem onoarea a vă raporta următoarele:

În noaptea de 17 spre 18 Noiembrie a.c., pe la orele 0,30, un grup de circa 30 necunoscuți, dintre cari unii erau îmbrăcați cu cămăși verzi, au aruncat cu pietre în geamurile următoarelor case de rugăciuni evrești:

Templul coral din Str. Sf. Vineri, Sinagoga Mare din Str. Dr. Schakman, Templul Unirea Sfântă din Str. Mămulari, Templul Baron Hirsch din str. Bradului și Templul Fraterna din str. Mămulari.

La toate aceste temple au fost sparte numai geamurile de la ușile și ferestrele exterioare, pagube evaluate de Uniune la circa 340 000 lei.

Gardienii din posturile apropiate nu au putut interveni și nici identifica pe nimeni deoarece au fost amenințați cu revolverele.

Au raportat însă la timp comisariatului respectiv și când au sosit la fața locului Chestorul de serviciu și comisarii, necunoscuții dispăruseră.

Din această cauză nu s-au încheiat nici acte.

Cercetările și investigațiile ulterioare făcute de organele acestei Prefecturi nu au dus până în prezent la nici un rezultat¹.

PREFECTUL POLIȚIEI CAPITALEI

(ss) Mironovici

ȘEFUL SERVICIULUI POL.

CHESTOR (ss) Indescrifrabil

Ibidem, f. 81 ff/v

¹ Acest document a fost alcătuit de Serviciul de Siguranță al Capitalei, în urma rezoluției generalului Antonescu (Vezi doc. 97 din volum).

Totodată, Serviciul Central al Controlului Populației de pe lângă Prefectura Poliției a Municipiului București comunica, sub semnătura lui Radu Mironovici, prefectul legionar al Poliției, că „imobilul din str. C. A. Rosetti nr. 5, proprietatea Dlui Alex. Racoviță, sediul cercului jidovesc «Libertatea», a fost rechiziționat la data de 3 decembrie a.c., de către oficiul de închiriere la cererea nr. 2396/1940 a Ajutorului Legionar, pentru cazarea copiilor refugiați.

În ziua de 4 dec. a.c. potrivit ordinului în rezoluție a Dlui. Subsecretar de Stat Rioșanu pe cererea proprietarului s-a revenit asupra rechiziției, cu mențiunea ca Dl. Racoviță să caute alt chiriaș.

Acest ordin s-a comunicat și Ajutorului Legionar care a ridicat garda din ajun...

Măsura evacuării a fost luată de proprietar de comun acord cu A-ția Cercului...

În prezent localul fostului Cerc «Libertatea» a fost rechiziționat potrivit ordinului Dlui Ministru Subsecretar de Stat Rioșanu în folosul Primăriei Municipiului, pentru instalarea Comisiunii pentru studierea planului de sistematizare al Capitalei¹⁴. (*Ibidem*, f. 82).

100

1940, decembrie 18, București. În urma rechiziționării localului Liceului teoretic evreiesc, cursurile fiind suspendate, s-a cerut aprobarea recuperării orelor în timpul vacanței de iarnă.

LICEUL TEORETIC EVREIESC

Str. Dionisie Lupu No. 22

(Autorizația No. 161018/940)

DOMNULE MINISTRU

* Din cauza dificultăților întâmpinate cu soluționarea chestiunii localului, în urma rechiziționării școlii noastre din Calea Moșilor No. 128 pentru serviciile Primăriei Municipiului - după cum am făcut cunoscut Onor Minister prin petițiunile No. 232995 din 20 Nov. 1940 și No. 258278 din 18 Dec. 1940 - cursurile au fost suspendate timp de o lună, după ce și anul școlar l-am început deosebit de târziu.

Pentru ca elevii să poată câștiga o parte din timpul pierdut, Vă rugăm să binevoiiți a aproba să ținem cursuri și în zilele de 20, 21, 23, 28, 30 Decembrie 1940 și 2 Ianuarie 1941.

Primiți, Vă rog, Domnule Ministru, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

DIRECTOR

Secretar

(ss) Indescifrabil

(ss) Indescifrabil

Domniei Sale

Domnului Ministru al Educațiunei Națiionale
Direcțiunea Învățământului Profesional și Confesional

Ibidem, Fond M.Ed.N., ds. 1285/1940, f. 353

Pe document, rezoluția:

„A.18.12. Se aprobă având în vedere condițiile excepționale. (ss) Indescifrabil“.

101

1940, decembrie 20, București. Asasinarea elevului
Lucian Rosen, în cursul anchetei făcute de
Poliția legionară.

Cazul Lucian Rosen, domiciliat în Calea Călărași nr. 39, în vârstă de 15 ani, a fost arestat la 3.XI.1940 de Poliția Legionară. Cadavrul său a fost predat, după două zile, străpuns de gloanțe, familiei de către Morgă unde fusese trimis de către Parchet, care a încunoștințat pe tatăl copilului.

Citat la 20 decembrie 1940, ora 12 - membrii familiei majori, și toți membrii familiei, care pot da relații în cazul lui Lucian Rosen.

Cdt. Al. Bunei Vestiri

Prefect

(ss) M. I. Lefter

(ss) Indescifrabil

DECLARAȚIE

Alexandru Rosen, domiciliat în Buc., Calea Călărași nr 39, de ani 52, în cazul reclamat cu copilul meu, Lucian Rosen, declar că nu mă constituie parte civilă - nu știu cine l-a ucis.

Ceea ce doresc [este] ca justiția să-și facă datoria¹.

(ss) Al. Rosen

20.XII.1940

Data în fața noastră.

Cdt. al Bunei Vestiri

Prefect

(ss) Indescifrabil

(ss) Indescifrabil

Ibidem, Fond M.A.I., ds. 2/1940, f. 111, 113

¹ Fostul comisar de poliție la Prefectura Poliției Capitalei, Totoescu C. Aurelian, a fost arestat la 20 martie 1941 sub acuzație de a fi asasinat pe elevul Lucian Rosen. În declarația pe care a dat-o la închisoarea Văcărești la 16 decembrie 1942, el încearcă să nege rolul avut în asasinarea

acestui tânăr de 15 ani, afirmând: „În timpul anchetei am dat câteva palme comunistului și am dat ordin să fie bătut, întrucât Rosen era refractar și obraznic, chiar în fața probelor și a dovezilor produse contra lui“.

El aruncă vina acestui asasinat asupra a doi comisari ajutoari, Constantin Dumitrescu și Ioniță Oprea, care: „au fost aceia care i-au fracturat osul hioid (conform expertizei medicului legist) întrucât Rosen s-a opus să se urce în ascensor pentru a fi dus la verificarea pe teren, fractură care i-a produs în timpul mersului cu mașina moartea“. (A.N., M.J.D.J., ds. 31, f. 1, 2, f/v).

S-au auzit șese luni, de când
scumpul și unicul nostru copil
a fost omul din viață. În chi-
nur: groasă, în Noaptea de
Sămbătă 2 Noiembrie 1940. În
trageda vădită de numai 15 ani.

LUCYEN ROSEN (Luciu)

Părinții, încă nedumiriți, de
năprasnică nenorocire abătută
asupra lor, invită rudele, prie-
tenii, colegii, precum și toți acei
cari s-au scuduit de tragedia
sfârșit al sârmărilor copil, cu-
minte și nepăsători la reque-
stul, ce se va ofița în ziua de
Duminică, 25 Mai 1941 la ora
10.45, la cimitirul „Filantropia“.

În caz de ploie la acea oră
se va amâna pentru Duminică
viitoare.

Henriette și Alexandru Rosen

22

Ziarul „Universul“, nr. 138, 25 mai 1941

1940, decembrie 20, București. Retragera autorizației
de funcționare a teatrului evreiesc din sala
„Barașeum” - București.

ROMÂNIA
MINISTERUL CULTELOR ȘI ARTELOR
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A TEATRELOR
ȘI OPERELOR ROMÂNE
București, str. Câmpineanu nr. 3
Nr. 12313/1940

Domnule Director,

Avem onoarea a vă înainta în original cererea înregistrată la Nr.12313 a
Teatrului Evreesc de la Sala Barașeum, pentru a ne da avizul Dvs. cu privire asupra
acordării impunerii de 12%.

DIRECTOR GENERAL,
(ss) Indescifrabil

Șeful Serviciului,
(ss) Indescifrabil

Domniei-Sale

Domnului Director al Contenciosului din Ministerul Educației Naționale,
Cultelor și Artelor

Ibidem, Fond M.C.A., ds. 12/1941, f. 72

Pe document, rezoluția:

„Nu mai e cazul de a cere avizul, deoarece se respinge autorizația de a juca în sala
Barașeum, în vecinătatea imediată a Sf. Biserici Udricani. 20.XII.1940 (ss) R. Gyr¹.”

¹ Demersurile pentru obținerea autorizației de funcționare a unui teatru evreiesc la București s-au lovit, în anul 1940, de multe dificultăți.

Astfel, la 8 octombrie, grupul de artiști Alexandru Finți, Beate Fredanov, Alexandru Marius, Maria Sandu, având ca director pe scriitorul F. Aderca, iar consilieri literari pe Mihail Sebastian și Ioan Massoff, solicitau autorizația de funcționare sub titulatura „Teatru evreiesc. Compania artiștilor evrei din România”. Totodată, precizau că spectacolele vor avea loc în Sala „Roxy”. La 24 octombrie 1940, Sindicatul Artiștilor Dramatici și Lirici din România comunica Direcției Generale a Teatrelor și Operelor Române: „Sala Roxy nu este cea mai nimerită pentru funcționarea teatrului evreesc, fiind prea aproape de autoritățile publice românești (Banca Națională, Poșta, Tribunalul, Prefectura și Universitatea). Se relevă că ar fi mai indicat să se găsească un alt local mai apropiat de cartierul evreesc”. (*Ibidem, f. 93*). Dar, după cum se vede din rezoluția reprodușă, poetul R. Demetrescu Gyr, secretar general al acestei instituții de stat, aprecia că nici sala „Barașeum”, din inima cartierului evreiesc, nu ar întruni condițiile necesare pentru funcționarea unui teatru evreiesc.

1940, decembrie 28, București. Proces-verbal de constatare a modului în care au fost preluate instituții evreiești din București de către autoritățile legionare.

PROCES - VERBAL

Astăzi anul una mie nouă sute patruzeci, luna Decembrie, ziua douăzeci și opt; Noi Comisar Constantinescu Ștefan din Prefectura Poliției Capitalei, Serviciul Poliției Sociale,

Având în vedere Ordinul Ministerului Afacerilor Interne nr. 5758/1940, prin care se înaintează cererea nr. 2251/1940 a Comunității Evreiești, cerând a se cerceta modul în care a (sic!) fost rechiziționate următoarele imobile:

- a) Fabrica de azimă din str. Procopie nr. 23;
- b) Școala „Instrucțiunea“ din Str. Panait Cerna nr. 1;
- c) Grădina de copii din Calea Dudești 125;
- d) Gimnaziul „Ciocanul“ din Calea Dudești nr. 127;

Am cercetat și constat următoarele:

1. Fabrica de azimă din str. Procopie nr. 23 este ocupată de Liceul Militar Muzical, în urma rezoluției D-lui Ministru Al. Rioșanu, pusă pe cererea Liceului nr. 4309/1940 după cum se vede din alăturata copie;

2. Școala „Instrucțiunea“ din str. Panait Cerna nr. 1 rechiziționată și ocupată de același Liceu Militar, cu aprobarea D-lui Ministru Rioșanu, după cum se vede din copia anexată la prezentul;

3. Grădina de copii din Calea Dudești nr. 125, nu a fost rechiziționată de nimeni ci s-au făcut numai recunoașterile unei eventuale rechiziționări - și școala funcționează normal, după cum reiese din declarația Directoarei acelei școli, anexată aci;

4. Gimnaziul „Ciocanul“ din Calea Dudești nr. 127 nu a fost rechiziționat de nimeni, făcându-se numai recunoașterile unei rechiziționări, după cum se vede din declarația Directorului acestui gimnaziu, anexată alăturat.

Menționăm faptul că Școala „Instrucțiunea“ este absolut indispensabilă Liceului Militar, aci fiind instalate sălile de cursuri și cancelariile, că Fabrica de azime este lipsită de instalațiuni și că funcționează numai o dată pe an, aci fiind instalate dormitoare, magazii, bucătării și săli de masă, că Gimnaziul Industrial „Ciocanul“ funcționează în mod normal, deși din informații rezultă că aci ar fi un puternic centru comunist, că grădina de copii funcționează normal și că Comunitatea evreiască a făcut cerere cu nr. 2251/1940 numai în scopul de a preîntâmpina un eventual ordin de rechiziționare¹.

Drept care am încheiat prezentul Proces-Verbal.

Comisar (ss) St. Constantinescu

Ibidem, Fond M.A.I., ds. 2/1940, f. 86

¹ Într-un referat din 17 decembrie 1940, Serviciul Central al Controlului Populației, adresat Prefectului Poliției Capitalei, Comandantul legionar Radu Mironovici, explica „motivele” rechiziționării Liceului evreiesc „Instrucțiunea - Goldfarb” pentru Liceul Militar Muzical.

Considerând că acest imobil, care cuprindea 32 de săli de clasă, este prea mare pentru activitățile didactice (32 de săli de clasă, în condițiile când elevii evrei erau excluși din învățământul de stat), referatul conchidea că „În speță, școala jidovească se poate restrânge, urmând ca toate secțiunile arătate (fabrica de azime și dependințele - n.n.) să funcționeze prin rotație”. (*Ibidem*, f. 67).

Măsuri similare au fost luate de către autoritățile conduse de legionari și în alte localități din țară. Astfel, în telegrama adresată Ministerului Afacerilor Interne de către prefectul județului Tecuci, la 28 decembrie 1940, se raportează despre rechiziționarea unei școli a comunității evreiești, argumentându-se că „jidanii au mijloace suficiente să învețe carte cu profesori acasă sau să închirieze case particulare fiind puțini”. (*Ibidem*, f. 408).

104

1940, decembrie 31, Constanța. Plângerile unor evrei din jud. Constanța împotriva abuzurilor săvârșite de elemente legionare, cercetate de Parchetul Tribunalului.

ROMÂNIA
PARCHETUL TRIBUNALULUI CONSTANȚA
Eșire No. 28854 31.XII.1940

Domnule Procuror General,

Ca urmare la raportul nostru No. 28790 din 30 decembrie 1940, avem onoare a vă raporta următoarele:

În perioada de la 24 decembrie 1940 și până la 31 decembrie 1940 am primit următoarele plângeri din partea unor cetățeni de religie mozaică:

1) Samoil Isovici, înreg. la No. 29072/1940, prin care reclamă pe Carol Vasile și Teodorescu pentru agresiune și care a fost înaintată de noi pentru cercetări cu ordinul No. 28719 din 28 Decembrie 1940, Chesturei locale, invitată fiind a lua și măsurile legale de ordine pentru apărarea libertății individuale.

2) Iosif Isovici, înreg. la No. 29179/1940, prin care se plânge contra lui Ilie Vasii pentru amenințare în ipoteza când acesta nu-i va preda magazinul de galanterie din Constanța str. Ștefan cel Mare nr. 41 care de asemenea a fost înaintată de noi cu No. 28804 din 30 decembrie 1940, Chesturei locale, cu aceleași dispozițiuni exprese.

* Fragmente.

... 4) Cu ordinul Dvs. No. 2262 din 30 decembrie 1940, intrat la noi sub No. 29071/1940, am primit plângerea D-nei Mimi Hainzon, plângându-se de aceleași agresiuni împotriva unor indivizi neidentificați și care a fost trimisă spre cercetări Chesturei locale, cu adresa No. 28721/1940 și cu invitația specială făcută D-lui Chestor de a dispune să se ia toate măsurile legale de rigoare pentru a se identifica infractorii și a se preveni în viitor atari fapte.

5) Samoil Isoviți, prin plângerea înreg. la acest Parchet sub No. 29228 de azi 31 decembrie 1940, se plânge că în dimineața acestei zile pe la orele 8 în timp ce deschidea magazinul său comercial din strada Carol au pătruns înăuntru un grup de 8 legionari lovindu-l în mod violent, provocându-i grave leziuni din care cauză a căzut în nesimțire...

...Personal ne-am deplasat la domiciliul lui Samoil Isoviți din str. Carol No. 5, unde într-adevăr l-am găsit pe acesta rănit la cap și plin de sânge, i-am luat o declarațiune ce s-a atașat la actele de cercetare, dând dispozițiuni dlui medic legist al Parchetului să-l examineze și să depeie raportul medico-legal.

Din declarațiunea sus-numitului cât și investigațiile noastre personale, nu am putut stabili identitatea agresorilor, cercetările urmând a se continua la acest Parchet, iar rezultatul urmează a vi-l comunica¹.

PRIM PROCUROR
(ss) Indescifrabil

Prim Secretar
(ss) Indescifrabil

DOMNULUI PROCUROR AL CURȚII DE APEL CONSTANȚA

A.C.T., Fond Parchetul General al Curții de Apel, ds. 26/1940-41, f. 82, f/v

¹ Publicăm în continuare extrase din constatările cabinetelor de instrucție de pe lângă Tribunalul Județean Constanța privind (asigurarea - n.n.) evreilor de către legionari în perioada 6 septembrie 1940 - 21 ianuarie 1941:

- Ghizela Mazes, a fost amenințată de legionarii Vasile C. Mihai și Anton Balabuți cu internarea într-un lagăr și prin bătaie a fost silită să predea hotelul „Splendid“ agresorilor. Deși s-a convenit să i se dea suma de 105.000 lei, a primit numai 41 000 lei și apoi a fost izgonită din hotel (ds. 200/1940). (*Ibidem*, f. 100).

La 31 decembrie 1940

- Numiții Rubin Serter, David Schwartz, David Abramovici, Emi Isoviți, au fost siliți să predea magazinele. Parte din ei au fost bătuți. Autorii nefiind identificați, victimele chiar dacă cunosc pe agresori nu-i declară de teamă (ds. 244/1940). (*Ibidem*, f. 101).

- Mai mulți proprietari de magazine între care Lupu Grimberg, Iulian Mosovici, Leon Matilda și alții reclamă că „li s-a cerut predarea magazinelor la români“.

- La 21 decembrie 1940, A. Hornbein este ridicat de la magazinul său și sechestrat într-o locuință părăsită, lovit, suferind o incapacitate de 10 zile și obligat să dea o declarație că predă magazinul fără condiții. Făptașii sunt legionari neidentificați.

- Herman Lupescu sesizează Cabinetul 3 Instrucție a Tribunalului Județului Constanța de „violarea domiciliului și uzurparea proprietății, încercată prin luarea magazinului său din Constanța, fapt întâmplat la 20 decembrie 1940.

Sunt indicați ca autori Gheorghe Stoia pătași cu Ganea Speranța, legionara Cornăuțeanu și legionarul Cornescu“. (*Ibidem*, f. 98-99).

Declarația de predare a magazinului era un formular tip, redactat de către organizația legionară din Constanța, care avea următorul conținut:

„Subsemnatul... declar că am cedat de bună voie magazinul meu din str... nr... cu tot inventarul ce-l are.

Acest inventar este cel alăturat, contrasemnat de mine și de dl...

Plata mărfurilor pe care le predau d-lui... se va face la prețul de cost rezultat din facturi, pe măsura vânzării lor.

Predau de asemenea toate drepturile ce rezultă pentru mine prin contractul de închiriere a localului, ca și registrele, facturile, copiile și toate actele comerciale.

Noul proprietar nu rămâne cu nimic obligat față de terți.

Datoriile contractate de mine rămân asupra mea.

De asemenea datoriile ce le am până azi către Stat, județ, comună, etc.

Cu un cuvânt, declar că în afară de drepturile ce mi se cuvin, potrivit scrisorii de față, în legătură cu marfa predată, nu am de ridicat nici o altă pretenție și de nici un fel.

Drept pentru care am semnat prezenta“. („*Pe marginea prăpastiei*“, Editura „*Scripta*“, 1992, vol. 1, p. 170).

105

1941, ianuarie 4, București. Direcția Poliției de Siguranță semnaleză Ministerului de Interne arestarea și uciderea de către Poliția legionară Prahova, în perioada 15-28 noiembrie 1940, a unor evrei din Ploiești.

Domnului ministru al afacerilor interne
- Cabinet -

La ordinele Dvs. nr. 5305 din 12 decembrie și nr. 6023 din 26 decembrie 1940, avem onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

La data de 15 noiembrie 1940, fosta Poliție Legionară Prahova a arestat un număr de 58 evrei. Cercetați, s-a stabilit că ei erau comuniști, unii îndeplinind funcțiuni de curieri și propagandiști.

La 28 noiembrie 1940, numiții au fost eliberați, iar la data de 29 noiembrie 1940, Poliția Legionară Prahova a fost desființată printr-un ordin special al domnului comandant Horia Sima.

La data de 29 noiembrie 1940, cu adresa nr. 2024, legiunea de jandarmi Prahova semnaleză chesturei Ploiești că dintre evreei ce au fost arestați, au fost găsiți împușcați pe raza satului Țigănia:

David Fridman, rabin de 36 ani, Max Mendel, frizer, Smil Smilovici zis Strul, vânzător ambulant de 49 ani.

Iar în comuna Mislea:

Iosef Avram fost funcționar comercial de 25 ani, Iosef Max Margulius evreu creștin de 24 ani.

Până astăzi autorii acestor omoruri nu au fost identificați, cercetările fiind în curs.

Director General, (ss) Indescifrabil

A.N., Fond M.A.I., ds. 2/1940, f. 64

106

1941, ianuarie 8, București. Măsuri restrictive privind eliberarea cărților de lucrător și meșter evreilor, precum și suspendarea înregistrării contractelor de ucenicie ale evreilor.

Direcția Muncii

Serviciul Pregătirii și Calificării Profesionale

L.N. nr. 285

Nr. 129839 din 8/I/1941

Ca urmare ordinelor noastre nr. 102737 din 26/XI/40, și nr. 109325 din 5/XII/1940, prin care vi s-a pus în vedere să opriți imediat predarea cărților de lucrători și meșter aprobate de comisii evreilor, să nu mai supuneți la examen pe evrei și în general să suspendați rezolvarea lucrărilor de calificare ale lucrătorilor și meșterilor evrei, precum și să suspendați, până la noi dispozițiuni, înregistrarea contractelor de ucenicie ale ucenicilor evrei, vă facem cunoscut că prin Decizia Ministerială nr. 75782 din 3 ianuarie 1941, s-a dispus următoarele:

1. Camerele de muncă vor refuza să înregistreze cererile înaintate de evrei pentru înregistrarea de contracte de ucenicie, pentru eliberarea cărților de capacitate și a brevetelor de meserie.

2. Camerele de muncă vor putea înregistra, de la caz la caz, contractele de ucenicie încheiate între patroni evrei și ucenici români etnici.

3. Camerele de muncă vor proceda la revizuirea cărților de capacitate eliberate și preschimbate până în prezent evreilor.

După revizuire, Camerele de muncă vor propune ministerului tablouri de cărțile de capacitate care urmează să fie anulate de minister.

Vă rugăm să luați cunoștință și să vă conformați întocmai.
p. Director General,
L.S. (ss) Indescifrabil

Director,
(ss) Indescifrabil

A.BT., Fond Pref. Jud. Dorohoi, ds. 72/1941, f. 136

107

1941, ianuarie 9, Timișoara. Baroul Avocaților Timișoara informează despre radierea din barou a 119 avocați evrei și interzicerea liberei lor practici, începând cu 9 februarie 1941.

Baroul Avocaților Timișoara

nr. 1037/1941

TABEL

de avocații definitiv, avocații incompatibili și avocații stagiați - evrei, cari au fost radiați din Baroul Avocaților Timișoara, în baza Decretului-Lege nr. 2650 din 9 august 1940, publicat în Monitorul Oficial nr. 183 din 9 august 1940¹.

Pe data de 9 februarie 1941 încetează definitiv dreptul de a desvolta orice fel de activitate profesională, deci și cel de lichidare.

Timișoara, la 9 ianuarie 1941².

DECAN: (ss) Adrian Brudariu

Secretar: (ss) dr. Gh. Ienovan

Pentru conformitate: secretar (ss) Indescifrabil

A.TM., Fond Pref. Jud. Timiș-Torontal, ds. 18/1941, f. 9

¹ Legea menționată prevedea interdicția pentru evreii de categoria I și a III-a de a exercita profesiunea de avocat. Decretul-Lege nr. 3487 din 16 octombrie 1940 privitor la reglementarea drepturilor avocaților evrei introduce restricția și pentru avocații din categoria a II-a, care nu pot în genere exercita profesiunea decât în serviciul și în folosul coreligionarilor lor personal. (*E.R., vol. I, doc. 3, 15*).

² Tabelul cuprinde un număr de 118 avocați. Decizii asemănătoare au fost luate în toate județele țării. Dăm în continuare unele exemple: Arad - 32; Bacău - 34; Brașov - 14; București - 725; Iași - 56; Neamț - 27 avocați radiați. (*A.M.St.M., R.S.E.M. 890, C0463, C0467, C0478-491, C0520, C0530*).

1941, ianuarie 9, București. Inspectoratul General Sanitar din M.A.N. cere M. St. M. detalii privind utilizarea și regimul medicilor evrei care, în baza D.L. 3904/1940, au fost scoși din rândurile armatei.

M.A.N., Subsecret. Stat al Arm. Uscat
Inspectoratul General Sanitar
Statul Major B. 1

Nr. 2985 din 9 ian. 1941

Către Marele Stat Major Secția I-a

Am onoare a raporta următoarele:

Prin efectul Decretului-Lege nr. 3984/1940, care scoate pe evrei din rândurile Armatei, încadrarea sanitară de mobilizare a Armatei se prezintă cu un deficit de medici care se urcă la un procent de 60-70%.

Acest deficit reiese și din faptul că medicii creștini în cea mai mare parte beneficiază de mobilizări pe loc pentru lucru, acordate în baza diverselor legi și ordine în vigoare.

Această situațiune nu poate fi îndreptată decât utilizând medicii evrei pentru mobilizare și concentrări, așa cum de altfel prevede și Decretul-Lege sus citat și cum este și opinia domnului ministru al Sănătății cu care am discutat această chestiune.

Utilizarea medicilor evrei ridică însă mai multe chestiuni de detaliu, fără a căror soluționare nu se poate avea un serviciu efectiv.

Aceste chestiuni sunt următoarele:

- a. dacă poartă o uniformă și care anume;
- b. dacă primesc o soldă cu care să se întrețină;
- c. dacă au toate atribuțiile medicului militar (ofițer) sau numai o parte din ele;
- d. care este titulatura cu care ei vor semna rapoartele de serviciu și actele medico-legale;
- e. care este răspunderea lor pentru materialele ce vor avea în primire;
- f. în ce rapoarte de dependență față de ei se găsește personalul sanitar inferior ce vor avea în serviciu.

Răspunsul la aceste chestiuni este necesar să fie arătat cât mai repede, având în vedere marile nevoi actuale care nu pot fi satisfăcute numai cu medicii militari activi, mai cu seamă că Ministerul Sănătății a obținut desconcentrarea celor mai mulți dintre medicii săi ofițeri de rezervă, al căror serviciu normal este în județele sinistrate și în cele infectate de exantematic.

Rog să binevoiți a hotărî.

Inspector general sanitar al Armatei

Medic General dr. C. Suhățeanu

A.M.St.M., R.S.E.M. 886, C0024-25

1941, ianuarie 10, București. Raport al Prefecturii județului Ilfov, despre rezultatul anchetei întreprinse împreună cu delegatul mișcării legionare asupra reclamațiilor făcute de evrei privind crime și abuzuri săvârșite de legionari.

Domnule Ministru,

Ca urmare la ordinul D-voastră nr. 5579 din 16 decembrie 1940, am procedat împreună cu delegatul Mișcării Legionare, domnul comandant al „Bunei Vestiri“ Mile Lefter, la o anchetă asupra reclamațiilor făcute de evrei și am făcut următoarele stabiliri:

1. Cazul Lucian Rosen, care a fost găsit străpuns de gloanțe și predat familiei de către morgă, se află în cercetarea Justiției (Cab. VII Instrucție Trib. Ilfov). Cercetările Justiției încă nu sunt terminate. S-au prezentat în fața noastră părinții decedatului, care au dat o declarație cum că nu se constituie ca parte civilă în proces și că nu au nici o pretențiune bănească, iar singura lor dorință este ca justiția să-și continue cercetările legale¹.

2. Cazul Solomon Klain, care s-a sinucis aruncându-se de pe fereastra Poliției Capitalei, de asemenea se află în cercetarea justiției. Au fost citați în fața noastră părinții decedatului, dar nu au putut fi găsiți deoarece s-au mutat în loc necunoscut. Din informațiile ce le-am luat, rezultă că în acest ds. este vorba de o sinucidere.

3. Cazul Teodor Gerber, care a fost găsit mort și predat părinților de către morgă, de asemenea se află în cercetarea justiției (Cabinetul IX Instrucție Trib. Ilfov), iar cercetările nu sunt încă terminate. S-au prezentat în fața noastră părinții decedatului, care au declarat că nu au nici o pretențiune bănească și nu fac nici o reclamație și că nu au nici un indiciu asupra persoanelor cari l-ar fi ucis pe fiul lor și că sunt mulțumiți de cercetările cari se fac din oficiu de către justiție.

4. Cazul Templului coral din strada Sf. Vineri nr. 13. În acest caz am făcut noi o cercetare la fața locului, dar nu am putut constata pagubele, deoarece între timp ele au fost reparate (așa afirmă secretarul comunității), iar comunitatea declară că nu are nici o pretențiune bănească deoarece înțelege să repare pagubele prin mijloace proprii, iar autorii cari ar fi spart ferestrele templului sunt necunoscuți și nu s-au putut identifica.

5. Cazul Templului Fraterna. Constatările noastre sunt identice ca și la cazul de la punctul 4.

6. Cazul Templului „Unirea Sfântă“. Constatările noastre sunt identice ca și la cazul de la punctul 4.

7. Cazul Templului „Baron de Hirsch“. Constatările noastre sunt identice ca și la cazul de la punctul 4.

8. Cazul Sinagoga Mare. Constatările noastre sunt identice ca și la cazul de la punctul 4.

9. Templul „Ronetti Roman“ din strada Antim 13. Constatările noastre sunt identice ca și la cazul de la punctul 4.

10. Cazul Comunității israelite de rit spaniol, din strada Negru Vodă 3. Imobilul comunității a fost rechiziționat de Prefectura Poliției Capitalei cu forme legale, și este întrebuințat pentru încartiruirea refugiaților basarabeni. Cu ocazia ocupării imobilului s-a procedat corect, iar comunitatea declară că nu are de făcut nici o reclamație împotriva refugiaților basarabeni și că nu are nici o pretențiune împotriva lor.

11. Școala de fete și cantina Comunității evreilor de rit spaniol. Această școală se află în același imobil pentru care am arătat formele de ocupare la punctul 10.

12. Școala și Templul „Ronetti Roman“ din strada Antim nr. 13 a fost rechiziționată cu forme legale de către Prefectura Poliției Capitalei, pentru refugiații bucovineni. Directorul școlii respective declară că persoanele cari au făcut rechiziția și cari ocupă actualmente școala, au o purtare foarte corectă și că nu înțelege să ceară cercetarea acestui caz pentru care nu a făcut nici o reclamație.

13. Liceul teoretic „Arno Kahane“ din strada Moșilor nr. 128. A fost rechiziționat de către Prefectura Poliției Capitalei pentru nevoile Primăriei Municipiului București. Directorul liceului respectiv declară că nu are nici o pagubă și nici o pretențiune împotriva nimănui, deoarece proprietarul imobilului unde școala stătea în chirie i-a restituit chiria.

14. Cazul Căminul studenților evrei „Mina și Aron Schuller“. Acest cămin a fost rechiziționat cu forme legale de către Prefectura Poliției Capitalei pentru încartiruirea studenților refugiați. Actualmente imobilul se află avariat de cutremur și nu este locuit. Președintele fundației ne declară că nu are de făcut nici o plângere pentru această rechiziție, că nu a fost maltratată la acel cămin nici un evreu și că s-a procedat corect. Mai declară că s-au reținut numai câteva bagaje cu îmbrăcăminte a personalului de administrație și a unor studenți evrei. Am luat măsuri ca acestea să fie restituite.

15. Asociația „Unirea“ din strada Armenească nr. 25. Imobilul a fost rechiziționat cu forme legale de către Prefectura Poliției Capitalei și este ocupat de către un lagăr de copii al Ajutorului Legionar. Reprezentantul asociației declară că nu are nici o reclamație de făcut, deoarece s-a procedat corect.

16. Cercul cultural „Sephard“ din Calea Călărași nr. 22. Cu toate cercetările făcute nu am putut găsi pe reprezentanții acestui cerc cultural, despre care am primit însă o informație că ar fi fost dizolvat. Actualmente imobilul din Calea Călărași nr. 22 este ocupat de militari germani.

17. Cercul familiar „Mutualitatea“ din strada Spătarului nr. 15. Imobilul a fost rechiziționat cu forme legale de către Prefectura Poliției Capitalei pentru „Ajutorul Legionar“. Reprezentantul cercului „Mutualitatea“ declară că nu are de făcut nici o reclamație împotriva acestei rechiziții, deoarece și numita societate deținea imobilul în chirie.

18. Cercul „Libertatea“ din strada C. A. Rosetti nr. 7. Acest imobil a fost rechiziționat timp de 24 ore cu forme legale, de către Prefectura Poliției Capitalei. Actualmente se află liber la dispoziția proprietarului.

19. Cazul S. I. Aronovici, din strada Vultur nr. 31. Numitul nu vrea să recunoască în fața noastră că ar fi fost bătut și ne declară că nu are nici o pretențiune bănească sau de altă natură împotriva nimănu și cere sistarea cercetărilor.

20. Cazul dr. G. Cuceș, din Calea Rahovei nr. 36. Numitul refuză să primească invitația noastră și a refuzat să se prezinte în fața noastră pe motivul că nu a făcut nici o reclamație împotriva nimănu și în fața nici unei autorități.

21. Cazul Bucă Weiss, din strada Negru Vodă 2. Numitul declară că nu este adevărat că ar fi fost bătut, că nu a făcut nici o reclamație și că nici în fața noastră nu are de reclamat pe nimeni.

22. Cazul creditorului Isak din strada Siminov nr. 4. Numitul este dispărut de la adresă în loc necunoscut. Din cercetările făcute de noi nu am putut stabili temeinicia reclamației.

23. Cazul Luri Goldstein din strada Dudești nr. 29. Numitul declară că nu a reclamat că ar fi fost bătut și că nici în fața noastră nu are de făcut vreo reclamație împotriva cuiva și că cere sistarea cercetărilor.

24. Cazul Marcus Solomon, din strada Uricani nr. 8. Numitul declară că nu a făcut nici o reclamație și că nici în fața noastră nu cere urmărirea vreunei persoane, ci sistarea cercetărilor.

25. Cazul David Marcus, din strada Foișor nr. 63. Numitul și-a schimbat domiciliul și nu a putut fi găsit pentru cercetări. În lipsă de indicații mai precise, nu s-a putut constata temeinicia celor reclamate.

26. Cazul Fruchtman Marcu, din Parcul Mica str. A nr. 12. Numitul este plecat de la domiciliu în loc necunoscut și în lipsă de indicații mai precise, nu s-a putut constata temeinicia celor reclamate.

27. Cazul Betty Schwarz, din Bulevardul Mărășești 23. Numita nu a fost găsită la adresă și locatarii aceluși imobil spun că nu a locuit niciodată acolo. În lipsă de indicații mai precise, nu s-a putut constata temeinicia celor reclamate.

28. Cazul Offel Marcus, din strada General Florescu 8. Numitul este dispărut de la domiciliu în loc necunoscut. În lipsă de indicații mai precise, nu s-a putut constata temeinicia celor reclamate.

29. Cazul Leopold Filderman, din strada Maria Rosetti nr. 36. Numitul declară că nu a făcut nici o reclamație pentru bătaie și că nici în fața noastră nu cere cercetarea și urmărirea cazului.

30. Cazul Moise Schweizer, din strada Berindei G/1. Numitul reclamă că nu a făcut nici o reclamație că ar fi fost bătut și ne cere sistarea cercetărilor.

31. Cazul Jean Iovescu, din Calea Dudești nr. 215. Numitul, împreună cu tatăl său ne declară că nu a făcut nici o reclamație împotriva nimănu pentru că ar fi fost bătut și cere sistarea cercetărilor.

32. Cazul Leon Filderman, din strada Maria Rosetti 36. Numitul declară că nu a făcut nici o reclamație că ar fi fost bătut și ne cere sistarea cercetărilor.

33. Cazul Sam Tarter, din strada Tache Ionescu nr. 1. Numitul s-a mutat în loc necunoscut. În lipsă de indicații mai precise, nu s-a putut constata temeinicia celor reclamate. Din cercetările făcute la Primăria III Albastru, rezultă că reclamația este falsă, insinuantă și jignitoare pentru Mișcarea Legionară.

34. Cazul Leon Livadaru, din str. Triumfului nr. 15. Numitul nu se află la adresa indicată, iar reclamațiunea nu s-a putut dovedi în lipsă de indicațiuni. De altfel,

cele reclamate au caracterul de povestiri fantastice și se presupune că numitul în mod intenționat și-a dat o adresă falsă pentru a nu se putea cerceta cazul.

35. Cazul Simon Bick, din strada Ceauș Radu nr. 2. Numitul este plecat de la domiciliu în loc necunoscut și în lipsă de indicații mai precise nu am putut constata temeinicia celor reclamate.

36. Cazul Simon Gredinger, din strada Zamfirescu nr. 24. Numitul declară că nu a făcut nici o reclamație pentru că ar fi fost bătut și cere sistarea cercetărilor.

37. Cazurile Gruenfeld, Melun, Iancovici, Halpern, Hofer, Singer, nu s-au putut cerceta de noi deoarece în reclamația ce s-a făcut nu se indică numele precis și adresa acestor locuitori și nici imobilele din cari se pretinde că au fost evacuate.

38. Cazul ziarelor evrești: „Curierul Israelit“, „Renașterea Noastră“, „Ecoul Evreesc“ și „Cuvântul Evreesc“. Din adresa nr. 15/1941 din 10/1/1941 a Serviciului Central al Cenzurii, rezultă că toate ziarele și revistele evrești din țară au fost suspendate cu forme legale, cu excepția ziarului „Renașterea Noastră“, căruia Ministerul Propagandei i-a aprobat să apară mai departe cu respectarea tuturor normelor date de Cenzură.

39. Cazul imobiului din Bulevardul Regina Maria nr. 60 al lui I. Abramovici. Proprietarul acestui imobil declară că nu a făcut nici o plângere pentru că au fost încartiruiți în casa sa familii de români ce au avut locuințele avariate de cutremur. Că nu a fost bătut și amenințat de nimeni, că nu are de făcut nici o reclamație și că nu are nici o nemulțumire.

40. Cazul imobilului din strada Dudești 24, a școlilor „Ciocanul“ și „Instrucțiunea“. Acest imobil a fost rechiziționat cu forme legale pentru Liceul Militar Muzical din șoseaua Jianu nr. 4. Președintele școlii „Instrucțiunea“ s-a prezentat în fața noastră și a declarat că nu a făcut nici o plângere pentru această rechiziție și că persoanele cari au ocupat școala s-au purtat cât se poate de corect.

41. Cazul Iosef Bercovici, din strada Câmpul Moșilor nr. 24. Pe strada Câmpul Moșilor nu există numere cu soț și numitul Iosef Bercovici, este absolut necunoscut ca și comerciant de cereale în Câmpul Moșilor și în Halele Obor. Reclamația nu s-a putut dovedi în lipsă de indicațiuni. După felul cum este redactată, se presupune a fi fictivă, mai ales că numele și adresa reclamantului sunt necunoscute.

42. Cazul Eva I. Goldenberg, din strada Modrogani nr. 9. Numita este plecată de la domiciliu în loc necunoscut. Imobilul din strada Modrogani nr. 9 a fost rechiziționat cu forme legale de către Prefectura Poliției Capitalei, pentru Gărzile încazarmate a Corpului Răzleți. La rechiziționare s-a procedat corect și fără incidente.

43. Cazul Cercului „Union“, din strada Armenească 25. Imobilul a fost rechiziționat cu forme legale pentru un cămin de orfani. Președintele Clubului declară că s-a procedat corect la rechiziție și că nimeni nu a fost amenințat cu revolverele, așa după cum se scrie în reclamație. Mai declară că nu a făcut nici o reclamație și nu cere o cercetare mai amănunțită a cazului.

În concluzie, trei dintre cazuri cari sunt mai grave, se află în cercetarea justiției, care încă nu s-a pronunțat.

În restul cazurilor, am constatat că reclamațiile au fost mult exagerate și în mare parte absolut neîntemeiate.

Toți reclamânții declară că ei nu s-au plâns la nici o autoritate și că ei nu înțeleg să ceară cercetarea cazurilor. Ei refuză să ne dea orîșice lămuriri, spunând în parte că

reclamația făcută este anonimă și falsă, iar în parte că dat fiind faptul că lucrurile s-au liniștit, nu doresc să mai facă agitații prin reclamații sau cercetări.

Ținem să constatăm că pacea și liniștea se adâncește cu trecerea timpului pe raza Municipiului București și pe teritoriul Județului Ilfov².

Anexăm declarațiile părților și actele întcmite în timpul cercetărilor.

Delegatul Mișcării Legionare

Comandant al „Bunei Vestiri“, (ss) Lefter

Prefectul Județului Ilfov, (ss) Indescrifabil

B.A.R., A.I., Fond XXIV, ds. 3371/1941, f. 70-77

¹ Vezi doc. 98, 99, 103 din volum.

² Numeroase memorii adresate de conducerea F.U.C.E.R. generalului Antonescu și altor foruri statale deznint afirmațiile cuprinse în acest raport. Acestea au fost menite să justifice actele samavolnice ale poliției legionare (crime, maltratări, sechestrări de magazine, școli și alte instituții comunitare sau private). Ancheta a fost cerută de Conducătorul Statului în urma demersurilor lui W. Filderman (*Vezi doc. 97 din volum; vezi și J. Ancel, op. cit., vol. II, p. 38-73*). Este în afară de orice îndoială că multe din declarațiile de renunțare la pretenții materiale sau acțiuni judiciare au fost făcute sub amenințarea teroarei legionare.

110

1941, ianuarie 10, Turda. Instrucțiuni privind marcarea firmelor profesionale ale medicilor evrei cu inscripția „Medic evreu“.

Cu onoare vă trimit Ordinul nr. 68/941 al Colegiului Medicilor Turda-Cluj pentru stricta conformare.

Colegiul Medicilor Turda-Cluj
nr. 68/1941

Domnule Președinte,

Avem onoarea a vă comunica următoarele: conform circularei din 13 decembrie 1940 a Colegiului Central al Medicilor Români creștini firmele medicilor evrei vor avea dimensiunile 40x25 cm și se va înscrie pe ele:

Numele și pronumele întreg, litere de 4 cm.

- medic jidan, litere de 75 mm.

- specialitatea de practică, litere de 20 mm, precum și

- steaua în șase colțuri pe întreaga firmă.

Firma va avea fond alb; inscripția cu culoare neagră, iar steaua cu albastru - bleu ciel¹.

J. Ancel, op. cit., vol. X, p. 533

¹ Decretul-Lege nr. 3789 din 12 noiembrie 1940 pentru organizarea și funcționarea Colegiului Medicilor prevedea la art. 53: „Medicii evrei vor avea firme profesionale care vor avea înscris în mod vizibil cuvintele «Medic evreu». (Vezi E.R., vol. I, doc. 19).

111

1941, ianuarie, Constanța. Raport judiciar despre schingiuirea și legarea la „stâlpul infamiei” a unor cetățeni de către legionari, în județul Constanța, soldată cu moartea evreului Alex. Spieghel, precum și notă despre alte samavolnicii săvârșite într-o serie de localități.

Raport judiciar despre schingiuirea și legarea la „stâlpul infamiei”,
în județul Constanța

... În seara de 19 ianuarie a fost adus la Hârșova comerciantul Alex. Spieghel de către Petre Ion și Andrei Georgescu, ridicat de la domiciliul său din Constanța și transportat la Hârșova cu o mașină de piață pe care l-au obligat să o plătească.

Au ajuns la Hârșova la orele 21, când i-a deslegat pe ceilalți trei deținuți de la stâlpul infamiei și s-au dus cu toții la sediul legionar.

Aici, Petre Ion a chemat pe alți doi indivizi ce fuseseră bătuți la sediu cu două, trei zile mai înainte, anume Alex. Vlase și Nicolae Vlase, și i-au obligat pe aceștia să-l bată pe Alex. Spieghel.

Nemulțumiți de cum loveau aceștia, deoarece fiind rău bătuți nu aveau putere, au obligat pe deținutul Cristea să-l bată mai departe și cum nici acesta nu lovea cum trebuie, a început să-l lovească Petre Ion, împreună cu aghiotanții săi, Ion Geambașu, Vasile Manu și Ion Ionescu.

* Fragmente.

Alex. Spiegel a fost desbrăcat de pantaloni și descălțat de ghete, întins pe o masă cu fața în jos, legat de masă cu frânghii peste picioare și umeri și s-au aplicat câteva sute de lovituri peste mijloc, fese și la tălpi.

Masa pe care a fost legat era destinată special acestui scop, fiind bătută în cuie de dușumea, spre a nu se mișca. În timpul bătăii, Petre Ion comanda să se bată „la patru ciocane”, ca la fierărie și loviturile se aplicau de patru persoane în același timp. Când victima a căzut în nesimțire, a fost deslegată de pe masă și au fost luați la rând Cristea Popescu și Costea Boianu, acestora însă aplicându-li-se un număr mai mic de lovituri deoarece fuseseră bătuți și mai înainte.

Lui Alex. Spiegel după bătaie i s-a scos membrul pentru a se constata dacă este evreu. Cu această ocazie i s-au aplicat mai multe lovituri de cravașe și peste membru.

Dimineața următoare, toți acești patru deținuți au fost legați la stâlpul infamiei, unde au fost ținuți până la orele 16.

Se menționează că deși temperatura era foarte scăzută, Alex. Spiegel a fost ținut legat la stâlp numai în ciorapi deoarece picioarele fiind umflate din cauza bătăii, nu se mai putea încălța.

În timpul cât se găsea legat la stâlp, legionarii au chemat copiii de școală primară și i-au îndemnat să svârle în el cu bulgări de zăpadă, ceea ce s-a și făcut. Aceasta se poate constata din fotografia anexă. Tot în timp ce era la stâlp, cum Alex. Spiegel din cauza suferinței nu mai putea să-și ție capul ridicat, i s-a trecut pe sub bărbie un lanț care să-i susțină capul, lanț ce i s-a scos mai târziu pentru a nu se strangula și i s-a pus în schimb o țepușe de lemn cu un capăt sprijinit și celălalt sub bărbie. Această operațiune a făcut-o legionarul Ion Șerbănescu. Tot timpul cât au stat legați la stâlp au fost păziți de către sentinele legionare, înarmate cu armă militară, care se schimbau din două în două ore, întrucât nu puteau rezista mai mult, din cauza frigului.

După orele 16, au fost duși la sediul legionar, unde li s-a dat mâncare și rom de băut. Aici, Alex. Spiegel a decedat pe la orele 21.

Petre Ion, anunțat despre acest fapt, a venit la sediu și văzându-l pe Alex. Spiegel mort, a dispus să fie dus la spital, amenințând pe ceilalți trei deținuți că vor păți la fel dacă vor spune cuiva că Spiegel a murit la sediu.

Tot cu această ocazie s-au lăudat că va fi decorat pentru că a omorât un jidan.

Când a ajuns la spital cu cadavrul lui Spiegel, medicul a constatat moartea lui, și a dispus să fie înaintat la morgă.

S-a făcut autopsia cadavrului de către medicul legist al Parchetului Constanța și s-a constatat că moartea se datorește traumatismelor¹.

Se anexează copie de pe avizul medical al medicului legist, o fotografie, reprezentând pe cei patru inși la stâlpul infamiei și copie de pe rechizitoriul deschis de parchet. Actul medico-legal din care se poate vedea în mod amănunțit ce leziuni prezenta cadavrul lui Spiegel și cauza morții, s-a înaintat de noi spre aprobare Comisiunii medico-legale cu nr. 723 din 30 ianuarie 1941, astfel că nu putem trimite copie și de pe acest act².

Se precizează de noi că fotografia anexă s-a executat de către un fotograf ambulant din ordinul lui Petre Ion și a fost răspândită în public.

Judecător de instrucție, Cab. I. Trib. Constanța
(ss) Indescifrabil
Grefier, (ss) G. Banu

A.C.T., Fond Parchetul General al Curții de Apel, ds. 26, f. 303, vezi și „Pe marginea prăpastiei”, vol. I, p. 162-164

¹ La data de 23 ianuarie 1941, Parchetul Tribunalului Constanța înaintează Cabinetului I Instrucție al aceluiași Tribunal rechizitoriul nr. 2230 cerând „identificarea după numele complete ale fiecărui inculpat și arestarea preventivă a tuturor“.

p. Prim Procuror, (ss) A. Zitti Secretar, (s.s.) C. Antonescu

Conform cu originalul

Grefier, (ss) G. Banu (*ibidem*)

² Asemenea samavolniciei au avut loc și în alte localități din țară. Astfel, la 10 februarie 1941, proprietarul fabricii de hârtie Scăeni-Prahova, Thenen, se adresa Ministerului de Justiție cu reclamația că membri ai mișcării legionare au făcut presiuni asupra lui să predea fabrica unui „mare legionar din minister“.

Este vorba de ing. agronom Traian Boeriu, comandant legionar. După cum se arată în reclamație, „rezultatul a fost că mi s-a dat să semnez o hârtie, după care nu mi s-a lăsat nici o copie, de asemeni s-a cerut soției sale să semneze pentru D-sa personal cum și pentru fiica noastră care nu avea nici o cunoștință“.

Thenen cerea ministerului „să aprobați și să dispuneți anularea actului de cesiune a acțiunilor ce au semnat sub formă și presiune“. (*A.N., Fond M.J.D.J., ds. nr. 124/1941, f. 245-246*).

Prefectura jud. Făgăraș trimitea Președintelui Consiliului de Miniștri, la 27 ianuarie 1941, un raport în care se arăta că toate proprietățile rurale evreiești au trecut în proprietatea statului „pe baza Decretului-Lege nr. 3365 din 5 decembrie 1940“. În afară de aceste cazuri de expropriere absolut legale, în orașul Făgăraș, la sfârșitul anului 1940, aproape toate întreprinderile comerciale evreiești ca: prăvăliile de manufactură, băcăniile și bodegi, au fost preluate de membrii organizației legionare și trecute în patrimoniul lor, dimpreună cu întregul inventar existent, iar legionarii făcându-se stăpâni asupra acestor întreprinderi, continuă să exercite comerțul foștilor proprietari evrei. (*J. Ancel, op. cit., vol. I, p. 185*).

Prefectura plasei Băile Buziaș informa pe 13 februarie 1941 prefectura jud. T. Torontal „că sediul legionar al plasei a fost instalat într-o vilă expropriată pe seama statului de la un evreu, mobilierul s-a luat tot din cel expropriat de la evreu“. (*A.T.M., Fond Pref. Jud. T. Torontal, ds. 104/1941, f. 394*).

Sesizări de acest fel au fost făcute și în alte județe ale țării (Iași, Făgăraș, ș.a.).

1941, ianuarie 19, București. Lista personalului artistic al „Companiei artiștilor evrei din România” (care joacă în limba română), cu o notă a Sindicatului artiștilor dramatici și lirici, care confirmă că artiștii evrei nu mai fac parte din sindicat de la 1 septembrie 1940.

Al. Marius	Beate Fredanof	Orchestra
Al. Finți	Maria Sandu	Elly Roman
V. Ronea	Agnia Bogoslava	Toms Alfred
Matei Casvan	Tina Bereșteanu	H. Mălineanu
Lucian Nanu	Henriette Gamberto	Landezberg J.
I. Manolescu (artist liric)	Fedora Gamberto	Cardos Ștefan
Sandu Eliad	Nutzi Petroniu	Tapu Ionel
N. Kanner	Rene Prezianu	I. Schwartz
Al. Giovanni	Marga Hagiescu	Caller Herz
Al.Finkelstein-Ronny	Angella Millian	Ițicovici Filip
Marcel Ianchelevici	Aura Reichstein	
Al. Braun	Burg Magda	
Vladimir Einhorn	Ileana Simo	
Brecher Ricardo	Smilovici Jenni	
Beno Verea	Lizette Verea	
Dorel Livianu	Cici Marcovici	
Spitz Andrei	Pache Focșăneanu	
Schlezingher Gerescu	Julian Bradu	
Jean Cobilovici	Victor Godeanu	
N. Stroe	Moni Ghelerter	
Leny Caler	A. Regenstreif-Delry	

A.N., Fond M.C.A., ds. 12/1941, f. 72

Pe document, rezoluția:

„19.I.1941. Se vor întreba sindicatele dacă artiștii evrei puși pe această listă au figurat ca membri ai sindicatelor¹. Se va cere avizul Poliției sociale asupra fiecărui artist evreu de pe această listă. (ss) Indescifrabil“.

¹ În răspunsul din 21 ianuarie 1941, Sindicatul artiștilor dramatici și lirici confirmă: „artiștii evrei notați pe verso au făcut parte din sindicatul nostru până la data de 1 sept. 1940. În conformitate cu dispozițiile prevăzute în Decizia Ministerială nr. 55117 și conform hotărârii Comitetului, toți acești artiști urmează să plătească taxa de 1000 lei anual, permisul de lucru“ (*Ibidem*, f. 78).

1941, ianuarie 21, București. Manifestul semnat de Viorel Trifa, conducător legionar, care a marcat începutul rebeliunii legionare.

Români!

Un maior german a fost ucis mișelește din ordinul Angliei printr-un agent al Intelligence Service-ului pe străzile Capitalei.

Protectorii și apărătorii acestui asasin, un grec de origină, sunt Eugen Cristescu, șeful serviciului secret, fostul om de încredere al lui Armand Călinescu și Alex. Rioșanu, omul jidanilor și grecilor.

În loc să fie îndepărtate aceste elemente satanice, a fost silit să plece din guvern viteazul general și omul de caracter general Petrovicescu fiindcă așa a ordonat legația engleză și masoneria.

Rugăm pe generalul Antonescu să facă dreptate pentru români.

Cerem înlocuirea tuturor persoanelor masonice iudaizate din guvern.

Cerem guvern legionar.

Vrem pedepsirea vinovaților asasinării maiorului german.

Studentimea română creștină nu poate admite ca soldații germani să fie măcelăriți pe străzile Capitalei de agenții Angliei.

Viorel Trifa

Președintele Uniunii Naționale a Studenților Creștini Români¹

Arh. F.C.E.R., Fond VII, ds. 12, f. 73

¹ Acest manifest, împreună cu cel al lui Dumitru Groza, comandantul Corpului Muncitoresc Legionar, au marcat începutul rebeliunii din 21-23 anuarie 1941.

O expresie a fanatismului legionar îl constituie și articolul publicat de dr. Șerban Milcoveanu, fost lider al mișcării studențești legionare, în zilele rebeliunii, în care, făcând un legământ față de căpitanul dispărut, spunea:

„... Astăzi ca și ieri, avem în fața noastră pe toți jidanii și tâlharii țării. Aceiași mișei care Te-au asasinat, aceiași tirani care sug sângele poporului, aceiași trădători care au împins țara în prăpastie. Ascunși în spatele unui alt steag, ni se împotrivesc cu aceleași negre gânduri și neucid cu aceleași mitraliere și tancuri. Au nădăjduit un timp că ne vor compromite sau că amețiți de putere ne vom lăsa în moleșeală și vom dezerta de la datoria noastră. Abia astăzi și-au dat seama că legionarii nu sunt nici proști și nici de vânzare. De aceea se grăbesc să ne doboare și să ne arunce în pământ, de unde le-am scăpat altădată. Dar în furia lor au uitat că nu altcineva, ci Tu ne călăuzești și că ne războim aruncând în luptă propria noastră viață...

Am fost, sântem și vom rămâne spărgătorii de fronturi.

Am deschis și vom împlini până la capăt Revoluția legionară totală.

Să trăești, Căpitane!

Gata de moarte, îți vom executa ordinul⁴.

Dr. Șerban Milcoveanu (*Ziarul „Curentul”, 24 ianuarie 1941*).

1941, ianuarie 23, București. Buletin informativ și tabele cu victimele rebeliunii legionare din 21-23 ianuarie 1941. Sunt menționați 98 de evrei din București împușcați de legionari pe șoseaua București-Giurgiu. Documentele sunt întocmite de Inspectoratul General al Jandarmeriei și Institutul Medico-Legal.

Inspectoratul General al Jandarmeriei
Serviciul Jandarmeriei

În noaptea de 22/23 ianuarie 1941, un număr de 98 de evrei din București au fost arestați de legionari de pe străzi și de la domiciliu, transportați pe șoseaua București-Giurgiu și împușcați, 30 la km 13 și 68 la km 14.

Dintre ei au scăpat 6 cari au venit la... Jilava, unde au fost luați de legionari și duși... în pădure și împușcați.

Doi dintre ei însă au scăpat și în prezent se găsesc la postul jandarmi Jilava, unde se fac cercetările pentru identificarea victimelor și criminalilor.

Comunicat: Președinția Consiliului de Miniștri - Cabinet, Ministerul Afacerilor Interne - Cabinet, Ministerul Af. Interne Cab. D-lui S. Stat, Marele Stat Major - Secția II-a

A.S.R.I., F.P. 40010/vol. 60, f. 216

Tabelul evreilor uciși în timpul pogromului

1. Sigmund Collin, str. Mântuleasa nr. 12, comerciant, casier al Reprezentanței Comunităților Evreilor din București, veteran al războaielor din 1913 și 1916-18, decorat cu „Avântul Țării”, „Victoria” și „Crucea Comemorativă”.

2. Isidor Goldstein, str. Lânăriei nr. 25, secretar al Comunității Evreilor din București, veteran al războaielor din 1913 și 1916-18, decorat cu „Avântul Țării” și „Crucea Comemorativă”.

3. Sami Roeder, str. Dobrici nr. 7, farmacist, maior în rezervă provenit din activitate, veteran al campaniei 1916-1918.

4. François Heller, str. Sf. Vineri nr. 13, orfan de război.

5. Ida (Eduard) Braunstein, Intrarea Colentinei nr. 6, funcționar, veteran și rănit în campania 1916-1918.

6. Corneliu Solomon, Calea Dudești nr. 28, inginer chimist, fiul lui Al. Solomon, farmacist, colonel în rezervă, veteran și rănit în campania 1916-1918.

7. Marcel Bank, str. Vasile Lascăr nr. 26, fiul lui A. Bank, veteran al războiului 1916-1918.

8. Rodrigues Brickman, str. Mihai Vodă nr. 9, fiul lui Jacques Brickman, veteran și rănit în războiul 1916-1918.
9. Moise Boiangiu, str. Petre Carp nr. 22, fiu de veteran al campaniei 1916-1918.
10. Avram Schlein, str. Vulturilor nr. 48, comerciant, veteran al războiului 1916-1918.
11. Mayer Marcus, str. Sf. Vineri nr. 13, veteran al campaniei 1916-1918.
12. Leon (Leiba) Rosenthal, b-dul Elisabeta nr. 6, veteran al războiului 1916-1918.
13. Rebeca Rosenthal, b-dul Elisabeta nr. 6, soția celui de mai sus.
14. Henry Rosenthal, b-dul Elisabeta nr. 6, fiul celor de mai sus.
15. Lazăr Bălan, str. Trinității nr. 25, ginerele celor de mai sus.
16. Moise Frânghieru, Intrarea Colentinei nr. 15, comerciant, veteran al campaniei 1916-1918.
17. Haim Frânghieru, Intrarea Colentinei nr. 15, fiul celui de mai sus.
18. Oscar Andrei, str. Petre Locusteanu nr. 4, comerciant, veteran al războiului 1916-1918.
19. Ing. Peppi Ionel Hirsch, str. Petre Locusteanu nr. 4, ginerele celui de mai sus.
20. Iancu Gutman, str. Sinagoga nr. 9, funcționar.
21. Iosef Gutman, str. Sinagoga nr. 9, fratele celui de mai sus.
22. Herman Morgenstern, str. Mântuleasa nr. 34, comerciant.
23. Sully Morgenstern, str. Mântuleasa nr. 34, fiul celui de mai sus.
24. Bernard Kaufman, str. Termopile nr. 4, comerciant.
25. Jacques Kaufman, str. Termopile nr. 4, comerciant, fiul celui de mai sus.
26. David Grünberger, Calea Moșilor nr. 110.
27. Tiberiu Grünberger, str. Pictor Luchian nr. 12, fiul celui de mai sus.
28. Dr. Elias Berghoff, str. Voinicului nr. 8, medic.
29. Leon Blimes, str. Voinicului nr. 6, fost avocat, cumnatul celui de mai sus.
30. Iancu Aron, Aleea Sordonei nr. 6.
31. Iancu S. Aron, Aleea Sordonei nr. 6, văr cu cel de mai sus.
32. Pincu Katz, Aleea Sordonei nr. 6, fost avocat.
33. Millo Beiller, str. Maria Rosetti nr. 36, fost avocat.
34. Boris Branover, str. Lucaci nr. 33, farmacist.
35. Iosef Weissman, str. Mihai Vodă nr. 21, comerciant.
36. Moise Mariasis, str. Popa Farcaș nr. 39, profesor.
37. Osias Kopstück, str. Sf. Ion Nou nr. 32, cantor al Templului Coral.
38. Dober Alexandru, str. Dr. Schachman nr. 3, blănar.
39. Moise Orekowski, str. Enăchiță Văcărescu nr. 45, conducător al Oficiului Palestinian.
40. Samuil Biller, str. Colonel Orero nr. 20.
41. Samuil Glasberg, Hotel Splendid (provincie).
42. Herzberg Maximilian, str. Aurora nr. 19.
43. Iacob Katz, str. Mircea Vodă nr. 2 bis.
44. Noe Rosenzweig, str. Olteni nr. 68.
45. Iosef Bercovici, Calea Dudești nr. 7.

46. Lazăr Berthal, Calea Moșilor nr. 88.
47. Natan Strulovici, str. Hameiului nr. 11.
48. Mișu Kaufman, str. Vulturilor nr. 26.
49. Herman Silberstein, str. Căpitan Preoteșcu nr. 15.
50. Strul Penchis, str. General Florescu nr. 15.
51. Solomon Adesser, str. Negoii nr. 34.
52. Manasse Cohen, str. Petre Carp nr. 22.
53. Marcus Michel Mihail, Calea Moșilor nr. 332.
54. Isidor Katz, str. Pitagora nr. 10.
55. Klein Andrei, str. Dem. Teodorescu nr. 11.
56. Emanuel Silberstein, str. Dr. Iuliu Barasch.
57. Calman Sufirin, str. Sf. Elefterie nr. 11 bis.
58. Șapsă Dascal, str. Sf. Vineri nr. 1.
59. Leon Marcus, str. Sf. Apostoli nr. 68.
60. Isi Galanter, str. Sf. Apostol nr. 59.
61. Iosif Marcoveanu, str. Sf. Vineri nr. 8.
62. Heinrich Sabetay, str. Raion nr. 25.
63. Moise I. Herșcovici, str. Pitagora nr. 20.
64. Marcel Gervitz, str. Parcul Berindei nr. 10.
65. Lazăr Rudich, Calea Văcărești nr. 71.
66. Motzu Goldenstein, str. Ion Pușcașu nr. 11.
67. Șain Haber, Șos. Măgurele nr. 57.
68. Jean Jacques Adlesberg, str. Mircea Vodă nr. 38.
69. Emanoil Leibovici, Calea Moșilor nr. 356.
70. Solomon Pecher, Calea Moșilor nr. 78.
71. Oscar Wechsler, str. Labirint nr. 22.
72. Mișu Rottman, str. Cantemir nr. 44.
73. Milah Goldberger, b-dul Elisabeta nr. 12.
74. Meer Iancovici, str. Mămulari nr. 6.
75. Scheer Gheorghe, str. Dr. Marcovici nr. 3.
76. Mișu Goldschläger, str. Donici nr. 36.
77. David M. Aron, Calea Dudești nr. 119.
78. Sandu Katz, str. Oltarului nr. 16.
79. Isac Grünwald, Calea Dudești nr. 169.
80. Neubauer Leon, str. Pitagora nr. 3.
81. Herman Bercovici, b-dul Mărășești nr. 3.
82. Zalic David, str. Costache Bălăcescu nr. 14.
83. Arnold Krammer, str. Justiției nr. 61.
84. Nathan Goldman, b-dul Carol nr. 57.
85. Leon Goldenberg, str. Frații Hillel nr. 24.
86. Manasse Reichman, str. Corbescu nr. 52.
87. Lazăr Grünberg, str. Bărăției nr. 40.
88. Lazăr Klein, str. Ciocanul nr. 30.
89. Alexandru Davidovici, Calea Moșilor nr. 78.
90. Aizic Iosef, str. Trinității nr. 23.
91. Iosub Lupu Iancu, Parcul Berindei str. F, nr. 25.

92. Gherș Reisman, Hotel Universal (provincie).
93. Ușer Aron, Hotel Universal (provincie).
94. Iulius Rauch, Hotel Bulevard (provincie).
95. Oscar Berman, str. Cantemir nr. 80.
96. Nachum Belilovski, dr., Iași
97. Aron Herșcovici, Calea Moșilor nr. 76.
98. Aurel Rauch, Hotel Bulevard (provincie).
99. Carol Landman, Calea Moșilor nr. 78.
100. Naftule Herșcovici, Parcul Mica nr. 15.
101. Puiu Oberman, b-dul Maria nr. 2.
102. Froim Grünberg, str. Biserica Amzei nr. 8.
103. Avram Gavril, Calea Victoriei nr. 2.
104. Willy Heiderman, str. Leon Vodă nr. 2.
105. Marcel Blum, str. Florilor nr. 14.
106. Lazăr Schaeffer, str. Nerva Traian nr. 51.
107. Hofmayer Carol, str. Mircea Vodă nr. 2 bis.
108. Lazăr Bujaker, Calea Șerban Vodă nr. 31.
109. Emanoil Isovici, Hotel Universal (provincie).
110. Wilhelm Marcovici, str. Aurora nr. 46.
111. Max Herșcovici (Cerbeanu), str. Delea Veche nr. 69.
112. Baruch Granovski, str. Spătarului nr. 32.
113. Herș Leibovici.
114. Mony Elias.
115. I. Simionovici, Dorohoi.
116. D. Askenasy, b-dul Mărășești.
117. Cadavru neidentificat, predat societății „Sacra”.
118. Cadavru necunoscut, incinerat la „Cenușa”.
119. ”
120. ”¹

M. Carp, op.cit., vol. I, p. 259-262

¹ Un document al Institutului medico-legal „Mina Minovici” menționează un număr de 212 persoane de diferite naționalități transportate la morgă din diferite zone ale Capitalei (*A.S.R.I., FP 40010/vol. 60, f. 133-139*). Ziarul „Universul” din 12 februarie 1941, publică următorul bilanț al pierderilor umane din întreaga țară: 21 de ofițeri, subofițeri și soldați morți și 53 răniți; din rândurile populației civile și ale rebelilor în București, 236 de morți (din care 118 evrei executați de rebeli) și 254 de răniți; în provincie, 117 morți și 17 răniți. În total, 374 de morți și 300 de răniți.

În legătură cu asasinatele din timpul rebeliunii legionare, Gheorghe Barbul, unul din colaboratorii cei mai apropiați ai lui Ion și Mihai Antonescu, scrie: „Din partea românilor, bilanțul acestor zile critice a fost de două mii de morți, cei mai mulți erau evrei. Câteva sute de cadavre au fost găsite în pădurile vecine Capitalei, unde legionarii îi duseseră pe prizonieri pentru a-i omorî. Dar nici abatorul nu șomase în aceste zile, deși nu fusese aprovizionat cu materiale. Acolo fuseseră agățate în cârlige ființe omenești vii, pentru a fi ciopârțite cu topoare

mari de măcelărie. Timp de o săptămână abatorul a rămas închis. Au trebuit dezinfectate sălile“.
(„Al treilea om al Axei, memorialul Antonescu“, Institutul European, Iași, 1992, p. 54).

115

1941, ianuarie 24. Extrase din știrile transmise de agenții de presă străine privind distrugerile și crimele legionare din București.

Postul Daventry - ora 22,35

Știrile privitoare la tulburările din România au început să sosească acum direct din București. Aceste știri confirmă faptul că tulburările din România au fost mult mai serioase decât au fost anunțate mai înainte [...] La București au avut loc ucideri în masă în care au fost omorâți numeroși evrei [...]¹

A.N., Fond M.P.N., Centrul de radio-ascultare al Statului, ds. 68, f. 228-229

¹ Corespondentul din București al Agenției Transocean transmitea telefonic la 24 ianuarie 1941, ora 19:

[...] În cursul zilei de miercuri situația deveni deodată încordată. Către orele 15, potrivit dării de seamă oficiale, mai multe sute de persoane au ieșit din cazarma poliției, procedând la atacul Președinției Consiliului de Miniștri. [...] Bucureștii a trăit o noapte groaznică [...] Spre seară mulțimea a năvălit asupra prăvăliilor evreiești din cartierul Văcărești și din alte cartiere. În cursul nopții a urmat o serie de acte de jaf. [...] (*Ibidem, f. 223-224*).

Au transmis știri asemănătoare și alte agenții de presă sau ziare din străinătate. Astfel, „New-York Times“, din 25 ianuarie 1941, scria: „Profitănd de luptele de stradă din București, miercuri și joi elemente extremiste au ucis circa 300 de evrei în pivnițe; numai într-un bloc de apartamente din cartierul evreiesc au fost omorâți 89 de evrei, bărbați, femei și copii”. (*Ibidem, Agenții, ds. 38, f. 19*). Agenția Reuter, comunicând declanșarea rebeliunii relatea: „Focul continuu al mitralierelor și al artileriei coincidea cu un pogrom în timpul căruia prăvăliile au fost prădate și arse în toate cartierele evreiești din Capitală. [...] În tot cursul rebeliunii prădăciunea și persecutarea evreilor a fost continuă...” (*Ibidem, Centrul de radio-ascultare al Statului, ds. 68, f. 259*). La 25 ianuarie 1941, Agenția de știri germană D.N.B. transmitea că: „în toată țara s-a restabilit ordinea și liniștea... Numai în cartierul jidovesc al orașului (București - n.n.), majoritatea prăvăliilor sunt închise. Acolo s-au înregistrat și cele mai mari pagube”. (*Ibidem, f. 260*).

1941, ianuarie 26, București. Articol din ziarul „Universul” privind efectele rebeliunii legionare din 21-23 ianuarie 1941 și unele măsuri luate de autorități pentru limitarea jafurilor făcute de legionari.

După trei zile

Timp de trei zile țara noastră, atât de greu încercată în ultimele luni, a trăit o dureroasă tragedie.

Răsvăriții în contra autorității statului și a ordinii, fără care Statul, familia și individul nu pot trăi, au organizat o conjurație împotriva conducerii țării și a guvernului, care, pornind de la o manifestație de stradă cu caracter politic s-a transformat peste noapte în țară și îndeosebi în Capitală, într-o rebeliune, care ar fi putut să ia proporțiile unui război civil fără intervenția grabnică și hotărâtă a aparatului de Stat.

Un prim apel la ordine și la unire al generalului Antonescu în dimineața zilei de 22 ianuarie n-a găsit ascultarea cuvenită. Dimpotrivă, în dimineața acelei zile 600 de oameni înarmați au tras din casarma gardienilor publici focuri asupra Președinției Consiliului. Instituții publice au fost ocupate. Prădăciunile, devastările și crimele au început să se producă în cartierele comerciale ale Capitalei, eliminând din desfășurarea insurecției orice posibilitate de justificare politică.

În provincie autoritatea de stat a pus imediat stăpânire pe situație.

În Capitală, față de progresiunea anarhică a răzvrătirii, conducătorul statului a făcut apel, rând pe rând, la toate clasele și categoriile sociale, cerându-le unire și ordine: apel la simțul civic al cetățenilor, îndemnându-i să se apere și să facă zid în jurul ostașilor, drapelelor și Regelui țării; apel la lealitatea ofițerului și la credința soldatului; apel către funcționari și muncitori să-și reia munca în liniște; apel la tineretul care este tot ceea ce un neam are mai nobil și mai curat; apel, în fine, la legionarii adevărați, crescuți în spiritul iubirii de patrie și ordine națională al lui Codreanu.

Aparatul de Stat și-a îndeplinit misiunea. Armata și-a făcut datoria. Ordinea a fost restabilită. S-a salvat onoarea unui neam, care nu vrea să cadă în anarhie, după ce și-a pierdut granițele, fără să le poată apăra.

Soluția politică a acestei crize dureroase nu poate fi încă lămurită. O singură indicație ne este dată în această privință de unul din comunicatele conducătorului statului, care pune în vedere țării pentru viitor regimul legionar al oamenilor vrednici și precizează că „adevărata legiune se va forma de acum înainte sub directa sa conducere”.

Țara a trăit ceasuri dureroase, fără precedent în istoria ei politică internă. Opinia publică românească este în deplin acord cu conducătorul statului atunci când el afirmă că „țara este acolo unde e Regele, Steagul, armata, ordinea, dreptatea și

siguranța vieții și a muncii; acolo unde este grija ca onoarea și pământul nostru să fie apărate“.

Țara are instinctul adânc al conservării ei. În această criză dureroasă ea a fost deplin conștientă la nevoile, datoriile, drepturile și interesele ei. Ea vrea ordine, liniște, stabilitate și dreptate și va fi alături de cârmuirea care i le va putea asigura în aceste ceasuri de amărăciune și de durere¹.

Ziarul „Universul“, nr. 22, 26 ianuarie 1941

¹ În același număr al ziarului, era publicat comunicatul Președinției Consiliului de Miniștri:

Președinția Consiliului de Miniștri face cunoscut publicului să nu cumpere mărfuri, efecte, alimente, bijuterii etc. de la cei cari vor să le vândă „de ocazie“.

Lucrurile sunt furate cu prilejul rebeliunii din ultimele zile.

Toți cetățenii sunt rugați să predea poliției pe cei cari oferă spre vânzare asemenea lucruri sau dacă nu-i pot prinde să semnaleze autorităților cazurile cunoscute.

Conducătorul statului român și președintele Consiliului de Miniștri

General Antonescu

București, 24 ianuarie 1941, nr. 171

117

1941, ianuarie, București. Document care prezintă un tablou al fărâdelegilor și samavolnicilor legionare.

Fărâdelegile legionare Un tablou al samavolnicilor legionare

Parchetele Generale au înregistrat din diferitele județe abuzurile mai jos notate, făcute de legionari având calitatea de membri ai poliției legionare sau de șefi și agenți ai autorităților publice, ori pur și simplu pe cont propriu, dar invocând o misiune din partea organelor legionare, sau simpla lor calitate de legionari.

.....
Au fost, deci, maltratate 450 de persoane, sechestrare 323, ucise 9; au fost violate 88 de domiciliu dintre care majoritatea aparținând românilor; în 1162 cazuri, bunurile altora au fost însușite pe temeiul unei vânzări de formă, pe un preț derizoriu, adesea neachitat; în alte 1 081 cazuri au fost confiscate bunurile fără nici o formalitate, mărfuri, aparate de radio etc.; 260 de locuințe au fost ocupate cu forța; au fost semnalate 65 cazuri de devastări. În total 3 438 cazuri de abuzuri diferite, făptuite toate înainte de rebeliune.

Evident, nu toate cazurile de abuzuri au ajuns la cunoștința justiției, victimele numai rareori au avut curajul să se plângă și când au informat autoritățile au ezitat să depună în scris. De altfel, câtă vreme autoritățile administrative au avut șefi legionari, abuzurile au fost trecute cu vederea, dacă nu chiar puse la cale tocmai de aceștia. Așa încât e ușor de înțeles că această listă este departe de a reprezenta realitatea în toată tragedia ei.

Asasinatelor au fost notate numai cele întâmplate până la rebeliune, excluzând, de asemenea, masacrul în masă de la închisoarea Jilava.

Schingiuirile la care își supuneau legionarii victimele sunt demne de antologia faptelor de tortură ale inchiziției medievale; bătăile erau alternate cu legare la „stâlpul infamiei“, pe frig mare, îmbrăcat sumar; sfârșitul era adesea moartea.

N-a scăpat nici statul de acest soi de abuzuri. Astfel, poliția legionară din Tulcea a confiscat, în noiembrie 1940, o cantitate de 3 500 kg chefal, proprietatea statului, pe care l-a vândut refuzând să indice temeiul legal al acestei procedări.

Ocupările forțate de imobile sunt un fel de rechiziționare de case, în care și-au instalat sediile legionare.

Însușirile de bunuri

Un aspect cu totul special al abuzurilor comise de legionari îl oferă însușirile de bunuri, prin vânzări impuse în favoarea a diferiți membri ai Mișcării. Mijloacele pentru obținerea semnăturii „vânzătorului“ erau cât se poate de expeditiv și eficiente: intimidarea cu revolverul, bătaie, închisoare și alte forme ale teroarei; proprietarul vechi era întotdeauna „convins“ că este mai bine să aleagă „vânzarea“, decât o altă urmare.

O statistică incompletă privind numai provincia, a bunurilor astfel însușite, ele reprezentând valoarea reală și totală de 1 018 624 911 lei, cumpărate prin terorizarea proprietarilor, pentru 216 750 483 lei, adică cu 21,28% din valoarea reală, din care s-au plătit însă numai 52 176 763 lei, adică 5,12% din valoare reală și 24,07% din prețul contractual.

Printre bunurile astfel însușite, multe au avut proprietari români, cum este între altele, cazul fabricii „Letea“, reclamată de dl. Dinu Brătianu, fost ministru și șef al Partidului Național Liberal. Legionarul Boeru a preluat fabrica de cartoane Scăeni, care are o valoare reală de peste 50 milioane, numai cu 5 milioane, achitând în realitate 500 000 lei, deci o sumă simbolică; intrarea în posesiune a fost imediată, Boeru constituind un Consiliu de Administrație și Direcție a fabricii cu oamenii săi¹.

„Pe marginea prăpastiei“, Ed. Scripta, vol. I, 1992, f. 104, 106-107

¹ Documentul evită să facă referire directă, nominală, la evreii care au fost victime ale acestor acte de violență. Publicăm în continuare un tabel cuprinzând reclamații cu privire la samavolniciile legionarilor în jud. Tulcea.

PARCHET TRIB. TULCEA

TABLOU

de abuzurile legionarilor și autorităților particulare, comise de la data de 6 septembrie până la 20 ianuarie 1941,
pentru care s-a primit reclamații și s-a cercetat, clasat sau găsindu-se în curs de cercetare

Nr. crt	Numele și prenumele reclamantului	Domiciliul	Numele și prenumele. Domiciliul infaCTORULUI	Faptul reclamat	Data reclamației	Cum s-a rezolvat	Unde s-a înaintat act.	Nr. luna ziua	Obs.
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Const. și Spiru Spiru	Luncavița	Poliția 20.XI. Tulcea	arestare ilegală	21	clasat	-		Înaintat în copie Parchetului GI C-ța
2	Iancu Finchelstein	Tulcea	" 6.XII. "	arest. ileg. și lovire	9.12.940	"	"		"
3	Câp. rez. Spiru D-tru	Luncavița	Ion Nohit primar și alți legionari/20.XI. Luncavița	violare de domiciliu și confiscare de arme	23.12.1940	cercetat și înaintat	Post.jand. Luncavița	833/6 febr.	Trimis pt. compl. cercet.
4	Nisina Zilberman	Tulcea	legionari/5 ian. Tulcea	confiscat marfă încălpinante	28.1.1941	clasat	-		Renunțat, i s-a restituit marfa
5	Moise Goldsmith	"	" 5.ian. "	Încuș atel. tînchigene	"	"	-		Renunțat, i s-a restituit atel.
6	Eli Zăft	"	Ciobanu 5. ian. "	isgonit din mag. manuf.	"	cercet. clasat	Parch. mil. C-ța	877/8 II.	
7	Robert Baișac	"	legionari/Mircea Aslan 6 ian	isgonit din mag. fierărie	"	"			renunțat, restituit magazin
8	Rahnuț Herșcovici	"	legionari 6 ian.	isgonit atel. croitorie	"	"			renunțat, restituit atelierul
9	Avram Schwartz	"	" 6 ian "	"	"	"			"
10	David Goldstein	"	legionari N. Chiru 6 ian.	isgonit atel. țimpl.	"	"			"
11	Evlampie Cuznici	"	legionari Traian D-trescu 6 ian.	amenințare	"	în cercetare			
12	Clara Spilman	Mahmudia	legionari Sotr Mărgărit 6 ian.	isgonit din mag. manuf.	"	"	Post.jand. Mahmudia	817/6 febr.	
13	Nuhâm Haimovici	"	legionari Teodorescu Benone	"	"	"	"	871 7febr.	
14	Moise Taler	Tulcea	5 ian legionari/ Stere Paciurea 5 ian	isgonit din mag. fierărie	"	cercetat	Parchet militar C-ța	879/8 febr.	
15	Avram Leigher	"	legionari Gh. Șerban "	isgonit din mag. manuf.	"	"	"	880 "	magazinele contop.
16	Tuli Schwartz	"	"	"	"	"	"	" "	"
17	Liza M. Zaidler	"	legionari Ciobanu D-tru 6 ian.	isgonit din mag. haine gata	"	"	"	881 "	magazinele contop.
18	Clara I. Hirsch	"	legionari Emanoil Hoșioti 6 ian.	"	"	"	"	" "	"
19	Isac Teitelbaum	"	"	isgonit din mag. manuf.	"	"	"	877 "	mag. cont. cu cel de la nr. 6
20	Iacob Zaidler	Tulcea	legionari Carofil M. Diniciu 2 ian.	isgonit din mag. manuf.	28.1.1941	"	"	882/8 febr.	magazinele contopite
21	Marcu Haimovici	"	"	"	"	"	"	"	"
22	Bucur Omstein	"	legionari Pere Dia "	isgonit din mag. haine	"	"	"	883/8 febr.	"
23	Bernard Zilberman	"	legionari Const. Radu, fost șef	"	"	"	"	"	"
24	Leibu Grinberg	"	al Poliției "	isgonit din mag. manuf.	"	"	"	"	idem
25	Marcu Zaidler	"	"	"	"	în cercetare	"	884/ "	magazinele contopite

Nr. crt.	Numele și prenumele reclamantului	Domiciliul	Numele și prenumele. Domiciliul infractorului	Fapțul reclamat	Data reclamației	Cum s-a rezolvat	Unde s-a înaintat act.	Nr. luna ziua	Obs.
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
26	Motel Goldstein	Tulcea	legionari Const. Cristea "	isgonit din mag. manuf.	28.1.1941	în cercetare	Parch. rnil. C-ța		
27	Iancu Finkelstein	"	legionari/ Ion Stratulat primar,	"	"	"	"		
28	Smil Haimovici Montz Spigler	"	Ion Pena și Nicolae Roșca legionari/Dobrin și Cola "	maltratări	20.12.1940	cercetat	Cab. Instr. Tulcea	433/20 ian.	
29	Condrat Baran	Jurilovca		confiscat și ridicat cu forța prin violență 3717 kg chefal sărat la 29/10 940	6/2 1941	înaintat	Parchet Mil. C-ța	891/8 febr.	

Procuror (ss) Ind.

p. Secretar (ss) Ind.

*A.C.T., Fond Parchetul General al Curții de Apel, ds. 26/1940-1941, f. 119-120
„Pe marginea prăpastiei”, Ed. „Scripta”, vol. I, 1992, f. 104, 106-107*

1941, februarie 1, Iași. Situația automobilelor luate de la evrei de către legionari.

Ministerul de Interne
Chestura Poliției Municipiului Iași
Biroul Siguranței
Nr. 995/2...s.

Către Prefectura Județului Iași
La ordinul dvs. verbal,

Avem onoare a vă raporta mai jos situația automobilelor luate de la diferiți proprietari în mod samavolnic de către foștii legionari:

Automobilele predate proprietarilor:

No. 272 Iș. proprietatea d-lui Carol Ionescu; no. 393 Iș. proprietatea d-lui Wachtel; no. 52 Iș. proprietatea d-lui Leon Fischer; no. 532 Iș. Proprietar Șneer; no. 1508 Iș. Proprietatea frații Fișer; no. 101 Iș. Proprietatea Dr. Ștreiff Arthur; no. 65 Iș. Proprietatea Marcu Goldner; no. 300 Iș. Proprietatea d-lui Victor Iamandi; no. 355 Iș. Proprietatea d-lui A. Grossman, predată rechiziției Div. 14; no. 85 Fălticeni proprietatea d-lui Bordicevschi predată rechiziției Bat. IV Administrativ Iași.

Autoturisme neridicate încă de proprietari în completă stare de funcțiune, ce urmează a fi ridicate de proprietari și care turisme se găsesc în garajul din str. Uzinei și curtea Chesturei Iași.

No. 340 Iș. proprietatea d-lui Mendel Benjaminovici; no. 560 Iș. proprietatea d-lui Solomon Blumenfeld; no. 2006 Iș. proprietatea d-lui Rubin Croitorescu; no. 2070 Iș. proprietatea Sabina Michel; no. 70 Iș. proprietatea ing. Gh. Iritz.

Din turismele specificate mai sus, nu sunt în stare de funcțiune decât cele predate la rechiziție, cu numerile 300 Iș. și no. 70.

Rugăm a dispune.

Chestorul Poliției Iași,
Gh. Leahu

Șeful Bir. Circulației, comisar
Căpriță N.

A.IȘ., Fond Pref. Jud. Iași, ds. 6/1941, f. 25

Pe document, rezoluția:

„Se va anexa la ordinul referitor la înapoierea automobilelor proprietarilor cărora li s-au luat în mod samavolnic. Col. C^{ca}”.

1941, februarie 10, București. Se cere verificarea prin Ministerul Justiției a persoanelor care au primit sume de bani de la Mișcarea Legionară (sume pe care nu le-au justificat), bănuite că le-au investit în achiziționarea de întreprinderi comerciale și industriale de la evrei.

Copie

- Ministerul Educației Naționale (Subsecretariatul de Stat al Educației) no. 2
confidențial - secret din 10.II. 1941

Către
Ministerul Justiției

Conform hotărârii d-lui general Ion Antonescu, primită de noi în Consiliul de Miniștri în ziua de 18 [ianuarie] a.c.,

Avem onoare a vă înainta alăturat un tabel nominal de persoanele cărora Mișcarea Legionară le-a avansat foarte importante sume în numerar, fără a se indica în registrele contabile scopul căruia erau destinate.

Întrucât avem bănuieli aproape sigure că persoanele menționate au fost interpușii Mișcării Legionare pentru achiziționarea de întreprinderi comerciale și industriale de la evrei pe numele lor personal și până astăzi neprezentând justificarea întrebuițării sumelor primite, deducem că și-au însușit și valorile primite și întreprinderile achiziționate. Cum și unele și altele reprezintă valori aparținând statului, în proprietatea căruia trebuie să reintre, vă rugăm să binevoiți ca prin organele judecătorești să fie constrânse aceste persoane să prezinte și să se verifice întrebuițarea sumelor ce li s-a încredințat.

Semnalăm cercetării dvs. mai atente pe dl. inginer Duiliu Sfințescu, care pe lângă sumele ce i s-au încredințat, era împuternicitul Mișcării Legionare pentru emiterea cecurilor (împreună cu dl. Emil Mereuță, în prezent funcționar al nostru) și deci cel mai în măsură să cunoască toate afacerile de acest gen ce s-au realizat cu banii fostei instituții Straja Țării, deci ai Statului.

D-sa la toate invitațiile ce i-am făcut s-a eschivat de a se prezenta să ne dea relațiuni și nici cel puțin nu mai vine la serviciu fiind detașat din serviciul Căilor Ferate la noi.

Rezultatul cercetărilor vă rugăm să binevoiți a dispune să ne fie comunicat.

Primiți etc. (ss) general Radu Rosetti

A.N., Fond M.J.D.J., ds. 124/1941, f. 252 f/v

Pe document, rezoluția: „20.2.1941. Parchetul General al C. Apel București. Cu rugămintea de a ordona cercetări urgente pentru stabilirea vinovăției celor arătați în această adresă, întrucât întrunesc caracterul unei delapidări de bani publici. (ss) Stoicescu“.

V. MĂSURI DISCRIMINATORII ÎN PERIOADA 29 IANUARIE - 22 IUNIE 1941

120

1941, ianuarie 29, București. Precizări ale M.A.I. referitoare la formele de ajutor ce pot fi acceptate pentru sprijinirea și asigurarea dezvoltării instituțiilor de cult, cultură și asistență socială ale Comunităților Evreiești. Colectele și ajutoarele din străinătate sunt interzise.

Ministerul Afacerilor Interne
Direcțiunea Ad-ției de Stat

Referat

Prin petițiunea jurnalizată sub nr. 20315/940, Uniunea Comunităților Evreiești din Vechiul Regat, a cerut ministerului autorizație pentru constituirea unor comitete de cult, cultură și asistență socială a comunităților, precum și să primească materiale din străinătate.

Dl. Petru Logadi - fost Subsecretar de Stat la acest Departament, prin rezoluția pusă pe această petiție, a arătat că este de părere să nu se autorizeze colectele, iar în ceea ce privește primirea ajutoarelor din străinătate, s-a cerut avizul Ministerului Cultelor și Artelor.

Ministerul Cultelor și Artelor ne-a răspuns prin adresa nr. 35032/940 că este atât contra colectelor, cât și contra primirii ajutoarelor din străinătate¹.

În urma acestui aviz s-a comunicat Direcțiunii Generale a Polițiilor și Siguranței Statului prin adresa nr. 14475 A din 1940 că cererea Uniunii Comunităților Evreiești din Vechiul Regat, formulată după cum am arătat mai sus, nu a fost aprobată de acest minister.

Direcțiunea Generală a Poliției, prin adresa nr. 1220/941, cere relațiuni dacă prin respingerea acestei cereri, s-a interzis și colectele sioniste care au ca scop final ajutorul emigrării în Palestina.

Din cele ce preced, credem că nu s-a înțeles și interzicerea colectelor sioniste care au de scop final ajutorul emigrării în Palestina; în caz când ministerul dispune continuarea acestor colecte, credem că este necesar a se lua cuvenitele măsuri de supraveghere în ce privește mai ales întrebuințarea fondurilor colectate.

p. directorul Ad-ției de Stat, (ss) Indescifrabil

J. Ancel, op. cit., vol. II, p. 191-192

Pe document, rezoluția:

„29.I.1941. De acord. (ss) gl. D.I. Popescu“.

¹ Vezi doc. 1 din volum.

121

1941, februarie 1, București. Indica ii ale Ministerului Afacerilor Străine privind întocmirea corectă de către organele M.A.I. a tabelelor cu cei ce solicită repatrierea din Basarabia și Bucovina și răspunsul Direcției Generale a Poliției - Dir. Siguranței, care precizează că „au fost respinși to i evreii identifica i după nume“.

Ministerul Regal al Afacerilor Străine
1 feb. 1941
f. urgent

Semnat: Dl. ministru Iurașcu
Redactat: C. Demetrescu
Colaționat: E. T.

Domnule ministru,

Ca urmare la repetatele convorbiri telefonice și personale avute la Siguranță și la Ministerul Internelor (între d-nii V. Pogoneanu, C. Demetrescu și d-nii Maimuca, Stratilescu și Guță Ștefănescu) am onoarea a vă ruga să binevoiți a ne confirma și în scris că tablele întocmite de Departamentul Domniei voastre - după ce au fost controlate din nou de către Direcțiunea Generală a Poliției - :

1. - sunt pe deplin verificate;
2. - nu conțin evrei și minoritari¹.

De asemenea că au fost date ordine în consecință comisiunilor de la punctele de frontieră pentru a nu respinge pe repatriații ce-i vom cere la Moscova, ci a verifica numai identitatea lor².

Primiți vă rog, domnule ministru, încredințarea înaltei mele considerațiuni.

Ministru,

Director

Domniei Sale, domnului Dimitrie Popescu, ministrul afacerilor interne
pentru dl. inspector Guță Ștefănescu

A.M.A.E., Fond 71/1939, E9, vol. 210 (EG XII), p. 154

¹ La data de 2.II.1941, M.A.S., prin adresa nr. 8219, cere noi precizări: „... întrucât pe tabelele cererilor de repatrieri din Basarabia și Bucovina de Nord s-au putut strecura unele [cereri] privitoare la persoane indezirabile (minoritari sau evrei) veți binevoi a semnala telegrafic acestui Departament orice asemenea caz suspect“. (*Ibidem*, f. 160).

² În adresa 4995 S. din 4.II.1941 a Direcțiunii Generale a Poliției, Direcțiunea Siguranței, se afirmă că la repatrierea din Basarabia și Bucovina „au fost respinși toți evreii identificați după nume“. (*Ibidem*, p. 183).

1941, februarie 7, București. Extras din stenograma ședinței Consiliului de Cabinet privind acțiunea pentru „purificarea atmosferei de elementele iudaice”.

Extras din ședința Consiliului de Cabinet
din 7 februarie 1941¹

Dl. general Ion Antonescu: „... este, apoi, aspectul celălalt, al purificării atmosferei de elementele iudaice. Dacă timpurile ar fi normale, eu aș proceda în mod normal la eliminarea din statul român, în masă, a elementelor evreiești, adică la izgonirea lor peste graniță. Dar astăzi nu pot s-o fac. Neuman nu pot să fiu, sau unde să-i trimit și nici nu pot să-i las să moară de foame. Și atunci, problema aceasta o întrevăd sub un aspect cu totul special, adaptat la situația internațională de azi. Dl. ministru Antonescu are instrucțiuni precise în această privință. Trebuie să studiem și pentru orașele de provincie și pentru Capitală rezolvarea acestei probleme.

În Capitală, vreau să fac un cartier pur evreiesc, ale cărui limite se vor fixa ulterior, dar ale cărui axe sunt trasate de jidani, căci este axa Văcărești și axa Dudești și unde în timp de doi ani tot ce este evreu în Capitală trebuie să intre în această cetate jidovească și tot ce este român va trebui să iasă. Atunci jidanii vor putea să trăiască în mediul lor, cu comerțul lor, cu sinagogile lor etc., până când vor veni timpurile liniștite când îi vom trece peste graniță, în regiunile care se vor fixa ulterior. Dar aceasta este o problemă pe care nu poate s-o rezolve neamul românesc singur, ci care se înlănțuiește în spațiul continental și intercontinental și vom vedea ce soluție se poate da acestei probleme cu timpul.

Eu vreau să vă spun numai unde vreau să ajung în această privință. Prin urmare, structura juridică ce se va face va ține socoteală și de acest principiu.

Pentru Moldova, târgurile le vom trata într-un fel - am dat deja instrucțiuni -, iar orașele le vom trata, în mic, ca la București. Trebuie studiate orașele în care sunt evrei mulți, ca Focșani, Iași, Galați, Bacău, Roman, Fălțiceni etc. Cu timpul, poate să se aducă jidani din târguri și să fie îngrămădiți în anumite centre².

Eu vă dau deci acest cadru pentru că trebuie să-l fixați și să găsiți bazele juridice, ca să ieșim din situația de azi. Nu mai vreau această promiscuitate între jidani și români...”.

A.N., Fond P.C.M. Cab., ds. 479/1941, f. 56-60. Vezi E.R., vol. I, p. 292

¹ Pe baza acestor indicații, la 23 martie 1941, a fost emis Ordinul M.A.I. nr. 1813/1941. (Vezi doc. 134 din volum).

² În iunie-iulie 1941, aceste indicații ale lui Ion Antonescu au fost puse în practică. Vezi doc. 152 din volum.

1941, februarie 7, București. M. Ed. N. aprobă cererea lui Moritz Zalman, inginer diplomat al Universității din Grenoble, angajat al Comunității Israelite București, de a fi autorizat să funcționeze ca institutor pentru lucru manual la școala primară și complementară israelită.

Domnule ministru,

Subsemnatul Moritz Zalman, inginer diplomat al Universității din Grenoble, angajat al comunității Israelite din București ca institutor de lucru manual la școala primară și complementară „Malbim-Mischonzniky“ vin respectuos prin prezenta a vă ruga să binevoiți a-mi da autorizație de funcționare pe anul școlar 1940-41.

Primiți vă rog domnule ministru, asigurarea celui mai profund respect¹.

Ing. M. Zalman, Școala „Malbim Mischonzniky“, București, str. Trinității D-Sale, D-lui ministru al Educației Naționale

B.A.R., A.I., Fond XXIV, ds. 3371, f. 96

Pe document, rezoluțiile: „7.II.1941. Cu avizul dlui inspector Bedeleanu. (ss) Indescifrabil“; „7.II.1941. Se poate aproba să funcționeze la școala prim(ară) isr(aelită) din București în 1940/41. (ss) Bedeleanu“; „7.II.1941. Se aprobă avizul, (ss) Indescifrabil“.

¹ M.Ed.N. a comunicat solicitantului următoarele: „Tem. 27719/941. Dlui ing. Moritz Zalman Școala Malbim-Mischonzniky - str. Trinității loco.

„La cererea dvs. vă facem cunoscut că ministerul vă acordă autorizație de funcționare ca învățător pentru lucru manual la școala primară israelită Malbim Mischonzniky din București, pe anul școlar 1940-41. Restituim actele dstr. Director (ss) Indescifrabil - Inspect. Șc. al municipiului București. Vă trimitem în copie, pe verso, ord. Nr. pentru a lua cunoștință. (ss) Indescifrabil“ (*Ibidem*, f. 97).

Problemele învățământului evreiesc în limba română au ocupat un loc important în activitatea forurilor evreiești, acestea adresând M. Ed. N. numeroase solicitări privind programele acestor școli și membrii corpului didactic.

Inspectoratele generale școlare au aprobat și alte solicitări pentru exercitarea profesiei didactice.

Inspectoratul Școlar General București aproba funcționarea Esterei Leibovici ca învățătoare la Șc. „Voința“ București. (*Ibidem*, f. 94); Sufer Lerner Fani, pentru a preda conversații în limba ebraică la grădina de copii „Instrucțiunea Goldfarb“ din București. (*Ibidem*, f. 93); Hasca! Ana, ca învățătoare la șc. primară „Voința“ a Comunității Evreilor, Loco. (*Ibidem*, f. 98).

Inspectoratul General Școlar al ținutului Dunărea de Jos aprobă Paulinei Herșcovici să funcționeze ca învățătoare suplinitoare la Școala Israelită de băieți Svarțman din Brăila (*Ibidem*, f. 92). Lecher Isac la Școala primară israelită nr. 2 pentru predarea limbii ebraice. (*Ibidem*, f. 91).

M. Ed. N. aprobă, la 27 februarie 1941, ca Laivandman Strul să funcționeze în anul școlar 1940/1941 la Școala Evreiască din București, având licența în litere și fiind absolvent al Seminarului Pedagogic „Titu Maiorescu“, București. (*Ibidem*, f. 117).

124

1941, februarie 8, București. Anchetă privind ocuparea unor școli evreiești din București de către misiunea militară germană. Se propune autorizarea provizorie a unora dintre aceste rechiziții.

Inspector Școlar Romulus Cosma
Nr. 512 din 8 febr. 1941

Domnule inspector general,

Restituind [ordinul de] serviciu nr. 067865/940 cu onoare vă raportez că am făcut cercetarea privitoare la cererea Comunității Evreilor din București.

În acest scop m-am deplasat la toate școlile acelei comunități și am aflat următoarea situație:

La data de 8-10 ian. a.c., 8 dintre aceste școli erau complet evacuate și puse la dispoziția Misiunii Militare Germane, iar 1 - cea din str. Călărași nr. 3 - se afla în curs de reparație în urma stricăciunilor provocate de cutremur.

Elevii au fost repartizați:

Cei de la școala „Ronetti Roman“, str. Antim nr. 13, la școala de fete „Progresul Culturii“ din str. Sevastopol, cei de la școala „Voința“ din str. Palade la școala de copii mici din str. Argeș, elevele școalei „Instrucțiunea Goldfarb“ din str. Poetul Cerna, la alte 4 școli, iar cei de la celelalte școli evacuate au fost plasați în case de rugăciuni, temple etc.

Toate școlile aveau personalul didactic necesar, iar pentru clasele paralele au fost angajați licențiați în litere, unii cu seminarii pedagogice, iar 2 cu școală normală.

Intrucât situația aceasta avea un caracter de provizorat, am suspendat cercetările și le-am reluat în ziua de 30 ian. când am aflat - în urma evenimentelor din zilele rebeliunii - o situație complet schimbată, multe dintre templele și sinagogile unde între timp au fost instalate unele școli, fiind devastate și unele incendiate.

Am continuat cercetările în zilele de 5-7 febr., când - după inspectarea la fața locului a tuturor școlilor - am aflat următoarea situație:

1. Școala primară „Jacob și Carolina Loebel” se instalase în două săli din Sinagoga Mare, str. Dr. Banu, cu clasele I-IV, săli spațioase, bine aerisite și cu încălzire centrală.

2. Școala „Cultura Max Aziel” în templul „Poradim” din fundătura Poradim, cl. I și II, alternative țin cursuri în localul templului, iar cl. III și IV - simultan în templu.

3. Școala „Moria Gaster” din str. Epureanu s-a instalat în Sinagoga „Gaster” din Sticlari nr. 9, cl. I-A și I-B în balconul din sinagogă, cl. II-A și II-B într-o cameră laterală de 4 m/5 m, iar cl. III-A și a III-B într-o sală de 4,50 m/7 m, iar clasele paralele IV-A și B într-o sală de 5,50m/5,50 m.

4. Grupa „Ronetti-Roman” se reinstalează complet în ziua de 10.II, în Sinagoga „Bet”, str. Emigrantului.

5. Școala „Malbim-Mischonsniky”, din Trinității este instalată:

Cl. I și II-B - alternative - în camera de rugăciuni de lângă Sinagoga „Malbim” din str. Bravilor. Camera are formă triunghiulară cu baza de 4 m și înălțimea de 10 m. Puțin corespunzătoare. Clasa III-A într-o cameră de 4/7,50 din Sinagoga „Halom” nr. 12. Este corespunzătoare. Clasa IV paralelă este adăpostită în templul „Unirea Sfântă” din Mămulari nr. 3. Localul e spațios și curat. Cl. I-a și a II-a - alternative - sunt într-o sală de 5/13 din str. Bravilor. Cameră mare și frumos mobilată.

6. Grupa „Școala Unită” din Col. Orero nr. 30 s-a instalat în str. Olteni nr. 64 - o casă particulară cu 2 camere, una de 4,50/4,50, alta de 3,50/2,50. În orele a.m. țin cursuri cl. I și IV, iar în cele p.m. cl. II și III. Camerele sunt improprii și pot fi autorizate numai în mod excepțional și pentru scurt timp.

7. Școala „Voința” din Palade 56-58 cu patru clase paralele s-a instalat: jumătate în grădina de copii din Argeș nr. 10, restul în cantina Eckstein din apropierea acestei școli.

8. Școala de fete „Fraternitatea Zion” din str. Sf. Vineri 13, având curs primar și supraprimar complet (cl. IV-V paralele) s-a instalat în localul liceului comercial israelit din Sfîinților nr. 11, în orele a.m. numai cl. I și II, precum și liceul, iar în orele p.m. celelalte clase. Localul corespunzător.

9. Școala „Instrucțiunea Goldfarb” din Poetul Cerna nr. 1 cu 4 clase paralele încă nu sunt instalate. Reparațiile localurilor respective vor fi terminate pe ziua de 10 febr. când urmează reinstalarea acestei școli.

În concluzie:

Sunt de părere că se poate da autorizație provizorie de funcționare pentru școlile de sub punctele: 1, 2, 3, 4, 7, 8 și 9 iar în mod excepțional pentru cea din sub p. 5, iar pentru aceia de sub p. 6 să nu se dea.

Binevoii a dispune.

Inspector școlar, (ss) Cosma Romeo

Domniei sale,

Domnului inspector general al Regiunii Școlare - București -

Ibidem, f. 107-110

Pe document, rezoluțiile: „24 februarie. D-lui insp. Luchian pentru aviz (ss) Indescifrabil”. „28.II.1941. Pe baza constatărilor d-lui insp. R. Cosma sunt de părere să se intervină la minister pentru a se acorda autorizație provizorie de funcționare a claselor paralele la școlile arătate în raportul Comunității Mozaice nr. 2311/1940 la numerele 1, 2, 3, 4 și 5, 7, 8 și 9. (ss) Luchian”. „Se aprobă avizul (ss) Indescifrabil”.

1941, februarie 10, București. La cererea Ministerului Justiției - Cabinet, Ministerul de Interne comunică două tabele cuprinzând 46 și, respectiv, 25 de persoane, funcționari ai M.A.I., căsătoriți cu evreice (inclusiv evrei botezați în religia creștină).

România
Ministerul Justiției Cabinetul Ministrului
Nr. 013046-10.02.1941

Domnule ministru,

Conform indicațiunilor domnului general Ion Antonescu, conducătorul statului român,

Avem onoarea a vă ruga să binevoiți a dispune să se întocmească un tablou de toți funcționarii și funcționarele acestui departament - din administrația și serviciile exterioare - care sunt căsătoriți cu evrei (evreice).

În acest tablou pe care vă rugăm a ni-l trimite cât mai neîntârziat, se va preciza dacă soțul evreu s-a botezat în religia creștină precum și religia copiilor acestor funcționari.

Primiți, vă rog, domnule ministru, asigurarea deosebitei mele considerațiuni¹.
p. Ministru

Consilier (ss) G.C. Docan

Domnului Ministru al Afacerilor Interne

A.N., Fond M.A.I., ds. 384/1941, f. 36

Pe document, rezoluția:

„Urgent. 12.2.1941. Direcția Personalului urgente măsuri pentru funcționarii ns [noștri] cei exteriori (Poliție, notari, pretori etc.).

Ad-ția locală pentru funcționarii locali

Termen 1 martie 1941 (ss) Indescifrabil“.

¹ Conformându-se acestor indicații, Direcția Administrației de Stat din M.A.I. a întocmit la 3 martie un tabel cu funcționarii din poliție căsătoriți cu evreice. Lista cuprindea 46 de persoane din mai multe județe din țară și din Capitală. (*Ibidem*, f. 158, 159 f/v).

La data de 5 martie, a fost înaintat un alt tabel cu funcționarii și funcționarele administrațiilor locale (prefecturi și primării) căsătoriți cu evrei (evreice), cuprinzând mențiuni privitoare la faptul dacă (soțul sau soția) s-a botezat în religia creștină, precum și religia copiilor acestor funcționari. Lista cuprinde 25 de persoane din București și din diferite județe ale țării. (*Ibidem*, f. 156, 157 f/v).

1941, februarie 17. Circulară a șefului Cenzurii Militare către prefectii de județ, prin care solicită o situație a tuturor publicațiilor cu capital și personal evreiesc și propuneri de suspendare a publicațiilor.

Telegramă

Urgent dlor prefecti de jud.

București nr. 19291 cl. St. cuv. 77 data 15 ora 23 timpul - data - ora - 23,45

Vă rugăm ca până luni șaptesprezece februarie anul curent să ne înaintați un raport de toate publicațiunile ce apar în raza județului Dumneavoastră care au azi capital evreiesc sau lucrează în redacție evrei comuniști sau simpatizanți la acele publicațiuni și propuneri pentru suspendare.

Șeful Cenzurii Militare
Maior magistrat Mangliu Nicolae
nr. 261

A.VN., Fond Pref. Jud. Putna, ds. 147/1941, f. 22

1941, martie 3, București. Hotărâri ale P.C.M. indicând M.J. să prezinte noi decrete-legi corespunzătoare perioadei postlegionare.

Domnule ministru *

Avem onoare a vă reaminti hotărârile luate în ședința Consiliului de Cabinet de la 28 februarie 1941, rugându-vă să binevoiți a ne comunica de executare în ceea ce privește chestiunile de resortul dvs.

Pentru domnul ministru al justiției:

1. Veți proceda ca în armată, în privința magistraților cari deși au îmbrăcat cămașa verde și au participat la revoluție, totuși au fost achitați și anume: nu vor mai putea rămâne în magistratură.

Pentru cele două cazuri semnalate veți prezenta luni decretele de destituire.

* Fragmente.

2. Cu privire la problema magazinelor evreiești luate de legionari, veți întocmi un decret-lege, până luni, prin care se va stabili că toate bunurile luate în modul acesta trec sub administrația Camerelor de Comerț. Cei care vor dovedi că le-au cumpărat normal, vor avea deplina lor proprietate. Dacă nu le-au luat normal, se va decide ce despăgubiri trebuie să plătească. Acei care au procedat banditește își vor lua pedeapsa¹.

3. În chestiunea chiriilor, nefiind nici un motiv pentru sporirea lor, veți întocmi un proiect de lege prin care proprietarii vor fi obligați să mențină chiriile din vechile contracte.

Nu intră în categoria celor cari beneficiază de această prelungire chiriașii evrei, afară de comercianții evrei și proprietarii de magazine și fabrici².

A.N., Fond P.C.M., ds. 335/1941, f. 87

¹ Prin ordinul telegrafic nr. 2440/1941, din 6 februarie 1941, Ministerul de Interne comunica: „Magazinele evreiești care au fost preluate de legionari vor funcționa mai departe sub aceeași conducere, însă conducătorii vor fi supravegheați. Stop.

Vechii proprietari evrei se vor adresa instanțelor judiciare pentru a li se face dreptate.

p. ministru de interne, col. N. Pătruțoiu“. (*ATM., Fond Pref. Jud. Timiș-Torontal, ds. 18/1941, f. 7*).

² Vezi *E.R.*, vol. II, doc. 76.

128

1941, martie 7, București. Din ordinul generalului Ion Antonescu, M.A.S. cere ca la eliberarea pașapoartelor noi sau la viza celor vechi să se facă mențiunea „Evreu - Evreică“, în cazul cetățenilor români, evrei de origine.

Ministerul Regal al Afacerilor Străine
Direcțiunea Consulară
no. 17157 - 7 martie 1941 ds. 84/941 general

Din ordinul domnului general Ion Antonescu, conducătorul statului, am onoarea a vă ruga să binevoiți a dispune facerea - pe viitor - a mențiunei „evreu - evreică“ pe pașapoartele naționale eliberate de Oficiul dvs. cetățenilor români evrei de origină.

Această mențiune se va face pe pagina întâia în colțul din stânga - sus.

Criteriile după cari se vor aplica aceste mențiuni sunt cele specificate în decretul lege no. 2650 din 8 august 1940, privitor la statutul juridic al evreilor - publicat în Monitorul Oficial no. 83 din 9 august 1940.

Această mențiune urmează a se aplica nu numai pe pașapoartele ce se vor elibera de acum înainte ci și pe acelea ce vi se vor prezenta spre preschimbare sau prelungire.

p. ministru, (ss) Em. Pavelescu

/Director

A.M.A.E., Probl. 33, vol. 10, p. 103

129

1941, martie 11, Galați. Sancționarea medicului evreu Weinstock, din Galați, pentru că a dat consultații mai multor pacienți creștini.

Comisiunea de judecată a colegiului medical Galați a judecat procesul intentat d-lui dr. Weinstock din str. Colonel Boyle pentru că a contravenit dispozițiilor decretului-lege pentru exercițiul profesiei de către medicii evrei.

Numitul medic a dat consultații la mai mulți pacienți creștini și pentru acest lucru a fost sancționat cu închiderea cabinetului medical pe timp de o lună.

Sentința a fost dată cu drept de recurs.

Ziarul „Universul”, nr. 68, 13 martie 1941

130

1941, martie 17, București. Jurnale ale C.M. privind retragerea avantajelor legii pentru încurajarea industriei naționale întreprinderilor deținute de evrei.

JURNAL CONSILIUL MINIȘTRILOR

În ședința sa de astăzi 17 martie 1941;

Luând în deliberare referatul domnului ministru al economiei naționale, înreg. sub nr. 143998/10 mar. 1941 prin care propune a se retrage avantajile legii pentru încurajarea industriei naționale fabricilor mai jos notate;

Având în vedere avizele Comisiunii Industriale, date pe referatele înreg. sub nr. 145332 și 1433 din 29 ian. 1941, ale Direcțiunii Dezvoltării Producțiunii Industriale,

DECIDE:

Art. I. Încetează de a se mai bucura de avantajii legeri pentru încurajarea industriei naționale, acordate prin:

1. J.C.M. nr. 1435/1928 - tipografia „Cultura“ Copel Schwartz din Fălticeni, fiind desființată;

2. J.C.M. nr. 2081/1920 - tipografia și fabrica de cartonaj Izidor Ingusz din Arad, str. Caragiale nr. 17 tipografia fiind vândută iar atelierul de cartonaje nu mai îndeplinește condițiunile cerute de lege.

Art. II. Domnul ministru al economiei naționale este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispozițiunilor din prezentul jurnal.

(ss) g-I Antonescu, (ss) gl. Potopeanu, (ss) Nichifor Crainic, (ss) Gral Stoenescu, (ss) lt.-col. N. Dragomir, (ss) gl. R. Rosetti, (ss) gl. Georgescu, (ss) Const. C. Stoicescu¹

A.N., Fond P.C.M., Jurnale, ds. 546, f. 238

¹ Măsuri asemănătoare au fost adoptate față de fabrica de țesături de lână și bumbac Gleszinger și Neuman din Arad (Jurnal nr. 264/17 martie 1941); Fabrica de oglinzi I. Ilie Mendelsohn din Iași (Jurnal nr. 267/17 martie 1941); Fabrica de bastoane Adolf Abramovici și Herșcu Druker zis Gros din Botoșani (Jurnal nr. 262 din 17 martie 1941); Fabrica de cherestea de rezonanță „Rezonanța“, Carol Berman din Piatra-Neamț; Fabrica de țesături elastice „Celbo“ a ing. Solomon „Erza“ din București, Fabrica de articole de voiaj „Carol Milker“, succesori din București; atelierul de produse textile Alfred Erler din București; Fabrica de tricotaje „Zimbrul“ proprietatea lui Lazăr Ițicovici și Jean Gartenberg din Ploiești; Fabrica de ciorapi O. König și Kertzner Jean din București; Fabrica de tricotaje a lui Max Berman din București (Jurnal nr. 298 din 28 martie 1941). (*Ibidem*, f. 244, 250, 240, 242; ds. 547, f. 14-14 bis).

131

1941, martie 17, București. Generalul Ion Antonescu a decis amânarea deschiderii unui teatru evreiesc la București.

COMANDAMENTUL MILITAR AL CAPITALEI STATUL MAJOR

Am onoare a trimite alăturata cerere no. 322 din 13 martie a.c. a Uniunii Comunităților Evrești din Vechiul Regat, referitoare la funcționarea unui teatru evreesc.

Domnul general Antonescu, conducătorul statului, a hotărât să se amâne deschiderea teatrului.

Rugăm să binevoiți a vă conforma.

D.O.

Directorul Cabinetului Militar, colonel Al. Dumitrescu

.....
Cabinetul Militar B. 3

NOTĂ

1941, luna martie, ziua 17

Uniunea Comunităților Evrești roagă a se da aprobarea pentru funcționarea unui teatru evreesc.

Autorizația pentru formarea trupei s-a dat în februarie 1941 de către Subsecretariatul de Stat al Cultelor și Artelor. Teatrul nu poate funcționa deoarece Comandamentul Militar al Capitalei amână acordarea vizei¹.

Ibidem, Cab., ds. 123, f. 86, 87

¹ Rezoluția generalului Ion Antonescu: „14.III. Să se amâne. Acte de provocațiuni căutate cu lumânarea. Evreii tipă când viața și avutul lor le sunt amenințate. Uită repede când pericolul a trecut prin acțiunea și ordinele altora și se obrăznicesc. Să nu se obrăznicească. I. A. [Ion Antonescu]“. Vezi și doc. 102 din volum.

132

1941, martie 20, București. M.Ed.N. comunică M.J. faptul că evreul Paul Schauer, fost profesor de limbă germană la liceul de băieți din Turnu-Severin, nu poate fi reintegrat în învățământ, deși este naturalizat.

MINISTERUL EDUCAȚIUNEI NAȚIONALE

Direcția Învățământului Secundar

nr. 56780/1941/ 20 mar. 1941

Către

MINISTERUL JUSTIȚIEI

DIRECȚIA JUDICIARĂ

La adresa dvs. nr. 14155/941, avem onoare a vă face cunoscut că în urma avizului Contenciosului nr. 188/941, ministerul nu aprobă reintegrarea în învățământ a domnului Paul Schauer, fost profesor de l. germană la liceul de băieți din T. Severin,

deoarece d-sa face parte din categoria a III-a, prevăzută în Decretul Lege nr. 2650/940 privind situația evreilor, iar criteriul adoptat de Decretul Lege nr. 3438 din 11 octombrie 1940, care exclude pe evrei din învățământ, nu ține seama de naturalizare.

/Ministru, (ss) Gr. Orășanu

/Director, (ss) Al. Ivașcu

Ibidem, Fond M. J.D. J., ds. 114/941, f. 304

133

1941, martie 20, București. Solicitarea profesorului Ernest Abason pentru aprobarea deschiderii unor cursuri și lucrări practice de pregătire a elevilor și studenților evrei eliminați din unitățile de învățământ este aprobată în anumite condiții.

Domnule ministru,

În scopul de a da posibilitatea elevilor, absolvenților de liceu și studenților evrei de a menține legătura cu studiile anterioare și de a se prepara în vederea completării acestor studii cu aplicații practice, am onoare a vă ruga, domnule ministru, să binevoiți aproba deschiderea unor asemenea cursuri și lucrări practice de pregătire sub conducerea subsemnatului, pentru lunile mai, iunie, august, septembrie și octombrie a.c.

Aceste cursuri și lucrări practice de preparație nu conduc la obținerea unei diplome care să dea dreptul la exercitarea unei profesii, ci frecventarea lor s-ar certifica printr-o dovadă a activității depuse.

Cursurile și lucrările practice se vor executa în clase speciale de științe teoretice și aplicate, litere, filozofie, contabilitate.

Pentru științele teoretice și aplicate, toate cursurile și lucrările practice vor fi predate și conduse de subsemnatul, potrivit programului propriu, ce anexez.

Pentru celelalte discipline - dacă se vor preda - voi recurge la persoane de specialitate, pe care le voi anunța onor. Ministerului împreună cu programa analitică respectivă.

Îndeosebi îmi propun ca pentru clasa specială de matematici și fizică să completez aceste cunoștințe prin oarecari noțiuni de logică, psihotehnică (care folosește în largă măsură matematica și fizica) și câteva lecțiuni despre marii filosofi ai timpurilor.

De îndată ce voi putea organiza și deschide aceste cursuri de pregătire, voi înainta onor. Ministerului toate datele ce sunt cerute prin art. 11 din Legea Învățământului Particular, indicând și localul respectiv¹.

Primiți, vă rog, domnule ministru, asigurarea deosebitului meu respect.
Profesor Ernest Abason, str. Matei Voevod IV/25

DOMNIEI SALE, DOMNULUI MINISTRU AL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
DIRECȚIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PARTICULAR

B.A.R., Fond XXIV, ds. 3371/1941, f. 147

¹ M. Ed. N. a dispus ca inspectoratul de specialitate să facă o anchetă. Publicăm mai jos concluziile acesteia.

Anexă

În urma constatărilor Inspectoratului, prof. Ernest Abason a primit următorul răspuns:
„Inspectoratul Școlar București dlui Ernest Abason str. Matei Voevod nr. 25 Loco, 1 apr.

1941

Ca urmare a cererii dv. vă facem cunoscut că M[inisterul] aprobă să deschideți un curs pregătitor în timpul verii cu absolvenții liceelor evreiești în scopul de a-și completa studiile cu aplicații practice. Frecventarea acestor cururi și a lucrărilor practice nu duc la obținerea unei diplome care să le dea dreptul la exercitarea unei profesii, ci numai de a păstra contactul cu studiile anterioare.

Aceste cursuri vor fi predate de un personal îndrumător de specialiști.

Vă rugăm a înainta ministerului:

1. Lista personalului didactic. 2. Lista candidaților care cer înscrierea la cursuri. 3. Schița localului în care se țin cursurile. Veți ține următoarele scripte:

a) Un ds. în care să se păstreze toate cererile de înscriere, arătându-se numele și pronumele fiecăruia. b) Un catalog care constată frecventarea elevilor. c) O condică de prezență a personalului didactic. d) Un registru de taxele încasate de la fiecare elev. (*Ibidem, f. 148*)

1941, martie 23, București. Ordinul generalului Ion Antonescu de a se fixa tuturor evreilor din centrele urbane și rurale anumite cartiere unde să fie obligați a locui.

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
CABINETUL MINISTRULUI
nr. 1813 din 23 martie 1941

Domnule prefect,

1. Din ordinul d-lui general Antonescu urmează ca în toată țara, în Capitală ca și în toate centrele urbane și rurale, evreilor să li se fixeze anumite cartiere unde să fie obligați a locui.

2. D. general de divizie D. I. Popescu, ministrul afacerilor interne, ordonă ca fiecare prefect pentru județul respectiv să studieze această problemă. Studiul problemei și cu proiectul de executare a dispozițiunei de mai sus, rog a fi înaintat cât mai grabnic¹.

Dir. de Cabinet (ss) E. Plesnilă

A.IȘ., Fond Pref. Jud. Iași, ds. 10/1941, f. 163

* Date fiind dificultățile semnalate de organele locale și precipitarea evenimentelor militare prin declanșarea războiului germano-sovietic din 22.VI.1941, aceste dispoziții nu s-au mai aplicat, fiind înlocuite cu ord. 88/22.VI.1941, comunicat tuturor prefecturilor de județe, privind evacuarea tuturor familiilor evreiești din zonele rurale în comunele urbane de pe teritoriul județelor respective. Ulterior s-a precizat că evreii vor fi evacuați numai în reședințele de județ. (Vezi doc. 162 din volum).

¹ Acest ordin a fost transmis tuturor prefecturilor de județ, care l-au comunicat autorităților administrative subordonate. Prefectura județului Iași precizează: „Evreii de la Vama Cârlișău de la Tg. Frumos; cei din Bivolari la P. Iloaiei; cei de pe Căpou și Galata, Codru la Iași”.

Primăria orașului Tg. Frumos a comunicat, la data de 10.IV.1941, Prefecturii județului Iași: „... o schiță de plan al orașului Tg. Frumos, comună urbană nereședință din județul Iași, pe care am delimitat cu albastru porțiunea pe care sunt grupate pe străzi, compact, familiile evreiești. În afară de acest cartier care este cel central și în care locuiesc circa 650 capi de familie evrei, alți circa 40 sunt răspândiți pe tot restul orașului.

Locuințele lor, în afară de câteva mai spațioase, sunt mici, șubrede, insalubre și insuficiente aproape pentru numeroasele lor familii, ceea ce am putut constata cu ocazia cantonării diferitelor unități ce au poposit prin Tg. Frumos.

În perimetrul locuit de evrei trăiesc și câteva familii românești. Conform instrucțiunilor, am delimitat cu roșu porțiunea ce s-ar preta mai bine pentru fixarea unui cartier pur evreiesc, dar încăpător numai pentru cei aflați astăzi în Tg. Frumos, căci dacă s-ar permite așezarea aici și la altora de prin alte localități nu ar fi suficient nici întregul Târg”. (*Ibidem*, f. 159)

La același ordin, Primăria comunei Burdujeni din județul Suceava trimite, la data de 7 mai 1941, următorul răspuns:

„În urma informațiunilor și a cercetărilor făcute la fața locului, am constatat că în cazul că evreii stabiliți în număr apreciabil în comună, peste 1 014 (una mie patrusprezece), nu pot fi evacuați în alte centre mai îndepărtate de frontiera țării, unde prezintă un real pericol și regiunea Burdujeni mai este și o regiune cu frumuseți naturale și monumente istorice, propunem ca cei veniți din alte regiuni în ultimele cinci luni să fie trimiși într-un lagăr iar cei din categoria unu, doi și trei, fără excepție, să rămână în comună, dar să se formeze un ghetou izolat care să cuprindă următoarele străzi: 1. Ștefan cel Mare de la proprietatea Olimpia Călinescu până la proprietatea Simioniu N. Constantin. 2. Strada Carol de la Petru Mafteanu până la Meir Avner. 3. și 4. Strada Teodor Movilă și Cuza Vodă de la crt. Subert până la hala comunei.

Se mai găsesc evrei așezați și infiltrați și în alte străzi printre populația creștină. Aceștia vor trebui să fie evacuați și expropriați și așezați în străzile sus-arătate care demult formează un ghetou.

Însă în cazul că s-ar putea face un schimb de populație, adică evreii să fie deplasați cu totul din sus-numitele străzi, atunci propunem porțiunea de răsărit a marginii comunei Burdujeni, numită «Gropi», iar populația creștină să fie evacuată de acolo și pusă în proprietățile evreiești.

Menționăm însă că populația din Gropi o formează rutenii (ucrainenii) care însă până în prezent nu vorbesc limba țării și nici sentimentele lor nu sunt românești”. (*A.SV., Fond Primăria, Burdujeni, ds. 560/1941, f. 3-5*).

Prefectura județului Timiș-Torontal pune, la 26 martie 1941, următoarea rezoluție pe acest ordin al M.A.I.: „Împreună cu Municipiul și Chestura să se stabilească starea de fapt, adică cum sunt în prezent așezați în municipiu evreii. Idem se va cere Preturilor și comunei Lipova să dea planuri pentru celelalte comune și plăși. Rog să-l am până voi veni de la București (1.4) pentru municipiu, pentru rest la 5.4 (ss) Indescifrabil”. La 2.5.1941, Serviciul administrativ pune următoarea rezoluție: „Se va raporta pentru municipiu în sensul propus de municipiu și Chestură. Pentru comunele rurale în sensul stabilit în conferința pretorilor. (ss) Indescifrabil”. (*A.TM., Fond Prefectura județului Timiș-Torontal, ds. 18/1941, f. 10 f/v*).

Drept urmare, Prefectura jud. Timiș-Torontal comunica la 25 aprilie 1941: „S-a stabilit cartierul din sectorul II al municipiului între hotarul comunelor Timișoara-Ghiroed-Mușnița”. În ce privește evreii din orașul Lipova și toate celelalte comune rurale din județ, s-a hotărât „ca tuturor evreilor din comune să li se fixeze domiciliu obligatoriu la cea mai îndepărtată periferie a comunei pe o singură stradă”.

Tot în legătură cu această circulară, Pretura plăși Sărnicolaul Mare comunica: „dintre comunele plășii ... singura cu un număr însemnat de evrei este comuna de reședință ... Sunt în total 97 familii evreiești cu 336 membri care locuiesc în diferite străzi din cele patru cartiere ale comunei ... Fixarea unui cartier unde să fie obligați să locuiască evreii nu este posibilă fără lezarea intereselor locuitorilor creștini care locuiesc în număr mai mare în străzile respective decât evreii”. (*Ibidem*, f. 12, 13, 16).

1941, martie 26, Focșani. Ordin ca Legiunea de Jandarmi, pretorii de plasă și polițiile din județul Putna să împiedice negustorii evrei de cereale să pătrundă în localitățile rurale și în oboarele de cereale.

ROMÂNIA
 PREFECTURA JUDEȚULUI PUTNA
 Serviciul Administrativ
 Nr. 43/1941, martie 26

Confidențial-personal

Leg. Jand. Putna
 Domnilor pretori ai Plășilor și Polițiilor din județ

Ministerul Afacerilor Interne cu ordinul nr. 2000/941 dispune ca să se împiedice pătrunderea la țară și în oboarele de cereale a negustorilor evrei, cari sub masca cumpărării de cereale urmăresc dobândirea de informațiuni și răspândirea de știri false.

Rugăm luați măsuri ca toți negustorii evrei să fie împiedicați de a merge pe teren sau în oboarele de cereale.

Executarea prezentului ordin se va face cu totă discrețiunea și tactul necesar pentru a nu se produce învrăjbirea populației contra evreilor.

Prefect

Șeful serviciului

(ss) Indescifrabil

(ss) Gr. Mușat

A.VN., Fond Pref. Jud. Putna, ds. 147/1941, f. 79

1941, martie 28, București. Ordin al M.M.S.O.S. pentru anularea contractelor ucenicilor evrei angajați atât la patronii evrei, cât și la patronii creștini.

Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale
 Direcția Muncii, Serviciul pregătirii și calificării profesionale
 I.M. nr. 292, No. 178513 din 28 martie 1941

În legătură cu ordinele noastre no. 102737 din 26 noembrie 1940; no. 103325 din 5 decembrie 1940 și no. 129839 din 9 ianuarie 1941, prin care vi s-a pus în vedere

să opriți predarea cărților de lucrător și meșter aprobate de comisiile de calificare evreilor, să nu mai supuneți la examen pe evrei și în general să suspendați rezolvarea lucrărilor de calificare ale lucrătorilor și meșterilor evrei, precum și să suspendați până la noi dispozițiuni înregistrarea contractelor de ucenicie ale ucenicilor evrei, vă facem cunoscut că, prin decizia ministerială no. 97484 din 8 martie 1941¹ s-a dispus următoarele:

1. Se anulează, pe data acelei decizii, contractele de ucenicie în curs ale ucenicilor evrei, fie că patronii sunt evrei, fie că patronii sunt creștini.

Ca urmare, veți dispune:

a) să se facă mențiuni în acest sens pe fiecare exemplar de contract de ucenicie din această categorie, aflat în păstrarea Camerii;

b) să se facă aceeași mențiune în registrul contractelor de ucenicie la rubrica observații;

c) să se facă comunicare scrisă atât patronului cât și părintelui sau reprezentantului legal al ucenicului respectiv că contractul s-a anulat. Aceste comunicări se vor redacta astfel ca să rezulte pe ce termen a fost încheiat contractul și cât timp a fost executat din stagiu.

2. Se mențin contractele ucenicilor români cu patroni evrei până la împlinirea stagiului sau până la încetarea funcționării patronilor evrei respectivi, ca atare. Atunci se va elibera ucenicilor certificat de ucenicie în condițiunile art. 45 din Legea pentru pregătirea profesională și exercitarea meseriilor.

3. Se vor anula și ridica cărțile de capacitate eliberate până în prezent lucrătorilor și meseriașilor evrei, salariați, la termenele la care vor fi concediați din întreprinderile în care lucrează, potrivit Decretului-lege pentru românizarea personalului în întreprinderi din 16 noiembrie 1940.

Ministerul va da ordine speciale și instrucțiuni de fiecare dată.

4. Se vor anula de asemenea cărțile de capacitate eliberate până în prezent lucrătorilor și meșterilor evrei care nu au calitatea de patron, dovedită cu brevet de meserie.

Organele de control ale muncii și asigurărilor sociale care în inspecțiile lor vor găsi astfel de lucrători și meșteri, le vor ridica cărțile și le vor înainta Camerii de muncă care le-a eliberat, iar camera de muncă le va înainta ministerului pentru anulare. După ce camera de muncă va primi comunicarea că ministerul a anulat o carte, va pune cea comunicare la ds.ul de calificare respectiv sau, în cazul când primește o singură comunicare de anulare pentru mai multe cărți, va face mențiune despre anulare în ds.ul de calificare pe lucrarea pe care cel interesat a semnat de primirea cărții, indicând și numărul adresei ministerului.

Aceeași mențiune se va face și în registrul de preschimbări sau eliberări.

5. De la data acelei decizii nu se va mai înregistra nici un contract de ucenicie în care ucenicul sau patronul este evreu.

Camera de muncă va refuza să primească astfel de cereri.

6. Rămân valabile cărțile de meșter ale acelor patroni evrei care posedă și brevete de meserie.

7. De la data acelei decizii nu se vor mai elibera cărți de lucrători, cărți de meșter sau brevete de meserie evreilor.

Această măsură confirmă și definitivază măsura luată prin decizia no. 64504/1940, comunicată d-voastră cu nr. 102737/1940.

8. Toate dispozițiile de mai sus se aplică și evreilor supuși străini.

Se vor considera evrei toți acei care au un părinte sau un bunic evreu.

Faptul de a fi aparținut Cultului Mozaic formează o dovadă legală pentru stabilirea calității de evreu. Faptul de a fi aparținut unui alt cult decât cel mozaic, nu formează nici prezumția, nici dovada pentru stabilirea etnicității neevrești.

Deciziile no. 64504 din 22 noiembrie 1940, 67704 din 4 decembrie 1940 și 75783 din 3 ianuarie 1941 s-au anulat.

Vă rugăm să luați cunoștință și să vă conformați întocmai².

Director General,

p. director,

L.S. (ss) D. Constantinescu

(ss) Indescifrabil

A.B.T., Fond Pref. Jud. Dorohoi, ds. 72/1941, f. 114-115

¹ Decizia menționată a fost adoptată de M.M.S.O.S. Zezi „E.R.”, vol. I, doc. 34.

² În legătură cu aceste dispoziții, Consiliul de colaborare al Prefecturii jud. Rădăuți releva următoarele: „Evreii sunt îngrijorați prin retragerea brevetelor de meserii și prin izgonirea pașaportarilor și a celor cu certificate Nansen. Retragera brevetelor tuturor meseriașilor evrei ar fi un rău pentru județ căci nu sunt meseriași creștini d.ex. tinichigii, croitori etc“. Se hotărăște ca Prefectura să intervină pentru „pășuirea retragerii brevetelor unor categorii de meseriași evrei din acest județ deoarece aici este o situație specială creată prin repatrierea meseriașilor germani“. (*A.N., Fond M.A.I., ds. 293/1941, f. 7*)

Demersuri similare au făcut și alte autorități. Astfel, Poliția Dorohoi, la 6 mai 1941, referind-se la ordinul M.M.S.O.S., solicita Prefecturii jud. Dorohoi menținerea atelierelor meșteșugărești ale unor evrei, deoarece închiderea acestora aducea prejudicii unităților militare, personalului polițienesc și altor funcționari publici. Pe acest document a fost pusă rezoluția: „9 mai. Termen până la 1 iulie 1941. Lt.-colonel (ss) Indescifrabil“. (*A.B.T., f. 135*)

137

1941, martie, București. Propuneri de a se legifera măsuri drastice pentru acei evrei care nu se vor prezenta la recensământul populației de sânge evreiesc.

Între condițiunile principale pentru reușita recensământului general a fost luarea de măsuri pentru ca nici un evreu să nu se poată eschiva de la înregistrare¹.

În acest scop s-a propus ca Mișcarea Legionară să dubleze aparatul de recensământ, împânzind toată țara cu o rețea de supraveghetori cari trebuiau să facă imposibilă evadarea de la recensământ a vreunui evreu.

Mișcarea Legionară nu mai poate oferi garanția ce i s-a cerut.

Trebuie găsite alte mijloace eficace cari să garanteze succesul recensământului general.

Mijlocul propus a fost: legiferarea unor sancțiuni drastice contra celor cari nu se înscriu.

Înscrierea este baza birourilor noi de populație. Deci, în viitor, nimeni nu va avea putința de a avea legitimație dacă nu se înscrie la recensământ.

Dacă totuși cineva, prin fraudă, se sustrage ei [evreii] trebuiesc internați în tabere de muncă și amendați sever.

Bunurile nedeclarate la recensământ se consideră ca bunuri abandonate și devin proprietatea statului. De asemenea cade în stare de ex-lege persoana care nu se înscrie, bunurile lui devenind de drept ale statului.

Aceste măsuri nu vizează nici un român sau minoritar care își îndeplinește simpla obligație de a se înscrie la recensământ.

Iar cei frauduloși nu trebuiesc deplânși pentru severitatea excesivă a legii.

Propunerile acestea au fost formulate de directorul Institutului Central de Statistică, deci el nu mai are nici o răspundere pentru cazul când recensământul ar suferi din cauza refuzului acestor propuneri.

Ele sunt totuși vitale pentru interesele superioare ale țării.

Trebuie neapărat să se știe numărul exact și nu cel aproximativ al evreilor.

Cei care au referat propunerile de mai sus și-au asumat o gravă răspundere în caz de eșec sau de atingere a prestigiului guvernului.

Credem că este neapărat necesar să se examineze din nou propunerile și să se aprobe proiectul alăturat, care poate fi adus instantaneu la cunoștința țării².

A.N., Fond Dr. S. Manuilă, pach. 351/1941, f. 1- 2

¹ La 14 ianuarie 1941, a fost publicat D.L. pentru efectuarea recensământului general al României din 1941, semnat de I. Antonescu. La finalul acestui decret se prevede „un recensământ special al populației de origine etnică evreiască”. (Vezi „E.R.”, vol. I, doc. 27)

² Ziarul „Universul” din 26.III.1941 publică cuprinsul formularului X, care este o anexă a listei de gospodărie, cuprinzând următoarele întrebări referitoare la recensământul special al evreilor din România:

„1. Care este numele de familie actual. Dacă acest nume e obținut prin schimbare, va fi arătat și numele anterior, anul și nr. Monitorului Oficial în care a apărut decizia de schimbare a numelui.

Dacă pronumele a fost schimbat prin botez, se va indica cel anterior.

2. Religia. Dacă evreul s-a creștinat, se va arăta localitatea și data creștinării.

3. Anul, luna, ziua, localitatea, județul și țara de naștere.

4. Din ce an se află în localitatea unde este recenziat și din ce localitate a venit.

5. Starea civilă a părinților arătându-se numele de familie, pronumele, religia de naștere, originea etnică, anul și locul în care s-au născut. Se va arăta de asemenea dacă părinții și-au schimbat numele și pronumele și cum se numeau mai înainte.

6. Starea civilă a bunicilor după mamă și după tată, răspunzându-se la aceleași întrebări ca și pentru părinți și arătându-se dacă ei mai trăiesc sau nu.

7. Care este cetățenia declarantului. Dacă e cetățean român va arăta în virtutea cărei legi, fapt sau act a dobândit această cetățenie. De asemenea, dacă cetățenia a fost revizuită, prin ce hotărâre a fost confirmată.

8. Care e situația militară. La această întrebare vor răspunde numai evreii cetățeni români, care vor arăta cărui cerc de recrutare aparțin, la care campanie a armatei române a participat și ce decorații a obținut.

9. Ce condamnări a suferit, arătându-se durata și motivele.

10. De unde își trage mijloacele de trai și care e cifra acestora.

11. Câte și care persoane sunt în sarcina recenzatului, care e vârsta lor și legătura de rudenie în care se găsesc.

12. Ce vehicule posedă și care e valoarea lor.

13. Ce nume, sex, vârstă, religie și situație școlară au copiii minori ai declarantului, care nu sunt activi în vreo profesiune.

14. Numărul buletinului de înscriere la biroul populației pentru declarant și copiii lui minori, arătându-se data înscrierii, localitatea și numărul circumscripției de poliție.

15. Care este inventarul averii imobile a declarantului și copiilor săi minori.

La această întrebare se va arăta felul averii, localitatea unde se află, titlul de proprietate sau folosire, venitul anual, impozitul și sarcinile ce o grevează.

16. Ce proprietate industrială sau comercială au declarantul și copiii lui minori, dându-se explicații despre numele întreprinderii, adresa, forma judiciară, capitalul și venitul ei.

La această întrebare se va arăta ce sume sunt depuse și la ce bancă: titlurile de rentă, cu valoarea și denumirea lor, bijuterii; imobilier, colecție de tablouri și bibliotecă.

18. Care și câți sunt servitorii aflați angajați la data recensământului în gospodăria capului de familie.

Se va arăta numele și pronumele lor, sexul, vârsta, originea etnică și localitatea unde au fost născuți.

Răspunsurile la aceste întrebări vor fi date în prezența și pe răspunderea proprie a părintelui, tutorelui sau curatorului fiecărei gospodării, care va contrasemna formularul special de recensământ al evreilor“.

138

1941, aprilie 2, Sibiu. Protest al Episcopiei Ortodoxe Române de Alba-Iulia și Sibiu, în legătură cu interzicerea „trecerii și primirii jidanilor la alt cult“.

Arhiepiscopia Ortodoxă Română de Alba-Iulia și Sibiu
Nr. 4068/941
Bis - 2.IV.1941

Domnule ministru,

Luând cunoștință de Decretul-Lege nr. 711 publicat în Monitorul Oficial nr. 60 din 21 martie c. referitor la modificarea art. 44 din Legea pentru regimul general al cultelor, prin care se interzice trecerea și deci primirea jidovilor la oricare alt cult, avem onoare a face următoarea întâmpinare:

Principial nimenea de pe pământ nu poate opri ca Evanghelia și harul mântuitor al Domnului nostru Isus Hristos să fie împărțite oricărui om. Fiul lui Dumnezeu s-a coborât pe pământ și a suferit moartea pe cruce pentru mântuirea tuturor oamenilor cari vreau să creadă în El.

Cu atât mai puțin este această interdicție de competența statului. El nu se poate face stăpân peste ceea ce nu are, peste harul și peste voința de mântuire a lui Dumnezeu.

Statul ar putea face altceva: să oprească amestecarea sângelui jidovesc cu cel românesc, prin interzicerea căsătoriilor mixte, indiferent că jidovii sunt sau nu botezați. Mai departe nu poate merge, amestecându-se în lucruri de dogmă.

Ridicând această obiecțiune de principiu pe care ne-o poruncește conștiința noastră de păstor al Bisericii însărcinată de sus cu opere de mântuire a oamenilor, noi putem arăta totuși că practic Mitropolia ortodoxă a Ardealului, mai mult decât oricare alta, se acoperă deplin cu națiunea română. Ea e pur românească ca compoziție etnică a credincioșilor ei. Alte Mitropolii din cuprinsul țării noastre numără printre credincioșii lor și ruși, ruteni, bulgari, greci etc. Noi n-avem de aceștia, cum n-avem nici unguri, sași, șvabi etc., ci avem exclusiv români. N-am înregistrat cereri nici de la jidovi pentru a fi primiți prin botez în sânul ei. Ortodoxia la noi se identifică practic cu națiunea și totdeauna și-a însușit durerile și aspirațiunile ei, fiindu-i suprema mângâiere și cel mai neînșelător ajutor în toate timpurile.

...Aceasta fiind situația Bisericii noastre în raport cu ființa etnică a neamului, poziția noastră devine tare întru a afirma că dreptul ei de a boteza nu poate fi prejudiciat prin legi ale statului.

...Vă rugăm, prin urmare, domnule ministru, să binevoiți a retrage Decretul-Lege amintit ca fiind în contradicție cu dogma despre Biserică. Dacă nu ați face aceasta, suntem nevoiți a vă declara că pentru Biserica pe care o păstoresc, Decretul-Lege împincinat îl vom considera neavenit.

Arhiepiscop și mitropolit (ss) Nicolae¹

D-lui general Radu Rosetti, ministrul instrucției, educației, cultelor și artelor, București

A. M.A.E., Probl. 33, vol. 10, f. 101-102

Pe document, rezoluțiile:

„8.IV.1941. Se va răspunde că am supus acest raport d-lui conducător al statului.

Cestiunea împiedicării acestor botezuri este un act de guvernământ asupra căruia conducătorul statului și guvernului nu revin căci asemenea botezuri pun în primejdie bazele statului român.

Nu pot crede că biserica să refuze îndeplinirea învățământului Mântuitorului de a da Cezarului ce este a Cezarului. (ss) Radu Rosetti“.

„I.V. Mitropolitul Ardealului a început să exagereze. Dl. ministru al justiției este rugat să cerceteze dacă legile organice ale statului îngăduie capului bisericii să ia atitudine oficială și să amenințe cu neexecutarea legilor. Va lua îndeaproape în cercetare și adresa nr. 4529 aici anexată din același punct de vedere. După care voi decide. General Antonescu“.

¹ Mitropolitul Nicolae Bălan a intervenit la mareșalul Antonescu, în august 1942, pentru a opri deportarea evreilor din Vechiul Regat, Transilvania de Vest și Banat în lagărele de exterminare din fosta Polonie, după cum ceruse Reich-ul hitlerist. (Vezi Al. Șafran, *op. cit.*, p. 97-101)

1941, aprilie 10, Iași. Schițele de plan ale municipiului Iași și localităților Tg. Frumos și Podul Iloaiei, cuprinzând numărul de evrei pe localități și delimitarea cartierelor destinate a fi locuite de evrei.

Prefectura județului Iași
Cabinetul Prefectului
687, 10 aprilie 1941

DOMNIEI SALE, DOMNULUI MINISTRU AL AFACERILOR INTERNE
- CABINETUL DOMNULUI MINISTRU -
BUCUREȘTI CONFIDENȚIAL

La ordinul domniei-voastre confidențial personal nr. 1813 din 23 martie 1941;
Avem onoarea a înainta alăturat câte o schiță de plan a municipiului Iași, a orașului Tg. Frumos și a comunei Podul Iloaiei în care sunt trasate cu roșu cartierele destinate a fi locuite de evrei.

1. Din datele provizorii pe care le avem în prezent asupra numărului evreilor - înainte de încheierea lucrărilor actuale de recensământ - rezultă următoarele:
 - a. în municipiul Iași trăiesc un număr de 51 200 evrei din totalul de circa 105 000 locuitori.
 - b. în comuna urbană Tg. Frumos sunt cca 1 600 evrei din totalul de circa 6 200 locuitori.
 - c. în comuna rurală Podul Iloaiei sunt 1 550 evrei din totalul de cca 10 600 locuitori.
 - d. în comuna rurală Bivolari sunt 880 evrei din totalul de cca 5 600 locuitori.
 - e. în comuna rurală Țigănași sunt 92 evrei din totalul de circa 3 030 locuitori.
 - f. în comuna rurală Șipote sunt 4 evrei din totalul de cca 5 040 locuitori.

Aceste date, după cum am raportat mai sus, sunt aproximative, luate după statistici întocmite de mai multă vreme, timp în care au suferit modificări importante.

2. În vederea soluționării problemei de a înființa cartiere în care să locuiască numai evrei, am întocmit schițele de plan alăturate în care s-a trasat cartierele propuse a fi destinate evreilor astfel:

a. în municipiul Iași s-a destinat unul din cartierele cele mai populate de evrei, îndeajuns de insalubru în care evreii din celelalte cartiere să fie obligați a se muta.

În acest cartier ar urma să se stabilească și cei 96 evrei din comuna Țigănași și Șipote, adică în total $51\ 200 + 96 = 51\ 296$ evrei.

b. în comuna urbană nereședință Tg. Frumos locuită de 1 600 evrei ar urma să se stabilească $1/2$ din numărul evreilor din Bivolari (aflat pe malul Prutului), adică în total $1\ 600 + 440 = 2\ 040$ evrei.

c. în comuna rurală Podul Iloaiei locuită de 1 550 evrei ar trebui să se stabilească 1/2 din numărul evreilor din Bivolari, adică în total $1\ 550 + 440 = 1\ 990$ evrei.

În acest mod, comuna Bivolari, care se găsește pe actuala frontieră, ar fi evacuată complet de evrei care reprezintă un element de nesiguranță și periculos pe frontieră.

3. Problema fiind deosebit de importantă, în special pentru municipiul Iași, unde numărul evreilor este copleșitor față de elementul românesc, comportă un studiu amănunțit la teren - în care să se stabilească:

- numărul actual al clădirilor evreești din cartierul destinat a fi locuit de ei;
- capacitatea actuală de cazare pe locuințe și posibilitățile de locuit pe viitor;
- numărul și posibilitatea de cazare a locuințelor românești din acest cartier;
- bisericile, școlile, așezămintele și industriile românești din cartier;
- posibilitățile de construcții noi;
- arterele principale de comunicație care să nu stingherească dezvoltarea economică a orașului.

Acest studiu necesită o lucrare pe teren, chiar după obținerea datelor recensământului recent, de circa 2 luni, timp în care problema evreească ar putea fi cunoscută în adevăratul ei aspect.

În același timp supunem aprecierii domniei voastre eventuala plasare a evreilor din nordul Moldovei în câteva localități din interior care să fie locuite exclusiv de evrei, pentru a se descongestia orașele și târgurile din Moldova de elementul evreesc, ferind astfel masa populației românești de acest element coruptibil și neasimilabil.

Prefectul județului Iași, colonel D. Captaru

A.IȘ., Fond Pref. Jud. Iași, ds. 1/1941, f. 156-158

140

1941, aprilie 12, București. Precizări ale M.J. cu privire la D.L. care se referă la oprirea căsătoriilor între români de sânge și evrei.

MINISTERUL JUSTIȚIEI
DIRECȚIUNEA JUDICIARĂ
nr. 41904 din 12 aprilie 1941

Domnule ministru,

Prin Decretul-Lege no. 968 din 7 aprilie 1941¹, s-a dat o reglementare nouă privitoare la autorizarea pentru căsătoria funcționarilor cu persoane altele decât de origină etnică română.

Legea pune principiul că funcționarii publici ai statului, județelor, comunelor, regiilor publice sau ai instituțiilor de utilitate publică, ori ai instituțiilor care funcționează în temeiul unor legi speciale, acordând privilegiile de stat, nu se pot căsători decât cu persoane de origine etnică română.

Se deduce de aci că obligația aceasta s-a extins și la funcționarii pe care Codul Funcționarilor Publici nu-i încadrează ca atare, întrucât se aplică și acelor care aparțin „instituțiilor de utilitate publică, ori ai instituțiilor care funcționează în temeiul unor legi speciale, acordând privilegiile de stat”.

Asemenea sunt cuprinși în dispozițiunile acestei legi și militarii, cu singura deosebire că în loc a li se aplica sancțiunile din art. II din acest decret-lege, li se aplică sancțiunile prevăzute în legea asupra căsătoriei militarilor.

Căsătoria cu persoane de origine etnică evrească este cu totul oprită.

Pentru a putea obține autorizația, cei interesați vor depune cererile autorității de care depind, împlinind totodată cerințele impuse de art. 43 din codul Funcționarilor Publici.

Actele completate astfel vor fi înaintate cu un referat instituției de care depinde acea autoritate (minister, casă autonomă, regii autonome etc.) indicând motivul grav pe care se întemeiază cererea de dispensă.

Instituția tutelară după ce își va da avizul său, va înainta ds.ul Ministerului de Justiție îndreptățit, potrivit legii, a decide asupra dispensei pentru căsătorie.

Este de observat că legea tinde a promova elementele românești în toate domeniile de activitate a statului, iar, pe de altă parte, găsește necesar ca funcționarul să-i fie cât mai devotat și cât mai în afară de orice împiedicare sau stingherire în exercițiul funcțiunii sale.

Următor acestui scop, funcționarul urmează să cumpănească, adesea până în a alege, între funcția ce o îndeplinește și căminul ce voește a-l înjgheba și deci să judece cu maturitate înainte de a se hotărî la acest pas cunoscând că legea, cu totul excepțional și numai pentru motive grave, acordă asemenea dispense.

Ministru, Const. C. Stoicescu

Director, C. Vulpescu

Domnului ministru Secretar de Stat la Depart. Afacerilor Interne

A.N., Fond M.A.I., ds. 348/1941, f. 203

¹ Acest Decret-Lege completează D.L. pentru oprirea căsătoriilor între românii de sânge și evrei din 8 august 1940. (Vezi „E.R. ”, vol. I, doc. 4)

1941, aprilie 17, București. Asasinii librarului evreu Max London au fost condamnați la moarte și executați.

Prefectura Poliției Capitalei comunică:

Continuându-se cercetările în legătură cu asasinarea librarului Max London din str. Olteni 60, au fost arestați ambii asasini.

Procedându-se la identificarea lor s-a stabilit că se numesc Alexandru Niculescu, în etate de 22 ani, originar din Tg. Jiu, vânzător librar, domiciliat în str. Maica Domnului 52 și Constantin Ionescu, zis Vlad Ioan, de ani 21, originar din Caracal, de profesiune chelner, domiciliat în comuna Pantelimon, jud. Ilfov.

Ambii fac parte din Mișcarea Legionară, purtând la gât însemnele Gărzii de Fier.

Ionescu Constantin fusese sub regimul legionar agent la biroul II al poliției legionare din Prefectura poliției Capitalei ce lucra sub ordinele fostului chestor Opreș Romulus, șeful acestui birou, în prezent dispărut și urmărit pentru rebeliune, jafuri și asasinarea deținuților politici din închisoarea Jilava.

Cercetările au mai stabilit că atentatorii fac parte din așa-zisele „echipe ale morții” și sunt elemente de sacrificiu, săvârșind asasinatul din str. Olteni din ordinul organizației din care fac parte, cu scopul de a cunoaște reacțiunea autorităților față de aceste încercări teroriste legionare, în vederea unor serii de atentate ce ar fi fost proiectate împotriva demnitarilor statului, în special cu prilejul serviciilor religioase din săptămâna patimilor.

Crima a fost executată ca un exercițiu de pregătire și verificare a elementelor ce urmau să săvârșească viitoarele asasinate.

Asasinii erau instruiți conform poruncilor legionare care impun celui arestat să declare: „Scurt și numai asupra activității proprii spre a nu târî în temniță și alți camarazi”.

Așa se explică faptul că Ionescu Constantin a refuzat cu încăpățănare, la primele cercetări, să își declare identitatea reală, susținând că se numește Vlad Ioan, de meserie picol, negăsindu-se asupra sa nici un act de identitate, aceasta pentru a nu da posibilitatea de a fi identificat.

Executarea celor doi asasini
Comunicat

Criminalii Ionescu Constantin și Niculescu Alexandru, cari au omorât ieri 14 aprilie 1941 pe librarul London, au fost condamnați la moarte și executați astăzi, 15 aprilie 1941, ora 19.

Ziarul „Universul”, nr. 103, 17 aprilie 1941

1941, aprilie 18, București. M.Ed.C.A. avizează înființarea învățământului evreiesc, dar cu încadrarea unui director român la școlile primare și a unor profesori de istorie, geografie și limba română neevrei, la licee.

MINISTERUL INSTRUCȚIUNII, EDUCAȚIEI, CULTELOR ȘI ARTELOR
Cabinetul ministrului

nr. 3076

18 aprilie 1941

Notă de Cabinet
Către
Direcțiunea Înv. Primar

Din ordinul domnului ministru general Radu Rosetti, am onoare a vă înainta în copie, mai jos, referatul domnului președinte al Consiliului Permanent în legătură cu efectele create de decretul-lege nr. 3439/1940 pe care dl. ministru a pus următoarea rezoluție:

„Dir. Înv. Part., Dir. Înv. Primar. 17.IV.1941

Foarte just.

1. Se va face un referat în acest sens către dl. general Antonescu.
2. Se va da ordin inspectorilor școlari primari județeni de care depind școlile autorizate să funcționeze, să le facă cât mai curând câte o inspecție, însoțiți fiind de medici oficiali, spre a se constata dacă localurile în care sunt școlile îndeplinesc condițiile igienice necesare. Cele ce nu îndeplinesc asemeni condițiuni, nu vor fi autorizate să funcționeze. (ss) R. Rosetti“.

Director de cabinet
(ss) prof. A. P. Todor

Copie
Referat

Domnule ministru,

Am onoare a supune atențiunii d-vs. următoarea situațiune pe care a creat-o Decretul-Lege nr. 3438 din 14 oct. 1940.

Acest Decret-Lege prevede:

1. Art. I. Evreii sunt liberi să-și organizeze în cadrul legii învățământului particular școli proprii de grad primar și secundar.

Art. II. Școalele evreești prevăzute la art. precedent nu pot funcționa decât cu personal evreesc.

De la 15 martie, de când noi am început activitatea la Consiliul Permanent, am dat avizul pentru înființare - întrucât îndeplineau condițiile prevăzute de lege - la 12 școli primare israelite (în Bacău, Burdujeni, Iași, Rădăuți, Vatra Dornei, Adjud, Tg.

Bucecea, Mediaș, Hațeg, Deva, Sânnicolaul Mare și Timișoara). Mai avem în studiu cereri pentru înființarea a încă patru școli primare și a 11 licee. Deosebit de acestea mai funcționează în cuprinsul țării numeroase alte școli israelite pentru care se pot obține date statistice de la Direcția Învățământului Particular.

Este de la sine înțeles, domnule ministru, că populațiunea israelită nu poate fi mulțumită, acum după restrângerea drepturilor ei, în noile condiții de viață ce i s-au creat. Este chiar probabil ca proletariatul evreu să simpatizeze cu ideologia bolșevică întrucât aceasta nu cunoaște diferențe de rase și religii. În asemenea împrejurări, cred că este o primejdie pentru noi înmulțirea școlilor evreiești în care nici o ureche și nici un ochi românesc nu aude și nu vede ce se întâmplă. Ele pot deveni ușor focare de propagandă comunistă și pot crea printre viitorii intelectuali de rit mozaic unelte de spionaj împotriva statului. Pentru preîntâmpinarea din vreme a răului, credem că este necesar să se impună un director român la școala primară, trei profesori români bine aleși (de istoria națională, de geografia patriei și de limba și literatura română) la fiecare liceu. Prezența continuă a acestor profesori în cancelaria școlii și în mijlocul elevilor ar stânjeni mult, dacă nu s-ar paraliza complet propaganda ideilor subversive.

Din moment ce statul îngăduie pe teritoriul țării minoritatea israelită și le garantează prin lege dreptul la cultură, noi avem datoria să supraveghem ca această cultură să nu fie prin tendința ei ostilă comunității evreiești [probabil românești - n.n.] și să impună acestor școli materii de cultură națională, predată de profesori calificați, materii care să contribuie a o apropia sufletește de noi¹.

(ss) N. Cartoian, Președintele Consiliului Permanent

A.N., Fond M.Ed.N., Fond Direcția Învățământului Particular, mapa 10, ds. 1411/1941, f. 32, 33

Pe document, rezoluțiile:

„9.V.1941. Se va trimite inspectorilor generali, primari ai tuturor regiunilor, pentru a fi informați și a ne face propuneri. (ss) Indescifrabil“. „B-R. V.941 90750/941, 5380/941. Circulară: Dlor inspectori primari. Avem onoare a vă înainta alăturat copie de pe nota de la Cabinetul d-lui ministru nr. 3076/941, însoțită de o copie de pe referatul d-lui Președinte al Consiliului Permanent, cu privire la exercitarea controlului în școlile evreiești, prin numirea de profesori români pentru istorie, geografie și limba și literatura română predate în școale, cu rugămintea de a lua măsuri și de a ne trimite propunerile în legătură cu această importantă problemă. (ss) Indescifrabil“.

¹ Aceste măsuri nu au fost introduse în practică.

1941, aprilie, Iași. Capitolul „Evreii“ din darea de seamă asupra stării de spirit a populației din Iași.

DARE DE SEAMĂ*

asupra stării de spirit a populației din raza chesturei poliției municipiului Iași din punct de vedere economic, social și politic, în cursul lunii aprilie 1941.

Evreii

În legătură cu decretul-lege de exproprierea proprietăților urbane evreiești, toate categoriile sociale ale acestei minorități comentează cu multă îngrijorare soarta ce li se creează prin legiurile antisemite, spulberându-le toate speranțele pe care le aveau în îmbunătățirea soartei lor, ce le așteptau de la actualul regim de guvernare. Erau foarte mulțumiți că au scăpat de teroarea legionară, însă acum sunt mai mult îngrijorați că li se răpesc posibilitățile de trai. Nu pot preciza însă care le va fi soarta de mâine, însă speranțele lor sunt tot în legătură cu o eventuală reușită a Angliei în actualul război...

Afirmă că statul român nu a găsit momentul potrivit pentru rezolvarea chestiunii evreiești întrucât atât situația internă cât și cea externă nu sunt încă clarificate și ar fi trebuit ca dl. general Antonescu să ducă o acțiune de pacificare a spiritelor dinlăuntru, în vederea luptei de mâine ce o va duce pentru reîntregirea și refacerea țării la care și [populația evrească] ar aduce un aport destul de însemnat.

Condamnă foarte mult amestecul german în afacerile interne ale statului român și spun că orice măsură de stat luată la noi în țară se face numai cu o prealabilă aprobare a lui Hitler.

Evreii au început să lanseze ura în contra germanilor, concretizând-o în scrieri pe garduri sau pe ziduri cu „Afară cu nemții din țară“.

Evreii din conducerea Comunității Israelite activează intens pentru ajutorarea evreilor săraci ca să-și mențină solidaritatea, iar pe cei apti de muncă îi plasează pe la diferite afaceri evreiești cu circa 80 lei pe zi.

Duce o luptă dârză pentru menținerea unității lor sufletești și caută în același timp să realizeze și scopul educativ, îndreptând pe toți tinerii în școli evreiești practice, mai ales în direcția mecanicii. Acești elevi din cursurile complimentare lucrează practic în următoarele secțiuni: electrică, mecanică și strungărie, unde au specialiști și tot asortimentul necesar atelierelor pentru o perfectă funcționare.

Aceeași acțiune duc și pentru educația fetelor din cursurile complimentare. Toate aceste școli au de scop îndrumarea tinerilor evrei numai pe calea meseriilor productive, în spiritul muncii și al specializării în direcția mecanicii, pe care le consideră absolut necesare pentru pătura evreiască.

* Fragmente.

Toți acești tineri, după ce-și termină cursurile și îi găesc pregătiți sunt ajutați pentru a emigra în Palestina, în care scop se colectează fonduri pentru a ajuta emigrarea lor.

Aceeași acțiune de colectare a fondurilor și în același scop, organizația sionistă evreească o face pentru tinerii evrei mediciști și pentru cei care au studiat și în școlile noastre politehnice și nu le-au terminat¹.

A.IȘ., Fond Tribunalul Militar Iași, ds. 6, f. 21-22

¹ În legătură cu starea de spirit a populației evreiești din Iași, este semnificativă adresa trimisă, la 29 aprilie 1941, de către biroul Poliției de Siguranță Iași Primăriei acestui municipiu, în care se arată că „evreii proprietari de imobile din Iași se abțin de a mai face reparațiuni la imobile din cauza decretului-lege privind exproprierea proprietăților urbane evreiești. De acest fapt sunt îngrijorați lucrătorii zidari care se văd în situația de a șoma tocmai în sezonul lor de lucru, având și datorii din timpul iernii și pe care nu le mai pot achita.

Suntem de părere că Primăria municipiului Iași, printr-o ordonanță, să oblige pe proprietarii evrei să facă reparațiunile necesare proprietăților lor și acei care vor fi dovediți că din rea voință nu respectă dispozițiunile luate, să fie imediat sancționați“. (*Ibidem, Fond Primăria municipiului Iași, ds. 63/1941, f. 318*).

144

1941, mai 4, Focșani. Dificultățile legate de evacuarea evreilor în localitățile urbane din jud. Putna, care implică schimbul de locuințe cu creștini.

PREFECTURA JUD. PUTNA
Serv. Ad-ției de Stat

DOMNULUI MINISTRU AL AFACERILOR INTERNE
- Cabinetul ministrului - București nr. 315/4 mai 1941

La ordinul Domniei-Voastre nr. 1813 din 23 martie 1941 - Cabinet - avem onoare vă raporta următoarele:

Populație evreiască avem în orașele Focșani, Adjud, Mărășești, Odobești și Panciu.

Din cercetările făcute la fața locului s-au fixat cartiere pentru evrei după cum urmează:

1. În orașul Focșani, cu o populație evreiască de circa 2 000 familii, s-a fixat partea de sud a orașului locuit, terenul viran situat în afara orașului, în dosul cimitirului sudic, compus între strada Milcov și drumul ce duce spre Cotești.

2. În orașul Adjud, cu o populație evreească de circa 146 familii s-a fixat în raza străzilor: Abator, Spitalului și partea sudică a Străzii Mari, astăzi cartier ocupat de locuitori de origine etnică română: muncitori, agricultori și funcționari C.F.R.

În caz că se admite această soluție, proprietarii români ar urma să fie expropriați și apoi să le dea în schimb imobilele părăsite de evrei din centrul orașului.

3. În orașul Mărășești, cu o singură familie evreiască, s-a stabilit ca la primirea dispozițiilor Domniei-Voastre să-și stabilească domiciliul la Fabrica de Produse Chimice „Mărășești”, situată în afara orașului, unde își are sediul.

4. În orașul Odobești, cu o populație de 176 familii evreiești, s-a fixat terenul viran de lângă școala de viticultură Odobești¹.

Prefect,
colonel Emil Procopiescu

Șeful Serviciului
(ss) Indescrifabil

A.VN., Fond Pref. Jud. Putna, ds. 152/1941, f. 170

¹ La 14 mai, Primăria comunei Odobești comunică Prefecturii județului Putna, serviciul administrativ, următoarele: „Împreună cu dl. șef al poliției locale, ne-am transportat în cuprinsul orașului Odobești, unde în urmă am luat măsurile necesare în vederea aplicării pe teren a acestor dispozițiuni, hotărând ca evreii să fie grupați separat în locuințele ce vin pe marginea râului Milcov, str. Eroul N. Ioniță, spre abator, unde vor fi departe de centru și de barierele orașului.

În schimb, acești deposedați (locuitorii etnici români ce vor fi mutați din casele lor, în care urma să fie cazați evrei - n.n.) vor lua casele foste ale evreilor. În acest scop va trebui o comisiune formată în frunte cu judecătorul care să lucreze imparțial.

Totuși, vom avea unele inconveniente pe care vi le semnalăm.

Imobilele țăranilor au toate pe lângă ele teren cu vii, grădini cu pomi și de zarzavat. Vor trebui mutați în imobilele evreiești care sunt situate în centrul orașului, fără terenuri de cultură, dar cu case mari. Țăranii noștri de la periferie nu vor mai avea produsul terenurilor lor și nu vor avea cu ce mobila casele mari foste ale evreilor.

Apoi, pe lângă evreii cu proprietăți, sunt o mare majoritate ce stau cu chirie în casele creștinilor. Unde-i vom pune pe acești evrei ce nu sunt proprietari? Deoarece ei nu au ce da în schimbul caselor unde urmează să-i mutăm.

A se face exproprieri conform actualelor legi trebuie timp îndelungat. Orice dispoziții s-ar lua, ele trebuiesc luate urgent, deoarece ei ne-au devenit acum mai aprigi dușmani și trebuie să ne apărăm mai ales într-un eventual război.

Primar, avocat (ss) D. Constantinescu“. (*Ibidem*, f. 171-172).

1941, mai 14, București. M.P.N. solicită identificarea numelor reale a 10 scriitori evrei, în vederea alcătuirii unei „bibliografii a scriitorilor evrei“.

Ministerul Propagandei Naționale
Direcțiunea Propagandei

Domnule președinte,

Ministerul Propagandei adună material documentar pentru o bibliografie a scriitorilor evrei. Cum descoperirea acestor scriitori este anevoioasă din cauza pseudonimelor pe care le întrebuițează și pentru a evita o intervenție din partea organelor polițienești spre identificarea lor, vă rugăm să binevoiți a ne da dvs. direct lămuririle necesare.

Astfel, vrem să cunoaștem numele adevărat, locul și data nașterii a următorilor scriitori: Pană Sașa, Roman Anselm, Robot Alexandru, Nemțeanu Barbu, Adrian Vereea, Lia Hârsu, Marian Eliza, Tailler Emilia, Cella Serghie și Benador Ury.

Pentru a obține datele cerute, vă rugăm să dispuneți a se face cercetări, fie în registrele Comunității Evreiești, fie printre familiile evreiești din București care v-ar putea da lămuririle necesare¹.

Director, (ss) Indescifrabil
Șeful serviciului, (ss) Indescifrabil

Domniei sale, domnului președinte al Comunității Evreiești
București

J. Ancel, op. cit., vol. X, p. 543

¹ Ulterior au fost comunicate numele și principalele opere ale unor scriitori evrei tuturor organelor administrative locale, pentru a fi afișate public, în vederea scoaterii lor din biblioteci. Vezi doc. 498 din volum.

1941, mai 27, București. Evreii nu pot lua parte la licitațiile pentru vânzări de păduri foste în proprietatea evreilor.

Ministerul de Finanțe Oficiul Central de Licitații nr. 77801 din 27 mai 1941
Subsecretariatul de Stat al Românzării, Colonizării și Inventarului

Avem onoare a vă aduce la cunoștință că examinându-se situațiunea admiterii concurenților evrei la licitații pentru vânzări sau exploatari de păduri, față de decretul-lege de trecerea proprietăților rurale evreiești în patrimoniul statului, publicat în Monitorul Oficial nr. 25 din 5 octombrie 1940, completat prin decretul-lege nr 3810 din M. Oficial nr. 271 din 17 noiembrie 1940, Consiliul de Avocați din Ministerul de Finanțe, prin încheierea nr. 1428 din 2 mai 1941, a stabilit că la licitațiile și concurențele publice pentru vânzarea spre exploatare de păduri pe baza legii amintite, evreii din orice categorie ar face parte, potrivit legii din 8 august 1940, nu mai pot lua parte la licitații cu asemenea obiect.

Astfel fiind situațiunea, avem onoare a vă ruga să binevoiți a pune în vedere tuturor organelor dvs. în subordine în special Comisiunilor de licitații și organelor silvice, pe viitor să nu mai primească ofertanți evrei să concureze la licitațiile publice cari au ca obiect vânzări spre exploatare de material lemnos din pădure.

Ministru, (ss) Indescifrabil
Director O.C.L., (ss) ing. Indescifrabil

A.TM., Fond Pref. Jud. Timiș-Torontal, ds. 18/1941, f. 19

1941, mai 27, București. Adnotări ale generalului Ion Antonescu pe un document al F.U.C.E. care evidențiază unele măsuri restrictive la adresa evreilor.

Cabinetul Militar

B.3

Nota

1941 luna mai ziua 27

Adnotări ale lui Ion Antonescu:

Federația Uniunilor de Comunități Evreiești din țară supune cunoștinței domniei-voastre că populația evreiască este adânc emoționată deoarece:

„să nu se mai facă“

- se aduc acuzațiuni, în limbaj jignitor, chiar în publicațiile oficiale, la adresa comercianților evrei;

„f. bine“

- nu se distribuie ulei și făină comercianților evrei sau se dau în cantități foarte reduse.

În sprijinul plângerilor de mai sus citează următoarele cazuri:

„pt. că sunt tâlhari și vând numai la evrei“.

- ordonanța Primăriei Piatra Neamț, în care se face cunoscut că nu se mai distribuie făină brutărilor evreiești;

„este adevărat“

- comunicatul Prefecturii jud. P. Neamț în care se arată că „scumpirea alimentelor se datorește intermediarilor jidani, care acaparează mărfurile“.

„Și asta este adevărat“

Federația roagă a se aplica „legea speculei“ pentru cei găsiți în vină și arată că după datele statistice, numărul speculanților creștini este mai mare decât al evreilor.

„La ds. “ I.A. »

A.N., Fond P.C.M., ds. 123/1941, f. 229

1941, mai 30, București. M.A.I. nu aprobă reîntoarcerea evreilor în orașul Panciu, „fiindcă acest domiciliu nu mai există pentru ei“.

România
Ministerul Afacerilor Interne
Cabinetul ministrului nr. 3068

București, 30 mai 1941

Confidențial

Domnului Prefect al județului Putna

Cu onoare se face cunoscut că domnul general de divizie D.I. Popescu, ministrul afacerilor interne, a pus următorul ordin în rezoluție pe raportul dvs. nr. 10799 din 29 mai 1941:

„De acord cu dispozițiunile din alineatul penultim, din raportul menționat, cari se vor aplica, mai ales că se va trece la refacerea orașului Panciu“¹.

Aliniatul penultim este următorul: „Cum prin decretul-lege nr. 842 din 27 martie 1941 proprietățile urbane evreiești au trecut în patrimoniul statului, evreii nemaivând nici terenuri de construit barăci - casele sunt distruse - ei nici în fapt nu pot să se reîntoarcă la domiciliul lor în Panciu, fiindcă acest domiciliu nu mai există pentru ei și în drept, ei, față de dispozițiunile art. 19 din decretul-lege, nu mai pot dobândi nici măcar un drept de uz sau habitațiune asupra bunurilor urbane“.

D.O. Director de Cabinet, maior (ss) E. Plesnilă

A.VN., Fond Pref. Jud. Putna, ds. 152/1941, f. 307

Pe document, rezoluția:

„În copie Primăria Panciu spre știință. (ss) Indescifrabil 1. VI. 1941“.

¹ Într-o adresă a Comisariatului de Poliție Panciu către Prefectura județului Panciu, din 1 aprilie 1941, se face mențiune despre „ordinul domnului general Antonescu... ca orașul Panciu să fie un oraș pur creștin“. (*Ibidem*, f. 177)

1941, iunie 5, București. M.C.N.C. aprobă examene particulare elevilor care frecventează școlile F.U.C.E., adevărurile de verificarea cunoștințelor neavând însă valabilitatea certificatelor eliberate de școlile de stat.

România
Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor
120248/941

5.VI.1941

Federația Uniunilor de Comunități Evreiești din țară
str. dr. Burghilea nr. 3
Loco

La adresa nr. 136/1941, avem onoare a vă face cunoscut că ministerul a aprobat, la cererile individuale ale școlilor, examene particulare pentru elevii cari din cauză de forță majoră nu pot urma la cursuri. Evident, această aprobare s-a dat școlilor a căror situație e bine clarificată din punct de vedere legal.

Examenele acestea vor avea valoarea pe care legile actuale le acordă școlilor evreiești.

Adevărurile de verificarea cunoștințelor nu au valoarea certificatelor eliberate de școlile primare de stat.

Director,
(ss) A. Călugăru

Șeful Serviciului,
(ss) Indescifrabil

A.F.C.E.R., Fond Comunitatea Evreilor Constanța, f. 22

1941, iunie 10, Suceava. Firmele evreiești din județ au fost radiate și, în consecință, nici un evreu nu poate să exercite activitate comercială.

Camera de Comerț și de Industrie Cernăuți
cu sediul în Suceava
nr. 726/941

Suceava, la 10 iunie 1941

Prefecturei județului Dorohoi

Avem onoare a vă aduce la cunoștință că potrivit dispozițiilor art. 7 p.d. din d.l. 2650/1940, privitor la starea juridică a locuitorilor evrei din România, pe data de

15 martie 1941 am radiat pe toți comercianții evrei din categoria I și a III-a din comunele rurale.

Cum până la data de 9 februarie 1941 nici un singur comerciant evreu din comunele rurale n-a făcut dovada că intră în categoria a II-a, rezultă că în comunele rurale nu poate exercita vreo activitate economică sau socială nici un evreu, indiferent de categoria din care face parte.

S-a constatat cu toate acestea că în diferite comune rurale se mai găsesc comercianți evrei care continuă comerțul lor nestingheriți, pe baza de autorizațiuni eliberate de unele autorități administrative.

Cu onoare ne permitem a vă atrage atențiunea asupra dispozițiunilor arătate la p.d. art. 21 din d.l. 2650/940, rugându-vă să binevoiți a dispune în consecință¹.

D.l. 2650/940 este publicat în Monitorul Oficial nr. 183 p I. din 9 august 1940.
Camera de Comerț și de Industrie Cernăuți.

Președinte,
(ss) Indescifrabil

Secretar,
(ss) Indescifrabil

A.B.T., Fond Pref. Jud. Dorohoi, ds. 72/1942, f. 166

Pe document, rezoluția:

„S.A. Ordin de urmare comunelor în sensul adresei de față p.a. se conforma I.D. Pref. Col. (ss) Indescifrabil“.

¹ Articolul respectiv indică sancțiunile pentru acei care nu respectă prevederile legii menționate. La pct. D se stipulează: „se pedepsesc cu închisoare corecțională, de la 6 luni la 2 ani, cei care potrivit atribuțiunilor legale, fiind în drept și în măsură să împiedice călcarea acestui decret cu putere de lege, nu iau cu știință „măsurile cuvenite“. (Vezi „E.R.“, vol. I, doc. 3).

151

1941, iunie 20, București. Ordinul generalului Ion Antonescu prin care se instituie măsuri restrictive împotriva populației evreiești: adunarea evreilor în cartiere specifice; interzicerea circulației între orele 20-7; luarea de ostateci dintre conducătorii comunităților.

Ministerul Afacerilor Interne

Copie de pe ordinul nr. 4599 Cab. din 20 iunie 1941

Din ordinul d-lui general Antonescu, se face cunoscut următoarele:

Sovietele urmăresc să producă acte de sabotaj, dezordine și agresiuni în spatele frontului.

În acest scop, lansează din avion spioni și agenți teroriști armați și adesea îmbrăcați în haine de femeie. Acești agenți inamici cu agenții rezidenți din țară și cu populația evreo-comunistă, organizează acte de sabotaj, jaf, terorism și agresiune.

Pentru curmarea acestor stări de lucruri, dl. general Antonescu ordonă:

1. Evreii bărbați de la 18 la 60 ani din orașul dvs. să fie adunați în carierele (cartierele - n.n.) evreiești, de preferință în școlile evreiești și în clădirile mai mari, punându-se sub pază pentru a se sancționa imediat orice încercare de turburare.

Să se ia măsuri de pază mai intense în scrierile (?) evreiești.

2. Între orele 20-7 circulația evreilor să fie oprită.

3. Să se ia ostateci dintre conducătorii cunoscuți (rabini, hahami etc.) comuniștilor și legionarilor comuniști, care să fie cazați într-o clădire aparte și în cazul când se va produce vreun act de rebeliune sau terorism, să fie împușcați.

4. Veți publica ordonanțe locale prin care să se aducă la cunoștința tuturor sancțiunile la care sunt supuși ostatecii în cazul când evreii, comuniștii și legionarii comuniști vor face acte de sabotaj, terorism, agresiune.

Ministru Subsecretar de Stat, general de divizie, I. Popescu

Comunicat: Prefecturile din Moldova, Prefectura Poliției Capitalei, Inspect. Gl. al Jandarmeriei, Direcțiunea Generală a Poliției, Prefect. Prahova, Buzău, R. Sărat, Tulcea, Constanța.

A.N., Fond M.A.I., ds. 322/1941, f. 331

152

1941, iunie 22, București. Ordinul generalului Ion Antonescu de evacuare în lagărul de la Tg.-Jiu a tuturor evreilor din satele dintre Siret și Prut, iar cei din satele din restul teritoriului să fie evacuați în comunele urbane.

Nr. 88
22.VI.1941

Telegrama *
Fulger tuturor Prefect.
Prefecților de județe
Focșani

Dată la București nr. 19273814, data de 22.VI, ora 4.

Domnul general Antonescu, conducătorul statului, ordonă următoarele:

* Această telegramă fulger a fost transmisă tuturor prefecturilor de județe în ziua declanșării războiului dintre Germania nazistă și U.R.S.S., la care a participat și armata română.

I. Toți evreii valizi între 8 și 60 ani din satele dintre Siret și Prut vor fi evacuați în lagărul din Târgu Jiu și în satele din jurul acestui oraș.

Primele trenuri pleacă cu începere de azi 21 iunie a.c. stop.

Restul familiilor evreiești din celelalte sate din Moldova vor fi evacuate cu cele ce le este necesar pentru trai în comunele urbane de pe teritoriul județelor respective prin grija Prefecturilor de județe.

Evacuarea acestor familii din satele din Moldova se va face în 48 de ore de la primirea ordinului.

II. Toate familiile evreiești care se găsesc în satele din țară vor fi evacuate cu ceea ce le este necesar pentru trai în comunele urbane de pe teritoriul județului respectiv¹, prin grija prefectului, în timp de 4 zile de la primirea prezentului ordin.

Pentru toți evacuații se vor întocmi tabele care vor fi predate poliției respective pentru a ține evidența lor - în scop ca orice eventuală deplasare să se poată face cu înlesnire.

Famiiliile evacuate nu au voie să mai intre în comunele din care au plecat.

Căminele celor evacuați, precum și orice alte bunuri care au rămas, vor fi date în primirea autorităților administrative locale.

Acei care cu ocazia acestei evacuări vor fi prinși în flagrant delict de devastare a bunurilor sau își vor însuși recolta, vor fi deferiți Tribunalelor Militare și vor fi sancționați cu pedeapsa cu moartea.

De asemenea, vor fi pedepsiți în mod extrem de sever toți acei cari se vor dovedi că au fost necorecți cu ocazia acestor evacuări.

Pedepsele la cari se expun cei ce vor devasta sau vor fi necorecți se vor aduce la cunoștință oamenilor din comună prin afișare și batere de tobă, pentru a nu cădea în greșală.

Evacuații la Târgu Jiu vor fi sfătuiți să-și ia cu ei lengerie, veselă, bani.

Prefecții județelor vor lua măsuri pentru aprovizionarea celor evacuați și vor veghea ca măsurile ce se iau față de ei să fie civilizate.

Pentru transportul pe C.F.R. se va cere de Prefectură, la Garnizoană, foi de drum. Ministerul Apărării Naționale, Aer și Marină a dat deja aprobarea.

Se va raporta de executarea evacuărilor^{2,3}.

Ministru Subsecretar de Stat al Depart. Internelor, general de divizie (ss) Ion Popescu nr. 4147

A.VN., Fond Pref. Jud. Putna, ds. 147/1941, f. 335

¹ Prefectura județului Iași, conformându-se acestui ordin, a dat dispoziții Legiunii de Jandarmi, Chesturii de Poliție, celor 4 preturi, municipiului Iași, primăriilor Tg. Frumos și Podul Iloaiei, Inspectoratului 7 Mișcare C.F.R., Garnizoanei Iași, ca: „Toți evreii valizi între 18 și 60 ani din satele din județul Iași vor fi evacuați la lagărul de la Tg.-Jiu și în satele din jurul acestui oraș...”

Restul familiilor vor fi evacuate pe jos cu tot ceea ce le este necesar (hrană, alimente, lengerie, mobilier, căruțe, animale etc.) în comunele urbane, după cum urmează:

- cele din Plasa Turia (Bivolari, Țigănași etc.), Plasa Codru, Plasa Galata vor fi evacuate la Iași;

- cele din Plasa Bahlui la Podul Iloaiei;
- cele din Plasa Cârlișău la Târgu Frumos“. (*A.IȘ., Fond Prefectură, ds. 16/1941, vol. I, f. 3-4 f/v*).

Prefectura Putna, la 25 iunie 1941, preciza că „Evrei prevăzuți la punctul I nu sunt în raza județului.

- din cei prevăzuți în p. II sunt în comuna Nămolosa Târg și Sat, Costieni, Sascut Sat și Târg, la Berești și în satele din jurul Panciului.

- dacă eventual mai sunt și în alte comune sau sate, ni se vor semnala procedându-se la fel.

b) Evreii ridicați din Nămolosa-Târg și Sat și Costieni, vor fi aduși la Mărășești. Cei din Sascut-Sat și Târg și Berești, vor fi duși în Adjud.

- cei din jurul Panciului în Mărășești“. (*A.VN., Fond Pref. jud. Putna, ds. 147/1941, f. 335*).

Dispoziții în acest sens au fost emise și de prefecturile: Brăila, Suceava, Roman etc.

Prefectura jud. Suceava, prin Ordonanța nr. 5 din iunie 1941, precizează: „familiile evreiești evacuate nu au voie să se reîntoarcă în comună decât în baza unei autorizațiuni scrise. Totodată se impun măsuri severe până la pedeapsa cu moartea pentru cei care vor jefui, devasta etc. locuințele celor evacuați“. (*A. SV., Fond Pref. jud. Suceava, ds. 16, f. 172*).

² Acest ordin a fost urmat, la 24 iunie 1941, de unele precizări ale M.A.I.: „În întreprinderi industriale care lucrează pentru economia națională și au personal de conducere evreiesc va rămâne mai departe la conducere; evreii căsătoriți cu creștine și evreicile căsătorite cu creștini vor fi evacuați; soțiile de medici sau ingineri și ale tuturor celor mobilizați, vor rămâne pe loc; medicii și farmaciștii evrei a căror evacuare ar lăsa satele fără asistență sanitară, vor rămâne pe loc“. (*A.IȘ., Fond Pref. jud. Iași, ds. 2/1941, f. 298*). O altă precizare la acest ordin, tot din partea M.A.I.: „evreii ce se găsesc mobilizați pentru lucru în antrepozite să nu fie evacuați din localitățile lor“. (*A.VN., Fond Pref. jud. Putna, ds. 147, f. 176*). La 28 iunie, M.A.I. comunică: „Toți evreii se evacuează... și din stațiunile climaterice“. Se mai adaugă că „evreii evacuați se întrețin pe seama lor, iar cei ce nu au bani să muncească pentru a se întreține, iar cei neapți pentru muncă vor fi dați pe seama comunităților evreiești. Stop. Nu se admite nici o cheltuială Prefecturilor pentru întreținerea evreilor evacuați“. (*A.BR., Fond Pref. jud. Brăila, ds. 170, f. 114*).

³ Ulterior, s-a făcut următoarea precizare în legătură cu această dispoziție, conform căreia aceste măsuri „trebuie înțelese în sensul că în fiecare județ evreii vor trebui strânși în comunele urbane reședință de județ. Se revocă aprobările date pentru evacuarea în alte comune urbane din județ“. (Telegramă fulger cu nr. 4572 din 30 iunie 1941 a M.A.I.). (*A.N., Fond M.A.I., ds. 344/1941, f. 37*).

VI. POGROMUL DE LA IAȘI. „TRENURILE MORȚII“.

28 IUNIE - 7 IULIE 1941

153

1941, iunie 29, Iași. Au fost arestați și împușcați numeroși evrei; „sunt temeri de dezordini grave“.

Prefectul județului Iași raportează:

- Soldații germani procedează la arestări de evrei; numeroși evrei au fost împușcați.
- În centrul orașului Iași precum și în jurul Chesturii de Poliție, numeroase împușcături.
- Soldații germani sunt foarte îndârjiți și maltratează pe evreii arestați.
- Comandantul Garnizoanei și Poliția, cu forțele pe care le au, nu pot stăpâni situația.
- Sunt temeri de dezordini grave.
- Nu s-a putut găsi până în prezent nici unul din acei cari au tras, pentru că aceștia trag din case.
- Situația este gravă.
- Este absolut necesar intervenția imediată a guvernului¹.

Prefect, (ss) Col. Captaru

nr. 1046 din 29 iunie 1941, ora 16,50

A.S.R.I., F.D. 2983, f. 378

¹ Șeful circ. I Poliție Iași raporta: „În ziua de 28 iunie a.c., pe la orele 13,30-15, un grup de soldați româno-germani au atacat cu focuri de armă mai multe locuințe în care se aflau evrei pe str. Aurel Vlaicu, rănindu-i grav, pe unii chiar amenințându-i cu moartea“. (*A.IȘ., Fond 1678, ds. 30, f. 295*).

1941, iunie 29, Iași. Prefectura județului Iași raportează că sergentul major T.R. Manoliu Mircea a arestat și ucis prin împușcare șase evrei.

Raportul confidențial-personal al Prefecturii jud. Iași nr. 1043 Cab. din 29 iunie 1941, adresat Comandamentului Diviziei 14-a.

Avem onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

1. În noaptea de 27/28 iunie a.c., sergentul major T.R. Manoliu Mircea, de la trenul regimentar al Reg. 13 Dorobanți, aflat în cartierul Abator, însoțit de caporalul Nicolau de la aceeași formațiune, a arestat și ucis prin împușcare un număr de 6 (șase) evrei, fără a avea vreun ordin de la o autoritate superioară.

Întrucât faptul s-a săvârșit de către militari, cu onoare vă rugăm a ordona să se facă cuvenitele cercetări și a se lua măsurile legale contra celor vinovați.

Rezultatul cercetărilor vă rugăm a fi comunicate și prefecturii pentru a se aduce la cunoștința domnului ministru al afacerilor interne¹.

Prefectul județului Iași, colonel (ss) D. Captaru

Ibidem, F.P. 108233, vol. 36, f. 60

¹ La 1 iulie 1941, Divizia 14 Infanterie comunica Pref. jud. Iași că dosarul privind pe serg. major T.R. Manoliu Mircea a fost înaintat Curții Marțiale a Corpului IV Armată, cu nr. 24141. (A.IȘ., Fond Pref. jud. Iași, ds. 5/1941, f. 8). Completul de judecată l-a achitat pe inculpatul Manoliu Mircea, în iulie 1942. (A.S.R.I., Fond 108233, vol. 36, f. 30).

1941, iunie 29, Iași. Sub acuzația, nedovedită, că evrei au tras focuri de armă din case particulare, au început primele acțiuni de arestare șiucidere a acestora.

Prefectura județului Iași
Cabinetul prefectului nr. 1042 29 iunie 1941

Către

Ministerul Afacerilor Interne
- Cabinet -
București

Raportăm că în noaptea de 28-29 iunie a.c. s-a tras numeroase focuri de armă din case particulare, în special de pe străzile: Toma Cozma, Păcurari, str. Carol și Sărărie, alarmând unitățile germane, române și populația civilă, producând o mare panică.

S-a tras asupra clădirii Liceului Internat, unde este cantonată o unitate militară gerinană, dintr-o casă aflată vis-à-vis de această clădire.

De asemenea, s-a tras asupra coloanei în marș a unei trupe de infanterie românească care trecea prin oraș spre front.

Aceste focuri au început către ora 21 și au durat până dimineața.

Din cercetările făcute de poliție și garnizoană rezultă că nu s-a produs decât omorârea unui civil și un soldat german grav rănit.

Nu s-a putut prinde nici un individ în flagrant delict.

Se crede că focurile de arme sunt opera unor indivizi organizați care urmăresc să producă panică atât printre unitățile germane și române, cât și în sânul populației orașului.

S-au arestat până acum un număr de 2 000 indivizi, evrei și creștini, atât de patrulele românești, cât și de cele germane; acești indivizi se găsesc în curs de cercetare și triere, la Chestura de Poliție.

După indiciile obținute până în prezent se constată că se caută de către anumiți indivizi să arunce vina asupra evreilor din oraș, cu scopul de a ațâța atât armata germană și română, precum și populația creștină contra evreilor, pentru a da loc la uciderea în masă a acestora¹.

S-au luat intense măsuri de pază de către Cd-tul Garnizoanei și Chestura de Poliție în urma cererii pe care subsemnatul personal am făcut-o în după-amiaza zilei de 28 iunie a.c., către domnul general Stavrescu, comandantul M. U.

Subsemnatul am cerut din timp aceste măsuri de pază în întreg orașul, deoarece în aceeași zi - 28 iunie a.c. - către orele 11,30 un grup de soldați de la trenul Reg-tar al Reg. 13 Dorobanți și din coloana de muniții nr. 14, au jefuit și maltratată grav pe evreii din str. Aurel Vlaicu, în apropierea căreia sunt insalate cele două formațiuni arătate mai sus.

Pentru a preveni eventualele dezordini și maltratări contra evreilor și deci să se dea loc la mari tulburări, subsemnatul, personal, am cerut domnului general comandant al M.U. cd-tul Garnizoanei și chestorului de poliție să se ia cele mai severe măsuri de pază cu unitățile ce le are la dispoziție în Garnizoana Iași.

Semnificativ este faptul că printre soldații de la trenul Reg.-tar al Reg. 13 Dorobanți, care s-au dat la jaf și maltratări contra evreilor, este un serg. maj. T.R. Manoliu Mircea din Bivolari și care au fost identificați ca fiind legionari.

De asemeni, acest sergent major, însoțit de caporalul Neculau, tot de la aceeași formațiune, au arestat și ucis prin împușcare, în noaptea de 27-28 iunie a.c., fără a avea vreun ordin din partea vreunei autorități, un număr de șase evrei din apropierea cartierului unde este instalată această formațiune.

Faptele săvârșite de acești militari, cunoscuți legionari, împușcăturile ce au avut loc, mai ales în cartierul Păcurari și Toma Cozma, unde sunt cei mai mulți legionari, precum și faptul că în după-amiaza de 28 iunie a.c. s-a prins de către Inspectoratul de Jandarmi un tânăr legionar spionând în apropierea acestui inspectorat, la care s-a găsit un testament scris cu o zi mai înainte, din care se deduce că face parte dintr-o echipă a morții.

Mă îndrituiesc a face unele deducții atribuite acestor fapte unor elemente legionare, în unire eventual cu elemente comuniste.

Întreaga chestiune este în curs de cercetare de către organele polițienești pentru a se prinde pe cei vinovați.

S-a luat măsuri de către domnul general cdt. al M.U. ca, începând de astăzi, circulația în oraș să fie complet oprită pentru civili cu începere de la orele 17.

Am cerut din nou domnului general cdt. al M.U., precum și Garnizoanei și Chesturei, aplicarea celor mai severe măsuri pentru a se face paza în interiorul orașului și a se opri orice tentativă de pogrom contra evreilor, care ar da loc la mari dezordini.

Vă vom ține la curent cu constatările ce se vor face și măsurile ce se iau².

Prefectul județului Iași, colonel D. Captaru

Ibidem, ds. 29, f. 29-30. Vezi și B.A.R., A.I., Fond XXV, ds. 3246, f. 22-23

¹ Un proces-verbal al Chesturii de Poliție Iași, din 27 iunie 1941, întocmit pe baza anchetării a trei evrei învinuți că ar fi semnalizat avioanelor sovietice, constata:

„În dimineața zilei de 26 iunie a.c. proprietarul Lorentz Sizoff a angajat pe tinichigiul Calman Calmen să-i repare acoperișul casei, găurit de proiectilele sovietice. Când se aflau pe casă s-a sunat alarma, iar ei au coborât, intrând în tranșeul din curtea lui Sizoff. După bombardament, s-au reurcat pe casă, continuând lucrul. În sarcina lor nu se poate dovedi că ar fi semnalizat (avioanelor sovietice - n.n.), deoarece proprietarul Sizoff este o persoană cunoscută

de organele polițienești locale ca om de încredere și cinstit și tinichigiul a lucrat sub stricta sa supraveghere.

Martorii aduși nu ne declară că au văzut făcând semnale, iar gardianul care a dus pe acești indivizi (Grimberg Iosif, Calmen Calmen și Moise Noch - n.n.) nu ne prezintă nici o probă acuzatoare pentru cei de mai sus⁴. (*B.A.R., A.I., ds. 3245, fără filă; vezi și „Martiriul evreilor din România”, Ed. Hasefer, 1991, doc. 26).*

² Într-un raport telefonic trimis M.A.I., prefectul jud. Iași comunică între altele:

„1. Patrurile germane și române, precum și organele de poliție au continuat cercetarea locuințelor de pe străzile din care s-au tras focuri de armă, trimitând la Chestură pe cei suspecți, în marea lor majoritate, evrei...”

3. S-au luat măsuri, conform ordinului domnului general comandant al Div. 14 (gen. Stavrescu - n.n.), pentru evacuarea din orașul Iași a circa 2 500 evrei, pentru care s-a pus la dispoziție în gara Iași un tren de 50 vagoane⁵. (*Ibidem, ds. 3246, f. 232).*

156

1941, iunie 29, Iași. Prefectul județului Iași raportează în continuare situația din Iași, unde evreii sunt arestați, maltratați și împușcați.

Raportul Prefecturii jud. Iași - Cabinet - 1047 din 29 iunie 1941, adresat domnului ministru al afacerilor interne - Cabinet -

Urmare la raportul ns. Nr. 1042 din 29 iunie, raportăm următoarele:

1. În noaptea de 28 spre 29 iunie a.c., focuri de armă s-au tras de indivizi rămași necunoscuți, din diferite cartiere ale orașului și în special pe străzile: Păcurari, Toma Cozma, Carol și Sărăriei.

Accese focuri, mai mari la început, s-au întezit între orele 24-3, încetând către orele 7.

2. S-au arestat și adus la Chestură - până la această oră - circa 3 000 inși, în mare majoritate evrei, cari sunt triați, rămânând până în prezent încă 1 000 în curs de triere. Cele mai multe arestări s-au făcut de patrurile germane.

3. Astăzi, de la ora 7-15,30, s-au auzit din nou împușcături dese în oraș, care continuă și acum.

4. Soldații germani și români continuă a aresta și maltrata populația evreiască.

5. Comandamentul Garnizoanei și Poliția nu pot stăpâni situația, deoarece forțele de care dispun sunt cu totul insuficiente. Este absolută nevoie de a se trimite la Iași unități puternice de cavalerie și infanterie.

Câțiva derbedei civili s-au datat la jefuirea caselor evreilor arestați.

6. Comandamentul [comandantul - n.n.] Garnizoanei care are în subordine unitățile din Garnizoana Iași este lipsit de energie și e nevoie a fi înlocuit printr-un ofițer destoinic¹.

7. La orele 16,30, împușcăturile continuă cu mai multă furie în centrul orașului și în jurul Chesturii.

Un soldat german a fost împușcat.

Patrurile de soldați germani și de poliție germană fac percheziții și arestări de evrei, pe care-i îndreaptă spre Chestură.

Soldații germani sunt foarte îndârjiți și maltratează pe evrei.

Sunt câțiva evrei împușcați de germani.

8. Dl. general Stavrescu a venit în persoană la Chestură pentru a liniști pe soldații germani cari se ocupă cu arestarea evreilor².

Am cerut d-lui general Stavrescu să intervină pe lângă Comandamentul german pentru a retrace patrurile și poliția germană.

Prefectul județului Iași,
colonel (ss) D. Captaru

Ibidem, f. 62

¹ La 2 iulie, col. C. Lupu, comandantul garnizoanei Iași, a fost înlocuit, fiind învinuit că a eliberat bilete de liberă circulație pentru unii evrei, spre a-i feri de posibile agresiuni. Ulterior a fost judecat și condamnat pentru „abuz de putere”. (*Ibidem, ds. 108233, f. 27*).

² În raportul 1053 din 29 iunie 1941 către M.A.I., se arată următoarele în legătură cu demersurile generalului Stavrescu:

„Domnia-Sa a luat personal contact cu generalul comandant al Corpului de Armată german, care a dat dispozițiuni pentru retragerea patrulelor și poliției germane.

Ofițerii, subofițerii și o parte din soldații germani s-au retras în scurt timp, unii soldați germani au continuat până în seara zilei să aresteze pe evrei în cartierele Trancu, Nicolina și Socola și să-i trimită la Chestură.

S-au luat măsuri, conform ordinului d-lui general comandant al Diviziei, pentru evacuarea a circa 2 500 evrei pentru cari s-au pus la dispoziție în gara Iași un tren de 50 vagoane.

Cu începere de la ora 18, liniștea a fost restabilită în întregul oraș”. (*Ibidem, f. 63*).

157

1941, iunie 29, Iași. Ordinul vicepreședintelui Consiliului de Miniștri de evacuare a populației evreiești din Iași.

Prefectura județului Iași comunică:

Conform ordinului domnului vicepreședinte al Consiliului de Miniștri,

- Populația evreiască din orașul Iași urmează să fie evacuată, cu bărbați, femei și copii.

- Evacuarea se va face pe grupuri, punându-se la dispoziție numărul de trenuri necesare.

- Domnia sa a ordonat a se hotărî de Ministerul Afacerilor Interne localitățile unde se evacuează.

- Numărul evreilor din Iași este de circa 45 000 (bărbați, femei și copii).

Rog a da dispozițiuni pentru efectuarea acestei operațiuni¹.

Prefect, (ss) Col. Captariu
nr. 1052 din 29.VI.1941

Primit: cpt. E. Nicolescu

Ibidem, f. 379

Pe document, rezoluția:

„30.VI.

- Dl. gl. Popescu a dat ordinul ca din Iași să se evacueze toți evreii suspecți. Ei vor fi evacuați în Podul Iloaiei și Târgul Frumos.

- Cei din seara de 29.VI.1941 se evacuează: 1/2 Slobozia, 1/2 Caracal, unde vor fi puși la muncă și din ceea ce câștigă se întrețin¹.

¹ Din documente nu reiese clar cine a ordonat evacuarea evreilor. Unele surse îl indică pe gen. Stavrescu, altele M.I. În documentul de mai sus, este redat ordinul lui Mihai Antonescu (vezi doc. 173 din volum).

1941, iunie 30, București. Ordinul generalului Ion Antonescu ca: „toți evreii comuniști din Iași, precum și cei asupra cărora s-au găsit steaguri roșii și arme să fie executați, chiar în noaptea aceasta”.

URGENT

F.A. 1941

Ant. Antonescu
Gen. Armatei Române

1941, iunie 30, București

Ordinul generalului Antonescu ca să se execute
ca toți evreii comuniști din Iași
precum și cei asupra cărora s-au
găsit steaguri roșii și arme să fie
executați chiar în noaptea aceasta.

Raportați executarea la Valeriu

Se face la c. p.

Gen. Ion Antonescu

22 209 1230 1941

A.M.St.M. R 5E11 109320042

A.M.St.M., Fond Div. 14 Infanterie, ds. 117/1941, f. 451; vezi și B.A.R.,
A.I., Fond XXIV, ds. 3246, f. 31

1941, iunie 30, Iași. Garnizoana Iași este sesizată că pătrunderea în casele evreilor, pentru a fi arestați și jefuiți, continuă.

Raportul Prefecturii jud. Iași - cabinet - nr. 1057 din 30 iunie 1941 către dl. comandant al Garnizoanei Iași

Cu onoare vă facem cunoscut că Chestura de Poliție ne informează că soldați români, izolați sau în grupuri aparținând diferitelor unități străine de garnizoană, precum și civili, continuă să pătrundă în casele evreilor, să-i aresteze și să-i jefuiască.

Cum această stare de anarhie trebuie să înceteze imediat, cu onoare vă rugăm a lua imediat cele mai severe măsuri de pază în cartierele locuite de evrei, prin posturi fixe și patrulare, sub comandă de ofițeri, luate din unitățile ce vi s-au pus la dispoziție.

Cazul a fost adus și la cunoștința domnului ministru al afacerilor interne, cu rugămintea de a interveni cu autoritatea de care dispune, spre a se pune capăt acestei stări de dezordine.

Prefectul județului Iași, colonel (ss) D. Captaru

A.S.R.I., F.P. 108233, vol. 36, f. 65

1941, iunie 30, Iași. Prefectura județului Iași confirmă că numărul evreilor morți prin asfixiere în trenul ajuns la Podul Iloaiei este de cca 1 000.

Prefectura județului Iași - raportează:

1. În oraș și județ a fost liniște, cu excepția unor cazuri izolate de arestări ilegale, maltratări și jefuiri de evrei din partea unor soldați scăpați de sub controlul unităților lor, la care au participat și câțiva derbedei civili.

S-au arestat de către Chestură parte din acești soldați, cărora li se dresează acte pentru trimitere în judecată.

Dintr-o casă din piața Sf. Spiridon, s-a tras un foc de armă asupra unor soldați germani. Casa a fost încercuită, iar înăuntru au fost găsiți un număr de evrei (circa 10), cari au fost executați pe loc¹.

2. Domnul comandant al Garnizoanei, la cererea subsemnatului, a intensificat măsurile de pază prin mărirea numărului de patrulare.

3. La ora 10 a avut loc o întrunire a șefilor de autorități civile și militare, făcută de către dl. general Rozin, hotărându-se măsurile pentru menținerea ordinii și executarea dispozițiilor domnului general Antonescu, date direct domnului comandant al Garnizoanei și ale d-lui vicepreședinte al Consiliului de Miniștri.

4. Un prim transport de 2 530 evrei au fost evacuați cu trenul la Tg. Frumos. Al doilea transport de 1 902 evreu a fost trimis la Podul Iloaiei.

Acest ultim transport a fost luat în primire de Comandamentul German și expedit spre Podul Iloaiei.

Evacuații din acest transport, fiind îngrămădiți în număr prea mare, o parte din ei au murit asfixiați. Numărul morților se cifrează la circa 1 000. Cei morți au fost debarcați lângă gara Podul Iloaiei și s-au luat măsuri pentru îngroparea lor.

Rugăm pe domnul ministru al afacerilor interne de a interveni imediat cu autoritatea d-sale, întrucât atât comandantul Garnizoanei, cât și chestorul de poliție sunt stânjeniți în executarea dispozițiilor privitoare la menținerea ordinii și evacuări de către autoritatea germană².

Prefectul județului Iași, colonel Captaru D.

nr. 1062 din 30 iunie 1941, ora 19,55

Ibidem, vol. 38, f. 54 f/v

Pe document, rezoluțiile:

„30 iunie 1941, ora 20²⁰”

Pt. dl. gl. S-a raportat telefonic și dlui ministru. (ss) Indescifrabil“.

„Ora 20³⁵ dl. ministru ordonă ca dl. gl. I. Popescu să intervină imediat la Comandamentul German în sensul cerut de dl. prefect. (ss) Indescifrabil“.

„30 iunie, ora 21. Am comunicat gl. Tutoveanu.

1. Comand. German să lase grija Poliției în seama organelor românești.

2. Comand. M.U. să nu mai încarce trenuri cu evrei și să-i arunce în țară. Prefecturile au ordinul M. Interne ce trebuie să facă C^o Milit. Trebuie doar să ajute, nu să încarce chiar transporturile militare. (ss) Indescifrabil“.

¹ Vezi doc. 164 din volum.

² O informație a chesturii Poliției Iași de la ora 20,30 arată că „execuțiile de evrei continuă. Astfel, astăzi 30 iunie a.c., militari germani au afirmat că din imobilul în care se află farmacia «Olbeci» s-ar fi tras focuri de armă. Au procedat imediat la percheziționarea imobilului scoțând în stradă 20 evrei pe care i-a executat pe loc, după care le-au ridicat cadavrele. Militarii germani continuă descinderile și arestările“. (*Ibidem, F.D. 2983, f. 386*).

1941, iunie 30, Iași. Prefectura județului Iași raportează despre evacuarea a două transporturi cu evrei și că numărul evreilor împușcați în noaptea de 29/30 iunie se ridică la aproximativ 300.

Prefectura județului Iași - raportează:

1. În cursul nopții de 29-30 iunie a.c. a fost liniște, cu excepția câtorva focuri de armă cari au fost auzite în cartierele Păcurari și Tătărași, fără a se putea afla cine a tras.

2. În cursul nopții, un prim lot de 2 530 evrei a fost imbarcat și trimis în direcția Roman.

La ora 4, un al doilea transport de 1 902 evrei, în curs de imbarcare.

3. În urma înțelegerii luate cu comandantul Corpului de Armată german s-a dispus ca o companie germană să se găsească la chestura Poliției Iași, pentru a asigura ordinea din punctul de vedere al militarilor germani.

4. S-au dat dispozițiuni ca să nu se mai efectueze nici o arestare, decât numai dacă în urma cercetărilor se constată că individul este suspect din punctul de vedere al Siguranței de Stat.

5. Numărul cadavrelor de evrei cari au fost împușcați, se ridică după relatările Chesturii de Poliție la aproximativ 300¹.

6. S-au dat dispozițiuni ca acei ce vor fi găsiți cu arme asupra lor să fie executați numai după ce se va raporta Direcției Generale a Poliției, numai cu aprobarea d-lui general comandant al Diviziei.

7. La această oră este liniște în oraș și județ.

8. Cu onoare vă rugăm a da dispoziții de evacuarea evreilor din Iași, conform ordinului domnului vicepreședinte al Consiliului de Miniștri.

Prefectul județului Iași, colonel D. Captariu

nr. 1054 din 30 iunie 1941, ora 9²⁰

Ibidem, F.D. 2983, f. 381-382

Pe document, adnotarea:

„S-a dat un exemplar dlui ministru⁴. La pct. 8, următoarea adnotare: „S-a comunicat din ord. dlui gl. Popescu⁴. În legătură cu această adnotare, la 14 septembrie 1941, Chestura Poliției Iași comunică Inspectoratului Jandarmi Iași că „nu a fost nici un ordin al M.A.I. pentru evacuarea din Iași, în ziua de 30 iunie a.c. a 2 530 evrei. Evacuarea s-a făcut din ordinul M.U. (Div. 14-a) care a intervenit și pentru vagoanele necesare la armata III-a⁴. (*Ibidem, F.P. 108233, vol. 70, f. 346*).

¹ Într-o notă informativă a Direcțiunii Generale a Poliției, din 30 iunie 1941, ora 10²⁵, se confirmă numărul morților și se adaugă: „Numărul răniților - 50⁴. (Ibidem, f. 368).

Din documentele pe care le deținem, rezultă diverse cifre privind numărul morților la Chestura Poliției.

162

1941, iunie 30, Iași. Biroul Siguranței din Chestura municipiului Iași raportează măsurile luate pentru evacuarea din zonă a evreilor și „suspecților indezirabili”.

România
Iași, Biroul Siguranței nr. 35379
1941 luna iunie ziua 30
Vezi... nr. 23639 din 30/VI/941

Confidențial-personal

Către
DI. inspector Reg. de Poliție Iași

Am onoare a raporta:

Conform ordinului M.U. și ordinului verbal telefonic al d-lui prefect de județ, urmând a fi evacuați din zonă un număr de evrei și suspecți indezirabili, am însărcinat pe comisarul Zaharia Niculae, împreună cu agentul de poliție Popescu Petre, să supravegheze și să conducă la gară primul convoi de evrei cari trebuiau să plece din această localitate.

S-a cerut gării Iași a ne pune la dispoziție vagoanele necesare și suficiente pentru îmbarcarea lor.

Operația transporturilor la gară și îmbarcarea s-a efectuat de un ofițer german cu o echipă de soldați gemani.

În stație s-a pus la dispoziție 35 vagoane de marfă acoperite, îmbarcându-se de către ofițerul german câte 100 evrei (una sută) în 20 vagoane, în 5 vagoane câte 80 evrei, iar într-un vagon un număr de 30 evrei, în total 2 430.

Trenul a fost luat apoi în primire în momentul plecării de șeful de secție de gard. Publici Leucea Ioan și 6 gardieni publici, plecând din gară la orele 4.

Al doilea transport s-a efectuat în dimineața zilei de 30 iunie a.c., fiind însărcinat cu transportarea la gară comisarul Georgescu Constantin cu agentul de poliție Dezideratu Nicolae și 10 gardieni publici, efectuându-se îmbarcarea în 17 vagoane a unui număr de 1 902 evacuați și îmbarcându-se câte 100, 110 și 120 în fiecare vagon, după mărimea lor, așa cum s-a procedat și la primul transport, îmbarcarea supraveghindu-se atât de organe polițienești, cât și de impiegatul de serviciu C.F.R., ofițeri germani și trupă.

Transportul mai departe, până la destinație, a fost luat în primire de șeful de secție de Gard. Publici Ciuhăț cu 10 gardieni publici.

Mai raportăm că toți cei evacuați erau foarte grav răniți în urma maltratărilor suferite, încât, chiar dacă ar fi rămas pe loc, viața multora dintre ei ar fi fost pecetluită pentru motivele arătate mai sus.

Întrucât tot timpul armata germană s-a ocupat exclusiv cu arestarea, transportarea la Chestură, transportarea la gară și îmbarcarea în vagoane, organele noastre polițienești nu au putut acționa direct în nici un fel, fiindu-le impus de către aceștia, așa încât permanent ne-am găsit sub presiunea lor, cari s-au amestecat direct, împiedicându-ne să putem exercita atribuțiunile noastre.

Astfel, în dimineața zilei de 29 iunie a.c., făcându-se triajul acelor aduși la Chestură de către patrulele militare, jandarmerești și polițienești și pe cei găsiți fără vreo vină, punându-se în libertate și dându-li-se câte un bilet de eliberare, militarii germani au ridicat din nou pe acești evrei, i-au adus la Chestură și au protestat că de ce au fost eliberați.

Căutând să le explicăm cazul, au continuat să protesteze, spunând că poliția este jidovită și făcând de gardă în fața Chesturei, pentru a nu mai elibera nici unul.

Am raportat cazul domnului comandant al M.U. general Stavrescu, care personal a intervenit în repetate rânduri pentru amestecul armatei germane în atribuțiunile noastre polițienești, dar fără nici un rezultat.

De asemenea, atât domnul general Stavrescu, cât și d-nii col. Bădescu, inspector jandarmi, colonel Captaru, prefectul județului, col. Lupu, comandantul Garnizoanei, col. Barozzi, lt. col. Palade și alții au observat scene de maltratări din partea armatei germane contra evreilor și la intervențiunile pentru ca acestea să înceteze, nu s-a ajuns la nici un rezultat, militarii germani fiind foarte îndârjiți contra evreilor pentru cele petrecute în noaptea de 28-29 iunie a.c.

Operațiunea raziilor, descinderilor și arestărilor a continuat în tot cursul zilelor de 29 și 30 iunie a.c. până seara.

Tot cu ocazia alarmei de la orele 17,15, s-a arestat de către militarii germani un parașutist sovietic, care a fost ridicat de ei, dus la Comandamentul Militar German.

La alarma de la orele 18,30, un avion sovietic, care a zburat la mică înălțime, a mitraliat localul Comisariatului Circa V de Poliție, precum și diferite puncte din partea de est a orașului, fără a produce victime sau pagube.

În public circulă zvonul că acest avion ar fi fost doborât.

În cursul zilei de astăzi s-au mai scos de sub dărâmăturile depozitului de benzină Natansohn, din piața Halei, incendiat cu ocazia bombardamentului din ziua de 26 iunie a.c., încă un număr de 3 cadavre carbonizate, fără a se putea identifica.

Bombe asupra orașului nu s-au aruncat.

Calmul a fost remarcat pretutindeni. Panică s-a produs numai asupra femeilor și copiilor, cari toată ziua au inundat Chestura, solicitând autorizații de plecare din oraș.

Personalul nostru se găsește pretutindeni pe teren așa că dacă vor mai surveni eventuale cazuri, le vom semnala la timp.

Chesterul Poliției municipiului Iași, (ss) lt. col. Chirilovici

Șeful Biroului Siguranței, (ss) Ioan Gh. Filimon

Ibidem, F.P. 108233, vol. 37, f. 13-14

1941, iunie 30, Iași. Procesul-verbal încheiat în gara Podul Iloaiei, unde, din trenul venit de la Iași, au fost găsiți 1 198 de evrei morți prin asfixiere.

Proces-Verbal
Astăzi, 30 iunie 1941

Subsemnații Virgil A. Popovici, pretorul Plășii Bahlui, județul Iași, dr. Ștefan Ionescu, primarul comunei P. Iloaiei și medic șef al spitalului P. Iloaiei, căpitan Theodor Popa, comandantul secției jandarmi P. Iloaiei, în baza ordinului telefonic al d-lui prefect al jud. Iași de a primi în gara P. Iloaiei un transport de evrei evacuați de la Iași, cu destinația P. Iloaiei, la ora 12 ne-am prezentat, după înștiințare, că trenul a sosit în gara P. Iloaiei și primind comunicarea d-lui șef al gării că trenul cu evreii evacuați de la Iași a fost dirijat pe linia Hârlău spre a se putea face debarcarea în mai bune condițiuni și a nu se împiedica circulația trenului, ne-am transportat în acel loc unde am găsit trenul garat cu puțin timp înainte.

S-a dispus deschiderea vagoanelor în număr de 19, în care au fost închiși câte 80-150 indivizi de fiecare vagon, în total 1 974 evrei.

Din cauza mării înghesuiei, un număr de evrei au fost găsiți asfixiați, o altă parte în stare de comă și care la puțin timp după coborârea din vagoane au sucombat, iar restul în viață, au fost trimiși și cartiruiți la coreligionari și la sinagogile din târgul P. Iloaiei.

Cadavrele au fost coborâte la marginea liniei ferate de unde au fost încredințate Comunității Israelite locale pentru transportarea la cimitir și înhumarea lor în gropi comune mari, săpate la adâncimi de 3 metri, cu obligația de a se turna peste cadavre var și un strat de pământ de cel puțin 1 metru grosime.

Din totalul de 1 974, câți au fost luați în primire de către delegatul Prefecturii Iași, s-a înregistrat un număr de 1 198 decese și 776 supraviețuitori, dintre care unul, Marcu Traian, român și creștin, dovada stabilindu-se pe baza actului de cununie eliberat chiar de preotul paroh din P. Iloaiei, no. 47/940.

Acesta a fost lăsat liber să se întoarcă acasă, iar restul de 775 evrei au fost cartiruiți la coreligionarii lor din târgul Podul Iloaiei, întocmindu-se un tablou în care s-a arătat: numele și prenumele individului, vârsta, domiciliul la Iași, meseria sau profesia și casa unde a fost cartiruit² - odată cu cartiruirea lor s-a cerut Comunității Israelite să ia asupra sa grija înhumării cadavrelor, strângerea obiectelor rămase de la decedați, cartiruirea supraviețuitorilor în condițiuni omenești și garanția că se va asigura prin controlul comunității liniștea și siguranța publică din târg pentru orice act de dezordine sau de atentare la liniștea și siguranța publică - dovedit că provine din masa evreilor - rămânând răspunzători direct Comunitatea și toți evreii localnici - cu viața și avutul lor.

Cartiruirea s-a făcut în bune condițiuni la coreligionari, pentru cei suferinzi s-a amenajat o infirmerie, îngrijirea medicală fiind dată de medicii evrei aflați printre evacuați și cei doi medici evrei concentrați la spitalul P. Iloaiei.

Toate efectele rămase de la decedați au fost trecute la (ilizibil) sub controlul personalului sanitar al Circ. Sanitare locale. Sinagogile au fost dezinfectate cu formol, sol. 5% după prima găzduire.

Toate operațiunile au decurs în perfectă ordine, sub supravegherea foarte apropiată a poliției, fără nici un incident.

Drept care se încheie prezentul proces-verbal în 5 exemplare din care se va trimite câte un exemplar la toate instituțiile: Prefectură, Legiune de Jandarmi, Pretură, Sectorul de Jandarmi, Primăriei P. Iloaiei, spre cele legale.

Făcut astăzi, 30 iunie 1941

Pretorul Plasei Bahlui, V. Popovici

Primarul com. P. Iloaiei, dr. Ștefan Ionescu

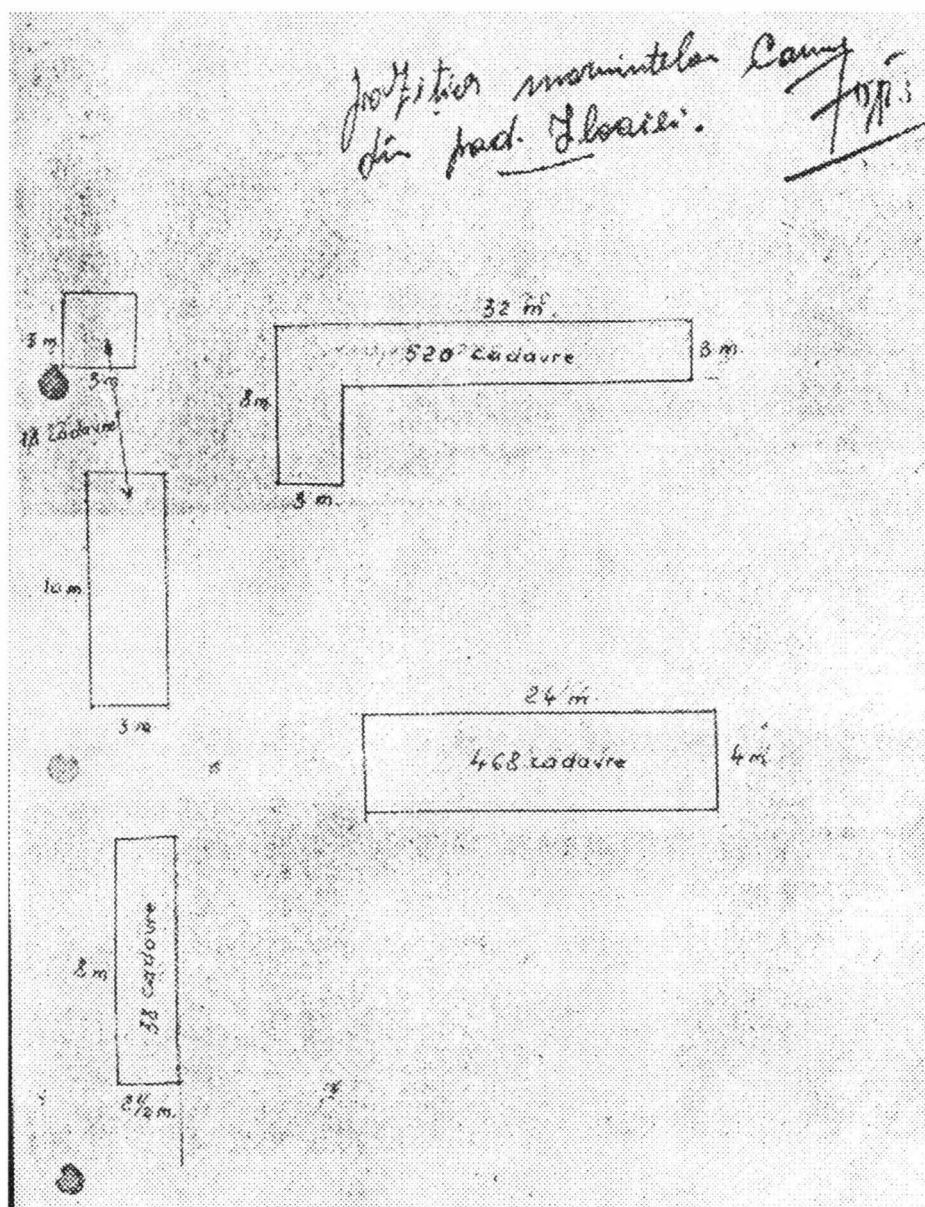
Comandantul sectorului jandarmi, căpitan Th. Popa

A.IȘ., Fond Prefectură, ds. 16/1941, f. 37-38 f/v

¹ În făcșimil, lista și amplasarea gropilor comune unde au fost înhumate cadavrele scoase din trenurile de evacuați evrei din Iași.

1	Lungimea	32	Pași	Lățimi	3	Pași	Morți	520
2	"	10	"	"	3	"	"	180
3	"	3	"	"	3	"	"	-
4	"	24	"	"	4	"	"	488
5	"	8	"	"	2 1/2	"	"	38

11 morninte sparte

A.S.R.I., F.P. 108233, ds. 38, f. 70-72

² Lista supraviețuitorilor din trenul Iași-Podul Iloaiei se află la A.IȘ., Fond Tribunalul Militar, ds. 9/1941, f. 471-485, precum și în A.F.C.E.R., Fd.III, ds. 458/1940-1944.

1941, iulie 1, București. M.A.I. solicită Marelui Cartier General ca misiunile de poliție și siguranță să fie executate numai de către autoritățile române și să fie retrași soldații germani din aceste misiuni.

Ministerul Afacerilor Interne
Cabinetul Secretarului General
nr. 4645 I.VII.1941

Telegrama Fulger
Marele Cartier General, Eșalonul I, general Tătăranu

Urmare convorbirilor telefonice din 30.VI.1941,

Rog luați contact cu autoritatea militară germană pentru a retrace soldații germani din misiunile de poliție și siguranță din Garnizoana Iași. Aceste misiuni urmează să fie executate de autoritățile românești sub ordinele Comandamentului Militar de Garnizoană Român.

În același timp, soldații germani să nu mai însoțească, ca escortă, trenurile românești.

Ministru subsecretar de stat, general de divizie, I. Popescu

Ibidem, f. 13

1941, iulie 1, Iași. Prefectura județului Iași solicită Inspecției Mișcare C.F.R. ca trenul cu evreii evacuați, aflat la Tg. Frumos, să fie trimis la Călărași-Ialomîța.

Adresa telefonică nr. 1060 din 1 iulie 1941 a Prefecturii județului Iași, Cabinet, către Inspecția Mișcare C.F.R. comunica:

„Conform ordinului Ministerului Afacerilor Interne transmis astă noapte 30 iunie/1 iulie a.c. domnului inginer Magheru.

Vă rugăm a dispune ca trenul cu evreii evacuați aflat la Târgu Frumos să fie trimis la Călărași-Ialomîța¹.

Vă rugăm a da dispozițiuni să se mai adauge la acest tren, care se compune din 35 vagoane, încă 8-10 vagoane pentru descongestionarea celor 2 000 evrei care se evacuează.

Măsurile luate de dvs. vă rugăm a fi raportate și Prefecturii, comunicându-ne ora plecării trenului.

Prefectul județului Iași, colonel (ss) D. Captaru“.

A.S.R.I., F.P. 108233, vol. 36, f. 72

¹ Declarații ale unor participanți și martori la deportarea evreilor din Iași după pogromul din 29-30 iunie 1941 (Extrase).

Avram Gheorghe, unul din cei care au fost prezenți la sosirea trenului cu evrei la Tg. Frumos.

„S-a luat măsura să se deschidă câte trei vagoane o dată, deși din toate vagoanele se auzeau țipete să li se dea aer și apă, dar aceasta nu se putea face din lipsa de pază și atunci a rămas la decizia să se deschidă câte trei. Când s-au deschis vagoanele, erau și morți. Au fost debarcați și întinși lângă linii“. (*Ibidem*, vol. 31, p. 1, f. 1).

Dr. Constantin Gheorghiu, medicul orașului Tg. Frumos: „Dintre morți, majoritatea erau cu capul spart, unii cu ochii scoși, alții cu adânci leziuni pe cap, provocate de lovituri, încât am impresia că unii au fost îmbarcați chiar morți de la Iași. La cimitir am găsit o groapă de aproape 1,80 m plină cu cadavre. La un moment dat din groapă ieșeau flăcări și fum, s-a aflat că s-a dat foc la cadavre. Știu numai că primarul a dat ordin să se pună cât mai mult pământ pe cadavre, după care am plecat“. (*Ibidem*, f. 2-5).

Din declarațiile lui Vasile Mandache și a preotului Paul Teodorescu rezultă următoarea situație. Primul relatează că ar fi găsit un om viu între cei duși la cimitir și i-a spus unui preot, care i-a cerut să-l scoată. Erau de față comisarul Totoescu, dr. C. Gheorghiu și polițistul Botez. „Am salvat totuși un evreu“, conchide Mandache. Preotul declară că a auzit strigăte și a cerut tinerilor evrei să-l scoată din groapă. Evreilor le-a fost frică, iar un subofițer neamț, într-o românească perfectă, i-a spus: „să-ți fie rușine“. Preotul s-a îndârjit și evreul viu a fost scos după plecarea nemților. Acesta a cerut lapte și i s-a adus. (*Ibidem*, f. 49, 53).

166

1941, iulie 1, Iași. Hotărâri ale reprezentanților autorităților militare și civile în chestiunea menținerii ordinii în municipiul și județul Iași.

Proces-verbal

Astăzi, 1 iulie 1941, întrunindu-se Consiliul de Colaborare sub președinția d-lui prefect, colonel D. Captaru, fiind prezenți d-nii:

1. Colonel Lupu, comandant al Garnizoanei
2. Lt. col. C. Chirilovici, chestorul Poliției
3. Maior A. Alexandrescu, comandant al Legiunii de Jandarmi
4. G. Giosanu, inspector regional de siguranță și
5. Colonel Barozzi, inspector regional de jandarmi.

Luându-se în discuțiune chestiunea menținerii ordinii în cuprinsul municipiului și județului Iași,

Consiliul hotărăște următoarele:

1. Batalionul de Jandarmi, care se primește de la Marele Cartier General [va fi] pentru paza și ordinea orașului, pentru a înlocui celelalte unități care sunt însărcinate cu menținerea ordinii și care sunt în parte influențate în ceea ce privește tendința către abuzuri și jafuri.

2. Să se mențină contact strâns între Comandamentul German și domnul colonel Lupu, comandantul garnizoanei, pentru a se interveni imediat spre reprimarea abuzurilor săvârșite de soldații germani și români, cât și de civili, atât în cuprinsul orașului, cât și în județ.

3. Conform ordinului telegrafic no. 4586 din 30.VI.1941, al Ministerului Afacerilor Interne, bărbații evrei ce vor fi găsiți ca suspecți în orașul Iași, vor fi evacuați.

4. Evreii ce vor fi aduși sub stare de arest de diferiți indivizi neautorizați, vor fi trimiși la casele lor, individual sau în grupuri mici, cărora li se va elibera dovezi de cercetare ca fiind găsiți nesuspecți.

5. Conform înțelegerii intervenită între dl. comandant al Garnizoanei Iași și Comandamentul unității germane, căreia i s-a atribuit partea de sud a orașului pentru menținerea ordinii, se va proceda imediat la prinderea și arestarea ostașilor - fie români, fie germani - sau civili, cari se vor deda la arestări, maltratări și jafuri, să fie imediat arestați - militarii duși la conducerea Pieței, iar civilii la Chestura de Poliție, pentru a li se dresa acte de trimiterea în judecată Curții Marțiale.

Drept care s-a încheiat prezentul proces-verbal.

Președinte, prefectul județului Iași, (ss) colonel Captaru

Comand. Garnizoanei Iași, col. Lupu

Membri: inspector Leg. Jandarmi, col. Barozzi

Inspector Reg. Siguranță, (ss) G. Giosanu

Chestor Pol. Iași, lt. col. Chirilovici

Cd. Leg. Jand., maior A. Alexandrescu

B.A.R., A.I., Fond XXIV, ds. 3246, f. 35

1941, iulie 2, Iași. Declarația chestorului delegat al Poliției Iași, în legătură cu evenimentele ce au avut loc la Iași în zilele de 29/30 iunie 1941.

Declarație

Subscrisul, lt. col. C. D. Chirilovici, chestor delegat al Poliției Iași, declar:

1. Starea de spirit locală în ziua de 27 VI. crt. era agitată. Aceasta, în urma bombardamentului puternic aerian din ziua de 26 VI crt. când au fost distrugerii și victime omenești, motiv pentru care populația civilă căuta a se refugia fie cu trenul, fie pe jos, în alte localități.

Nu erau însă indicii că legionarii ori comuniștii ar pregăti ceva - după cum au fost manifestările din zilele următoare.

a. În dimineața zilei de 28 VI. crt., ora 11,30, mi s-a raportat de către Circ. V-a poliție că o trupă românească și germană percheziționează și maltratează populația din str. Răchiți, cartierul Tătărași. Am raportat imediat cazul dl. comandant al Garnizoanei, colonel Lupu C. și împreună am mers la fața locului, unde incidentul se terminase. Am văzut aproximativ 8-10 evrei grav maltratați care se evacua la spital. Populația a fost alarmată prin aceste descinderi și percheziții (cea evreiască) și la sosirea autorităților s-a prezentat să reclame cele întâmplate. Am început cercetări preliminare și am stabilit că: serg. major T.R. Manoliu Mircea, împreună cu câțiva militari din Rgt. 13 Dorobanți și alți câțiva din Rgt. 24 Art. au început dezordinile percheziționând populația evreiască și maltratând-o împreună cu o trupă germană în trecere (aceștia nu au maltrat) sub pretextul căutării unui aparat de radio-emisiune - când s-au produs și jafuri.

Au sosit între timp și: pretorul div. 14-a, maiorul Doriban N. cu lt. rez. Aburel Ioan (magistrat civil) și cpt. Mihail de la Comenduirea Pieței Iași, împreună cu un căpitan german de la Comenduirea Pieței Germane.

Între timp, arestasem pe s. maj. Manoliu Mircea și 2 sergenți din 24 Art. și pe care i-am predat la sosirea pretorului Div. 14-a, spre a începe și desăvârși cercetările.

Din informațiuni, același s. maj. Manoliu Mircea, cu o zi înainte (27.VI) împrușcase 5 evrei, iar cercetările erau în curs.

b. Inform. mi s-a trimis de către comisarul Crăciun, șeful Circ. V-a Poliție, printr-un gardian, neexistând legătură telefonică ce fusese distrusă de bombardament.

Cu ocazia dezordinilor s-au tras și focuri de armă.

c. S-a hotărât de garnizoană a se da câte 1 plt. de Jand. de fiecare circă de poliție pentru menținerea ordinii și patrulări.

d. În seara zilei de 28.VI. crt., ora 21,30, pe când ne găseam cu toții la serviciu și era și dl. colonel Barozzi din Jandarmerie și dl. colonel Bădescu, insp. de jand., au început să tragă focuri de armă în diferite puncte ale orașului - mai întâi mai rar, apoi mai dese și chiar de arme automate.

Comand. German a întrebat telefonic ce măsuri am luat și ne-a anunțat că au scos în teren patrule militare germane pentru menținerea ordinii. Împușcăturile au durat de la ora 21,30 până la ora 7, până la ora 3 s-au făcut pânze de polițiști și jandarmi, iar de la acea oră trecând o coloană militară română, a fost primită cu un violent foc care a produs dezordine în trupă și panică și cu care ocaziune s-au tras nenumărate focuri de ambele părți. Am însărcinat pe secretarul Chesturii, Gh. Stănculescu, iar dl. col. Bădescu pe lt. col. Niculescu să însoțească o altă coloană militară română și a se orienta asupra provenienței focurilor. Au fost primiți cu un violent foc de arme (revolver) și arme automate, cât și de grenade (se pare că erau petarde). Coloana a fost pusă în dezordine și s-a început schimbul de focuri.

S-a raportat acest lucru și imediat s-au format echipe de polițiști, gardieni, agenți cu misiunea a percheziționa toate clădirile în mod amănunțit. Au colaborat și echipe germane la aceste percheziții din proprie inițiativă. Rezultatul perchezițiilor a fost negativ, neputându-se găsi arme sau prinde pe cei ce trăgeau, a colaborat și Comp. 14-a Poliție în operațiuni. Cu această ocaziune găsindu-se prin adăposturi evrei ascunși, care au fost ridicați și aduși la Chestură, născându-se în același timp o stare de spirit ostilă evreilor. În oraș mișunau în trecere trupe și soldați izolați, aceștia din proprie inițiativă au colaborat la descinderi și arestări de evrei, pe care îi aduceau grav maltratați. Populația creștină dădea informațiuni patrulelor unde se găsesc evrei, pe care patrulele române și germane îi arestau și transferau la Chestură, iar pe unii îi executau în stradă, în special germanii. Aceste arestări au continuat și în tot cursul zilei de 29.VI.1941. Văzând că s-a adunat un mare număr de arestați, am dispus trierea lor. Operațiunea a început de îndată și celor găsiți în regulă li se dădea drumul cu un bilet „liber“.

Trierea s-a făcut de comisari de poliție, cu căpitanul Daie Const. (comisar circ. V-a Poliție) - triere făcută în fața publicului verific. după fișe, femei, copii și bătrâni.

Germanii însă au protestat, arestând din nou pe acei evrei, pe care îi aduceau din nou la Chestură, însă de data aceasta foarte grav maltratați, iar când ajungeau aici, o echipă germană de 10-12 germani din formațiunea „Todt“, îi lua în primire și percheziționându-i, luându-le toți banii pe care îi opreau iar actele și celelalte obiecte le distrugau și aruncau într-un colț. Apoi, înarmați cu bâte solide, îi loveau grav în cap și peste corp, cei mai mulți fiind omorâți pe loc. Am raportat cazul dlui g-ral Stavrescu, dl. cdt. al Garnizoanei, dl. prefect de județ și am cerut să se intervină pentru ca ordinea să fie restabilită prin intervenții la comand. M.U. german. Dl. g-ral Stavrescu a sosit personal la fața locului cu dl. prefect și dl. col. Lupu, cdt. al garnizoanei, precum și alți ofițeri, ca: lt. col. Niculescu Mihail, lt. col. Palade etc. Intervenind personal dl. g-ral Stavrescu, germanii nu au luat în considerare și revolțatii s-au exprimat că de ce au fost eliberați unii evrei eliberându-se dovezii, au continuat cu omorârea lor prin lovituri cu bâtele și chiar împușcături - aceasta petrecându-se chiar în fața autorităților. În oraș de asemeni erau omorâți prin împușcare evrei găsiți cu dovezii¹. Menționez că la Chestură se găseau mulți ofițeri germani și trupă, cari asistau la scenele petrecute - ofițerii nu interveneau.

* Aceste rânduri au fost scrise pe marginea declarației.

Cu ocazia ridicării de la domiciliu a evreilor se produceau și jafuri de bani și obiecte din locuințe, atât de germani, cât și de români și în special de populația civilă care profita de situație.

Sunt arestați și în curs de cercetări în prezent la Chestură un număr de 99 infractori civili și militari.

La cei ce maltratau evrei se asociază și 2 gardieni publici, precum și câțiva militari români protejați de germani, care între timp au dispărut. Orice intervenție din partea noastră pentru calmarea spiritelor a rămas fără rezultat, căci germanii erau foarte agitați și amenințau cu împușcarea.

În această stare de enervare generală nu era posibil a se ridica ostatecii căci germanii i-ar fi executat imediat.

Nu am avut reclamațiuni cum că ofițerii și agenții de poliție s-ar fi dedat la prădăciuni.

La orele 20,30, fiind chemat la Divizia 14-a, dl. g-ral Stavrescu mi-a ordonat să mă prezint dlui g-ral Salmuth, cdt. M.U. germane, ceea ce am și făcut. Pe când mă găseam la Divizie, s-a hotărât de către comand. M.U., dl. g. Stavrescu, a se evacua de îndată acei evrei ce erau în mare număr (circa 5 000) în incinta Chesturii, iar dl. prefect mi-a comunicat telefonic că s-au aprobat vagoanele necesare transportării evreilor (50 vagoane).

Cum trebuia să mă prezint la comand. M.U. german, am dat ordin telefonic dl. subinspector Leahu Gh. să ia toate măsurile de executare în vederea transportării la gară, îmbarcării și escortei pe timpul transportului, ceea ce dsa a și făcut, însărcinând pe 2 ofițeri de poliție, 2 șefi de secție și numărul de gardieni necesari.

Nu am asistat la formarea convoiurilor și nici la îmbarcarea lor, deoarece eram la comand. M.U. germane, de unde m-am înapoiat la ora 1,00 împreună cu un ofițer german și o companie germană care au instalat gârzi, patrulă și santinele și posturi fixe pe strada din fața Chesturii și în local.

Nu cunosc cauzele pentru care germanii au escortat la gară pe evrei, dar asta este ușor de înțeles, ei bănuind că polițiștii ori jandarmii i-ar putea lăsa liberi.

Am menținut permanent contactul cu aut. militare și civile telefonic și personal, timpul neîngăduind a se putea face rapoarte scrise. Le-am cerut stăruitor autorităților ajutoare, cu trupă și ofițeri, dar nu era posibilă vreo intervenție, starea de spirit a germanilor fiind foarte agitată...

Concluziuni.

Desordinele au fost provocate datorită celor petrecute în noaptea de 28/29 VI crt., care au agitat și tulburat în cel mai înalt grad spiritele trupelor germane și române, cât și a populației civile, creând un curent cu totul dușmănos și defavorabil populației evreiești, deși nu a fost prins nici un evreu cu armă în mână trăgând în coloane ori în trecători.

Această stare de spirit continuă a se menține și cu toate ordinele date de a nu se mai face arestări și maltratări precum și jafuri - acestea continuă și în prezent, deși pe o scară mult mai redusă.

Propuneri.

a. Să fie scoase afară din oraș trupele și serviciile armatei române și chiar cele germane, care au luat parte în noaptea de 28/29 crt.

b. Idem, a se opri cu desăvârșire circulația prin oraș a militarilor izolați, care din proprie inițiativă fac arestări, maltratări și jafuri (sunt 9 sub cercetare).

c. Patrulările să se facă de trupe române numai sub comandă de ofițeri, fiecare patrulă care să nu facă descinderi ori percheziții prin locuințe și nici arestări, ci numai să semnaleze și raporteze.

d. Patrulările ziua și în special noaptea să fie foarte dese, căci acoperiți de întunericul nopții jefuitoarii operează nestingheriți.

e. Gărzi și posturi fixe la depozite și instituții.

f. Să ia ființă imediat o Curte Marțială, instituită ad-hoc pentru cercetarea jafurilor și abuzurilor și judecarea să se facă cât mai urgent, aplicându-se sancțiuni drastice.

h. Să se aplice cu strictețe ordonanțele Marilor Comandamente.

i. Nu se putea face față situației datorită amestecului (cuvânt indescifrabil). Am raportat starea de lucruri în mod detaliat cu rap. nr. 99 din 30/VI. crt., nr. 35379/ din 30.VI.1941 cu nr. 35411 din 1 iulie 1941 și se raportează zilnic tuturor autorităților militare și civile.

Aceasta declar, susțin și semnez propriu.

Chester delegat, lt. col. C. D. Chirilovici

2/VII.1941

Ibidem, f. 78-82

¹ Aceste dovezi de circulație erau eliberate de comandantul garnizoanei, col. C. Lupu, fapt pentru care a fost inculpat și condamnat de un Tribunal Militar (*A.S.R.I., F.P. 108233, vol. 51, f. 40*).

168

1941, iulie 2, București. Rapoarte contradictorii ale generalului Emanoil Leoveanu privind ancheta sa asupra evenimentelor din 27-30 iunie 1941 de la Iași.

Nr. 53, 2 iulie 1941

General de divizie Leoveanu Emanoil

Directorul General al Poliției

Către

Domnul general Ion Antonescu, conducătorul statului

Am onoare a înainta alăturat un memoriu asupra anchetei, executată de subsemnatul în legătură cu turburările ce s-au produs în Iași între 27 iunie și 1 iulie 1941.

General de Divizie, (ss) Em. Leoveanu

Asupra anchetei, executată conform ordinului nr. 4678 din 1 iulie 1941, al Ministerului Afacerilor Interne în legătură cu turburările ce s-au produs în Iași între 27/6 și 1/7 1941.

I. Istoricul evenimentelor.

1. În dimineața de 28 iunie a.c. Chestura Iași a fost informată că o unitate română și una germană percheziționează și maltratează populația din Iași, str. Răchiți (cartierul Tătărași).

Șeful Chesturii, asistat de comandantul Garnizoanei, au plecat pe teren, unde au întâlnit 8-10 evrei grav maltratați, care se duceau la spital.

S-a stabilit că serg. major T.R. Manoliu Mircea, din Regt. 13 I., însoțit de câțiva soldați de la Trenul Regimentar al Regt. 13 I. și din Regt. 24 Art., au făcut percheziționări la populația evreiască pe care o maltratau, la care operațiune s-a asociat și o unitate germană, sub pretextul căutării unui aparat de radio-emisiune.

În același timp s-a aflat că același serg. major a împușcat 5 evrei pe care i-a aruncat aproape de poligonul de tragere al Garnizoanei Iași, iar cadavrele au fost găsite pe teren.

Acest asasin a fost lăsat liber, după o cercetare făcută de pretorul Diviziei 14-a. El este legionar, de origine din Dorohoi; a militat însă în Cernăuți și Suceava. Este necesar să fie arestat și trimis Trib. Militar, pentru judecare.

Prima măsură luată de Chestură și comenduire a fost repartizarea câte unui pluton de jandarmi la fiecare circumscripție polițienească pentru patrulări și menținerea ordinii, mai ales că prin oraș sunt soldați răzleți care își caută unitățile unde sunt mobilizați. Comenduirea locală nu le poate da nici o îndrumare, necunoscând unde se găsesc dislocate acele unități. Voi aduce acest caz la cunoștința Armatei 3-a.

2. În ziua de 28.VI. către ora 21,30 s-au auzit focuri de armă în diferite puncte ale orașului.

Împușcăturile au durat până a doua zi către ora 7.

Măsurile luate: S-au făcut pânze de polițiști și jandarmi, iar Comandamentul german a scos în tren patrule militare. Nu s-a descoperit nimic.

3. La 29.VI. a.c. ora 3, în timp ce o coloană militară română trecea pe str. Lascăr Catargiu, s-a dezlănțuit din împrejurimi un foc violent care a produs panică în unitate.

Parte din soldații acestei unități au răspuns cu foc. De asemenea s-au făcut cercetări de Poliție la organele acestei unități și nu s-a descoperit nimic.

În aceeași noapte, ofițerii de poliție ai Chesturii Iași au început investigațiunile pe teren, însoțind o altă unitate militară română care mergea pe str. Lăpușneanu, unde s-a produs un atac similar, cu același efect (trupe în dezordine și schimb de focuri).

La ambele unități nu a fost nici un soldat rănit sau mort.

Imediat s-au format echipe de polițiști, agenți și gardieni români și germani, plus Compania 14 Poliție din Divizia 14-a, care a făcut perchezițiuni foarte severe în cartierul de unde se credea că vin împușcăturile.

Rezultatul a fost negativ, adică nu s-a găsit nici o armă și nu s-a descoperit nici un trăgător străin.

Cu această ocaziune au fost ridicăți și aduși la Chestură evreii ascunși prin pivnițe.

Parte din acești evrei au fost executați de soldații germani, chiar în drumul deplasării până la Chestură.

Adunându-se prea mulți arestați în curtea Chesturii, comandantul Diviziei 14-a a dispus trierea lor și expedierea cu trenul.

Trierea s-a executat de 4 ofițeri de poliție, sub conducerea căpitanului de jandarmi Darie Constantin (comandantul Comp. 14 Poliție), având ca bază suspjecții trecuți în fișele biroului de siguranță al Chesturii; femeile, copiii și bătrânii peste 60 ani, asupra cărora nu a planat nici o vină, li s-a eliberat de Chestură câte un bilet cu mențiunea „Liber“.

Germanii însă au protestat furios, rearestând pe cei eliberați pe care îi aduceau apoi la Chestură maltratați. La Chestură, însă, o echipă de 10-12 polițiști germani i-a percheziționat și le-a luat banii.

În timpul raziilor au fost arestați 99 infractori civili și 9 militari români pentru jaf. Se cercetează la Chestură.

Generalul Stavrescu, comandantul Diviziei 14-a a dispus evacuarea cu trenul a evreilor arestați ce se găseau în curtea Chesturii.

4. În ziua de 29.VI.1941, ora 20,30 Chestura a organizat escortarea acestor evrei la gară printr-un detașament compus din: 1 subinspector, 2 ofițeri de poliție, 2 șefi de secție și 20 gardieni.

Până la gară nu s-a produs nici un incident. La stația Iași însă, câțiva ofițeri germani însoțiți de trupă germană, care au urmat convoiul, au făcut îmbarcarea evreilor în vagoane, câte 80-100 de vagon, interzicând detașamentului escortă să se amestece. Apoi, după îmbarcare, au închis ușile vagoanelor pe dinafară, pe care le-au închiuiat.

În primul tren s-au transportat 2 530 bărbați, care, după ce au ajuns la Roman, au fost înapoiți la Tg. Frumos, iar trenul al doilea a fost oprit la Podul Iloaiei cu cca 1 800 evrei.

În ambele stații au fost debarcați pentru a fi îngropați, 1 270 morți, iar ceilalți au fost dirijați spre Călărași (Ialomița).

5. În cursul zilei de 30 iunie și 1 iulie a.c. au mai fost câteva simulacre de tragere, în diferite părți ale orașului, însă fără însemnătate, iar în ziua de 2 iulie au încetat complet asemenea manifestări.

Astăzi este liniște în Iași.

II. Constatări.

a) Nu a existat nici un rănit sau mort la unitățile române asupra cărora s-a tras și nici un semn de gloanțe pe zidurile caselor sau geamuri sparte.

b) Comandantul Pieței germane - căpitanul Hoffman - mi-a afirmat verbal că ar avea circa 20 morți și răniți, subofițeri și trupă germană.

Căutând să mă conving și să caut locul unde s-a produs, pentru a găsi vreo urmă a autorilor, mi s-a comunicat că este interzis acest control de persoane străine, deși la început acceptase.

De altă parte, maiorul Farcaș, ofițerul român de legătură cu Divizia 18 germană, mi-a cerut să-i comunic dacă în adevăr au fost germani răniți și morți în trecere prin Iași, deoarece generalul Rötti ar fi aflat că Chestura Iași a descoperit acest lucru.

III. Concluziuni.

1. Motivele de la capitolul II mă determină să bănuiesc că nici germanii nu au avut morți și răniți, prin urmare atacul a fost un simulacru executat cu arme de salon (s-au găsit pe teren tuburi trase de arme din această categorie) și cu un sistem de pocnitori, care au imitat focul armelor automate.

Socotesc că atacatorii au fost legionari și borfași, care urmăreau să producă panică pentru a devasta.

Ei au putut ușor să dispară în întuneric și astfel nu au fost descoperiți. Ei au organizat atacul în cartierul evreilor înstăriți.

2. În ce privește activitatea Inspectoratului și Chesturii Poliției Iași, am constatat că și-au făcut pe deplin datoria, ținând legătura cu autoritățile locale (administrative și militare), asigurând menținerea ordinii și stăvilirea jafurilor.

Atât inspectorul regional Giosanu, chestorul lt. col. de jandarmi Chirilovici, cât și subalternii lor, au lucrat conștiincios și fără preget, informând la timp și exact autoritățile superioare.

Directorul General al Poliției, general de divizie (ss) Leoveanu¹

M. Carp, op. cit., vol. II, p. 118-122

¹ În declarația sa dată în fața organelor de justiție care anchetau pe cei implicați în pogromul de la Iași, generalul Em. Leoveanu redă discuția avută cu Ion Antonescu privind raportul ce l-a întocmit din ordinul acestuia asupra evenimentelor de la Iași. „Antonescu, căruia i-am raportat concluziile, a replicat că sunt complet greșit în ceea ce privește pe legionari pentru că el cunoaște situația în zonă, adică «evreii au tras în trupă și deci merită sancțiunile ce li s-au aplicat de germani». Mi s-a atras atenția să nu amestec pe germani în acest pogrom pentru că îmi dau seama de situație. Desigur, voi fi obligat să justific aceste grave acuzații, care vor fi greu de dovedit, când ei sunt aici așa cum sunt”. (*A.S.R.I., F.P. 108233, vol. 51, f. 40*). Sub această presiune, Leoveanu a redactat un nou raport, care, după cum se vede din documentul ce urmează, pune pe seama evreilor răspunderea pentru evenimentele sângeroase de la Iași. Ulterior, el a declarat că a semnat acest raport fără să-l fi citit.

Într-o altă declarație, dată la 31 august 1945 la Curtea Specială pentru judecarea criminalilor de război, Emanoil Leoveanu afirma: „Mențin în totul cele declarate de mine în fața acestui Cabinet și în fața Cabinetului nr. 1 și precizez că atunci când m-am dus la fostul mareșal Ion Antonescu pe front, la 23 km est de localitatea Sculeni, fiind trimis de către Ministrul de Interne de la acea dată, generalul Jak Popescu, fostul mareșal, fără a deschide plicul în care se afla memoriul meu privitor la pogromul de la Iași, el mi-a pus întrebarea: Ce-ai găsit acolo? Eu am răspuns că în ce privește aceste întâmplări, a fost aranjat de legionari, ajutați de nemți și la care s-au alăturat borfașii orașului Iași.

La cele raportate de mine oral, fostul mareșal mi-a răspuns: «să vezi că te-ai mai înșelat dta. Eu știu că altfel este situația și alții sunt vinovații».

Am ripostat următoarele: «Dle general, eu am făcut o cercetare la fața locului și am luat parte personal la această cercetare, dacă probele adunate de mine sunt false, atunci desigur că și constatarea mea poate fi falsă».

În ceea ce privește explicația și justificarea existenței unui alt memoriu semnat de mine, arăt că cred că acest memoriu mi-a fost dat spre semnare de către Subsecretarul de Stat de la acea dată, general Jak Popescu motivând că prima lucrare a fost pierdută de generalul Ion Antonescu, fără să observ că este esențial schimbat (fraza subliniată este scrisă cu mâna, ca și aceea care urmează - n.n.). Adăugirile și rectificările sunt făcute de mâna mea. G-ral rez. (ss) Leoveanu^{2c}. (*Ibidem*, vol. 27, f. 5 fv).

Antonescu, după cum afirmă Eug. Cristescu, i-a cerut acestuia să facă și el o anchetă asupra evenimentelor.

Redăm în continuare relatarea fostului director al S.S.I.:

„Pe când eram la Sotrăcești - Roman, colonelul Radu Dinulescu, șeful secției a II-a din Marele Cartier General, mă informează de masacrele de la Iași, unde S.S.I. nu avea pe nimeni, nici stație de radio, deoarece centrul de informații de pe frontieră plecase cu trupele pe Prut. Pentru a avea informații mai complete, însărcinez pe doi funcționari de la Secția de Contrainformații, Petrovici și Mihalcea, să plece în ziua de 1 iulie la Iași și să se intereseze de la generalul Leoveanu - directorul general al Siguranței -, care făcea ancheta, de constatările făcute. Cei doi funcționari, luând autorizație de la M.C.G. pentru deplasare la Iași - care era zonă de război -, se duc în localitate, se informează și se înapoiază la Sotrăcești-Roman, raportându-mi datele, cu constatarea că masacrele au fost făcute de germani, că autoritățile românești au fost surprinse și depășite de forța germană.

La 15 iulie, deplasându-mă la Iași, am făcut legătura cu M.C.G. și am detașat o echipă de contrainformații pentru supravegherea împrejurimilor cartierului și diferite informații locale cerute de Secția a II-a a M.C.G. De la Eșalon s-a deplasat un mic grup condus de un ofițer, care a format centrul de contrainformații de la Cernăuți. Venind de la Iași la București câteva zile pentru a lucra în Centrala Serviciului, mi se spune de generalul Ion Antonescu că în raportul de anchetă al generalului Leoveanu asupra masacrelor de la Iași nu sunt lămurite împrejurările în care au început aceste masacre și că ar dori ca S.S.I. să facă o serie de investigații informative spre a lămurii cum au luat naștere aceste masacre.

Întorcându-mă la Iași, am luat măsuri pentru a face o anchetă informativă prin personalul Eșalonului.

Pe când un grup numeros de evrei se găseau la chestura Poliției, în ziua de 29 iunie, iar trupele germane treceau în marș prin fața Chesturii, se produc o serie de împușcături spre germani, dar fără ca vreunul să fie rănit. Germanii se servesc de acest pretext și se îndreaptă spre curtea poliției unde se dezlănțuie masacrul.

După informațiile S.S.I. rezultă că provocarea s-a făcut de un grup de elemente antisemite din Iași, în înțelegere cu germanii, sub conducerea unui oarecare Marinescu, care a și plecat apoi în Germania pentru a nu fi arestat. Deci, nu putea fi vorba de un atac al evreilor, cum susțineau germanii, ci de o provocare organizată chiar de ei. După terminarea masacrului au început atacuri izolate prin cartierele orașului, provocate de patrule germane dar și române, operație care a durat și în ziua de 30 iunie.

Continuând informațiile, S.S.I. a mai stabilit că în Iași se găseau în același timp formațiuni ale mai multor servicii de informații germane care așteptau să treacă cu trupele în Basarabia. (Vezi Cristian Troncotă, *Eugen Cristescu, asul serviciilor secrete românești*, Ed. „Roza Vânturilor“, București, 1994, p. 200-201).

² Al doilea memoriu al generalului Leoveanu avea următorul conținut:

„MEMORIU asupra anchetei executate conform ordinului nr. 4678 din 1 iulie 1941 al Ministerului Afacerilor Interne în legătură cu tulburările ce s-au produs la Iași între 27.VI. și 1.VII.1941.

I. ISTORICUL EVENIMENTELOR.

1. În ziua de 28.VI. către orele 21,30 s-au auzit focuri de armă în diferite puncte ale orașului Iași.

Împușcăturile au durat până a doua zi către ora 7.

MĂSURILE LUATE. S-au făcut pânde de polițiști și jandarmi, iar Comandamentul German a scos în teren patrulare militare. Nu s-a descoperit nimic deoarece cei care au tras s-au ascuns între timp. Este cert că evreii din cartier au atacat cu focuri de armă trupa.

2. La 29.VI, ora 3, în timp ce o coloană militară română trecea pe strada Lascăr Catargiu, s-a dezlănțuit din împrejurimi un foc violent, care a produs panică în unitate.

Parte din soldații acestei unități au răspuns cu foc.

De asemenea, s-au făcut cercetări de către poliție și organele acestei unități și nu s-a descoperit nimic deoarece trăgătorii evrei s-au ascuns și de astă dată.

În aceeași noapte, ofițerii de poliție ai Chesturii Iași au început investigațiile pe teren, însoțind o altă unitate română, care mergea pe strada Lăpușeanu, unde s-a produs un atac similar, cu același efect (trupa în dezordine și schimb de focuri).

Imediat s-au format echipe de polițiști, agenți și gardieni, români și germani, plus Compania 14 Poliție a Diviziei a 14-a, care au făcut percheziții foarte severe în cartierul de unde au venit împușcăturile.

Cu această ocazie au fost ridicați și aduși la Chestura Poliției evreii ascunși prin pivnițe.

Parte din acești evrei care s-au opus și au fost recalcitranți au fost executați de soldații germani chiar în drumul deplasării până la chestură.

Adunându-se prea mulți evrei arestați în curtea chesturii, Comandantul Diviziei a 14-a a dispus trierea lor și apoi expedierea cu trenul a celor găsiți vinovați.

Trierea s-a executat de 4 ofițeri de poliție sub conducerea căpitanului de jandarmi David Constantin (comandantul Companiei a 14-a Poliție având ca bază și fișele de suspecti ale biroului siguranței chesturii).

3. În ziua de 29.VI, ora 2,30, Chestura a organizat escortarea evreilor triați la gară printr-un detașament compus din: 1 subinspector, 2 ofițeri de poliție, 2 șefi de secție și 20 gardieni.

La gară au fost imbarcați în tren și expediați în direcția Roman.

4. În cursul zilei de 30 iunie și 1 iulie, au mai fost câteva simulacre de trageri în diferite părți ale orașului Iași, însă fără însemnătate, iar în ziua de 2 iulie a încetat complet orice manifestare.

Astăzi este liniște în întreg orașul Iași.

II. CONSTATĂRI.

Comandantul Pieței Germane, căpitanul Hoffinan, mi-a afirmat că are circa 20 de morți și răniți subofițeri de trupă germană.

III. CONCLUZII.

1. Aceste atacuri au fost provocate de populația evreiască pentru a se răzbuna.

2. În ce privește activitatea Inspectoratului și Chesturii Poliției Iași, am constatat că și-au făcut pe deplin datoria, ținând legătura cu autoritățile locale (administrative și militare) asigurând menținerea ordinii și stăvilirea jafurilor.

Atât Inspectorul Regional de Poliție, Giosanu, chestorul locotenent-colonel de jandarmi Chirilovici, cât și subofițerii lor, au lucrat conștiincios și fără preget, informând la timp și exact autoritățile superioare.

169

1941, iulie 2, Iași. Raport confidențial al Prefecturii Iași, din care rezultă arestarea, jefuirea și împușcarea unor evrei.

Raportul confidențial nr. 1069 din 2 iulie 1941 al Prefecturii jud. Iași - Cabinet -, adresat domnului ministru al afacerilor interne - Cabinet

1. În tot cursul nopții de 1/2 iulie a.c. a fost liniște deplină.

Starea de spirit a populației creștine și a militarilor contra evreilor este încă agitată.

2. Au fost arestați în seara zilei de 1 iulie, de către patrurile germane, un număr de 17 evrei, cari au fost aduși la Chestură pentru a fi cercetați.

3. S-au semnalat patru cazuri în care soldați români izolați și indivizi civili au fost găsiți jefuind.

Indivizii civili au fost arestați, iar militarii nu au putut fi identificați.

În seara zilei de 1 iulie a.c., un soldat din Compania 7-a Pază C.F.R. a împușcat un evreu pe care pretinde că l-a văzut cu revolver.

4. În ziua de 1 iulie a.c. a sosit la Iași, la dispoziția Comandamentului Garnizoanei, un batalion de jandarmi.

5. La convocarea care a avut loc ieri la Prefectură s-a hotărât ca acest batalion să înlocuiască de îndată unitățile din garnizoană, întrebuițate în serviciul de pază și ordine¹.

Prefectul județului Iași, colonel (ss) D. Captaru

A.S.R.I., F.P. 108233, vol. 36, f. 74

¹ În Buletinul săptămânal informativ al Parchetului Iași, din perioada 29 iunie-6 iulie 1941, se afirmă că „Mișcarea a fost reprimată de către armata română în colaborare cu armata germană“. (A.I.Ș., Fond Trib. Militar, ds. 44/941, vol. I, f. 43).

1941, iulie 2, București. Comunicatul guvernului Antonescu privind represaliile ordonate împotriva „iudeo-comuniștilor” la Iași.

Comunicat al guvernului Antonescu privind masacrul de la Iași

Sovietele urmăresc pe toate căile să producă acte de sabotaj, de dezordine și de agresiune în spatele frontului.

În acest scop, lansează din avion cu parașutele spioni și agenți teroriști, care iau contactul cu agenții rezidenți din țară și cu populația iudeo-comunistă pentru a organiza împreună acte de agresiune¹.

Câțiva din acești agenți au fost prinși, iar actele de agresiune încercate au fost sancționate.

La Iași au fost executați 500 iudeo-comuniști care trăseseră focuri de arme din case asupra soldaților germani și români.

Toate încercările ce se vor mai face de a tulbura liniștea și ordinea, vor fi reprimare pe loc, fără cruțare.

Populația pașnică are datoria de a obliga (sic!) imediat autorităților locale pe toți cei suspecti și pe toți străinii apăruiți de curând în localitate.

Cine nu divulgă la timp pe acești turburători ai ordinii și siguranței vor fi executați împreună cu toată familia...

Ziarul „Timpul”, an V, nr. 1483, București, 1941, 2 iulie, p. 8

¹ Aceste afirmații, exprimând vechi prejudecăți antisemite, sunt contrazise de numeroase documente ale autorităților locale și centrale publicate în volum, care nu învinuiesc pe evrei de acte de agresiune.

În legătură cu acest comunicat agenția „Reuter” transmitea, la 4 iulie 1940, următoarele: „Informații din București afirmă că nici evreii, nici comuniștii nu sunt responsabili de focurile trase asupra soldaților germani din România, aceste atacuri fiind făcute de foștii membri ai Gărzii de Fier care vor să răzbune așa-zisa trădare a Germaniei din ianuarie trecut, când germanii l-au ajutat pe antonescu să suprima revoluția gardistă”. (*A.N., Fond M.P.N., Centrul de radio-ascultare București, ds. 110/1941, f. 66*).

1941, iulie 2, Iași. Declarația lui Gh. Leahu, fostul chestor al Poliției municipiului Iași, despre evenimentele din acest oraș.

Declarațiune

Subsemnatul Gheorghe V. Leahu, chestorul Poliției municipiului Iași, declar:

În urma bombardamentului din ziua de 26 iunie 1941, care provocase numeroase distrugerii și victime, lumea era foarte agitată, mulți căutând să părăsească Iașul și asaltând Chestura, solicitând autorizații de călătorie pe C.F.R., totuși nu am avut informații și nu erau nici indicii că se va produce ceva întrucât comuniștii erau internați, iar dintre legionari nu se mai aflau în oraș decât o infimă parte.

Din cauza agitației populației și din cauza stricăciunilor provocate de bombardament, orașul, atât ziua cât și noaptea, era patrulat cu patrule militare (Comp. de garniz. din 6 vânători și 13 inf.), pentru ca răufăcătorii să nu se dedea la jafuri, dat fiind că din cauza camuflajului complet, orașul era absolut în întuneric.

Tot în acest scop, după bombardament, s-au efectuat de către poliție împreună cu jandarmii două razii.

Din cauza bombardamentului, legăturile noastre telefonice cu comisariatele și celelalte autorități, erau distruse și legătura trebuia să o facem prin curieri, ceea ce ne îngreuna foarte mult serviciul.

Semnalul dezordinilor a fost dat din cartierul Tătărași în ziua de 28, când sergentul Manoliu Mircea din Regimentul 13 Inf. a început a molesta populația cu ocazia perchezițiilor ce a început împreună cu o unitate germană în acel cartier, sub pretext că erau în căutarea unui post clandestin de radio-emisiune, cu care ocazie s-au produs și jafuri. Dl. lt. col. Chirilovici a anunțat telefonic Garnizoana și Prefectura județului și a plecat la fața locului împreună cu dl. col. Lupu, comandantul garnizoanei.

Aceste informațiuni au fost transmise dlui lt. col. Chirilovici de către comisarul N. Crăciun, șeful Circ. 5.

Dl. lt. col. Chirilovici a intervenit la Inspectoratul de Jandarmi și s-a dat la fiecare circumscripție polițienească câte un pluton de jandarmi pentru patrulare, atât ziua, cât și noaptea, care măsură a fost menținută până aseară, 1 crt.

În seara zilei de 28 iunie a.c., pe la orele 21,30 au început împușcături mai întâi izolate și apoi foarte des, în diferite cartiere ale orașului, mai ales când treceau coloane militare, fapt care a fost adus la cunoștință și de comandatura germană, care a scos imediat patrule germane în oraș.

Aceste împușcături au continuat până dimineața la orele 7, însă de la orele 3 dimineața, când se mai luminase puțin, dl. lt. col. Chirilovici a delegat pe secretarul Chesturii, Gh. Stănculescu, cu un grup de agenți și gardieni publici a însoți, împreună cu dl. lt. colonel Niculescu, delegat de Inspectoratul Jandarmi, a însoți o coloană

militară română pentru a se stabili de unde se trag focurile cu care erau atacate coloanele militare ce se scurgeau prin oraș.

La o distanță de 20 m de localul Corso au fost întâmpinați cu foc violent de revolvare, arme automate și grenade (petarde). Coloana a fost răspândită și s-a început schimbul de focuri.

Dl. secretar a venit și raportat dlui. lt. colonel Chirilovici și atunci s-au format echipe de controlat toate casele de pe traseul de unde se trăgea, la care echipe au colaborat și germanii, arătându-se foarte conștiințioși.

În timpul acestui control, pe la orele 7 dimineața, s-a început din nou focurile în cartierul Toma Cosma, Liceul Internat. S-a înconjurat toate cartierele de trupele germane, Compania 14 Poliție și polițiști, însă rezultatul a fost negativ, negăsindu-se indivizi cu arme asupra lor.

Cu această ocazie, din contactul trupelor germane cu cele române, s-a născut o stare de ostilitate împotriva evreilor, care au început să fie scoși de prin adăposturile A.P. și aduși la Chestură de către patrule.

În oraș fiind în trecere diferite trupe române, precum și soldați izolați din ambele armate, toți și-au abandonat misiunea, dedându-se la maltratarea celor pe care îi aduceau la Chestură, sau împușcându-i pe străzi.

La această situație a contribuit în mare măsură și populația românească care, convinsă că focurile au fost trase de comuniști și evrei, indicau patrulelor locurile de adăpostire ale evreilor.

La Chestură erau percheziționați de către germani în curte, banii li se luau, iar actele li se aruncau.

Asemenea, evreii se plâneau că și cu ocazia ridicării lor din adăposturi și case, erau jefuiți, ceea ce dl. lt. colonel Chirilovici a raportat dlui general Stavrescu, comandantul M.U., care a venit personal la fața locului la Chestură și a dispus trierea acestor evrei și lăsarea liberă a femeilor, copiilor și celor nesuspecți.

De asemenea, dl. lt. colonel Chirilovici a ținut mereu în curent la telefon pe dl. prefect al județului și dl. comandant al Garnizoanei cu cele ce se petreceau, nefiind timp de rapoarte scrise sub presiunea evenimentelor.

Germanii, văzând că evreii aduși de ei, de patrule, sunt puși în libertate, s-au infuriat și au început să aducă din nou cât mai mulți din întreg orașul exprimându-se că poliția este jidovită, au instituit o echipă a lor din formațiunea „Todt“ la poarta Chesturii, care percheziționau și maltrata grav, cu ciomegele și îi împușcau.

Dl. lt. colonel Chirilovici a anunțat imediat telefonic pe dl. general Stavrescu, dl. prefect al județului și dl. colonel Lupu, comandantul garnizoanei, care au sosit la fața locului, unde se mai aflau și dnii colonel Barozzi și Bădescu, de la jandarmi și care au fost martori oculari la cele ce se petreceau și unde s-a intervenit către germani personal de către dl. general Stavrescu, însă fără efect.

După plecarea șefilor de autorități, masacrul a continuat.

D. lt. col. Chirilovici, care fusese chemat la Divizie, mi-a comunicat telefonic că s-a hotărât evacuarea acestor evrei din curtea chesturii la Roman, în care scop stația Iași va pune la dispoziție 50 vagoane și să iau măsuri a fi trimiși la gară imediat, pentru a nu ne prinde noaptea cu ei la Chestură, de teama unui nou masacru la care s-ar fi putut deda germanii. Numărul evreilor ce se găseau în curtea Chesturii era de circa 3 500, când germanii au început să-i masacreze.

Germanii din fața Chesturii, care primiseră vești de la Comandatura Germană că evreii vor fi transportați la Roman, nu au plecat de aici cu toate că primiseră ordin.

Am luat măsuri prin comisarul D. Iancu, șeful biroului judiciar, care i-a înconolat pe evreii din curte, circa 2 500, pentru a-i duce la gară, în care scop am dat ordin comisarului ajutor N. Zaharia de la această Chestură, care împreună cu o escortă puternică de gardieni publici, sub conducerea șefului de detașament și un număr de jandarmi să-i transporte până la gară, unde să fie îmbarcați în vagoane, în care scop să ia contact cu autoritatea C.F.R. din stația Iași.

La plecarea convoiului din curtea Chesturii, rupându-se cordonul și unii din evrei înspăimântați de groaza celor petrecute, încercând să fugă, germanii au mai tras din nou, mai împușcând vreo câțiva. Germanii, neconsimțind ca evreii să meargă la gară escortați numai de polițiști și jandarmi, i-a însoțit și ei la gară, după cum au raportat organele noastre și au cerut ca ei să-i îmbarce în vagoane și ceea ce au și făcut, expediind cu primul transport un număr de 2 430, care la punerea trenului în mișcare au fost luați în primire de șeful de secție (neclar în text) cu 10 gardieni publici spre a-i conduce până la Roman, iar germanii s-au reîntors la Chestură, unde între timp se mai aduseseră de către patrulă un număr de circa 2 000 evrei, deși se dăduse ordin de către Comandatura Germană să nu se mai aresteze.

La orele 4, în dimineața zilei de 29 iunie a.c., mi s-a raportat de la Chestură că s-a mai format un nou transport de 1 900 evrei care au fost escortați la gară de către comisarul ajutor C. Georgescu, cu gardieni și jandarmi, precum și de germani, care au luat din camera în care erau reținuți și un număr de evrei care urmau să fie cercetați special, precum și arestații evrei din arest care erau pentru diferite chestiuni penale.

La gară, tot germanii i-au îmbarcat și au plecat sub escorta șefului de secție Cerilgat (?) și gardieni publici.

Devastările s-au făcut de către populație și trupele germane și române și soldați izolați, furându-se bani și diferite obiecte, reușindu-se a se aresta un număr de 99 indivizi civili și militari români care se găsesc în cercetări.

Mijloacele noastre polițienești locale, 1 chestor, 1 comisar șef, secretar Chestură, 12 comisari, 17 comisari ajutoari, 2 registratori, 25 agenți, 1 șef detașament, 11 șefi de secție și 334 gardieni publici, iar de întărire - 21 ofițeri poliție, 11 agenți, un șef detașament, 6 șefi secție și 182 gardieni publici, care au fost repartizați 30% ziua, 50% noaptea și 20% rezervă pe teren. Consemnul ce li s-a dat a fost menținerea ordinii, împiedicarea devastărilor, arestarea jefuitoarelor și informații pentru prinderea celor ce trăgeau focuri asupra trupelor.

Controlul în teren a fost greu de executat datorită situației excepționale, care îngreuna permanent prezența noastră la Chestură și cu toate că nu am primit până în prezent reclamațiuni, credem că parte din personal, în special din acel de întărire, s-a dat la abuzuri.

Reclamațiuni nu am avut contra polițiștilor că au luat mită, întrucât [evreii], fiind arestați și aduși de germani și ostașii români, nimeni nu avea posibilitatea nici unei intervențiuni.

Pe teren însă e posibil să se fi făcut abuzuri, care însă nu au (lipsă în text).

În tot timpul s-a păstrat legătura cu Inspectoratul de Poliție prin telefon, raportându-se modul cum decurgeau evenimentele, iar cu comisariatele prin curieri, din cauza întreruperii rețelei telefonice din timpul bombardamentului sovietic, care

legătură se făcea greu, mai ales noaptea, din cauza camuflajului și a patrulelor germane.

Iar cu autoritățile locale, M.U., Garnizoana și Prefectura de județ, s-a făcut legătura permanentă telefonică, ținându-se în curent pe dl. prefect de județ, dl. general Stavrescu și dl. colonel Lupu, de către dl. lt. col. Chirilovici, subsemnatul și secretarul Chesturii, comisar șef Stănciulescu, comunicându-se toată situația și cu propuneri în ultimul timp ca pentru remediere să se scoată din localitate trupele germane și române contaminate de această stare de spirit.

Ca propuneri - menținem propunerea de a se scoate imediat din oraș trupele germane și române și patrulările prin oraș să se facă cu o trupă nouă românească și germană.

Toate unitățile militare să facă controlul serios a tuturor oamenilor pentru a nu se mai ajunge la aceeași situație fiindcă s-a constatat că soldații trimiși în diferite misiuni se opresc în oraș, fac percheziții, jefuiesc și numai după aceea pleacă să execute misiunea lor.

Chester Poliție, Gheorghe V. Leahu

01. iulie 1941

B.A.R., A.I., Fond XXIV, ds. 3246, f. 37-44

172

1941, iulie 2, Iași. Raport al Prefecturii județului Iași despre executarea, de către căpitanul Stihi, a 60 de evrei evacuați din Basarabia la Sculeni. Se menționează și alte execuții de evrei de către militari români.

1. Astăzi a fost liniște în tot timpul zilei, atât în oraș, cât și în județ.
2. S-au semnalat câteva împușcături de armă răzlețe.
3. În ziua de 28 iunie a.c., un număr de circa 60 evrei din cei evacuați de germani din Sculeni Tg. (din Basarabia) au fost executați lângă satul Stânca - prin împușcare, de către căpitanul Stihi dintr-un regiment de infanterie, cantonat în acea zonă.

La stăruința pretorului de a i se preda acești evrei pentru a-i evacua în interior, numitul căpitan a declarat că are ordin de la Comandamentul Armatei Germane de a-i executa, pe motivul că au comis acte de sabotaj.

- În ziua de 29 iunie a.c., ora 11, un număr de 6 evrei, între care 4 bărbați și 2 femei din Iași, au fost executați prin împușcare în pădurea de lângă satul Cârlig, com. Copou, de trei soldați români din Reg. 14 Artilerie, însoțiți de un soldat german.

- În ziua de 30 iunie a.c., o unitate militară compusă din 150 oameni, a intrat în conacul proprietarului Dobreanu din com. Cornești, luând fără nici o formă, cantități însemnate de porumb, ovăz și saci goi.

Aceste cazuri s-au raportat și Armatei III-a, pentru a lua cuvenitele măsuri.

4. Este necesar a se interveni grabnic la Comandamentele militare ca să se oprească executările de către unități și soldați izolați.

Prefectul județului Iași, colonel (ss) D. Captaru
pentru conf. (ss) L. Dimitriu

Ibidem, f. 75

173

1941, iulie 3, București. Departamentul de Stat al S.U.A. este informat de conducătorul Legației americane de la București despre evreii uciși la Iași.

Telegramă primită București

Această telegramă trebuie
(parafrazată) îndeaproape
înainte de a fi comunicată
oricui (br)

Dată 3 iulie 1941, primit 11,35 a.m., 4

Secretarul de Stat Washington
610, 3 iulie, 11 p.m.
599, 1 iulie, 7 p.m.

Ieri l-am întrebat pe Secretarul General Tzianu (Cretzianu) dacă mă poate informa asupra unor circumstanțe suplimentare în legătură cu împușcarea în grup a evreilor de către armată la Iași. Mi-a răspuns, oarecum încurcat, că este o chestiune militară și nu are alte informații decât că evreii au tras din case asupra forțelor germane și române. De atunci am aflat că unele sau toate aceste împușcături au fost ale legionarilor comuniști.

L-am întrebat dacă toți cei 500 de evrei au tras și de asemeni dacă a fost un proces cu posibilitatea examinării probelor sau dacă această măsură a fost doar pe baza unor acuzații și zvonuri ca dovezi. El nu a avut nimic de adăugat, iar eu am remarcat că incidentul mi-a atras atenția, în special întrucât execuțiile au fost duse la îndeplinire de forțele armate ale guvernului, spre deosebire de pogromul din București din ianuarie trecut, dus la îndeplinire de mulțimea legionară neoficială.

Am informații demne de încredere că în afară și peste cei menționați, 23 familii evreiești din Iași sau din afara orașului au fost complet șterse de pe fața pământului și că în urmă cu două zile cinci sau șase capi de familie evrei din Ploiești au fost scoși și împușcați pentru că s-au văzut mici crăpături prin care străbătea lumina în timpul camuflajului¹.

Gunther

Ibidem, ds. 3502, f. 99-100

¹ În Buletinul de informații al S.S.I. din 21 iulie 1941, ora 20, se arată: „Serviciul Special de Informații semnalează că dl. Mott Gunther, ministrul Statelor Unite la București, într-o convorbire cu dl. Iuliu Maniu ar fi comunicat că opinia publică americană este profund afectată de măsurile represive (atrocități) împotriva evreilor din România și că acest tratament va influența asupra dreptului românilor de a se plânge împotriva maltratărilor românilor din Ardeal“. (*A.M.St.M., R.S.E.M. 1092 C0397*)

174

1941, iulie 4, București. Ordin al generalului Ion Antonescu, din care reiese că militari români au atacat și ucis evrei la Iași, ceea ce „a pus armata și autoritățile într-o lumină cu totul nefavorabilă“.

Ordin al generalului Antonescu transmis de M.A.I.

Domnul general Antonescu a dat următorul ordin stop: Dezordinele întâmplătoare acum câteva zile la Iași au pus armata și autoritățile într-o lumină cu totul nefavorabilă. Cu ocaziunea evacuării Basarabiei a fost pentru armată o adevărată rușine că s-a lăsat insultată și atacată de evrei și comuniști, fără a reacționa stop. Rușinea este și mai mare când soldații, din proprie inițiativă și de multe ori numai în scopul de a jefui sau maltrata, atacă populația evreiască și omoară la întâmplare, astfel cum a fost la Iași stop. Neamul evreiesc a supt, a sărăcit, a speculat și oprit dezvoltarea neamului românesc timp de câteva secole stop. Nevoia de a ne scăpa de această plagă a românismului este de nediscutat, dar numai guvernul are drept de a lua măsurile necesare stop. Aceste măsuri se află în curs de aplicare și ele vor fi continuate după normele ce voi hotărî stop. Nu este admis însă ca fiecare cetățean sau fiecare soldat să-și asume rolul de a soluționa problema evreiască prin jafuri și masacre stop. Prin asemenea proceduri arătăm lumii că suntem un popor nedisciplinat și necivilizat și punem autoritatea și prestigiul statului român în o lumină cu totul neplăcută stop.

Opresc dar cu desăvârșire orice acțiune pornită din inițiativă individuală și fac răspunzător autoritățile militare și civile de executarea întocmai a acestui ordin stop. Crimele de asemenea natură constituie o pată rușinoasă pentru neamul întreg și ele sunt plătite mai târziu de către alte generații decât aceia care le-au comis stop. Cei ce se vor abate sau s-au abătut de la ordinul de mai sus, vor fi dați în judecată și li se vor aplica sancțiunile cele mai severe prevăzute de lege stop.

Semnat, general I. Antonescu¹

Luați imediat măsuri pentru executarea întocmai stop.

Prezentul ordin va fi comunicat de dvs. Legiunei de Jandarmi respective, autorităților locale, polițienești și tuturor eșaloanelor din subordinea dvs., atât active, cât și polițienești.

Ministrul Afacerilor Interne, general de divizie, (ss) D. Popescu

n. 4914 din 4 iulie 1941

Cabinet 5/VII/1941

În copie

L. Jandarmi, Chesturi

A.B.R., Fond Pref. Jud. Brăila, ds. 170, f. 128

¹ Acest document confirmă faptul că Ion Antonescu cunoștea actele de teroare săvârșite de ostași ai Armatei Române în pogromul de la Iași.

175

1941, iulie 6, Ploiești. Înhumarea, în apropierea stației C.F.R. Inotești, a 40 de evrei decedați în trenul plecat din Iași la 30 iunie 1941.

Nr. 10052

1941 luna iulie ziua 6

Legiunea Jandarmi Prahova

Biroul Poliției

Către

Inspectoratul General al Jandarmeriei

- Serviciul Jandarmeriei -

Urmare la raportul telefonic nr. 1408 și 1409 din 5 iulie 1941,

Am onoare a raporta:

În ziua de 5 iulie 1941, la orele 17,30 am fost avizați că în stația Inotești a sosit un tren cu internați evrei de la Iași, sub conducerea sublt. Triandaf de la Legiunea Jand. Mobilă Iași, care a raportat că dintre internați au murit în timpul transportului de la Mărășești la Inotești 40 (patruzeci) persoane.

Împreună cu domnul maior Stavrică, procuror militar, căpitan Ionescu, delegatul Comandamentului Militar al Regiunii Petrolifere, ne-am transportat la fața locului, unde am constatat că cele raportate de ofițer sunt juste.

S-au scos din vagoanele cu internați un număr de 40 evrei ce au murit în timpul transportului din cauza debilității fizice etc., care au fost strânși într-un singur vagon și apoi sigilat și pus sub pază, iar astăzi urmează ca după verificarea ce se va face de domnul medic legist și autorizația ce o va da Curtea Marțială, să se procedeze la înhumarea cadavrelor, care se va face în imediata apropiere a stației Inotești¹.

Restul internaților cu garnitura lor și-au continuat drumul cu direcția Călărași. La moartea celor de mai sus nu s-a contribuit cu nici o violență².

Comandantul Legiunii Jandarmi Prahova, colonel (ss) Mihail Schipor
Raportat: Inspect. Generală a Jand., Inspect. Jand. București, Prefectura jud. Prahova.

A.F.C.E.R., Fond III, ds. 411/1940-1944, f. 24-26

¹ Cu nr. 1640 din 1941, luna iulie, ziua 23, Curtea Marțială a Garnizoanei Ploiești a trimis Legiunii de Jandarmi Prahova o copie de pe procesul-verbal de înmormântare a cadavrelor celor 40 de evrei din gara Inotești. Identificarea cadavrelor nu s-a putut face; înhumarea lor s-a făcut într-o groapă comună, la 500 de metri de gara Inotești. (*Ibidem*, f. 25).

² Mărturiile unor supraviețuitori infirmă asemenea afirmații. Aceștia arată că soldații intrau în vagoane și îi băteau cu patul puștii sau cu alte mijloace contondente. (*A.S.R.I., F.P. 108233, vol. 70, f. 42-44 f/v*).

176

1941, iulie 6, Călărași. Proces-verbal de identificare și constatare a morții evreilor debarcați din trenul cu care au fost evacuați la Călărași.

Proces-verbal
Astăzi, 6 iulie 1941.

Subsemnații: dr. Aurel Mihăilescu, medicul primar al județului Ialomița și dr. Ion Lupașcu, medicul șef al orașului Călărași, în scopul îndeplinirii formalităților de înmormântare a celor 25 (douăzeci și cinci) cadavre, debarcate din trenul cu care au fost aduși evreii evacuați din Moldova la Călărași, am procedat la examinarea lor, constatând că moartea lor a fost naturală, nu în urma vreunei violențe.

Din investigațiile făcute printre tovarășii de călătorie, am constatat că moartea lor s-ar datori următoarelor afecțiuni:

1. Ovidiu Goldenberg, congestie pulmonară.
2. Moise Meyer, uremie.
3. N. Leon, furuncul antracoid, septicemie.
4. Natan Viberman, artrită supurată.
5. Zelig Aron Sohlaiform, bronșită cronică, asistolice cardiacă
6. Șapira Ițig, emfizem pulmonar asist. card.
7. Leon Perett, emoragie cerebrală
8. Leon Herșcovici, pneumonie lobară
9. Leon Iancu, congestie pulmonară
10. Segal Leib, uremie
11. Rovices Isac, nefrită cronică
12. N. Marhovits, flegmon brațul stâng
13. Neidentificat, gangrena membrului inferior stâng
14. Idem, congestie pulmonară
15. David Moscovici, uremie
16. David Rudrig, miocardită
17. Zaharia Feinblatt, asistolice cardiacă
18. Strul Făinaru, nefrită cronică
19. Neidentificat, pneumonie lobară
20. Idem, emoragie cerebrală
21. Idem, asistolice cardiacă
22. Idem, congestie pulmonară
23. Moise Omra, congestie pulmonară
24. Cușel Marcel, flegmon apendicular
25. Moise Goldner, flegmon membru inferior, septicemie.

Identificarea cadavrelor s-a făcut pe baza declarațiilor tovarășilor de călătorie.

Din cauza stării unora dintre cadavre, intrate în descompunere, ceea ce ar fi constituit un pericol pentru starea sănătății locuitorilor, suntem de părere ca să se procedeze cât mai grabnic la înmormântare.

Drept care am dresat prezentul proces-verbal.

Medic primar al județului, (ss) Aurel Mihăilescu

Medic șef al orașului, (ss) dr. Ion Lupașcu

A.S.R.I., F.P. 108233, vol. 70, f. 270

Pe document, rezoluția:

„21 aug. 1941. Văzut spre neschimbare. ... instructor lt. rez. Const. Gr. Zotu“.

1941, iulie 7, Călărași. 1 414 decedați și 69 de muribunzi scoși din „trenurile morții” pe parcursul Iași-Călărași.

Nr. 375 din 7 iulie 1941
Garnizoana Călărași

Către

Tribunalul Militar Corp. 2 Armată, București

În conformitate cu ordinul Ministerului de Interne și al Inspectoratului Jandarmi Iași, sublocot. rezervă Triandaf Aurel cu un subofițer și 30 jandarmi, au luat în primire, în 35 vagoane, 2 530 evrei pentru transportul lor în lagărul de concentrare din Garnizoana Călărași.

Transportul acestor evrei a sosit în Călărași în ziua de 6 iulie 1941, ora 15.

Evreii debarcați în cazarma Regimentului 23 Infanterie - Remiză - pontonieri.

În timpul transportului de la 30 iunie 1941, la 6 iulie c. morți pe drum:

- 10 la Mărășești
- 327 la Mircești
- 654 la Târgu Frumos
- 53 la Roman
- 300 la Săbăoani
- 40 la Inotești

Total morți pe drum 1 384.

În Călărași, sosiți morți în vagoane 25, îngropați în cimitirul evreiesc local.

Astăzi 7 iulie a.c., cinci morți, iar circa 69 stare muribundă.

Medicul Garnizoanei Călărași a constatat moartea, mizerie fiziologică.

Rog aprobați înmormântarea cadavrelor și dați dispozițiuni pentru viitor.

Comandantul Garnizoanei Călărași, lt. colonel (ss) Alexandru Kiselevski

Ibidem, f. 316

Pe document, rezoluțiile:

„8.VII.1941. Procurorul cele legale. (ss) Indescifrabil“; „8 iulie 1941. Se autoriză înmormântarea după constatarea morții și cauza ei de medicul legist cu încheierea formelor legale. Atât pentru trecut, prezent și viitor se vor întocmi acte din care să reiasă împrejurarea în care au murit, luându-se declarații tutuor celor care i-au însoțit de la Iași la Călărași, actele astfel încheiate se vor înainta, de urgență, acestui Parchet. Se va scoate copie de pe raport și se va înainta M.A.N. Dir. Justiției. (ss) Indescifrabil“.

1941, iulie 9, Iași. Raportul sublt. în rezervă Triandaf Aurel, însoțitorul trenului cu 2 530 de evrei, trimis din Iași spre Călărași, soldat cu moartea a numeroși evrei.

Nr. 1
din 9 iulie anul 1941
sublt. de rezervă Triandaf Aurel

Către
Inspectoratul Jandarmi Iași

Conform ordinului verbal primit de la dl. lt. colonel Manoil Alexandru, am onoarea a raporta următoarele:

În conformitate cu ordinul Inspectoratului Jandarmi Iași, dat în baza ordinului Ministerului de Interne¹, domnul comandant al Legiunii Mobile Iași, prin ordinul de serviciu nr. 2130 din 30 iunie 1941, mi-a ordonat ca împreună cu un subofițer și 30 jandarmi să iau în primire un număr de 35 vagoane cu 2 530 evrei, numărul de vagoane preluat la Tg. Frumos, spre a-i transporta la lagărul de concentrare Călărași.

În executarea acestui ordin, în noaptea de 30 iunie 1941 am plecat cu autocamionul Inspectoratului la Tg. Frumos, având sub comanda mea subofițerul Bratu Anastasie și un detașament de 30 jandarmi din Legiunea Mobilă Iași.

Trenul cu evrei se găsea garat în stația Tg. Frumos, fiind păzit de un detașament din Compania 9-a C.F.R. La puțin timp după sosirea mea s-a adus din oraș sub escortă un număr de evrei ce fuseseră debarcați în ajun din tren și care (fuseseră) cartiruiți în timpul nopții la diverse familii evreiești. Prin revenirea asupra dispozițiunii ce încuviințase această măsură, evrei au fost reîmbarcați în vagoane.

După terminarea acestei operațiuni, împreună cu primarul orașului, dl. Totoescu A., cu medicul orașului, dl. dr. Gheorghiu și cu șeful Poliției din Tg. Frumos, dl. V. Ionescu, am procedat la debarcarea cadavrelor din vagoane. Operațiunea debarcării a durat până seara, când trenul a fost dirijat mai departe. În Tg. Frumos s-au lăsat circa 654 cadavre ce au fost înmormântate în comun într-un loc anume de către autorități.

A doua oprire a trenului pentru debarcare de cadavre s-a făcut în ziua de 2 iulie a.c. în gara Mircești - unde în asistența și a d-lui lt. Popescu D. din Compania de Poliție 60 Roman, am lăsat circa 327 cadavre ce au fost îngopate în marginea satului Lungani Roman.

Mai departe, trenul a fost oprit în stația Săbăoani - unde din ordinul d-lui maior Simulescu de la Marele Cartier, ce era însoțit de d-nii medici militari maior Părvulescu și cpt. Roiu, s-a continuat operațiunea evacuării trenului de cadavre².

La 3 iulie a.c. trenul a fost oprit în stația Roman și tras pe linia de garaj a comp., l-a sanitară.

În acest loc, sub comanda d-lui maior Gheorghiu de la Marele Cartier, a d-lui cpt. Botez și d-lui cpt. Medic J. Nițulescu, s-a procedat la deparazitarea evreilor care au fost dați jos din vagoane și care în parte au fost tunși și îmbăiați.

Cu această ocaziune s-a găsit în vagoane un număr de 47 cadavre. A doua zi evreii în viață au fost reîmbarcați în alte vagoane curate.

Înainte de a pleca din stația Roman, s-a mai găsit un număr de 6 cadavre, ce au fost debarcate.

De la Roman, trenul s-a mai oprit pentru evacuarea cadavrelor în noaptea de 4/5 iulie c. în stația Mărășești și în noaptea de 5/6 iulie în stația Inotești, lăsându-se în cea dintâi 10 cadavre, iar în cea de a doua în asistența d-lor Păduraru - controlor C.F.R. serv.d. și Gheorghiu Alexandru, șef ajutor al stației Mărășești, iar în cea de-a doua în prezența d-lui magistrat militar, procuror maior Stavrică de la Curtea Marțială Ploiești, 40 cadavre. Plecând mai departe, în după-amiaza zilei de 6 iulie a.c. am ajuns în stația Călărași, unde în prezența autorităților, a d-lui prefect Mihail Ștefănescu, lt. colonel Romano Victor, din partea Garnizoanei Călărași, maior Nicolescu Gh., comandantul P.S. Regt. 23 Infanterie, maior Ionescu Marian, comandantul Legiunii de Jandarmi, dl. Mihăilescu, medic primar și Movilescu, șef al Poliției, s-a procedat la evacuarea trenului, găsindu-se un număr de 1 011 evrei în viață, un număr de 25 evrei decedați. Evreii în viață, cât și muribunzii, au fost predați ofițerului de zi pe corp a Regt. 23 Infanterie.

În timpul călătoriei, doi evrei au fost împușcați de jandarmi fiindcă din mersul trenului au sărit și fugit din vagoane³.

Pe tot parcursul de la Tg. Frumos la Călărași s-a dat de băut apă evreilor din tren de către jandarmii din gardă, cât și de plutoanele de ajutor ce ni s-a pus la dispoziție în unele stații.

În Tg. Frumos, evreii au căpătat și pâine, ce a fost procurată de către Primăria comunei.

La Roman, evreii au fost hrăniți, iar la plecare li s-a încuviințat să primească din partea comunității, diverse alimente, lucruri de îmbrăcăminte⁴.

De asemenea, în Roman mi s-a încredințat două lăzi cu zahăr a 25 kg fiecare, pe care le-am împărțit evreilor pe drum. În gara Ploiești am primit de la armată un număr de 600 pâini, din care o parte au fost distribuite pe drum, iar parte, aproximativ 30%, au fost date evreilor din Călărași, unde li s-a dat să bea câte un ceai, după dispoziția dluui prefect.

În ziua de 7 iulie c. am plecat din Călărași și în dimineața zilei de 9 iulie c., terminând misiunea, m-am prezentat la Inspectorat.

Totodată raportez că la înapoiere, în gara București-Nord, dl. lt. colonel de rezervă Beldiman a dat jandarmilor din detașament brânză, câte o jumătate de pâine, câte două păhăruțe de vin, precum și suma de 2 000 lei pe care mi-a încredințat-o pentru a fi distribuită jandarmilor și care în prezent se găsește asupra subsemnatului.

Față de cele de mai sus raportate, vă rog să binevoiți a dispune.

Sublt. de rezervă, (ss) Al. Triandaf

Ibidem, vol. 51, f. 115-116; vezi și Martiriul, doc. 46

¹ Evreii fuseseră îmbarcați în vagoane la Iași, cu dispoziția inițială de a fi evacuați la Tg. Frumos. Întrucât comandamentul german s-a opus acestei hotărâri, evreii au fost transportați în lagărul de la Călărași.

² După raportul Legiunii de Jandarmi Roman, cu data de 4 iulie 1941, la Săbăoani au fost debarcate și înmormântate 172 de cadavre (Cf. *Jean Ancel, op. cit., vol. II, f. 443*).

³ Din datele prezentate în acest raport rezultă că în cele patru zile de călătorie au decedat 1 529 de evrei din totalul de 2 530, câți au fost îmbarcați inițial.

⁴ Președinta Crucii Roșii din Roman, Viorica Agarici, a organizat ajutorarea evreilor din tren. Gestul său umanitar a fost răsplătit prin acordarea de către Institutul „Yad Vashem” din Ierusalim a titlului de „Drept al popoarelor”. Vezi și Marius Mircu, *Oameni de omenie în vremuri de neomenie*, București, Editura „Hasefer”, 1996, p. 15-23.

179

1941, iulie 13, Iași. Cercetarea a opt evrei bănuți că au făcut semnale cu rachete în noaptea de 11/12 iulie și lăsați liberi, fiind găsiți nevinovați.

Referat

13 iulie 1941

Domnule șef

La ord.

Am onoare a vă prezenta pe indivizii:

1. Vaserman Pincu, Sos. Socola 32; 2. Sloim Marcu, 23; 3. Schwartz Leib Idel, 29; 4. Iosub Leiba, 23; 5. Abramovici Abram, 29; 6. Schwartz Aizic, 29; 7. Simsen Iancu, 29; 8. Neculau Ctin 20.

Aduși la Chestură, învinuți că în noaptea de 11-12 iulie a.c., cu ocazia alarmei, au făcut semnale cu rachete, ceea ce, cu toate cercetările făcute, nu s-a stabilit aceasta, având acte în regulă și domiciliul stabil, opinez a fi lăsați liberi.

Rog a dispune.

Comisar ajutor, (ss) Indescifrabil

A.IȘ., Fond Circa III Poliție, ds. 11/1941, vol. III, f. 409

Pe document, rezoluția:

„13.VII.941. Se lasă liberi. Maior (ss) Indescifrabil”.

1941, iulie. Foi de parcurs ale „trenurilor morții” din Iași, în diverse stații, împrejurare în care mulți dintre evrei și-au găsit moartea.

Foi de parcurs ale vagoanelor C.F.R. încărcate cu evrei deportați după pogromul din 29-30 iunie de la Iași la Călărași¹.

Documentele pe care le publicăm în paginile ce urmează, emise de organele C.F.R. în perioada 30 iunie - 4 iulie 1941, sunt încă o dovadă convingătoare a deportării unui număr important de evrei după evenimentele din 29-30 iunie în orașul Iași.

Foile de parcurs certifică conținutul vagoanelor, purtând asemenea mențiuni: „tren special evrei”, „marfă specială”, „jidani”, „evacuați”, „emigranți”. De asemenea, se indică traseul urmat de „trenurile morții”, stațiile intermediare unde s-au oprit până a ajunge la Călărași - punctul destinației finale.

Sunt și asemenea mențiuni: „sărit jidani din vagon”, „așteptat disp. M.St.M. în privința vag. cu jidani”, „Săbăuani”, „conform ord. M.St.M. așteptat trierea și îngroparea morților până la plecare”, „așteptat descărc(are) cadavrelor”, „așteptat scoaterea cadavrelor din vagon”.

A.S.R.I., F.P. 108233, vol. 70, f. 351-366

¹ Foile de parcurs ale „trenurilor morții” Iași-Călărași, 30 iunie - 7 iulie 1941 (extrase)

Data	Parcursul	Ordin circulație	Conținutul vagoanelor	Mențiuni pe document și localitatea unde s-a consemnat evenimentul
30/6	Iași-Pășcani	7/54686	Tren marfă special	Cucuteni - 16 vg. și așteptat disp. M.St.M. în privința vag. cu jidani.
		81/72873		Tg. Frumos. Lăsat 45 vag. luat 41 vag. Maș. apă și curățat.
		67667		Așt. x6054 înt. după care luat 21 vg. așt. lipsă del.

30/6	Iași-Bacău	88/59679	Tren special jidani	Iași. Așteptat îmbarcarea și apoi până la plecare așt. prezența gardienilor. P. Iloaiei - lipsă loc. Sarca - așt. intr. tren special. Pașcani - schimbat partida. Mircești - disp. de pornire. Roman - maș. apă. Trifești - înlocuit mașina. Săbăoani - sărit jidani din vg. Ruginoasa - aș. revizia frânelor. Klm. 21 - așteptat descărc. cadavrelor. Muncel - aș. lipsă loc. Hălăucești - aș. lipsă loc. Mircești Mircești - aș. scoaterea cadavrelor din vg. Săbăoani - lipsă loc. în Roman.
------	------------	----------	---------------------	--

J. Observații

Tr. conf. instr. 12 M

(ss) Indescifrabil

Săbăoani. Conf. ord. M.St.M. așteptat trierea și îngroparea morților până la plecare.

(ss) Indescifrabil

1/VII Tg. Frumos-

Călărași-
Ialomița

4/7 Roman- Marfă 5530

Adjud

4/7 Roman- Evacuați - jidani Suma 39 vg.

Adjud

30/6 Rm. Sărat 3/7 de la Tg. Frumos 50 vg. - ora 12,51 s-a translatat

șef tren Apetrei D.

Tr. special pl 4,15 Iași Roman 37 vg.

Evrei partida Rm la Ialomița în ziua de 4/7 40 vg.

șef tren Simion

Isac Nicolae șef tren str. Macedoniei n. 10 loco

Tudor Vasile manip. str. Primăriei n. 28 "

Coltuc Vasil frânar, str. Ipsilante n. 2 "

Birar Valentin, " str. Câmpului n. 1 "

Nistor Vasile " Tg. Frumos

Mihăilă Vasile II, "

Niță Gh. " Ițcani

Ignat militar, Corp 4 CF Expl

Ipati Vasile " " " " "

Pc. Șef ...

8/9.941

1941, iulie. Extrase din declarațiile unor martori în fața instanțelor de anchetă în legătură cu evenimentele din zilele de 29 iunie - 7 iulie 1941 de la Iași.

Martorul Ionescu Virgil declară:

„În anul 1941 eram șeful Comisariatului Tg. Frumos. În luna iunie 1941, pe la data de 29 ale lunii, am fost chemat telefonic de către dl. col. Captaru, fostul prefect de județ al Iașului, care mi-a comunicat că a plecat via Iași în acea zi un tren cu evrei evacuați, cu destinația Tg. Frumos, care urmează a-i cartirii în oraș. Imediat am luat contact cu autoritățile locale și reprezentanții Comunității Israelite din Tg. Frumos și am plecat cu toții spre gară, în scopul de a primi pe acei evrei și a-i cartirii.

Toată ziua am stat în gară cu toții. Trenul nu a sosit. Atunci am încercat a-i comunica dlui prefect Captaru că trenul nu a sosit, însă nu am găsit pe nimeni la telefon. Nu-mi amintesc, a 2-a sau a 3-a zi, dimineață, am fost anunțat de șeful gării că a sosit un tren cu niște evrei care i se pare suspect. Autoritățile legale din Tg. Frumos și reprezentanții Comitetului Israelit am venit din nou în gară și am văzut un tren, 20-25 vagoane, care era însoțit de soldați germani și jandarmi și gardieni publici, însă ne-a fost mare mirarea că acest tren în loc să vină via Iași, venea de la Pașcani. Primul vagon pe care l-am deschis împreună cu delegații trenului și autoritățile locale, avea aspectul îngrozitor, în sensul că în acel vagon erau numai cadavre, având înfățișare oribilă, toți umflați, negri la față, dezbrăcați. Doctorul orașului, dl. Gheorghiu, ne-a spus că este vorba de o asfixiere, deoarece toate vagoanele erau închise ermetic și fără aer. Toate celelalte vagoane erau la fel, cu excepția a 2-3, în care s-au găsit câțiva evrei care se mai aflau în viață și care au fost evacuați imediat de autoritățile comunale și medicale și școlare la un templu unde s-a dat îngrijirile necesare. Ceilalți, morții, în număr de cca 600-700 evrei, cu concursul Comunității Israelite și a organelor comunale și sanitare, după ce mai întâi s-au săpat 2 gropi în cimitirul israelit din Tg. Frumos, timp de 3 zile cu toată greutatea pe care o suportam întreg orașul din cauza mirosurilor grele, au fost transportați cu căruțele și camioane, la cimitir și îngropați. Țin să mai menționez că în localitate era armată f. multă, germană și română. Era un nod important al trecerii spre front. Comandamentul german ne amenința cu moartea toate autoritățile locale dacă nu terminăm mai repede cu îngroparea acestor cadavre care au fost îngropate în 2 gropi a câte 10 m adâncime și cca 10-15 ml lungime.

La 3 zile după îngroparea acestor cadavre mi s-a cerut o situațiune nominală de evreii îngropați, de către Insp. de Poliție Iași. Am răspuns că întrucât asupra cadavrelor nu s-a găsit nici un act de identitate, deoarece din mărturisirile acelora care mai rămăseseră în viață a rezultat că au fost jefuiți de soldați germani și jandarmi în gara Iași când i-au imbarcat.

Restul de evrei care mai rămăseseră în viață nu pot preciza numărul lor, dar cred că era între 60-80 suflete numai bărbați, au fost ridicați de delegații lor și transportați în Ialomița, așa cum am fost informat.

Soldații germani au însoțit vagoanele cu acești morți, cât și jandarmii și o echipă de gardieni publici din Iași, sub conducerea unui ofițer român și ofițeri germani, nu a permis nimănui din publicul din Tg. Frumos să se apropie de aceste vagoane și acei care încercau să le dea apă celor ce supraviețuiau, erau loviți cu paturile de armă și izgoniți“. (ss) Ionescu Virgil.

Martorul gen. Romulus Stănescu:

„Când trenul cu deportații evrei din Iași a sosit în gara Roman, eu eram prefectul județului Roman.

Primind ordin de la Marele Cartier de a deschide trenul la Săbăoani și de a înhuma cadavrele care erau în acest tren, am trimis acolo o comisiune de medici sanitari, pretorul Plășii și comandantul Legiunii de Jandarmi, sau pe înlocuitorul lui, ca să controleze starea sanitară a trenului și să procedeze la debarcarea cadavrelor ce se mai găseau în el. Din gara Săbăoani, trenul a fost dirijat spre gara Roman, unde a fost tras pe o linie de garaj a Companiei 4-a Sanitară.

Aici am luat toate măsurile necesare pentru debarcarea evreilor din tren, pentru dezinfectarea trenului, pentru curățirea și hrănirea lor. Dându-mi seama că era imposibil de dezinfectat trenul pentru ca să se poată face călătoria în bune condițiuni, am cerut, și Marele Cartier a aprobat, ca să se pună la dispoziție o nouă garnitură pentru transportul lor la Călărași.

Primele ajutoare în alimente, ceai, apă, au fost procurate întâi prin Crucea Roșie, apoi prin Comunitatea Evreiască din Roman.

Îmi amintesc că cu ocaziunea debarcării evreilor din vagoane, s-au găsit un număr de cadavre, nu știu precis câți. Nu era necesar să raportez operațiunea efectuată de mine, operațiune cu care am fost însărcinat de Marele Cartier, deoarece un delegat al Marelui Cartier asista aproape permanent la această operațiune. Dacă am raportat totuși, am raportat verbal d-lui g-ral Tătăranu, mersul operațiunilor și terminarea lor. Nu-mi amintesc dacă au fost reîmbarcați în trenul care s-a format în gara Roman toți evreii aduși cu trenul din Iași, indiferent dacă erau teferi sau bolnavi. Știu numai că au fost reîmbarcați toți cei sănătoși.

Citindu-i-se, stăruie și semnează, general Stănescu“.

Ibidem, vol. 38, f. 22-23, 62 f/v

1941, septembrie 4, Iași. Populația evreiască din Iași este timorată de zvonuri că se vor repeta evenimentele din 28-29 iunie 1941.

Notă

Evreii din Iași au fost din nou cuprinși de spaimă din cauză că în vederea zilei de 6 septembrie 1941 s-a lansat zvonuri că iar se vor petrece dezordini ca la 28 iunie a.c.

Unii evrei pretind că au și văzut câțiva studenți creștini cu steaua evreiască în piept în ziua de 2 sept., după amiază, mergând pe strada Căpitan Păun.

Aceste versiuni circulă între evrei, ajungând să fie cunoscute până la cel din urmă.

Faptul că studenții creștini ar fi purtând steaua evreiască, jidanii-l interpretează că aceștia vor căuta să comită vreun gest necugetat asupra autorităților care apoi să fie pus în sarcina evreilor, deoarece vor fi martori cari vor arăta că evreii au săvârșit asemenea fapte, întrucât autorii aveau steaua evreiască în piept.

Un alt motiv cari produce panică și îngrijorare printre evrei este și faptul că un ofițer german a spus că a primit ordin de la Comandatură că începând din ziua de 5 sept., Comandatura Germană va prelua asupra sa, timp de 3 zile, atribuțiunile polițienești din Iași, vor instala patrula de soldați germani prin oraș, cari vor controla de acte pe orice individ și vor ordona să fie cât mai puțină circulație în oraș.

Jidanii interpretează aceasta în sens greșit, având credința că vor proceda iar la arestări printre evrei, sau vor comite alte acte grave contra lor ca și la 28 iunie.

De frică, mulți dintre ei se pregătesc să se ascundă unde vor putea.

A.IȘ., Fond Pref. Jud. Iași, ds. 4/1941, vol. 2, f. 390

1941, octombrie 31, Chișinău. Se solicită recuperarea unor fotografii făcute cu ocazia executării evreilor în timpul pogromului de la Iași.

CHESTURA POLIȚIEI CHIȘINĂU

Biroul Poliției de Siguranță
Nr. 8645/31 octombrie 1941

Către,
Comisariatul 1-6 gară Poliție
Loco

Din cauza insuficienței măsurilor luate cu ocazia executării evreilor ce au luat parte la începutul de rebeliune din 29-30 iunie a.c., a fost posibilă luarea de fotografii la cimitirul evreesc. Vă rugăm să luați măsuri ca aceste fotografii să fie confiscate, înlăturându-se răspândirea lor, cercetându-se proveniența lor și raportându-ne urgent de rezultat¹.

Chestorul Poliției,
(ss) Marinescu

Șeful Biroului de Siguranță,
(ss) Indescifrabil

Selected Record from the Moldova National Archives, Chișinău, R.G. 5400/8 Red. 7 (U.S.H.M.A. 597)

¹ Urmare aceleiași dispozițiuni transmise și altor autorități polițienești, la 19 decembrie 1941, Poliția orașului Vaslui raportează: „în urma cercetărilor făcute de noi, până în prezent pe raza acestui oraș nu s-au răspândit fotografii luate de la cimitirele evreiești cu ocazia executării evreilor ce au luat parte la rebeliunea din zilele de 29 și 30 iunie 1941“.

1941, noiembrie 10, București. M.A.I. solicită relații asupra numărului evreilor rămași în Podul Iloaiei după evacuarea femeilor și copiilor și, totodată, dispune reîntoarcerea la Iași și folosirea lor la munca obligatorie.

ROMÂNIA
 MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
 Cabinetul Secretariatului General
 Nr. 10687 din 19 noiembrie 1941

Confidențial

PREFECTURA JUDEȚULUI IAȘI
 Cabinet

În conformitate cu ordinul în rezoluție al domnului ministru subsecretar de stat: Am onoarea a vă ruga să binevoiți a dispune să ni se comunice câți evrei au mai rămas în Podul Iloaiei în urma evacuării femeilor și copiilor.

Totodată veți dispune reîntoarcerea lor la Iași, unde vor fi întrebuințați la munca de folos obștesc, conform dispozițiilor date de Marele Stat Major.

Secretar General, colonel Pătruțoiu

A.IȘ., Fond Pref. Jud. Iași, ds. 3/1942, vol. III, f. 277

Pe document: „Referat

După cum raportează Legiunea de Jandarmi, la data de 25 septembrie a.c., se aflau în lagărul de la Podul Iloaiei un număr de 783 evrei (bărbați, femei și copii).

La data de 27 oct. a.c., Legiunea raportează că au fost aduși la Iași în urma ordinului dat de C. 4 T., un număr de 21 evreice și 5 copii sub 10 ani etate. Au rămas deci 757 evrei la Pd. Iloaiei.

Șef Birou, (ss) Indescifrabil“.

1942, februarie 7 - 1943, Iași-Roman. Tabel cuprinzând hotărâri judecătorești privind evreii decedați ca urmare a pogromului din iunie-iulie 1941 de la Iași.

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Locul de origine	Profesia	Actul juridic care constată data decesului
0	1	2	3	4	5
1.	Leiba Cohn	1894	-	Fără profesie	Nr. crt. 258. Act emis de com. Podu Iloaie, jud. Iași, pe baza adresei Tribunalului Iași, secția 4-a sub nr. 17808 din 15 iunie 1942, care atestă decesul „în trenul cu evacuați din Iași, la 30 iunie 1941”.
2.	Leib Ițic	-	Iași	Zidar	Act la nr. crt. 32 emis de com. Mircești, jud. Roman, la 11.09.1942, în baza sentinței civile a Tribunalului Roman nr. 96/1943
3.	Jacques Solomon	1921	Iași	-	Nr. crt. 419, actul emis de com. Podu Iloaie pe baza adresei Trib. Iași Secția I-a sub nr. 24213 din 25 iulie 1942.
4.	Lupu Șaraga	-	Iași	Tocilar	Act. la nr. crt. 54 emis de com. Mircești jud. Roman la 21 apr. 1947. Înscrisiere făcută pe baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 161/1942.
5.	Lupu Hertz	1908	Iași	-	Nr. ct. 61. Actul emis de com. Podu Iloaie jud. Iași prin înscrisierea făcută în baza adresei Trib. Iași Secția III-a nr. 253 din 13 ianuarie 1943.
6.	Oișie Iosef	1922	Iași	-	Nr. crt. 618. Act emis de comuna Podul Iloaie prin

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Locul de origine	Profesia	Actul juridic care constată data decesului
0	1	2	3	4	5
					înscrierea făcută în baza adresei Trib. Iași Secția III sub nr. 6709 din 9 aprilie 1942.
7.	Pincu Leib	1870	-	-	Nr. crt. 259. Act emis de com. Podu Iloaie prin înscrierea făcută în baza adresei Tribunalului Iași Secția 4-a sub nr. 17808 din 15 iunie 1942.
8.	Albert Goldstein	1902	-	-	Nr. crt. 10. Act emis de com. Tg. Frumos, prin înscrierea făcută în baza sentinței civile nr. 325/1943 a Trib. Iași Secția II-a și comunicat cu adresa nr. 717/1943.
9.	Bercu Moisă	-	Iași	-	Nr. crt. 292. Act emis de com. Tg. Frumos, jud. Iași, de la înscrierea făcută în baza ordonanței nr. 215/1942 a Trib. Iași Secția I-a și comunicat cu adresa nr. 24019/1942 a Tribunalului.
10.	Moise David Haimovici	-	Iași	-	Încetat din viață în com. Tg. Frumos jud. Iași. Admite cererea Parchetului Trib. Iași, făcută prin adresa nr. 4620 din 18 feb. 1942. Dată și pronunțată în ședința de Cameră de Consiliu la 26 martie 1942. Sentința Civilă nr. 116.
11.	Schwartz Mendel Hers	-	-	-	Nr. crt. 234. Act emis de com. Tg. Frumos la 27 iunie 1942. Înscriere făcută în baza ordonanței nr. 44 a Trib. Iași Sect IV-a și comunicată cu nr. 18007/1942
12.	Segal Șmil	1902	Răducăneni	funcționar	Act emis de com. Tg. Frumos, jud. Iași, la 21 iunie 1945 nr. crt. 110. Înscriere făcută în baza adresei nr. 22425/1945 și sentința civilă nr. 23/1942 a Trib. Iași Secția II-a.
13.	Iancu Bercu		Iași	-	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul Iași-Tg. Frumos (pogrom). Act emis de com. Tg. Frumos, jud. Iași, la 24 noiembrie 1945. Nr. crt. 234. Înscriere făcută în baza

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Locul de origine	Profesia	Actul juridic care constată data decesului
0	1	2	3	4	5
					sentinței nr. 3225/1945 și adresa nr. 32103/1945 a Trib. Iași, ds. 2383/1941 Trib. Iași Sect I-a
14.	Marcu Ancel Moise		Iași	croitor	Decedat la 1 iulie 1941 în trenul Iași-Tg. Frumos (pogrom). Act emis de com. Tg. Frumos, jud. Iași, la 16.XI.1945. Nr. crt. 150, 217, 146. Înscrisoare făcută în baza sentinței civile 437/1942 și adresa nr. 3107/1945 a Trib. Iași.
15.	Moise Goldenberg	-	Iași	-	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul Iași-Tg. Frumos (pogrom). Act emis la 20 noiembrie 1945 de com. Tg. Frumos, jud. Iași. Nr. crt. 175. Înscrisoarea s-a făcut în baza sentinței civile nr. 172/1942 și adresa nr. 5437/1945 a Trib. Iași
16.	Ciubotaru Peisich	-	-	-	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul ce evacua evrei din Iași. Act emis la 22 iunie 1942 de com. Tg. Frumos, jud. Iași. Nr. crt. 130. Înscrisoare făcută în baza ordonanței nr. 816/1942 a Trib. Iași Secția IV-a și comunicat cu adresa nr. 15045/□942.
17.	Șmil Aron Aronovici	1915	Iași	-	Decedat la 1 iulie 1941 în trenul ce evacua evrei din Iași. Act emis la 8 august 1942 de com. Tg. Frumos, jud. Iași. Înscrisoarea făcută în baza ordonanței nr. 70/1942 a Trib. Iași Secția I-a și comunicată cu adresa nr. 23659/1942 Nr. crt. 285
18.	Leiba Nuța	1912	Popești Baia	funcționar comercial	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul ce evacua evrei din Iași. Act emis de com. Tg. Frumos, jud. Iași, la 30.XI.1942. Nr. crt. 397. Înscrisoarea făcută în baza sentinței civile nr. 208/942 Sect II-a și trimisă cu adr. nr. 31109/1942.

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Locul de origine	Profesia	Actul juridic care constată data decesului
0	1	2	3	4	5
19.	Leiba Herșcu	1922	Iași	-	Decedat la 29 iunie 1941 în trenul Iași-Tg. Frumos (pogrom). Act emis de com. Tg. Frumos, jud. Iași, la 17.XI.1945. Nr. crt. 129. Înscriserie făcută în baza adresei nr. 28641 și sentința civilă nr. 30/1942 a Trib. Iași.
20.	Solomon Hers	1872	Podul Iloaie	-	Decedat la 1 iulie 1941 în trenul Iași-Tg. Frumos. Act emis la 20 noiembrie 1945 de com. Tg. Frumos, jud. Iași nr. crt. 141. Înscriserie făcută pe baza sentinței civile nr. 481/942 și adresa Trib. Iași nr. 2590/945.
21.	Șmil Hers Godel Iancu	1918	Iași	-	Decedat la 1 iulie 1941 în trenul ce transporta evrei de la Iași-Tg. Frumos. Act emis la 5 iunie 1945 de com. Tg. Frumos, jud. Iași. Nr. crt. 75. Înscris în urma sentinței civile a Trib. Iași din 1943.
22.	Meler Herscu	1900	Iași	institutor	Decedat la 2 iulie 1941 în trenul ce evacua evrei din Iași. Act emis de com. Tg. Frumos, jud. Iași. Nr. crt. 292. Înscriserie făcută în baza sentinței nr. 2200/1942 Trib. Iași Secția I-a comunicată cu adresa nr. 20641/1942, nr. 1467 din 16.II.1946.
23.	Avram Mendel Leibel	1924	Iași	-	Decedat în ziua de 29.VI.1941 în com. Tg. Frumos, jud. Iași, fapt confirmat prin sentința civilă nr. 57/1942 a Trib. Jud. Iași Secția I.
24.	Șmil Leibovici	-	Iași	-	Decedat la 2 iulie 1941 în trenul Iași-Tg. Frumos (pogrom). Act emis la 20 noiembrie 1945 de com. Tg. Frumos, jud. Iași, nr. crt. 137. Înscriserie s-a făcut în baza sentinței civile cu nr. 52/1942 și adresei nr. 2553/1945.
25.	Lipa Goldman	1915	Iași	măcelar	Decedat la 1 iulie 1941 în trenul ce evacua evrei din Iași.

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Locul de origine	Profesia	Actul juridic care constată data decesului
0	1	2	3	4	5
					Act emis la 29 aprilie 1942 de com. Tg.Frumos, jud.Iași. nr. crt. 77 înscriere făcută în baza ord. nr. 70/1942 a Trib. Iași, Secția II-a și trimisă cu adresa nr. 7077/1942.
26.	Bercu Werpoler	1904	Corlățeni, jud. Dorohoi	dentist	Ds. 229/1942 Trib. Iași Secția II-a. Ședință de Cameră de Consiliu 3/III/1942. Decesul lui Bercu Werpoler din Iași str. El. Doamna nr. 29 a avut loc în ziua de 30 iunie 1941 și a fost depus și înhumat în cimitirul din com. Tg. Frumos, jud. Iași. A încetat din viață în trenul ce mergea spre Tg. Frumos. Nr. 14937 27/V/1942.
27.	Oișie Abramovici	-	Iași	-	A decedat la 3 iulie 1941 în trenul Iași-Tg. Frumos (pogrom). Act emis la 3 iulie 1945 de com. Tg. Frumos, jud. Iași. nr. crt. 118. Înscriere făcută în baza adresei nr. 49/1945 a Trib. Iași și sentinței civile nr. 202/1942.
28.	Ușer Grünberg	1890	Săveni Dorohoi	-	A decedat la 1 iulie 1941 în trenul ce evacua evrei din Iași. Act emis la 9 august 1942 de com. Tg. Frumos, jud. Iași. nr. crt. 299. Înscrierea făcută în baza adresei și ordonanței nr. 145/1942 a Trib. Iași secția I-a și comunicată cu adresa nr. 24207/942 a Trib.
29.	Nusem Grosman	-	Iași	croitor	A murit la 30 iunie 1941 în trenul Iași-Tg. Frumos în pogrom. Act emis la 10 iulie 1945 de com. Tg. Frumos, jud. Iași, nr. crt. 124. Înscriere făcută în baza adresei nr. 118/1945 a Trib. Iași și sentinței civile nr. 85/1943.
30.	Iosef Herșcovici	1901	Iași	-	A murit la 1 iulie 1941 în trenul Iași-Tg. Frumos (pogrom). Act emis la 20/XI/1945 de com. Tg. Frumos, jud. Iași. nr. crt. 131. Înscriere făcută în baza adresei 27215/1945 și

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Locul de origine	Profesia	Actul juridic care constată data decesului
0	1	2	3	4	5
					sentinței civile nr. 1836/1942 a Trib. Iași.
31.	Avram Șaia	1908	Iași	-	Decedat la 1 iulie 1941 în trenul ce evacua evrei din Iași. Act emis de com. Tg. Frumos la 27 iunie 1942 nr. crt. 194. Înscierea făcută în baza sentinței civile nr. 141/1942 trimisă cu adresa nr. 10843/1943 a Trib.
32.	Baras Marcu	1910	-	-	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași, spre Podul Iloaie. Act emis la 23/XI/1945 de com. Podul Iloaiei, jud. Iași. Nr. crt. 131. Înscierea s-a făcut în baza ordonanței nr. 2320/1942 a Trib. Jud. Iași Secția 4-a, comunicată cu adresa Trib. Jud. Iași, Secția 4-a, nr. 211/1945.
33.	Haim Iăgher	1903	Săveni Dorohoi	muncitor	Decedat la 29 iunie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Podu Iloaie. Act emis la 26 iulie 1945 de com. Podu Iloaie, jud. Iași. Nr. crt. 134. Înscierea făcută pe baza sentinței nr. 291/1942 a Trib. Jud. Iași, comunicată cu adresa nr. 65/1945 a Trib. Iași, Secția II-a.
34.	Iancu Leiba Goldstein	1915	Iași	-	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul de evrei evacuați din Iași spre Podu Iloaiei. Act emis la 26 iulie 1945 de comuna Podul Iloaie, jud. Iași, nr. crt. 135. Însciere făcută pe baza adresei Trib. Iași Secția II-a nr. 66/1945 și sentinței civile nr. 104/1942.
35.	Iosif Bercu Știrbu	1895	Râducăneni jud. Fălciu	-	Decedat la 29 iunie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Podul Iloaie. Act emis la 23/XI/1945 de com. Pd. Iloaie, jud. Iași. nr. crt. 151. Înscris în baza ord. 132/1942 a Trib. Iași sect. 2-a, comunicată cu adr. nr. 681/1945 a Trib.

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Locul de origine	Profesia	Actul juridic care constată data decesului
0	1	2	3	4	5
					Iași, Secția II-a.
36.	Israil Aron	1898	-	-	Decedat la 30/6/1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Pd. Iloaie. Act emis la 11/1/1946 de com. Pd. Iloaie jud. Iași. Nr. crt. 161. Înscirerea făcută în baza sentinței civile nr. 319/1942 a Trib. Jud. Iași Secția 4-a comunicată cu adresa nr. 972/945.
37.	Freitag B. Iancu	-	Iași	-	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul cu evacuați evrei din Iași spre Pd. Iloaie. Act emis la 28 iulie 1945 de com. Pd. Iloaie jud. Iași, nr. crt. 167. Înscirere făcută în baza sentinței civile nr. 162 din 20/4/1942 a Trib. Jud. Iași Secția I-a, comunicată cu adresa nr. 26983/1945.
38.	David Edelstein	1899	Suceava	comerciant	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul cu evacuați evrei din Iași spre Pd. Iloaie. Act emis la 28 iulie 1945 de com. Pd. Iloaie, jud. Iași nr. crt. 171. Înscirerea făcută în baza sentinței civile nr. 238/1942 a Trib. Iași Secția II-a comunicată cu adresa nr. 585/1945.
39.	Leo Holțman	1906	Iași	-	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul cu evacuați evrei din Iași spre Pd. Iloaie. Act emis la 28 iulie 1945 de com. Pd. Iloaie jud. Iași, nr. crt. 178. Înscirere făcută în baza sentinței civile nr. 307/1942 a Trib. Iași Secția II-a comunicată cu adresa 58/1945.
40.	Eizic Rozenbaum, zis Leitner	1898	Gura Humorului	-	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Pd. Iloaie. Act emis la 13/8/1945 de com. Pd. Iloaie jud. Iași, nr. crt. 227. Înscirere făcută în baza sentinței civile nr. 435 din 29 sept. 1942 a Trib. Jud. Iași, Secția 2-a,

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Locul de origine	Profesia	Actul juridic care constată data decesului
0	1	2	3	4	5
					comunicată cu adresa nr. 2589/1945.
41.	Haim Kahane	1921	Iași	-	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Pd. Iloaie. Act emis la 6/9/1945 de com. Pd. Iloaie jud. Iași, nr. crt. 231. Înscriere făcută în baza sentinței civile nr. 279 din 18 sept. 1942 a Trib. Jud. Iași, comunicată cu adresa nr. 25019/1945.
42.	Daniel Kohn	1906	-	-	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Pd. Iloaie. Act emis la 25 iunie 1942 de com. Pd. Iloaie jud. Iași, nr. crt. 282. Înscriere făcută în baza adresei Trib. Iași, Sect. IV-a, sub nr. 18045 din 18 iunie 1942.
43.	Idel Rifca Solomon	1889	Botoșani	-	Decedată la 30 iunie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Pd. Iloaie. Act emis de com. Pd. Iloaie jud. Iași. Înscrierea făcută în baza adresei Trib. Iași, Secția I-a, sub nr. 38520 din 30 XII 1942.
44.	Zalman Mendel Perler	1905	Cenghilești Botoșani	-	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul ce transporta evrei evacuați din Iași. Act emis de com. Pd. Iloaie jud. Iași, nr. crt. 100. Înscriere făcută în baza ordonanței nr. 571/1942 a Trib. și comunicată cu adresa nr. 11548/1942.
45.	Leibovici Farcaș	1907	Tg. Mureș	-	Decedat la 29 iunie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Pd. Iloaie. Act emis la 13 august 1945 de com. Pd. Iloaie jud. Iași, nr. crt. 226. Înscriere făcută în baza sentinței civile nr. 435 din 29/9/1942 a Trib. Iași, Sect. II-a, comunicat cu adresa nr. 2589/1945.
46.	Ernestina Volf	1898	Iași	-	Decedată la 30 iunie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Pd. Iloaie. Act emis de com. Pd. Iloaie jud. Iași la

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Locul de origine	Profesia	Actul juridic care constată data decesului
0	1	2	3	4	5
					28/II/1946, nr. crt. 41. Însciriere făcută în baza sentinței civile nr. 275/1942 a Trib. Jud. Iași, Sect. II-a, comunicat cu adresa nr. 2921/1946.
47.	David Alter	1921	Iași	-	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Pd. Iloaie. Act emis de com. Pd. Iloaie jud. Iași, nr. crt. 581. Înscirierea făcută pe baza adresei Trib. Iași, Secția I-a, sub nr. 27987 din 9 sept. 1942.
48.	Nuhăm Ekstein	1894	-	-	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Pd. Iloaie. Act emis la 19 iulie 1942 de com. Pd. Iloaie jud. Iași, nr. crt. 306. Înscirierea făcută în baza adresei Trib. Iași, Secția IV-a, sub nr. 18587 din 24/II/1942.
49.	Teitel Iosef	1880	Iași	lucrător	Decedat la 2 iulie 1941 în stația C.F.R. Mircești jud. Roman. Act emis la 28 iunie 1945 de com. Mircești jud. Roman, nr. crt. 26. Sentința civilă nr. 13 din 1943 Trib. Roman.
50.	Vigder Volf Neamtzu	-	Iași	chelner	Decedat în trenul ce-i transporta în lagăr, debarcat în gara C.F.R. Mircești. Act emis la 28 iunie 1945 de com. Mircești, jud. Roman, nr. crt. 33 sentința civilă nr. 176 din 19 iulie 1942 a Trib. Roman nr. 176 din 943.
51.	Sami Vigder Neamtzu	1922	Iași	-	Decedat la 2 iulie 1941 în trenul ce-l transporta la lagăr Debarcat în stația C.F.R. Mircești. Act emis la 28 iunie 1945 de com. Mircești, jud. Roman, nr. crt. 33 sentința civilă nr. 176 din 19 iulie 1942 a Trib. Roman. Nr. 182/943.
52.	Iancu Zingher	40 ani	Iași	-	Decedat la 30 iunie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Locul de origine	Profesia	Actul juridic care constată data decesului
0	1	2	3	4	5
					emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. nr. crt. 52. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Tribunalului Roman. Nr. 182/1943.
53.	Moise Iosef Ulner	-	Iași	comerciant	Decedat la 2 iulie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman, nr. crt. 53. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 97/943.
54.	Moise Șmilovici	1897	Iași	tipograf	Decedat la 30 iunie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt. 56. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 171/1942.
55.	Bercu Moer	1896	Iași	rihtuitor	Decedat la 3 iulie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt. 48. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 223/942.
56.	Strul Moscovici	-	Vaslui	tâmplăr	Decedat la 3 iulie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt. 55. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 99/1942.
57.	Iancu Bărbuță	1898	Iași	-	Decedat la 2 iulie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt. 47. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 98/943.
58.	Pincas Șloim Șmilovici	-	Iași	-	Decedat la 30 iunie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt.

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Locul de origine	Profesia	Actul juridic care constată data decesului
0	1	2	3	4	5
					45. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 194/1942.
59.	Itic Smilovici	-	Iași	-	Decedat la 1 iulie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt. 39. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 180/1942.
60.	Fridrich Schwartz	1896	Iași	comerciant	Decedat la 2 iulie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt. 34. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 180/1942.
61.	Richard Schwartz	1927	Iași	elev	Decedat la 2 iulie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt. 35. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 175/1942.
62.	Herscu Burăch	1899	Iași	tapițer	Decedat la 3 iulie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt. 36. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 199/1942.
63.	Isac Idelovici	1901	Iași	ceasornicar	Decedat la 30 iunie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt. 38. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 219/1942..
64.	Isac Cratenstene	18 ani	Iași	elev	Decedat la 30 iunie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt. 43. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib.

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Locul de origine	Profesia	Actul juridic care constată data decesului
0	1	2	3	4	5
					Roman nr. 117/1943.
65.	Șloim Cratenstene	17 ani	Iași	elev	Decedat la 30 iunie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt. 44. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 117/1943.
66.	Solomon Butnaru	-	Iași	-	Decedat la 1 iulie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt. 49. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 181/1943.
67.	Avram Moise Grinstein	1887	Iași	-	Decedat la 29 iunie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt. 50. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 192/1943.
68.	Bernard Zeida	-	Iași	-	Decedat la 30 iunie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt. 51. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 162/1942.
69.	Elias Davidsohn	-	Iași	-	Decedat la 29 iunie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt. 57. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 217/1942.
70.	Michel Idel	-	Iași	-	Decedat la 30 iunie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt. 58. Înscrierea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 190/1943.

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Locul de origine	Profesia	Actul juridic care constată data decesului
0	1	2	3	4	5
71.	Gherșin Butnaru	1894	Răducăneni jud. Fălciu	-	Decedat la 1 iulie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Pd. Iloaie. Act emis de com. Pd. Iloaie jud. Iași la 8 oct. 1942. Înscirerea făcută în baza adresei Trib. Iași, Sect. I-a, sub nr. 23628 din 20 iulie 1942.
72.	Ioil Bercu Știrbu	1895	Răducăneni jud. Fălciu	-	Decedat la 29 iunie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Pd. Iloaie. Act emis la 23/XI/1945 de com. Pd. Iloaie jud. Iași. Nr. crt. 151. Înscirerea făcută în baza ordonanței nr. 132 din 28 febr. 1942 a Trib. Jud. Iași, Sect. 2-a.
73.	Eșanu Sepsel	1899	Tg. Frumos	comerciant	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Pd. Iloaiei. Act emis la 28 aprilie 1942 de primăria comunei P. Iloaiei, Nr. crt. 145. Înscirerea făcută în baza sentinței civile nr. 48/10 martie 1942 a Trib. Iași, Sect. III-a, comunicată cu adresa nr. 7652 din 24 aprilie 1942.
74.	Moise Polzer	-	Iași	-	Decedat la 30 iunie 1941 com. Mircești jud. Roman. Act emis de com. Mircești, jud. Roman, nr. crt. 41. Înscirerea s-a făcut în baza sentinței civile a Trib. Roman nr. 183/1943. Dat astăzi, 21 apr. 1947.
75.	Eli Albert	1894	com. Târnânca jud. Dorohoi	-	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Podu Iloaiei. Act emis la 2/XI/1946 de com. Pd. Iloaiei, jud. Iași. Nr. crt. 171. Înscirerea făcută pe baza sentinței civile nr. 231/1942 a Trib. Iași, Secția I-a comunicată cu adresa Trib. Iași nr. 17577/1946.
76.	Iancu Rotter	1917	Iași	tipograf	Decedat la 1 iulie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași. Act emis la 4/XI/1942 de com. Tg. Frumos, jud. Iași. Nr. crt. 380. Înscirerea făcută în baza ordonanței nr. 85/1942 a

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Locul de origine	Profesia	Actul juridic care constată data decesului
0	1	2	3	4	5
					Trib. Iași, Secția II-a și comunicat cu adresa nr. 29017/1942.
77.	Șmil Leibovici	1912	Iași	croitor	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Podu Iloaiei. Act emis la 26 iulie 1945 de com. Pd. Iloaie, jud. Iași. Nr. crt. 122. Înscrierea făcută în baza sentinței civile nr. 396/1942 din 4/8/1942 a Trib. Iași, Secția II-a comunicată cu adresa nr. 123 din 6 iulie 1945.
78.	Iancu Zaiț	1893	Iași	-	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Podu Iloaiei. Act emis la 2 iulie 1945 de com. Pd. Iloaiei, jud. Iași. Nr. crt. 177. Înscrierea făcută în baza sentinței civile nr. 96/1942 a Trib. Iași, Secția II-a comunicată cu adresa nr. 57/1945.
79.	Marcu Aron	1913	Iași	-	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Podu Iloaie. Act emis la 26 iulie 1945 de com. Pd. Iloaie, jud. Iași. Nr. crt. 121. Înscrierea făcută în baza ordonanței nr. 1326 din 12/II/1942 a Trib. Jud. Iași, Secția I-a comunicată cu adresa nr. 106/1945.
80.	Rozen Froim	1887	Bârlad	muncitor	Decedat la 30 iunie 1941 în trenul cu evrei evacuați din Iași spre Podu Iloaiei. Act emis la 28 iulie 1945 de com. Pd. Iloaiei, jud. Iași. Nr. crt. 190. Înscrierea făcută în baza sentinței civile nr. 236/1942 a Trib. Iași, Secția II-a comunicată cu adresa nr. 505/1945.
81.	Șulim Poker	-	Iași	-	Decedat la 30 iunie 1941 în com. Mircești, jud. Roman. Act emis la 21/4/1947 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt. 42. Înscrierea făcută în baza sentinței civile a Trib. Roman

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Locul de origine	Profesia	Actul juridic care constată data decesului
0	1	2	3	4	5
					cu nr. 183/1943.
82.	Haim Waisman	1916	Iași	-	Decedat în gara C.F.R. Mircești la 29 iunie 1941. Act emis la 28 iunie 1945 de com. Mircești jud. Roman. Nr. crt. 48. Sentință civilă nr. 63 din 1943 a Trib. Roman.
83.	Fildman Avram Michel	1906	Iași	pălărier	Decedat la 30 iunie 1941 în gara C.F.R. Mircești. Act emis la 28 iunie 1945 de com. Mircești jud. Roman. Nr. crt. 49. Sentință civilă nr. 5/1943 a Trib. Roman.
84.	Marcel Fichel	-	Darabani Dorohoi	croitor	Decedat la 29 iunie 1941. Act emis de jud. Roman la 30/X/1946. Înscierea s-a făcut în baza sentinței civile nr. 250/1942 a Trib. Jud. Roman trimisă pentru transcriere cu adresa nr. 14991 din 12 martie 1943.
85.	Emil Schnam	1889	Iași	comerciant	Decedat la 2 iulie 1941 în tren. Cadavrul a fost debarcat în gara Roman și înhumat în cimitirul Roman. Act emis la 3/II/1947 de jud. Roman. Nr. crt. 65. Înscierea s-a făcut în baza sentinței civile nr. 73 din 9 iulie 1942 și a adresei Trib. Jud. Roman nr. 4676 din 28 ian. 1947.
86.	Ițic Haim	1911	Iași	tâmplar	Decedat la 3 iulie 1941 în stația C.F.R. Mircești, jud. Roman. Act emis la 30 oct. 1946 de com. Mircești, jud. Roman. Nr. crt. 67. Înscierea s-a făcut pe baza sentinței civile nr. 235/X/1942 a Trib. Roman.

A.I.S., Fond C.D.E. Iași, Arh. juridică, ds. 1372 I.O.V.R., f. 208, 120-121; ds. 1370, f. 1, 8, 11, 14, 23, 25, 40, 45-47, 50-51, 54-59; ds. 1376, f. 57. A.IȘ., Fond Parchet Militar Iași, ds. 2/1942, f. 169.

**VII. EVACUĂRI, GHETOURI ȘI ALTE MĂSURI
DISCRIMINATORII ÎN VECHIUL REGAT,
TRANSILVANIA DE SUD ȘI BANAT.
IUNIE - AUGUST 1941**

1941, iunie 23, Rădăuți. Situația categoriilor de minoritari existenți în raza orașului Rădăuți.

Poliția orașului Rădăuți
No. 4040 S din 23/6-941

Către
Insp. de Poliție Suceava

La nr. 15797-S/941, avem onoare a vă comunica că în raza orașului Rădăuți se află următoarele categorii de minorități de origină etnică străină:

Evrei 6 570 suflete; Germani 460 suflete; Ucraineni 427 suflete; Poloni 116 suflete; Lipoveni 71 suflete; Unguri 8 suflete; Cehi 9 suflete; Armeni 11 suflete; Ruși 9 suflete; Italieni 3 suflete; Total 7 484.

Șeful Poliției
Șeful Bir. Sig.

A.SV., Fond Poliția Rădăuți, ds. 19, f. 390

1941, iunie 24, București. Demersuri ale unor întreprinderi din mediul rural pentru ca salariații evrei indispensabili să nu fie evacuați.

„Construcțiuni Civile”
Societate Anonimă Română
Reg. Comerțului nr. 280/935

Domnule ministru,

Subsemnata Societate, antreprenoarea lucrărilor de construcții din Garnizoana Ineu, județul Arad, în valoare de 160 milioane lei, avem onoare să supunem cunoștinței domniei voastre următoarele:

Avem la conducerea lucrărilor ce executăm, încă din anul 1939, pe inginerul evreu Pozarimchin Iacob, ofiter de rezervă, cetățean român, persoană onorabilă,

aproape permanent la lucru pe șantier, deci fără preocupări politice, cunoscut la Direcția Domeniilor Militare ca atare.

În urma dispozițiilor de internare în lagăr a evreilor, pretura din Ineu s-a prezentat la șantier pentru ridicarea inginerului. Cu toate străduințele domnului locotenent diriginte sub supravegherea căruia lucrează, n-am putut face nimic pe loc, cerându-se dispozițiune expresă din partea onor Dvoastră Minister pentru lăsarea sa pe loc.

Plecarea inginerului după șantier când lucrări atât de importante sunt în curs de execuție, mai ales în momentul când, în urma concentrării, a rămas singurul tehnician la conducerea acestui șantier (subl. în text - n.n.), ar însemna încetarea lucrărilor. Or, cum nici interesului onor dv. Minister nu convine această situație, vă rugăm respectuos să binevoiiți a lua în considerare faptul că numitul este o persoană bine notată și că lucrează sub supraveghere militară pe șantier și să admiteți să-și poată continua lucrările cel puțin până ce va putea fi înlocuit.

Vă mulțumim dinainte, domnule ministru și vă rugăm să primiți expresiunea înaltei stime ce vă purtăm¹.

Construcțiuni Civile
Soc. Anon. Rom.

(ss) Indescifrabil

Domniei sale, domnului Ministru al apărării naționale
Subsecretariatul de stat al Înzestrării Armatei

A.N., Fond M.A.I., ds. 443/1941, f. 185

Pe document, rezoluția:

„25.6.1941. Intervenție Min. Int. Secretar General (ss) Indescifrabil“.

¹ M.A.I., Direcțiunea Administrației de Stat comunică, la 3 iulie 1941, Secretariatului de Stat al Înzestrării Armatei, ca răspuns la demersul de mai sus: „Avem onoare a vă face cunoscut că din ordinul d.lui general Antonescu, conducătorul statului, toți evreii, fără nici o excepție, trebuie scoși din comunele rurale“. (*Ibidem*, f. 186).

Demersuri similare au fost făcute și de alte întreprinderi și unități economice: S.A.R. „Rafinajul“, pentru doi salariați ai firmei din Ploiești, motivând că „lipsa susnumiților produce perturbații serioase în ceea ce privește executarea contractelor de livrări de produse petrolifere exclusiv cu destinația Germania și Italia“. (*Ibidem*, ds. 320/1941, f. 59 f/v); Noua fabrică de bumbac-București, pentru evrei ridicați din căminul fabricii la 21.VII.1941, ora 5,30, motivând prezența lor în fabrică ca „specialiști în filatura de bumbac, îndeplinind funcția de maiștri și submaiștri“. Pe cerere, secretarul general al M.A.I., maior Plesnilă, face următoarea adnotare: „Se prezintă d.lui gen. I. Popescu. Părerea mea este să nu se aprobe această cerere“. (*Ibidem*, ds. 554/1941, f. 22).

Intervenții cu caracter similar au fost făcute de: Fabrica de Bere R.H. Müller, „Albina“, Fabrica pentru decorticatul orezului, Mașini de cusut Singer, depozitul de medicamente Grozea et Co., depozitul central petrolier, toate din Brăila, cereri de asemenea respinse. (*A.B.R., Fond Prefectură, ds. 38/1941, f. 378, 441, 370, 721, 217*).

1941, iunie 29, București. Ordinul generalului Ion Antonescu de a se ridica aparatele de radio de la evrei, respectiv interzicerea folosirii posturilor de radiorecepție.

Ministerul Afacerilor Interne
Nr. 4563 din 29 iunie 1941

Către,
Prefectura...¹

Copie

Conform ordinului domnului general Ion Antonescu, ridicați imediat toate aparatele de radio de la evrei din cuprinsul județului Domniei Voastre, absolut fără excepție.

Aparatele se vor strânge la Chestură și Poliție.

Ministrul Afacerilor Interne
general de divizie, (ss) D.I. Popescu²

A.VN., Fond Pref. Jud. Putna, ds. 147/1941, f. 191

¹ Acest ordin a fost emis pe baza D.L. 1253 din 6 mai 1941, care interzice evreilor folosirea radioreceptoarelor și obligativitatea depunerii acestora la Poliție. Ordinul a fost trimis de prefecuri tuturor instituțiilor subordonate. (*Vezi E.R., vol. I, doc. 40*).

² Prin ordinele M.A.I. nr. 6609 din 9 iunie și nr. 7023 din 12 iunie 1941 se cerea eliberarea aparatelor de radio sechestrate de la evrei. Prefectura județului Brăila cerea acestui minister, la 18 iunie, „a aprecia și ordona dacă, ținând seama de numărul mare de evrei (aproximativ 50 - n.n.) nu urmează ca orașul Brăila să fie exceptat de la executarea ordinelor de mai sus“. Semnează prefectul jud. Brăila, col. Edgar Rădulescu. (*ABR., Fond Prefectură, ds. 270/1941, f. 107*).

1941, iunie 30. Un ofițer din Regimentul 2 Artilerie grea este acuzat că, făcând din proprie inițiativă percheziții la magazine evreiești, și-a însușit sume de bani, bijuterii și obiecte de valoare.

Marele Cartier General
F. urgent
Patria către Ialomița

Domnul general Antonescu a ordonat ca sublocot. de rezervă Florin Angelescu din Regimentul 2 Artilerie grea, care, făcând percheziție din proprie inițiativă la magazinele evreiești din Galați, și-a însușit bani, bijuterii și obiecte de valoare, să fie imediat executat, dacă vina lui a fost stabilită.

Această măsură va fi adusă la cunoștință întregii armate¹.

Șeful M.C.Gl., gl. Ioanițiu
nr. 210 din 30.VI.1941

A.M.St.M., R.S.E.M. 1058 CO 477

¹ Chestura Iași se adresează, la 30 iunie 1941, Comendurii Pieței din aceeași localitate, comunicând că înaintează „pe jandarmul Manoliu Iordache din Comp. III-a Bat. 4/5, jandarm care a fost găsit jefuind pe evrei, fiind fugit de la unitatea sa și găsindu-se singur“. Chestura cere ca jandarmul să fie cercetat și să i se dreseze acte de dare în judecată. (*A.I.Ș., Fond Prefectura de Poliție, ds. 21/1941, vol. II, f. 433*). Aceeași solicitare este adresată de Chestura Iași cu privire la caporal Suci Simion, de la sectorul 10 lucru, care a jefuit 120 000 de lei, inele de aur de la un evreu. (*Ibidem, f. 468*). Ca urmare a repetatelor sesizări ale organelor de poliție privind asemenea acte samavolnice, Ministerul Afacerilor Interne a comunicat, la 21 iulie 1941, tuturor prefecturilor să dea ordin „tuturor organelor în subordine ca, în legătură cu comandamentele Militare de Garnizoană, să aresteze pe toți militarii și derbedeii care percheziționează, jefuiesc sau arestează pe evrei.

Vinovații să fie deferiți justiției și judecați în 24 ore“.

Semnează p. Secretar General (ss) maior E. Plesnilă“. (*A.F.C.E.R., Fond Comunități*).

1941, iulie 1, Tecuci. Ordonanța Prefecturii județului Tecuci pentru evacuarea în 72 de ore a tuturor evreilor într-un cartier special al orașului, introducerea unor restricții de circulație și luarea de ostateci.

România

Prefectura județului Tecuci

Ordonanța
nr. 10399

Noi, colonel Ion Stamatiu, prefectul județului Tecuci, în unire cu d-nii: colonel Petre Zamfirescu, comandantul Garnizoanei Tecuci și colonel N. Ionașcu, primarul orașului Tecuci, având în vedere ordinul nr. 4599 din 1 iulie 1941 al Ministerului Afacerilor Interne, având în vedere și art. 8 din Decretul-Lege nr. 3219/1940, pentru menținerea ordinii și siguranței, cum și a controlului activității persoanelor suspecte sau care activează în organizațiile subversive:

Ordonăm:

1. Pentru populația evreiască din orașul Tecuci se fixează un domiciliu obligatoriu în cartierul denumit „Cartierul evreesc”, cuprins între străzile M. Eminescu - râul Bârlad, până la podul de piatră, strada Cuza Vodă, de la podul de piatră până în strada Sf. Ilie, strada Sf. Ilie - Maica Precista - vechiul abator - strada Ștefan cel Mare spre strada dr. Copeschi, până în strada Unirii, strada Unirii, strada I.C. Brătianu, până la Teatrul Comunal - strada Catedrale, strada Dr. Caragiane, strada Ariei, strada M. Eminescu.

2. Cei ce nu au domiciliul în prezent în acest cartier nu vor mai putea să locuiască în alte cartiere fără autorizația Prefecturii jud. Tecuci.

3. Populația aflată în „Cartierul evreesc” este obligată să primească și să adăpostească familiile celorlalți evrei ce se evacuează din restul orașului.

4. Termenul în care întreaga populație evreiască a orașului Tecuci urmează să se stabilească în cartierul prevăzut la punctul 1 este de 72 ore de la afișarea prezentei ordonanțe și este obligatorie sub sancțiunea evacuării forțate, în afară de măsurile ce se vor lua după gravitatea faptului.

5. Este interzis cu desăvârșire circulația pe străzi a populației evreiești între orele 20-7 dimineața, cei ce vor contraveni vor fi imediat arestați, depuși în arestul poliției și trimiși judecătii.

6. Cei ce se vor deda la acte de sabotaj, agresiune, terorism, nesupunere etc. vor fi de asemeni arestați și judecați imediat.

7. Drept garanție la dispozițiunile de mai sus s-a luat un număr de 20 ostateci dintre fruntașii populației evreiești a orașului Tecuci care, în cazul când evreii

comuniști, legionarii comuniști etc. se vor deda la acte de sabotaj, terorism, agresiune etc. vor fi împușcați.

8. Poliția orașului Tecuci este însărcinată cu aducerea la îndeplinire a prezentei ordonanțe.

9. D-l comandant al Garnizoanei va da patrulele necesare pentru pază și control conform indicațiunilor ce se vor da de Prefectura județului și conform cu prevederile regulamentului serviciului interior de garnizoană și legii administrative¹.

Data în cabinetul nostru, astăzi 1 iulie 1941.

Prefectul jud. Tecuci, colonel I. Stamatiu

Primarul orașului Tecuci, colonel N. Ionașcu

Comandantul Garnizoanei Tecuci, colonel P. Zamfirescu

A.G.L., Fond Primăria Tecuci, ds. 4/1941, f. 8

¹ La 7 iulie, Primăria orașului Tecuci cere Poliției să ia măsuri severe împotriva evreilor care nu respectă orele de circulație stabilite și domiciliul obligatoriu.

La data de 10 iulie 1941, Poliția orașului Tecuci comunică Primăriei orașului că pentru respectarea ordonanței de mai sus s-au fixat posturi de pază, prin gardieni publici, în zona denumită „cartier evreiesc”. (*Ibidem*, f. 6, 8). La 14 august 1940, Primăria solicită Poliției să acorde autorizație de circulație pentru un vidanșor evreu. (*Ibidem*, f. 20).

191

1941, iulie 1, București. Direcțiunea Generală a C.F.R. cere permișiunea de a folosi personalul existent, chiar dacă este de origine etnică evreiască și chiar angajarea sau rechiziționarea altora, din rândul acestei minorități.

Direcțiunea Generală a C.F.R. no. 154391 R.A./941

Către

Ministerul Afacerilor Interne

Pentru satisfacerea nevoilor Regiei Autonome C.F.R., căreia, la lucrările de construcții și refaceri de linii, consolidări de poduri, reparații de material rulant etc. îi necesită un numeros personal de specialitate, în afară de cel din cadre, decretul-lege no. 575 din 7 martie 1941 și un proiect de decret-lege ce urmează să primească în curând ființă legală, autoriză Regia Autonomă C.F.R. să angajeze sau să rechiziționeze și evrei de profesii ingineri, arhitecți, subingineri, conductori tehnici, conducători

arhitecți, desenatori etc. dat fiind că personal de asemenea specialități se găsește cu foarte mare greutate, iar lucrările sunt dintre cele a căror efectuare nu îngăduie întârzieri.

În baza acestor dispozițiuni s-a angajat sau rechiziționat și se continuă a se angaja sau rechiziționa personal de specialitate mai sus arătat.

Cum însă conform Statutului militar al evreilor și Regulamentului apărut în Monitorul Oficial no. 164 din 14 iulie 1941, evreii urmează să efectueze diverse munci de folos obștesc și cum Cercurile de Recrutare cari țin în această privință evidențele nominale cerute de sus-zisele texte de lege, necunoscând situația personalului evreiesc angajat sau rechiziționat la C.F.R., ar putea repartiza pe unii dintre aceștia la alte autorități, ceea ce ar aduce serioase perturbări șantierelor C.F.R. unde respectivii se găsesc astăzi, avem onoare a vă ruga să binevoiți a aproba ca:

1. Personalul evreiesc aflat în prezent cu titlul de angajat sau rechiziționat la diverse lucrări C.F.R. să rămână pe loc, continuându-și serviciul ce i s-a încredințat.

2. Personalul evreiesc de care lucrările în chestiune ar mai avea nevoie în viitor să poată fi angajat sau rechiziționat direct de Regia Autonomă C.F.R. ca și până acum, Administrația luându-și îndatorirea de a face cunoscut Cercurilor de Recrutare respective numele celor angajați sau rechiziționați în astfel de condițiuni.

Dat fiind că nedescompletarea actualului număr de asemenea angajați sau rechiziționați este pentru Regia Autonomă C.F.R. cu aceeași capitală importanță ca și posibilitatea ușoară și rapidă de a mai recruta personal de specialitate oricând nevoile lucrărilor ar reclama-o, avem onoarea de a vă ruga să binevoiți a aprecia că intervenția noastră este pe deplin justificată și a aproba ca atare, binevoind a da și ordinele necesare tuturor organelor investite cu aplicarea dispozițiunilor cuprinse în Statutul militar al evreilor și în Regulamentul aceluia statut.

Director General C.F.R., (ss) Colonel T. C. Orezeanu

A.N., Fond M.A.I., ds. 1481/1941, f. 108 f/v

192

1941, iulie 4-5, Herța. Agresarea și masacrarea de către unități militare române a populației evreiești din Herța.

Asupra faptelor petrecute la Herța.

În noaptea de 4-5 Iulie 1941, trupele antonesciene pătrund în orașelul Herța, în avantgardă aflându-se Bat. 9 Vânători de Munte, care am arătat că era comandat de acuzatul colonel Vasile Cârlan.

În dimineața zilei de 5 Iulie 1941, trupele sunt întâmpinate de populația orașului Herța și cu acea ocazie un ofițer din Vânători de Munte, care a rămas

neidentificat, a strigat civililor să se adune și tot ce este evreesc să stea deoparte, semnal care a determinat o parte din ostași să sară asupra evreilor, maltratându-i și desbrăcându-i în prezența aceluși ofițer (decl. martorului Belzer Iacob). Aceste trupe ale vânătorilor de munte au trecut însă prin Herța fără alte excese și în urma lor a urmat în aceeași zi trupele Div. 7 Inf., în frunte cu acuzatul general Stavrat Olimpiu și cu maiorul Gheorghe Vartic.

Având în vedere că din depozițiile martorilor Constantin Popescu, colonel Enăchescu, Chein Froim, Belzer Iacob, Iancu Steinberg, I. Făinaru, Costea Emil, Ismană Vasile, Boiangiu Haim, Boiangiu Mihail, Fundoianu Șmil, Kohn Iosub, Blănaru Bercu, Reghenstreif Mendel, Căruceru Ițcu, audiați la cabinetul de instrucție, se constată că imediat ce această unitate militară a intrat în orașelul Herța, acuzatul Gheorghe Vartic a procedat la instalarea oficialităților orașului, numind ca primar pe acuzatul Panait Chifu, iar ca ajutor de primar numindu-l pe acuzatul Mihail Ștefănescu, în timp ce poliția orașului a încredințat-o acuzatului Ilie Sticlaru, acestuia din urmă dându-i ca ajutoare pe acuzații Haralambie Basarabeanu și Iancu Alexandrescu.

Că tot din îndemnul acuzatului Gheorghe Vartic, aceste oficialități ale orașului și-au constituit o gardă cetățenească în care i-a încadrat pe acuzații Costică Băjenaru, Mihail Stoleru, Ignat Costică, zis Băltaru, Iancu Alexandrescu, Constantin Popescu și Victor Pitei.

Că după constituirea acestei gărzi cetățenești, acuzatul Gheorghe Vartic a dat ordin ca toți evreii din oraș să fie adunați în cele patru sinagogi și în beciul casei lui Avram Rosen, strângându-se astfel în aceste locuri circa 1.500 evrei, ridicarea lor din locuințe făcându-se cu brutalitate de către ostașii Div. 7 Inf. constituiți în patrule însoțite de către membrii acelei gărzi cetățenești care purtau banderole albe la braț și care dădeau indicațiuni patrulelor, asupra persoanelor ce urmau să fie ridicate, în această activitate arătându-se deosebit de activ acuzații: Constantin Popescu, Panait Chifu, Mihail Ștefănescu, Ilie Sticlaru, Constantin Băjenaru, Mihail Stoleru și Ignat Costică, martora Filipina Corber arătând în declarația sa de la instrucție că îndeosebi acuzații Popescu și Sticlaru erau de o aspră brutalitate și a relatat împrejurările în care au fost trași prin violență și forță afară din casă, evreii Motel Cojocar și învățătorul Fischler.

Având în vedere că după cum arată în declarația sa de la instrucție acuzatul Istrate Acic și după cum relatează și martorii colonel Ionescu Dumitru, Leibuț Bulei, Cojocar Davis, Akerman Iosub, Maria Marin, Spothaim Moise, Ancel Marcu, Iosif Maramovici și Boiangiu Zalman, imediat după ce evreii au fost ridicați din locuințele lor, au început jafurile acelor locuințe și gospodăriilor, sub ochii acuzaților Stavrat Olimpiu și Gheorghe Vartic, orașelul Herța căpătând un aspect jalnic de jaf, omor și incendiere (declarația col. Ionescu Dumitru) lucrurile mobile fiind aruncate în stradă, iar ușile și geamurile de la case erau sparte.

Având în vedere că în fruntea acelei bande de jaf și dezastru, martorii arată că se găsea acuzatul Constantin Popescu, care cunoștea în amănunțime casele evreilor pentru că în meseria sa de lăutar le vizitase deseori.

Având în vedere că după cum arată acuzatul Constantin Popescu și martorul Ciobotaru Ițcu, în aceeași seară, în casa acuzatului Ignat Costică, zis Băltaru, a avut loc o consfătuire de o oră între maiorul Vartic, Panait Chifu și Mihail Ștefănescu,

procedându-se apoi la alcătuirea unor liste de „suspecți” comuniști, simpatizanți comuniști și funcționari ai regimului sovietic rămași în localitate, liste care s-au alcătuit după aceea de către acuzații Ilie Sticlaru, Panait Chifu, Mihail Ștefănescu, Costică Popescu, Iancu Alexandrescu, Victor Pitei, Costică Ignat, zis Băltaru, Haralambie Basarabeanu și Mihail Stoleru.

Că pe baza acestor liste întocmite a început a doua zi trierea și ridicarea evreilor sortiți asasinatului din ordinul acuzaților Stavrat Olimpiu și Gheorghe Vartic.

Că după acele liste au fost scoși apoi din cele patru sinagogi și beciul casei lui Rosen, evreii care erau identificați de către Popescu Constantin, arătându-i cu degetul, pentru că îi cunoștea personal: cu această ocazie arătându-se la fel de activ și acuzații Ilie Sticlaru, Mihail Ștefănescu, Victor Pitei, Costică Ignat, zis Băltaru și Mihail Stoleru.

Că după cum arată martorul Boiangiu Zalman, acuzatul Ilie Sticlaru văzând pe evreul bătrân Boiangiu că șovăiește să iasă din sinagogă l-a luat de guler și l-a tras afară, urmând după el apoi soția, cele două fiice care au luat loc în coloane de execuție.

Că tot martorul Zalman Boiangiu și martorul Șulim Leibovici arată în declarațiile lor cum acuzații Victor Pitei, Costică Ignat, zis Băltaru și Mihail Stoleru au ridicat în același timp cu forța, tinere fete pe care le-au predat militarilor ce și-au bătut joc de ele în serie.

Că evreii scoși din lagăre au fost porniți apoi în grupuri, circa 100 fiind duși la moara Kislinger, iar alți 32 fiind duși în grădina lui Chirulescu, zis Miluță Ghebosu, din spatele preturii.

Având în vedere că din declarațiile martorilor Ismană Gheorghe, Mihail Filipescu, Iacob Belzer, Căruceru Ițcu, Steinberg Iancu, Valeriu Maximovici, Anghel Gheorghe, Burcă loja, Burcă Haralambie, Keiș Froim, Păduraru și Bărcan se mai constată că execuțiile s-au făcut pe grupe și erau aduse la îndeplinire de către acuzații Motrici Gheorghe care trăgea cu o pușcă mitralieră, Leonte Vasile care trăgea cu un pistol german automat și Istrate H. Acic (neclar numele - n.n.): că evreii erau scoși în grupuri și porniți spre locul masacrelor la indicațiile acestor acuzați care însoțeau echipele de execuție, în convoaie aflându-se bătrâni, copii, femei cu prunci în brațe și neputincioși: că în grădina lui Chirulescu, evreii au fost puși să-și sape singuri groapa, fiind aranjați apoi cu fața spre groapă și apoi executați prin împușcare, la orele 4 după amiaza din aceeași zi, acuzatul Vasile fiind văzut de către Burcă loja când a împușcat o femeie cu un copil în brațe și fiind întrebat de ce comite această crimă, Leonte i-a răspuns „nu taci din gură?”.

Că la moara Kislinger se făcuse un morman de cadavre, într-o băltoacă de sânge mare era păzit de un ostaș înalt ce nu s-a putut identifica și acest ostaș trăgea din când în când câte un foc de armă în grămadă, atunci când observa că se mai mișcă vreun muribund.

Că din depozițiile aceluiași martori, în special martorii Keiș Froim și Ițcu Căruceru, se constată că groapa care se săpase în grădina lui Chirulescu, largă de 4 metri era plină de cadavre, iar învățătorul Fischler Avram a fost împușcat pe drum, înainte de a ajunge la locul de execuție, iar Rabinul din târgul Herța a fost găsit asasinat împreună cu întreaga lui familie; că o fetiță de 5 ani, Mina Rotaru, care mai respira încă, a fost astfel aruncată în groapă, fără să se mai aștepte încetarea ei din

viață, iar evreul Haim Butnaru a fost nevoit să-și îngroape întreaga familie pe care a găsit-o asasinată în casă. [...]

Dorohoi-Săveni-Mihăileni, Darabani, Herța, Rădăuți Prut, volum alcătuit și redactat de Shlomo David, P.O.B. 134 Kiriat Bialik, 1992, p. 201-202

193

1941, iulie 4, Craiova. Instrucțiuni pentru menținerea ordinii în lagărul de evrei din Craiova.

Instrucțiuni¹ pentru menținerea ordinii în lagărul de evrei din Craiova

1. Nici un internat nu are voie să părăsească curtea lagărului decât însoțit de un agent polițienesc sau pe baza unui bilet de voie eliberat de către Chestura Poliției Craiova.

2. Chestura Poliției nu va elibera bilete de voie decât în cazuri de forță majoră, iar în oraș nu se va circula decât între orele 8-9 și 16-17.

3. Nici un locuitor din Craiova sau împrejurimi nu are voie să staționeze în jurul lagărului pe o rază de 200 metri.

4. De la ora 21 până la ora 5 dimineața este interzis total să se facă focuri sau să se aprindă lumânări.

5. Toate murdăriile se vor depozita în locurile indicate de către agenții polițieniști, fiindcă în curtea lagărului și dormitoare trebuie să se păstreze o curățenie perfectă sub controlul organelor polițieniști.

6. Vizitele medicale generale se vor face de două ori pe săptămână, adică marțea și vinerea după-amiază de către medicii municipali.

7. Bărbații își vor tunde părul cu mașina nr. 3.

8. Ca hrană se permite pentru fiecare individ următoarele cantități:

a) 500 gr. mămăligă pe zi;

b) un castron de ciorbă sau mâncare, făcută din tot felul de zarzavaturi (unul la prânz, unul seara);

c) 20 gr. zahăr;

d) ceai de tei.

9. Se interzice total cumpărarea și aprovizionarea cu ouă, lapte, pâine și păsări, întrucât toate acestea lipsesc sau se găsesc în cantități mici, insuficiente pentru populația locală.

10. Orice aprovizionare se va face prin delegații Comunității Evreiești, recunoscuți de Chestura Poliției și numai după piață.

11. Orice plângere se va adresa, prin delegați, d-lui chestor al Poliției Craiova.

Prefectul județului Dolj, colonel (ss) Indescifrabil
A.F.C.E.R., Fond C.E.R., mapa 6/VI, f. 6-7

¹ Aceste instrucțiuni au fost trimise de Prefectura județului Dolj, la 4 iulie 1941, Comunității Sefarde din Craiova.

194

1941, iulie 6. Măsurî restrictive impuse evreilor prin ordonanța nr. 1 a Comandamentului M.U., Of. Poștal Militar nr. 19.

Comandamentul M.U.
Oficiul Poștal Militar n. 19

Ordonanța nr. 1

Noi, general de divizie C. Constantinescu, comandantul M.U. Of. Poștal Militar n. 19,

Având în vedere d.l. nr. 1798 din 21 iunie 1941, precum și dispozițiunile art. 486 al. II C.J.M.;

În interesul siguranței Armatei, al apărării țării și ordinii publice,
Ordonăm:

Art. I. Evreii, indiferent de sex, începând de la vârsta de 12 ani, sunt obligați să poarte în permanență la piept în partea stângă, în mod vizibil, ca semn distinctiv, steaua evreiască (două triunghiuri suprapuse) din postav galben, a căror laturi vor fi de 6/6 cm¹.

Evreii mobilizați pentru lucru la diferite fabrici și întreprinderi vor purta semnul distinctiv numai la ieșirea din fabrică. Se exceptează cei îmbrăcați în uniformă militară, aflați în serviciul armatei.

Cei ce nu se vor conforma vor fi pedepsiți cu 2 luni până la 2 ani închisoare corecțională și amendă de la 2 000 - 5 000 lei.

Art. II. Se interzice circulația evreilor de orice sex, de la orele 18 până la 7 dimineața, în afară de cazurile de forță majoră (cazuri de boală gravă, nașteri etc.).

Cei ce vor contraveni prezentei dispozițiuni, se vor pedepsi cu 6 luni până la 5 ani închisoare corecțională și de la 5 000 - 50 000 lei amendă.

Art. III. Prezenta ordonanță se va afișa pe străzi, în localuri și instituții publice și particulare, intrând în vigoare îndată de la afișare. Ofițerii de poliție judiciară și organele de poliție militare și civile vor aduce la îndeplinire prezenta ordonanță, încheind acte cari se vor înainta de îndată Curții Marțiale.

Dată astăzi, 6 iulie 1941, la Comandamentul M.U.

Comandantul M.U., general de divizie, C. Constantinescu

Șef de Stat Major, colonel M. Stoenescu

Procuror militar, maior magistrat A. Nicolau

A.N., Fond M.A.I., ds. 544/1941, f. 32

¹ Măsura introducerii semnului distinctiv a fost luată de guvernul Antonescu la 3 sept. 1941 și revocată la 9 sept. 1941, în urma demersului lui W. Filderman (vezi doc. 312 și 317 din volum).

Un anunț privind portul stelei galbene a fost făcut și de Poliția orașului Bacău, la 4 iulie 1941: „În 48 de ore orice evreu și evreică să poarte acest semn“. (*J. Ancel, op. cit., vol. II, f. 441*).

195

1941, iulie 9, Arad. Organizația hitleristă „Todt“ a lipit afișe antievreiești în orașele Timișoara și Lipova, ceea ce, după aprecierea poliției din Arad, ar putea genera incidente între populația evreiască și cea germană sau română.

Chestura Poliției municipiului Arad
Biroul Poliției de Siguranță
nr. 1376 -S

Către

Comisariatul Circ. I Poliție
- loco -

Avem onoare a vă transpune mai jos, în copie, ordinul no. 15861-S/1941 al Inspect. Regional de Poliție Timișoara, de conținutul căruia vă rugăm a lua la cunoștință, raportând constatările făcute.

Chestor, (ss) Indescifrabil

Șef Bir. Pol. de Siguranță, (ss) Indescifrabil

Copie

Vă aducem la cunoștință că în zilele de 1 și 3 iulie a.c. în orașele Timișoara și Lipova, membrii organizațiilor locale germane „Todt“ au lipit pe casele și magazinele evreiești afișe cu inscripția „Judenhinaus“ (afară cu jidanii) și „Jidanii sunt nenorocirea noastră“. Cum asemenea afișări s-ar putea face și în alte orașe din regiune, veți lua imediat contact cu dl. prefect și dl. comandant al Garnizoanei locale ca de comun acord să se ia măsuri din timp, pentru prevenirea incidentelor între populația evreiască și cea germană sau română și de pe urma cărora s-ar putea produce tulburări în ordinea publică. Orice fapt petrecut de această natură ni se va raporta imediat telefonic, precum și măsurile luate. Inspector reg. de Poliție (ss) Lt. col. Berescu Grigore, șef Serv. Siguranță (ss) Comisar Șef A. Lupuțiu.

B.A.R., A.I., Colecțiile de documente referitoare la mișcarea muncitorească din jud. Arad, ds. 150/1941, f. 45

1941, iulie 9, comuna Lascăr-Rădăuți-Dorohoi. Bunurile rămase de la evreii evacuați sunt supuse jafului și distrugerii din partea trupelor în trecere și a răufăcătorilor.

Pretura Plășii Rădăuți-Dorohoi, 1941 iulie 9
 Pretura Plășii Lascăr
 nr. 2841
 9 iulie 1941

Către
 [Pref. jud. Dorohoi]

Avem onoare a vă raporta că în urma ridicării evreilor din Rădăuți a rămas întreaga avere evreiască, care, în timpul bombardamentului, a fost distrusă și furată în mare parte.

Cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune ce facem cu aceste bunuri care dacă nu sunt inventariate și depozitate într-un loc sigur, cu pază, se pierd complet - majoritatea lor fiind depozitate prin beciuri la umezeală și expusă stricăciunii și putrezirii¹.

Neexistând nici o prăvălie în Rădăuți, populația suferă de [lipsa de] alimente de primă necesitate, care încă se mai găesc în fostele prăvălii evreiești.

Cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune inventarierea acestor mărfuri și vinderea lor la populație.

p. pretor, (ss) Gh. Răileanu

A.BT., Fond Pref. Jud. Dorohoi, ds. 241/1941, f. 5

Pe document, rezoluția:

„10.VII. S.A. În ce privește bunurile și obiectele particulare, Primăria are numai obligația de a le păzi de jafuri. Cine va fi prins asupra faptului va fi trimis imediat la primul Parchet. Pentru alimente se va proceda astfel: acestea vor fi ridicate cu acte în regulă de autorități, specificând ce s-a ridicat și de la cine.

Acestea se vor depozita într-un loc și se vor vinde la populație, cu prețul pieței, iar sumele se vor depune în casa comunală, la dispoziția foștilor posesori ai acestor alimente. Pref. (ss) Barcan“.

¹ La data de 12 iulie 1941 se trimite o asemenea comunicare și de către Pretura Plășii Lascăr:

„... cu toată paza care se face de către organele jandarmerești, se fură de către trupele în retragere și civili răufăcători, toate bunurile statului rămase de la evrei“. (*Ibidem*)

1941, iulie 11, București. M.A.I. dispune prefecturilor din țară să nu mai elibereze autorizații pentru vizitarea evacuaților aflați în diferite lagăre (Tg.-Jiu și lagăre de muncă).

Suntem informați că Polițiile și Prefectura Poliției Capitalei eliberează cu multă ușurință autorizații diferitelor persoane pentru vizitarea evacuaților din diferitele lagăre de muncă.

Cum prin ordinul no. 4599/941 s-au dat dispozițiuni categorice în ceea ce privește măsurile de ordine și siguranță în situația actuală față de agitațiunile masei evreiești, suntem surprinși cum se eliberează astfel de autorizații, călcând, prin aceasta, dispozițiunile date de minister stop.

În viitor să nu se mai elibereze autorizații pentru vizitarea evacuaților din lagărul Târgu-Jiu, cât și pentru alte lagăre de muncă, decât pentru cazuri de forță majoră bine justificate.

p. Ministrul afacerilor interne, colonel (ss) N. Pătruțoiu
no. 5328 din 11 iulie 1941

A.B.R., Fond Pref., ds. 170/1941, f. 150

1941, iulie 16, București. Propuneri privind organizarea lagărului de internați evrei de la Teiș-Dâmbovița.

România
Ministerul Afacerilor Interne,
Cabinetul Secretarului General

16 iulie 1941

Prefectura județului Dâmbovița

La nr. 100 din 15 iulie a.c. și urmare convorbirii telefonice avute de dvs. cu domnul Ministru al Afacerilor Interne, am onoare a vă comunica următoarele:

Toți evreii evacuați de la Ploiești vor fi cazați în barăcile ce sunt construite în fața Regimentului 22 Infanterie și despre a căror capacitate ați raportat că este suficientă pentru cei ce urmează a fi evacuați de la Ploiești¹.

Evreii valizi vor fi puși la munci și din produsul muncii lor se vor hrăni, socotindu-se pe zi 25 lei pentru hrană și 10 lei pentru întreținere. Diferența de plată la o zi de muncă li se va da lor pentru a-și procura alte obiecte necesare.

Evreii cari nu pot munci (bolnavi sau infirmi), vor fi hrăniți de către Comunitatea Evreiască locală, neadmițându-se nici o cheltuială din partea Prefecturii pentru întreținerea lor.

Cei 157 români comuniști și legionari vor fi cazați aparte de evrei și la fel vor fi puși la muncă ca din produsul muncii lor să se poată întreține, socotindu-se aceeași sumă pentru hrană și întreținere ca și la evrei².

Aceștia nu vor fi trimiși la munci agricole în județ ci vor fi întrebuințați la diferite munci în interiorul orașului sau în împrejurimi, fiind bine supravegheați.

Paza militară a acestor internați se face prin grija Garnizoanei locale și organelor polițienești.

Vi se trimite alăturat și un rezumat al prescripțiunilor din Regulamentul lagărului pentru internați, pentru a fi aplicat de la caz la caz.

Secretar general, colonel (ss) N. Pătruțoiu

A.N., Fond M.A.I., ds. 325/1941, f. 13

¹ La 20 iulie 1941, comandantul lagărului informează Prefectura județului Dâmbovia despre organizarea și condițiile de viață ale celor din lagăr, unde șase barăci sunt ocupate de evrei. Din cuprinsul raportului rezultă: „Lagărul nu posedă veselă, pături, cearceafuri etc.“. „Posibilitățile de lucru pentru internații în lagăr se dă de Prefectura județului și Primăria orașului la reparațiunea străzilor, serviciul tehnic al județului, munci agricole, iar în lagăr, pentru amenajări și construire de adăposturi“. (*Ibidem*, f. 1, 2 fv).

² Efectivul celor internați în lagăr era, la 23 iulie 1941, următorul: total prezenți 1 302, din care 1 190 evrei, 28 legionari suspecți, 84 comuniști. (*B.A.R., A.I., Fond XX, ds. 26, f. 211*).

1941, august 18, Târgoviște. Internați evrei din lagărul Teiș-Târgoviște solicită eliberarea lor și reîntoarcerea la Ploiești, de unde au fost evacuați.

Prefectura județului Dâmbovița
Serviciul Administrativ
Bir. Ad-ției de Stat

nr. 16709, 1941 august 18

Ministerul Afacerilor Interne
Secretariatul General
București

Avem onoare a vă înainta trei cereri a mai multor internați din lagărul Teiș-Târgoviște, prin care solicită eliberarea lor din lagăr, rugându-vă să binevoiți a dispune, dându-ne dispoziții de urmare.

Prefect, lt. col. rez. (ss) Indescifrabil
Șeful Serviciului, (ss) dr. Traian T.

Domnule ministru,

Subsemnații, cetățeni ai municipiului Ploiești, oameni în vârstă între 50-60 ani, toți fii devotați ai țării, din părinți și bunici născuți în țară, care am satisfăcut la timp legea recrutării, iar cei mai mulți am luat parte la războaiele de întregire, avansați unii la gradul de ofițer, alții la gradul de plutonier, sergent, caporal, cea mai mare parte decorați cu „Virtutea Militară“, „Bărbăție și Credință cu Spade“, „Crucea Comemorativă cu barete“ și alte diferite ordine, supunem respectuos următoarea plângere:

Ne aflăm internați în tabăra de la Teiș-Târgoviște, din ziua de 10 iulie 1941, ridicăți de la domiciliu fără să știm motivul.

Având în vedere decretul-lege referitor la muncile obștești care absolvă pe cetățenii între 50-60 ani de munci obștești, vă rugăm respectuos să binevoiți a dispune să fim trimiși la vatră, cei mai mulți fiind contribuabili însemnați și putând fi mai de folos statului dacă ne-am găsi la ocupațiunile noastre, iar alții fiind suferinzi trebuiește să-și îngrijească de sănătate.

Primiți vă rugăm, domnule ministru, asigurarea devotamentului ce vă păstrăm.

În numele cetățenilor internați în tabăra Teiș, în vârstă de 50/60 ani.

- Simon Merentz, Adtor sublt. retrag. decorat cu „Crucea Comem. cu barete“, Carpați, Mărășești, Victoria - comerciant -
- Mauriciu Schwarz - farmacist, maior asim.
- Marcu Pincu, sergent invalid de război, decorat
- Naicu Goldman - decorat „Victoria“

- Vald Leon - comerciant și făcut ambele războaie
 - Jean Brickman, sergent T.R., comerciant
 - Iancu Goldstein - plutonier T.R.
 - Ionel Lobel, soldat T.R., comerciant
 - Miausenberg Nusim, decorat cu „Virtutea Militară de Război“
 - Bercu Soroca, invalid de război, decorat, infirm de mâna dreaptă I.C.V.
 - Indescifrabil - comerciant
 - Nathan Emanoil, caporal, decorat cu „Crucea Comemorativă cu 3 barete“
 - Guttman Avram, comerciant, decorat cu „Crucea Comemorativă cu 2 barete“
- și „Victoria“.

Ibidem, ds. 481/1941, f. 213, 214 f/v

Pe document, adnotarea:

„26 aug. 1941 - acte - s-a soluționat“ (ss) Indescifrabil.

200

1941, octombrie 1, Teiș-Dâmbovița. Proces-verbal al comisiei constituite din ordinul M.A.I. pentru verificarea internaților din lagărele Teiș-Dâmbovița și Găești.

PROCES-VERBAL¹ Astăzi, 1 octombrie 1941

Noi, lt. colonel Gh. Demetrescu, prefectul județului Dâmbovița, în calitate de președinte;

Mihail Porumboiu, inspector de Poliție, delegatul Dir. Gl. a Polițiilor, căpitan Ionescu Ioan, șef B. 2 Inf. și contrainformații al Comand. Militar al Reg. Petrolifere, delegatul Comand. Militar al Regiunii Petrolifere; Gheorghe Stârcea, șeful Bir. Siguranței al Chesturii Ploiești; lt. colonel Ionescu Augustin, comandantul lagărului Teiș-Dâmbovița, în calitate de membri:

În conformitate cu ordinul 19048 din 24 septembrie 1941, al Ministerului Afacerilor Interne, cu privire la trierea internaților din lagărul Teiș-Dâmbovița, ne-am întrunit în zilele de 29-30 septembrie și astăzi 1 octombrie a.c., la sediul lagărului Teiș-Dâmbovița cum și în lagărul Găești, unde un număr de 528 internați erau detașați pentru lucru și procedând la trierea lor conform cu instrucțiunile scrise și verbale primite, a rezultat:

- un tablou în opt exemplare cu mențiunile și datele cerute de sus-vorbitul ordin care face parte integrantă din prezentul act și din care rezultă că comisiunea în majoritate a propus pentru eliberarea din lagăr a unui număr de 1 225 internați, cu condițiunea de a nu se înapoia în Regiunea Petroliferă, urmând a se stabili în orice alt oraș, întrucât prezența acestor evrei în regiune îi periclitează siguranța datorită văditelor lor sentimente filo-engleze;

- un număr de 4 internați care vor rămâne mai departe internați în lagăr.

În trierea lor s-a avut în vedere informațiile date de Biroul Siguranței al Chesturii Poliției Ploiești, cazier neavând niciunul, cum și de situația de fapt a fiecărui internat: morală, legături familiare și suspiciuni.

În grupa întâia s-au trecut toți internații născuți în Ploiești, cei cu un domiciliu vechi sau cu legături familiare, cum și o parte din cei stabiliți de curând în Ploiești și fără legături care să reclame prezența lor în Regiunea Petroliferă.

În grupa a doua sunt trecuți cei certați cu Justiția sau bănuți cu sentimente comuniste.

Delegatul Direcțiunii Generale a Polițiilor și șeful Biroului Siguranței Ploiești, opiniază că internații din grupa I de la nr. 1 la nr. 1171 se pot întoarce la domiciliile lor, neprezentând un pericol mai mare decât cei ce astăzi se găsesc în zonă, mai ales că cei de la etatea de 18-50 ani vor fi întrebuințați la munci de folos obștesc.

De cele ce preced, au dresat prezentul act în opt exemplare, semnat de toți membrii comisiunii și din care fiecare au luat câte un exemplar, iar trei exemplare urmează a fi înaintate locului în drept.

Președinte, (ss) Demetrescu Gh.

Membri: Lt. col. Ionescu Augustin

Cpt. Ionescu Ion

Gh. Stârcea

B.A.R., A.I., Fond XX, ds. 2610, f. 14-15

¹ În situația primă, efectivul internaților, la 23 iulie 1941, este indicat a fi de 1 302 persoane (*Ibidem*, f. 6).

1941, noiembrie 18, București. Măsuri cu privire la desființarea lagărului de evrei din Teiș-Dâmbovița și repartizarea lor în alte localități.

Marele Cartier General
Secția I
nr. 58406/18.XI.1941

Către
Cercul de Recrutare Dâmbovița

Cu onoare se face cunoscut că Marele Cartier General, de comun acord cu Ministerul Afacerilor Interne, dispune următoarele:

1. Lagărul Teiș se desființează, iar evreii din acel lagăr se vor împărți astfel:

a. Vor fi dați la Găești pentru munci de interes obștesc:

- subofițerii de rezervă	9
- studenți	70 și
- diferiți între 18 și 50 ani	134
Total	213

b. Restul și anume:

	- titrați	96
Clasați de comisia prev. de art. 15 R.S.M.E. a fi inter- nați în spital	- ofițeri de rezervă	15
	- subofițeri de rezervă	1
	- studenți și absolvenți de liceu	7
	- diferiți între 18 și 50 ani	63
Aflați în spital	- titrați	1
	- diferiți între 18-59 ani	3
	- infirmi	14
	- scutiți și dispensați de diferite comisii medico-militare	21
	- clasați inapți de comisia prevăzută de art. 15 din R.S.M.E.	14
TOTAL		235

Cu aceștia în număr de 235 se va proceda în felul următor:

- fiecare va avea voie să-și aleagă un domiciliu într-un oraș, capitală de județ, în afară de regiunea petroliferă și București.

Tabelele astfel întocmite se vor înainta în dublu exemplar la M.C.G., arătându-se datele fiecăruia și localitatea unde au fost trimiși.

La noile reședințe fixate, evreii se vor prezenta la Cercurile de Recrutare respective, unde vor fi înscrși în controalele acestor cercuri în mod provizoriu.

Cercurile de Recrutare vor folosi pe acești evrei în cadrul m.d.i.o. (munca de interes obștesc - n.n.) după normele în vigoare și specialitățile ce au.

Măsurile și ordinele date se vor raporta Brigăzii Mixte de Gardă Ploiești și C.R. Prahova.

D.O. Șeful Secției I-a, (ss) colonel Georgescu

A.IȘ., Fond Pref. Jud. Iași, U.P. 3/1941, f. 137

202

1941, iulie 16, București. Generalul Ion Antonescu ordonă dotarea spitalului militar Iași cu cele necesare prin rechiziții de la populația evreiască și folosirea la spălatul rufăriei și la curățenie a femeilor evreice.

U.M. IALOMIȚA

Pentru a se înmâna domnului general Carlaonț, comandantul militar al Iașului

Domnul general Antonescu a inspectat în ziua de 15 iulie Spitalul Militar din Iași.

Domnia Sa a constatat o totală dezorganizare și o stare de lucruri intolerabilă:

- răniți neîngrijiți, nespălați, nebărbieriți, cu rufăria murdară etc.;
- rufăria de pat și obiectele de pat murdare și insuficiente etc.;
- lipsuri și o proastă întreținere a materialului de toate categoriile.

Domnia Sa a fost mai tare mâhnit de ceea ce a constatat deoarece cu câteva zile mai înainte i s-a raportat că acest spital funcționează în condițiuni foarte bune.

Domnul general Antonescu ordonă să se ia cele mai severe măsuri pentru punerea imediată în stare de perfectă funcționare a acestui spital.

Rufăria de pat și obiectele pentru pat (perne, pături etc.) să fie completate prin rechiziții de la populația evreiască.

Pentru spălatul rufăriei și curățenia interioară a pavilioanelor să se rechiziționeze femei evreice.

Se va raporta Patriei (U.M. - n.n.) măsurile luate.

Șeful Marelui Cartier General, general (ss) Al. Ioanițiu
nr. 497/16.VII.1941

A.M.St.M., R.S.E.M. 1099-C0174

1941, iulie 17, București. Conducătorii laici și religioși ai comunităților au fost luați ostateci, fiind persoane ce pot garanta liniștea publică.

Ministerul Afacerilor Interne
Cabinetul Subsecretariatului de stat
17 iulie 1941

Uniunea Comunității Evreiești din România
strada dr. Burghelea nr. 3 - loco -

La nr. 1125 din 14 iulie 1941:

Din ordinul domnului ministru al afacerilor interne;

Am onoarea a vă aduce la cunoștință că conducătorii laici și religioși ai comunităților au fost luați ca ostateci tocmai pentru că sunt persoane care pot garanta liniștea¹.

Secretar general, colonel N. Pătruțoiu

Arh. F.C.E.R., Fond III, 1940-1944, ds. 411, f. 28

¹ M.A.I. răspunde demersului făcut, la 14 iulie 1941, de către F.U.C.E.R. prin care se cere să nu fie luați ca ostateci conducători laici și religioși. (*Ibidem*). La Iași, de pildă, au fost luați ostateci: 3 avocați, 1 medic, 1 industriaș, 10 comercianți și proprietari, 2 slujitori de cult ș.a. (*A.IȘ., Fond Tribunal Militar Iași, ds. 9/1941, f. 26*). La 3 august 1941, Armata a III-a cerea ca ostatecii să fie recrutați din „toate clasele sociale și mai ales tineretul, capabil să se dedea la acte contra Siguranței Statului. Se constată însă că în unele orașe acești ostateci sunt luați exclusiv din rândul evreilor bogați și cu rosturi importante în viața economică a orașelor. Acești evrei nu au nici o legătură cu comuniștii și nu au nici un interes de a lucra contra statului...”

Se impune deci a revizui ostatecii luați până acum, urmărindu-se ca printre ostateci să fie reprezentanți a tuturor claselor sociale, dar mai ales din tineretul comunist, din clasele de jos și dintr-aceia care sunt conducătorii acestora“. (*A.M.St.M., Fond Armata a III-a, ds. 153/1941, f. 93*).

1941, iulie 18, Iași. Ordinul M.A.I. pentru trimiterea a 829 de evrei basarabeni în Garnizoana Giurgiu.

Nr 1139 din 18 iulie 1941

Comandamentul Militar al municip. Iași
Către
Prefectura județului Iași

La raportul nr. 1252 din 16 iulie a.c.

În conf. cu ord. Telegr. Nr. 14831 al Minist. Interne,

Cu onoare se face cunoscut că în ziua de 17 iulie 1941, evreii basarabeni au fost imbarcați și trimiși în Garnizoana Giurgiu.

S-au utilizat pentru aceasta 12 vagoane clasă pentru femei și copii și 12 vagoane acoperite pentru bărbați.

Numărul celor trimiși este:

- 275 bărbați majori; - 377 femei; - 98 băieți; - 79 fete; Total 829

La vizita medicală găsindu-se 16 bolnavi, au fost internați în Spitalul Ghelerter, sub răspunderea Președintelui Comunității.

S-au luat toate măsurile de pază și hrană pentru întreg parcursul.

Comandantul Milit. al municip. Iași, general (ss) D. Carlaonț
A.IȘ., Fond Pref. Jud. Iași, ds. 16/1941, f. 61

1941, iulie 19, Lugoj. Propunere de măsuri restrictive împotriva populației evreiești care „continuă să se plimbe pe străzile principale ale orașului”.

Prefectul județului Severin

Nr. 695/1941, conf.

Lugoj la 19 iulie 1941

Domnule ministru,

Am onoarea a raporta următoarele:

În ultimul timp am primit diferite plângeri în contra populației evreiești și mai ales în contra evreilor bogați cari, cu toată greutatea timpurilor pe cari le trăim, continuă a se plimba pe străzile principale ale orașului sau a lenevi toată ziua prin

ștranduri, cafenele etc. etalând un lux nepotrivit cu împrejurările actuale și sfidând prin atitudinea lor populația modestă românească și germană care și-au trimis cei mai buni fii ai lor să lupte pentru dezrobirea celor îngenuncheați sub jugul iudeo-bolșevic.

A răbda și pe mai departe această atitudine și aceste manifestări provocatoare, credem că înseamnă un exces de toleranță care nu este prin nimic îndreptățit.

De aceea cu onoare vă rugăm să binevoiți a aproba să se ia pe cale legală următoarele măsuri:

- să se interzică evreilor accesul în cartierele principale ale orașelor sau cel puțin să se limiteze la strictul necesar, nemaiadmițându-se sub nici un motiv plimbarea lor pe bulevardele și străzile cele mai frecventate;

- să li se interzică accesul în cofetării, restaurante și mai ales în cafenele, unde în prezent stau toată ziua fără a lucra nimic, înfundați în fotolii confortabile, punând la cale și colportând tot felul de zvonuri tendențioase;

- să se interzică accesul evreilor la ștrandurile publice, rezervându-se locuri separate pentru scăldat;

- pentru a se putea supraveghea executarea celor de mai sus, să se impună evreilor purtarea unui semn distinctiv spe a fi identificați cu ușurință de către organele de control.

Prefectul județului Severin, (ss) colonel Ion A. Utza

Către

Ministrul afacerilor interne

Cabinetul Subsecretariatului de Stat - București

A.N., Fond M.A.I., ds. 544/1941, f. 2

Pe document, adnotarea:

„Prefectul nu are nevoie de brațe de muncă în județ? Pentru ce nu-i pune la munci de folos obștești? (ss) Indescifrabil“.

206

1941, iulie 20, Sculeni. Raport al Reg. 6 Vânători
privind executarea unor evrei în zona
Sculeni.

Nr. 8631 din 20 iulie 1941

Regimentul 6 Vânători

Către

Divizia 14-a

Am onoare a raporta următoarele:

În timpul de când s-a declarat războiul și până astăzi, acest regiment a avut de suferit enorm de pe urma acțiunii de sabotaj a evreilor, astfel:

a. La Sculeni, când regimentul era pe poziție tot timpul se semnaliza din Tg. Sculeni cu rușii, iar rezultatul era că toate măsurile luate cu caracter operativ erau stingherite de artileria rusă. Mai mult, am avut ofițeri, subofițeri și soldați care în loc să moară la datorie, au fost împușcați mișelește pe la spate, din case și din grajduri, de evrei.

Pentru a preveni această stare de lucruri, am ordonat căpitanului Stihi Ioan, ofițerul informator să aresteze și să execute pe toți evreii suspecți din Sculeni.

b. Când Batalionul I din acest Regiment a ajuns la Gura Căinari, s-au prins un număr de 50-60 evrei care erau grupați pe marginea de vest a satului. Duși de către locuitorii din sat, s-a găsit asupra acestor evrei arme și grenade de proveniență rusă, motiv pentru care am ordonat executarea lor imediat.

c. În satul Mărculești, pe când compania cpt. Oțel înainta în avangardă, a fost înconjurat de armata rusă împreună cu circa 300 evrei civili și înarmați producând acestei companii pierderi dureroase și chiar pierderea căpitanului Oțel Vasile, care a fost rănit, prins de evrei și a cărui situație astăzi nu o mai cunoaștem.

Când s-a cucerit satul Mărculești, s-a prins un grup de 400 evrei bărbați și femei, din care circa 80 erau răniți, fapt care dovedește că au luptat contra noastră, nefiind în uniformă.

Și de data aceasta am ordonat execuția lor în masă.

Adaug că în Trg. Sculeni locot. Niță a fost împușcat în picior de un evreu care a tras dintr-o casă și care a fost executat pe loc.

Raportându-vă cele de mai sus, aducem la cunoștință acest fapt pentru a ști cum populația evreiască, pe care am încălzit-o la sân timp de 20 de ani, s-a răzbunat contra noastră.

Toate execuțiile făcute de acest corp sunt motivate și în conformitate cu ordinele superioare.

Au fost cazuri când firele telefonice în aceeași noapte au fost tăiate de 10-15 ori¹.

Comandantul Regimentului 6 Vânători,
colonel (ss) Matieș Ermil

A.S.R.I., F.P., ds. 108233/vol. 94, f. 727

¹ Vezi și doc. 172 din volum.

1941, iulie 22, Focșani. Îndeplinirea ordinului de concentrare a 1 150 de evrei în străzi care formează un circuit închis în cartierul locuit de evrei.

România
Poliția orașului Focșani
Biroul Siguranței

Personal-confidențial
nr. 19847 S din 22 iulie 1941

Domnului prefect al județului Putna

La ordinul dvs. nr. 135 din 21 iulie 1941, am onoarea a raporta că dispozițiunile cuprinse s-au executat în felul următor:

Evreii între 18-60 ani, astăzi data de mai sus, la orele 4,30, au fost adunați la dispensarul evreiesc din strada Gr. Bălănescu nr. 70. De aici au fost repartizați la școala evreiască din strada Ștefan cel Mare, la dispensar și în 35 case din străzile: Gr. Bălănescu, Miron Costin, locot. col. V. Bălan, locot. Tzanu, locot. Marosin și Tapițeri, străzi cari formează un circuit închis în cartierul locuit de evrei.

În total au fost adunați un număr de 1 150 evrei din 1 297 câți avem în evidență după recensământul făcut de noi în luna ianuarie 1941.

Cei care lipsesc, o parte sunt plecați definitiv din localitate sau că sunt trimiși la munci agricole în județ.

Urmează ca în cursul acestei zile să se facă verificări pentru a se stabili în mod precis unde sunt cei care lipsesc.

Medicii, dentiștii și farmaciștii cari funcționează angajați la farmaciile din localitate, pentru ca asistența medicală să nu sufere, deoarece toți medicii și farmaciștii români sunt concentrați sau sunt supraaglomerați la spitalele cu răniții de pe front, au fost lăsați liberi.

De asemenea și industriașii și angajații în industrii cari au comenzi de la armată și au ordine de mobilizare pentru lucru au fost lăsați liberi.

A mai fost lăsat liber reprezentantul comerțului zahărului, care are de descărcat un vagon de zahăr, urmând ca apoi să înceapă distribuirea.

Nu au fost supuși acestui regim invalizii mari mutilați de război și decorați, al căror memoriu îl înaintăm ca anexă la prezentul raport.

Pe lângă Comunitatea Eveiască din localitate, funcționează o cantină de la care se alimentează cei nevoiași, evacuați de la cutremurul din Panciu și evacuați de pe teritoriul rural.

Pentru ca această cantină să poată funcționa, s-a dat autorizație de circulație la 10 membri și funcționari ai Comunității și 4 angajați ai Cantinei, cari fac aprovizionarea și încasările taxelor de la membri.

La fel s-a dat autorizațiune de circulație și la 2 gropari și 3 membri ai comitetului sacru, cari au în grijă aranjarea înmormântărilor.

Pentru cei bolnavi s-a instalat un dispensar la Sinagoga Nouă din strada Gr. Bălănescu, fiind lăsați la domiciliu numai acei cari produc certificat de la medic oficial român că nu pot fi transportați de la domiciliu.

În ce privește ostatecii, aceștia au fost duși de la Școala Evreiască din strada Ștefan cel Mare într-o casă din str. Gr. Bălănescu, urmând același regim ca și până în prezent¹.

Cu onoare vă rugăm să binevoiți a ne da dispozițiuni în privința evreilor premilitari și a evreilor care au fost rechiziționați prin Cercul de Recrutare, la diferite lucrări de interes public și particular, precum și asupra acelor cari urmează a fi rechiziționați.

Credem că ar fi cazul ca acestora să li se îngăduie ca peste zi să lucreze sub paza și pe răspunderea instituției sau persoanei respective urmând ca seara să fie înapoiați la locurile unde au fost cazați.

În afară de aceasta mai avem problema birjarilor, 95% din birjari sunt evrei, deoarece românii sunt toți mobilizați. Ar urma ca să nu mai circule birji în oraș și să nu avem nici cu ce transporta răniții de la gară la spital.

Întrucât ostatecii sunt în această situație de 22 de zile, credem că ar fi bine să fie înlocuiți cu alții, pentru ca și aceștia să aibă răspunderea celorlalți, prin sistemul rotației, ajungându-se ca toți să fie puși în situația de a fi împușcați în cazul când s-ar produce acte contrarii ordinii și siguranței publice.

Totodată vă rugăm să binevoiți a ne comunica dacă aprobați și dvs. măsurile luate de noi.

Șeful Poliției,
(ss) Indescifrabil

Șeful Biroului,
(ss) Indescifrabil

A.VN., Fond Pref. Jud. Putna, ds. 147/1941, f. 315-316

¹ 70 de evrei au fost reținuți ca ostateci. (*Ibidem*, f. 321 f/v).

1941, iulie 24, Dorohoi. M.A.I. nu aprobă evreilor evacuati la Dorohoi din târgurile Mihăileni, Darabani și Rădăuți să se deplaseze în acele localități pentru a-și lua haine, lenjerie și bunuri casnice.

România

Prefectura județului Dorohoi
Serviciul Administrativ
nr. 18798

Dorohoi, 1941, iulie 24

Către

Ministerul Afacerilor Interne - București -

Avem onoarea a raporta că:

Evreii din târgurile evacuate în grabă ca Mihăileni, Darabani și Rădăuți cer permisiunea de a-și aduce din acele localități cele necesare lăsate acasă ca: haine, lenjerie, unelte casnice etc.

Am onoarea a vă ruga să binevoiți a ordona dacă se poate acorda această îngăduință.

Prefect, (ss) col. Barcan

A.N., Fond M.A.I., ds. 544/941, f. 278

Pe document, rezoluția: „Nu, trebuia să le ia atunci. Col. (ss) Indescifrabil“.

1941, iulie 25, Dorohoi. Referat al Marelui Pretor, generalul Topor, privind cercetarea făcută împotriva prefectului județului Dorohoi, colonelul Barcan, învinuit că a adus insulte armatei; în conținut, fapte sesizate de prefect despre abuzuri ale unor militari din Regimentul de Cavalerie și Regimentul 37 Infanterie.

Serviciul Marelui Pretor

REFERAT

nr. 314 din 25 iulie 1941

La ordinul d-vs. de a cerceta prefectul județului Dorohoi - colonel în rezervă Barcan - asupra învinuirii de a fi adus grave insulte armatei;

Cercetând cazul în ziua de 19 iulie a.c., am onoare a raporta următoarele constatări:

Prefectul județului recunoaște că a exprimat cuvinte prea tari la adresa câtorva unități ce au fost în trecere prin județ.

Își cere scuze pentru cele afirmate, însă anexează reclamațiunile primite din partea populației și din partea polițiilor din județ, cum și oarecari dovezi concrete de abuzurile comise de unii soldați din unitățile de trecere prin județ (filele 9 și 10).

Citez spre știința d-vs. aceste cazuri:

1. Poliția județului Dorohoi cu nr. 9255 din 1 iulie 1941 raportează Prefecturii județului Dorohoi că târgurile Darabani și Mihăileni fiind evacuate, locuințele și prăvăliile rămase în paza poliției, au fost devastate de soldați, cari la intervenție, trag focuri de armă asupra organelor polițienesci.

Idem din raportul nr. 5034 din 29 iunie a.c. al Detașamentului de Poliție Darabani rezultă asemenea fapte și cu care ocazie au fost înaintați 22 soldați prinși asupra faptului, autorității militare respective din Darabani.

De asemenea cu raportul nr. 6190 din 1 iulie a.c., Detașamentul de Poliție Mihăileni raportează că de la 25 iunie a.c. de când a fost bombardat târgul, soldații români s-au dedat la devastări și furturi, fiind prinși asupra faptului mai mulți soldați și gradați din Reg. 4 Roșiori, 3 Artilerie Călărească. Locot. Buricescu din Reg. 4 Roșiori a autorizat în scris pe soldați să caute mâncare și băutură și personal în ziua de 28 iunie și-a însușit obiecte din prăvălia lui Vagner și farmacia repatriatului german Kert, iar în ziua de 30 iunie a.c. diferite mărfuri din prăvăliile evreiești, insultând și amenințând personalul polițienesc, care a fost împiedicat să-și facă datoria (filele nr. 2, 3 și 4).

În dovedirea celor reclamate anexează tabele nominale, prin cari arată nominal soldații ce-au comis asemenea abuzuri (filele 11, 12, 13 și 14).

2. Batalionul II Grăniceri Pază, cu nr. 308 din 17 iulie a.c. raportează Regimentului 3 Grăniceri că în ziua de 14 iulie a.c., în mijlocul târgului Săveni, plut. Maj. Nicolae Curteanu din Regimentul 37 Infanterie, fiind beat, făcea scandal pe stradă și îmbrâncind chiar pe maiorul Radu Sturza, care intervenise. Cazul a fost adus la cunoștința comandantului de regiment, care a dispus ținerea subofițerului la arest, până se va dezbăta (f. nr. 15).

3. Tot Batalionul II Grăniceri Pază cu nr. 309 din 17 iulie 1941, raportează regimentului că în ziua de 14 iulie 1941, soldați din Compania 7-a Anticar (Divizia 7-a), au pus în vânzare lemnele de construcție aflate în depozitul evreului Smil Koter.

Cu toată intervenția maiorului Sturza Radu și datorită toleranței unor ofițeri ai Companiei 7-a Anticar, soldații au devastat complet depozitul, iar sublocotenentul de rezervă Vizante a criticat intervenția maiorului Sturza.

Ofițerul afirmă că a văzut în ziua de 14 iulie 1941 pe soldații Regimentului 37 Infanterie - în trecere prin Săveni - încărcăți cu obiecte de toate categoriile pe cari le vindeau civililor.

În ziua de 13 iulie 1941, cantonând în curtea Companiei Coțușca, au luat tot trifoilul companiei, fără ca comandantul companiei să-i poată opri.

În noaptea de 14/15 iulie 1941, după ce s-a scurs regimentul, o echipă de soldați tot din același regiment care mai rămăsese, au jefuit pe evreul Peretz, omorându-i fiica și rănind soția (filele 16 și 17).

Referitor la atacul locuinței evreului Peretz Strul, anexez în original procesul verbal dresat de către maiorul Niculescu Victor, din Legiunea Jandarmi Dorohoi (filele 26 și 27).

4. Caii unui escadron din Reg. 4 Roșiori au fost hrăniți cu lucerna preotului Filipeanu din comuna Lozna, fără a-i plăti sau da cel puțin un bon de valoare a nutrețului (filele 5-7).

5. Postul de Jandarmi Lozna, cu nr. 897 din 19 iulie 1941, raportează Legiunii Jandarmi Dorohoi că în dimineața de 27 iunie a.c., fiica lui Gheorghe Chibirsin din comuna Dorsca, anume Maria, în etate de 16 ani, a fost violată de 2 soldați din Reg. 4 Roșiori, la locul numit „Fântâna lui Costache Chetriu”.

Cu raportul nr. 786/1941, de către Postul Lozna, s-a adus cazul la cunoștința Regimentului 4 Roșiori, cerându-se identificarea celor doi soldați, fără însă a primi vreun răspuns (filele 18-24).

În concluzie:

Se constată că soldații din Regimentele de Cavalerie Compania 7-a Anticar a Div. 7-a și Reg. 37 Infanterie, au comis abuzuri.

Prefectul județului declară că s-a adresat unităților iar polițiile respective au sesizat unitățile de aceste abuzuri, însă nu s-au luat măsuri de oprire și atunci s-a reclamat Ministerului de Interne¹.

Propuneri:

- să se întrebe unitățile ce măsuri au luat contra celor ce-au abuzat și dacă au fost trimiși în judecată;

- să se oprească cel puțin pe viitor asemenea acte de violență din partea unităților.

Mare Pretor, general (ss) I. Topor²

A.IȘ., Fond Tribunalul Militar, U.P. 6/1941, f. 75-77

¹ Lt. col. Barcan a fost luat prizonier de către armata sovietică în 1944 și internat într-un lagăr din Bacău. În iulie 1945, a adresat următoarea scrisoare Comunității Evreilor din acest oraș: „Trecând prin Bacău și neputând lua contact cu membrii Comunității Izraelite, care ne-au tratat anul trecut (1944), când am fost luați prizonieri, într-un mod la care nu ne-am așteptat, țin să le aduc evreilor din Bacău cele mai vii mulțumiri”. (*A.B.C., Fond Com. Isr. Bacău, ds. 1/1945, f. 193*).

² Vezi și doc. 399 și 406 din volum.

1941, iulie 27, Iași. Ordinul Prefecturii județului Iași, ca toate magazinele comercianților creștini să aibă un afiș cu inscripția „magazin românesc“, spre a se deosebi de acelea ale evreilor.

Prefectura județului Iași
- Serviciul Administrativ -
Nr. 17265
27 iulie 1941

Domniei Sale, domnului primar al municipiului Iași

Binevoți a lua imediate dispozițiuni ca toate magazinele și prăvăliile de orice fel ale comercianților creștini să aibă un afiș cu inscripția „MAGAZIN ROMÂNESC“, spre a se deosebi de acelea ale evreilor.

Autoritățile polițienești vor controla executarea prezentului ordin.

Prefectul județului Iași,
colonel D. Captaru

p. Șef Serviciului,
M. Cărăușu

Ibidem, Fond Chestura de Poliție, ds. 63/1941, vol. II, f. 157

1941, iulie 28, București. Circulara M.A.I. care interzice orice deplasare a evreilor dintr-o localitate în alta. Prefectul județului Iași obține readucerea în oraș a 90 de femei și copii, evacuați la Podul Iloaiei.

Telegramă-fulger
Domnilor prefecți ai județelor

Din ordinul domnului general Ion Antonescu, conducătorul statului și președinte al Consiliului de Miniștri, este interzisă orice deplasare a evreilor dintr-o localitate în alta.

Fiecare rămâne în localitatea unde se găsește.

Rog a dispune pentru a se da ordine de urmare spre a nu se elibera evreilor nici un fel de permisie de circulație¹.

Ministru subsecretar la interne, (ss) general de div. I. Popescu

nr. 15739

28 iulie 1941

Ibidem, Fond Pref. Jud. Iași, ds. 16/1941, f. 70

¹ Prefectul județului Iași răspunde ordinului de mai sus al M.A.I.:

„Avem onoare a vă ruga să binevoiți a dispune să ni se comunice dacă se mai execută dispozițiunile ordinului confidențial nr. 5906 din 21 iulie a.c., privitor la aprobarea ca femeile și copiii evrei cari au fost duși la Podul Iloaiei să fie readuși la Iași.

Prin raportul nostru nr. 1218 din 14 iulie a.c., am arătat că aceștia, în număr de 90, dintre cari 23 femei și 67 copii, nu sunt suspecti, ei fiind luați la grămadă cu ocazia incidentelor petrecute la Iași în zilele de 29 și 30 iunie a.c., au fost duși la Podul Iloaiei, fiind despărțiți de familiile lor și rămânând fără nici o posibilitate de hrană și întreținere.

Întrucât prin ordinul dvs. telegrafic cifrat nr. 15739 din 28 iulie a.c. se interzice deplasarea evreilor dintr-o localitate într-alta, cu onoare vă rugăm a dispune și hotărî asupra situației acestor femei și copii“. (*Ibidem, f. 71*).

La data de 4 august 1941, M.A.I. comunică: „Domnul ministru subsecretar de stat a aprobat ca femeile și copiii evrei ce au fost duși la Podul Iloaiei, să fie readuși la Iași“. (*Ibidem, f. 80*). Această dispoziție a M.A.I. a fost transmisă de către prefectul județului Iași comandantului militar al municipiului Iași.

212

1941, iulie 30, Iași. Situația numerică a evreilor evacuați de pe teritoriul județului în orașul Iași sau din acest oraș în alte județe.

România

Ministerul de Interne

Chestura Poliției municipiului Iași

Biroul Siguranței no. 40443

1941, luna VII, ziua 30

f. urgent

Către

Prefectura județului Iași

Rezultat ord. Dvoastră telefonic no. 1334 Cabinet din 29 iulie 1941, avem onoare a vă înainta o situație numerică de evreii evacuați de pe teritoriul județului Iași cari s-au plasat în oraș prin grija Comunității Israelite locale și de evreii evacuați din orașul Iași în alte localități din țară.

Paza evreilor aflați la Podul Iloaiei, jud. Iași, se face de Postul și secția de jandarmi din acea localitate¹.

Chestorul Pol. Iași, lt. col. (ss) Chirilovici

Șef Bir. Pol. Sig., (ss) Anghel Z. Anghel

Ibidem, f. 65

¹ Chestura Pol. Iași

Denumirea comunei rurale de județ	Numărul evreilor
Târg Copou	19
Sculeni	40
Trifești	10
Țigănași	40
Bivolari	246
Total	355
Evreii evacuați din orașul Iași în alte județe:	
Călărași Ialomîța	946
Podul Iloaiei	788
Total	1734

Se certifică de noi prezenta situație.

Șeful Bir. Siguranță, (ss) Anghel Z. Anghel (*Ibidem*, f. 66)

213

1941, iulie 30, Rădăuți. Prefectura județului Rădăuți raportează despre situația evreilor din plasa Zeletin evacuați în capitala județului, trimiși la Curtea Marțială sau evacuați peste Nistru.

România

Prefectura județului Rădăuți

nr. 1127 din 30.VII.1941

Către

Ministerul Afacerilor Interne

Cabinetul domnului secretar general

București

La ordinul dvs. din 27.VII.1941, am onoare a vă raporta:

Într-adevăr, în plasa Zeletin, teritoriu recucerit, s-au strâns 850 evrei care, în conformitate cu ordinul telegrafic cifrat nr. 4147 din 21.VI.1941, s-au adus în capitala județului, punându-se sub strictă supraveghere într-un cartier special.

Cei periculoși prin acțiunile duse contra intereselor statului, au fost înaintați Curții Marțiale.

Ceilalți, conform ordinului ce l-a primit comandantul Legiunii de Jandarmi cu începere de azi 30.VII. a.c. sub pază sigură sunt evacuați peste Nistru, în punctul de trecere Voloscova, fapt ce l-a raportat cu raportul telegrafic cifrat nr. 73 din 29.VII.1941.

Alte categorii de evrei nu am avut.

În ceea ce privește că am evacuat femei și copii, am raportat cu raportul telegrafic cifrat nr. 846 din 1.VII.1941, prin care am arătat că M.U. Basarab, cu ordinul nr. 51540 din 18.VI., a ordonat evacuarea populației de pe frontieră în care intră și evreii din orașul Siret.

Toată situația evreilor din Rădăuți se raportează detaliat cu raportul nr. 1061 din 28.VI.1941¹.

Prefect, lt. colonel (ss) Ionescu

A.M.St.M., R.S.E.M. 889, C0013

¹ Cu ordinul nr. 3945 din septembrie 1941, C.R. Bălți solicită Legiunii de Jandarmi ca „odată cu transportarea evreilor din Lagărul Rădăuți, să se facă și al evreilor culeși din oraș și aflați în vatra școalelor. Nu vor rămâne evrei sub nici un motiv în oraș”. (*B.A.R., A.I., ds. XXIV, f. 556*).

214

1941, iulie 31, București. Ordin circular al M.A.I. către prefectii de județ, ca evreii să nu poarte semne distinctive, acestea putând da naștere la reacții nedorite.

Telegramă fulger

Dlor prefecti ai județelor din întreaga țară

Loc. 50 București 19 191321 55 C 31/7 10,30

Rugăm luați măsuri ca nici un evreu să nu poarte nici un semn semit distinct că este evreu, fiindcă aceste semne de distincțiune pot da naștere la reacțiuni ce nu le vrem¹.

p. Ministrul Afacerilor Interne
col. N. Pătrutzoiu

nr. 15790 din 31/7/941

A.VN., Fond Pref. jud. Putna, ds. 147/1941, f. 275

¹ Acest ordin a fost determinat de faptul că unele prefecturi luaseră măsura ca evreii să poarte un semn distinctiv, înainte de a fi fost elaborată o directivă generală, care a fost dată la 3 septembrie și anulată la 9 septembrie 1941 (Vezi doc. 317 din volum).

215

1941, august 1. Corpul III Armată propune ca evreii din orașul Vaslui să fie internați în lagăre și întrebuințați la muncă obligatorie.

Corpul III Armată Statul Major Biroul 2 Informații
Oficiul Poștal Militar 131
nr. 21851 din 1 august 1941

Corpul III Armată
Către
Armata IV-a
Secția 2-a

Am onoare a face cunoscut că în zona contrainformativă a C3A, la est de PRUT, în orașele reședințe de județe, se găsesc un număr mare de evrei; de exemplu: în orașul Vaslui sunt 770 evrei neinternați.

În împrejurările actuale, când toți evreii sunt considerați ca suspecți, cu onoare vă rugăm să binevoiiți a interveni pentru strângerea și internarea lor în lagăre, de unde vor fi întrebuințați la munci.

D.O.

Șeful de Stat Major,
colonel M. Gorsky

Șeful Biroului 2
Maior Const. Pungă

A.M.St.M., R.S.E.M. 1079, C0189

Pe document, rezoluția:

„B2. Mai e nevoie de o nouă măsură? Nu e reglată chest. evreilor? Mocanu“.

1941, august 6, Iași. Comandamentul Militar al municipiului Iași ordonă evacuarea evreilor din anumite cartiere ale orașului și preluarea imobilelor și a unor bunuri de către autoritățile militare.

Comandamentul Militar al municipiului Iași

Ordonanța nr. 7

Noi, general Dumitru Carlaonț, comandantul militar al municipiului Iași:
Având în vedere dispozițiunile art. 485 al. 2 din Cod. Justiției Militare:
Ordonăm:

Art. 1. În cartierul cuprins între Pârâul Cacaina, str. Râpei, str. Muzelor, str. V. Conta, str. Păcurari, str. Școalei, str. Toma Cozma și Șoseaua Iași-Munteni, toate inclusiv, se interzic populației de origine etnică evreiască să locuiască sau să circule.

Evacuarea locuințelor din suscitata zonă se va face în termen de 3 zile, cu începere de la data publicării prezentei ordonanțe.

Art. 2. Casele vor rămâne mobilate așa cum se găsesc pentru a putea fi folosite de autoritățile militare.

Locatarii vor putea lua numai obiecte de valoare, cele de îmbrăcăminte și cele strict necesare persoanei lor, fără însă a ridica mobila, covoare, așternuturi, pentru a nu se face nelocuibile încăperile ce părăsesc.

Cheile de la locuință se vor preda militarilor germani și români, cari sunt încartiruiți și care la plecare sunt obligați să le depună la Comenduirea Pieței.

În cazul când în locuințele ce urmează a fi evacuate nu se găsesc militari încartiruiți, cheile se vor depune la Comenduirea Pieței Iași.

Art. 3. Populația de origine etnică evreiască de orice sex și vârstă, din întreg municipiul Iași, în 48 de ore de la publicarea prezentei ordonanțe este obligată să poarte cusută pe partea stângă a pieptului, în mod vizibil, pe fond negru, o stea cu 6 colțuri (2 triunghiuri suprapuse) din stofă sau pânză de culoare galbenă de dimensiunile 7 cm în diametru.

Art. 4. Cei care se vor abate de la dispozițiunile articolului 1 din prezenta ordonanță - și vor fi găsiți în zona interzisă, după termenul acordat din prezenta ordonanță - vor fi considerați ca spioni și se vor pedepsi cu moartea, conform art. 502 C.J.M.

Art. 5. Contravenienții de la art. 2 și 3 se vor pedepsi cu închisoare corecțională de la 1 lună la 1 an și cu amendă de la 1 000 la 20 000.

Art. 6. Abaterile de la prezenta ordonanță se vor constata de organele Poliției Judiciare civile și militare.

Art. 7. Prezenta ordonanță se va afișa în toate localurile publice, străzi, magazine, gări, ziare și va intra în vigoare de la data publicării și afișării ei¹.

Data astăzi 6 august 1941.

Comandantul militar al municipiului Iași (ss) general D. Carlaonț
Șeful Serviciului Ordinei și Siguranței, (ss) lt. col. M. Niculescu

Jean Ancel, op. cit., vol. II, f. 505

¹ La 8 august 1941, șeful Detașamentului de Gardieni Publici de pe lângă Chestura Poliției Iași confirmă primirea unui număr de exemplare din ordonanța de mai sus, „care s-au afișat: în tot cuprinsul municipiului Iași, pe locurile cele mai vizibile și în localurile publice, străzi, magazine, gări etc. pentru cunoștința generală a publicului”. (*A.IȘ., Fond Pref. jud. Iași, ds. 16/1941, vol. II, f. 718*)

217

1941, august 6, Giurgiu. Două persoane - neevrei - acuzate că au dus ajutoare evreilor din lagărul Giurgiu au fost înaintate Direcției Generale a Poliției București.

România Prefectura județului Vlașca
Serviciul Administrativ
19248 6 aug. 1941

DOMNULE MINISTRU,

Motivat de raportul nr. 12385/941 al Poliției orașului Giurgiu, avem onoare a vă face cunoscut spre știință că în ziua de 4 august a.c. s-au înaintat Direcțiunii Generale a Poliției București împreună cu actele dresate, indivizii Dimitriu Gh. Gheorghe din București, avocat refugiat din Bălți și Maria Buzea, studentă la Filozofie din București.

Aceștia, în ziua de 4 august a.c., cu o mașină taxi nr. 12995 B. au venit de la București la lagărul de internare unde sunt evreii aduși din orașul și județul Bălți și au împărțit acestora bani în sumă de 6 000 lei și obiecte de îmbrăcăminte.

S-au mai găsit asupra lui Dimitriu Gh. Gheorghe suma de 25 000 lei, cari de asemenea urmau să fie împărțiți evreilor, dar n-au avut timp, fiind luați de gardieni și conduși la Poliție.

S-a stabilit din cercetările ce s-au făcut că banii și obiectele pe cari indivizii de mai sus le-au adus din București și le-au împărțit evreilor provin din colecta făcută de evreii refugiați din Bălți în București și cari se folosesc de creștini pentru ca obiectele și banii să ajungă la evreii din lagăre.

S-ar putea ca aceștia să fie și comuniști, de aceea s-au înaintat Direcțiunii Generale a Poliției București, pentru a se cerceta și stabili precis identitatea lor.

Prefect, colonel (ss) V. Pascu Șeful Serviciului (ss) Indescifrabil
A.N., Fond M.A.I., ds. 514/1941, f. 31 f/v

218

1941, august 7, București. Înlesniri pentru ostatecii evrei care au atribuții în colectarea fondurilor pentru Împrumutul Reîntregirii.

Ministerul Afacerilor Interne
Cabinetul Secretarului General
nr. 7000 7.VIII.1941

Telegramă cifrată - fulger
Toate prefecturile

Luați măsuri ca rabinii și șefii de comunități israelite internați sau reținuți ca ostateci să poată veni la București, pentru a primi dispozițiuni de la dl. Filderman, președintele Comunității Evreiești din Vechiul Regat cu privire la subscrierea evreilor la împrumutul pe care-l lansează acum Ministerul de Finanțe¹.

Ministru subsecretar de stat, general (ss) I. Popescu
pt. conformitate, locotenent - (ss) Indescifrabil
Ibidem, Fond P.C.M. Cab., ds. 86/1941, f. 111

¹ La 13 august 1941, se cerea prefecturilor ca cei menționați mai sus „să nu fie trimiși cu escortă la București. Suficient biletul de liberă circulație“. (*A.IȘ., Fond Trib. Militar, ds. 9/1941, f. 6*). La 14 august, Secretariatul General al Consiliului de Miniștri trimite prefecturilor următoarea telegramă: „Toți rabinii vor fi lăsați liberi, secretar general col. N. Pătruțoiu“. (*ABR., Fond Prefectură, ds. 170, f. 254*). O altă telegramă preciza: „vor fi lăsați liberi și cei care sunt ostateci, din aceștia fiind înlocuiți cu alții stop. Nu se vor elibera președinții de comunități internați cu ordine speciale ca suspecti, comuniști etc. Ministru Secretar de Stat, general de divizie, J. Popescu“. (*Ibidem, f. 248*).

Totodată, se cerea prefecturilor să raporteze „câți rabini și președinți de comunitate au fost eliberați“. (*Ibidem, f. 240*).

La 16 august, M.A.I. comunica confidențial dr. W. Filderman: „Am onoarea a vă aduce la cunoștință că acest Departament a dat dispozițiuni organelor în subordine pentru eliberarea imediată din lagăre a rabinilor și șefilor de comunități evreiești, cu familiile lor“. (*J. Ancel, op. cit., vol. III, p. 23*).

1941, august 9, Buzău. Situația celor 363 de evrei din orașul și județul Buzău internați în lagărul de la Liceul „Hasdeu“.

România

Ținutul Bucegi, Prefectura județului Buzău

Biroul M.O.N.T. no. 2265

anul 1941 luna august, ziua 9

Către

Ministerul Afacerilor Interne

Direcțiunea Ad-ției de Stat București

În referire la ordinul dvs. no. 12717 A din 4 august a.c., avem onoare a raporta că petițiunea d-lui C. Andronescu este complet neîntemeiată.

Evreii din orașul Buzău și județ au fost internați în lagăr la Liceul „Hasdeu“ întrucât pentru moment nu s-a găsit un alt local pentru cei 363 evrei.

Dacă ar fi fost internați în mai multe clădiri la periferia orașului, după cum susține petiționarul, supravegherea lor ar fi fost mai grea și ar fi necesitat mai multe gărzi.

Pe data de 5 august a.c., 250 evrei au fost trimiși la muncă la lucrările C.F.R. Rosetti-Făurei.

În această situație, numărul evreilor din lagăr micșorându-se, am luat măsuri ca evreii rămași improprii pentru munci și meseriașii să fie mutați în localul școalei evreești din localitate.

Se restituie anexa înaintată cu ordinul dvs. menționat mai sus.

Prefect,
(ss) Indescifrabil

Ibidem, Fond M.A.I., ds. 525/1941, f. 135

1941, august 11, Iași. Chestorul Poliției Iași solicită un gardian care să conducă zilnic, la Institutul Antirabic, pe un evreu mușcat de un câine turbat.

Serviciul Sanitar al municipiului Iași
Serv. Ad-tiv nr. 7626 din 11.VIII.1941

Domnule chestor,

Avem onoarea a vă ruga să binevoiiți a dispune ca un gardian public să conducă în fiecare zi timp de 15 zile la Institutul Antirabic pe evreul Natansohn Henrich, din str. Sf. Andrei nr. 51, pentru a urma tratamentul antirabic, fiind mușcat de un câine turbat, aceasta conform notei telefonice a Comandamentului Militar al municipiului Iași, Institutul Antirabic fiind situat în zona interzisă evreilor.

Medic șef al municipiului Iași, dr. Gh. Andronovici
Secretar, (ss) Indescifrabil

A.IȘ., Fond Pref. Jud. Iași, ds. 16/1941, vol. II, f. 697

1941, august 12, Bacău. Comercianți creștini solicită să li se încredințeze prăvăliile și locuințele evreilor ce au fost evacuați din orașul Moinești.

România
Prefectura județului Bacău
Serviciul Administrativ
nr. 20762 din 12 august 1941

D-SALE, DOMNULUI MINISTRU AL AFACERILOR INTERNE
Direcțiunea Ad-ției de Stat București

În conformitate cu dispozițiunile ordinului dumneavoastră nr. 11207/1941, pe lângă raportul nostru nr. 19899 din 5 august a.c., am înaintat d-voastre un număr de

50 cereri a diferiți comercianți români din orașul Moinești, acest județ, prin care aceștia solicită a li se încredința atât pentru comerț, cât și pentru locuit, prăvăliile și locuințele evreilor ce au fost evacuați din orașul Moinești.

Cum acești solicitanți au răspuns cu mult entuziasm la chemarea lor și vor să treacă de îndată la fapte, am onoare a vă ruga să binevoiți a dispune înaintarea acestor cereri Ministerului Economiei Naționale pentru soluționare în spiritul ordinului telegrafic nr. 54195 din 12 august, prin care ne face cunoscut trimiterea unui lot de 13 negustori olteni.

Suntem în așteptarea a încă 35 cereri ale comercianților români din orașul Moinești, care vor fi trimise direct Ministerului Economiei Naționale spre aprobare.

Prefect, colonel rez. Iannescu C.

Șeful Serviciului, (ss) Indescifrabil

A.N., Fond M.A.I., ds. 544/1941, f. 83

222

1941, august 12, Beiuș. În mai multe comune din județul Bihor lipsesc farmaciști și medici, deoarece evreii au fost evacuați și Ministerul Sănătății nu i-a înlocuit cu specialiști creștini.

Regatul României
Prefectura județului Bihor
Cabinetul Prefectului
nr. 896/1941 St.

Domnule ministru,

Între evreii evacuați la Beiuș, avem trei farmaciști:

1. Wittenberger Elisabeta, de la Sudrigiu; 2. Roosinger Maximilian, de la Ginta; 3. Suranyi Ervin, de la Beliu.

Prin evacuarea acestor farmaciști, comunele de mai sus și cele din jurul lor au rămas fără asistență sanitară deoarece în aceste comune nu sunt alte farmacii în afară de ale evreilor evacuați, iar aceștia, neavând asistenți au închis farmaciile deodată cu evacuarea lor.

De asemenea au fost evacuați, odată cu ceilalți evrei, medicii de circumscripție evrei (sublinierea în text): 1. Dr. Wexler Zoltan, medic de circ. Beliu. 2. Dr. Marchbreiter Alexandru, medic de circ. Talpa. 3. Dr. Weinberger Ernest, medic de circ. Tinca.

Pentru ca populația din aceste circumscripții sanitare să nu fie complet lipsită de asistență medicală, serviciul sanitar județean a intervenit la Ministerul Sănătății să se trimită medici creștini, luând în același timp măsuri pentru ca medicii creștini de la

circumscripțiile sanitare vecine să se deplaseze în aceste circumscripții și să substituie pe medicii evrei evacuați.

Având în vedere că până în prezent Ministerul Sănătății n-a trimis medici creștini în aceste circumscripții, iar farmaciile au rămas închise, populația rămânând fără asistență sanitară efectivă, vă rugăm să binevoiți a interveni la Ministerul Sănătății pentru a trimite medici și farmaciști creștini în comunele menționate mai sus, sau a aproba ca medicii și farmaciștii evacuați din aceste comune să se reîntoarcă la posturile lor.

Ibidem, f. 104

Pe document, rezoluția:

„Beiuș, 12 august 1941. Intervențiune la M. Săn., căruia i se trimite în copie ac. raport, cu rugămintea a lua cât mai urgent măsuri de satisfacere“.

223

1941, august 13, București. Nemul umirea Primăriei municipiului București în legătură cu prezența pe raza comunei Marele Voevod Mihai a circa 1 000 de evrei ridicați de la domiciliul lor.

România
Primăria municipiului București
Secretariatul General
nr. 3030 A

București, 13 aug. 1941

Domnule ministru,

Am onoare a vă înainta în copie raportul înreg. la no. 3030 A/941 prin care domnul primar al comunei suburbane Marele Voevod Mihai ne semnalează inconvenientele de ordin economic ce decurg din cantonarea în acea localitate a circa 1 000 evrei ridicați de la domiciliile lor pentru a constitui lagăre sau a presta diferite munci obligatorii.

Cum la această împrejurare se mai adaugă și faptul că asupra lor nu se exercită o supraveghere serioasă, din care cauză pot fi primejdioși siguranței publice, am onoare a vă ruga să binevoiți a dispune măsurile ce le credeți de cuviință.

Primarul General al Capitalei, general (ss) Ion Botescu

Ibidem, ds. 314/1941, f. 91

1941, august 13, București. Amânarea aplicării
ordinului dat de Mihai Antonescu ca toți
evreii din țară să poarte un semn distinctiv.

România
Ministerul Afacerilor Interne
Cabinetul Secretariatului General
nr. 7069, 13 august 1941
Confidențial

Președinția Consiliului de Miniștri
Serviciul Central Informații

La nr. 64410 din 8 august 1941;

Din ordinul domnului ministru subsecretar de stat;

Am onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

Domnul profesor Mihai Antonescu, președintele ad-interim al Consiliului de
Miniștri, a hotărât ca toți evreii din țară să poarte un semn distinctiv.

Luându-se legătura cu domnul general N. Stoenescu, ministrul finanțelor, s-a
luat hotărârea ca acest semn să fie impus după terminarea subscripțiilor pentru
împrumutul intern¹.

Această chestiune a fost comunicată și domnului general Tătăranu, subșeful
Marelui Cartier General.

Secretar General,
colonel N. Pătruțoiu

Ibidem, Fond P.C.M. Cabinet, ds. 86, f. 69

¹ În contradicție cu această hotărâre, unele organe locale au luat totuși măsura introducerii
imediate a semnului distinctiv.

1941, august 19, București. Aviz al M.J., Consiliul Superior al Avocaților Publici, privind limitarea dreptului inginerilor evrei de a profesa și de a menține unele categorii în Colegiul Inginerilor.

Ministerul Justiției
Consiliul Superior al Avocaților Publici

Aviz nr. 996

Ședința de la 19 august 1941

Paul Porumbeanu președinte, I. Bogdan, Eugen Crăciun, N.C. Davidescu, A. Gorsky, Gr. Munteanu, D.M. Răsuceanu, N. Voinescu, Ulyse Vasilescu

Asupra adresei cu nr. 91621/941, prin care Ministerul Justiției, Direcțiunea Judiciară, cere Consiliului Superior să-și dea avizul cu privire la situația evreilor care au cerut înscrierea în Colegiul Inginerilor și cărora li se refuză înscrierea în Colegiu până la clarificarea în mod definitiv a situațiunii lor în raport cu Statutul Corpului.

Văzând și rezoluțiunea ministerială pusă pe referatul Direcțiunii Judiciare din Ministerul Justiției,

Ascultând raportul făcut în cauză de dl. consilier N. Davidescu,

Având în vedere că din actele de la ds. rezultă următoarele:

Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor, prin adresa nr. 50096 din 1 august 1941, cere Ministerului Justiției să avizeze asupra următoarelor chestiuni:

1. Dacă art. 6 al. b din legea 327/938 (pentru purtarea titlului și exercitarea profesiei de inginer și înființarea Colegiului Inginerilor) exclude pe inginerii evrei de la exercitarea profesiei de inginer.

2. Dacă trebuie să se aștepte o nouă reglementare a situațiunii inginerilor evrei și

3. Dacă până atunci se pot obliga comitetele de asociațiuni să procedeze la examinarea actelor depuse de inginerii evrei, dintre care unele așteaptă rezolvarea din 1939.

Pentru a explica motivele acestor întrebări, Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor arată că Colegiul inginerilor a cerut lămuriri asupra situației inginerilor evrei care solicită recunoașterea tabloului și înscrierea în Colegiu, cererile lor care trebuiau rezolvate conf. legii în termen de 45 zile, au rămas în nelucrare, deoarece potrivit art. 6 al. b din legea Colegiului Inginerilor se cere printre alte condițiuni de admitere în Colegiu și aceea ca solicitanții să se bucure de „toate drepturile civile și politice“, condițiune care n-ar mai putea fi azi îndeplinită, când printr-o serie de legi acele drepturi au fost suprimate ori reduse.

Chestiunea fiind trimisă spre rezolvare la Direcțiunea Judiciară din Ministerul Justiției, în urma referatului întocmit de arătata Direcțiune, chestiunea a fost supusă pe bază de rezoluțiune ministerială acestui Consiliu Superior.

Având în vedere că prin art. 66 din legea nr. 792/938 pentru purtarea titlului, exercitarea profesiei de inginer și înființarea Colegiului Inginerilor, republicată în Monitorul Oficial nr. 303/938, se prevede printre condițiunile ca un inginer să fie admis în corpul inginerilor și aceea ca el să se bucure de toate drepturile civile și politice.

Considerând că, potrivit art. 9 din decretul-lege privitor la starea juridică a locuitorilor evrei din România, publicată în Monitorul Oficial nr. 183 din 9 august 1940, numai evreii din categoria II-a, care au drepturile câștigate în mod legal, pot continua să-și exercite profesiunea de inginer, cu excepțiile arătate la art. 11 și 13,

Că, astfel fiind, numai evreii din categoria II-a, care erau înscriși în mod legal în Colegiul Inginerilor, vor putea fi menționați în acest Colegiu;

Considerând însă că, deși printr-o serie de decrete-legi ulterioare, s-au luat măsuri cu privire la situația evreilor din România, aceste măsuri n-au suprimat în mod general drepturile civile sau politice ale evreilor din categoria II-a ci numai au limitat, restrângându-le unele drepturi ale acestora, fără ca prin aceasta să se poată spune că ei au fost lipsiți, în mod total, de orice drept;

Că prin urmare, în lipsa unui text expres de lege, drepturile evreilor din categoria II-a dobândite prin articolul suscitât au rămas neschimbate;

Considerând însă că același art. 9, limitând exercițiul profesiei de inginer numai la evreii găsiți cu drepturi câștigate la apariția decretului-lege din 9 august 1940, a înțeles ca în viitor să nu se mai admită înscrierea în corpul inginerilor nici a celor din categoria II-a;

Că, în ce privește celelalte categorii de evrei, legea statutului evreilor arată prin art. 8 că pentru cei din categoria I se va întocmi un Jurnal al Consiliului de Miniștri, care va arăta limitele în care se va putea exercita profesiunea de inginer;

Că, de aici, urmează că dreptul lor de a figura în acest Colegiu sunt suspendate până la apariția acestui Jurnal, neputându-se admite ca cei din categoria I să aibă drepturi mai mari decât cei din categoria II;

Că, în ce privește evreii din categoria III, ei neavând drepturi politice și civile recunoscute printr-un text de lege, fie și în mod limitat, ei nu îndeplinesc condițiunea art. 6 litera b din legea Colegiului Inginerilor care constituie o condiție permanentă și esențială și în consecință ele (sic) nu mai pot exercita profesiunea de inginer;

Văzând și dispozițiunile art. 83 litera b din legea pentru organizarea Corpului de Avocați Publici,

Pentru aceste motive

Consiliul Superior

Avizează că numai evreii din categoria II, prevăzută de legea nr. 440/1940, înscriși până la data de 9 august 1940, rămân cu drepturi dobândite: alte înscrieri nu se mai pot face chiar dacă solicitanții fac parte din categoria II¹. (subl. ns).

Urmează semnăturile membrilor Consiliului Superior al Avocaților Publici.

Secretarul Consiliului Superior,

(ss) Indescifrabil

Ibidem, Fond M.J.D.J., ds. 114/1940, f. 424-425 f/v

¹ Vezi E.R., vol. I, doc. 58; vezi M.O., partea I, nr. 50, din 24 februarie 1942, f. 1375-1380, care publică numele inginerilor evrei radiati din Colegiul Inginerilor.

226

1941, august 21, Iași. Acte de violență armată ale unor soldați germani.

Chestura Poliției Iași, Buletin informativ no. 43813 1941 august 21

Avem onoare a vă raporta că în cursul nopții de 20 spre 21 august 1941 de la orele 18 până la ora 6 dim., nu s-a înâmplat nici un caz ce ar interesa ordinea și siguranța Statului.

Diverse

1. În seara zilei de 20 august a.c. pe la orele 21.30, un subofițer german fiind pe str. Răchitei, nu se știe pentru care motiv a tras un număr de 5 rachete roșii.

Sergentul Marin T. Nicolae din Bat. 1 Jand., care se afla cu o patrulă în apropiere, a încercat să pună în vedere subofițerului german să nu mai tragă, însă acesta neînțelegând, subofițerul german a continuat să tragă cu arma, intrând după aceasta în cantonamentul său din str. Rojniței no. 6¹.

Chester Pol. Iași, lt. col. Chirilovici

Comunicat: Comand. Mil. Iași, Marele Pretor, Inspect. Pol. Iași, Inspect. Jand. Iași, Prefectura jud. Iași, Bir. Statistic Mil. Iași, Serv. Pretoral „Ialomița“, Comand. 4 Terit. Iași, Subsect. 6 Pază Iași, Curtea Marțială M.U. 17, Parchetul General Iași, Parchetul Civ. Iași.

A.IȘ., Fond Pref. Jud. Iași, ds. 4/1941, vol. II, f. 228

¹ Un buletin informativ al U.M. Flamura relatează că: „... În noaptea de 23/24 iulie, câțiva militari germani și români au devastat templul evreesc din V. Dornei. Se fac cercetări“. (A.M.St.M., R.S.E.M. 1095 C0041).

La 26 iulie, un Buletin Informativ al Inspectoratului de Jandarmi Suceava arăta că mai mulți militari germani și români au deschis Templul evreiesc din Câmpulung și au devastat interiorul, luând cu ei și un ceas de perete. (A.F.C.E.R., Fond III, 1940-1944, ds. 411, f. 31).

La Bălți au fost dați în judecată mai mulți indivizi „la cari s-au găsit obiecte furate din casele jidanilor. Au mai fost arestați 2 evrei găsiți printre ruinele caselor“. (A.M.St.M., R.S.E.M. 1095 C0042).

La 2 august 1941, Divizia 14 Infanterie solicita ca „generalul Hauffe să trimită la Iași un pluton condus de un ofițer destoinic pentru menținerea ordinii și înlăturarea incidentelor provocate de coloanele germane ce trec prin Iași (trag noaptea, fac scandaluri prin cărciumi,

227

1941, august 21, Slatina. Situația grea a evreilor evacuați din Moldova și internați în lagărul Slatina, lipsiți de cele necesare hranei și de asistență medicală, ceea ce îi face inapți de muncă.

Garnizoana Slatina

Către

Dl. prefect al județului Olt

Am onoare a înainta aci anexat cererea-memoriu, făcut de Felix Sechter, în numele evreilor evacuați din Moldova și internați în lagărul de evrei Slatina.

Cele expuse în acest memoriu sunt juste și cer o rezolvare grabnică din două motive:

1. Lipsa materială pentru existența acestor evrei ca să fie apți la muncă de folos obștesc este o chestiune vitală.

2. Ajutorul sanitar celor care sunt inapți de muncă, precum și acelor greu bolnavi, este o chestiune tot atât de importantă nu numai pentru ei, dar mai ales pentru populațiunea românească, în mijlocul căroră ei trăiesc.

Propunem ca în ziua de vineri, 22 august, să fie vizitați sanitar toți acești evrei internați și apoi tratați astfel:

- cei inapți și greu bolnavi să fie ținuți în lagăr;

- cei apți pentru muncă să muncească ore mai multe pentru întreținerea lor și a celor rămași în lagăr.

Rugăm să binevoiți a ne comunica măsurile luate de dvs. ca rezolvare.

Comandantul Garnizoanei Slatina, colonel Angelescu

J. Ansel, op. cit., vol. III, p. 63

1941, august 22, Brăila. Comercianții evrei din orașul Brăila solicită autorizații de deplasare la furnizorii de mărfuri, pentru a asigura buna aprovizionare a populației și activitatea comercială normală.

Domnule prefect,

Subsemnații comercianți evrei și în numele colegilor din cuprinsul orașului Brăila, cu respect aducem la cunoștință domniei-voastre următoarele:

După cum știți, evreii în genere sunt opriți de a părăsi orașul de reședință.

Pentru evreii comercianți, acest fapt, al cărui caracter de permanență se menține, înseamnă desasortarea completă a magazinelor, ceea ce în mod fatal conduce la încetarea comerțului ce-l exercită.

Comercianții evrei, ca și cei creștini, sunt supuși legilor inflexibile ale comerțului, care cere o permanentă asortare cu mărfuri și o orientare asupra prețurilor.

Oricine se abate de la aceste principii ajunge la faliment, sau dacă își dă seama încetează de a mai face comerț.

Or, atât onor Ministerul Economiei Naționale, cât și onor Ministerul de Finanțe, interzic, sub pedeapsă, diminuarea activității comerciale a întreprinderilor și sub nici o formă nu aprobă încetarea unui comerț.

După cum se vede, măsura de a nu ne putea deplasa pentru a ne aproviziona cu mărfuri și nici de a fi aprovizionați la magazinele noastre de voiajor întrucât fabricile vând la locul lor, ne-a pus în situația de a diminua activitatea comercială a întreprinderilor noastre și care în mod cronometric duce la închiderea magazinelor, nemaivând mărfuri de vânzare.

Pe de altă parte, ca unii ce suntem strâns legați de viața națională a statului, simțim și avem obligația morală de a contribui din plin la operele de asistență pentru cei ce luptă, de a plăti toate dările, ca unii ce suntem buni români și de a contribui cu sume importante la subscrierea împrumutului pentru refacerea țării.

Toate aceste obligațiuni le cunoaștem și ținem a le îndeplini cu sfințenie pentru a dovedi legământul nostru și credința noastră în soarta neamului românesc de care sunt legate simțămintele și viața noastră.

Suntem oameni cinstiți și a căror viață de până acum corespunde moralei și a căror activitate de întotdeauna am integrat-o după interesele statului român.

Pentru noi și ceilalți negustori evrei, cinstiți și cu trecut cunoscut de aparatul de stat, cu respect, vă rugăm să binevoiți a interveni locului în drept pentru ca să ni se permită deplasarea condiționată, acolo de unde urmează să ne aprovizionăm cu mărfuri.

Primiți, domnule prefect, asigurarea celui mai profund respect¹.

Brăila, 22 august 1941^{*}

A.N., Fond M.A.I., ds. 544/1941, f. 330, 331 f/v, 332

Pe document, rezoluția:

„Să se arate în raport că nu se pot aproviziona cu mărfuri și sunt forțați să-și închidă magazinele și sunt expuși a fi dați în judecată la legea sabotajului“.

Pe acest memoriu trimis de M.A.I. M.Ec.N., șeful acestui departament a pus următoarea rezoluție: „Să se adreseze la intermediari români. Evreii nu se vor lăsa de vechile lor obiceiuri și se vor întinde iarăși peste tot. Să-și aducă români în întreprinderi pe care să-i plătească“.

Această rezoluție a fost comunicată Primăriei Brăila la 19 septembrie 1941. (*Ibidem*, f. 327).

* Urmează un număr de 31 de iscălituri, întărite de ștampile.

¹ La 2 septembrie 1941, C.C.I. Brăila trimite Prefecturii județului o adresă prin care arată că „în principiu suntem de acord cu motivarea petiției colective [...] rămâne însă ca la fiecare caz în parte cei interesați să obțină din partea Camerei un aviz bazat pe justificările asupra necesităților de aprovizionare și legăturilor ce are cu piața unde vrea să se deplaseze“. (*Ibidem*, f. 320).

229

1941, august 25, Corp IV Teritorial. Măsuri restrictive impuse evreilor din raza de activitate a Corpului IV Teritorial.

Ordonanța nr. 3

Noi, generalul Cernătescu Constantin, comandantul Comandamentului Corp IV Teritorial:

Având în vedere decretul-lege nr. 1780 din 21 iunie 1941, privitor la mobilizarea armatei și dispozițiunile art. 480 al. II C.J.M.

Având în vedere interesul de a se garanta siguranța armatei, apărarea țării și ordinea publică

Ordonăm:

Art. 1. Toți locuitorii de origine etnică evreiască, de orice sex și vârstă, aflați în trecere sau domiciliați pe teritoriul juridic al Comandamentului IV Teritorial (județele Iași, Baia, Botoșani, Roman, Bălți, Soroca), sunt obligați, în 48 de ore de la publicarea prezentei ordonanțe a purta, cusut în partea stângă a pieptului, în mod vizibil, pe fond negru, un semn distinctiv, format din două triunghiuri echilaterale, cu baza de 7 (șapte) centimetri, suprapuse în așa fel ca să formeze steaua evreiască și care se va confecționa din pânză galbenă.

Art. 2. Călcarea dispozițiilor prevăzute de prezenta ordonanță chiar numai din neglijență, se pedepsește cu închisoare corecțională, de la 6 (șase) luni la 5 (cinci)

ani și cu amendă de la lei 2 000 (două mii) lei la lei 20 000 (douăzeci mii), pronunțându-se și pedepsele complimentare prevăzute de art. 25 din C.P. Mihai I.

Art. 3. Constatarea infracțiunilor din prezenta ordonanță este dată în competența organelor polițienesti, militare și ordinare, care vor dresa procese verbale ce se vor înainta Curții Marțiale a Comandamentului IV Teritorial. În lipsa unor asemenea constatări, dovada se va face prin mijloacele de probațiune prevăzute de art. 137 Pr.P.

Art. 4. Prezenta ordonanță se va afișa pe străzi, în localuri, instituțiuni publice și particulare, intrând în vigoare de la data afișării.

Dată la Comandamentul IV Teritorial astăzi 25 august 1941.

Comandantul Comand. IV Teritorial, general Cernătescu

Șeful de Stat Major, colonel Caracaș Sava

Prim procuror instructor militar, maior magistrat, (ss) Twess Otto

J. Ancel, op. cit., vol. III, p. 75

230

1941, august 26, București. Prin ordin al M.A.I. se interzice accesul evreilor la ștranduri.

Ministerul Afacerilor Interne

Secretariatul General

nr. 17638

26 august 1941

Inspectoratul General al Jandarmeriei

În conformitate cu ordinul domnului ministru subsecretar de stat, general de divizie I. Popescu,

Am onoarea a vă comunica că accesul evreilor la ștranduri este cu totul oprit.

Rugăm dați dispozițiile d-voastră de urmare.

L.S. secretar general, (ss) maior I. Plesnilă

Ibidem, p. 79

VIII. EVACUĂRI, MASACRE, GHETOURI ÎN BASARABIA ȘI BUCOVINA. IULIE-AUGUST 1941

231

1941, iulie 13, Chișinău. Organele Jandarmeriei Chișinău informează despre reținerea, împușcarea și alte măsuri luate împotriva unor evrei, ca și a unor români, în localități din Basarabia.

Inspectoratul de Jandarmi Chișinău
Buletin informativ
13-14 iulie 1941
Tg. Ungheni - 15 iulie 1941

La secția de Jandarmi Fălești s-au reținut un număr de 2 460 evrei care au fost instalați într-o mahala, unde se hrănesc pe cont propriu. Dintre aceștia s-au luat ostateci care sunt ținuți sub stare de arest la secție.

În afară de aceștia, un număr de 560 evrei aduși de Comp. 414 Poliție au fost ridicați de trupele germane și transportați cu camioanele în direcție necunoscută.

- 10 evrei învinuiți că au tras în trupele germane au fost înaintați cu actele dresate Curții Marțiale¹.

A.M.St.M., R.S.E.M. 1160, CO 477-78

¹ Buletinul Informativ din 6 august 1941 relatează despre 250 de evrei împușcați (*Ibidem, C0539*), iar Buletinul Informativ din 13 august 1941 semnalează că alți 200 de evrei, între orele 0 și 4, au fost împușcați de Compania 23 Poliție (*Ibidem, C0572*).

Buletinul Informativ din 2 iulie 1941 arată că patru moldoveni și ruși au fost împușcați pentru că au fugit de sub escortă și îngropați pe loc. Aceștia fuseseră arestați sub învinuirea că au tras în armata română și au rupt drapelul românesc la retragerea armatei române din Basarabia.

Un document care cuprinde o listă cu români suspecti de a fi simpatizat cu U.R.S.S. în timpul ocupației (1940-1941) dă exemplul Iconomului Stavrofor Victor Popovici, directorul Seminarului Teologic din Chișinău, care a refuzat să se refugieze în Vechiul Regat în 1940 și să predea casa de bani și arhiva. S-a lepădat de preoție și a luat cuvântul împotriva României. (*Ibidem*, R.S.E.M. 1178, C0109-110). Un Buletin contrainformativ pe perioada 10-20 august 1941 al Inspectoratului Regional de Poliție Chișinău prezintă cazul lui Gonța Ștefan, agronom la ferma model din Orhei, care i-a îndemnat pe țărani să distrugă această fermă, odată cu intrarea armatelor româno-germane în Basarabia, el însuși incendiind recolta de pe trei ha.

Arestarea și trimiterea în judecată a unor români care au colaborat cu ocupantul sovietic au luat o asemenea amploare, încât o notă din 2 septembrie 1941 semnala că „unele posturi de jandarmi din Basarabia întocmesc acte cu prea mare ușurință și adesea chiar cu patimă, trimițând la Curțile Marțiale arestați cărora nu li s-a stabilit nici o vină“.

Direcția Justiției Militare apreciază că acest procedeu lasă impresia în rândurile populației basarabene că teroarea fostului regim comunist continuă, ceea ce este dăunător intereselor statului. (*Ibidem*, C0389).

Fenomenul l-a determinat pe I. Antonescu și pe guvernatorul C. Calotescu să considere că în curând satele basarabene vor rămâne fără țărani dacă arestările continuă; generalul Antonescu a cerut chiar „îngăduință“ pentru românii care au manifestat împotriva Armatei Române în vara anului 1940. (*A.N., Fond M.A.I., ds. 36/1941, f. 6-7*)

În ședința Consiliului de Miniștri din 8 iulie 1941, prezidată de Mihai Antonescu, vicepreședinte al C.M., acesta dădea o justificare juridică asasinatelor comise în Basarabia și Bucovina după declanșarea războiului împotriva U.R.S.S. Astfel, M. Antonescu declara cu privire la modul de comportare a autorităților române în teritoriile eliberate:

„... Vreau de la început să vă atrag atenția asupra unui lucru pe care juriștii noștri l-au omis și care totuși constituie un punct principal al stărilor legale de astăzi de la care trebuie să pornim, ca de la o mare realitate. Atâta vreme cât ostilitățile continuă, atâta vreme cât statul român nu a făcut un decret de anexiune a acestor teritorii, cu organizarea cărora noi ne ocupăm, noi ne găsim într-un regim de ocupație belică, iar nu de ocupațiune ca mod de dobândire a teritoriului. Prin urmare, aici se exercită o suveranitate de ocupant, iar nu de stat suveran. Până în momentul când vom face declarațiunea de anexiune formală - și aceasta n-o putem face decât în momentul când ostilitățile sunt terminate sau când ajung la un punct când ne îngăduie anexiunea formală - până atunci din punct de vedere al dreptului pur, noi ne găsim într-o ocupațiune militară și regimul legal este condus de legile războiului.

Cum veacuri întregi pentru neamul acesta nu a existat lege, ci a existat lege împotriva lui, cum anul trecut în 1940, nu a existat lege pentru neamul românesc ca să-și prăvălească pământurile sub dominația bolșevică, astăzi nu există lege pentru neamul românesc în fața drepturilor sfinte de a se întrupa și de a-și reconstitui ființa națională. Nici o lege. Două-trei săptămâni nu fac nici o lege pentru Basarabia și Bucovina. Toate conflictele de lege ce se vor ivi, problemele de naștere, de crime și de represiune și sistemul de pedeapsă pe care va trebui să-l aplicăm, îl vom face. Vom crea legi speciale pentru ca să rezolvăm problema conflictelor(?) legilor provinciale, dar în nici un caz nu ne mai oprim în fața unor dispozițiuni legale, ca să le introducem astăzi pentru ca mâine să le călcăm noi cei dintâi“. (*Ibidem*, Fond P.C.M. Cab., ds. 475/1941, f. 103-128). (Vezi și „E.R.“, vol. II, doc. 99).

1941, iulie 17, Bălți. Evreii concentrați în localități din județul Bălți să fie trimiși în interiorul țării pentru muncă.

Oficiul Marelui Pretor
nr. 223 din 17 iulie 1941
Serviciul Marelui Pretor

Către

Marele Cartier General
Secția II-a

Am onoare a raporta:

În urma inspecțiilor făcute în județul Bălți în ziua de 16 și 17 iulie a.c., am constatat că Divizia 8-a din zonă a trimis la:

- Fălești-Bălți, un număr de 1 546 evrei;
- Bălți, un număr de 1 235 evrei;
- La Limbenii Noi, circa 700 evrei în lagăr.

Din informațiuni, Divizia 8-a ar mai trimite aproximativ 5 000 evrei spre Bălți.

- nu are cine să-i păzească;
- nu are cine să-i hrănească¹.

Mare pretor,
general (ss) Ioan Topor

A.Y.V.I., Colecția Matatias Carp, 011/96 a

¹ O zi mai târziu, generalul Ioan Topor revine, comunicând: „Rămânerea lor în Basarabia este inoportună. Rog dispuneți transportarea lor în interior pentru muncă”. (*Ibidem*)

1941, iulie 18, Soroca. Generalul Ioan Topor ordonă trimiterea a 69 de evrei peste Nistru și nu în interiorul țării.

Conf. Personal
nr. 596 din 18.7.1941
Divizia 8-a Infanterie
Serviciu Pretoral

Către
Legiunea de Jandarmi Soroca

Înaintăm un număr de 69 evrei prevăzuți în alăturatul tabel nominal, ca unii ce sunt din orașul Soroca și pe care dvs. trebuie a lua imediat măsurile de rigoare pentru ca ei să fie trecuți ori pe unde și orișicum, Nistrul.

Vi se anexează în copie și ordinul d-lui general Topor, dat cu ocazia inspecției ce a făcut d-sa prin Basarabia.

Pretorul comand. M.U. Of. Post. Militar 18, lt. colonel (ss) Ursoiu

Copie: 17.7.1941

Țara n-are nevoie de evrei și trebuie curățată de evrei.

Nici o M.U. n-a mai trimis evrei în interior în lagăre căci nu există nici un lagăr. Evreii trebuie trecuți peste Nistru nu peste Prut.

Eu nu am înființat nici un lagăr și nici nu am dat un asemenea ordin.

Este oprit a mai trimite evrei în interior și nici hrană. Legiunile nu au de unde să le dea.

Legiunea are ordin a vă înapoia toți evreii. Conformați-vă

General (ss) Ioan Topor

Se certifică de noi prezenta copie fiind conformă cu originalul

Pretorul comand. M.U. Of. Poștal Militar 18,
lt. colonel (ss) Ursoiu

A.N., Fond M.A.I., ds. 36/1941, f. 5

1941, iulie 20, Cernăuți. Ordonanța Împuternicitului generalului Ion Antonescu pentru administrarea Bucovinei, care instituie măsuri restrictive împotriva evreilor.

Ordonanța nr. 1344 din 20 iulie 1941

Noi, Alexandru Rioșanu, împuternicitul d-lui general Ion Antonescu pentru administrarea Bucovinei. Având în vedere interesul ordinii și siguranței publice

Ordonăm:

Art. 1. Circulația evreilor este cu desăvârșire interzisă în grupuri mai mari de trei persoane și nu se va face decât între orele 6 și 20.

Art. 2. Evreii nu pot face cumpărături în piețe decât între orele 9,30-11. Pâinea va putea fi cumpărată începând de la orele (indescifrabil).

Art. 3. Se interzic cu desăvârșire firmele evreiești în (indescifrabil).

Art. 4. Se interzic în mod absolut arborarea oricărui fel de drapele la prăvăliile și casele evreiești, inclusiv drapelul puterilor germane și italiene.

Art. 5. Liberii profesioniști evrei vor pune imediat la intrarea clădirilor în care își vor exercita profesiunile, plăcițe cu numele și pronumele, profesiunea, indicația „evreu” și orele de consultație.

Art. 6. Evreii de orice vârstă și sex sunt obligați a purta în partea stângă a pieptului, prins în mod vizibil, un semn distinctiv format din două triunghiuri echilaterale cu bazele de 6 centimetri, suprapuse în așa fel ca să formeze steaua evreiască și care se va confecționa din pânză galbenă.

Art. 7. Orice abatere de la prezenta ordonanță va fi sancționată cu internarea în lagăr, în afară de pedepsele mai grave ce se vor putea aplica conform legilor penale ordinare și speciale.

Alexandru Rioșanu

J. Ancel, op. cit., vol. 5, f. 20

1941, iulie 25, București. Ziarul „Popolo di Roma“ publică constatările unui corespondent al său care a vizitat ghetoul din Hotin.

Revista presei italiene

„Popolo di Roma“ din 10 iulie face loc unui articol intitulat „Amintiri despre Basarabia“ și scris de d. G. Angioletti. Autorul istorisește cu multă culoare o călătorie a sa în Basarabia, înfățișând în imagini de un realism crud și dureros, diferite aspecte ale provinciei și oprindu-se asupra Hotinului dinainte de ocupația sovietică, redă un tablou sugestiv și plastic. D-sa vorbește despre ghetoul din Hotin, pe care îl socoate a fi „cel mai nenorocit și mai sărac ghetou din lume“. (subl. ns.).

A.N., Fond M.P.N., Informații, ds. 828, f. 163

1941, iulie 26, Iași. Ordinul Poliției Iași de a se lua măsuri pentru ca evreii refugiați din teritoriul evacuat - Basarabia și Bucovina de Nord - originari din aceste provincii să părăsească țara în termen de cinci zile.

Chestura Poliției Iași

Circa 5-a Poliție este avizată la 26/7/1940

În conformitate cu ordinul Direcțiunei veți lua măsuri imediate ca toți evreii refugiați din teritoriul evacuat Basarabia și Bucovina de Nord și originari din aceste teritorii să părăsească țara în termen de 5 zile.

După termenul de 5 zile cei ce nu vor fi plecați vor fi înaintați Inspectoratelor de Poliție respective: Vatra Dornei, Iași și Galați pentru a fi trecuți peste frontieră prin orice mijloace.

Evreii refugiați din Bucovina să fie trecuți prin punctul de frontieră Vicșani, iar cei originari din Basarabia prin punctul de frontieră Iași-Ungheni sau Galați-Reni. Ne veți raporta de executare.

Chestor Poliția Iași, (ss) A. Stratan
Șef Birou Siguranță, Cezar Ambrozie

A.IȘ., Fond Circ. Comis. 5 Pol. Iași, ds. 2/1940, f. 212

237

1941, iulie 28. Raport al Regimentului 6 Vânători P.A.,
despre acțiuni represive contra evreilor din
județele Bălți, Iași și Soroca.

Regimentul 6 Vânători P.A.
Oficiul Poștal Militar no. 10
no. 700 din 28 iulie 1941

Către Divizia 14-a Infanterie
- Biroul 2 Informații -

La ordinul dvs. no. 24354 din 23 iulie 1941,

Am onoare a raporta că în intervalul de la 22 iunie până în prezent, au fost executați un număr de 40 jidani din com. Sculeni Tg., jud. Iași, 14 jidani în orașul Bălți și 120 jidani din com. Mărculești, jud. Soroca, în total 174 jidani.

1) Din cei 40 jidani predați de Comandamentul german, 14 au fost împușcați deoarece au încercat să fugă de sub escortă, iar 28 au fost executați pe D. Stânca în ziua de 28 iunie 1941, pentru motivele următoare:

- au tăiat cablul telefonic;
- au semnalizat din Tg. Sculeni armatei sovietice care se afla pe D. Nord Sculeni, indicând posturile de comandă ale infanteriei și artileriei, precum și amplasamentele bateriilor de artilerie care au fost bombardate cu precizie de artileria sovietică;

- au sabotat armata română și germană, trăgând foc de arme și aruncând grenade asupra soldaților în timpul când erau evacuați din Sculeni.

2) Dintr-un număr de 500 jidani găsiți în orașul Bălți, au fost executați numai 14 jidani care au declarat, atât ei cât și ceilalți jidani care au fost arestați pentru cercetări, că au fost aprigi comuniști și au sabotat armata în timpul ocupării orașului Bălți și care erau în cea mai mare parte autorii incendiilor din orașul Bălți.

Restul de 486 jidani au fost trimiși conform ordinului Comandamentului German, la Chestura Poliției Bălți, spre a fi internați în lagăr.

3) Din cei 120 jidani din Mărculești, care au luptat în rândurile armatei sovietice (după propriile lor declarații) un număr de 100 jidani erau răniți de glonț, dovada cea mai indiscutabilă a luptei lor împotriva armatei române în rândurile armatei roșii. Unii din ei au declarat că au împins înaintea tancurilor sovietice care nu mai puteau înainta cu motorul propriu.

Toți jidanii arătați mai sus au fost executați bazându-se pe ordinul Armatei 3-a no. 1949/1941, comunicat cu al Div. 14-a no. 24218 din 11 iulie 1941, punctul 2 în care se specifică: „Toți indivizii care trag în trupe și autorități să fie executați pe loc”, precum și pe ordinul Armatei 3-a no. 20555/1941, comunicat cu al Div. 14-a no. 24153 din 1 iulie 1941 care ordonă „Să se procedeze fără cruțare față de cei găsiți vinovați de acte împotriva armatei”.

Totodată, raportăm că datorită acțiunii jidanilor din Mărculești, Regimentul a pierdut în ziua de 12 iulie 1941 pe Dealul Mărculești: un cpt. act., 2 sublocot. rez. răniți, 33 morți, 23 răniți și 12 dispăruți trupă din Compania 2-a și un ofițer rez. mort și 14 morți, 6 răniți și un dispărut din Comp. 4-a.

Numărul jidanilor împușcați este prea mic față de jertfele noastre din cauza lor¹.

Comandantul Regimentului 6 Vânători, colonel Matieș Ermil
Ofițer informator, căpitan Ion V. Stihi

A.M.St.M., Div. 14 Infanterie, ds. 111/1941, f. 447 f/v; vezi și B.A.R., A.I., Fond XXIV, ds. 3246, f. 68-69

¹ Vezi și doc. 172 din volum.

1941, iulie 28. Corpul de Munte raportează Armatei a III-a că 12 260 de evrei din Basarabia au fost predați plutonului de jandarmi din comuna Cozlov, fără nici o dispoziție privind situația lor.

Corpul de Munte
nr. 20690R din 28.VII-1941

Statul Major

Of. Poștal Militar nr. 22
Secret F. Urgent

Corpul de Munte
Către
Armata a III-a
Secția a 2-a

Am onoare a raporta următoarele:

Acest comandament a lăsat provizoriu un pluton pentru paza podului de peste Nistru la Cozlov.

Dând ordin plutonului de a reveni la companie, comandantul plutonului raportează:

În ziua de 27 și 28 iulie a.c. au fost dați în primire comandantului acelu pluton de jandarmi un număr de 12 260 evrei din Basarabia, care staționează în comuna Cozlov, fără nici o dispozițiune cu privire la destinația lor,

Fiind în număr foarte mare și trăind în mizerie, evreii sunt foarte agresivi și greu de stăpânit.

Întrucât nevoile de pază și siguranța frontului a Corpului de Munte sunt multiple și în continuă creștere, am onoare a vă raporta să binevoiți a dispune de urgență ca paza podului de la Cozlov și a evreilor de acolo să fie făcută de armată în scopul recuperării plutonului de jandarmi detașat de acest Comandament.

Se anexează în copie raportul comandantului plutonului de jandarmi ce fusese lăsat la podul Cozlov.

D.O. Șeful Statului Major, lt. col. I. Chirichiu

Ibidem, R.S.E.M. 888, C0656

1941, iulie 28. Sesizare a Companiei de Poliție nr. 11, prin care raportează că nu știe ce măsuri să ia privind pe cei 10 000 de evrei trimiși din Basarabia peste Nistru.

Compania de Poliție nr. 11
din 28 iulie 1941
Sblt. I. Manu

Către

Comp. 58 Poliție

La ordinul dvs. din 26 iulie 1941,

Avem onoare a raporta că în ziua de 27 iulie ne-au fost trimiși din Basarabia 4 260 evrei iar astăzi ne-au sosit încă 6 000, total peste 10 000 (zece mii).

Deocamdată staționează cu toții în această comună. Fiind un număr foarte mare lipsiți complet de hrană, sunt foarte agresivi și greu de stăpânit.

Nu cunosc încă măsurile ce se vor lua de armată, căci văd un iminent pericol pentru spatele frontului deoarece acești 10 000 de agenți provocatori pot lua în orice moment arme de la populația ucraineană, iar teritoriul este în mare parte presărat cu armament ce nu a putut fi încă ridicat de pe câmpul de luptă.

Nu aș putea lăsa în voia sorții și expuse pericolului de a fi atacate coloanele militare ce încă mai trec pe aici fără a menține într-o severă pază pe toți acești evrei, părăsind imediat garnizoana.

Rog ordonați în consecință.

Sblt. (ss) I. Manu

Ibidem, C0657

Pe acest document, referatul Comandamentului Armatei a III-a Stat Major, secția a II-a din 31. VII. 1941, semnat de pretorul col. Barcan: „Nu cunosc autoritatea care a ordonat trecerea jidanilor din Basarabia în Ucraina.

La Cozlov nu avem nici o unitate de jandarmi, fiind o distanță f. mare, nici nu se poate trimite.

Operațiunile viitoare necesitând o pază vigilentă a spatelui armatei din apropierea frontului, efectivele ce avem sunt insuficiente.

Opinie ca jidanii să fie împărțiți prin satele din Ucraina în imediata apropiere a Nistrului, fiind lăsați liberi să-și câștige existența la munca câmpului, nefiindu-le îngăduit a trece Nistrul în Basarabia“. (*Ibidem, C0660*). (Vezi doc. 241 din volum).

1941, iulie 29, Cernăuți. Împuternicitul generalului Ion Antonescu pentru administrarea Bucovinei dispune emiterea unei ordonanțe ca „toți evreii [...] să poarte obligatoriu și vizibil o brasardă de culoare albă, pe care să fie aplicată steaua evreiască, plină, în șase colțuri, în culoare neagră”.

Împuternicitul generalului Antonescu
pentru Administrarea Bucovinei
Nr. 1025/1941

29 iulie

D-sale domnului comandant militar al Teritoriilor eliberate din Bucovina
Cernăuți

Domnule general,

Constatându-se în ultimul timp că evreii și-au făcut pretutindeni apariția în mase compacte;

Că în repetate rânduri au fost văzuți atât soldați români, cât și germani stând de vorbă cu femei și fete evreice, care caută societatea ofițerilor și subofițerilor cu scopuri subversive, astfel că pot fi un pericol pentru siguranța statului, avem onoarea a vă ruga să binevoiți a emite o ordonanță valabilă pentru întregul teritoriu care ține de Bucovina eliberată, prin care să se ordone - sub sancțiune penală - că toți evreii bărbați și femei să poarte obligatoriu și vizibil o brasardă de culoare albă, pe care să fie aplicată steaua evreiască, plină, în șase colțuri, în culoare neagră. (subl. ns).

Afișarea acestei ordonanțe vă rugăm să binevoiți a dispune de urgență pe întreg teritoriul provinciei Bucovina eliberată.

Împuternicitul generalului Antonescu pentru administrarea Bucovinei,
(ss) col. Rioșanu

A.C.G.G., Universitatea Tel Aviv, microfilme Cernăuți

1941, iulie 30, Iampol. Comandamentul Armatei a XI-a (germană) semnaleză aducerea a mii de evrei la Iampol, cu consecințe negative asupra frontului.

Comandamentul Armatei a XI-a (germană)

Din raportul Comandamentului circulației de la Iampol rezultă că în Iampol s-ar găsi mai multe mii de jidani, între care femei, copii și moșnegi. Aceștia ar fi fost transportați de eșaloanele românești peste Nistru spre Est.

Mulțimea aceasta nu este păzită. De asemenea nu s-a asigurat aprovizionarea ei. De aceea ei circulă prin Iampol, prădând pentru a se putea hrăni. O mare parte din ei deja mor de foame.

Comandamentul Suprem al trupelor germane din România atrage atenția că concentrarea și deplasarea unor mase de jidani în teritoriul spatelui Armatei periclitează aprovizionările armatei și în consecință nu sunt de dorit..

Aprovizionarea unor mase mari de oameni nu este posibilă pentru armată. Prin mase atât de mari de oameni este periclitată siguranța legăturilor și se alimentează propagarea bolilor contagioase.

Din această cauză, Comandamentul Superior al trupelor a luat măsuri pentru a se opri transportarea jidanilor și rușilor peste Nistru, spre Est.

Din această cauză rugăm a se lua măsuri pentru a se împiedica pe viitor asemenea aglomerări și transporturi¹.

Comandamentul Armatei XI-a,
(ss) Indescifrabil²

A.M.St.M., R.S.E.M. 1095/C0649

Pe document, rezoluția:

„26. VIII.1941. Biroul Comandamentului M.C.G. a dat dispozițiune, noi nu mai putem da acum ordine”.

¹ Această situație a constituit obiectul unei controverse între unitățile germane, care au retrimis la vest de Nistru cca 15 000 de evrei, și cele române. Chiar Antonescu a protestat împotriva acestei măsuri. (Vezi Studiul introductiv, p. XXI).

² Originalul este în limba germană, iar traducerea în limba română este vizată de căpitanul Virgil Popescu.

1941, iulie 31, Chișinău. Ordin al Armatei a IV-a
pentru a interzice intrarea evreilor din
Ucraina în Basarabia.

Armata a IV-a
Stat Major, Secția II-a, Bir. 2
Oficiul Poștal Militar nr. 5

Nr. 21076 din 31 iulie 1941
Armata IV-a

Comunicat: M.U. imediat în subordine, Insp. Jandarmi Chișinău, Inspect. Poliție
Chișinău și Galați, Comand. Militar oraș Chișinău, Reg. 5 Grăniceri Pază.
Pentru executare.

Către
Comand. militar al orașului Chișinău

Cu onoare se comunică următoarele:
Suntem informați că evreii trec Nistrul din Ucraina în Basarabia.

Vă rugăm a lua măsuri să se vegheze strict ca nici unul să nu mai poată trece în
Basarabia, iar acei care au reușit să treacă până acum, pe măsură ce vor fi identificați,
să fie trimiși înapoi în Ucraina.

D.O. Șeful de Stat Major, colonel (ss) Eftimiu
Șeful Secției II-a, colonel (ss) Indescifrabil
B.A.R., A.I., Fond XXIV, ds. 3316, f. 30

Pe document, rezoluția:

„Se face cunoscut tuturor organelor de poliție, pentru a veghea ca să nu intre nimeni în
Chișinău. Colonel (ss) Tudosie“.

1941, iulie, Orhei. Extrase din declarațiile unor
participanți la masacrele de la Orhei
împotriva evreilor.

Masacrele de la Orhei

Declarația plut. major în rezervă Maftei Gheorghe¹ la ancheta din anul 1950:

„Când am ajuns în comuna Negreni am fost chemat de locot. Popoiu și-a dat
ordin ca toți evreii ce i-a adunat șeful de post Gafițan trebuie să-i executăm. Apoi am
plecat cu plutonier Baciuc Constantin și Gafițean la casa unde era (sic!) adunați evreii,

acolo am luat un evreu din casă și l-am strâns de gât până ce a murit. După aceea am plecat și a (sic!) rămas plt. Badiu Constantin și Gafițeanu și cam pe la orele 2 noaptea am auzit focuri de armă automată. Dimineața când s-a luminat de ziuă a chemat pe Popoiu și i s-a arătat cadavrele în beci și el s-a uitat și a pus mâinile la ochi.

La postul meu... mai precizez că au fost aduși un evreu și o evreică bătrână de dl. Bădiu Constantin ziua și l-au ținut la post timp de 24 ore când a doua zi am trimis pe jand. Lotica Ioan cu străjerul Roșca Nicolae la locul indicat de mine ca să facă o groapă cu scopul ca seara să duc acolo pe evrei și să-i execut...

Ajunși la locul indicat, evreii au fost așezați la marginea gropii, iar noi la o depărtare de circa 5 metri și eu am tras în bărbat, iar soldatul Uță în evreică, eu personal am tras un număr de 2 cartușe și evreul a murit, iar soldatul Uță a tras două cartușe în evreică.

După ce i-am executat, am stat în acel loc și am pus jandarmii și străjerul care a fost cu noi de a astupat groapa.

La această execuție, plut. Badiu Constantin nu a tras nici un cartuș, el a stat mai la o parte“.

[Un alt martor] Octavian Popescu dă o declarație care se referă la executarea evreilor dintr-un ghetou (Tirlojeni - documentul neclar), fiecare ofițer primind câte 2 evrei.

A.S.R.I., F.P. 22539/vol. 3, f. 21-23

¹ Depoziția martorului Gheorghe Maței la procesul celor 19 comandanți, ofițeri și ofițeri administrativi ai jandarmeriilor județene de la Cernăuți, Hotin, Orhei, Cetatea Albă, Ismail și Chișinău².

² Declarațiile altor martori care au fost detașați în iulie 1941 la Legiunea de Jandarmi Orhei, făcute la procesul din 1950. Astfel, plut. major de miliție Ion Lubov relatea:

„Am trimis pe jandarmi să facă o groapă la 2 km de comună. În aceeași seară, eu, împreună cu jandarmul Pestelnicu și cu 3 locuitori și ei înarmați, i-am dus (pe evrei - n.n.) la locul indicat, spunându-le evreilor că îi duc în transferare.

La fața locului, în fața gropii făcute, am deschis cu toții foc asupra evreilor după care au murit pe loc. În acești evrei eu am tras trei focuri de pistol. După ce au fost împușcați, eu am plecat la post“. (*Ibidem*, vol. 2, f. 22).

O altă declarație a lui Dumitru Petre: „A doua noapte am fost strânși din nou de plut. Major Chițu, care ne-a spus că din ordinul maiorului Bechi, în noaptea aceea vom executa evrei din ghetoul Telmasi (?).

Pe la vreo 1-2 noaptea, am fost sculat de plut. major Chițu, care era șeful postului Susleni de care depindeam și eu și împreună cu plut. maj. Chițu și-a adunat secția și pe urmă ne-a dat direcția ghetoul.

Ajunși la ghetou, am găsit evrei 40-50, jandarmi, subofițeri și în termen, după care adjutantul Mincu Filip, plut. major Chițu i-a scos din ghetou și a predat fiecăruia câte doi evrei, dându-mi și mie doi evrei bătrâni de circa 70-80 de ani și încolonați am plecat cu ei în apropierea podului Teleuțești, unde evreii au fost așezați din ordinul maiorului Bechi cu fața la pământ, iar jandarmii în linie în (declarația fiind manuscrisă, este greu de descifrat, uneori chiar ilizibilă) spatele lor și la ordinul plut. major Chițu a comandat deschiderea focului, am tras toți în același timp am tras și eu câte un cartuș în evreii ce ni s-au dat în primire pentru execuție,

lovindu-i în cap mortal, după care am plecat la cantonament, rămânând pe loc maiorul Bechi, lt. Popovici, plut. Maj. șef Mincu Filip și plut. Major Chițu Anghel, care au venit și ei ulterior după noi". (*Ibidem*, f. 41, f/v).

Declarații asemănătoare privind executarea evreilor în jud. Orhei face plut. major Vasile Semeniciuc, la 4.III.1950, când era angajat la Securitatea R.P.R. El relatează despre cuvântările ținute de col. T. Meculescu, maiorul Bechi și alții, care înainte de a fi trimiși în județul Orhei, fiind adunați la Roman, îndemnavu ostașii să-i extermine pe evrei. (*Ibidem*, f. 43/v-44).

Constantin Marinou declara în fața anchetatorilor, în 1950, când era comandantul postului de miliție din comuna Slăvești-Vâlcea: „Aci (la postul de jandarmi Piatra - n.n.) am găsit deținuți mai mulți evrei de către șeful postului care îmi amintesc că îi spune Obreja și serg. elev Pallade Vasile. Seara am văzut când plut. major Chițu sta de vorbă cu șeful postului, plut. Obreja, referitor la evrei.

Pe mine m-a pus să păzesc evreicele, în număr de trei și un copil care erau închiși într-o cameră, iar în altă cameră se aflau 2 evrei, una femeie cu un copil în brațe. Peste noapte plut. major Chițu chema câte un evreu într-una din camere separat și îi cerceta.

Dimineața, am primit ordin eu, împreună cu sergentul elev Pallade, să luăm toți evreii și să plecăm cu ei în direcția Sculeni, să fie executați la locul indicat.

Am luat evreii în număr de 8 dintre care au fost 2 bărbați bătrâni, trei femei, una fată de circa 18 ani, un copil de șase ani și un copil circa de șase luni și împreună cu jandarmii (nume neclar - n.n.) Gheorghe și încă unul al cărui nume nu-l mai țin minte și toți patru am condus grupul de evrei spre locul de execuție, care a fost fixat dinainte.

Ajungând la locul indicat, unde se găsea un grup de salcâmi, aici elev sergent Pallade a spus să stea la umbră să se mai odihnească. La un moment dat am deschis foc asupra lor, iar un evreu bătrân a vrut să fugă de-a bușilea, eu am tras cu arma trei gloanțe până ce a căzut mort. În acest timp, ceilalți jandarmi au tras în grupul celorlalți evrei. La verificarea morții, cadavrele fiind unele peste altele, s-a găsit o femeie care nu murise, iar copilul mic de asemenea mișca. Eu am spus serg. Elev Pallade să-i dea drumul acelei femei, dar serg. Elev Pallade a spus că nu se poate și a tras și în dânsa și în copilul mic. Evreii au fost îngropați în aceeași zi de locuitorii din comună (comuna Sculeni - n.n.) trimiși de șeful de secție și cel de post". (*Ibidem*, f. 66, f/v).

O relatare similară face și Călugăru David, ca și alți numeroși martori interogați de organele de cercetare penală în 1950. (*Ibidem*, f. 68, f/v).

Documente privind masacrele din Bucovina și Basarabia în vara anului 1941 au fost publicate în lucrarea: *The Romanian Way of Solving the „Jewish Problem” in Bessarabia and Bukovina, June-July 1941*, de Jean Ancel, apărută în „Yad Vashem Studies XIX“, Jerusalem, 1988, p. 187-232, și reproduse în „Revista Culturii Mozaic“ nr. 705-714, 15 decembrie 1990 - 1 mai 1991.

1941, august 3, Soroca. Consiliul Prefecturii Soroca hotărăște internarea evreilor în lagăre și organizarea muncii obligatorii.

România
Prefectura județului Soroca
nr. 330 din 3 august 1941

D-lui comandant al Legiunii Jandarmi Soroca

Potrivit hotărârii luate în ședința Consiliului de la Prefectură din 26 iulie a.c., la care a participat și dl. sublocotenent Hulubei Octav, delegatul acelei Legiuni, vă rugăm a lua cele mai energice măsuri pentru a se aduce imediat la îndeplinire cele ce urmează:

1. Dați tot concursul preturilor și comunelor din județ, în vederea organizării muncii de folos obștesc pentru strângerea recoltei și repararea drumurilor.

12. Să se strângă toți jidanii de ambe sexe, inclusiv copiii, de pe teritoriul întregului județ, care vor fi ținuți sub strictă supraveghere și pază în lagărele înființate.

17. ...

Crezând că dvs. ați și executat în bună parte dispozițiunile de mai sus, de cari a avut cunoștință delegatul dvs., acest ordin vi se dă numai ca confirmare celor hotărâte și vă rugăm să binevoiți a ne raporta imediat rezultatul executării de dvs. a tuturor acestor dispozițiuni.

Prefect, inspector general adm.
(ss) Nicolae Eftimie

Șeful Serv. Adm.
(ss) A.C.I. Popovici

A.N., Fond M.A.I., ds. 36/1941, f. 4 f/v

1941, august 5, Cernăuți. Ordin pentru analiza situației convoaielor de evrei ce urmau a fi deportați în Transnistria, oprite temporar în lagărul de la Soroca.

Telefonic

nr. 814 din 5 august 1941

Inspectoratul Jandarmi Cernăuți

Raportez că o parte din convoiuri au ajuns la Atachi - jud. Soroca, iar o parte a fost oprită de Comand. Leg. Soroca, înainte de a ajunge la Atachi.

Alimentarea nu se poate face nici pentru jandarmii care păzesc convoiurile.

Rugăm să binevoiți a lămuri această situație echivocă și a ordona în consecință.

Subsemnatul plec la Hotin, unde este un conflict acut între Comand. Legiunei și prefectul județului.

Întrucât sunt bolnav nu pot ajunge la Atachi.

Rog lămurii atitudinea jandarmilor din Compania Poliției și Legiunea Soroca care nu permit înaintarea convoaielor^{1,2}.

Colonel, (ss) Mănecuță

J. Ancel, op. cit., vol. V., p. 35

¹ Executând ordinul Conducătorului Statului, autoritățile militare române din Basarabia și Bucovina au luat măsura deportării peste Nistru a evreilor din aceste provincii, ceea ce i-a nemulțumit pe conducătorii militari germani, care considerau că aceste măsuri stânjenesc desfășurarea operațiunilor de război din zonă. Din aceste considerente, comandamentul german din Ucraina a dispus retrimiteră la vest de Nistru a populației deportate (evrei și alte minorități).

Aceste neînțelegeri au fost aplanate prin „Acordul de la Tighina“ din 30 august 1941 între comandamentul german și cel român (vezi doc. 261 din volum).

² Serviciul Pretoral Flamura comunica la 5 august 1941 Serviciului Marelui Pretor:

„Urmare la raportul nr. 956 din 3 august 1941

Legiunea de jandarmi Soroca raportează că în noaptea de 4-5 august a.c. pe șoseaua Lipnic-Atachi sunt circa 20 000 evrei aduși din Hotin și Storojineț.

La Moghilev nu se mai poate trece, fiind refuzați de germani. S-a dat ordin pentru înapoierea lor Legiunilor respective.

Rugăm dați ordin Inspectoratului Cernăuți să se înceteze cu evacuarea evreilor“.
(*Ibidem*, p. 36).

Același serviciu pretoral comunică tot la 5 august 1941:

„Legiunea Jandarmi Soroca raportează că a dat ordin de înapoiere celor 20 000 evrei din seara de 4 august 1941, odată cu raportul lor la Pretorat.

Dați ordin Inspectoratului Cernăuți a da ordin Leg. Hotin să-i oprească într-un lagăr provizoriu până la noi ordine.

(ss) lt. col. Poitevin“ (*Ibidem*, f. 35)

Într-o altă notă telefonică, Poitevin comunică: „în ziua de 5 august, germanii au retrecut Nistrul la Atachi, 3 000 evrei dintre cei 12 000 ce fuseseră trecuți peste Nistru la Moghilev. Se așteaptă retrimiteră și a celorlalți. Dați ordin pentru oprirea lor într-un lagăr mai înapoi“. (*Ibidem*).

O adnotare din 5 august 1941 a generalului Topor: „S-a dat ordin telefonic col. Măneucă să se oprească pe loc toată lumea“. (*Ibidem*, f. 36).

246

1941, august 9, Cetatea Albă. Masacrarea a 451 de evrei din lagărul Tătărești, județul Cetatea Albă.

Masacrul de la Tătărești (jud. Cetatea Albă)
(Proces-verbal)

Astăzi, 9 august 1941,

Noi, sublocotenent Heinrich Fröhlich, Untersturmführer din Marele Comandament al unității din Chișinău, având sectorul Cetatea Albă, m-am prezentat în comuna Tătărești, unde se află un lagăr de evrei în număr de 451 (patru sute cincizeci și unu), sub comanda căpitanului de jand. Vetu Gh. Ioan, din Leg. Jand. Chilia Nouă, căruia i-am comunicat ord. d-lui general Antonescu de a-i executa imediat.

Subsemnatul căpitan Vetu Ioan, luând cunoștință de ordinul sus-transmis, i-am adus la cunoștință d-lui comandant al Legiunii, care mi-a ordonat a executa acest ordin, urmând a raporta.

Pentru care am încheiat prezentul proces-verbal¹.

Untersturmführer, (ss) Fröhlich

Căpitan (ss) Ioan Gh. Vetu

M. Carp, op. cit., vol. III, p. 75-76

/Chișinău, 1941/

Inspectoratul Jandarmi Chișinău
nr. 289

Secret

Către

general de divizie Nicolescu, președintele comisiei de anchetă

Avem onoare a vă înainta alăturată copie după procesul verbal din 9 august 1941 încheiat între sublocotenent Heinrich Froehlich, Untersturmführer din Marele

Comandament al unității din Chișinău și căpitanul de rezervă Vetu Ioan, referitor la execuția unor evrei din comuna Tătărești, jud. Cetatea Albă.

Cu această ocazie, prin cercetările întreprinse de maiorul Mihalache, comandantul Legiunii Chilia Nouă, s-a constatat că căpitanul Vetu Ioan și-a însușit obiecte de valoare de la evrei și anume:

- un ceas de aur bărbătesc cu trei capace, marca „Pavel Bure“;
- un ceas de buzunar marca „Ima“;
- un ceas de buzunar marca „Beata“;
- un inel de aur piatră roșie;
- patru verighete de aur;
- un lanț de metal galben ordinar și mai rezultă și bănuiala că a luat și suma de

lei 20 000.

Pe baza acestor cercetări, noi am sesizat Inspectoratul General al Jandarmeriei și am propus să se aplice ofițerului articolul I din Legea Poziției Ofițerilor, măsură pe care Inspectoratul General al Jandarmeriei a aprobat-o.

Concomitent cu această măsură, Inspectoratul General al Jandarmeriei a ordonat ca ds.ul în cauză să fie trimis Curții Marțiale.

Având în vedere cuprinsul procesului verbal și împrejurările în care s-a produs execuția acestor evrei, vă rugăm să binevoiți a aprecia și decide dacă dezbaterea publică a acestui proces în fața Curții Marțiale nu atinge interesele superioare de stat² și a ne da ordin de urmare până la primirea căruia ds.ul cu actele, corpurile delictive și originalul procesului verbal rămân în păstrarea acestui Inspectorat.

Inspectoratul Jandarmi Chișinău, colonel (ss) T. Meculescu

Ibidem

¹ Este sesizat președintele comisiei de anchetă.

² Pentru „a nu atinge interesele superioare de stat“, la 15 august 1941 se emite următoarea versiune în legătură cu cele petrecute:

/Cetatea Albă, 1941, august 15/

Cetatea Albă

Către

Inspectoratul Jandarmi Chișinău

La nr. 80/941, telefonic:

Raportați detaliat cazul referitor la evreii din lagărul Tătărești-Chilia, care, scoși la munca câmpului au refuzat lucrul, devenind agresivi, au fost împușcați.

p. /Mare Pretor, colonel A. Hagichirea

nr. 595 din 15 august 1941 (*J. Ancel, op. cit., p. 45*).

1941, august 9, Hotin. Aproximativ 10 000 de evrei, aflați în lagărul Edinița, județul Hotin, erau lipsiți de alimente, săpun ș.a. și erau bolnavi.

Armata 3-a Eș. 2
 Serviciul Pretoral
 Oficiul Poștal Militar nr. 30
 nr. 1080 din 9 august 1941

Către
 Serviciul Marelui Pretor

Am onoare a raporta că în comuna Edinița, județul Hotin, se găsesc aproximativ 10 000 evrei. Aceștia locuiesc prin casele părăsite, în cea mai mare murdărie.

Nu au săpun, nu au posibilitatea să se spele, să se deparaziteze. Între ei sunt numeroși bolnavi.

Posibilitățile de aprovizionare minime.

Evreii nu sunt izolați și nu sunt păziți, constituind un focar de infecție și de pericol permanent pentru populație și armata în trecere.

Întrucât de la Bălți nu se poate vorbi nici cu Cernăuți nici cu Hotin, am onoarea a vă ruga să binevoiți a da ordin Inspectoratului Cernăuți să trimită la fața locului pe comandantul Legiunei Hotin pentru organizarea și paza lagărului, organizând totodată și modalitatea hrănirii lor.

În partea de vest a județului Hotin trebuie să mai fie asemenea situații și în alte părți.

Neavând mijloc de deplasare este imposibil a stabili situația reală care trebuie stabilită de comandantul Legiunei și să o raporteze.

Pretorul armatei 3-a Eș. 2,
 (ss) Jean Poitevin

Ibidem, p. 38

Pe document, adnotarea:

„9.8.1941. Chestiunea este f. cunoscută și raportată de nenumărate ori. Chiar azi ora 18, am reînnoit ordinul referitor la prezentul, față de col. Mănecuță. Col. (ss) Indescifrabil“.

1941, august 10, Chișinău. Ordin al C.B.B.T. care dispune că se pot repatria în Vechiul Regat numai persoanele de origine etnică română sau germană, surprinse de ocupația rusească.

Conducerea și administrarea Basarabiei
 Cabinetul Militar
 nr. 216.1941 august, ziua 10

Către Patria

... în sudul Basarabiei se găsesc numeroși locuitori care au fost surprinși de ocuparea rusească în Basarabia și doresc acum să se repatrieze în Vechiul Regat.

Cu onoare, vă rugăm a se ordona dacă se pot aproba asemenea repatrieri și autoritatea de drept a da asemenea autorizațiuni...

A.M.St.M., R.S.E.M. 1092, C0495

Pe document, rezoluția: „20.8. Numai celor de origină etnică română sau germană, originari din alte teritorii decât Basarabia și care au fost surprinși de eveniment aici vor fi lăsați să plece. General (ss) Indescifrabil“.

1941, august 11, București. În regiunea dintre Securenii - Hotin și Otaci - Soroca, se aflau circa 30 000 de evrei evacuați din județul Hotin.

Președinția Consiliului de Miniștri nr. 192 din 11/8.1941,
 ora 18/10 nr. 64523 - 1941 august 11, ora 18.

Președinția Cons. de Miniștri, Serviciul Central de Informații către Ialomița, secția 2-a, Direcția Generală a Poliției raportează că în regiunea dintre Securenii - Hotin și Otaci - Soroca, se află aproximativ treizeci mii evrei evacuați din orașul și județul Hotin și din Bucovina stop¹. Cei trecuți peste Nistru de autorități au fost reînțorși, însă autoritățile continuă a trimite alți evrei în această regiune stop. Rog comunicați telegrafic care este situația stop.

Șeful Serviciului Central de Informații, (ss) general T. Georgescu

A.N., Fond P.C.M. Cabinet, ds. 86/1941, f. 87

¹ Prefectura jud. Soroca comunică, la 12 august 1941, Ministerului Afacerilor Interne: „În referire la ordinul d-voastre nr. 11308 A din 22 iulie a.c., avem onoare a vă raporta următoarele:

1. În județ s-au înființat 2 lagăre de concentrare a evreilor și anume: în satul Alexandru cel Bun cu un număr de 3 000 evrei și în comuna Rublenița cu un număr de 7 700 evrei; 2. Nu s-a evacuat nici un evreu în alt județ; 3. Paza celor internați în lagăr se face de jandarmi. Prefect (ss) R. Eftimie“. (*Ibidem*, Fond M.A.I., ds. 544/1941, f. 78).

250

1941, august 11, Cernăuți. Înființarea în comuna
Secureni - Hotin a unui lagăr în care sunt
internați 20 852 de evrei.

Telefonic

11.8.941

Se va raporta cei 12 000
evrei pe care germanii îi
înapoiază dincoace de Nistru.
col. (ss) A. Hagichirea

Nr. 862 din 11 august 1941
Inspectoratul Jandarmi Cernăuți
către
Serviciul Marelui Pretor

La ordinul nr. 528/1941, raportăm că în comuna Secureni-Hotin s-a înființat un lagăr în care sunt internați următorii evrei:

- oraș Hotin	3 800 evrei
- Tg. Noua Suliță	2 800 ”
- județul Hotin	6 625 ”
- orașul Storojineț	1 100 ”
- județul Storojineț	3 180 ”
- Herța-Dorohoi	1 200 ”
- orașul Rădăuți	520 ”
- județul Rădăuți	580 ”
- județul Cernăuți	977 ”

Total 20 852 evrei

S-a asigurat asistența medicală a acestora. Avându-se în vedere numărul prea mare, alimentarea lor este imposibilă.

În acest scop propunem înființarea unui al doilea lagăr la Edineți - jud. Hotin. La Moghilău mai sunt 12 000 de evrei, pe care germanii urmează să-i treacă înapoi în România.

Inspectoratul nu-și poate asuma răspunderea venirii lor¹.
colonel (ss) Mânecuță

M.Carp, op. cit., vol. III, p. 106-107

¹ În legătură cu raportul Inspectoratului de Jandarmi Cernăuți, Serviciul Marelui Pretor comunică, la 15 august 1941, Marelui Cartier General - secția a II-a: „Am onoare a raporta că, din cauza numărului prea mare de evrei, circa 20 000, s-au împărțit în două lagăre: jumătate la lagărul din Securenii și jumătate la lagărul Edineți. Cu nr. 518/1941 s-a dat ordin Inspectoratului Jand. Cernăuți pentru a se lua măsuri de hrănire și paza lor“. (*Ibidem*, p. 103)

251

1941, august 12. Lagăr de internați evrei trimiși pentru
munca agricolă la est de Nistru.

Către
P.C.M. Serviciul Central de Informații
Ialomitza nr. 1653 din 12/8 ora 12,50

La nr. 192 din 1941 la est de Nistru s-a format un lagăr pentru internarea evreilor. În acest lagăr au fost trimiși pentru munci agricole parte din evreii din nordul Basarabiei și Bucovina. Nu a fost înapoiat nici un evreu de peste Nistru.

D.D. Sectziei 2-A lt. colonel R. Dinulescu
nr. 36604/8 din 12/8 1941

A.N., Fond P.C.M. Cabinet, ds. 86/1941, f. 85

Pe document, rezoluția:

„Comunicare: Dir. Pol. care a spus că au fost înapoiți de peste Nistru.
(ss) Indescifrabil“.

1941, august 12, Soroca. Instrucțiuni date de generalul Ion Antonescu autorităților administrative din județul Bălți.

nr. 305 din 12 august 1941
Prefectura Soroca

Către
Dl. comandant al Legiunii Soroca

Motivat de ordinul nr. 103, din 27 iulie a.c., al conducerii și administrării Basarabiei, cu onoare vi se trimit în copie instrucțiunile verbale date de dl. general Antonescu autorităților administrației din județul Bălți, în ziua de 17 iulie a.c.

Rugând a lua măsuri pentru întocmai executare, ținând seama și de instrucțiunile ce vi s-au dat în conferința administrativă ce a avut loc la Chișinău în 25 iulie a.c.

Prefect, (ss) M. Eftimie

Șef. Serv. Administrativ, subdirector A.D.I. Popovici

NOTĂ

de instrucțiunile verbale date de dl. general Antonescu prefectului, primarului și jandarmilor din jud. Bălți, în ziua de 17 iulie 1941:

1. Administrație și lucrări edilitare

.....
Prefecții să aibă autoritate deplină asupra întregii administrații din județ.
.....

Toate organele administrative să lucreze în armonie sub ordinele prefectului.

2. Măsuri diverse.

1. Furtul și neregulile vor fi sancționate prin împușcare.

2. Cea mai mică rezistență din partea populației să fie sancționată prin împușcare.

Numele celor împușcați să se publice.

3. Jandarmii sunt încă destrăbălați, să se insiste asupra instrucției, disciplinei și corectitudinii lor.

Jandarmii de la sate să fie controlați des.

.....
5. Populația din Basarabia să fie triată, iar cei suspecți sau cei cari se manifestă împotriva noastră să fie exterminați.

Să se facă anchetă cu precauțiune pentru a nu fi sancționați cei nevinovați.

Punctele de suspensie apar în text.

Toleranță într-o oarecare măsură [pentru] populația de origină română, cu care trebuie procedat părintește pentru îndreptare.

Pentru conformitate, (ss) V. Samsonov

Ibidem, Fond M.A.I., ds. 36/1941, f. 6, 7

253

1941, august 12, Chișinău. Raport al Comandantului militar al municipiului Chișinău privind activitatea sa de la numirea în funcție.

nr. 1053, 1941 august 12

Comandamentul Militar al municipiului Chișinău

Către

conducerea și administrarea Basarabiei

Armata IV-a, din ordinul Înaltului Comandament Româno-German, cu nr. 34961 din 18 iulie 1941, m-a numit comandant militar al municipiului Chișinău.

În această calitate și cu concursul tuturor autorităților de stat și comunale care au luat ființă succesiv, am putut realiza:

1. În locul anarhiei și al haosului am întronat ordinea în toate drepturile ei.
2. Am curățit orașul de evrei și resturile inamice, dându-i o față românească și mai ales creștină.
3. Am organizat ghetto-ul evreesc în astfel de condițiuni ca să nu mai fie nici un pericol prezent sau viitor din partea acestor elemente.
4. Am așezat toată populația băștinașă la locul ei.
5. Am repartizat locuințe tuturor funcționarilor de stat, comună și armată.
6. Am dat locuințe românilor rămași fără adăpost prin incendierea și distrugerea caselor lor.
7. Am numerotat populația evreiască rămasă.
8. Am verificat identitatea tuturor locuitorilor din Chișinău.
9. Am identificat depozitele rămase, am adunat materialele răspândite, am transportat materialele adunate și am constituit depozite centrale, pe care le-am organizat și centralizat prin Cercul de Recrutare, organul administrativ.
10. Am luat măsuri să se pună în funcțiune: o fabrică de săpun, o fabrică de pielărie, o fabrică de spirt din cereale, o fabrică de sucuri și marmeladă și am căutat să accelerez repunerea în stare de funcționare a fabricii de uleiuri din Bariera Tighinei pentru a pune în valoare floarea soarelui în cantitate de cca 100 vagoane.

11. Am pus la dispoziție și stăruit să se repare gara și să se construiască provizoriu o autogară.

12. Am distribuit materiale de tot felul tuturor instituțiilor, pentru buna lor așezare și funcționare.

13. Am ajutat pe toți funcționarii, victimele ocupațiunii bolșevice, pentru a-și întemeia în condițiuni cât de modeste gospodăriile lor distruse.

Comandantul militar al Chișinăului, col. Tudosie D.

A.M.St.M., R.S.E.M. 1183, C0014

254

1941, august 13, Chișinău. La Atachi se află 10 500 de evrei proveniți din județele Dorohoi, Hotin, Storojineț și Cernăuți, retrimiși la vest de Nistru de autoritățile germane.

Administrația Basarabiei
nr. 1200/1941, august 13

Către

Marele Cartier General Patria

Domnul prefect al județului Soroca ne face cunoscut, prin raportul telegrafic nr. 29/1941, că autoritățile germane retrimit peste Nistru pe evreii care au plecat odată cu armatele bolșevice.

Din această cauză s-au adunat la Atachi și în împrejurimi un număr de 10 500 evrei proveniți din județele: Dorohoi, Hotin, Storojineț și Cernăuți.

Aducându-vă la cunoștință cele de mai sus, vă rugăm să luați măsuri să se oprească această retrimiteră.

Totodată, vă rugăm să binevoiți a ne comunica ce se face cu evreii trimiși prin organele militare germane. S-au luat măsuri să se instituie posturile de grăniceri de pază pe Nistru pentru a opri operațiunea de repatriere a evreilor cu ajutorul germanilor.

Împuternicitul generalului Antonescu pentru administrarea Basarabiei,
general (ss) Gh. Voiculescu

Ibidem, R.S.E.M. 1092, C0357

Pe document, adnotarea:

„Evreii trecuți peste Nistru sunt trimiși înapoi de germani“.

1941, august 13, Chișinău. Împușcarea a numeroși evrei în localități de pe raza Inspectoratului de Jandarmi Chișinău.

nr. 80 din 13 august 1941
Inspectoratul Jandarmi Chișinău

Raportăm că în ziua de 12 august 1941, orele 12, Curtea Marțială a condamnat la moarte pe cei 4 teroriști prinși de Legiunea Jandarmi Orhei, în orașul Orhei, în ziua de 21 iulie 1941 și anume: Romantienco Anatolie, zis Alexandru, de profesie inginer, Safcu Vasile zis Colea, de profesie funcționar, Mendel Froim Iacob zis Marin, de profesie învățător și Zadov Grigore zis Iașu, de meserie frizer, care au fost raportați dv. cu nr. 39 din 3 august 1941;

- evreii din lagărul Tătărași-Chilia scoși la munca câmpului au refuzat lucrul, devenind agresivi, au fost împușcați¹;
- în ziua de 6 august a.c. orele 18, jandarmii din Comp. 23 Poliție au împușcat 200 evrei și i-au aruncat în Nistru;
- având informațiunea că în noaptea de 11 august a.c., orele 1, necunoscuți au atacat cu focuri de pistol, făcând uz și de rachete roșii, Postul Dumbrăveni a trimis jandarmi pentru întărirea pazei și urmărirea infractorilor.

(ss) colonel Meculescu

M. Carp, op. cit., vol. III, p. 74

¹ Vezi doc. 246 din volum, privitor la împușcarea de către ofițerul de jandarmi Nicolae Vetu a unui grup de evrei.

1941, august 14, Chișinău. Ordinul Armatei a IV-a cu privire la evreii din Basarabia și românii basarabeni prizonieri.

Ordin circular nr. 380 din 14 august 1941

Vi se trimite mai jos în copie Ord. nr. 20846, din 4 august 1941, al Armatei a IV-a, spre știință și întocmai conformare.

p. inspector jandarmi Chișinău, lt. col. (ss) Cornea Horia

Copie: Cu onoare se aduce la cunoștință următoarele norme în privința românilor basarabeni prizonieri sau lăsați de ruși¹ și a evreilor din Basarabia, rugându-vă să binevoiți a da urgente dispozițiuni de urmare.

B. Evreii din Basarabia vor fi triați și împărțiți în:

a. Vינוvați pentru diferite fapte evidente îndreptate contra statului. Aceștia vor fi trimiși în judecata Curții Marțiale.

b. Fără vină evidentă, vor fi strânși în ghetouri, neavând voie să circule.

c. Aceștia din urmă se vor lua ostatici, 5 până la 10%, după situația locală.

Aceștia vor răspunde cu viața pentru cazurile când conaționalii lor se vor deda la acte contrare siguranței statului și ordinii publice.

Aceste prescripțiuni trebuiesc aduse la cunoștința masei evreilor.

Șeful de Stat Major, general (ss) Pălăngeanu

A.N., Fond M.A.I., ds. 36/1941, f. 9

¹ În legătură cu această categorie, românii care au colaborat cu autoritățile sovietice în timpul ocupației din 1940-1941, s-a hotărât ca aceia care sunt suspecți de o asemenea comportare să fie internați în lagărul de la Oneștii-Noi, Basarabia. Vezi și doc. 258 din volum.

257

1941, august 17. Măsuri ale Armatei a III-a pentru paza și transportul peste Nistru a 13 000 de evrei în zona Cosăuți.

nr. 1987 din 18.8.1941

Serv. Pretoral al Armatei III-a

Către

Legiunea Jandarmi Soroca

Tot efectivul plutonului de rezervă și toți jandarmii ce se pot lua de la reședință sub comandă de ofițer se trimite imediat la Cosăuți.

Germanii vor să treacă peste Nistru 13 000 de evrei¹.

Dacă se trec cu jandarmii trimiși de la Soroca și jandarmii postului Cosăuți cu grănicerii și cu locuitorii, vor fi adunați într-un loc izolat pe malul Nistrului, lângă Cosăuți, până la noi ordine.

Domnul colonel Palade, delegatul Marelui Cartier General, a plecat spre Cosăuți.

Raportați situația telefonic.

Ibidem, f. 11

¹ În telegrama către Serviciul Pretoral Flamura, Eșalonul II, se ordonă: „... luați măsuri imediate pentru transportul, paza etc. a evreilor trecuți de germani la vest de Nistru-Cosăuți (vis-à-vis de lampol) în număr de 13 000 (s.n.), să fie internați în lagăr la Vertujeni /20 km S.E. Sovica/stop. (J. Ancel, op. cit., vol. V, p. 49).

258

1941, august 26, Chișinău. Propuneri pentru organizarea lagărului de la Oneștii Noi, din Basarabia, pentru cei care au colaborat cu autoritățile sovietice (români, ucraineni ș.a.).

nr. 645

Anul 1941 luna august ziua 26

Inspectoratul Jandarmi Chișinău

Către

conducerea și administrația Basarabiei

La ordinul d-voastră nr. 53/S din 11 august 1941, referitor la înființarea unui lagăr în care să se interneze supușii sovietici aduși de peste Nistru și în conformitate cu ordinul nr. 41358 telegrafic cifrat din 23/VIII/941 al Inspectoratului General al Jandarmeriei cu privire la internarea periculoșilor la Siguranța de Stat de pe teritoriul Basarabiei, cari n-au fost condamnați de instanțele judecătorești și cari ar prezenta un pericol pentru siguranța de stat.

Am onoare a propune următoarele:

- Localitatea unde urmează a lua ființă lagărul este satul Oneștii Noi de pe șoseaua Chișinău-Leușeni.

- Amenajările necesare, având în vedere că localitatea este evacuată fiindcă a fost o colonie germană, sunt următoarele:

a. Îngrădirea cu sârmă ghimpată, pe care o găsim în depozitele de materiale strânse de la inamic, iar parii necesari urmează a se procura de la Ocoalele Silvice.

b. Amenajarea locuințelor prin completarea geamurilor și giurgiuvelelor ce eventual ar lipsi și repararea ușilor și sobelor.

c. Procurarea tot din depozitele capturate de la inamic a cazanelor sau bucătăriilor necesare pentru prepararea hranei.

d. Procurarea din comerț a ustensilelor necesare la bucătărie, urmând ca vesela să o aducă fiecare internat;

- evidența internaților propunem a se ține de organele de conducere ale lagărului, compuse dintr-un ofițer de jandarmi, un subofițer de jandarmi și un comisar dat de Inspectoratul de Poliție Chișinău;

- pentru paza care urmează a se executa prin 10 posturi fixe și 2 patrulile de control, necesită un efectiv de: 2 subofițeri și 40 oameni de trupă, de care acest Inspectorat nedispunând, vă rugăm a hotărî ca ei să fie dați de Comandamentul Militar al municipiului Chișinău;

- hrănirea internaților se va face în limita alocației fixată de Marele Cartier General pentru toate lagărele;

- fondurile necesare urmează să fie date de Conducerea și Administrația Basarabiei, iar administrarea lor se va face de Comandamentul lagărului cu personalul ajutător, prin livret de ordinar;

- modalitatea de afluire a internaților este serviciul de transferare obișnuit al jandarmeriei: pe jos sau cu căruța, dacă ea se plătește de internați¹.

Inspector Jand. Chișinău, colonel T. Meculescu

Inspector de Pol. Chișinău, Paximade

A.M.St.M., R.S.E.M. 1178, C0190-192

Pe document, rezoluția:

„Aprob propunerea.

- Să se treacă la fapte, făcându-se, urgent, devize pentru reparare și împrejmui.

- La nevoie se va da o sumă ca acont.

- Pentru pază nu se poate cere Comandamentului Militar Chișinău, întrucât unitățile de aci fiind operative nu pot fi folosite la distanțe mari.

Deci, altă propunere.

(ss) gen. Voiculescu“.

¹ În documente ale Inspectoratului de Jandarmi Chișinău din perioada imediat următoare eliberării Basarabiei de către Armata Română (iulie-decembrie 1941), sunt semnalate cazuri de români, ruși, ucraineni, care au agresat unități militare române și comandanți ai acestora în timpul retragerii din vara anului 1940. (*Ibidem*, R.S.E.M. 1160 C0017-18, 26-27, 29, 31, 140, 147, 201, 235-245, 536; a se vedea și doc. 6, 7, 8, 11, 12 din volum).

1941, august 27, București. 12 600 de evrei deportați la est de Nistru au fost trimiși înapoi de germani și cazați în lagărul Vertujeni.

România
Ministerul Afacerilor Interne
Direcțiunea Generală a Poliției
S. III 26 august 1941
nr. 53610 S 27 august 1941

Președinției Consiliului de Miniștri
Serviciul Central de Informații

La nr. 64549 M.C.I. (?) din 19 august 1941, am onoare a vă face cunoscut că, verificându-se situația evreilor internați în Basarabia, dl. inspector A. Paximade al regiunii de Poliție Chișinău ne-a comunicat telefonic că prin punctul Cosăuți au fost trecuți din Ucraina în Basarabia, de către germani, 12 600 evrei, în două convoaie, cazându-i în lagărul Vertujeni, județul Soroca, în ziua de 18 august, ora 11¹.

Director general, (ss) Al. Negulescu
Director, (ss) Indescifrabil

A.N., Fond P.C.M. Cabinet, ds. 86/1941, f. 91

¹ La 21 august, Armata a 3-a Eș. 2, Serviciul Pretoral, comunica Serviciului Marelui Pretor Topor următoarele:

„Urmare raportului telegrafic nr. 120883 din 17 august 1941.

Am onoare a raporta:

- cei 13 500 evrei trecuți de germani peste Nistru la Cosăuți-Soroca, au fost internați în lagărul înființat la Vertujeni Soroca.

Tot la lagărul de la Vertujeni s-a luat măsuri și s-a evacuat:

- în dimineața de 19 cor. orele 4, lagărul Alexandru cel Bun (Reditu) - Soroca 16 000 evrei;

- în seara de 19 cor. orele 18, un convoi de 2 000 evrei valizi, din lagărul Rublenița;

- în dimineața de 20 cor. orele 4, un convoi de aproximativ 1 500 invalizi, bătrâni, femei cu copii mici etc. cu căruțele din lagărul Rublenița;

- în seara de 20, orele 18, ultimul convoi de aproximativ 2 000 din lagărul Rublenița.

În total, lagărul Vertujeni a primit circa 22 000 evrei.

Conform ordinului M.C.G. dat domnului lt. colonel Palade, urma ca în lagărul Vertujeni să se evacueze și evreii aflați în lagărele Legiunii Jandarmi Soroca, circa 12 000.

Cum însă în urma primirii evreilor veniți de peste Nistru capacitatea lagărului nu mai permite și internarea acestor evrei, urmează ca domnul lt. colonel Palade să ia legătura cu

M.C.G. pentru a stabili unde urmează a se interna evreii la Legiunea Bălți“. (*J. AnceI, op. cit., p. 51-52*).

În legătură cu înființarea acestui lagăr, delegatul M.St.M., secția a II-a dat unele dispoziții dintre care reproducem:

„2. Posturile de jandarmi să scoțească terenul pe teritoriul lor, să ridice orice evreu ce va găsi rămas pe urma coloanelor ce s-au scurs spre lagărul Vertujeni și să-l trimită în lagăr.

3. Posturile de jandarmi să ia măsuri în legătură cu primarii comunelor pentru îngroparea imediată a evreilor căzuți pe drum, încetând din viață în timpul deplasărilor coloanelor spre lagărul de internare.

Delegatul Marelui Cartier General, lt. col. (ss) Palade“. (*A.N., FondM.A.I., ds. 36/1941, f. 16*).

260

1941, august 30, Bălți. Ordin al Garnizoanei Bălți privind regimul evreilor din lagărele de muncă.

Garnizoana Bălți
nr. 584 din 30 august anul 1941

Către
Poliția orașului Bălți

Avem onoare a vă trimite mai jos, în copie, ordinul C. 4 T. nr. 526 din 29 august a.c., pentru știință și întocmai executare.

Din ordin comand. Pieții Bălți, (ss) maior Soran

În conformitate cu ordinul nr. 33997/941 al M.U. Vornic, toți evreii din lagăre de muncă vor fi îndeaproape supravegheați.

Regimul va fi cel normal de tabără. Interzicerea învoirii în sate. Toți vor avea aceeași hrană. Prezența evreilor va fi ținută la zi. Comandanții de subsectoare se vor convinge personal de regimul ce li se aplică și prezența lor. Vor raporta în fiecare săptămână situația de efectiv, modul de comportament, greutăți și propuneri.

Comandantul prin delegați se va convinge la fața locului de situație.

Din ordin Șeful Stat Major, (ss) col. Caracaș

A.F.C.E.R., Fond III, 1940-1944, ds. 411, f. 47

1941, august 30, Tighina. Convenția încheiată între delegatul Comandamentului Suprem al armatei germane și cel al M.St.M. Român asupra „siguranței, administrației și exploatării economice a teritoriilor dintre Nistru și Bug (Transnistria) și Bug-Nipru, (regiunea Bug-Nipru)“.

Marele stat Major
Secția de Legătură cu Arm. Aliate
Biroul 3

CONVENȚIA*
Hauffe-Tătăranu pentru Transnistria
30.VIII.1941

Tighina 30 august 1941

ÎNȚELEGERI

asupra siguranței, administrației și exploatării economice a teritoriilor între Nistru și Bug (Transnistria) și Bug-Nipru (regiunea Bug-Nipru).

La baza înțelegerilor stau:

Scrisoarea Führerului, adresată domnului Conducător al Statului Antonescu, în ziua de 14.VIII.1941.

Scrisoarea răspuns a Domnului Conducător al Statului din ziua de 17.VIII.1941.

Scrisoarea Șefului Misiunii Militare Germane în România adresată Marelui Stat Major Român în ziua de 24.VIII.1941.

Discuțiile comune germano-române de la Primăria orașului Tighina și necesitățile accentuate cu această ocazie de generalul Hauffe în introducerea a (sic!) privit toate chestiunile ce se discută sub prisma conducerii **comune** a războiului.

1. Determinarea răspunderilor.

Sunt răspunzători:

a. În Transnistria: România asupra siguranței, administrației și exploatării economice; asupra transmisiunilor și comunicațiilor [...]

Asupra graniței de nord propusă de Conducătorul Statului, Mareșal Antonescu, se va interveni pe cale diplomatică pentru a obține deciziunea Führerului.

b. În interiorul Bug-Nipru: Germania de administrație și exploatare economică, România de siguranță.

* Fragmente.

4. Administrația și exploatarea economică în Transnistria

Administrația în Transnistria se organizează și conduce de către un șef de administrație român, în interesul conducerii comune a războiului, el este legat de indicațiunile comandamentului militar din Transnistria, în chestiuni hotărâtoare.

Șeful Administrației Române din Transnistria, la cererea acestuia, i se pune la dispoziție un funcționar superior de administrație militară germană pentru consultare și sprijin.

Exploatarea economică a Transnistriei este o chestiune a autorităților române. Pentru asigurarea stocurilor necesare conducerii comune a războiului, se înființează un „Organ de legătură al Armatei Germane la Odessa“ cu misiunea:

a. Îngrijirea trupelor germane din Transnistria, pentru aceasta se înființează comenduri pe lângă comandanții de gară germane, probabil la Odessa, Kotovsk și Golta-Pervomaisk.

b. A sprijini autoritățile române răspunzătoare de exploatarea economică, la strângerea și distribuirea mijloacelor necesare operațiunilor și a fixa în comun mijloacele necesare după următoarele criterii:

Inventarierea existentului se face în comun.

- Trupele române de ocupație, administrația și populația civilă primesc partea lor.

Excedentul se pune la dispoziția operațiunilor comune.

Dacă necesitățile operative o cer, nevoile operative au prioritate față de trupele de ocupație, administrație și populație.

7. Evacuarea evreilor

Evacuarea evreilor peste Bug nu este posibilă în prezent. Ei trebuiesc deci concentrați în tabere de muncă și întrebuințați la lucru, până când, după terminarea operațiunilor, evacuarea lor spre est va fi posibilă.

8. Linia de închidere a frontierei române pe Nistru.

Închiderea între Transnistria și Regiunea Bug-Nipru privește Grupul de Armate Sud [...]

p. Marele Stat Major Român,
general de brigadă (ss) N. Tătăranu

p. Comand. Suprem al Armatei Germane,
general de brigadă (ss) Hauffe

A.N., Fond P.C.M., ds. 476/1940-1941, f. 96-99

1941, august 31, Chișinău. Împuternicitul mareșalului Ion Antonescu pentru conducerea și administrarea Basarabiei atrage atenția „să nu se treacă la acte de barbarie nejustificate. Executările să nu se facă direct de posturile de jandarmi”.

Conducerea și administrația Basarabiei
nr. 846/e
31 august 1941

Inspectoratul Jandarmi Chișinău

La nr. 997 din 24 august a.c.

Cu onoare se face cunoscut că domnul general C. Gh. Voiculescu, împuternicitul mareșalului Antonescu pentru conducerea și administrarea Basarabiei, atrage atențiunea să nu se treacă la acte de barbarie nejustificate.

Executările să nu se facă direct de posturile de jandarmi.

D.O. Împuternicitul mareșalului Antonescu pentru conducerea și administrarea Basarabiei, maior M. Cristescu
A.M.St.M., R.S.E.M. 1178, C0045

1941, august 31, Chișinău. Situația numerică a evreilor din raza Inspectoratului de Jandarmi Chișinău internați în lagăre.

Secret
Intr. nr. 721
31 aug. 1941
nr. 1104

Inspectoratul Jandarmi Basarabia Chișinău
căt-re Marele Pretor

La ordinul dvs. nr. 721/941 telefonic:

Am onoare a înainta anexat o situație numerică de evreii din raza acestui Inspectorat internați în lagăre, pe categorii.

Inspector jandarmi Basarabia, colonel T. Meculescu
șeful Biroului Poliției, maior Tomescu

Inspectoratul Jandarmi Chișinău-Basarabia
Situația numerică
de evreii din raza acestui Inspectorat, internați în lagăre, pe categorii:

Nr. crt.	Denumirea Legiunii	Denumirea lagărului	Numărul evreilor pe categorii			
			Bărbați	Femei	Copii	Total
1.	Leg. Jand. Bălți	Limbenii Noi	877	908	849	2 634
		Rășcani	795	1 164	1 113	3 072
		Răuțel	706	1 469	1 060	3 235
2.	" " Cahul	-	-	-	-	
3.	" " Chilia N.	-	-	-	-	
4.	" " Lăpușna	-	-	-	-	
5.	" " Cet. A.	-	-	-	-	
6.	" " Ismail	-	-	-	-	
7.	" " Orhei	-	-	-	-	
8.	" " Soroca	Vertujeni	8 182	8 540	6 247	22 969
9.	" " Tighina	-	-	-	-	
		Total	10 560	12 081	9 269	31 910

Se certifică de noi exactitatea prezentei situații numerice.
Inspector Jandarmi Chișinău, colonel T. Meculescu
Șeful Bir. Poliției, maior Tomescu

M. Carp, op. cit., vol. III, p. 118. (Vezi și doc. 249, 250, 258, 259 din volum).

264

1941, august, Cernăuți. Propuneri de măsuri împotriva evreilor care poartă ascunsă „Steaua lui David”.

Raport

Am onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

1. Se poate observa - și am constatat personal - că marea majoritate a evreilor poartă „Steaua lui David” ascunsă jumătate sub reverul hainei sau o acoperă cu o

servietă ce este purtată de ei numai în acest scop - iar soțiile și fiicele lor o ascund cu geanta.

2. Acest semn distinctiv - prin ordonanța dată la 30 iulie 1941, au fost obligați să-l poarte toți evreii din Cernăuți, de ambele sexe și de orice vârstă, fără nici o excepție - are formă ce nu mai seamănă deloc cu „Stea lui David“, deoarece sunt făcute din diferite materiale ca: lână, postav, carton, lemn, tablă, ață și chiar din hârtie.

Toate aceste semne cu mărimi și culori diferite sunt murdare, rupte și nu se mai pot distinge.

Pentru a pune capăt acestei impertinențe și desconsiderare din partea acestui popor obraznic și corupător - care calcă orice dispozițiuni sau hotărâri date de conducătorii statului nostru, numai ca să-și ajungă scopurile și interesele lor personale,

Am onoarea a supune aprobării domnului general guvernator:

a. Portul „Stelei lui David“ să fie obligator - fără excepție - pentru toți evreii din cuprinsul provinciei Bucovina;

b. Oficiul Județean al Evreilor din Cernăuți să confecționeze o stea uniformă și dintr-un singur material pentru toți evreii - după modelul ce-l va hotărî Guvernământul - și să distribuie acest semn distinctiv odată cu eliberarea noilor cartele cu stea - ce le vor primi toți evreii ce s-au înscris la recensământul locuitorilor cu sânge evreiesc.

Șeful Biroului 2, maior (ss) Sion

A.C.G.G., Universitatea Tel-Aviv, microfilme Cernăuți

**IX. MĂSURI DE EXPROPRIERE ȘI
RECHIZIȚIONARE A UNOR BUNURI EVREIEȘTI.
IANUARIE-DECEMBRIE 1941**

265

1941, ianuarie 8. Corpul 5 Armată solicită Prefecturii județului Putna să-și dea concursul trupelor germane la cantonarea în oraș, evitând ocuparea școlilor românești. Ocuparea școlii israelite „F. Klain” din Bacău, pentru armată.

Corpul 5 Armată
Către
Prefectura județului Putna

În conformitate cu ordinul M.St.M. nr. 21169 din 5 ianuarie 1941,
Cu onoare, vă rugăm să binevoiți a lua urgente măsuri ca la cartiruirea trupelor germane ce ar sosi în garnizoana dvs. să li se dea tot concursul pentru o bună cantonare.

Se va evita însă ocuparea școlilor românești, acestea trebuind să funcționeze.
Școlile evreiești pot fi ocupate în întregime de trupele germane¹.

D.O. Șef de Stat Major
Colonel (ss) S. Caracaș

p. Șeful Biroului
Căpitan (ss) Mihăescu

Comunicat: garnizoane, prefecturi de județe, primării

A.VN., Fond Pref. Jud. Putna, ds. 114/1941, f. 20

Pe document, rezoluția: „10. I. 1941. Luat la cunoștință. S-a comunicat cu nr. 268/1941. Prefect (ss) Indescifrabil“.

¹ În procesul-verbal de inspecție privind școala primară „F. Klain“ din Bacău, încheiat la 17 ianuarie 1941, de către Constantin Rolea, inspector școlar din Iași, se constată: „Școala funcționează în localurile de rugăciuni ale Comunității, întrucât localurile proprii sunt ocupate de armată“. La 16 mai 1941, garnizoana Bacău informa Comunitatea Evreilor că Infirmeria Reg. 4 va rămâne în localul azilului de bătrâni. (*A.B.C., Fond Com. Isr. Bacău, ds. 15/1942, f. 14, ds. 493/1941, f. 49*). La Adjud (Putna), sala de festivități și cele două școli ale Comunității Israelite au fost rechiziționate pentru cartiruirea trupelor germane. (*A.V.N., Fond Pref. jud. Putna, ds. 114/1941*).

266

1941, ianuarie 18, București. Subsecretariatul de Stat al Colonizării și Populației Evacuate atrage atenția asupra unor târăgănări în aplicarea D.L. privind trecerea proprietăților rurale evreiești în patrimoniul statului.

Subsecretariatul de Stat al Colonizării și
Populației Evacuate

DO6344/18 ian. 1941

Domnului prefect al județului Iași

Avem onoarea a vă aduce la cunoștință următoarele:

Prin Decretele-Lege publicate în Monitorul Oficial nr. 233 din 5 octombrie 1940 și nr. 271 din 17 noiembrie 1940, pentru trecerea proprietăților rurale evreiești în patrimoniul statului, au fost expropriate mai multe bunuri agricole și industriale din județul dvs. Toate aceste bunuri sunt puse la dispoziția Subsecretariatului de Stat al Colonizării și Populației Evacuate, în scopul așezării populației de origine etnică română refugiată din teritoriile evacuate.

În executarea acestor Decrete-Lege, prefecturile urmau să preia bunurile, înaintând acestui Subsecretariat procesele-verbale de inventariere. Până astăzi unele județe nu au trimis în întregime aceste procese-verbale, iar câteva chiar deloc.

Cu circulara no. 1315 din 6 noiembrie 1940 și 2868 din 29 noiembrie 1940, vi s-au trimis instrucțiuni pentru constituirea comisiunilor care preiau bunurile expropriabile, precum și modul cum trebuie să le administreze provizoriu.

Cu circulara no. 3987 din 14 decembrie 1940, v-am trimis un formular de completat cu datele referitoare la bunurile preluate, pentru a ni se înainta până la 1 ianuarie 1941.

Față de toate aceste dispozițiuni date de noi la timp constatăm:

În unele județe Comisiunea Județeană de administrarea bunurilor nici nu a luat ființă, iar în altele activitatea ce o depune este neînsemnată.

Dovada o constituie:

a) Numeroasele informațiuni ce ne vin referitor la bunurile evreiești expropriabile prin Decretele de mai sus și care totuși se află în mâinile jidanilor.

b) Administratorii sau custozii însărcinați cu exploatarea bunurilor preluate nu depun destul interes în executarea lucrărilor ce se fac, acestea efectuându-se în condițiuni rele și la timp nepotrivit.

c) În unele locuri se produc chiar devastări și înstrăinări de inventar de către diverși iresponsabili.

d) La centru nu putem avea nici astăzi o situație completă a tuturor bunurilor agricole și industriale expropriate și nici nu avem rapoarte cu situațiunea gestionară a lor.

De aceea vă atragem atențiunea de a controla cu toată seriozitatea executarea dispozițiunilor noastre de mai sus, propunând sancțiuni pentru neexecutarea lor. În cazul când întâmpinați dificultăți în întrunirea comisiunii, ea va funcționa valabil numai cu prefectul sau înlocuitorul său, Directorul Camerei Agricole, Șeful economic al organizației legionare și Inspectoratul agricol județean al bunurilor expropriate.

Vă facem cunoscut că am tipărit registrele și chitanțierele tip pentru toată țara, pe care le veți primi în curând spre a fi ținute la zi de fiecare administrator.

Tablourile cerute încă de la 14 decembrie 1940, ni le veți înainta cel mai târziu până la 25 ianuarie a.c.

Ministru Subsecretar de Stat al
Colonizării și Populației Evacuate,
(ss) Corneliu Georgescu

Director al Bunurilor și colonizărilor,
ing. (ss) Indescifrabil

A.IȘ., Fond Pref. Jud. Iași, U.P. 58/1941, f. 69, 70

1941, martie 27, București. Declarațiile generalului Ion Antonescu la intrarea în vigoare a D.L. pentru trecerea proprietăților urbane evreiești în patrimoniul statului.

Domnul general Antonescu a făcut cu prilejul publicării Decretului-Lege privind exproprierea urbană a proprietăților evreiești următoarele declarații:

1. Decretul pentru trecerea proprietății urbane evreiești în patrimoniul statului este un decret de restabilirea unor drepturi istorice ale națiunii românești și de întoarcere la tradiția noastră națională și creștină în concepția proprietății.

2. Decretul este un act de reconstrucție a societății românești, care trebuie așezată pe baze sigure de respect al muncii și dreptului românilor de a-și stăpâni instituțiile avuțiilor românești.

3. Acest decret este în același timp dovada integrării poporului român în spiritualitatea naționalistă care străbate Europa, fixând temeliile viitoare și sănătoase ale vieții națiunilor.

În această lume nouă, poporul român aduce nu o adaptare superficială, ci omagiul sincer al regăsirii celui mai autentic trecut românesc.

4. Reforma la care pășim astăzi se va realiza treptat pentru ca nici o tulburare economică și socială să nu se producă.

General Antonescu

Ziarul „Timpul” nr. 1397, anul V, 29 martie 1941. Vezi și E.R., vol. I, doc. 36

1941, aprilie 8, București. Ocuparea de către trupele germane a unor localuri de școală evreiești.

Ministerul Educațiunii Naționale, Cultelor și Artelor
 Direcțiunea Mobilizării și Organizării Națiunii și Teritoriului
 Nr. 20751
 București, 8 prilie 1941

Către

DIRECȚIUNEA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PARTICULAR DIN MINISTER
 DOMNUL DIRECTOR GENERAL,

La adresa dvs. nr. 47361/1941, prin care ne înaintați cererea comunității evreiești de a se evacua localurile de școli rechiziționate, avem onoare a vă comunica răspunsul Marelui Stat Major - comunicat cu adresa nr. 23124/B din 22 martie 1941:

„Trupele germane până în prezent au ocupat:

1/2 din liceele evreiești (2 din 5);

2/3 din școlile primare și numai două grădinițe de copii mici.

Aceasta este o situație de război și nu se poate soluționa deocamdată.

S-au dat și școli românești în mai toate localitățile, așa că nu este o excepție pentru evrei, ci o regulă generală¹.

Director general,
 (ss) Indescifrabil

Șeful Serviciului,
 (ss) Indescifrabil

B.A.R., A.I., Fond XXIV, ds. 3371, f. 162

Pe document, rezoluția: „22.V. Se răspunde în acest sens“.

¹ Această din urmă afirmație este inexactă. Vezi doc. 265 din volum.

În legătură cu rechiziționarea unor localuri de școală, relevăm procesul-verbal din 9 aprilie 1941 prin care garnizoana Bacău și Poliția orașului Bacău „au rechiziționat școala primară israelită de băieți din str. Sakelarie nr. 6 compusă din 4 camere și hol la parter și 5 camere la etaj, împreună cu curtea și atenansele“. (*A.B.C., Fond Com. Evr. Bacău, ds. 7/1941, f. 15*).

1941, aprilie 18, Iași. Primăria municipiului Iași este avertizată asupra insuficienței aplicării a legii românizării personalului în întreprinderi.

ROMÂNIA

PREFECTURA JUDEȚULUI IAȘI

- Serv. Administrativ -

nr. 9734 din 18 aprilie 1941

Domnule primar,

Avem onoare a vă face cunoscut că, cu toate dispozițiunile date de Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, cât și de către această prefectură, totuși am constatat că dispozițiunile Decretului-Lege nr. 3825, publicat în Monitorul Oficial nr. 270 din 16 noiembrie 1940, privitor la românizarea personalului în întreprinderi nu s-au executat întocmai, întrucât personalul tehnic și muncitor este evreu, iar în timpul din urmă au fost chiar concediați românii și înlocuiți cu evrei.

Pentru stabilirea acestei cauze se impune luarea de măsuri grabnice pentru românizarea tuturor întreprinderilor, înlocuindu-se de îndată personalul evreiesc ce se mai găsește astăzi la întreprinderi.

Avem onoarea a vă ruga să binevoiți ca prin mijloacele de care dispuneți cât și prin personalul în subordine să se exercite un control cât mai riguros, iar cei dovediți vinovați să li se dreneze acte de dare în judecată sau a li se aplica dispozițiunile art. 11 din sus-zisul decret-lege, întreprinderile fiind luate de către stat pentru exploatare sau a fi lichidate.

Totodată vă rugăm să binevoiți a ni se semnala și nouă toate cazurile constatate pentru ca la rândul nostru să luăm măsurile dictate în asemenea chestiuni.

Prefectul județului Iași,
colonel D. Captaru

p. Șef Serviciu,
M. Cărăușu

Domniei Sale, domnului primar al municipiului Iași

A.IȘ., Fond Primăria Municipiului Iași, ds. 63/1941, f. 249

Pe document, rezoluțiile: „26.4. ... Măsuri de executarea controlului aci cerut prin organele noastre legale și răspuns Prefecturii. (ss) Indescifrabil“; „28.4.1941. În copie: - Serv. Taxe Indirecte; - Chestura de poliție; p. exercitarea controlului aci arătat și raportat. (ss) Indescifrabil“.

1941, mai 31, Focșani. Prefectura județului Putna solicită M.A.I. aprobarea ocupării a două imobile evreiești, pentru instalarea sediului Legiunii de Jandarmi.

Prefectura jud. Putna
Serviciul Ad-ției de Stat

Domniei Sale, domnului ministru al afacerilor interne
- Cabinet -

București

nr. 492 31 mai 1941

Motivat de raportul Legiunii de Jandarmi Putna nr. 3580 din 26 mai 1941, - avem onoarea a raporta că Inspectoratul Jandarmi Galați, cu nr. 94 din 11 mai 1941, ordonă a se lua măsuri pentru propunerea unor imobile proprietate evreiască pentru a fi cazate unitățile de jandarmi, imobile care urmează a fi expropriate conform legii și ordinului domniei-voastre nr. 1935/941.

Legiunea posedă local propriu, este însă complet deteriorat din cauza cutremurului și nelocuibil. Actualmente, Legiunea este cazată provizoriu în localul Școlii de Jandarmi, local care și acesta este deteriorat de cutremur și urmează a i se face reparațiuni radicale, fiind nevoiți a-l evacua cât de curând.

Pentru executarea ordinului primit și în baza recomandărilor Primăriei orașului Focșani, Legiunea propune ocuparea proprietăților evreilor Leon Blum și A. Postaș, din str. M. Kogălniceanu nr. 5-7, cari sunt vecine și numai împreună ar corespunde unei bune instalări a tuturor serviciilor Legiunii de Jandarmi.

Pe baza celor expuse mai sus, avem onoare a vă ruga să binevoiți a încuviința ca aceste clădiri să fie repartizate Legiunii și a dispune să se procedeze la luarea lor în primire, urmând a face reparațiunile necesare și instala birourile respective.

Așteptăm hotărârea domniei-voastre⁴¹.

Prefect, (ss) Indescifrabil
Șeful serviciului, (ss) Indescifrabil

A.VN., Fond Pref. Jud. Putna, ds. 1532/1941, f. 345

¹ Tot în problema expropriării imobilelor evreiești, comandantul Garnizoanei Focșani se adresează Prefecturii județului Putna, la 3 iunie 1941, cerând: „un tabel de locuințele evreiești ce urmează a se expropria pentru autoritățile publice. Întrucât chestiunea comportă extremă urgență, vă rugăm a înainta acest tabel cu prima poștă“.

Pe această solicitare este următorul referat: „Până în prezent, la noi la Prefectură, nu este înființată nici o comisiune pentru administrarea bunurilor urbane expropriate de la evrei, astfel că nu se poate comunica nici un tabel, neavând aceste date. Garnizoana urmează să se adreseze direct Centrului de Româнизare la București. (ss) Indescifrabil“.

Urmează rezoluția: „5.VI.1941. Serv. Ad. Comunicare în sensul referatului. Lt. col. (ss) Indescifrabil“. (*Ibidem*, f. 328).

271

1941, iulie 15, București. Consecințele dăunătoare ale evacuării evreilor ce conduc fabrica textilă din Ișalnița și fabrica de săpun din Deta.

România
Ministerul Economiei Naționale
Direcțiunea Dezvoltării Producției Industriale
04198- 15 iul 1941
Ministerul Afacerilor Interne

Alăturat, avem onoarea a vă înainta, în copie, raportul cu nr. 636/3.7.941 al Regiunii Industriale Timișoara, privitor la activitatea Fabricii de Textile Frații Strausz din Ișalnița și a Fabricii de Săpun Frații Schulhoff din Deta, cari, neputând lucra din cauza originii evreiești a proprietarilor, un număr de 185 lucrători au rămas fără posibilități de trai.

Vă rugăm să binevoiți a examina cazul și a decide cele de cuviință, înștiințând și Departamentul nostru.

Director, (ss) Indescifrabil
Șeful Serviciului, (ss) Indescifrabil

A.N., Fond M.A.I., ds. 468/1941, f. 223

Pe document, rezoluția: „După ce vine hot. Președ. Cons. Miniștri. (ss) Indescifrabil“.

1941, iulie 28, Iași. Prefectura județului Iași a întocmit, pe baza propunerilor preturilor, un tabel privind modul de folosire a imobilelor evreiești expropriate.

TABEL
de imobilele de care este nevoie pentru administrațiile locale
aparținând județului Iași

Nr. crt.	Indicarea autorității care are nevoie de local	Dacă se găsesc în localitate locuințe de evrei
1.	Pretura Plășii Copou	Proprietatea evreului Strul Iacob din comuna Copou
2.	Primăria comunei Sculeni	În comună sunt 26 de locuințe părăsite
3.	Primăria comunei Tigănași	Idem 16 locuințe părăsite
4.	Primăria comunei Uricani	Nu are locuințe părăsite
5.	Primăria comunei Leșcani	Idem
6.	Primăria comunei Reditu Tatar	Idem
7.	Pretura Plasei Cârlișu	În comuna urbană nereședință Tg. Frumos sunt patru case care ar corespunde cerințelor preturii: dr. Tepper, Simon Bercovici, Iancu Kappel și Lender Solomon
8.	Primăria comunei Hodora	Casa evreului Aba Gotlieb
9.	Primăria comunei Osoi	Nu are local propriu, dar nici case părăsite de evrei nu sunt
10.	Primăria comunei Pocreaca	Idem
11.	Pretura Plasei Codru	A avut local propriu, dar s-a stricat de cutremur, așa că Pretura are reședința într-o casă fostă via Kogălniceanu expropriată de la evreul Adolf Teitler.
12.	Secția și postul de jandarmi Bivolari	Casele proprietatea Mislim Morghenștein și Avram Zacemschi din comuna Bivolari
13.	Ocolul Agricol Bivolari	Idem - proprietatea Hitman Sulim
14.	Serviciul Veterinar	Idem - proprietatea lui Manasie Dănilă
15.	Pentru Căminul Cultural	Sinagogile în număr de patru
16.	Pentru școala din Bivolari	Școala israelită-română
17.	Postul de jandarmi și percepția din Vlădeni	Casele proprietatea Israel Grumberg din Vlădeni
18.	Pentru Căminul Cultural	Idem Haim Grumberg din Vlădeni
19.	Pentru Căminul Cultural din Șipote	Idem proprietatea Ițic Solomon din Hălțeni și Herman Cohn din Mitoc
20.	Pentru postul de jandarmi din Hermeziu	Idem proprietatea lui Ștrul Cojocaru și Carol Ozias din Hermeziu

Prezentul tabel întocmit în conformitate cu datele primite de la domnii pretori din județ; se certifică pentru exactitate.

Prof. jud. Iași, (ss) col. D. Captaru
A.IȘ., Fond Pref. Jud. Iași, U.P. 59/1941, f. 4-6

273

1941, august 5, Dărăbani-jud. Dorohoi. Primăria solicită aprobarea de a valorifica prin Banca Populară „Tovărășia” din Dărăbani, bunurile rămase în urma evacuării populației evreiești.

România
Primăria comunei urbane Dărăbani
județul Dorohoi
nr. 4100 - 5 august 1941

Către
Domnul prefect al județului Dorohoi

În conformitate cu ordinul dvs. nr. 18094 din 17 iulie 1941, comunicat cu ord. nr. 2368 din 24 iulie 1941 al Preturei Lascăr-Rădăuți, am fost autorizați să strângem și să inventariem bunurile rămase în Tg. Dărăbani de pe urma evacuatei populației evreiești.

În urma constituirii comisiunilor locale, cari au adunat și centralizat aceste bunuri, s-a hotărât ca toate articolele de alimentație supuse alterării, articolele de comerț sezoniere și de imediată necesitate, precum și articolele de primă necesitate și zilnică întrebuințare de orice natură necesare populației, să fie depozitate și inventariate de Banca Populară „Tovărășia” din Darabani, ca una singură ce mai reprezintă posibilități de tranzacțiuni comerciale în vederea autorizațiunii de vânzare a lor.

În urma încuviințării verbale a domniei-voastre ce am avut onoare de a obține personal în ziua de 4 august crt.:

Cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispoza ca Banca Pop., „Tovărășia” din Tg. Darabani să fie autorizată a alimenta necesitățile zilnice și locale cu toate articolele menționate mai sus, la prețul curent al zilei, iar sumele rezultate din operațiunile de vânzare să fie păstrate de numita bancă la dispoziția proprietarilor evacuați, până când guvernul sau legiuitorul vor ordona măsuri sau legi definitive.

Primar: av. (ss) Emil Costeanu Secretar, (ss) Indescifrabil
A.BT., Fond Pref. Jud. Dorohoi, ds. 24/1941, f. 27

1941, august 7, București. Mihai Antonescu îi cere lui Himmler revenirea în România a consilierului german Richter, care este competent în „reformele antisemite din România și problema evreiască în genere“.

Excelență,

Ați trimis în România pe dl. dr. Richter, eminentul consilier care în scurtul timp cât a lucrat la București ne-a făcut foarte mari servicii prin activitatea sa.

Dl. dr. Richter a studiat cu o foarte mare grijă și competență reformele antisemite din România și problema evreiască în genere.

Tocmai când, pe baza conlucrării noastre de câteva luni, îmi prezentase un proiect de reorganizare a Centrului Național de Româнизare și de nouă soluționare a problemei evreiești în România, d-sa a plecat la Berlin.

Problema evreiască comportând și soluții internaționale și trebuind să fie soluționată într-un mod profund și definitiv, mai ales folosind experiența germană în această direcțiune, colaborarea cu dl. dr. Richter era pentru Subsecretariatul Româнизării și pentru mine personal un aport pe care l-am prețuit totdeauna și pentru care vă mulțumesc Excelență și dvs.

Aș fi foarte fericit dacă dl. dr. Richter ar putea reveni în România pentru a-și continua rodnică sa activitate.

Nădăjduiesc, Excelență, că veți primi solicitarea mea.

De aceea vă mulțumesc cu recunoștință și vă asigur de înalta considerație pe care v-o port¹.

Vicepreședintele Consiliului de Miniștri și ministru de externe Mihai Antonescu
Domnului ministru Himmler

J. Ancel, op. cit., vol. IX, f. 185

¹ Gustav Richter a fost unul din funcționarii superiori germani care a insistat pe lângă guvernul român ca toți evreii din România să fie deportați în lagărele de exterminare din Guvernământul General (fosta Polonie). În toamna anului 1942, el a elaborat un plan amănunțit de realizare a acestui obiectiv pe baza indicațiilor date de Hitler, la 24 februarie 1942, la München. (Vezi Jean Ancel, *Plane for Deportation of the Romanian Jews and Their Discontinuation in Light of Documentary Evidence (July-October 1942)*, doc. 1, în „Yad Vashem Studies“, XVI, 1988, p. 391-396). (Vezi și doc. 542 din volum).

1941, septembrie 2, București. Corespondență între Primăria București și Comunitatea Evreilor referitoare la situația imobilelor ce i-au aparținut acesteia și care au trecut în proprietatea statului.

România
Primăria municipiului București
Direcțiunea Financiară
Serviciul Percepția municipală

Data 2 septembrie 1941

La petițiunea dvs. înregistrată la no. 26168 F/941, vă comunicăm: Având în vedere sumele ce aveți de primit pentru terenul din Calea Dudești no. 107, fost expropriat de Primărie și luat în posesie până la perfectarea acestei exproprieri, prin facerea actului de vânzare-cumpărare, vi se acordă o suspendare a urmăririi de 90 de zile pentru imobilele din București și anume:

1. Școala Israelită Iacob Löbel	Mircea Vodă 28
2. Școala Moria Gaster	Epureanu 17
3. Azilul Elisabeteu	Cotită 7
4. Templul Coral	
5. Spitalul Caritas	Dudești 24
6. Comunitatea Evreilor Români	
7. Căminul Studenților Schuller	Sf. Ion Nou 45
8. Școala Goldfarb	Procopiu 23/27
9. Spitalul Israelit	Traian 39
10. Spitalul Fundația A. Solomon	Bradului 19

În acest interval de 90 zile de suspendare, veți depune toate actele necesare pentru a se putea efectua compensarea solicitată.

Perceptor șef, Gh. Boca
Secretar, Dem. I. Hoară

A.F.C.E.R., Fond C.E.B., Rechiziții, ds. 57, f. 115

1941, septembrie 2, Botoșani. Raport cu privire la averile rurale evreiești preluate de autoritățile locale și solicitate parțial de M.A.N.

Prefectura județului Botoșani
 Serv. Administrativ
 nr. 23565
 Botoșani, 2 septembrie 1941

Către
 Ministerul Afacerilor Interne
 Direcția Administrației de Stat București

La ordinul dvs. nr. 15230 A^{*} din 28 august 1941, avem onoare a raporta următoarele:

1. Averile rurale evreiești, expropriate în baza decretului-lege nr. 3347 din 4 octombrie 1940 și nr. 3810 din 12 noiembrie 1940, publicate în Monitorul Oficial nr. 233 din 5 octombrie și 271 din 17 noiembrie 1940, au trecut în patrimoniul statului, recte al Ministerului Românilor, Colonizării și Inventarului, ele fiind luate în primire de acel minister și administrate de o comisiune județeană, compusă din:

- prefect, ca președinte;
- directorul Camerei Agricole;
- un inspector de la Ministerul Românilor (ca membri).

Unele sunt arendate, altele au custozi și acestea nu se pot da armatei.

2. Mai sunt casele evreilor din Ștefănești, Frumușica, Bucecea și Sulița, ridicați din acele localități și adunați în capitala județului, conform ordinelor dvs. telegrafice nr. 4467 din 28 iunie și nr. 4572 din 30 iunie 1941, case pe care nu le-a luat nimeni în primire cu nici o formă, care se păzesc iluzoriu de Primărie și posturile de jandarmi și care se degradează, nefiind locuite, nimeni nemaleparându-le.

Acestea nu se pot dărâma și materialele a se da armatei; mai repede a se da contra cost românilor care vor să facă comerț, în localitățile de unde au fost evacuați evreii.

Până acum nu a apărut nici un decret-lege, nu s-a dat de nimeni un ordin în acest sens, iar casele se ruinează¹.

Prefect, lt. colonel (ss) Victor Năescu
 Șeful Serviciului, (ss) I. Nineca

A.N., Fond M.A.I., ds. 445/1941, f. 430-431

^{*} Acest ordin se referă la cererea Ministerului Apărării Naționale nr. 42390/1941, prin care se solicita ca diferite bunuri mobiliare expropriate de la evrei să fie puse la dispoziția armatei.

¹ Prefectura județului Arad comunica M.A.I., prin adresa nr. 35167 din 3 sept. 1941, următoarele: „Averea mobilă rămasă de la proprietățile evreiești a fost luată cu procese verbale în baza deciziunilor date de Prefectura județului. Aceste averi au fost date în folosința refugiaților, viile sunt date în licitație publică, iar morile se vor arenda în cursul lunii septembrie a.c.

Fiind plasați refugiații din Nordul Ardealului și din Dobrogea de Sud și mai având încă de plasat refugiați, o eventuală scoatere din posesiune a acestora nu este recomandat“. (*Ibidem*, f. 413).

Prefectura jud. Galați comunică, la 5 sept. 1941, cu adresa nr. 381: „Cu ocazia expropriării bunurilor evreiești nu s-au expropriat obiectele prevăzute în adresa Ministerului Apărării Naționale, cu excepția unei căruțe, reformate aproape, care se găsește la moșia expropriată Sendreni, fosta proprietate a evreului A. Buholț și care căruță nu se poate folosi pentru greutatea mai mari de cca 300 kgr., fiind veche și reformată...

... Întrucât la moșiile evreiești expropriate nu sunt obiecte de inventar ca acelea cerute de M.A.N., nu avem posibilitatea de a satisface cererea M.A.N. În rezumat, în jud. Covurlui nu avem cazuri de exproprieri de bunuri care să fie în prevederea M.A.N. cerute cu adresa nr. 42390/1941“. (*Ibidem*, f. 395).

Prefectura jud. Vaslui comunica, la rândul ei, M.A.I., la 6 sept. 1941, între altele: „Materialele, mașinile, scule etc. fiind de folosință agricolă, sunt strict necesare exploatării acelor bunuri (moșii - n.n.), ceea ce s-ar putea folosi de armată pentru bunul trai și aprovizionarea trupei ar fi vitele, care la nevoie pot fi sacrificate. Această chestiune se poate pune în aplicare numai cu consimțământul Subsecretariatului de stat al României, Colonizării și Inventarului“. (*Ibidem*, fără filă).

Prefectura jud. Alba arăta, la aceeași dată, că: „Averile evreiești pe anul agricol în curs au fost arendate în cea mai mare parte refugiaților și în mai mică parte localnicilor. La armată s-au arendat câteva terenuri pentru grădini de zarzavat.

Deocamdată aceste averi nu se pot pune la dispoziția Armatei întrucât problema de existență a refugiaților din Nordul Ardealului persistă și în prezent, iar inventarul mort de la moșii este necesar exploatării“. (*Ibidem*, f. 423).

Prefectura jud. Caraș-Severin comunică: „La 9 septembrie 1941, averile (evreiești - n.n.) formate din gospodăria agricole, sunt date în arendă, dijmă și în regie.

La județul nostru aceste averi sunt unele fără inventar important, așa că nu e cazul a se ceda pentru nevoile armatei“. (*Ibidem*). Prefectura jud. Gorj informează M.A.I., prin adresa nr. 18007, din 12 septembrie 1941, că în acel județ „s-au expropriat numai două bunuri: unul în suprafață de 7,75 ha, de la evreul Beny, în comuna rurală Peșteana-Jiu și altul în Tg. Jiu, în suprafață de 4,1225 ha, de la evreul Osias Weinfeld“.

Arătând că din obiectele cerute de M.Ap.N. ar fi „numai opt vase pentru băuturi credem că aceste vase sunt necesare bunului expropriat, care este plantat cu vie și pruni“. (*Ibidem*, f. 196). În același sens, prefecturile jud. Râmnicu Sărat și Dolj scriu că bunurile agricole și viticole au fost arendate pe termen de un an refugiaților basarabeni, bucovineni, transilvăneni, dobrogeni, precum și populației locale și că uneltele preluate odată cu exproprierea sunt necesare lucrării terenurilor agricole și numai surplusul, acolo unde există poate fi dat Ministerului Apărării Naționale. (*Ibidem*, f. 195, 416).

Prefectura județului Iași comunică, la 8 sept.: „Părerea noastră asupra cererii M.Ap.N. este că se poate pune la dispoziție cu plată anuală materialele și diversele obiecte arătate în ordinul nr. 15.230 din 28 august 1941“. (*Ibidem*, f. 415).

La 7 sept. 1941, Prefectura jud. Timiș-Torontal, invocând argumente similare cu cele de mai sus, arăta: „în rezumat, nu a rămas în inventarul viu și mort al fermelor, în prezent, decât instrumentele, uneltele și mașinile pur agricole, cu care să se poată face plugărie. Comisia județeană la culturile făcute în regie pe anul în curs, la fermele expropriate, a obținut circa 55 vagoane grâu, pe care l-a oferit armatei cu prețul fixat de minister“. (*Ibidem*, f. 430).

În legătură cu problema cedării către armată a unor bunuri expropriate de la evrei, C.N.R. comunica, la 15 noiembrie 1941, M.A.I. că: „ele nu pot fi cedate în mod gratuit, iar în cazul când aceste bunuri sunt părăsite de evrei, ele nu ne aparțin nouă și în consecință nu putem dispune de ele. Director (ss) Indescifrabil“. (*Ibidem*).

277

1941, septembrie 2, București. Cereri înaintate C.N.R. de către diferite autorități pentru atribuirea unor imobile expropriate de la evrei.

Tablou
de casele evreiești cerute de autorități în Capitală și provincie

Ministerul	București	Provincie	Total
Președinția	1	-	1
Justiția	5	1	6
Economia Națională	1	7	8
Agricultură și Domenii	-	52	52
Finanțe	1	410	411
Comunicații	2	76	78
Propagandă	-	50	50
Muncă și Sănătate	29	535	564
Educația și Cultele	47	712	759
Interne	2	252	254
Apărarea Națională	2	425	427
Subsecretariat Românizare	5	-	5
Total	95	2 520	2 615

Ibidem, Fond P.C.M., ds. 617/1941, f. 114-115

1941, septembrie 8, București. Comunicatul C.N.R.
privind arendarea moșiilor expropriate de la
evrei.

Arendarea moșiilor expropriate de la evrei

Comunicat

Centrul Național de Românzare aduce la cunoștință tuturor celor interesați că moșiile expropriate de la evrei și rămase de la germanii repatriați, având suprafața de la 100 ha în sus, se arendează pe anul 1941-1942, prin licitație publică, cu oferte închise.

Întrucât timpul este înaintat, ofertele se vor prezenta la Centrul Național de Românzare, Direcția tehnică, Bunuri Agricole, cel mai târziu până la data de 15 septembrie a.c., considerând că peste această dată nu vor mai fi valabile.

Orice alte lămuriri cu privire la situația moșiei sau condițiuni de arendare se dau la Comisia județeană respectivă sau la C.N.R.

Ziarul „Timpul”, an V, nr. 1557, 8 septembrie 1941

1941, septembrie 18, București. C.N.R. pune în vedere C.E.B. să predea în termen de trei zile unele imobile ce au fost expropriate.

ROMANIA
#21400

PREȘEDINȚIA CONSILIULUI DE MINISTRI
SECRETARIATUL DE STAT AL ROMÂNIZĂRII COLONIZĂRII ȘI ÎNCADRĂRII
CENTRUL NAȚIONAL DE ROMÂNIZARE
I.C.N.R.

PORTEFELOR
P. ILFOV

D. *[scrieri]*
Ser. *[scrieri]*
Crestel. *[scrieri]*

SOMAȚIUNE

Se conformaște cu art. 1, 8, 9 și 10 din Decretul-Lege Nr. 342/1941, pentru tr-oarea proprietăților arătate anexate în Patrimoniul Statului publicat în Monitorul Oficial Nr. 71 din 28 Martie 1941 și art. 63 și următorii din Decretul-Lege pentru Jutia Ilfova C.N.R. din 3 Martie 1941.

Vă somăm ca după ~~10~~ 15 zile să aveți de la polițistul sau țavărușul parterului șantii Buză la domiciliul Dvs. să prezentați Centrului Național de Românizare la prezentarea delegației sau șantii șantii din

Nr. *[scrieri]* înscris proprietatea Dvs.

Subsolați să se pună în vedere de a fi de față la șantia inventarul ce se va întocmi, să se arăte țavărușii în prezența instituțiilor și de pe care să se extragă și să întocmească un proces-verbal și să se procedeze confirmării legii.

Direcția Șantii

[scrieri]
Șantii

Dosar Nr. *[scrieri]* 041

Dosar Nr. *[scrieri]* 045

Dovada

Subsemnatul *[scrieri]* declar că

amplas. *[scrieri]* are *[scrieri]* șantii pentru șantii C. N. R. cu

Nr. *[scrieri]* pentru perțavă instituția din

Ser. *[scrieri]*

A.F.C.E.R., Fond C.E.R., Imobile românizate, f.n.

1941, septembrie 22, București. Mihai Antonescu a aprobat valorificarea mărfurilor din magazinele evreilor din Moldova, închise odată cu evacuarea acestora.

România
 MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
 Direcțiunea Administrației de Stat
 Nr. 18020 A. din 22 septembrie 1941

DOMNULE PREFECT,

Urmare ordinului nostru circular nr. 4147 din 21 iunie, completat cu nr. 4218 din 24 iunie 1941¹.

În urma adresei Ministerului Economiei Naționale nr. 1498 Cab. din 1941 către dl. președinte al Consiliului de Miniștri, cuprinzând propunerile aceluia Departament cu privire la inventarierea mărfurilor din magazinele evreiești din județele din Moldova, închise din ordinul Ministerului Afacerilor Interne și predarea lor cooperativelor locale sau unor negustori români, avem onoare a vă comunica mai jos în copie adresa Președinției Consiliului de Miniștri nr. 12593 C.C./1941, cu rezoluția domnului profesor M. Antonescu, vicepreședinte ad-interim al Consiliului de Miniștri, în cuprinderea următoare:

„Ca urmare raportului dvs. nr. 1498 Cab. 1941 cu privire la inventarierea mărfurilor cari au fost sigilate și predarea lor consumului public prin cooperativele sau negustori solvabili, avem onoare a vă ruga să binevoiți a lua la cunoștință de următoarea rezoluție a d-lui prof. M. Antonescu, vicepreședinte și președinte ad-interim al Consiliului de Miniștri: „De acord Urgent - (ss) M. Antonescu“.

Secretar general, (ss) Ovidiu Al. Vlădescu”.

Comunicându-vă cele de mai sus, avem onoare a vă ruga să binevoiți a lua cuvenitele măsuri de executare.

Ministru, (ss) I. Dornescu

Director, (ss) I. Iliescu

Acest ordin s-a comunicat: D-LOR PREFECTI AI JUDEȚELOR DIN MOLDOVA, DOMNULUI PREFECT AL JUDEȚULUI IAȘI

A.IȘ., Fond Pref. Jud. Iași, ds. 16/1941, f. 135

Pe document, rezoluția:

„Cabinet 1739/27.9.1941

Ordin circular tuturor comunelor, preturilor și Municipiului Iași. (ss) Indescifrabil“.

¹ Dispoziția generalului Ion Antonescu privind evacuarea evreilor din comunele și stațiunile climaterice, în localități urbane. Ulterior, un alt ordin al Conducătorului Statului din 4 iulie 1941, prevedea evacuarea tuturor evreilor, atât din unele comune rurale, cât și din cele urbane nereședință de județ, în capitalele de județ. (Vezi doc. 152, n. 3 din volum).

281

1941, septembrie 26, București. Măsurile arbitrare de românizare pun în pericol producția pentru nevoile de război ale armatei.

NOTĂ INFORMATIVĂ

Conducerea Fabricii de Postav Buhuși, la 29 septembrie 1941, din ordinul prefectului de Neamț, a luat măsuri severe de românizare, reducând numărul salariaților evrei de la 5 027 la 43, dintre care 13 vor fi concediați, ceea ce nu s-a întâmplat și în alte fabrici din județ și chiar din țară.

Deși conducerea M.A.I. s-a opus acestor măsuri severe, Prefectul nu a ținut seama.

Prefectura nu este în măsură să aprecieze necesitatea acestora la lucru și nici nu are răspunderea activității fabricii, răspundere ce o are numai conducerea societății, care este expusă la severe sancțiuni în cazul dezorganizării producției...

Nu trebuie să se uite niciodată că Fabrica Buhuși este cel mai mare furnizor de postavuri al armatei.

Dezorganizarea funcționării acestei întreprinderi sau chiar simpla scădere a producției este de natură să aibă cele mai grave repercusiuni asupra echipării armatei.

Ministerul Economiei Naționale și Ministerul Muncii, verificând prin organele sale de control situația personalului evreesc de la Fabrica Buhuși, au apreciat necesitatea reintrării lui în fabrică și și-au dat avizul lor favorabil pentru menținerea lor.

Ar fi în adevăr straniu ca prin măsura unui organ în subordine, care nu are nici o competență în chestiuni tehnice și industriale, să se zădărnicească dispozițiunile luate în deplină cunoștință de cauză de comun acord de foruri superioare și de conducerea întreprinderii asupra cărora apasă toată răspunderea¹.

A.M.St.M., R.S.E.M. 888, C0221-222

Pe document, rezoluția: „25.X.1941. Această notă informativă are 2 aspecte: 1. De românizare, care nu este în legătură cu Biroul 3 și 2. Al situației evreilor din fabrică, expunerea este teoretică și nefiind semnată de nimeni, nu se poate lua nici o măsură.

Propun a se lua relații din fabrica Buhuși, care să trimită propuneri concrete. (ss) maior Eugen Popescu“.

O a doua rezoluție: „Să se facă propuneri concrete cerând scutirea nominală a celor indispensabili. (ss) col. Georgescu”².

¹ Nota informativă nu indică instituția care a elaborat-o. Probabil M.A.N. sau S.S.I.

² Se înaintează o situație numerică a funcționarilor creștini și evrei, din care rezultă că, dacă, în octombrie 1940, 64% erau creștini, la 1 septembrie 1940, procentul a ajuns la 90%, numărul evreilor ajungând la 43, din care 21 erau dublați de salariați creștini. (*Ibidem*, C0023). La 30 martie 1942, printr-un Jurnal al Consiliului de Miniștri, se instituie măsura conservării prin numirea de administrator a „Societății pentru industria textilă Buhuși”. (*A.N., Fond P.C.M., Jurnal P.C.M., ds. 567, f. 84-87*).

282

1941, septembrie 30, București. P.C.M. autorizează rechiziționarea a șase imobile proprietate a unor evrei din București, pentru Subsecretariatul de Stat al Muncii.

Jurnal nr. 1172

Consiliul de Miniștri, în ședința de la 30 septembrie 1941, luând în deliberare referatul domnului ministru al Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale cu no. 49274 din 26 septembrie 1941 și având în vedere cele expuse în referat;

Decide:

Autoriză să se rechiziționeze și să se pună la dispoziția statului, prin Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, pentru instalarea birourilor Subsecretariatului de Stat al Muncii, următoarele imobile situate în București, str. T. Masarik și anume:

1. No. 6 proprietatea d-nei Ofelia Iancu.
2. No. 8 proprietatea d-lui Bernard Ungureanu.
3. No. 10 proprietatea d-lui și d-nei Sami și Golda Pollak.
4. No. 12 proprietatea d-lui Moise Mărculescu.
5. No. 9 proprietatea d-lui și d-nei Davis și Angela Agelstein.
6. Imobilul din str. Alexandru Donici no. 36, proprietatea d-lui dr. Alfred Maisler.

Aceste imobile se rechiziționează pentru scopul și destinațiunea ce s-a arătat mai sus, în conformitate cu dispozițiunile decretului-lege asupra rechizițiilor cu no. 583 din 26 februarie 1940, publicat în Monitorul Oficial no. 48 din 27 februarie 1940 (art. 10 și 15).

Chiria ce se va plăti proprietarilor va fi stabilită de comisia respectivă pentru rechiziționări și lichidări până la noi dispozițiuni.

A.N., Fond P.C.M., Jurnal, ds. 566/1941, f. 211

**1941, decembrie 19, București. Memoriu și propuneri
în legătură cu neajunsuri în aplicarea legii de
românizare a întreprinderilor evreiești.**

Memoriu asupra românizării personalului

Actuala lege¹, pe lângă o serie de dispozițiuni neclare și care ar fi ușor de îndepărtat, conține unele dispozițiuni a căror aplicare e de natură a produce perturbări grave industriei noastre.

În primul rând, termenul extrem, până la 31 dec. 1941, până când vor trebui eliminați toți salariații evrei, este pentru anumite specialități prea scurt. În Ungaria acest termen merge până la 5 ani.

În al doilea rând, dispoziția ca locurile devenite vacante prin eliberarea evreilor, cum și acelea create prin dublarea lor, să fie ocupate numai prin personal desemnat din oficiu de Ministerul Muncii, este și nedreaptă și păgubitoare.

Personalul recomandat numai arareori corespunde cerințelor postului pentru care e destinat. În posturile de încredere, precum sunt acelea de director, casier, procurist, întreprinderile nu angajează pe cineva decât cu garanții morale din cele mai serioase. Deoarece Ministerul Muncii nu poate acorda asemenea garanții pentru personalul recomandat de el, cine va răspunde de el, cine va răspunde de faptele acestor angajați?

Sunt cazuri în care întreprinderile nu ar mai dori să completeze locurile rămase vacante prin concedierea evreilor. În această situație se găsesc toate acele întreprinderi, a căror activitate s-a redus prin reducerea teritoriului, prin lipsa materiilor prime sau prin lipsa de debușee.

Legea totuși le obligă de a angaja funcționarii fără pregătire, recomandați de minister. Prin urmare, pentru a-și adapta personalul la nevoile producției, aceste întreprinderi nu au altă posibilitate decât de a concedia din personalul lor.

Toate întreprinderile industriale care au salariați evrei să fie obligate a întocmi, într-un termen ce se va fixa de minister, un program, arătând modul amănunțit în care înțeleg să elimine acest personal într-un interval de timp care, în orice caz, trebuie să fie mai mare decât cel actual, cel puțin pentru anumite profesii și specialități.

Ministerul va examina aceste programe și le va aproba sau va cere modificarea lor.

Nerespectarea programelor odată aprobate va trebui sancționată cu cea mai mare asprime.

În ce privește completarea locurilor devenite vacante, ea trebuie lăsată absolut liberă, căci noi socotim că interesul guvernului nu este de a se plasa anumite persoane, ci numai ca evreei să fie înlocuiți din viața activă și înlocuiți prin români - oricine ar fi ei.

În concluzie, propunem ca legea să fie revizuită, spre a i se îndepărta dispozițiile nedrepte sau păgubitoare și în special acelea privitoare la plasarea din oficiu a personalului înlocuitor².

Ibidem, Fond U.G.I.R., ds. 13/1941, f. 32, 33

¹ Se are în vedere Decretul-Lege pentru românizarea personalului din întreprinderi, nr. 3825, din 12 noiembrie 1940. (*E.R. 1940-1944, vol. I, doc. 16*).

² Reflectând în bună măsură preocuparea ca șvabii din Banat să nu acapareze întreprinderile evreiești supuse românizării, av. dr. Nicolae Căpețeanu din Timișoara trimite următorul memoriu P.C.M. (fragmente):

„Domnule președinte,

Respectuos vă aduc la cunoștință cele ce urmează, rugându-vă a face tot ce este cu putință pentru a îndrepta aceste lucruri.

Românizarea serioasă a întreprinderilor evreiești este amenințată de a se compromite și românii să-și piardă tot capitalul investit efectiv în acestea.

Cauzele sunt următoarele:

Elementele românești n-au avut timpul încă de a se forma și introduce în geneza multiplă a acestor întreprinderi, parte pentru că au fost și sunt încă mobilizați, parte pentru că evreii care trebuiau să-i formeze au fost duși și sunt încă la munci într-o situație grea, care amenință în împrejurările de azi neprielnice și altfel cu completa prăbușire și deci cu ruina materială a românilor, cari și-au plasat averile în aceste întreprinderi.

Elementul șvăbesc stă la pândă și din umbră prepară acaparea acestor întreprinderi, forțând îndeosebi îndepărtarea elementului evreesc imediat, care reprezintă încă cunoștința și experiența, accelerând prin aceasta ruina și posibilitatea rapidă de acapare în dauna românilor distruși.

Se impune deci, ca elementele evreiești să fie lăsate încă cel puțin 1 an de zile la aceste întreprinderi, pentru ca ei să poată forma și introduce pe români.

[...] toate faptele cunoscute până în prezent lasă să se înțeleagă că evreii, cari n-au voit să-și vândă nemților întreprinderile, ci le-au dat la români și s-au asociat cu români, aceștia sunt pedepsiți în felul expus deja, ei [germanii - n.n.] tinzând la ruina acestor întreprinderi româno-evreiești pentru a fi totuși acaparate exclusiv numai de ei, chiar peste cadavrele economice ale românilor.

Elementul românesc este într-o stare de spirit agitată și îngrijorată, văzând cu ochii cum este distrus, fără nici o apărare, blestemând momentul când a crezut în acțiunea românizării și naționalizării.

Este neapărat nevoie să se atragă atenția asupra acestor fenomene, însăși Camera de Comerț Timișoara a făcut memorii în acest sens, dar fără nici un rezultat până acum.

Nu este admis în interesul românilor ca evreii cari și-au românizat întreprinderile să fie îndepărtați încă până nu va trece timpul util necesar pentru formarea și specializarea elementului românesc serios și până acesta nu poate fi introdus temeinic în toată geneza întreprinderilor, elementul care acum încă lipsește și care n-a putut să se formeze.

Primiți, vă rog, domnule președinte, asigurarea distinsei mele stime ce vă păstrez.

6 decembrie 1941“. (*A.N., Fond P.C.M., ds. 935/1941, f. 41-42*).

X. MUNCA OBLIGATORIE. IANUARIE-DECEMBRIE 1941

284

1941, iulie 9, București. Toți evreii concentrați de M.St.M. pentru muncă obligatorie la diferite unități vor fi menținuți la lucru. Întoarcerea evreilor în Moldova este interzisă până la noi ordine.

Telegramă fulger
Domnilor prefecți din întreaga țară

Am onoarea a vă face cunoscut următoarele:

Marele Cartier General, Eșalonul 2, a hotărât ca toți evreii cari sunt concentrați de Marele Stat Major pentru lucrul la diferite unități să fie menținuți la lucru.

Evreii evacuați din Moldova, cari sunt întrebuințați la diferite munci de folos obștesc, să fie menținuți mai departe la lucru, întoarcerea lor în Moldova fiind interzisă până la noi ordine.

p. ministrul afacerilor interne,
(ss) Colonel N. Pătruțoiu

no. 5134, 1941 iulie 9

A.IȘ., Fond Pref. Jud. Iași, ds. 16/1941, f. 44

1941, iulie 18, București. Generalul Ion Antonescu ordonă să fie puși la „muncă grea” evreii și prizonierii din lagărele de muncă; „dacă fug, se împușcă unul din zece”, „dacă nu muncesc cum trebuie, nu li se dă de mâncare...”.

18.VII.1941

Centrul de Informații
Confidențial-Personal

Ministrul afacerilor interne
Cabinetul domnului ministru

Am onoare a vă face cunoscut că pe Buletinul Informativ prin care s-a comunicat domnului general Antonescu, conducătorul statului, că la 14.VII.1941 au fost evacuați 1 165 tineri evrei din Ploiești la lagărul de internare Târgoviște, domnia-sa a pus următorul ordin în rezoluție:

„La muncă grea. Dacă fug, se împușcă unul din zece. Dacă nu muncesc cum trebuie, nu li se dă de mâncare, nici nu sunt lăsați să primească sau să cumpere. Dispoziție formală pentru toate lagărele de evrei și prizonieri”¹.

Din ordinul Președintelui Consiliului de Miniștri,
general (ss) Georgescu

A.N., Fond P.C.M. Cabinet, ds. 86/1941, f. 20

¹ Această rezoluție a conducătorului statului a fost comunicată telegrafic tuturor prefecturilor de județ. (Vezi A.VN., Fond Pref. jud. Putna, ds. 147/1941, f. 387).

1941, iulie 23, București. M.A.N. solicită M.A.I. o situație a croitorilor și cizmarilor evrei aflați în lagărele de internare, spre a se analiza posibilitatea punerii lor la dispoziția armatei, pentru muncă obligatorie.

Ministerul Apărării Naționale
Subsecretariatul de Stat al Armatei de Uscat
Direcția Intendenței
nr. 32256 23 iul. 1941

Domnule ministru,

Avem onoarea a vă face cunoscut că în vederea intensificării lucrului în atelierele armatei, acest Departament a dat dispozițiuni pentru ca toți lucrătorii croitori și cizmari de origine etnică evrei, aflați în garnizoanele în cari funcționează atelierele armatei, să fie strânși și obligați să lucreze pentru armată, acest serviciu fiind considerat ca muncă obligatorie, armata fiind obligată a le asigura numai hrana.

Cum însă în lagărele de internare, aflate sub ordinele dvs., credem că se mai găsesc mulți evrei croitori și cizmari cari ar putea fi folosiți în scopul de mai sus,

Vă rugăm, domnule ministru, să binevoiți a da dispozițiunile necesare pentru a ni se comunica următoarele:

- care sunt lagărele de internare?
- câți cizmari și croitori evrei sunt internați în fiecare lagăr și
- condițiunile în care aceștia pot fi puși la dispoziția armatei.

Răspunsul dvs. rugăm a fi comunicat acestui Departament - Direcția Intendenței.

Primiți, vă rog, domnule ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Subsecretar de Stat al Înz. și Adm. Armatei, general de divizie, Gh. Dobre
Directorul Dir. Intendenței, int. colonel, C. Sireteanu
Domniei Sale, domnului ministru al afacerilor interne - loco -

Arh. F.C.E.R., Fond III, 1940-1944, ds. 411, f. 27

Pe document, rezoluția:

„28.VII. Să ceară situația până la 6 august. Se prezintă mat[erialul] (propuneri). Maior (ss) Indescifrabil“.

1941, iulie 29, București. M.A.N. interzice tuturor militarilor să facă intervenții în favoarea ușurării situației evreilor din detașamentele de muncă obligatorie.

Ministerul Apărării Naționale
Cabinetul ministrului
nr. 20633

ORDIN GENERAL
NR. 99 DIN 29 IULIE 1941

Ministerul Apărării Naționale a primit două tabele cuprinzând un număr total de 23 ofițeri activi și de rezervă, cari au făcut intervenții pe lângă comandanții detașamentelor de lucru pentru munca de folos obștesc (constituite din evrei) cerând favoruri pentru evreii din detașament.

Aceste rușinoase intervenții arată mentalitatea unor ofițeri, cari nesocotesc imperativele naționale și scoboară prestigiul armatei.

Interzic orice intervenții, pe orice cale și de orice natură.

În viitor, voi da publicității numele celor cari vor mai face intervenții pentru ca să-i cunoscă toată lumea.

Ministrul Apărării Naționale,
general de Corp de Armată adjutant (ss) I. Iacobici

A.B.C., Fond Pref. Jud. Bacău, ds. 23/1941, f. 1

1941, august 1, București. Situația numerică a evreilor folosiți la muncă obligatorie, în detașamente ale C.F.R., cazarea acestora, organizare, pază etc.

ROMÂNIA
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA ADMINISTRAȚIEI DE STAT

Jurnal nr. 18047
Ds.ul nr. 38/SP

TELEGRAMA CIFRATĂ FULGER

Prefecții județelor: Brașov, Ialomița, Timiș-Torontal, Dolj, Severin, Olt, Argeș, Turda, Caraș, Alba, Bacău, Covurlui, Putna, Buzău, Brăila, Neamț, R. Sărat, Tecuci, Baia, Hunedoara.

Guvernul a luat măsuri de a întrebuița evreei valizi¹ între 20-50 ani la lucrările de cale ferată stop.

În acest sens, veți cere Cercului de Recrutare tabloul nominal de evreei între 20-50 ani stop.

Alegerea celor destinați lucrărilor se va face pe răspunderea prefectului stop.

Cei hotărâți a fi trimiși vor fi mai întâi vizitați de o comisie medicală formată din medicul primar al județului, medicul primăriei reședință de județ și medicul garnizoanei stop.

Veți trimite până cel mai târziu la 4 august crt. în localitățile notate mai jos un număr de evrei specificați în dreptul fiecărei localități stop.

Înainte de trimiterea lucrătorilor, veți lua înțelegere cu Inspecția de lucrări C.F.R. respectivă stop.

Veți trimite la 500 lucrători un medic evreu, la 200 lucrători un inginer și un arhitect evreu stop.

Lucrătorii la plecare vor lua haine, rufărie, încălțăminte și tot ce le este necesar, cum și hrana pe 1-2 zile, în raport cu distanța până la destinație stop.

Acești lucrători vor fi plătiți cu 90 de lei pe zi, iar masa și cazarea în barăci se va face prin grija Direcțiunii Generale C.F.R. stop.

Detașamentele de lucrători vor fi conduse până la destinație de 1-2 polițiști și 3-4 jandarmi, după numărul lor, iar la sosire vor fi predați organelor C.F.R. stop. Direcțiunea Generală C.F.R. a dat dispozițiuni pentru vagoanele necesare transportului stop. Raportați de executare stop².

P. MINISTRU SUBSECRETAR DE STAT (ss) col. N. Pătruțoiu

nr. 492 1 august 1941

A.N., Fond M.A.I., ds. 481/1941, f. 16, f/v

¹ Situația numerică a evreilor valizi între 18-50 ani era prezentată astfel, pe județe și în București:

Municipiul București, între 25 000 - 30 000; Buzău, 367; Ialomița, 671, din care 663 în lagăr; Caraș, 99; Turda, 450; Dolj, 546, din care în lagăr 235, iar 311 liberi; Brașov, 825; Olt, 145; Alba, 424; Argeș, 114; R. Sărat, 216; Vâlcea, 38; Gorj, liberi 21, în lagărul Tg. Jiu 1 048 (evacuați, nesuspecți), din care 788 la lucru în diferite părți; Severin, 269; Dâmbovița, 851, din care 827 în lagăr, 24 liberi; Hunedoara, 850; Ilfov, 12; Brăila, 1 295; Timiș-Torontal, 2 650; Constanța, 535, închiși în trei lagăre; Prahova - 0 (evreii din Ploiești și jud. Prahova au fost evacuați în lagărul Teiș-Dâmbovița); Suceava, 2 692 evrei valizi. (*Ibidem*, f. 5).

² Prefectura Poliției Capitalei a fost solicitată - în aplicarea Ordinului guvernului - de a trimite 9 650 de evrei pentru lucrările de cale ferată, cel mai târziu până la 4 august 1941. (*Ibidem*, f.n.).

Prefectura jud. Putna cerea Poliției Focșani să trimită un număr de 840 de evrei la lucrările de la digul Rosetti-Făurei și de pe linia ferată Buzău-Mărășești. (*A.VN.*, *Fond Pref. Jud. Putna*, ds. 147/1941, f. 326).

Căile Ferate Române, prin adresa nr. 87/1530, informează Prefectura județului Brăila că „evreii din județul Brăila sunt instalați: 132 evrei în stația Joița, 64 evrei în stația Voitin - județul R. Sărat, 27 evrei în stația Tifești - jud. Putna, 274 evrei în stația Făurei - jud. Brăila. Hrănirea lor este lăsată în seama comitetelor lor proprii, care îngrijesc de alimente, dar întâmpină mari dificultăți deoarece nu sunt lăsați să intre în sate pentru cumpărare de alimente”. (*Ibidem*, f. 78). Detașamentul de la Gugești-Cotești era cazat în două tabere în stații sub cerul liber. (*Ibidem*, f. 77).

289

1941, august 2, București. Stabilirea indemnizației de hrană și întreținere pentru evreii aflați la muncă obligatorie.

Telegrama fulger

Dlor prefecți ai jud. din întreaga țară
59 - București 19, 1956 67 2 12,25

Ordinul nr. 16633 din 27 iulie a.c. se modifică după cum urmează:

Evreii puși la munci de folos obștesc vor fi plătiți cu 25 lei zilnic hrană plus zece lei întreținerea.

Evreii cari muncesc la proprietari vor fi plătiți după dispozițiile date de Ministerul Agriculturii și Domeniilor.

p. Ministrul Af. Interne, col. I. Patruzoiu nr. 6683 din 2 august 1941

A.VN., *Fond Pref. Jud. Putna*, ds. 147/1941, f. 261

1941, august, 2, Focșani. Evidența repartiției evreilor la muncile obligatorii se face numai prin cercurile de recrutare respective.

Nr. 26595, aug. 2, 1941
Cercul de Recrutare Putna
Biroul Mobilizări

Către
Prefectura jud. Putna

Cu onoare se trimite mai jos ordinul M.C.Gl. Eșalonul II no. 1630/8 transmis cu ordinul Cdt. 5 Teritorial no. 105298 din 25.7.941 pentru știință și executare.

Comand. Cerc Recrut. Putna
Colonel (ss) Indescifrabil

Copie: După ordinul M.C.G. no. 1630/8/1941

Am onoare a face cunoscut:

Unele autorități și instituțiuni de stat au chemat la munca de interes obștesc diferite categorii de profesioniști sau meseriași evrei, fără ca aceste cereri să fi fost făcute prin Cercurile de Recrutare respective care sunt obligate a ține evidența lor sub raportul repartiției, a timpului efectuat la munca de interes obștesc și a taxelor de plată către Stat, după munca prestată.

Pentru soluționarea acestor cazuri se dispune:

1. Autoritățile civile și diferitele instituțiuni de stat sunt rugate a se adresa Cercurilor de Recrutare respective pentru orice chemare la munca de interes obștesc a evreilor, arătându-se:

- autoritatea care are nevoie de profesioniști sau meseriași evrei;
- numărul lor;
- categoria (de profesii sau meserii);
- durata (de când până când);
- localitatea (locul) unde vor fi trimiși acești evrei;
- persoana destinată a-i lua în primire;
- D.M. (nr. și data) prin care s-a aprobat chemarea la munca de interes obștesc a evreilor, cu autorizația respectivă.

2. Întrucât autoritățile militare au chemat și ele evrei la munca de interes obștesc, în legătură cu pregătirea materială a armatei, Cercurile de Recrutare vor ține seamă de a da prioritate nevoilor Armatei, armonizând cererile unităților cu acelea ce vor veni de la autoritățile civile.

3. Când un Cerc de Recrutare oarecare nu va putea satisface cererile primite, față de numărul evreilor înscriși în controale, atunci se va raporta Comandamentului

Teritorial de care depinde, spre a se dispune satisfacerea de pe raza altui Cerc de Recrutare.

Comandamentul Teritorial care nu va dispune nici la alte Cercuri de evrei disponibili, va raporta M.C.G. Eș.2, secția Ia., pentru a se da ordin de repartitie de la alte Comandamente Teritoriale.

4. Evreii posesori de titluri academice vor fi întrebuințați ca și până acum, în funcțiuni corespunzătoare.

5. Cercurile de Recrutare vor face toate mutațiile în registrele speciale, asupra timpului efectuat la munca de interes obștesc de către evrei.

Rugăm a dispune de urmare.

Șeful Marelui Cartier General, general (ss) Mazarini

Șef Bir. 5 Mob. Terit., maior (ss) Indescifrabil

Ibidem, f. 334

291

1941, august 4, București. Personalul evreiesc indispensabil întreprinderilor admise în planul de mobilizare industrială să fie rechiziționat pentru lucru, fiind scutit de munca obligatorie.

nr. 736

Telegramă fulger

Dl. prefect al jud. Brăila

București, nr. 19108 St. data 4/8, ora 20,15

Marele Stat Major, prin lucrările de mobilizare, a hotărât ca personalul evreesc strict indispensabil, de la diversele fabrici admise în planul de mobilizare industrială pe 1941/1942, să fie rechiziționați pentru lucru stop. Evreii rechiziționați pentru lucrul la fabricile din planul de mobilizare industrială aprobați de Marele Stat Major și comunicați comandamentelor nu vor fi întrebuințați la muncă de folos obștesc, rămânând la fabricile unde au fost rechiziționați¹.

Ministru subsecretar de stat, general de divizie I. Popescu

nr. 6761, 4/8/1941

A.BR., Fond Pref., ds. 43, f.n.

¹ În baza acestor dispoziții, unele instituții, întreprinderi și firme au făcut cereri pentru menținerea în posturi a unor salariați evrei, necesari pentru buna desfășurare a activității. Multe dintre aceste solicitări au fost respinse. Dăm câteva exemple: întreprinderile „România

poartă data de 14 august 1941), Banca Sindicatului Agricol (18 august 1941), „Talpa“ S.A.R. (18 august 1941), Industria Hildebrandt S.A.R. (18 august 1941), toate din orașul și județul Brăila, primind soluții negative. (*A.B.R.*, ds. 38, f. 36, 48, 128 - 128v, 336-f/v, 261-f/v, 360-f/v, 370, 49, 35, 425-432/1941).

292

1941, august 4, Chișinău. Armata a IV-a transmite prefecturilor ordinul generalului Ion Antonescu de întrebuințare a tuturor evreilor la construirea șoselelor și la alte lucrări de interes general.

Armata IV-a Stat Major Secția II-a Bir. 2
Oficiul Poștal Militar nr. 5

Comunicat: M.U. imediat în subord.; Serv. Pretoral; Comp. 54 Poliție; Bat. 5 Jandarmi; Comand. 2 și 3 Terit.; Comand. Milit. Chișinău; Insp. Jand. Iași, Galați, Chișinău; Insp. Pol. Iași, Galați, Chișinău; Prefecturile: Buzău, R. Sărat, Brăila, Covurlui, Putna, Fălciu, Vaslui, Tecuci, Tutova, Orhei, Lăpușna, Tighina, Cetatea Albă, Ismail și Cahul; Guvernământul general al Basarabiei (spre știință);

pentru executare

nr. 208727 din 4.VIII.941

Armata IV-a

Către
Prefectura Brăila

Secret

Cu onoare se fac cunoscute următoarele:

Domnul comandant [de] căpetenie al armatei cu ordinul nr. 3617/1941, face cunoscut că deși s-au dat mai multe ordine ca evreii să fie întrebuințați pentru lucrul șoselelor și pentru diferite lucrări de interes general în orașe, asigurându-li-se în schimb hrana și tutunul, totuși, ordinul nu s-a executat.

În foarte puține părți s-au văzut evrei la lucru.

Domnul general Antonescu ordonă ca toți evreii care au rămas în țară să fie întrebuințați în mod activ la lucrările de mai sus.

Vă rugăm să binevoiți a lua măsuri pentru întocmai executare a prezentului ordin în ceea ce privește evreii aflați pe teritoriul dvs.

D.O. Șeful de Stat Major, general (ss) Pălăngeanu

Șeful Secției II-a, colonel (ss) I. Ciocan

Ibidem, ds. 42/1941, f. 421

1941, august 6, București. Ordinul M.St.M. privind categoriile de evrei ce vor presta munca obligatorie și cei scutiți.

Marele Stat Major
către
Comandamentele 1-7 Teritorial

Stat Major

Cu onoare se face cunoscut:

1. Conform d.l. nr. 3964, publicat în M.O. nr. 287 din 5 decembrie 1940¹, art. 8, toți evreii bărbați între 18-50 ani, vor presta muncă de folos obștesc, în afară de:

a. Supușii străini.

b. Cei rechiziționați pentru lucru la întreprinderile prevăzute în planul de mobilizare a teritoriului, întocmit de Marele Stat Major.

c. Cei ce lucrează și sunt indispensabili la întreprinderile ce au contracte sau comenzi de la armată, dar cari totuși nu sunt prevăzute în planul de mobilizarea teritoriului.

d. Cei care se găsesc în întreprinderile supuse românizării și cari se găsesc dublați de români.

e. Cei strict indispensabili funcționării instituțiilor financiare, pe cari Banca Națională i-ar considera necesari vieței financiare.

2. Toți evreii internați să presteze munci de folos obștesc, vor fi organizați de către Cercurile de Recrutare în detașamente de lucru;

- drepturile bănești, hrana și întreținerea medicală cad în sarcina instituțiilor în folosul cărora lucrează detașamentul (art. 23 din regulamentul D.L.);

- asistența medicală va fi asigurată printr-un medic și câțiva sanitari, dați în proporție de 1 medic evreu la 500 oameni.

- cazarea se va face prin grija instituțiilor pentru care se prestează munca.

Evreii care au familiile în apropiere pot fi autorizați să doarmă și să ia masa la familii.

3. Intelectualii evrei vor fi utilizați pe cât posibil în raport cu pregătirea lor, conform art. 8 din D.L. și art. 50 din regulament.

4. Situația evreilor exceptați de la munca de folos obștesc (cei arătați la punctul 1) va fi verificată de către Comandamentele Teritoriale, care vor organiza în fiecare județ o comisiune compusă din:

- comandantul Cercului de Recrutare;

- un delegat al Ministerului Economiei Naționale;

- un delegat al Ministerului Muncii.

Această comisie va verifica dacă acordarea rechiziționării a fost bine făcută, precum și a se hotărî asupra cererilor făcute pentru rămânerea în întreprinderi, activități de comerț etc.

Șeful Marelui Stat Major, general N. Mazarini

A.M.St.M., R.S.E.M. 896, C0261

¹ A se vedea *E.R.*, vol. I, doc. 25.

294

1941, august 7, București. Direcția Generală a C.F.R. cere înlesniri pentru procurarea alimentelor de bază (pâine, carne etc.) necesare șantierelor care folosesc evrei la munca obligatorie.

Direcțiunea Generală a Căilor Ferate Române
Dir. Întreținerii
nr. 58/114
București, 7.8.1941

Copie

Ministerului de Interne
- loco -

Avem onoare a vă arăta că pentru alimentarea lucrătorilor evrei pe care îi avem repartizați la șantiere în tot cuprinsul țării, întâmpinăm mari dificultăți deoarece negustorii refuză să vândă alimentele de primă necesitate cartelate (pâine, carne etc.) iar Prefecturile respective au comunicat că nu pot lua vreo măsură deoarece nu au dispoziții în această privință.

Dat fiind că începând chiar de astăzi acești lucrători stau fără alimentele de bază, cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune telegrafic Prefecturilor și Primăriilor să înlesnească posibilitatea de procurare a acestor alimente de pe piață pentru detașamentele de lucrători evrei utilizați la lucrări de cale ferată.

Măsurile dvs. rugăm a ne fi făcute cunoscute și nouă¹.

Director general, (ss) colonel T.C. Orezeanu
Directorul întreținerii, (ss) M. Stinghe

A.N., Fond M.A.I., ds. 481/1941, f. 166

¹ La 19 august 1941, M.A.I. transmitea tuturor prefecturilor telegrama fulger nr. 17018, prin care dădea dispoziții organelor în subordine „să înlesnească procurarea alimentelor necesare pentru hrănirea evreilor aflați în detașamentele de lucru și întrebuințați la lucrările Căilor Ferate Române“. (*A.V.N., Fond Pref. jud. Putna, ds. 147/1941, f. 360*).

În legătură cu adresa Direcției Generale a C.F.R. nr. 343/1941, care comunica Prefecturii județului Vlașca repartizarea unui număr de 1 000 de lucrători evrei la șantierele de lucrări căi ferate din acel județ, cerând concursul Prefecturii pentru aprovizionarea cu alimente și cazarea lor, aceasta se adresează M.A.I. cu rugămintea de a da dispozițiuni „dacă îi putem cantona în sate, apreciem însă că această soluție nu este bună și ar constitui un pericol pentru locuitori“. (*A.N., Fond M.A.I., ds. 481/1941, f. 162*).

295

1941, august 21, București. M.F. solicită scutirea de muncă obligatorie a membrilor și funcționarilor F.U.C.E. și a celor ce activează în comitetele formate pentru strângerea fondurilor necesare Împrumutului Reîntregirii.

Ministerul Finanțelor
Cabinetul ministrului
nr. 182891 din 21 aug. 1941

Domnule general șef,

Domnul ministru al finanțelor vă roagă să dispuneți scutirea de munca de folos obștesc a membrilor și a funcționarilor Comitetului Uniunilor de Comunități și Comunităților Evreiești, precum și a membrilor funcționari ai comitetelor ce se vor forma pentru împrumutul reîntregirii.

Totodată sunteți rugat a nu limita numărul membrilor sau funcționarilor acestor organizațiuni, cari în București și în orașele mari nu trec de 200, iar în alte orașe nici nu există.

Primiți vă rog, domnule general șef, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

Secretar general (ss) T. Dragoș¹

Domniei sale, domnului general șef al Marelui Cartier General, Eșalonul II
A.M.St.M., R.S.E.M. 1093, C0389

Pe document, rezoluțiile:

„Strict secret. F. urgent. Se va înainta M.A.N. G-1. / (ss) Mazarini“.

„Nr. 5872, 1941 august 23. Marele Stat Major către M.A.N. Cabinet.

Am onoare a înainta cererea M. de Finanțe rugând să binevoiați a interveni la Președinția Consiliului de Miniștri pentru a se hotărî dacă se pot da astfel de scutiri.

M.C.G. Eșalonul I mi-a atras atenția că M.St.M. (eșalonul din Buc.) este prea larg în asemenea aprobări.

Cum sunt două vederi deosebite - cred că este cazul a se hotărî de guvern și a se comunica și Eșalonului I dispozițiunile ce se vor ordona. Șeful Marelui St. Major, general (ss) N. Mazarini“.

¹ În urma intervenției dr. W. Filderman, Comandamentul II Teritorial a dispus pe data de 9 septembrie 1941:

„Cercul de Recrutare va elibera scutiri nominale până la 1 octombrie pentru ridicarea rechizițiilor și provizoriu până la 1 noiembrie pentru categoria celor ce lucrează la împrumut.

Se va face raport la Președinție pentru a preciza cât durează munca pentru satisfacerea împrumutului.

DI. dr. Filderman va înainta chiar azi un tabel al personalului propriu al Comunității strict necesar conducerii, pentru a se decide asupra scutirii de munca de folos obștească.

În tabel se va trece vârsta și funcția ce a avut-o și o are încă“. (*ABR., Fond Pref., ds. 42/1941, f. 1*).

296

1941, septembrie 9, Timișoara. Se solicită aprobarea rechiziționării unui număr de șase medici veterinari evrei din județul Timiș-Torontal, pentru a-i suplini pe medicii veterinari creștini, mobilizați în cadrele armatei.

Prefectura județului Timiș-Torontal
9 septembrie 1941
nr. 37583/941

Domnule ministru,

Avem onoare a vă raporta următoarele:

În ultimele zile s-au făcut mobilizări masive de medici veterinari, astfel că din totalul de 13 medici veterinari de stat și 19 medici veterinari comunali ce lucrează în timp normal în județ, astăzi mai avem încă la serviciu numai 6 medici veterinari de stat și 10 medici veterinari comunali.

Din cauza numărului redus de medici veterinari ce mai avem încă la serviciu - și dintre cari pot fi chemați la mobilizare unii și de acum înainte -, de altă parte, date fiind multiplele cerințe ale lucrătorilor pe teren, îndeosebi acum, când încep lucrările de toamnă și combaterea epizootiilor, este foarte greu să se facă față în mod mulțumitor cerințelor, îndeosebi că sunt plăși cari nu au nici un medic veterinar și în cari o suplinire de la plășile vecine nu se poate face, iar de detașat din altă parte a județului nu avem posibilitatea.

Medici veterinari pensionați creștini nu avem în județ decât 2, cari ar putea fi utilizați într-o activitate mai restrânsă. Ceilalți sunt prea bătrâni sau bolnavi.

În schimb, există următorii 6 medici veterinari evrei, pensionați sau îndepărtați din serviciu de Ministerul Agriculturii și Domeniilor, toți aceștia primesc pensie de la stat iar din punct de vedere profesional și fizic ar mai putea presta serviciu. Acești medici veterinari sunt: Halasz Iuliu, Banet Artur, Sokoroi Francisc, Ungar Adolf, Szömyi Rudolf, Laszlo Hugo, toți domiciliați în Timișoara.

În această situație, cu onoare vă rugăm să binevoiți a hotărî dacă acești medici veterinari evrei pot fi rechiziționați și încredințați cu conducerea unui serviciu public, în caz afirmativ, ce anume retribuțiuni ar urma să primească pentru serviciul prestat și cine suportă acest cheltuieli.

Art. 8 din decretul-lege nr. 3984, publicat în Monitorul Oficial nr. 287/940¹, admite ca pe timpul concentrărilor prelungite, mobilizare sau război, evreei să poată fi utilizați în folosul armatei sau la munci de interes obștesc și ca specialiștii cu titluri academice să fie folosiți potrivit specialității lor, în calitate de rechiziționați, fiind plătiți cu o diurnă ce se fixează prin Deciziune Ministerială.

Col. Alexandru Nasta

Domniei Sale, domnului ministru al afacerilor interne, București
A. TM., Fond Pref. Jud. Timiș-Torontal, ds. 18/1941, f. 28

¹ Acest decret-lege stabilește statutul militar al evreilor.

297

1941, septembrie 10, București. Aprobare de a menține la lucru evreei din atelierele firmei „Carniol” pentru a termina confectionarea unui lot de decorații „Ordinul Mihai Viteazul”.

Subsecretariatul de Stat al Înzeestrării și Administrației Armatei
Direcția Fabricației Armament și Trăsuri de Război
Nr. 14838/2 A 5 din 10 sept. 1941

Foarte urgent

Marelui Cartier General
Eșalonul II, Secția I-a

Cu onoare vă facem cunoscut că din ordinul d-lui Ministru al Apărării Naționale, personalul ce lucrează în atelierele firmei Carniol - str. Carol nr. 14 București, pentru confectionarea decorațiilor ordinului „Mihai Viteazul” va fi lăsat la lucru pe loc pentru terminarea acestei comenzi.

Cu adresa nr. 33913 din 21 august 1941 s-a dat aprobare pentru 6 lucrători să fie lăsați în concediu de la unități.

Cu adresa noastră nr. 13110 din 30 august 1941 s-a mai cerut încă pentru 10 lucrători care actualmente lucrează în ateliere să fie mobilizați pe loc.

Pentru toți acești lucrători vă rugăm să binevoiiți a dispune să fie lăsați în ateliere pentru continuarea lucrului, oricare ar fi situațiunea lor militară, chiar în cazul când vor primi ordine de la unitățile militare pentru mobilizare, instrucție premilitară, lucru de folos obștesc, lagăre de muncă etc.

Anexăm alăturat un tabel cu numele.

A.M.St.M., R.S.E.M. 892, C0207

Pe document, rezoluțiile:

„11.IX.1941 - Pe lângă cei 6 oameni cari au fost aprobați se cere scutirea de mobilizare a încă 10 oameni (tabelul Anexă). Cum între ei se află și evrei, rog a aprecia și dispune. Lt. col. (ss) Ilie Radu“.

„Se aprobă până la 1.XII.1941. La C.R., pentru evrei leg. cu Bir. 3/7 și a se proceda conform instrucțiunilor 31200. Col. (ss) Indescifrabil“.

„Notă - Se reinnoiește aprobarea dată. Evreii se scutesc de muncă de folos obștesc până la data de 31.XII.1941. (ss) Indescifrabil“.

298

1941, septembrie 11, București. Evreii din tabere de muncă să se trateze cu medici locali, fără a fi internați în spitale.

Ministerul Afacerilor Interne
Direcțiunea Ad-ției de Stat
Nr. 016819/11 septembrie 1941

Domnului prefect al județului Constanța

În referire la raportul dvs. nr. 1121/941 Conf. privitor la cererile mai multor evrei aflați în tabere de muncă, de a fi internați în spitale, avem onoare a vă ruga să binevoiiți a le pune în vedere numiților, ca rezultat al acestor cereri, că urmează să se trateze cu medici locali¹.

Ministru, (ss) Indescifrabil

Director, (ss) Indescifrabil

A.N., Fond M.A.I., ds. 315/1941, f. 7

¹ La adresa din 13 sept. 1941 a Prefecturii județului Putna către M.A.I., prin care cerea să i se comunice „dacă se pot da autorizațiuni de circulație evreilor bolnavi, cum și însoțitorilor lor, în

cazuri de boli grave și care necesită intervenții chirurgicale“, se pune rezoluția: „18.IX. De la caz la caz Ministerul pe baza certif. medical al medicului primar local. Maior Plesnilă“. (*Ibidem*, ds. 544/1941, f. 293).

299

1941, septembrie 13, București. M.A.I. aprobă ca în zilele de sărbători mozaice să se officieze servicii religioase în sinagogi și chiar în case particulare, cu condiția de a se încunoștința în prealabil autoritățile administrative locale.

România

Ministerul Afacerilor Interne

Direcțiunea Administr. De Stat

nr. 17239 A. din 13 sept. 1941

DOMNULE PREFECT,

Avem onoare a vă face cunoscut că Ministerul, în urma cererii Federației Uniunilor de Comunități Evreiești din țară, nr. 1053/1941, a aprobat ca în zilele de 21-24 septembrie, 30 septembrie - 2 octombrie, 6-7 octombrie și 13-14 octombrie a.c. să se țină în sinagogi, cu ocazia sărbătorilor de toamnă ale religiei mozaice, servicii divine, potrivit prescripțiilor și ritualului obișnuit.

În același timp, încuviințează ca aceste servicii religioase să poată avea loc și în case particulare, însă cu încunoștințarea prealabilă a autorităților administrative locale.

Totodată vă rugăm să luați cuvenitele măsuri pentru a se preîntâmpina eventuale manifestațiuni cu prilejul acestor sărbători¹.

p. Ministru, maior (ss) Plesnilă

Director, (ss) Indescifrabil

Acest ordin s-a comunicat d-lor prefecți de județe, către Direcțiunea Generală a Poliției, Prefectura Poliției Capitalei, Inspectoratului General al Jandarmeriei.

Ibidem, ds. 544/1941, f. 220

¹ La solicitarea F.U.C.E. din 3.IX.1941, Regia Autonomă a C.F.R. comunică Ministerului de Interne că s-a aprobat ca, în timpul sărbătorilor evreiești din septembrie-octombrie, evreii ce prestează muncă obligatorie să poată îndeplini prescripțiile religioase. „Noi am aprobat ca să fie lăsați liberi - putând merge și la domiciliul lor, cu condiția precisă ca a doua zi de lucru să fie prezenți pe șantier - în zilele de 22-23 septembrie, 1 octombrie, 13 și 14 octombrie. De această aprobare am dat ordin de executare organelor noastre“. Direcția Generală a C.F.R. a comunicat apoi, telegrafic, această dispoziție Ministerului Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor, M.A.I.,

Marelui Cartier General, Comandamentelor Teritoriale ale Corpurilor de Armată I, II, IV, V și VII, F.U.C.E. (*Ibidem*, f. 269, I c).

Prefectura județului Ilfov se adresează, la 20 septembrie 1941, M.A.I., în legătură cu scutirea de lucru în zilele de sărbători evreiești, solicitată de F.U.C.E. Pe această adresă este rezoluția: „S-a dat ordin circular nr. 17239 A din 13 septembrie 1941, numai pentru ținerea serviciilor religioase, nu pentru a fi scutiți de lucru, a se vedea nota M.St.M. nr. 41974 din 22.9.1941. Se va răspunde în acest sens Prefecturii“. (*Ibidem*, I c).

La 24 septembrie, M.A.I., Direcția Administrației de Stat, comunica prefectilor de județe, Direcției Generale a Poliției, Prefecturii Poliției Capitalei, Inspectoratului General al Jandarmeriei următoarele: „Avem onoare a vă face cunoscut că, potrivit dispozițiilor date de Președinția Consiliului de Miniștri cu nr. 41974/1941, în zilele de sărbători evreiești nu se aprobă scutirea de muncă evreilor din taberele de lucru de folos obștești“. (*A.B.R., Fond Pref., ds. 42/1941, f. 37*).

300

1941, septembrie 20, București. Tabel cuprinzând constituirea detașamentelor de lucru C.F.R. alcătuite din evrei.

Tabloul
detașamentelor de lucru C.F. evreiești

Detașamentul de lucru C.F. care conduce	Locul unde lucrează	
1	2	
Det. 50 <u>Rm. Sărat</u>	Stația	Bacău
	„	Gugești
	„	Colțești
	„	Plăinești
	„	Piatra-Neamț
	Balastiera	Tifești
	Stația	Focșani
	Balastiera	Adjud
	Stația	Rm. Sărat
	„	Putna Seacă
Det. 51 <u>Buzău</u>	Digul	Roseti-Făurei
	Stația	Gugești
	„	Zoița

Detașamentul de lucru C.F. care conduce	Locul unde lucrează
1	2
	„ Sihlea
	Stația Buzău
	„ Făurei
	„ Voetina
Det. 52 <u>Urziceni</u>	Stația Urziceni
	„ Fierbinți
	„ Căciulați
Det. 53 <u>Făurei</u>	Stația Făurei
Det. 54 <u>Țândărei</u>	Stația Hagieni
	„ Giurgeni
	„ Cernavodă Port
Det. 56 <u>Domnești</u>	Domnești
Det. 57 <u>Videle</u>	Stația Videle
Det. 58 <u>Buc. Triaj</u>	Stația București, linia de
	centură: Chitila, Jilava,
	Buc. Sud
Det. 59 <u>Ploiești</u>	Stația Ploiești Triaj
	„ Corlătești
Det. 60 <u>Făgăraș</u>	Stația Ucea Fabrică
	„ Sebeș Olt
	„ Arpaș
	„ Viștea
	„ Voila
	„ Beclean
	„ Șercaia
	„ Podul Făgăraș - Ucea
	„ Țânțar
	„ Predeal
	„ Voila Mândra
Det. 61 <u>Brașov</u>	Stația Budila
	„ Stupini
	„ Bușteni
	„ Brașov
Det. 63 <u>Vlădeni-Ardeal</u>	Stația Mândra-Oltului
	„ Podul Brașov-Făgăraș
Det.64 <u>Craiova</u>	Stația Filiași
	„ Craiova
	„ Costești
	„ Recea
	„ Sihlea
	„ Piatra-Olt
	„ Carierele Jiblea-Lotru
Det. 65 <u>Livezeni</u>	Stația Livezeni
	„ Budești
	„ Pietrele Albe

Detașamentul de lucru C.F. care conduce	Locul unde lucrează
1	2
Det. 66 <u>Sibiu</u>	„ Meri Stația Sighișoara „ Coșlariu „ Valea Florilor „ Bogata Olt „ Micăsasa „ Șeica Mare
Det. 67 <u>Brad</u>	Șantierul Deva-Brad

Director general C.F.R., colonel (ss) T.C. Orezeanu¹
1941, septembrie 20

J. Ancel, op. cit., vol. III, p. 168-169

¹ Comandamentul detașamentelor de Căi Ferate înaintează, la 29 octombrie 1941, către M.St.M. un raport în care își exprimă nemulțumirile privind comportamentul evreilor care prestau muncă obligatorie în aceste detașamente, cerând împușcarea evreilor nedisciplinați.

Pe acest document, Emil Georgescu, șeful Biroului II scrie: „Nereguli cu evreii de la C.F. rău încadrați. Comandamentul depășit și nedotat cu mijloacele și ofițerii ce-i trebuie pentru a stăpâni teritoriul. Evreii nu pot să se împuște - fără o lege specială - la judecata unui ofițer de rezervă. Biroul avizează a se aplica legile militare, îngăduindu-se și bătaia, în aceleași condiții în care se aplică și trupei“.

O altă rezoluție: „Legea nu îngăduie împușcarea decât dacă ea a fost hotărâtă prin sentința rămasă definitivă. Bătaia se poate aplica. (ss) Indescifrabil“. (*Arhiva M.St.M., R.S.E.M. 893, C0602*).

În noiembrie 1941, pe o adresă a aceluiași comandament, o rezoluție enervată: „Este surprinzător comandamentul detașamentelor C.F. La tot ce i se trimite găsește numai prilej de comentări și de întârziere. Ordinul de permisie a fost dat în toată țara. Detașamentul era interesat numai pentru județul Ilfov. Toate comandamentele au înțeles. Detașamentul comentează. Rog a aproba anexatul răspuns“. (*Ibidem, C0474*).

1941, septembrie 21, București. Ordin al P.C.M. prin care se critică faptul că rechiziționarea în masă a evreilor afectează negativ industria și comerțul.

Președinția Consiliului de Miniștri
București, 21 septembrie 1941
Vicepreș. al Cons. De M.
Nr. 10404 c.c.
Nr. 2080 Cab.

Domnule general,

Conform dispozițiilor domnului vicepreședinte al Consiliului de Miniștri.

Am onoarea a vă înainta alăturat adresa Ministerului Economiei Naționale - direcția MONT și A.P. cu privire la rechiziționarea evreilor, rugându-vă a lua cunoștință de rezoluție.

„D.lui general Mazarini. Iată unde am ajuns. Vă rog călduros să se dea dispoziții categorice Cercurilor de Recrutare ca să nu se ridice în masă abuziv pe toți, fără să se țină seamă că penalizăm industria și comerțul.

Vom fi siliți să luăm măsuri dacă starea va continua“.

(ss) M. Antonescu

Primiți vă rog, domnule general, încredințarea deosebitei mele considerațiuni.

Director de cabinet, (ss) Indescifrabil

A.M.St.M., R.S.E.M. 896, C0004

1941, octombrie 13, București. Ordinul M.A.I. conform căruia femeile evreice să fie folosite la confecționarea de bunuri pentru armată.

Nr. 2163

Telegramă

Fulger tuturor Prefecturilor de județe

138	București	19133	52	13	10	20,45
-----	-----------	-------	----	----	----	-------

Rugăm luați măsuri ca evreicele să fie întrebuințate în cadrul muncii de folos obștesc la confecționarea diverselor lucruri pentru armată, mănuși, ciorapi, tricotate etc.

Ministru subsecretar de stat, general de divizie I. Popescu

303

1941, octombrie 17, București. Evreii evacuați din Tg.-Bivolari-Iași în garnizoanele Bacău și Târgoviște să fie trimiși la Iași pentru a presta munca obligatorie.

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
CABINETUL SECRETARULUI GENERAL

Nr. 9439, octombrie 1941

Confidențial Cabinet Oct. 941

Prefectura județului Iași

Am onoare a vă comunica următoarele:

În urma raportului nr. 44235 din 29 septembrie a.c. al Inspectoratului General al Jandarmeriei, Domnul Ministru Subsecretar de Stat a hotărât ca evreii evacuați din Tg. Bivolari Iași în garnizoanele Bacău și Târgoviște, să fie trimiși la Iași, unde urmează a fi întrebuințați la muncile de folos obșteșc, conform dispozițiilor în vigoare.

Hotărârea Domnului Ministru Subsecretar de Stat a fost comunicată și Inspectoratului General al Jandarmeriei.

Prefecturile Dâmbovița și Bacău vor raporta data trimeritii lor la Iași, arătându-se numărul celor plecați, iar Prefectura județului Iași va raporta numărul celor sosiți la Iași.

Secretar general, (ss) colonel N. Pătruțoiu

Comunicat: Prefectura jud. Bacău, Prefectura jud. Dâmbovița, colonel I. Adam

A.IȘ., Fond Prefectură, ds. 16/1941, f. 116

1941, octombrie 19, București. M.St.M. impune măsuri restrictive pentru evreii ce prestează muncă obligatorie, astfel încât să se asigure izolarea lor totală de populația localităților în care prestează această muncă.

MARELE STAT MAJOR

Secția II-a Biroul 2

Nr. 17154/8 din 19 octombrie 1941

Secret

Marele Stat Major, Secția II

Către

Președinția Consiliului de Miniștri

(Cabinetul Militar)

Am onoare a face cunoscut:

Prin întrebuițarea evreilor la munca de folos obștesc, aceștia au posibilitatea să ajungă în contact cu populația satelor noastre, unde vor încerca să facă propagandă comunistă sau - prin corupție - să obțină anumite beneficii ori să-i contamineze cu boale.

În interesul patriei, trebuie luate cele mai drastice măsuri pentru a face imposibilă orice apropiere a evreilor de populația satelor și în acest scop, toate organele cari întrebuițează evrei sunt răspunzătoare de respectarea întocmai a acestui imperativ național.

În consecință, se dispun următoarele:

- cu începere de la primirea prezentului ordin nu se admite - sub nici un motiv - ca evreii să locuiască în case românești;
- cazarea evreilor aflați la lucru se va face în afara localităților.

În acest scop se vor construi imediat bordeie sau barăci.

Toți comandanții ierarhici vor face controly dese și inopinate - pe teren - arestând și trimițând în judecata Curților Marțiale pe toți acei care vor dovedi ușurință în paza evreilor aflați la lucru.

Comandamentele Teritoriale, în rapoartele contrainformative, vor arăta la un capitol special modul cum se aplică aceste prescripțiuni.

Subșeful Marelui Stat Major, general (ss) N. Mazarini

Șeful Secției II-a, lt. colonel (ss) R. Dinulescu

Comunicat: Armata 4-a, C.A., Comand. Teritoriale, Insp. Gl. Jandarmi, Comand. Apăr. Inter. a Terit., Min. Af. Interne, Dir. G-rală a Poliției, spre știință

A.N., Fond P.C.M. Cabinet, ds. 86/1941, f. 236

1941, noiembrie 1. Evreii din detașamentul de muncă obligatorie de la Ucea-Făgăraș nu pot fi schimbați, deoarece în timp de război această obligație este nelimitată în timp.

Nr. 32215

1941 luna noiembrie ziua 1

COMANDAMENTUL T.5 TERITORIAL

Biroul 2 Mobilizare

Către
COMUNITATEA EVREILOR BACĂU

La adresa dvs. nr. 457 din 22 octombrie 1941;

Cu onoare se face cunoscut că acest Comandament nu are puțința de a schimba evreii din localitatea Ucea deoarece nu avem alții disponibili.

În timp de război, munca de folos obștesc este nelimitată.

Pentru a veni în ajutorul lor, Comunitatea poate să-i ajute cu: lingerie, haine, încălțăminte, alimente, medicamente, gaz, săpun etc.¹.

Din ordin, șeful de Stat Major,
colonel T. Turturescu

Șeful Bir. 2 Mobilizare,
maior N. Teodorescu

A.B.C., Fond Comunitatea Israelită Bacău, ds. 79/1941, f. 241

¹ Un demers similar a făcut, la 6 noiembrie 1941, Cercul de Recrutare Bacău către Comunitatea Israelită (*Ibidem*, f. 251).

1941, noiembrie 5, București. Ordinul M.C.G. al Armatei cu precizări privind tratamentul intelectualilor evrei (medici, avocați) folosiți la munca obligatorie.

Marele Cartier General
Secția I Bir. 7 B
nr. 50335/941

Către
Ministerul Afacerilor Interne

Cu onoare se face cunoscut următoarele:

Din rapoartele primite la Marele Cartier General se constată că nu toate Comandamentele Teritoriale și Cercurile de Recrutare aplică același tratament intelectualilor evrei (prevăzuți de art. 29 și 30 din Regulament).

Astfel, în anumite regiuni acești intelectuali sunt trimiși toți la munca de interes obștesc, iar în alte părți nu sunt trimiși deloc.

Regulamentul privitor la evrei (art. 29) prevede anumite excepțiuni în ceea ce privește folosirea evreilor la munca de interes obștesc în timp de pace, excepțiuni ce nu se aplică în timp de mobilizare sau război.

Marele Cartier General, cu ordinele no. 45987/941 și 42639/941, a stabilit un regim special pentru medici și avocați.

Totuși, în aceste condițiuni și aceste două categorii de evrei prestează munca de interes obștesc și anume: medicii la detașamente și lagăre de prizonieri, avocații la instituții și autorități cu însărcinări secundare.

Pentru ceilalți intelectuali (foști militari și studenți) prevăzuți de art. 29 și 30 din Regulament, se dispune următoarele:

1. Ei vor fi folosiți ca șefi de echipe.
2. Cei ce au făcut minimum 60 zile de muncă de interes obștesc vor fi schimbați cu ceilalți ce nu au făcut deloc sau mai puțin.
3. Schimbarea în tabăra de muncă nu se va executa decât atunci când va veni înlocuitor - altfel ei vor rămâne în continuare la lucru.
4. În caz că la un Cerc de Recrutare nu se mai găsesc intelectuali nefolosiți de acel Cerc, schimbul se va face în cadrul Comandamentului Teritorial respectiv.
5. Se vor lua toate măsurile ca aceste dispozițiuni să se aplice pentru toți evreii în mod echitabil și fără favoruri.
6. Se va face verificări ca toți evreii între 18-50 ani să aibă asupra lor livretul special de evreu prevăzut de Regulamentul asupra statutului militar al evreilor cu mutațiile la zi.

Rog dispuneți de urmare și raportați Marelui Cartier General la 15 ale fiecărei luni, modul cum decurge munca de interes obștesc, arătând numeric cei ce prestează munca și scutiții.

P. șeful Marelui Cartier General, (ss) general Mazarini

p. șeful Secției I-a, (ss) col. I. Georgescu

A.N., Fond M.A.I., ds. 546/1941, f. 459 f/v

307

1941, noiembrie 7, București. Ordinul marelui Ion Antonescu de a se studia introducerea contribuției în bani în locul muncii obligatorii ce urmează a o presta evreii.

Cabinetul Militar al Conducătorului Satului

Biroul 2 Nr. 3542/M

MARELE CARTIER GENERAL

- Cabinet -

Notă

Prezentându-se domnului mareșal Antonescu, Conducătorul Statului, raportul nr. 34695 din 3 noiembrie a.c., relativ la cererile de scutire a evreilor de la munca de folos obștesc, domnia-sa a pus următoarea rezoluție:

„Evreii, după cum era de așteptat, nu au dat rezultate în raport cu efortul făcut.

S-au întâmplat și abuzuri. În contra lor, nu ne putem apăra.

Este mai bine ca în loc de muncă cu brațele să contribuie cu bani.

Să se studieze crearea unui impozit special pentru evrei, să-l plătească în locul muncii obligatorii.

Acei cari nu pot plăti, vor fi puși la muncă.

Odată cu începerea iernii, să se renunțe la munca lor.

Să se studieze impunerea și renunțarea, cu Ministerul de Finanțe și de Interne și să se facă propuneri“.

Vă rugăm să binevoiți a dispune.

Se înapoiază întreaga corespondență, împreună cu graficele.

D.O. Șeful Cabinetului Militar, colonel R. Davidescu

Comunicat: Marele Cartier General, Minist. Af. Interne, Minist. Finanțelor

A.M.St.M., R.S.E.M. 896 C0032

1941, noiembrie 9, București. M.C.G. precizează că nu se mai repartizează evrei la muncă pentru misiunile militară și aeronautică germană.

COMANDAMENTUL 4 TERITORIAL

Statul Major

Biroul Ilfov

Către

Parchetul Militar C.4 T.

Cu onoare se trimite mai jos în copie ord. M.C.G., Secția I-a nr. 56211 din 9 noiembrie 1941, pentru știință și conformare.

Din Ordin, Șeful de Stat Major, col. S. Caracaș

Copie:

După ordinul Marelui Cartier General nr. 56211 din 9.XI.1941.

Cu onoare se face cunoscut următoarele:

În conformitate cu dorința exprimată de Misiunea Militară și Misiunea Aeronautică Germană, Marele Cartier General dispune a se retrage toate adeverințele de scutire de muncă de interes obștesc sau adeverințele de prestare de muncă date pentru Misiunile de mai sus pentru evrei.

Evreii deveniți disponibili în urma acestei operațiuni, vor fi folosiți la munca de interes obștesc în altă parte.

În viitor nu se vor mai elibera adeverințe de scutire sau repartizare a evreilor pentru acele 2 misiuni.

Șeful Secției I-a, (ss) col. I. Georgescu

P. conformitate, Șeful Biroului 2, lt. col. (ss) Indescrifabil

A.IȘ., Fond Trib. Militar, U.P. 6/1941, f. 465

1941, noiembrie 20, București. La 1 decembrie 1941 încetează munca obligatorie în detașamentele din afara localităților de origine ale evreilor.

MARELE CARTIER GENERAL

Secția I B2

nr. 58784 din 20.XI.1941

ORDIN

Marele Cartier General dispune următoarele:

1) Munca de interes obștesc a evreilor aflați în detașamente de lucru deplasate din orașele din care fac parte evreii încetează la 1 decembrie 1941.

Evreii din aceste detașamente au voie a se înapoia în orașele unde sunt Cercurile de Recrutare din care fac parte.

Ei vor avea dreptul la o singură călătorie (cu orice mijloace) până la orașul respectiv.

Evreii care fac parte din Cercul de Recrutare Prahova au voie a-și stabili domiciliul în orice oraș capitală de județ afară de regiunea petroliferă și București. Acești evrei se vor anunța la Cercul de Recrutare local, unde vor fi înscrși în controale în mod provizoriu, iar Cercul de Recrutare îi va raporta nominal Ministerului Afacerilor Interne (Secretariatul General).

Evreii nu au voie a locui decât în capitale de județ.

2) După data de 1 dec. 1941, evreii vor putea fi folosiți numai în orașele din care fac parte, având voie a locui acasă. Aprobările de folosirea lor se va da conf. cu instrucțiunile nr. 31208/1941 ale Marelui Cartier General, în afară de București, pentru care aprobările se vor da de Marele Cartier General.

3) Scutirile care s-au obținut până în prezent prin comisiuni și de la Marele Cartier General, se prelungesc fără altă formă până la 31 dec. 1941.

4) Evreii meseriași dați la diferite ateliere militare care lucrează pentru armată, rămân repartizați în continuare la lucru până la 20 decembrie 1941.

Rog dispuneți de urmare.

Șeful Secției I-a, colonel E. Borcescu

Ibidem, ds. 9/1941, f. 489

1941, noiembrie 23, Iași. Dispozițiuni privind întoarcerea la Iași a evreilor evacuați la Podul Iloaiei.

PREFECTURA JUDEȚULUI IAȘI

Cabinetul Prefectului

Nr. 9/Cab. Din noiembrie 1941

DOMNIEI SALE, DOMNULUI COMANDANT AL LEGIUNII DE JANDARMI
IAȘI - JUDEȚ

Avem onoare a vă face cunoscut că Ministerul Afacerilor Interne - Cabinetul Secretarului General - cu ordinul nr. 10687 din 10 noiembrie a.c. dispune a se lua măsuri pentru aducerea la Iași a evreilor evacuați în lagărul de la Podul Iloaiei, spre a fi întrebuințați la munca de interes obștesc, conform dispozițiilor Marelui Stat Major.

Întrucât Comandamentul 4 Teritorial, căruia i s-a comunicat această dispozițiune prin adresa nr. 44979 din 18 noiembrie a.c., ne încunoștințează că, întrucât Legiunea de Jandarmi Iași-județ are în paza sa lagărul de la Podul Iloaiei, aducerea evreilor la Iași din acel lagăr, trebuie organizată de Prefectura de județ, prin Legiunea de Jandarmi¹.

Comunicându-vă cele ce preced, avem onoare a vă ruga să binevoiți a stabili modalitatea de executare a dispozițiunii Ministerului, pentru a nu se produce dezordini, evreii urmând a fi aduși la Iași treptat, în grupuri mici și sub pază serioasă.

Ne veți ține la curent cu executarea acestor dispozițiuni pentru ca apoi să raportăm ministrului afacerilor interne.

Prefectul județului Iași, colonel I. Adam

Ibidem, Fond Pref. Jud. Iași, ds. 3/1942, vol. III, p. 300

¹ Legiunea de Jandarmi Iași comunică Parchetului Curții Marțiale a Comandamentului IV Teritorial Iași: „La ordinul dvs. 44646 din 13 noiembrie 1941 prin care se ordonă să înaintăm un tabel nominal de toți evreii depuși în lagărul Podu Iloaiei. Înaintăm tabelul și raportăm următoarele: scăderile operate sunt justificate de următoarele ordine: femeile și copiii până la 10 ani inclusiv, au fost lăsați liberi în conformitate cu ordinul Comandamentului Teritorial nr. 42381 din 23 octombrie 1941. Rabinii au fost înapoiți la Iași în baza ordinului nr. 1694 din 19 septembrie 1941 și 2606 din 8 septembrie al Prefecturii. Elevii au revenit la Iași pentru a urma cursurile școlare, deplasarea fiind ordonată de Prefectura județului Iași, conform ordinului de deplasare nr. 1184-1736, 1844, 1847 și 1851/1941“. (*Ibidem, Fond Tribunalul Militar, ds. 9/1941, f. 470*).

La 24 noiembrie 1941, Legiunea de Jandarmi Iași comunica: „azi s-a terminat aducerea la Iași a evreilor ce au fost evacuați în lagărul din Podul Iloaiei. Evreii au fost aduși la reședința legiunii în grupuri mici, sub pază serioasă de unde apoi cu table nominale, au fost predați Chesturii de Poliție Iași pentru deplasare la domiciliu.

Comandantul Legiunii Jandarmi Iași, maior (ss) Alexandrescu Aristotel“. (*Ibidem, Pref. jud. Iași, ds. 16/1941, vol. III, f. 61*).

Pe document, rezoluția:

„24 noiembrie 1941. Se va raporta ministerului. Colonel, (ss) Indescifrabil“.

XI. EVACUĂRI, GHETOURI ȘI ALTE MĂSURI DISCRIMINATORII ÎN VECHIUL REGAT, TRANSILVANIA DE SUD ȘI BANAT. SEPTEMBRIE - DECEMBRIE 1941

311

1941, septembrie 2, Rădăuți. Primăria Rădăuți cere M.A.I. plasarea în altă localitate a celor 1 200 de evrei evacuați din Siret, deoarece nu li se pot asigura condiții de aprovizionare.

Primăria orașului Rădăuți
4554/41
1941 septembrie 2

Către
Ministerul Afacerilor Interne
Direcția Ad-ției Locale, București

Avem onoare a vă aduce la cunoștință că în ultimele zile a fost evacuată întreaga populație evreiască din orașul Siret, în număr de circa 1 200 persoane și a fost transferată în orașul Rădăuți, unde este adăpostită și urmează să fie alimentată pentru viitor.

Cum stocurile de alimente din acest oraș nu sunt suficiente pentru a putea aproviziona populația orașului, precum și pentru acest spor de populație arătat mai sus, cu onoare vă rugăm să binevoiți a interveni locului în drept pentru ca populația evacuată din orașul Siret să fie plasată în altă parte a țării. Aceasta, cu atât mai mult cu cât din informațiunile ce le avem, aceste evacuări de evrei urmau să se facă numai din comunele rurale și urbane nereședințe situate la nord de râul Siret, dar orașul Siret este situat la sud de acest râu.

Primar, (ss) Indescifrabil
Secretar, (ss) Indescifrabil

A.N., Fond M.A.I., ds. 501/941, f. 23

Pe document, adnotarea:

„11.IX.1941. Se va trimite Pref. Rădăuți pentru a lua măsuri conform ordinelor ce le are“.
„E bine ca primarul să lucreze în legătură cu prefectul. (ss) Indescifrabil“.

312

1941, septembrie 3, București. Ordinul privind obligativitatea pentru toți evreii de a purta ca semn distinctiv „Steaua lui David“. La 9 septembrie 1941, acest ordin a fost anulat.

România

Ministerul Afacerilor Interne

Cabinetul Subsecretariatului de Stat

nr. 8368, 3 septembrie 1941

Domnule prefect,

Cu onoare se face cunoscut că toți evreii (bărbați, femei și copii) de pe cuprinsul teritoriului dvs., sunt obligați a purta ca semn distinctiv o stea cu 6 colțuri (steaua lui David), care va fi plasată într-un cadru de forma unui pătrat, cu dimensiunile 8,5 cm/8,5 cm.

Fiecare latură a triunghiurilor ce compun steaua va avea lungimea de 6 cm. Laturile pătratului (cadrului) și laturile triunghiurilor vor avea o grosime de 6 mm.

Steaua (cele două triunghiuri suprapuse cu vârfurile în sens invers), precum și cadrul, vor fi de culoare neagră pe fond alb.

Semnul se va purta cusut de haină, în partea stângă a pieptului.

Evreii vor fi obligați a purta acest semn până în 5 zile de la data primirii prezentului ordin.

Evreii creștinați nu vor fi obligați să poarte acest semn.

Ministru subsecretar de stat,

general de divizie,

(ss) I. Popescu

A.TM., Fond Pref. Jud. Timiș-Torontal, ds. 18/1941, f. 23

Pe document, adnotările: „Contencios. A se prezenta d.lui prefect. 6 septembrie 1941“.
„Nu aparține în atribuțiune Contenciosului. Sunt măsuri ad-tive cu caracter general. 9.IX.1941. Avocat (ss) Indescifrabil“. „9.IX.1941. Anulat prin Ord. Cifrat. Teleg. Nr. 8626/1941 (ss) Indescifrabil“. (Vezi și doc. 317 din volum)

1941, septembrie 3, București. M.A.I. precizează că nu se aprobă călătoria evreilor bolnavi la București, aceștia urmând a se trata în localitatea unde se află.

Ministerul Afacerilor Interne
Direcțiunea Administrației de Stat

Domnului prefect al județului Tulcea

În referire la raportul dvs. nr. 2302/1941, avem onoare a vă face cunoscut că ministerul nu aprobă călătoria evreilor la București, în consecință urmează ca cei bolnavi să se trateze unde sunt.

Ministru, (ss) Indescifrabil
Director, (ss) Indescifrabil

A.N., Fond M.A.I., ds. 544/1941, f. 178

1941, septembrie 3, București. Organele M.A.N. solicită F.U.C.E.R. rechiziționarea de la evrei a cazarmamentului pentru spitalele zonale.

Copie
f. urgent Prin curier
nr. 50524 3 septembrie 1941
Comandamentul 2 Teritorial

Către
Uniunea Comunităților Evrești din Vechiul Regat
Burghelea nr. 3

Din ordinul domnului mareșal Antonescu, transmis de M.A.N. cu nr. 3450/1941:
Cu onoare vă rugăm a lua urgente măsuri ca, în legătură cu Cercul de Recrutare București, să rechiziționați de la evrei următorul cazarmament necesar spitalelor din zonă: 4 000 (patru mii) pături, 4 000 (patru mii) saltele, 8 000 (opt mii) cearceafuri, 8 000 (opt mii) fețe de pernă, 4 000 (patru mii) perne, 4 000 (patru mii) paturi de fier

ușoare, 1 200 (una mie două sute) paturi complete pentru spitalele din Z.I. (zona interioară) București

Operațiunea fiind urgentă, reclamați să se termine în termen de 24 ore, de la primirea acestui ordin.

Luăți legătura cu Cercul de Recrutare București.

Comandantul Comandamentului 2 Teritorial,
general (ss) Al. Gheorghies

J. Anel, op. cit., vol. III, f. 104

315

1941, septembrie 5, București. Direcția Generală a Teatrelor sesizează Prefectura Poliției Capitalei că în trupa de revistă a cinematografului „Élysée” funcționează ilegal un actor evreu și solicită măsuri pentru înlăturarea lui.

3692/1941

Prefectura Poliției Capitalei

Avem onoarea a vă aduce la cunoștință că la controlul făcut de Direcțiunea Generală a Teatrelor la Cinematograful Elysée din București, a fost găsit în repetate rânduri funcționând, în trupa de reviste a aceluși cinematograf, evreul Edy Marcus, zis Mărcuș, din str. Avram Iancu n. 26, loco, contra legilor și dispozițiilor în vigoare, care interzic orice amestec al evreilor în manifestările artistice românești.

În consecință, vă rugăm să binevoiți a lua măsurile ce veți crede de cuviință contra sus-numitului evreu, spre a-l pune în imposibilitatea ca pe viitor de a mai exercita vreo atribuție în mod clandestin în cadrul preocupărilor artistice românești.

p. Ministru, Liviu Rebreanu^{*}
Director general, Gh. Popovici

A.N., Fond M.C.A., ds. 49/1941, f. 44

* Liviu Rebreanu îndeplinea în acea perioadă funcția de director general al Direcției Generale a Teatrelor din Ministerul Cultelor și Artelor.

1941, septembrie 5, București. F.U.C.E.R. este somată să procure 5 000 de rânduri de îmbrăcăminte completă și 500 de paturi complet echipate pentru prizonierii evrei din Basarabia aflați bolnavi în spitale.

Nr. 1821

1941 luna septembrie, ziua 5, ora 6 dim.

Centrul de Strângerea Rechizițiilor

Către

Uniunea Comunităților Evreiești din Vechiul Regat

Conform ordinului Comand. II Teritorial, cu onoare rog a procura în 24 ore, 5 000 rânduri îmbrăcăminte completă (ciorapi, ismene, pantaloni, haine, pălării și ghete) pentru prizonierii evrei din Basarabia, aflați bolnavi în spitale și fără îmbrăcăminte.

Șeful Centrului de Strângerea Rechizițiilor,
(ss) căpitan Vicol¹

A.Y.V.I., Colecția Matatias Carp, 011/95 g

¹ La 7 septembrie 1941, se transmite U.C.E. de către același căpitan Vicol, adresa nr. 1891 prin care se solicită „500 paturi de lemn complete (saltea, pernă, 2 cearcefuri, 2 fețe de pernă) fără insecte“ și se mai precizează: „Cunoscându-se situația materială și posibilitățile populației evreiești, neîndeplinirea integrală și în termenul fixat (care nu este precizat în adresă - n.n.) denotă rea voință și o totală neînțelegere a situației“. (*J. Ancel, op. cit., vol. III, f. 127*).

1941, septembrie 9, București. Mareșalul Ion Antonescu anulează ordinul ca evreii să poarte semn distinctiv. Această dispoziție nu a fost respectată în toate județele¹.

Telegramă
Fulger tuturor Prefecturilor de județe

Din ordinul Domnului Mareșal Antonescu, Conducătorul Statului și președintele Consiliului de Miniștri, se anulează ordinul nr. 8368 din 3 septembrie a.c. stop.

Evreii nu vor purta nici un semn distinctiv stop.

Ministru subsecretar de stat, gral de divizie I. Popescu
no. 8626 din 9 septembrie 1941

A.TM., Fond Pref. Jud. Timiș-Torontal, ds. 18/1941, f. 24

¹ Vezi doc. 425 din volum.

1941, septembrie 9, Tecuci. Modul în care s-a făcut repartizarea evreilor evacuați din județ, în orașul Tecuci, generează boli contagioase.

România
Primăria orașului Tecuci, Serviciul Administrativ
1941, luna septembrie, ziua 9, nr. 14541

Domnule prefect,

Avem onoare a vă ruga să binevoiți a ne comunica măsurile luate de dvs. cu privire la repartizarea evreilor din județ, în mod proporțional cu încăperile din locuințele în care vor fi cartiruiți, pentru care s-a intervenit cu adresa no. 13897 din 29 august a.c.

și prin care s-a adus la cunoștință că îngrămădirea evreilor în puține locuințe a făcut să apară diverse boli, amenințându-ne chiar tifosul exantematic, chestiune discutată în consiliul primarial, în ședința de la 26 august a.c., în cadrul chestiunilor ce interesează igiena și sănătatea publică.

Primar, colonel (ss) Ionașcu
Secretar, (ss) Indescifrabil

A.GL., Fond Pref. Jud. Tecuci, f. 23

319

1941, septembrie 9, Iași. Din cauza interzicerii deplasării evreilor din localitate, întreprinderi industriale și comerciale nu se pot aproviziona cu cele necesare.

Strict-secret-confidențial-urgent
Chestura Poliției Municipiului Iași

Către
Prefectura județului Iași

.....
Avem onoare a vă înainta mai jos, în copie, o notă informativă, spre cunoștința dvoastră și a dispune măsurile ce veți crede de cuviință.

Chestor Pol. Iași, Indescifrabil
Șef Bir. Pol. Sig., Anghel Z. Anghel

Notă informativă

În urma cercetărilor noastre la industriile textile de pe raza Comisariatului II Poliție și la Întreprinderile comerciale de en gros, am constatat următoarele:

Aprovizionarea cu f.tura necesară fabricilor nu se poate face din cauză că evreii proprietari ai acestor fabrici nu se pot deplasa să-și procure materialele prime necesare.

Din această cauză, majoritatea din ei declară că vor fi nevoiți ca, în curând, să închidă întreprinderile lor sau să sisteze complet lucrul.

Acest fapt ar lăsa pe drumuri, asupra iernii, fără mijloace de existență, foarte mulți lucrători, care ar constitui apoi o masă de oameni potrivită pentru răspândirea ideilor subversive sau pentru recoltarea agenților teroriști.

Întreprinderile comerciale nu sunt aprovizionate și nici nu pot să se aprovizioneze cu articole de îmbrăcăminte pentru iarnă (molton etc.) - mai ales cu articolele necesare păturii sărace a orașului și masei țărănești¹.

Și acest fapt poate da naștere la vii nemulțumiri periculoase pentru situația de astăzi.

A.IȘ., Fond Pref. Jud. Iași, ds. 16/1941, f. 286

¹ La 13 ianuarie 1942, M.A.I. transmite prefecturilor de județ: „Viața comercială la sate și mai ales în Moldova, a stagnat în urma ridicării evreilor. Pentru a da impuls economiei rurale și pentru a veni în ajutorul populației satelor cu produse industriale și de primă necesitate, stăruim și ajutamați românii pentru a deschide prăvălii și împlini golul lăsat de evrei. Prin acest mijloc se va da posibilitate a se promova românii în comerț, asigurându-le un mijloc cinstit de existență și se va satisface la țară necesitățile de aprovizionare“. (*AGL., Fond Insp. Gen. Adm., ds. 10/1941/42, f. 105*).

320

1941, septembrie 10, Tecuci. Prefectura județului Tecuci solicită M.A.I. acordul ca evreii evacuați din mediul rural să se deplaseze la fostele domiciliu pentru a-și ridica unele bunuri de folosință personală abandonate în graba evacuării.

Prefectura județului Tecuci
Serviciul Administrativ
Nr. 14162 din 10 septembrie 1941

DOMNULE MINISTRU,

Avem onoarea a vă aduce la cunoștință că zilnic suntem solicitați de populația evreiască evacuată de la sate și orașe spre a li se aproba deplasarea la fostele lor domiciliu, pentru a-și ridica lucruri de gospodărie și lenjerie ce le-au rămas, întrucât evacuarea făcându-se într-un termen scurt nu au avut această posibilitate și acum când timpul s-a răcit și resursele de trai li s-au epuizat au absolută nevoie de ele.

Față de această situație, vă rugăm să binevoiți a ne autoriza ca să soluționăm fiecare caz în parte și numai în sensul intereselor românești¹.

Prefect, (ss) col. Stamatiu

Șeful Serviciului, (ss) C. David

Domnului ministru al afacerilor interne

Direcțiunea Administrației de Stat, București

A.N., Fond M.A.I., ds. 544/1941, f. 265

¹ Deși documentul are rezoluția: „Nu“, la data de 10 octombrie 1941, M.A.I. a transmis, cu ordinul nr. 19823/1941, următoarele: „Primindu-se zilnic rapoarte de la diferite Prefecturi, care solicită aprobarea ca evreii să poată merge în comunele rurale sau în comunele urbane nereședințe din județul respectiv, pentru a-și aduce haine groase de iarnă, domnul prefect va da aprobare de la caz la caz.

Se va aproba plecarea în serii mici, organizându-se pe răspunderea dvs. atât plecarea, luarea lucrurilor (desigilarea locuințelor și sigilarea lor), cât și înapoierea lor în capitala județului“. (*A.IȘ., Fond Pref. jud. Iași, ds. 16/1941, vol. III, f. 101*).

321

1941, septembrie 17, București. Situația evreilor din lagărul înființat în orașul Galați.

România

Ministerul Afacerilor Interne

Cabinetul Secretarului General

nr. 8922 17 septembrie 1941

Confidențial

Președinția Consiliului de Miniștri
Serviciul Central de Informații

La ordinul dvs. nr. 65035 din 15 septembrie a.c.;

Am onoare a raporta că în urma cercetărilor făcute s-a constatat următoarele:

Lagărul de evrei din orașul Galați este instalat în 16 clădiri situate în diferite cartiere ale orașului, paza făcându-se de un efectiv de 178 jandarmi.

Până la data de 21 august 1941, lagărul a fost sub autoritatea Prefecturii jud. Covurlui, iar de la acea dată a trecut sub autoritatea Comandamentului 3 Teritorial.

În ceea ce privește afirmația că acești evrei ar merge în oraș însoțiți de jandarmi, faptul se confirmă în sensul că mulți dintre acești internați sunt chemați zilnic la Tribunal, judecătorii, Ad-ția Financiară etc. iar unii, care au diferite magazine, au fost solicitați de delegații armatei pentru predarea de mărfuri și materiale necesare trupelor.

Deplasarea acestor evrei se face numai însoțiți de jandarmi.

Cu privire la regimul alimentar, precizăm că acesta este asigurat prin îngrijirea Comunității Evreiești, unora pregătindu-li-se hrana în lagăr, iar altora aducându-li-se de către familiile lor.

p. Secretar General, maior (ss) E. Plesnilă

Ibidem, Fond P.C.M. Cabinet, ds. 86/1941, f. 144

322

1941, septembrie 20, București. M.A.I. transmite protestul Comunității Evreilor din Darabani împotriva faptului că este scoasă la vânzare întreaga avere rămasă în acea localitate după evacuarea evreilor.

Ministerul Afacerilor Interne
Direcțiunea Ad-ției de Stat

Către

Subsecretariatul de Stat al Românilor, Colonizării și Inventarului
nr. 017822/20 sept. 1941

Avem onoarea a vă trimite alăturat, în copie, petițiunea telegrafică, jurnalată sub nr. 25503/1941, prin care Comunitatea Evreilor din comuna Darabani, în numele populației evreiești din localitatea evacuată în Dorohoi, se plânge că întreaga avere constând în marfă, îmbrăcăminte, încălțăminte rămasă în acea comună este scoasă în vânzare și cere suspendarea acestei măsuri, cu rugămintea să binevoiți a dispune.

Ministru, (ss) Indescifrabil

Director, (ss) Indescifrabil

Ibidem, Fond M.A.I., ds. 544/1941, f. 279

1941, octombrie 1, Tg.-Ocna. Memoriul semnat de 136 de comercianți, adresat M.A.I., prin care aceștia solicită să se împiedice reîntoarcerea în oraș a evreilor evacuați.

DOMNULE MINISTRU DE INTERNE,

Mai jos semnații comercianți și locuitori români din orașul Tg.-Ocna, respectuoși vă supun cele ce urmează:

În urma evacuării evreilor din orașul nostru și a apelului de românizarea comerțului și a industriei, un număr de 40 comercianți români au răspuns la aceste apeluri, luând locul comercianților evrei plecați. Pe baza ordinului nr. 21965, au procedat la închirierea localurilor de comerț ce au devenit disponibile, anticipând chiriile stabilite de comisiunea respectivă pe 6 luni, sume ce au și fost vărsate la cont CEC nr. 480, la dispoziția Dir. Românizării. Au făcut apoi investițiuni considerabile cu reparațiuni, instalări, înscrieri de firme, aprovizionări cu mărfuri etc., unii contractând însemnate împrumuturi, gajând avutul lor pentru a putea face față noii lor situațiuni.

Astfel, în mai puțin de două luni, orașul a recăpătat viața sa economică și astăzi este aprovizionat cu toate mărfurile curente. Deosebit, mai sunt în curs de a lua ființă și alte firme românești, completându-se toate golurile produse prin plecarea evreilor.

Astăzi, după această înflăcărată acțiune patriotică, când toți ne considerăm mândri de ceea ce am putut realiza în târgușorul nostru, suntem informați că evreii vor fi autorizați a se înapoia în orașul nostru pentru a reîncepe activitatea lor nefastă și antipatriotică. O astfel de măsură, pe lângă că ar periclita existența noilor noștri comercianți români, dar ar constitui o sfidare a sentimentelor noastre românești.

Pentru a preîntâmpina o astfel de situațiune și în numele principiului de românizare, vă rugăm din tot sufletul nostru să împiedicați revenirea evreilor în mijlocul nostru. Suntem vrednici ca prin noi înșine să străjuim ca economia orașului nostru și împrejurimi să nu sufere cu nimic.

Cu nețărnuită încredere în dispozițiunile ce veți lua, rămânem ai dvs. preasupuși și devotați¹. (Urmează 136 de semnături olografe).

Ibidem, ds. 318/1941, f. 261-264

¹ În legătură cu această petiție, Prefectura județului Bacău comunică, la 17 oct. 1941, către M.A.I.: „cele reclamate de sus-numiții comercianți sunt simple presupuneri neîntemeiate“. (*Ibidem, f. 260*).

1941, octombrie 5, Iași. Evreii evacuați la Podul Iloaiei cer revenirea la Iași pentru soluționarea diferitelor situații (prezentare la instanțe judecătorești, tratament antirabic ș.a.).

PREFECTURA JUDEȚULUI IAȘI

Nr. 1900 din 5.X.1941

Domniei-sale, domnului general comandant

De la apariția ordonanței n. 6/1941 a Comandamentului 4 Teritorial, care, prin dispozițiile art. 6, permite deplasările evreilor mușcați de câini turbați, justițiabili, martori, elevi ce dau examene, un mare număr de evrei evacuați la Podul Iloaiei solicită deplasarea la Iași pentru a se prezenta în fața instanțelor de judecată sau pentru a urma un tratament antirabic la Institutul Antirabic din localitate.

În dovedirea petițiilor lor, acești evrei prezintă diferite citații, mandate de aducere emise de instanțele locale de judecată sau certificate medicale eliberate de dl. medic al Spitalului Podul Iloaiei, prin care se arată că petiționarii sunt mușcați de câini presupuși turbați și că necesită a urma tratamentul antirabic.

Alții, se deplasează la Iași pentru a compărea în fața instanțelor judecătorești, deplasări aprobate de Prefectură conform ordinului nr. 17827/1941 al Ministerului Afacerilor Interne. Prefectura a intervenit pe lângă instanțele judecătorești, spre a se arăta situația împicinaților și a ne confirma dacă citațiile emise sunt reale. Am cerut relațiuni de la Institutul Antirabic, dacă n-ar fi posibil să se delege un medic care să se deplaseze la Podul Iloaiei - în contul Comunității Evreiești - spre a face injecții evreilor mușcați de câini turbați, deoarece avem credința că toți acești evrei evacuați la Podul Iloaiei se folosesc de prevederile ordonanței acelu comandament pentru a veni la Iași, producând dovezi fictive în scopul obținerii autorizării de călătorie.

Vă rugăm să binevoiți a decide și a comuica și Prefecturii hotărârea luată în legătură cu această chestiune¹.

Pref. jud. Iași,
colonel (ss) I. Adam

A.IȘ., Fond Trib. Mil., ds. 9/1941, f. 389

Pe document, rezoluția:

„Parchetul Militar:

Se va comunica că, din ordinul d-lui mareșal Antonescu com. cu ord. M.St.M. nr. 17782 din 16 oct. 1941, este interzisă orice deplasare a evreilor dintr-o localitate în alta. Fiecare rămâne în localitatea unde se găsește până la noi ordine și nu se eliberează evreilor nici un fel de permise de călătorie“.

¹ Legiunea de Jandarmi Iași arăta că: „evreii din Podul Iloaiei sunt lipsiți de îmbrăcăminte, nu au fonduri pentru a se hrăni, ceea ce ar putea duce la dezordini“. (*Ibidem, Fond Pref., ds. 16/1941, f. 221*).

La 17 octombrie 1941, Legiunea de Jandarmi jud. Iași se adresa Garnizoanei Iași relatând această situație, adăugând în același timp: „Legiunea, cu adresa confidențial-personală nr. 2873 din 16 octombrie 1941, a intervenit către instanțele judecătorești ce au emis ordinele judecătorești, pentru a arăta situația împlicinaților. Față de această situație și cum noi avem credința că evreii evacuați la Podul Iloaiei se folosesc de prevederile ordonanței pentru a veni la Iași, producând dovezi fictive, vă rugăm a aprecia cazul și ordona“. (*Ibidem, f. 333*).

325

1941, octombrie 11, Tg. Frumos. Contribuția unor evrei la Împrumutul Reîntregirii și angajamentul de a strânge de la Comunitatea Evreiască din Tg. Frumos 8 milioane de lei. Poliția dezmente afirmația că evreii s-ar opune Împrumutului.

România
Comisariatul de Poliție Tg. Frumos
N. 7972
11.X.1941

Domnule prefect,

În executarea ordinului dvs. 1776/941

Avem onoare a vă restitui cartea poștală anonimă primită și a vă raporta că în urma cercetărilor făcute am constatat următoarele:

I. Herman Zalmanovici din acest oraș, ce are prăvălie pe strada A. Iancu, a fost impus și a semnat la plata sumei de 60 000 lei pentru Împrumutul Reîntregirii, din care a și achitat la Percepția locală cu chitanța nr. 26168 prima rată. A efectuat munca de folos obștesc conform ordinului Cercului de Recrutare Iași de la data de 29 august 1941 până la 12 sept. 1941 când, conform ord. Cercului de Recrutare, a fost schimbat cu o altă echipă de lucru.

II. Herman Peckelman, comerciant din acest oraș, de pe strada Cuza Vodă, a semnat confirmarea pentru Împrumutul de Reîntregire de 100 000 lei, din care cu chitanța nr. 26178 a achitat la Percepția locală suma de 15 000 lei, prima rată. A efectuat munca de folos obștesc de la 29/8/941, până la 12/9/941.

III. Barchad Faibiș a semnat pentru Împrumutul de Reîntregire angajament în sumă de 30 000 lei, din care a depus la Percepția locală suma de 4 375, însă nu i s-a eliberat chitanță până în prezent din lipsă de formulare. A prestat munca de folos obștesc de la 29/8/1941, până la 12/9/1941.

Toți cei de mai sus au făcut parte din comitetul format de către Comunitatea Evreilor din Tg. Frumos și care s-au obligat față de Percepția locală ca de la evreii din Tg. Frumos să dea pentru Împrumutul de Reîntregire suma de lei 8 000 000. Deci nu aveau nici un interes să facă propagandă contra acestui Împrumut.

Nici unul din aceștia nu figurează ca înscris la suspecți sau simpatizanți comuniști¹.

Șeful Comisariatului, comisar (ss) Cezar Ambrozie
Domniei Sale, domnului prefect al județului Iași

Ibidem, Fond Pref. Jud. Iași, ds. 16/1941, f. 179

¹ Solicitarea Comunității Evreiești din Iași, adresată Comandamentului 4 Teritorial, la 15 octombrie 1941, ca președintele C.E. să plece la București pentru a informa M.F. asupra situației subscrierilor la acest împrumut este respinsă. (*Ibidem, Fond Trib. Mil., ds. 9/1941, f. 302*).

326

1941, octombrie 20, Iași. Prefectura județului Iași solicită Corpului 4 Teritorial întărirea pazei evreilor evacuați la Podul Iloaiei.

Prefectura județului Iași
- Cabinetul prefectului -
Nr. 9/Cab., din 20.X.1941

Confidențial

DOMNIEI SALE, DOMNULUI GENERAL COMANDANT
AL C. 4 TERITORIAL IAȘI

Avem onoare a vă aduce la cunoștință că mulți dintre evreii evacuați la Podul Iloaiei - mai ales cei lipsiți de mijloace materiale și îmbrăcăminte - părăsesc în mod clandestin lagărul, plecând la familiile lor la Iași, pentru a-și lua îmbrăcăminte groasă pentru iarnă.

După cum ne semnaleză Legiunea de Jandarmi a județului, deplasarea acestor evrei nu poate fi stăvilită deoarece jandarmii postului și secției de jandarmi Podul Iloaiei

sunt ocupați cu executarea serviciului în teren, iar pentru paza acestor evrei nu există o gardă specială.

Cei șase jandarmi în termen și rezerviști ce sunt opriți în plus față de efectiv, sunt ocupați cu poliția și patrulări în localitate, pentru a supraveghea activitatea evreilor.

Întrucât târgul Podul Iloaiei este considerat ca un centru de evacuare, fiind plasați acolo un număr de 800 evrei din Iași,

Avem onoarea a vă ruga să binevoiți a aproba să se instituie în comuna Podul Iloaiei o gardă comandată de un ofițer, care să se intereseze în mod efectiv de evreii internați în lagăr, să facă apelul lor pentru a verifica prezența și să împiedice deplasările frauduloase.

În ceea ce privește pe evreii plecați din Podul Iloaiei în mod clandestin, Legiunea de Jandarmi a dispus să se facă un apel general al evreilor evacuați la Podul Iloaiei pentru ca acei care lipsesc să fie urmăriți, arestați și înaintați Curții Marțiale¹.

Prefectura județului Iași,
Colonel (ss) I. Adam

Ibidem, ds. 3/1942, vol. III, f. 5

¹ Prefectura județului Iași, Cabinetul prefectului, transmitea Comandamentului Corpului 4 Teritorial, la 21 octombrie 1941, următoarele:

„Suntem sesizați, prin raportul nr. 3031/1941, al domnului primar al comunei Podul Iloaiei - dr. Șt. Ionescu, medic șef al spitalului și circ. Podul Iloaiei - asupra situației create acelei comune prin evacuarea din Iași, în acea localitate, a unui număr de 800 evrei.

După cum reiese din acest raport, care vi se înaintează alăturat în original, sănătatea populației localnice din comuna Pd. Iloaiei este serios amenințată, ținându-se seama de cifra locuitorilor și locuințelor evreiești, complet insalubre.

Pe de altă parte, din punct de vedere economic, ni se semnalează că populația creștină săracă nu poate face față traiului zilnic, prin faptul că evreii, toți bine situați din punct de vedere material, au scumpit toate articolele de primă necesitate.

Chiar din punct de vedere al ordinii și siguranței, situația a devenit foarte dificilă prin faptul că mereu se ivesc conflicte și incidente, care pun autoritatea administrativă și polițienească în greu impas.

Pentru soluționarea acestei chestiuni, avem onoarea a vă ruga să binevoiți a dispune“.
(*Ibidem*, f. 14).

1941, octombrie 24, Brăila. Situații numerice privind evreii internați în lagăre, penitenciare, puncte de lucru etc.

Telegramă

DOMNULUI MINISTRU AL AFACERILOR INTERNE

- București -

Brăila 3954-90-24-22

La ordinul dvs. telegrafic nr. 21535 urmat de ordinul nr. 21638 din 23 octombrie crt. Avem onoare a raporta stop. La penitenciarul Brăila se găsesc 12 legionari români majori, din mediul urban deținuți și pentru diferite crime sau delictе politice stop. La detașamentele de muncă din județ se găsesc 2 127 evrei care execută muncă de folos obșteșc conform legilor în vigoare stop.

Alte cazuri în cuprinsul județului sau orașului nu avem stop.

P. prefectul jud. Brăila, Gr. Carasec, nr. 15101 1941-10-24¹

A.N., Fond M.A.I., ds. 479/1941, f. 68

¹ La ordinele de mai sus, Guvernământul General al Bucovinei a răspuns telegrafic arătând că: „situația numerică a evreilor internați este următoarea: în ghetoul din orașul Cernăuți, douăzeci și cinci de mii dintre care două mii bărbați, nouă mii femei și șapte mii copii“.

Telegrame similare au fost trimise și de alte prefecturi, printre care: Vâlcea (fără lagăre de internare a infractorilor, ci lagăre de muncă obligatorie în 9 puncte de lucru unde sunt repartizați 1 245 de evrei); Prahova (nici un lagăr, nici un arestat; întreaga populație evreiască și toate persoanele suspecte au fost evacuate din regiunea petroliferă); Sibiu (fără lagăre de concentrare, numai tabere de muncă cu 506 evrei bărbați repartizați în 7 locuri); Tulcea (detașamentul de lucru cu 50 de evrei și 8 bărbați evrei ostateci); Târnava Mare (4 lagăre de muncă, la Axente Sever, Buia, Boarta, orașul Sighișoara cu 647 de evrei); Bacău (ostateci, 26 de evrei); Neamț (în lagăre de ostateci 200 de evrei - 100 în șase lagăre din reședința județului, 50 în două lagăre din Buhuși, 50 în două lagăre din Tg.-Neamț); Tutova (10 evrei ostateci); Botoșani (37 evrei ostateci, din care 25 bărbați și 12 femei, una din ele cu un copil sugar); Vaslui (20 ostateci evrei); Caraș (32 de evrei în detașamente de muncă); Hunedoara (tabăra de concentrare evrei, comuna Ilia, total 159); Constanța (572 de evrei între 18-50 ani, internați în lagărul de la Osmancea). (*Ibidem*, f. 89, 35, 49, 46, 47, 73, 75, 76, 26, 14, 15, 37, 64, 90, 91, 18).

1941, octombrie 30, Dorohoi. Evreii evacuați în Dorohoi, cazați în număr prea mare în sinagogi, sunt lipsiți de căldura și lenjeria necesară, ceea ce creează pericolul epidemiei de tifos exantematic.

ROMÂNIA
 MINISTERUL SĂNĂTĂȚII ȘI OCROTIRILOR SOCIALE
 Inspectoratul Gl. Sanitar II
 Inspectoratul Sanitar al jud. Dorohoi
 Nr. 2163
 Luna octombrie, ziua 30

Domnule prefect,

Motivat de Raportul nr. 1432/1941 al dlui. medic al orașului Dorohoi, avem onoarea a vă ruga să binevoiți a dispune ca Poliția orașului Dorohoi să cazeze pe evreii din sinagogile în care locuiesc într-un număr prea mare, cum este sinagoga din Piața Unirii, în care se găsesc 163 evacuați care trăiesc într-o mare stare de necurățenie.

Deoarece în starea prezentă suntem amenințați să izbucnească epidemia de tifos exantematic, suntem de părere ca pe lângă cazarea evreilor în case particulare, să li se dea celor săraci lenjeria necesară și să se facă sobe în sinagogile unde nu există.

Medic primar, (ss) dr. Felix Nădejde
 Secretar, (ss) Indescifrabil

Domniei-Sale, domnului prefect al județului Dorohoi

A.BT., Fond Pref. Jud. Dorohoi, ds. 72/1941, f. 22

Pe document, rezoluția:

„31.X.1941. Poliția împreună cu Comunitatea va veghea continuu buna cartuire a celor evacuați, făcând modificările necesare ce se impun. Pref. col. (ss) Barcan“.

1941, octombrie, București. Studiu și propuneri asupra problemei evreiești în România, întocmit de M.St.M.

Marele Stat Major, Secția I-a

„Studiu și propuneri asupra problemei evreiești în România“¹

- 1). Cap. I. Situația juridică a evreilor din România după legislația actuală.
- 2). Cap. II. Situația evreilor față de românizarea economiei naționale.
- 3). Cap. III. Situația evreilor din punct de vedere al obligațiilor militare.
- 4). Cap. IV. Concluziuni generale și propuneri.
- 5). Proiecte de ordine și instrucțiuni ce urmează a fi date în caz că se aprobă.

Preambul. Problema evreiască în România a existat permanent precedând cu mult principiile rasiste actuale ale ideologiei național-socialiste și trecând cu mult înainte la forme politice.

Ele au izvorât din reacțiunea firească a organismului națiunii românești, tulburat de activitatea evreilor ca acaparatori ai vieții economice.

De aceea deducem că, în rădăcinile ei, problema evreiască din România a luat naștere din considerațiuni de ordin economic.

Pentru a putea însă ajunge la concluziuni logice este nevoie de a ține seamă de toate aspectele și elementele care constituiesc problema evreiască.

În acest scop, în studiul de față se analizează problema evreiască dintr-un punct de vedere juridic, românizare, obligații militare...

Cap. I. Situația juridică a evreilor după legislația actuală*

Concluziuni și propuneri

Se poate ușor constata că suntem în fața unei legislațiuni pentru care imperativul ceasului în care s-a elaborat, a cerut o redactare în pripă.

De aceea, această legislație este incompletă, lipsită de preocupări juridice, cu unele lacune și în totalitatea ei lipsită de un sistem juridic. Deși atât de dezvoltată, nu a precizat încă un statut personal al evreilor. De asemenea, nu a lichidat sau precizat situația lor politică.

Astfel:

- a. Se face distincțiune juridică politică între români de sânge și cetățeni români, fără a se arăta criteriul după care se determină românul de sânge;
- b. Definiția noțiunii de evreu variază de la lege la lege;
- c. Categoriile de evrei privilegiați variază și ele de la lege la lege;
- d. Unele decrete iau măsuri contra societăților evreiești, fără a determina criteriul de definire a societăților evreiești;

* Urmează o enumerare a legislației privind evreii din perioada august 1940- iunie 1941. Aceste legi au fost publicate în *E.R.*, vol. I.

e. Atunci când totuși se definesc societățile evreiești, criteriul de definire variază de la decret la decret (când după majoritatea acționarilor, când după procentul de capital), iar altele nu definesc deloc societățile în nume colectiv sau în comandită evreiești și în sfârșit, altele prevăd drept criteriu aprecierea suverană a Ministerului Economiei Naționale;

f. Nu se tratează nicăieri despre asociațiile nelucrative;

g. Unele probleme, cum este aceea a personalului evreesc din teatre, sunt reglementate numai prin decizie ministerială, iar altele sunt tratate în mod indirect (De exemplu: situația medicilor este reglementată numai prin decretul de funcționare a colegiului medicilor);

h. Unele decrete, cum este acel referitor la medici - art. 3, al. a - cer dovada originii etnice române.

Nicăieri însă nu s-a definit cine este etnic român și cine eliberează dovada despre aceasta. Mai mult încă: decretul cere dovadă de etnicitate, iar un comunicat oficial anunță că nimeni nu are voie să dea certificate de etnicitate.

Pentru motivele arătate mai sus, apreciem că este absolut și urgent necesar să se alcătuiască într-un sistem juridic complet un statut al evreilor din România, în care să se precizeze definitiv și complet situația lor juridică, cu drepturi și obligațiuni categorice, în toate domeniile de activitate.

Bineînțeles că în alcătuirea acestui Statut trebuie să se țină seama că, asupra restricțiilor impuse până în prezent, în ce privește situația juridică a evreilor, nu se poate reveni, așa cum de altfel Octavian Goga a sintetizat legislația națională ce a întocmit: „am întors o pagină, care nu se va mai putea da înapoi niciodată“.

Statutul ce propunem a se întocmi va avea deci, ca principal scop, unificarea, armonizarea, precizarea și definitivarea situației juridice a evreilor din România.

Numai o asemenea legislație militară [unitară - n.n.] poate pune regulă în mozaicul legislativ de azi și poate fixa clar și unitar cine este evreu și ce drepturi și obligațiuni are.

Acest statut apare cu atât mai necesar cu cât prin legislația actuală, din cauza sistemului de tratare și de rezolvare a problemei evreiești, prin legi succesive și lipsite de unitate, s-a creat o stare de nesiguranță, cu efectul unui marasm în viața economică, s-a eliminat brusc elementul evreesc, înainte ca în locul lui să se fi introdus elementul românesc pregătit și capabil să continue această activitate, cel puțin în aceleași condițiuni.

Dacă guvernul apreciază că interesul superior național reclamă ca activitatea elementului evreesc să fie menținută - în anumite limite - aceasta trebuie de asemenea precis și definitiv arătat prin statut, pentru ca să se poată restaura sentimentul de siguranță, absolut necesar normalei desfășurări a vieții economice.

Este de reținut că starea actuală de nesiguranță, precum și un anumit aspect imoral, decurg din spiritul novator aplicat uneori în afară de prevederile legii.

Pentru a evita această stare de lucruri, este necesar ca, odată clar și unitar precizate drepturile și obligațiunile evreilor, ele trebuie să fie respectate cu bună credință, atât de către organele statului, cât și de către evrei.

În acest statut ar urma să se precizeze noțiunea de evreu încă de la început, aceasta constituind punctul de plecare pentru toate drepturile recunoscute sau refuzate evreilor.

... Încercarea de a întări situația elementului românesc făcută prin legea din 1934 pentru utilizarea personalului românesc în întreprinderi nu a dat rezultatul dorit. Ea dispunea ca în Consiliile de Administrație să fie cel puțin 50% români, iar în ce privește personalul, 80% români și 20% străini pentru fiecare categorie de personal.

În primii doi ani de aplicare a acestei legi, s-a constatat că numărul cetățenilor străini întrebuințați în întreprinderi a scăzut spre a se adapta procentajului stabilit de lege. În schimb, numărul minoritarilor cu cetățenie română crescuse la personalul administrativ de la 30,80% la 58,30%, la personalul tehnic superior de la 32% la 50%, iar la personalul lucrători calificați de la 23% la 47,46%.

Criteriul cetățeniei nu a determinat deci naționalizarea reală a personalului întreprinderilor, ci a micșorat numai proporția de străini în favoarea minoritarilor, în care intrau însă bineînțeles și evreii. Din acest punct de vedere menționăm că din cei 203 423 capi de familie evrei supuși revizuirii cetățeniei, conform legii din 28 ianuarie 1938, s-a confirmat încetățenirea pentru 126 283 cazuri, așa cum s-a arătat și la cap. I al studiului de față.

I. În ceea ce privește proprietatea și capitalul:

a. Proprietatea imobiliară, rurală și urbană evreească este trecută în totalitate în proprietatea statului, afară de casele cu terenuri până la 2 000 mp, situate în comunele rurale - excepție ce a rămas ca o scăpare din vedere. În realitate, evreii continuă să locuiască în imobilele urbane care n-au fost luate în fapt, ci numai în drept, din cauza timpului scurt de care s-a dispus până în prezent.

b. Industriile agricole au fost expropriate în întregime și luate din posesiunea evreilor.

c. Toate întreprinderile comerciale și industriale evreești au fost puse sub control de stat, mai întâi prin comisari de românizare și apoi direct prin Ministerul Economiei Naționale.

d. S-a interzis în practică orice înființare de întreprindere evreească nouă, cât și extinderea, transformarea sau strămutarea celor existente.

e. Unele întreprinderi: cinematogafe, case de filme, birouri de voiaj au fost expropriate indirect, prin naționalizarea acțiunilor.

f. Toate acțiunile bancare, comerciale și industriale ale întreprinderilor evreești au fost nominalizate, iar circulația lor rămâne supusă autorizării Ministerului Economiei Naționale, care poate să exercite și un drept de preempțiune.

Ministerul poate extinde sau restrânge acest regim față de toate categoriile de întreprinderi.

II. În ceea ce privește personalul din întreprinderi și munca:

a. S-a hotărât eliminarea treptată a personalului evreesc din toate întreprinderile, până cel mai târziu la 31 decembrie 1941.

b. S-a interzis reînnoirea cărților de maiștri pentru meseriașii evrei.

c. S-a interzis recrutarea de ucenici evrei.

d. S-a interzis evreilor, în total, anumite îndeletniciri (farmacie, film, birouri de voiaj etc.).

III. În ceea ce privește românizarea economiei naționale:

a. S-au înființat comisarii de românizare (desființați în urmă).

b. S-a înființat Centrul Național de Românzare.

c. S-a creat pentru statul român, reprezentat prin Ministerul Economiei Naționale, dreptul de a controla actele de dispoziție ale tuturor întreprinderilor economice și de a exercita un drept de preempțiune la transferul acțiunilor societăților anonime și în comandită, pe acțiuni, în folosul persoanelor fizice și juridice pe care le va recomanda acest minister.

d. S-a creat pentru statul român, reprezentat prin Ministerul Muncii, drepturi de a impune întreprinderilor evreești, pe lângă toți salariații specialiști sau calificați, elemente care să le dubleze spre a se pregăti în diferite specialități.

... Din realizările măsurilor legislative rezultă însă că, cele două categorii de măsuri și anume: deposedarea și dislocarea evreilor pe de o parte și introducerea românilor pe de altă parte - care la un loc urmăresc unicul scop: românzarea economiei naționale, s-au aplicat până azi, cu intensitate mult diferită și anume: deposedarea evreilor s-a efectuat în chip total în materie de proprietate agricolă și industrială - ca și acolo unde s-au aplicat lichidări sau transferuri de fonduri de comerț, în timp ce introducerea românilor în toate aceste sectoare, deși începută cu multă râvnă - este încă departe de a fi umplut golurile.

În această privință, din rapoartele Comandamentelor Teritoriale referitor la situația întreprinderilor și fabricilor militarizate de pe întregul teritoriu al țării și centralizate la Marele Stat Major la data de 25.IX.1941, se constată că opera de românzare este în curs și se face cu oarecare greutate; că parte din evreii aflați la fabrici sunt absolut necesari și trebuiesc neapărat menținuți pe loc, iar românzarea completă până la 31 decembrie 1941 nu va fi posibilă.

Este de reținut că această situație se referă numai la 277 fabrici, ceea ce reprezintă o mică parte din cele 1 533 întreprinderi mobilizate pentru lucru și mai ales din totalul celor aflate în întreaga țară (peste 10 000).

Din cele de mai sus și ca încheiere a acestui capitol se desprind următoarele:

Concluziuni și propuneri

Acțiunea de naționalizare economică s-a îndreptat în ultimul an exclusiv împotriva evreilor, ignorând pe ceilalți minoritari și străini. Această acțiune a creat o serie de situațiuni noi, unele aparente - altele oculte, care trebuiesc identificate și studiate cu cea mai mare atenție.

Rezultatele imediate ale acestei adevărate revoluții de ordin economic nu sunt cunoscute îndeajuns deoarece până acum lipsesc datele oficiale și exacte.

Pentru a judeca valoarea acțiunii de până acum, în scopul de a ști cum trebuie îndrumată în viitor pe baze exacte, urmează să se culeagă și centralizeze datele necesare.

În acest scop se propun în anexele de la partea finală a Studiului de față proiectele de ordine și instrucțiuni ce urmează a fi adresate organelor cărora le revine întocmirea și executarea lucrărilor ce decurg.

Culegerea și centralizarea acestor date va înfățișa bilanțul acțiunii de românzare economică întreprinsă cu începere de la 6 septembrie 1940, cu activul și pasivul său.

Până atunci, pe temeiul indiciilor vădite și experienței altor state, se pot face următoarele constatări:

1. Acțiunea de românzare prin înlăturarea evreilor din economia națională a fost concepută și executată pentru un interval prea scurt: un an.

În Germania, termenul a fost fixat la 5 ani, deși numărul și însemnătatea economică a evreilor era mult mai redusă.

2. Acțiunea de românizare a început într-o epocă, în care împrejurările impuneau o pregătire de război intensă, apoi a continuat chiar în timp de război.

În această privință este de reținut că Ungaria a suspendat aplicarea tuturor legilor antisemite sau de naționalizare economică, tocmai din cauza războiului, pe motivul de a nu-și scădea potențialul economic și financiar.

3. Golul creat prin eliminarea evreilor de pe piața economică a început a fi ocupat în special de minoritari și străini.

Este de reținut de asemenea presiunea capitalului german, care caută plasamente și investiții în întreprinderile române. Acest fapt, în parte nedorit de guvernul german, se datorește și tendinței capitaliștilor germani de a-și plasa o parte din disponibilități peste granițele Reichului, în valori reale, scăpându-le de contribuțiile de război.

4. Evreii au început să caute și să obțină protecția autorităților militare și economice germane, spre a scăpa de obligațiunea muncii în tabere. Ei pun în schimb în serviciul acestor autorități toată capacitatea lor profesională și de muncă, numai spre a scăpa de greutățile - și eventual primejdiile - internării în lagăre.

5. În Ardeal, sașii și unгурii atrag atenția și simpatia evreilor care, în caz de lichidare, preferă să le treacă acestora activele comerciale și industriale, iar nu românilor.

De asemenea, stocurile de materiale importante ca: bumbac, cauciuc, cositor, merg de preferință în aceleași mâini străine, evitând întreprinderile românești de stat.

6. Măsurile severe de control al prețurilor și activității economice, îndeosebi legea sabotajului economic au fost elaborate avându-se în vedere în special comercianții și industriașii evrei. Ei dispărând sau numărul lor micșorându-se, aceste măsuri au rămas să se aplice astăzi proprietarilor, industriașilor și comercianților români, tratați ca dușmani ai națiunii, tocmai în momentul când ei urmăresc a se înfiripa economicște și să îndeplinească cu mari greutăți sarcina lor.

7. În timp de război, viața economică are un ritm mai lent datorită îngreunării comunicațiilor și transporturilor. De aceea ea reclamă în această perioadă un personal mai numeros ca în timp de pace îndeosebi pentru industrie și pentru comerț.

Apreciem că nu este oportun să se adâncească mai mult revoluția economică și să se realizeze eliminarea totală a personalului și capitalului evreesc, tocmai acum când întreaga armată este mobilizată, iar înlocuirea evreilor cu români în funcțiunile economice devine aproape imposibilă.

8. Înmulțirea cazurilor de scutire de muncă în tabere a evreilor utili economicște, pe baza cererilor autorităților germane, va îndruma în curând pe aceștia să nu mai aibă frică nici nevoie de statul român, redevenind „sudiții“ veacului trecut. Ei nu vor avea nici dragoste să-l mai servească, nemaiparticipând în nici un fel la aspirațiile sau activitatea țării. Această stare de lucruri nu se poate curma decât prin intrarea urgentă în ordine și legalitate, stabilindu-se cât mai curând un Statut care să garanteze siguranța persoanei și dreptul de a munci pentru evreii considerați că merită această situație.

În lumina acestor constatări se propun următoarele măsuri pentru toată durata războiului:

1. Blocarea imediată și absolută a proprietăților și fondurilor industriale, comerciale și bancare evrești, împiedicând vânzarea lor.
 2. Prolungirea termenului de 31 decembrie 1941 pentru românizarea integrală a personalului din întreprinderi, cu 2-3 ani.
 3. În Vechiul Regat să se admită în întreprinderile foste evrești: industriale, comerciale și firmele individuale existente, o participare a capitalului evreesc până la 40% și a personalului evreesc până la 20%.
 4. În Ardeal să se ducă în materie evreească o politică de concurență cu ungurii și cu sașii - ajutând atragerea fondurilor industriale și comerciale evrești în mâini românești.
 5. Formarea de tehnicieni și personal calificat românesc în fabrici din țară și din străinătate, după un plan bine studiat pentru echiparea cu personal român a întreprinderilor în care se mai găsesc specialiști evrei.
 6. Obligarea tuturor întreprinderilor de a forma ucenici români și acordarea de încurajări morale și materiale în acest scop.
 7. Finanțarea excepțională cu ajutorul statului și al Băncii Naționale Române, a comerțului și industriei românizate.
 8. Trecerea cât mai grabnică a bunurilor evrești expropriate în patrimoniul unor cumpărători români, aleși dintre categoriile cele mai îndreptățite din punct de vedere național, dar capabili să le pună în valoare și să suporte toate sarcinile economice și fiscale ale acestor proprietăți urbane, agricole și industriale.
- Vânzarea lor va putea aduce statului sume foarte importante, retrăgând de pe piață o parte însemnată din numerarul astăzi tezaurizat.
- Statul va putea finanța cu credite foarte lungi pe invalizii de război, în cumpărarea de imobile urbane.
- Pentru realizarea propunerilor de mai sus, în cazul că ele se aprobă, se anexează în partea finală a studiului de față proiectele de ordine și instrucțiuni ce urmează a fi trimise organelor în drept a le aplica.

Capitolul III. Situația evreilor din punct de vedere al obligațiilor militare

I. Situația evreilor din punct de vedere al obligațiilor militare este determinată de următoarele măsuri legislative:

A. Înainte de 6 septembrie 1940:

1. Legea asupra recrutării armatei din 1930 - ca și legile anterioare asupra recrutării armatei - obliga pe evrei la executarea serviciului militar în aceleași condițiuni (drepturi și obligațiuni) ca și pe ceilalți cetățeni ai țării, pe baza principiului obligativității generale și personale a serviciului militar, adoptat încă de la reorganizarea modernă a Armatei noastre.

IV. Din experiența activității desfășurată până în prezent și ca încheiere a acestui capitol se desprind următoarele:

Concluziuni și propuneri

Nevoia unității de direcție în ceea ce privește munca de interes obștesc a evreilor.

Organul de direcție, în măsură a exercita această atribuțiune este Marele Stat Major.

În această idee, Marele Stat Major propune următorul plan de activitate și norme de executare a muncii de interes obștesc de către evrei:

1. Până la 15 decembrie 1941

a. Munca de interes obștesc urmează a se desfășura în cadrul dispozițiilor actuale, la instituțiile unde sunt repartizați evreii și prin detașamentele de muncă ce sunt organizate.

În acest timp, se vor definitiva studiile în curs, în vederea organizării muncii și regimului de aplicat în viitor evreilor.

B. Pentru a folosi toată experiența căpătată până în prezent, Marele Stat Major va cere imediat Ministerului Apărării Naționale, Direcției Generale a C.F.R. și Ministerelor interesate următoarele date:

- lucrările mari pe care le au de făcut în anul 1942 și durata lucrului;
- localitatea unde se execută lucrările și numărul de specialiști și mâna de lucru necesară;
- cu ce specialiști români se încadrează;
- dacă au uneltele necesare și posibilitatea de a asigura cazarea evreilor repartizați la munci, în barăci situate lângă lucrările ce se execută (în afara localităților).

2. De la 15 decembrie 1941, până la 1 martie 1942

Se va suspenda munca de interes obștesc, iar evreii se vor înapoia în capitala de județ respectivă, unde vor avea obligațiunea să locuiască.

În timpul acestei suspendări, se vor face de Marele Stat Major următoarele operațiuni:

a. O statistică a evreilor, după vârstă, corespunzătoare elementelor armatei, precum și statistica evreilor utilizați la munca de folos obștesc în anul 1941, pe specializări și pe regiuni;

b. Scutirea nominală a evreilor necesari industriei și comerțului, pe baza propunerilor ministerelor și instituțiilor de stat respective;

c. Stabilirea tuturor nevoilor pentru lucrările ce se vor executa în campania de lucru a anului 1942, ordinea lor de urgență și repartiția numerică la munca de interes obștesc pe cercuri de recrutare.

3. Norme privitoare la executarea muncii de interes obștesc începând de la 1 martie 1942

Toți evreii între 18-50 ani vor fi obligați a presta munca de interes obștesc, după cum urmează:

a. În timp de pace:

- Evrei de la	18-21 ani	inclusiv,	3 luni pe an;
-	21-23	„	tot anul;
-	23-26	„	4 luni pe an;
-	26-41	„	2 luni pe an;
-	41-50	„	30 zile pe an.

Învoiri și permisi se vor da în condițiile în care se dau și trupeii aflate în aceeași situație.

Evreii până la 24 ani nu sunt exceptați pentru nici un motiv de la munca de interes obștesc; ceilalți vor putea fi exceptați în condițiunile arătate la capitolul III.

b. În timp de război, durata muncii de interes obștesc, pentru toate categoriile de evrei, este nelimitată, menținându-se însă excepțiunile acordate în interesul bunei funcționări a economiei țării.

Marele Stat Major poate suspenda munca de interes obștesc a evreilor în anotimpurile nefavorabile desfășurării ei.

c. Repartiția evreilor se va face începând de la 1 martie 1942 ținând seamă de:

- satisfacerea nevoilor în următoarea ordine de urgență:

- nevoile în strânsă legătură cu apărarea națională;

- nevoile ministerelor și celorlalte instituțiuni de stat, în legătură cu

economia generală a țării.

d. Folosirea evreilor se va face numai pe detașamente și în tabere de muncă, astfel ca să nu se fărâmițeze efectivele.

e. Încadrarea detașamentelor de evrei să se facă cu ofițeri activi și de rezervă, socotind:

- un ofițer activ sau de rezervă subaltern la 250 oameni;

- un comandant de companie la 500 oameni;

- un comandant de batalion sau detașament la 1 000 oameni;

- 5% gradați și solaiți români pentru încadrare și pază;

- un medic evreu la un efectiv de 500 evrei.

f. Transportul, hrănirea, cazarea, încadrarea cu specialiști, procurarea uneltelor de lucru, cad în sarcina instituțiilor care-i folosesc.

Este interzis a se caza evreii în sate - în casele locuitorilor - ci numai în conace și alte imobile izolate și depărtate de sate.

g. Comandamentul Teritorial exercită autoritatea asupra tuturor taberelor de pe teritoriul respectiv.

Delegatul instituțiunii care folosește evreii și comandantul de detașament sunt răspunzători de bunul mers al programului.

În ceea ce privește disciplina, sancțiunile și administrația taberei, se vor aplica legile și regulamentele militare.

Administrația se va face numai de români.

h. Organizarea lucrului impune:

- un program de activitate uniform pe toată țara;

- meseriașii și specialiștii evrei să fie întrebuințați după pregătirea lor, fie în ateliere speciale create în interiorul taberelor de muncă, fie la diferite instituțiuni de stat care au nevoie de ei.

i. Drepturile și datoriile evreilor sunt cele prevăzute în Regulamentul asupra Statutului Militar al Evreilor, cu următoarele precizări:

- când evreii titrați specialiști lucrează în cadrul muncii de interes obștesc, în perioada în care sunt obligați a presta această muncă, au aceleași drepturi ca și ceilalți titrați nespecialiști (drepturi de hrană și întreținere sau hrană în bani);

- când sunt chemați - după ce au executat perioada obligațiunii ce au, ei vor fi considerați rechiziționați, cu toate drepturile și obigațiunile ce decurg;

- când, indiferent din ce cauză, evreii nu au fost chemați la munca de interes obștesc, atunci sunt obligați la plata taxelor militare, pentru timpul cât n-au prestat munca de interes obștesc;

- cine este scutit total de munca de interes obștesc, va trebui să plătească o taxă anuală de scutire, al cărui quantum se fixează de Marele Stat Major de acord cu Ministerul de Finanțe. Pentru scutirile temporare se aplică procentul corespunzător perioadei de scutire;

- în timp de mobilizare sau război, această taxă, în totalul ei, se va mări cu 50%;

- evreul care plătește taxa de mai sus, nu mai plătește taxele militare (procentul corespunzător perioadei respective).

4. Exceptarea evreilor de la munca de interes obștesc

Începând de la 1 ianuarie 1942, evreii nu se vor mai rechiziționa pentru lucru la întreprinderile unde activează în mod obișnuit, urmând ca cei necesari acestor întreprinderi să fie scutiți de munca de interes obștesc, în schimbul taxei de scutire arătată mai sus.

În aceste condițiuni, au dreptul a fi scutiți, pe bază de acte doveditoare:

a. Cei prevăzuți la articolul 29 din Regulament și anume:

- evreii foști ofițeri, subofițeri, maiștri, submaiștri și gajiști activi;

- evreii foști ofițeri, subofițeri, maiștri, submaiștri și gajiști de rezervă.

b. Cei prevăzuți la articolul 30 din Regulament și anume: foștii tineri cu termen redus grade inferioare și acei care ar fi trebuit să recruteze după promulgarea decretului-lege relativ la Statutul Militar al Evreilor și posedă cel puțin 8 clase de liceu sau o școală similară.

c. Cei care vor fi socotiți indispensabili funcționării întreprinderilor comerciale importante și instituțiilor financiare.

d. Cei decorați de război cu medaliile și ordinele: Virtutea Militară, Bărbăție și Credință cu spade, Steaua și Coroana României cu spade și Panglica de Virtute Militară și „Ferdinand“ cu spade.

e. Patronii sau conducătorii de întreprinderi sau magazine evreești (câte unul de fiecare întreprindere sau magazin).

f. Descendenții veteranilor din războiul din 1877, foști gradați în armată și celor căzuți în război, pe câmpul de luptă.

Pentru realizarea propunerilor de mai sus, în cazul când ele se aprobă, se anexează Instrucțiunile și Ordinele ce urmează a fi date organelor în drept a le executa².

Șeful Marelui Stat Major,
general (ss) Mazarini

Șeful Secției a II-a,
colonel (ss) I. V. Georgescu

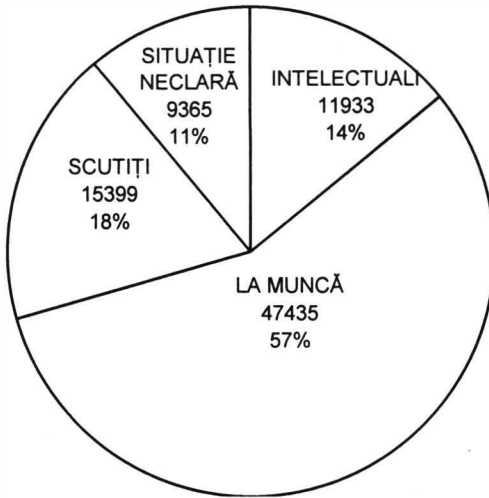
Arh. M.St.M., rola 886 C0317-350

¹ Dată fiind amploarea documentului - cca 35 pagini - suntem nevoiți să publicăm doar câteva fragmente, mai ales cele care cuprind concluziile la diferite capitole.

² Mihai Antonescu trimite studiul la toate ministerele și instituțiile interesate, fiind de acord cu necesitatea unui Statut care să suplinească golurile și lacunele sesizate. Se cerea Ministerului Economiei Naționale statistica privind numărul firmelor evreiești și minoritare înregistrate de la 1 septembrie 1940, numărul firmelor preluate de români și alte date și să se facă propuneri pentru imobilizarea de îndată în mâinile evreilor a firmelor comerciale, industriale, ca să nu fie înstrăinate. Se solicită, de asemenea, măsuri pentru continuarea românizării. Ministerului Muncii i se cer date despre personalul angajat. Ministerul Agriculturii trebuie să informeze despre bunurile rurale, estinații, pierderi etc. (*Ibidem*, CO352, 0356).

1941, octombrie 1, București. Grafic reprezentând
folosirea evreilor la munca obligatorie

Situația lor la 1. X. 1941

Ibidem, R.S.E.M. 888, CO577

1941, noiembrie 4, Washington. Legația României din Washington sesizează M.A.É. despre apariția, într-o publicație din S.U.A., a unor fotografii și informații privind asasinatelor din zilele rebeliunii legionare și despre evreice din Basarabia trimise în case de prostituție.

MINISTERUL AFACERILOR STRĂINE
DIRECȚIA CABINETULUI ȘI A CIFRULUI

TELEGRAMĂ DESCIFRATĂ

De la Legațiunea din Washington nr. 151/11.636. Data 4.XI. ora 20,25 - 1941
Externe - București

RECORD, revista evreilor români uniți, cu data de 28 octombrie, eșită eri, publică 9 fotografii oribile cu victimele asasinatelor din pădurea Dudești din ianuarie. Textul subliniază că guvernul actual a amnistiat recent 1 735 legionari vinovați de crimele ilustrate în corpul revistei. Mai publică telegrama Agenției telegrafice evreiești afirmând că la Chișinău și Cetatea Albă, evreicele au fost trimise în case de prostituție.

Se arată că fotografiile au fost luate pentru arhiva poliției, procurate și trecute cu mari riscuri. Se anunță altă serie în numărul viitor.

Spre a se putea da eventual punerea la punct în sensul comunicatului înaintat prin raportul meu nr. 603 din 20 februarie, binevoiiți a-mi comunica datele privitoare la condamnările pronunțate contra celor vinovați de crimele din ianuarie și cu privire la amnistie.

Legațiunea Americii din București a raportat de curând că în Basarabia, Bucovina, continuă persecuțiile aspre și omorurile contra evreilor¹.

Coste 151/11636

A.M.A.E., Probl. 33, vol. 10, f. 198-199

¹ La 19 august 1941, ministrul S.U.A. la București, Franklin Mott Gunther, informa Departamentul de Stat al S.U.A. despre „măsurile brutale luate în această țară împotriva evreilor în perioada celor șase luni dinaintea războiului cu Rusia, precum și după aceea”. În continuare, ministrul american vorbește despre „Excesele comise recent împotriva evreilor”, relevând, totodată, poziția unor cercuri politice și a unor conducători religioși față de măsurile represive ale autorităților românești. El se referă la Iuliu Maniu, prințul Barbu Știrbey, funcționari din M.A.E., Arhiepiscopul ortodox, Mitropolit al Transilvaniei (Nicolae Bălan - n.n.). „Chiar și Mihai Antonescu - continuă diplomatul american - primul ministru ad interim, mi-a expus pe larg propria sa oroare față de actele de cruzime și violență comise împotriva evreilor”. (*J. Ansel, op. cit., vol. III, p. 32-37; vezi și Martiriul..., Editura Hasefer, 1991, p. 150-153*).

332

1941, noiembrie 11, București. Subsecretariatul de Stat al Muncii soliciță P.C.M. aprobarea rechiziționării unui mare număr de imobile proprietatea evreilor.

Președinția Consiliului de Miniștri
Nr. 1371 Ședința de la 11 noiembrie/941

Domnilor miniștri,

Subsecretariatul de Stat al Muncii din Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, având nevoie de mai multe imobile pentru instalarea Căminelor de ucenici existente și cari urmează să mai fie înființate, în București și restul țării, vă rugăm să binevoiți ca, pe baza unui Jurnal al Consiliului de Miniștri, să ne autorizați să rechiziționăm¹ imobilele mai jos notate, proprietatea evreilor notați în dreptul fiecăruia, pe baza dispozițiilor decretului-lege asupra rechizițiilor cu no. 585 din 26 februarie 1940, publicat în Monitorul Oficial nr. 48 din 27 februarie 1940 (art. 10 și 15).

Imobilele cari urmează să fie rechiziționate:

1. Imobilul proprietatea Societății „Progresul Culturii“ din București, str. Salvator no. 11, în care a funcționat școala primară evrească;
2. Imobilul proprietatea Comunității evreești din Arad, str. Consistoriului no. 18;
3. Imobilul proprietatea dr. Sabath din Bacău, Calea 15 August no. 40;
4. Imobilul proprietatea Zina Solomonovici din Botoșani, str. Națională no. 229;
6. Imobilul proprietatea Lacatos Iosif din Beiuș, str. Horia nr. 13;
7. Imobilul proprietatea Societății „Îndrumarea“ din București, str. Traian no. 76;
8. Imobilul proprietatea Naftaly Wilhelm din Blaj, str. Regina Maria no. 22;
9. Imobilul proprietatea Școlaei primare israelite din Brăila, str. Bd. Cuza no. 114;
10. Imobilul proprietatea Comunității evreești din Brașov, str. Mureșenilor no. 35-37;
11. Imobilul proprietatea Zolla Izidor din Bârlad, str. Crișan no. 30;
12. Imobilul proprietatea Comunității evreești din Craiova, str. Calomfirescu no. 30;
13. Imobilul proprietatea Leon Dunkelblum din Craiova, str. Unirii no. 144;
14. Imobilul proprietatea Askar Eschenazy din Craiova, str. Severinului no. 14;
15. Imobilul proprietatea Zipser Adolf, din Caransebeș, str. Dolmei no. 18;
16. Imobilul proprietatea Dr. Jigu Almășanu din Câmpina, Calea Griviței no. 14;

17. Imobilul proprietatea Solomon Foschmidt din Câmpina, Calea Griviței no. 18;
18. Imobilul proprietatea Juster Osias, din Câmpina, Calea Griviței nr. 20;
19. Imobilul proprietatea Alper Solomon din Câmpulung Moldovenesc, str. Ciprian Porumbescu no. 12;
20. Imobilul proprietatea Pecht Emanoil din Câmpulung Moldovenesc, str. I. Flondor no. 3;
21. Imobilul proprietatea Sara și Moise Balca din Drăgășani, str. Tudor Vladimirescu no. 310;
22. Imobilul proprietatea Nusibaum din Deva, str. Regina Maria no. 14;
23. Imobilul proprietatea Reuniunii Femeilor Izdraelite din Făgăraș, Piața Unirii no. 9;
24. Imobilul proprietatea Elenas Mendel din Galați, str. Mihai Bravu no. 3;
25. Imobilul proprietatea I. Suker din Galați, str. Serfioti no. 2;
26. Imobilul proprietatea Nussem Gherschenovitz, diin Gura Humorului, Piața Unirii no. 4;
27. Imobilul proprietatea Solomon Idelovici, din Iași, str. Lascăr Catargiu no. 41-43;
28. Imobilul proprietatea Benn Ber din Iași, str. Carol no. 44;
29. Imobilul proprietatea Iancu Lupu din Iași, str. Muzelor no. 22;
30. Imobilul proprietatea Rozalia Lewy din Iași, str. Lascăr Catargiu no. 19;
31. Imobilul proprietatea Frenkel Nador din Lugoj, str. Bisericii no. 11;
32. Imobilul proprietatea Fenies Henrieta din Lugoj, str. Bisericii nr. 9;
33. Imobilul proprietatea Comunității evreești din Mediaș, str. Gării, colț cu Brusturilor no.
34. Imobilul proprietatea Iacob Farcaș din Orăștie str. Mihai Viteazul no. 14;
35. Imobilul proprietatea Samuela și Iancu Abramovici din Pitești, str. Egalității no. 23;
36. Imobilul proprietatea Iagus Leon din Ploiești, str. Carmen Sylva no. 8;
37. Imobilul proprietatea Dr. Friedman, din Ploiești, bd. Independenței no. 8 bis;
38. Imobilul proprietatea Comunității evreești din Petroșani, str. Regele Mihai I, no. 37;
39. Imobilul proprietatea Comunității evreești din Petroșani, terenul de lângă actualul Cămin din str. Regele Ferdinand no. 5;
40. Imobilul proprietatea Samuel Segal și Samuel Adler din Râmnicul Vâlcea str. Traian no. 124;
41. Imobilul proprietatea Leibovici Mauriciu din Reșița, str. Libertății no. 6;
42. Imobilul proprietatea Schwartz din Roman, str. Dr. Riegler n. 8-9;
43. Imobilul proprietatea dr. Carol Sonentahl din Rădăuți, str. Ștefan cel Mare no. 25;
44. Imobilul proprietatea Ana Stein din Suceava, str. Regele Ferdinand no. 22;
45. Imobilul proprietatea dr. Revesz din Sibiu, str. Avram Iancu no. 20;
46. Imobilul proprietatea Friedman Herman din Sibiu, str. Tribunal no. 6;
47. Imobilul proprietatea Naftaly Wilhelm din Sighișoara, str. Regina Maria no. 22;
48. Imobilul proprietatea Ella Farcaș din Târnăveni, str. Andrei Mureșanu no. 1;
49. Imobilul proprietatea Lenghel Samoilă din Turda, str. Ion Rațiu no. 23;
50. Imobilul proprietatea Osias Feinfeld din Tg-Jiu, str. Eroilor no.

51. Imobilul proprietatea Israel Zukermann din Vaslui, str. I.C. Brătianu no. 18;
52. Imobilul proprietatea Malvina Horowitz din Vaslui str. I.C. Brătianu no. 20;
53. Imobilul proprietatea Ida dr. Reiher din Fălticeni, str. Regele Mihai no. 280.

Chiria ce se va plăti Centrului Național de Românzare va fi stabilită de comisia respectivă pentru rechiziționări și lichidări până la noi dispozițiuni.

Ministrul muncii, sănătății și ocrotirilor sociale, (ss) Dr. Tomescu

A.N., Fond P.C.M. Jurnale, ds. 559/1941, f. 167, 170 f/v, 171

¹ Acest document prezintă unele neclarități. Astfel, lista enumeră o serie de proprietăți particulare care fuseseră expropriate prin efectul Decretului-Lege nr. 842 din 27 martie 1941 și deci nu mai aveau proprietari evrei și în consecință nu puteau fi supuse rechiziționării, ci puteau fi închiriate de la C.N.R., așa cum, de altfel, rezultă și din faptul că se cerea fixarea unei chirii de către această instituție. În liste sunt incluse și imobilele proprietate a unor instituții comunitare care au continuat să fie proprietatea acestora până la Decretul-Lege nr. 1148 din 22 iunie 1942, când s-a hotărât exproprierea lor (Vezi *E.R.*, vol. I, doc. 35 și 67). Este posibil să fie enumerate și unele imobile proprietate particulară, care au fost exceptate de la expropriere prin efectul Decretului-Lege nr. 842.

333

1941, noiembrie 11, Iași. M.A.I. precizează că „în categoria evrei justițiabili, împlicinați și martori“ intră și evreii a căror avere se vinde la licitație.

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA ADMINISTRAȚIEI DE STAT
Nr. 24354 A din 11 noiembrie 1941

Domnule prefect,

Urmare ordinului nr. 17827 Cab. din 29 august 1941, avem onoare a vă face cunoscut că în categoria „evrei justițiabili, împlicinați și martori“ intră și evreii a căror avere se vinde la licitație de organele fiscului.

Ministru,
(ss) Corneliu Popescu

Director,
(ss) Indescifrabil

Acest ordin s-a comunicat: d-lor prefecți de județe

Către: Direcția Generală a Poliției, Prefectura Poliției Capitalei, Inspectoratul General al Jandarmeriei

334

1941, noiembrie 14, București. S.A. Forestieră Moroeni solicită ca salariații evrei de la Uzina Gugești, evacuați la Rm. Sărat, să revină în localitatea de origine. Răspunsul M.A.I.

MOROENI
SOCIETATEA ANONIMĂ FORESTIERĂ

DOMNIEI-SALE, DOMNULUI COMANDANT MILITAR
BUCUREȘTI

Avem onoare a vă informa că pe la sfârșitul lunii iunie a.c., funcționarii noștri evrei de la uzina din Gugești, județul Râmnicu Sărat, au fost evacuați împreună cu familiile lor, în orașul Râmnicu Sărat.

Cu acest prilej, toate locuințele acestor funcționari au fost sigilate, ei neputând lua cu dâșii decât un bagaj mic, cu strictul necesar pentru îmbrăcămintea de vară.

Între timp, Ministerul de Interne, pe baza hotărârii Marelui Cartier General, a dispus ca toți funcționarii de origine etnică evreiască, rechiziționați pe lângă întreprinderi, să se înapoieze la serviciile lor, pentru continuarea lucrului.

Pe baza acestei hotărâri, funcționarii noștri s-au întors la uzina din Gugești, familiile lor au rămas însă în Râmnicu Sărat.

Cu înapoierea lor nu s-a hotărât însă și desigilarea locuințelor. Această desigilare este absolut necesară pentru că funcționarii lucrează în mare parte la pădure, la uzină și la linia ferată, unde au neapărată nevoie de îmbrăcăminte de iarnă, care se găsește închisă în locuințele lor.

Pe de altă parte, în situația în care sunt, ei nu pot locui nici în vechile lor locuințe cari sunt proprietatea societății și nici nu avem unde să-i încartirum, exploatarea Gugești formând un complex în afară de comună; sus-numiții suferă foarte mult și deci suferă și serviciul.

Credem că este nu numai inuman să obligăm oamenii să stea și fără familiile lor și fără îmbrăcăminte de iarnă, dar este și dăunător serviciului.

În consecință, cu onoare vă rugăm să binevoiți a interveni pe lângă Marele Cartier General și Ministerul de Interne spre a dispune:

1. Desigilarea locuințelor funcționarilor evrei rechiziționați la fabrica noastră din Gugești.

2. Permisele ca familiile lor să se înapoieze la Gugești¹.

Cu deosebită stimă, „Moroeni“ S.A. Forestiera, (ss) Indescifrabil

Văzut

Comandantul Militar al Soc. „Moroeni“ S.A. Forestiera, lt. colonel Ignat Gheorghe

A.N., Fond M.A.I., ds. 546/1941, f. 498

Pe document, rezoluția: „14.XI.1941. Se va înainta în original M.St.M. Serv. M.O.N.T. (ss) Indescifrabil“.

¹ La 22 decembrie 1941, M.A.I., sesizat de Marele Stat Major General al Armatei, răspunde solicitării întreprinderii „Moroeni“ S.A. Forestiera:

1). Ministerul aprobă să dați voie ca numiții evrei să-și ia hainele de iarnă din locuință;

2). Nu se aprobă ducerea familiilor la Gugești, ei rămân și pe mai departe în capitala de județ;

3). După data de 31 decembrie 1941, numiții evrei de la acea întreprindere să fie înlocuiți cu români și duși în capitala de județ.

Comunicându-vă cele ce preced, vă rugăm a lua măsuri de executare, raportând Ministerului de rezultat.

P. ministru, secretar general, colonel N. Pătruțoiu“. (*Ibidem*, f. 499).

335

1941, noiembrie 15, București. Circulară a M.R.C.I. referitor la identificarea și inventarierea bunurilor rămase de la evrei.

Ministerul Românilor, Colonizării și Inventarului
Nr. 019340 - 15 nov. 1941

CIRCULARĂ¹

Întrucât guvernul va fixa în scurt timp regimul juridic și legal al tuturor bunurilor rămase de la evrei cetățeni români, cari din orice cauză nu se administrează de proprietarii evrei (evrei refugiați, evrei trecuți dincolo de graniță, evrei ce au părăsit bunurile).

Pentru a putea preîntâmpina eventualele daune ce se pot ivi prin înstrăinări nelegale și fără drept a acestor bunuri, vă rugăm să treceți de îndată la identificarea și inventarierea acestor bunuri. În acest scop, Comisiunea Județeană va fi completată cu delegați ai Camerelor de Comerț și Camerelor de Industrie din județul dvs.

Dacă este posibil, se va face prin experți, odată cu inventarierea și o evaluare a acestor bunuri. Inventarierea și evaluarea se va face prin procese-verbale, la care se va anexa și inventarul bunului, conținând toate detaliile de evaluare. Procesul-verbal va constata că evreul proprietar nu este în măsură să administreze bunul respectiv. Procesele-verbale vor fi semnate de delegatul Comisiunii Județene și de judecătorul delegat de Președintele Tribunalului.

Orice bun (imobile cu obiecte, material brut, semifabricat sau confecționat, inventar viu și mort, fondul de comerț, fabrici sau alte industrii, gospodării etc. părăsite de evrei) identificat, inventariat și, pe cât posibil, evaluat, se va preda unui administrator girant (primar, notar, jandarm, poliție, vecin sau un specialist român numit de dvs.), care va administra bunul conform prescripțiilor legale și instrucțiunilor noastre date anterior pentru bunurile evreiești.

Nu se va trece la vânzarea nici unui astfel de bun.

Pentru contabilitatea acestor bunuri puteți angaja la Comisia Județeană un contabil bun și unul sau doi funcționari care vor ține pentru fiecare bun aparte contul special cu inventar și evaluări. Evaluarea bunului se va face după facturi sau prin expertiză foarte severă.

Accentuez că procedeu de mai sus este numai o măsură tranzitorie luată în scopul de a înfrâna pieirea precum și înstrăinarea acestor bunuri de elemente răufăcătoare, precum și ca o măsură pregătitoare pentru administrarea bunurilor, rămânând a vă trimite instrucțiuni detaliate după promulgarea legii.

Ministru subsecretar de stat al Românilor, Colonizării și Inventarului, general adjunct, (ss) Zwiedeneck

A.IȘ., Fond Pref. Jud. Iași, U.P. 59/1941, f. 446

¹ Această circulară a fost elaborată pe baza sesizărilor venite din diferite localități privind comportamentul unor cetățeni față de bunurile abandonate de evrei odată cu evacuarea lor forțată. Cităm din „Buletinul rezumativ asupra situațiunii interne, alcătuit de Ministerul Justiției, după rapoartele parchetelor generale și parchetelor tribunalelor din 8-14 septembrie 1941“. Parchetul Tribunalului Tutova semnaleză că în comunele rurale Puești și Plopana au fost prădate prăvăliile și casele evreilor evacuați la începutul războiului din comunele rurale, conform ordinelor Ministerului de Interne pentru măsuri de siguranță publică.

Avutul acestora, lăsat în paza organelor de poliție locală, n-a fost destul de păzit și s-a putut fura cu ușurință (*ACT., Fond Parchetul General al Curții de Apel. ds. 37, f. 128*). De altfel, o problemă similară s-a pus și în august 1941, când au fost evacuați evreii din zona militară, Statul Major cerând atunci să i se aducă la cunoștință „măsurile luate cu privire la averea lor de către autoritățile administrative și polițienești din localitățile respective“.

Din ordinul Șefului de Stat Major, colonel (ss) Caracaș“. (*Ibidem, Fond Circ. Comis. 5, Poliția Iași, ds. 2/1940, f.m. 247*).

1941, noiembrie 19, Iași. Respingerea cererii de scutire a evreilor din Iași lipsiți de mijloace financiare de a preda efectele la care erau obligați prin D.L. 936/1941.

PREFECTURA JUDEȚULUI IAȘI
CABINET

REFERAT
19 noiembrie 1941

Decretul-lege no. 936 din 20 octombrie 1941¹ obligă pe evrei de a contribui la constituirea de stocuri de îmbrăcăminte în scop social.

Această obligativitate privește pe toți evreii majori, bărbați sau femei și cantitatea de efecte ce fiecare este obligat să dea se fixează proporțional cu suma veniturilor brute anuale cu care este înscris în matricola fiscală pe anul 1940/1941; chiar și evreii neînscriși în matricole cu vreun venit sunt impuși a preda câte o cămașă, o pereche ismene, o pereche de ciorapi, două batiste și un prosop.

Deci, nici un evreu nu poate fi scutit de această obligativitate, astfel că cererea Comunității nu poate fi luată în considerare, întrucât acei care s-ar sustrage de la aplicarea acestei legi și îndeplinirea obligațiunilor impuse sunt pedepsiți cu închisoare de la 5 - 10 ani și o amendă de la 100 000 - 500 000.

19.XI.1941

Șef de birou,
lt. Dimitriu

Ibidem, ds. 16/1941, f. 147

¹ Vezi E.R., vol. I, doc. 47.

1941, noiembrie 21, București. Circulară privind pierderea dreptului de publicitate al școlilor evreiești.

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
INSPECTORATUL ȘCOLAR AL ȚINUTULUI BUCEGI BUCUREȘTI
Bd. Schitu Măgureanu nr. 4
DIRECȚIUNII GIMNAZIULUI TEORETIC
„FOCȘĂNEANU“ Str. Sf. Vineri nr. 19
LOCO

21 noiembrie, nr. 81839/941

Vă comunicăm, în copie, ordinul Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor/Direcția Învățământului Particular și Confesional no. 25 no. 251 507/941, cu rugămintea de a lua cunoștință și a vă conforma.

Inspector general șef, (ss) C. Capitolin

Șeful biroului, (ss) Ecat. C. Popescu

Copie:

Avem onoare a vă face cunoscut că Ministerul a luat următoarele dispoziții în legătură cu pierderea dreptului de publicitate a școlilor evreiești, în urma decretului-lege no. 3438/940.

Școlile evreiești care au avut drept de publicitate până la data de 1 septembrie 1940, potrivit prevederilor din art. III din Legea Învățământului Particular, vor depune matricolele de publicitate la o școală similară de stat din localitate, indicată de Inspectorat.

Eventualele certificate și duplicate le va elibera școala unde se găsește arhiva și matricolele.

Comunicați aceasta școlilor respective din regiunea dvs. și luați măsurile ce se cer.

Director,
(ss) I. Jura

Șeful Serviciului,
(ss) A. Moantă

J. Ancețel, op. cit., vol. III, p. 402

**1941, noiembrie 28, Iași. Ordin de rechiziționare a
localului fostului orfelinat evreiesc din Iași.**

Prefectura jud. Iași
Nr. 27681/județ
din 28 noiembrie 1941

Comenduirea Pieței Iași
Chestura Poliției Iași

Comandamentul 4 Teritorial Stat Major prin adresa nr. 41730/1941 ne aduce la cunoștință că Marele Cartier General cu ordinul nr. 213394 din 9.XI.1941 a aprobat rechiziționarea cu formele legale și fără de plată a localului fostului orfelinat evreesc din Iași, str. A. C. Cuza nr. 3, pentru serviciul Domeniilor Militare al C. 4 Teritorial.

Comunicându-vă cele de mai sus, avem onoare a vă ruga să binevoiți a dispune ca împreună cu delegatul¹ ... să se preia cu formele legale sus-zisul imobil, împreună cu delegatul serviciului Domeniilor Militare al C. 4 T.

Prefect, (ss) colonel Ion Adam
A.IȘ., Fond Pref. Jud. Iași, U.P. 59/1941, f. 464

¹ Numele nu este indicat.

**1941, decembrie 1, București. Măsurile de reorganizare a
comerțului după evacuarea evreilor din
Bucovina și Basarabia.**

PREȘEDINȚIA CONSILIULUI DE MINIȘTRI
CABINETUL MILITAR
Nr. 4411/M

CONFIDENȚIAL

MINISTERUL DE INTERNE
CABINET

Am onoare a vă aduce la cunoștință:

- În ședința de colaborare ținută la Statul Major al Armatei, s-a adus la cunoștință domnului mareșal Antonescu că prin evacuarea evreilor din Bucovina și Basarabia, comerțul și mica industrie au fost aproape desorganizate.

Zdruncinarea produsă astfel vieții economice s-a simțit mult în sânul populației, mai ales în mediul rural.

- Pentru înlăturarea acestui neajuns, s-a propus și domnul mareșal Antonescu a aprobat următoarele măsuri:

1. Să se reorganizeze comerțul și industria la sate, făcându-se un apel la români și îndeosebi la tineret.

2. Statul și instituțiile de credit sprijinite de stat să acorde românilor destoinici cari doresc să întemeieze un comerț sau o mică industrie în provinciile desrobite, iar invalizii de război, subofițerii pensionari, tinerii absolvenți ai școalelor practice comerciale și industriale vor trebui să fie preferați.

3. Pe lângă firmele individuale să fie sprijinită crearea și dezvoltarea cooperativelor organizate pe comune sau pe județ.

4. Paralel cu măsurile pentru sprijinirea românilor de a organiza întreprinderi comerciale și industriale, este necesar a se lua altele, ca să împiedice pe minoritari de a se infiltra în viața economică a satelor și a provinciilor desrobite.

Această ultimă măsură, dat fiind natura ei, trebuie luată și aplicată cu toată discrețiunea, dar și cu multă hotărâre.

D.O. Șeful Cabinetului Militar, colonel (ss) R. Davidescu
A.VN., Fond Pref. Jud. Putna, ds. 26/1941, f. 27

340

1941, decembrie 3, Brăila. Comandamentul german din Brăila solicită autorităților locale imediata marcarea a magazinelor evreiești cu un semn discriminator.

ROMÂNIA
PREFECTURA JUDEȚULUI BRĂILA

Nr. 14463

1941, luna decembrie, ziua 3

Domnule ministru,

La ordinul domniei-voastre nr. 19711 A din 9 octombrie a.c. am onoare a raporta că Comandamentul German din localitate ne cere, cu adresa din 18 noiembrie 1941, să „efectuăm însemnarea prăvăliilor evreiești cu efect imediat”¹.

Prefect, (ss) Indescifrabil

DOMNULUI MINISTRU AL AFACERILOR INTERNE, Direcțiunea Ad-ției de Stat - București

A.N., Fond M.A.I., ds. 546/1941, f. 284

Pe document, rezoluția Ministerului de Interne: „Prefectul să facă după cum e ordinul autorităților românești. (ss) Indescifrabil“.

Această indicație este reiterată printr-o adresă a M.I. din 13 decembrie 1941 (*Ibidem*).

¹ Cererea Comandamentului local german avea în vedere dispoziția de afișare a semnului „magazin evreiesc“ sau „jidovesc“, dată în luna septembrie 1940, la începutul guvernării național-legionare, revocată ulterior de generalul Ion Antonescu.

341

1941, decembrie 8, București. M.C.G. dispune măsuri pentru accelerarea subscrierii contribuției evreiești la Împrumutul Reîntregirii.

Marele Cartier General
Secția I

Către

Cu onoare se face cunoscut că în vederea accelerării subscrierii la împrumut, la care trebuie să participe toți evreii, Marele Cartier General dispune următoarele:

1. Comandamentele Teritoriale și Cercurile de Recrutare vor lua legătură imediat cu comitetele de conducere locale ale evreilor, pentru a li se pune în vedere cele de mai jos și dorința Marelui Cartier General ca rezultatele ce se urmăresc prin înscrierea evreilor la împrumut să fie cât mai bune.

2. Se vor scuti de munca de folos obștesc până la 31 decembrie 1941, persoanele arătate în alăturatele tabele.

3. Se vor pune la dispoziția acestor comitete și toți medicii și avocații evrei care în prezent nu sunt repartizați.

4. La 10 decembrie 1941, se va raporta Marelui Cartier General, felul cum decurg aceste lucrări.

Rog dispuneți de urmare.

D.O. Șeful Secției I-a,
colonel (ss) E. Borcescu

Pt. conformitate,
Șef de Cabinet, căpitan P. Băbeanu

A.IS., Fond Pref. Jud. Iași, U.P. 3/1941, f. 158

1941, decembrie 11. Măsurile de revizuire a ostatecilor evrei din Moldova, indicându-se categoriile sociale și de vârstă din care să fie recrutați.

Ord. Nr. 21950/941 al Armatei III Stat Major
Către Inspectoratul Regional de Poliție

Am onoare a vă face cunoscut următoarele:

1. Conform ordinului d-lui mareșal Antonescu, conducătorul statului, au fost luați ostateci dintre evrei din toate orașele din Moldova.

2. Acești ostateci trebuiau să reprezinte toate clasele sociale și mai ales tineretul capabil a se deda la acte contra Siguranței Statului.

3. Se constată însă că în multe orașe acești ostateci sunt luați din rândul evreilor bogați și cu rosturi importante în viața economică a orașelor. Acești evrei nu au nici o legătură cu comuniștii și nu au nici un interes de a lucra contra statului.

Pe de altă parte, tineretul iudeo-comunist, care se recrutează din straturile de jos, nu va fi împiedicat de a săvârși acte teroriste decât atunci când ostatecii vor fi luați și din mijlocul lor.

4.. Se impune deci de a se revizui ostatecii luați până acum, urmărindu-se ca printre ostateci să fie reprezentanții tuturor claselor sociale, dar mai ales tineretul comunist, din clasele de jos și dintre aceia care sunt conducătorii acestuia.

D.O. Șeful de Stat Major, colonel (ss) Botezatu¹

Ibidem, Fond Tribunalul Militar Iași, ds. 9/1941, f. 524

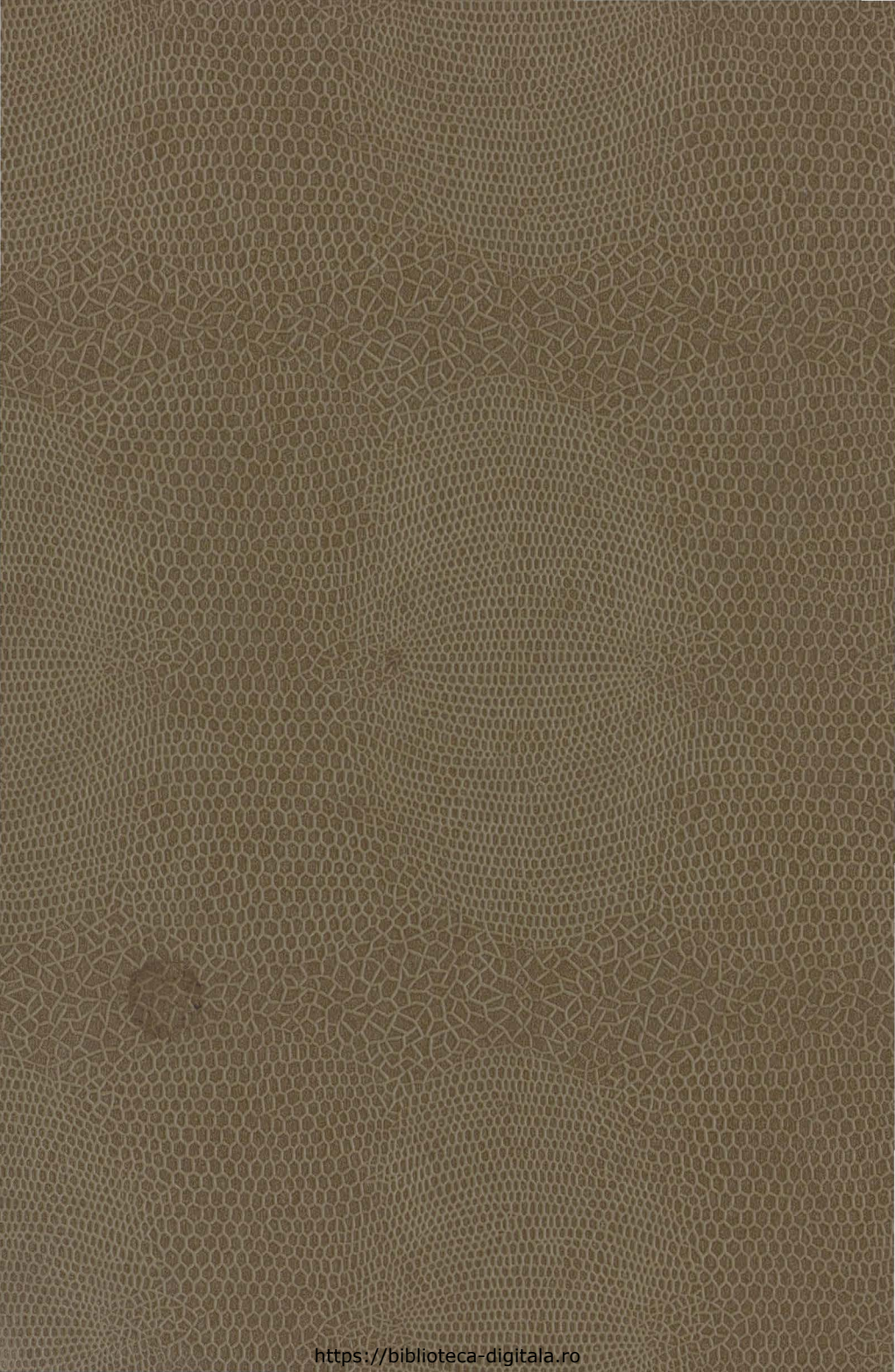
¹ La 18 decembrie 1941, M.St.M. Secția I comunica M.U. în legătură cu luarea ostatecilor evrei:

„1) Numărul lor va fi de 20-30 persoane;

2) Ei vor fi schimbați lunar“. (*Ibidem, f. 526*).

Ca urmare, au fost constituite „lagăre“ de ostateci în numeroase județe.

Tiparul executat la
S.C. ROMCARTEXIM S.A.
Tel. 211.30.16; Fax: 211.27.52
București